AKADÉMIA POLICAJNÉHO ZBORU
V BRATISLAVE
Katedra trestného práva

Veronika Marková, Natália Csonková (eds.)

AKTUÁLNE OTÁZKY TRESTNÉHO PRÁVA V TEÓRII A PRAXI

13. ročník

Zborník príspevkov z 13. ročníka interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou

konanej

dňa 4. marca 2025

Bratislava 2025

Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi – 13. ročník
Interdisciplinárna celoštátna vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou
4. marec 2025
Katedra trestného práva Akadémie Policajného zboru v Bratislave

Konferencia bola organizovaná ako plánovaná úloha katedry v roku 2024 v súlade s celoročným plánom Akadémie PZ v Bratislave.

Vedecký výbor konferencie:

prof. JUDr. Tomáš STRÉMY, PhD.	Akadémia Policajného zboru v Bratislave
prof. JUDr. Miroslava VRÁBLOVÁ, PhD.	Akadémia Policajného zboru v Bratislave
pplk. doc. JUDr. Veronika MARKOVÁ, PhD.	Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Organizačný a programový výbor konferencie

JUDr. Daniela Benedeková, PhD.
JUDr. Mgr. Zuzana Medelská Tkáčová, PhD.
JUDr. Andrej Lipták
JUDr. Ľubomír Slovák
Mgr. Natália Pauličková
Mgr. Marek Matulík
JUDr. Zuzana Reguli
Mgr. Natália Csonková
JUDr. Lucia Strémy
Miriam Švirecová

Recenzenti:

prof. JUDr. Peter Polák, PhD.
prof. JUDr. Adrián Jalč, PhD.

Zborník zostavili
© pplk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD., Mgr. Natália Csonková, Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Autor tohto zborníka nezodpovedá za jazykovú a obsahovú stránku príspevkov a prípadné práva tretích osôb.
Rukopis neprešiel jazykovou úpravou.

Vzor citácie:
MARKOVÁ, V., CSONKOVÁ, N., eds. *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov z 13. roč. interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou [online]*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2025. [cit. 16. júla 2025]. ISBN 978-80-8293-044-6. Dostupné na https://akademiapz.sk/sk/akademia/katedry/katedra-trestneho-prava/vedecko-vyskumna-cinnost

Vzor citácie príspevku:
BAJČÍKOVÁ, Agáta, KIKO, Maximilián.. (Ne)možnosť ukladania trestu domáceho väzenia. In. MARKOVÁ, V., CSONKOVÁ, N., eds. *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov z 13. roč. interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou [online]*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2025, s. 34 – 44. [cit. 16. júla 2025]. ISBN 978-80-8293-044-6. Dostupné na https://akademiapz.sk/sk/akademia/katedry/katedra-trestneho-prava/vedecko-vyskumna-cinnost

ISBN 978-80-8293-044-6
EAN 9788082930446

OBSAH

Úvodný príhovor 7

MARKOVÁ, Veronika
STRUČNÝ EXKURZ K AKTUÁLNYM OTÁZKAM TRESTNÉHO PRÁVA V KONTEXTE ZMIEN Z ROKU 2024 9

TRESTNÉ PRÁVO HMOTNÉ

BAJČÍKOVÁ, Agáta, KIKO, Maximilián
(NE)MOŽNOSŤ UKLADANIA TRESTU DOMÁCEHO VÄZENIA 34

BALÁŽOVÁ, Martina
VPLYV ZÁKONA Č. 40/2024 Z. Z. NA TRESTNÝ ČIN KRÁDEŽE A PRIESTUPKY PROTI MAJETKU 45

BENEDEKOVÁ, Daniela
TRESTNO-PRÁVNA CHARAKTERISTIKA SEXUÁLNEJ TRESTNEJ ČINNOSTI 55

BORČEVSKÝ, Pavel
K NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ STAVU BEZBRANNOSTI V ČESKÉM TRESTNÍM ZÁKONÍKU 64

CSONKOVÁ, Natália
TRESTNÝ ČIN PODVODU V NOVOM PRÁVNOM KONTEXTE – VPLYV ZMIEN HRANÍC ŠKÔD A TRESTNÝCH SADZIEB NA TRESTNOPRÁVNU PRAX 72

FODOR, Attila
POKRAČOVACÍ A HROMADNÝ TRESTNÝ ČIN: APLIKAČNÉ VÝZVY A RIEŠENIA V TRESTNOPRÁVNEJ PRAXI 79

GLASEROVÁ OPITZOVÁ, Renáta, SLÁDOK, Matúš
TRESTNÁ ČINNOSŤ V OBLASTI ARCHEOLOGICKÉHO DEDIČSTVA 88

KVAKOVÁ, Katarína
ALTERNATÍVNE TRESTY V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY 98

LIPTÁK, Andrej, MATULÍK, Marek
KORELÁCIA VYBRANÝCH TRESTNÝCH ČINOV PROTI MAJETKU S TRANSAKCIAMI KRYPTOAKTÍV 104

MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, Zuzana
(NE)ROVNAKÁ OCHRANA VLASTNÍCKEHO PRÁVA V TRESTNOM PRÁVE 121

PROKEINOVÁ, Margita
AKO JE TO SO ZÁSADOU ZÁKAZU SEBAOBVIŇOVANIA VO VZŤAHU K § 289 ODS. 2 TRESTNÉHO ZÁKONA? 131

SIHELNIKOVÁ, Eva, MIHÁLIK, Stanislav
STÁLE AKTUÁLNA OTÁZKA NUTNEJ OBRANY V PRAXI 137

SLOVÁK, Ľubomír, GÁBORÍK, Michaela
PÁR ÚVAH K TRESTU STRATY VOJENSKEJ A INEJ HODNOSTI 144

ŠANTA, Ján, SZABOVÁ, Eva, ŠANTA, Ivo
POŠKODZOVANIE FINANČNÝCH ZÁUJMOV EURÓPSKEJ ÚNIE V POĽNOHOSPODÁRSTVE – NAJAKTUÁLNEJŠIE ZMENY V TRESTNOM ZÁKONE A V APLIKAČNEJ PRAXI 149

TRESTNÉ PRÁVO PROCESNÉ

BLAŽEK, Radovan, VASILIK, Lucia, HOCHMANN, Roland

PACHOVÁ STOPA AKO DÔKAZ V TRESTNOM KONANÍ 164

GREPL, Libor

VAZBA MLADISTVÉHO VE SVĚTLE JUDIKATURY EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA 180

KNIRSCH, Ondrej

DROGY, STOPY A VECI 194

REMETA, Rastislav

ZRÝCHLENÉ SKRÁTENÉ VYŠETROVANIE PO NÁLEZE ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY 204

VETEŠNÍK, Pavel

DOKAZOVÁNÍ STAVU VYLUČUJÍCÍHO ZPŮSOBILOST, KTERÝ SI ŘIDIČ MOTOROVÉHO VOZIDLA PŘIVODIL VLIVEM JINÉ NÁVYKOVÉ LÁTKY NEŽ ALKOHOLU 215

VOJTUŠ, František

ODHAD DOPADOV ZMIEN V OBLASTI TRESTNÉHO PRÁVA A V POLICAJNOM ZBORE V ROKU 2024 NA TRESTNÉ KONANIE A KRIMINALITU 223

SÚVISIACE VEDY, VEDNÉ DISCIPLÍNY A ODBORY

GARAYOVÁ, Lilla

PRÁVA DETÍ V ČASE KLIMATICKÝCH ZMIEN - VÝZVY PRE TRESTNÚ SPRAVODLIVOSŤ A OCHRANU ZRANITEĽNÝCH SKUPÍN 242

ĽORKO, Jakub

AKTUÁLNE TRENDY VO VÄZENSTVE V KONTEXTE NOVIEL TRESTNOPRÁVNYCH KÓDEXOV 253

NAHÁLKOVÁ, Michaela, PAULÍČKOVÁ, Natália

IMPLEMENTÁCIA USTANOVENÍ DOHOVORU OECD O BOJI S PODPLÁCANÍM ZAHRANIČNÝCH VEREJNÝCH ČINITEĽOV V MEDZINÁRODNÝCH OBCHODNÝCH TRANSAKCIÁCH V PODMIENKACH SR 262

MEDELSKÝ, Jozef

BUDÚCNOSŤ MEDZINÁRODNÉHO TRESTNÉHO SÚDU 274

PONIŠT, Viliam

POSUDZOVANIE KVALITY FALZIFIKÁTOV PEŇAZÍ V TRESTNOM KONANÍ 281

SUJA Marián

POŽIAR AKO PRVOK TRESTNOPRÁVNEJ ROVINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY 295

STRÉMY, Tomáš, FERENČÁK, Jakub Ján

ALTERNATÍVNE TRESTY A MEDIÁCIA V TALIANSKEJ REPUBLIKE 300

ZSEMLYOVÁ, Sára

AKO BY MALI PREBIEHAŤ RESTORATÍVNE PROGRAMY V PRAXI? 306

ZÁVERY 314

Úvodný príhovor

Interdisciplinárna celoštátna vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou na tému **„Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi“** je už trinásť rokov stálou súčasťou vedecko-výskumnej činnosti Katedry trestného práva Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Katedra trestného práva sa prostredníctvom tejto konferencie snaží poukazovať na viaceré problémové oblasti s ktorými sa trestné právo ako súčasť verejného práva čoraz častejšie stretáva. Veľmi prekvapujúco však pôsobia rôzne laické diskusie v oblasti trestného práva, ktoré nie úplne prinášajú ten konzistentný pohľad. Takýto prístup vedie k všeobecnému vnímaniu trestného práva ako oblasti, ktorá nefunguje úplne efektívne, čo následne prispieva k pochybnostiam o právnom štáte na Slovensku. Trestné právo, ktoré má represívnu funkciu a jeho úlohou je predovšetkým ochrana spoločnosti, záujmov fyzických a právnických osôb, štátneho zriadenia a ďalších chránených hodnôt, však nemožno vnímať prostredníctvom laickej verejnosti. Je nevyhnutné, aby k otázkam a výzvam trestného práva zaujala odborná verejnosť svoje miesto vďaka odborným diskusiám a konferenciám, kde sú prezentované kvalifikované prístupy a analýzy trestnoprávnych inštitútov a postupov. Bez kontinuálnych a kritických odborných diskusií nie je možné zabezpečiť jeho ďalší rozvoj a prispôsobenie meniacim sa spoločenským potrebám. Časté novelizácie trestných kódexov, ktoré však často prebiehajú bez dostatočnej odbornej debaty a detailného zváženia aplikačných problémov, vedú k neprehľadnosti právnych noriem nielen pre laickú, ale často aj pre odbornú verejnosť, čo spôsobuje ich rôznorodé výklady v praxi. Táto roztrieštenosť v aplikácii hmotnoprávnych a procesnoprávnych ustanovení vyvoláva potrebu uvažovať o komplexnej rekodifikácii trestných kódexov, ktorá by zabezpečila čo najvyššiu úroveň ochrany základných ľudských práv a slobôd všetkých osôb, ktoré môžu prísť do styku s trestným právom.

Už v minulosti bolo za hlavný cieľ konferencie zvolené organizovanie stálej periodickej konferencie, ktorá bude slúžiť predovšetkým na výmenu poznatkov z oblasti trestného práva vo vzťahu k aktuálnym otázkam teórie a praxe, ako aj súvisiacich vedných disciplín a odborov s poukázaním na skúsenosti z predchádzajúcich ročníkov, pričom tento cieľ môžeme stále považovať za primárny. V nadväznosti na to však môžeme vytýčiť aj niekoľko ďalších cieľov, medzi ktoré môžeme zahrnúť:

- Vytvorenie priestoru na prezentovanie aktuálnych otázok a problémov, ktoré je potrebné riešiť, aj vzhľadom na nové spôsoby a metódy páchania trestnej činnosti a inej protispoločenskej činnosti.
- Otvorenie diskusie o problémoch v legislatívnej oblasti so zameraním na aktuálne znenia trestných kódexov po rekodifikácii so zameraním na medzery, ktoré vznikajú v dôsledku neustálych zmien (aj napriek rekodifikácii).
- Výmena poznatkov v oblastiach, ktorým sa, vzhľadom na veľký okruh otázok vznikajúcich, meniacich sa v rámci trestného práva hmotného a procesného, nie je možné dostatočne venovať individuálne.
- Otvorenie priestoru na diskusiu a riešenie problémov v oblastiach súvisiacich vied, vedných disciplín a odborov, ktorých súvislosť s problémami trestného práva je veľmi úzka a vzniká potreba bezpečnostnej praxe ohľadom ich riešenia.
- Výmena poznatkov a informácií o súčasným vedecko-výskumných projektoch, ktoré vznikajú na úseku trestného práva ako aj súvisiacich vedných odborov.
- Riešenie problémov aplikačnej praxe – nielen z oblasti trestného práva, ale tiež súvisiacich vedných odborov a náčrt nových možností riešenia s dopadmi na aplikačnú prax.
- Výmena informácií a prezentovanie problémov v zahraničných právnych úpravách.

Účastníci konferencie prijali stanovené ciele, ktoré boli definované už v pozvánke na konferenciu. Svoje príspevky prispôsobili týmto zámerom a zamerali ich na uvedené tematické

oblasti. Obsah zborníka vychádza práve z týchto príspevkov, z ktorých viaceré boli súčasťou oficiálneho programu konferencie a boli aj verejne prezentované.

Za Katedru trestného práva, a zároveň v mene vedeckého a organizačného výboru konferencie môžeme s potešením konštatovať, že nás veľmi teší trvalý a vysoký záujem odborníkov na trestné právo. z viacerých organizačných súčastí systému trestného konania, ako aj ďalších odborníkov, ktorí sa venujú súvisiacim vedným disciplínam a odborom. Mimoriadne sme poctení aj záujmu príslušníkov PZ, ktorí pracujú ako vyšetrovatelia PZ, prípadne ako poverení príslušníci PZ a ktorí prinášajú na konferenciu svojej vlastné skúsenosti z vyšetrovania, či skráteného vyšetrovania a poukazujú na problémové oblasti.

Organizátorov konferencie obzvlášť teší aj záujem zahraničných kolegov, ktorí sa venujú právnym úpravám trestného práva vo svojich krajinách a prispievajú k porovnávaniu právnych inštitútov, najmä tam, kde existujú podobnosti medzi jednotlivými právnymi systémami.

Sme presvedčení, že príspevky zaradené do tohto zborníka predstavujú hodnotný a relevantný výstup k súčasnej odbornej diskusii v oblasti trestného práva. Ich tematické zameranie reflektuje aktuálne problémy trestnoprávnej teórie, ako aj výzvy a tendencie, ktoré sa objavujú v aplikačnej praxi orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Zároveň vytvárajú priestor pre výmenu názorov medzi odborníkmi z akademického prostredia a profesionálmi pôsobiacimi v jednotlivých fázach trestného konania.

Príspevky boli systematicky zaradené do tematických sekcií na základe ich hlavného obsahového zamerania. V mnohých prípadoch je však možné pozorovať aj ich tematický presah do iných oblastí trestného práva, prípadne do príbuzných právnych či kriminologických disciplín. Tieto interdisciplinárne súvislosti výrazne obohacujú celkový obsah zborníka a reflektujú komplexnosť a prepojenosť jednotlivých inštitútov trestného práva s inými právnymi odvetviami a vednými disciplínami. Veríme, že publikované príspevky budú slúžiť ako inšpiratívny zdroj nielen pre odborníkov z akademickej sféry, ale aj pre praktikov, legislatívnych tvorcov či študentov právnických fakúlt. Zároveň dúfame, že sa stanú podnetom pre ďalší výskum a odbornú diskusiu o problematike trestného práva v kontexte jeho dynamického vývoja a potreby reagovať na nové spoločenské výzvy.

S výhľadom do budúcnosti vyjadrujeme ambíciu a zároveň pevné presvedčenie, že aj v ďalších ročníkoch konferencie sa nám podarí nadviazať na doterajšiu tradíciu odborného dialógu. Naším cieľom je zachovať kontinuitu a zároveň rozvíjať vedeckú spoluprácu nielen s odborníkmi z rôznych akademických a praktických pracovísk na území Slovenskej republiky, ale aj s kolegami z Českej republiky a iných zahraničných inštitúcií.

Veríme, že pokračujúca medzinárodná spolupráca umožní rozšíriť perspektívu riešenia aktuálnych otázok trestného práva prostredníctvom výmeny poznatkov, skúseností a osvedčených prístupov z rôznych právnych systémov. Zároveň dúfame, že aj nasledujúce ročníky konferencie vytvoria stabilnú platformu na odbornú diskusiu o teoretických a praktických aspektoch trestného práva, ako aj o výzvach, ktoré prináša jeho aplikácia v podmienkach meniacej sa spoločenskej a právnej reality.

Za vedecký a organizačný výbor konferencie

pplk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD.
vedúca katedry trestného práva
Akadémie Policajného zboru v Bratislave

STRUČNÝ EXKURZ K AKTUÁLNYM OTÁZKAM TRESTNÉHO PRÁVA V KONTEXTE ZMIEN Z ROKU 2024[1]

(Úvodný referát ku konferencii)

pplk. doc. JUDr. Veronika MARKOVÁ, PhD.[2]
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Príspevok je venovaný základným otázkam trestného práva vo vzťahu k prijatiu najnovších zmien trestných kódexov v predchádzajúcom roku 2024, pričom autorka v rámci neho poukazuje na posledné novely Trestného zákona, ako aj Trestného poriadku a ich dopad na základné inštitúty trestného práva hmotného a procesného..*

Kľúčové slová: *Trestný zákon, Trestný poriadok, trestné právo hmotné, trestné právo procesné, zmeny trestných kódexov.*

Annotation: *The article is devoted to basic issues of criminal law in relation to the adoption of the latest changes to criminal codes in the previous year 2024, while the author leads to the latest amendments to the Criminal Code and the Criminal Procedure Code and their impact on the basic institute of substantive and procedural criminal law.*

Keywords: *Criminal law, Criminal procedure, substantive criminal law, criminal procedural law, changes in criminal codes.*

Úvod

Ako každoročne, aj v tomto roku som sa v rámci príspevku na konferencii *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi* zamýšľala nad dôsledkami početných novelizácií, z ktorých aspoň jedna, podľa môjho názoru, nemala byť vôbec prijatá. Tieto zmeny vyvolávajú otázku, do akej miery sa v rámci slovenského trestného práva zachováva právna istota. Právna istota, ako termín, je v právnych disciplínach definovaná ako neoddeliteľná súčasť právneho poriadku, najmä v kontexte právneho štátu. Právny štát môže fungovať efektívne a stabilne iba vtedy, ak právne normy zabezpečujú stabilitu právnych vzťahov, jasnosť a precíznosť právnych predpisov, čím sa umožňuje jednotlivcom a inštitúciám riadne uplatňovať ich práva a oprávnené záujmy. Je všeobecne dané, že právne normy by sa nemali meniť príliš často, a ak k zmene dôjde, mala by byť odôvodnená objektívnymi dôvodmi. Každá legislatívna zmena by mala byť riadne komunikovaná nielen v rámci legislatívneho procesu v Národnej rade Slovenskej republiky, ale aj počas pripomienkového konania, aby sa zabezpečila transparentnosť a konzistentnosť právnych predpisov. Časté a nepredvídateľné zmeny legislatívy oslabujú dôveru v právny systém a spôsobujú právnu neistotu, ktorá môže viesť k chaosu v spoločenských vzťahoch. Osobitne v prípadoch, ak ide o právne odvetvie, ako je trestné právo, ktoré predstavuje vo všetkých ohľadoch vážne zásahy do práv a slobôd. Osobitnú úlohu v rámci právnej istoty zohráva aj zásada zákazu retroaktivity, ktorá znamená, že nové právne normy nemôžu spätne meniť právne postavenie jednotlivcov v ich neprospech. V oblasti trestného práva je tento princíp vyjadrený zásadou *nullum crimen, nulla poena sine lege*, teda že nie je možné trestať niekoho za čin, ktorý nebol v čase jeho spáchania trestný a rovnako nie je možné ukladať inú sankciu ako tú, ktorú stanoví zákon. Táto zásada poskytuje ochranu pred zneužitím štátnej moci a svojvoľným trestným postihom.

Je potrebné v rámci zmien trestných kódexov poukázať aj na tú skutočnosť, že niektoré novelizácie a úpravy boli nevyhnutné (napr. už dlhodobo kritizovaná výška malej škody), no pri

[1] Tento príspevok vznikol v rámci projektu FULL-PROOF No. 101160524, Ensuring the due course of criminal proceedings via strengthened respect for the procedural rights of the suspect and the accused - JUST-2023-JACC-EJUSTICE

[2] Autorka je spoluriešiteľom projektu FULL-PROOF

každej jednej zmene je potrebné myslieť aj na príslušný dopad právnej úpravy na aplikačnú prax, samotnú kriminalitu, či stav právnej istoty. V rámci predloženého príspevku sa zameriam na analýzu zmien v oblasti hmotného a procesného trestného práva, ako aj v príslušných súvisiacich právnych predpisoch. Je však nevyhnutné poznamenať, že vzhľadom na rozsah zmien, ktoré v roku 2024 nastali, nie je možné podrobne zaoberať sa všetkými významnými novelami, pretože ich počet bol natoľko rozsiahly, že by jeden príspevok nebol dostatočný na komplexné zhodnotenie týchto zmien a náležitý výklad dôvodov prijatia jednotlivých právnych úprav či ich výkladov.

Rok 2024 predstavoval významný krok v rozvoji niektorých inštitútov trestného práva, pričom zmeny, ktoré tieto inštitúty prešli, boli nevyhnutné. Zároveň je však predmetom diskusie, čo bolo aj účelom konferencie, identifikovať možné nedostatky, ktoré by v budúcnosti mali byť napravené. Je pravdou, že niektoré nedostatky v právnej úprave pretrvávajú už niekoľko rokov, ako napríklad otázka civilnej služby, ktorá bola zrušená v roku 2005 a ktorej úpravu sa pokúsila riešiť novela Trestného zákona v roku 2023. Avšak definitívne riešenie tejto problematiky nebolo dosiahnuté ani poslednými novelami Trestného zákonníka. V súvislosti s takýmito ustanoveniami a inými zmenami sa môžeme zamýšľať nad potrebou novej rekodifikácie trestného práva.

V roku 2024 bola oblasť trestného práva menená nasledovnými zákonmi, či Nálezmi Ústavného súdu SR.

- Zákon č. 40/2024 Z. z ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
  - účinnosť od 15. 3. 2024, 30. 3. 2024 a od. 6. 8. 2024 na základe zákona č. 41/2024 Z. z. o pozastavení účinnosti a na základe Nálezu Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 3/2024, ktorý vyšiel v Zbierke zákonov pod číslom 215/2024.
  - Zmeny Trestného zákona aj Trestného poriadku.
- Zákon č. 47/2024 Z. z. ktorým sa dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
  - účinnosť od 15. 3. 2024,
  - zmena len TZ.
- Zákon č. 214/2024 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
  - účinnosť od 6. 8. 2024,
  - zmena len TZ.
- Nález Ústavného súdu SR PL ÚS 18/2020-31, ktorý vyšiel v Zbierke zákonov pod číslom 341/2024 Z. z.
  - účinnosť od 10. 12. 2024,
  - zmena len TZ.
- Zákon č. 353/2024 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti so zvýšením ochrany finančných záujmov Európskej únie
  - s účinnosťou od 17. 12. 2024,
  - zmeny Trestného zákona aj Trestného poriadku
- Zákon č. 363/2024 Z. z. ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti s niektorými opatreniami na zabezpečenie dostupnosti ústavnej zdravotnej starostlivosti
  - s účinnosťou od 18. 12. 2024,
  - zmena len TZ.
- Zákon č. 248/2024 Z. z. o niektorých povinnostiach a oprávneniach v oblasti kryptoaktív a o zmene a doplnení niektorých zákonov
  - s účinnosťou od 30. 12. 2024,
  - zmeny Trestného zákona aj Trestného poriadku.

Zmeny v oblasti Trestného zákona

Zákon č. 40/2024 Z. z ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Uvedený zákon predstavoval v predchádzajúcom období pravdepodobne najvýraznejšiu zmenu v oblasti trestného práva vo viacerých oblastiach, ktoré vyvolali veľkú mieru diskusií k odbornej, ako aj laickej verejnosti. Je veľmi ťažké do jedného príspevku zhrnúť všetky novelizácie a preto sa v rámci príspevku zamieram len na niektoré vybrané problémy. Je pravda, že v niektorých prípadoch išlo o zmeny v niekoľkých vetách, či v celých odsekoch a ustanoveniach a v niektorých prípadoch išlo len o pár slov, ktoré však výrazným spôsobom menili pohľad na príslušné ustanovenia a následne aj na aplikačnú prax. Ako vyplynulo z dôvodovej správy[3] bol tento zákon predložený na základe Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky v rámci úlohy posilňovania demokratického štátu v oblasti trestnej politiky, v ktorom sa vláda zaviazala k priblíženiu slovenského trestného práva k európskym štandardom, ktoré sú typické pre celú Európsku úniu. Neštandardným procesom v tomto smere sa však javí predovšetkým skrátené legislatívne konanie,[4] ktoré bolo odôvodnené nevyhnutnosťou prijatia legislatívnych opatrení v nadväznosti na konania o porušení povinností vyplývajúcich z práva Európskej únie vo vzťahu k implementácií viacerých rámcových rozhodní a smerníc. Taktiež sa uvádzalo, že je potrebné pristúpiť k humanizácii trestného práva vo vzťahu k znižovaniu trestných sadzieb ako aj k individualizácii trestu s cieľom uprednostňovania alternatívnych sankcií. Zároveň sa argumentovalo porušovaním ľudských práv v rámci niektorých inštitútov trestného práva procesného, v dôsledku čoho bolo nevyhnutné a potrebné, aby príslušné zmeny v oblasti trestného práva nastali čo najskôr. Uvedené súviselo aj so zmenami, ktoré sa týkali zrušenia Úradu špeciálnej prokuratúry, k čomu taktiež prebiehali veľké diskusie. V zmysle dôvodovej správy je táto novela prezentovaná aj ako zavádzanie restoratívnej justície do trestného práva, s čím sa však skutočne nemôžeme stotožniť. Cesta restoratívnej justície totiž nemôže začínať a končiť pri ukladaní alternatívnych trestov, tak ako to aj uvádza dôvodová správa: ... *priklonenia sa k filozofii restoratívnej justície vrátane uprednostnenia alternatívnych trestov pred potrestaním páchateľa nepodmienečným trestom odňatia slobody, celkového presadzovania alternatívnych trestov a podpory probačnej služby. S tým je nevyhnutne spojené aj riešenie kritickej situácie s preplnenými väznicami, v ktorých sa často ocitajú osoby, pri ktorých by sa účel trestu zabezpečil lepšie inak ako prostredníctvom výkonu trestu odňatia slobody.*[5] Tento spôsob nepredstavuje restoratívnu justíciu.

Je však tiež vhodné podotknúť, že búrlivá diskusia, ktorá nastala v oblasti zmien trestných kódexov však v konečnom dôsledku spôsobilo to, že zákon síce bol deklarovaný, že sa o ňom koná v skrátenom legislatívnom konaní, pričom k príslušným zmenám malo prísť už 1. 1. 2024 rokovalo sa o ňom oveľa dlhšie, v dôsledku čoho sa účinnosť zákona posunula až na marec 2024. V konečnom dôsledku to bolo skutočne vhodné, nakoľko zákon obsahoval veľké množstvo nepresností, ktoré bolo potrebné napraviť, nehovoriac o tom, že prijatím niektorých ustanovení mohli byť porušené aj právne predpisy Európskej únie. K zákonu bolo prijatých veľké množstvo pozmeňujúcich návrhov, z ktorých niektoré opravovali formálne chyby a niektoré upravovali navrhované znenie tak, aby to bolo aspoň čiastočne v súlade s Európskou legislatívou.[6] Uvedené sa však ukázalo ako nie úplne konečné riešenie, nakoľko po prijatí zákona a ešte pred nadobudnutím účinnosti (ako aj po nej) boli prijaté ďalšie novely, ktoré mali deklarovať záväzky vo vzťahu k EÚ.

[3] Dôvodová správa k návrhu zákona č. 40/2024 Z. z.[online].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=536583

[4] Návrh na skrátené legislatívne konanie k zákonu č. 40/2024 Z. z. [online].].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=536580

[5] Dôvodová správa k návrhu zákona zo dňa 6. 12. 2023 [online].].[cit. dňa 25. 2. 2025].Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=9577

[6] Bližšie pozri tiež legislatívny proces k návrhu zákona [online].].[cit. dňa 25. 2. 2025].Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=9577

Ustanovenia zákona však boli po jeho schválení napadnuté na Ústavnom súde.[7] V zmysle prijatého Uznesenia Ústavného súdu[8] boli návrhy prijaté na ďalšie konanie, pričom hneď na začiatku sa pozastavila účinnosť celého čl. I čo boli ustanovenia Trestného zákona a vybrané časti Trestného poriadku, ktoré sa týkali nezákonného získania dôkazu. Viaceré ustanovenia nadobudli účinnosť 15. 3. 2024. V tomto smere by sme mohli znovu rozobrať problémy právnej istoty a príslušnú dĺžku legisvakačnej doby, ktorá sa v tomto prípade obmedzila len na 4 dní, nakoľko zákon bol vyhlásený v Z. z 11. 3. 2024. Žiadny argument v tomto smere so zameraním na vymedzenie toho, že obsah zákona bol predsa známy už v decembri 2023, v tomto prípade určite neobstojí. Ďalšie ustanovenia nadobudli účinnosť 20. 3. 2024. tieto sa však týkali len ustanovení Trestného poriadku vo vzťahu k zrušeniu Úradu špeciálnej prokuratúry.[9] Zmeny Trestného zákona, ktorým bola pozastavená účinnosť však v konečnom dôsledku boli zo strany Ústavného súdu v rámci nálezu č. 215/2024 Z. z. vyhodnotené ako súladné s Ústavou SR, okrem pár ustanovení. Súbežne s vydaním Nálezu bol v Zbierke zákonov vydaný aj zákon č. 214/2024 Z. z., ktorý upravoval niektoré ustanovenia týkajúce sa finančných záujmov Európskej únie.

Vybrané zmeny v ustanoveniach Trestného zákona:

- § 21 ods. 1 písm. d) – **čo sa nepovažuje za pomoc** – za pomoc sa podľa právnej úpravy nemá považovať poskytnutie právnej služby advokátom podľa osobitného predpisu. Cieľom právnej úpravy je posilniť právo na právnu pomoc a tým zabezpečovať nezávislý výkon advokácie.
- **Súhlas poškodeného** (ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť) – nová formulácia tejto okolnosti vylučujúcej protiprávnosť vychádza z právnej úpravy, ktorá platí v Českej republike, no úprava je doplnená aj ďalšie skutočnosti. Podľa tejto úpravy je teda súhlas poškodeného definovaný ako „*čin inak trestný nie je trestným činom, ak bol vykonaný so súhlasom poškodeného daným vopred alebo súčasne s činom. Súhlas poškodeného nevylučuje protiprávnosť činu, ktorý smeruje proti životu alebo zdraviu poškodeného; to neplatí, ak ide o súhlas s poskytnutím zdravotnej starostlivosti, ktorá bola v čase spáchania činu poskytnutá v súlade s právnymi predpismi a so súčasnými poznatkami lekárskej vedy a praxe. Nejde o súhlas poškodeného, ak súhlas nebol vážny a dobrovoľný alebo zrozumiteľne vyjadrený alebo ak v súvislosti s ním bol spáchaný iný trestný čin.*“ Ods. 3 zostal nezmenený. Táto právna úprava teda rozšírila podmienky o súhlas daný súčasne s konaním osoby páchajúcej trestný čin. Ide o zdôraznenie postoja poškodeného k trestnému činu. Z8roveň sa však upravila aj výnimka vo vzťahu k použitie súhlasu poškodeného v prípade poskytovania zdravotnej starostlivosti, ak išlo o poskytnutie v súlade s právnymi predpismi a v súlade s poznatkami lekárskej vedy. Na jednej strane je potrebné sa zamyslieť, či ide o ustanovenie potrebné alebo nadbytočné. Ak ide totiž o čin inak trestný, ktorý je vykonávaný v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi, ide predsa o výkon práva a povinností, nakoľko práve v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, je potrebné v zmysle zákona súhlas osoby, ktorej sa úkon dotýka. V kombinácii s dovoleným rizikom, kde sú podmienky nastavené - v súlade s doterajším stavom poznania, sa aj druhá podmienka javí ako nadbytočná vo vzťahu k iným odolnostiam vylučujúcim protiprávnosť.
- **Základné zásady ukladania sankcií**
  - Nové ustanovenia § 33a – Všeobecné zásady ukladania sankcií – po vzore z Českej republiky sa zaviedli ustanovenia, ktoré jednak vylučujú ukladanie krutých a neprimeraných sankcií, ako aj vyjadrenie princípu proporcionality – ak stačí uloženie sankcie, ktorá je menej postihujúca, nesmie byť uložená sankcia, ktorá je pre páchateľa citeľnejšia.
  - Zásady ukladania trestov – individualizácia trestnej sankcie – pri ukladaní trestu súd vždy riešil individuálny prístup ku každému skutku, pričom súd prihliada najmä na spôsob

[7] Návrh na začatie konania pred Ústavným súdom podala prezidentka SR ako aj dve skupiny poslancov.
[8] Vydané v Zbierke zákonov pod č. 41/2024 Z. z.
[9] Obsahom príspevku je zamerať sa predovšetkým na zmeny trestných kódexov. Zákonom sa menili aj ďalšie zákony, medzi ktoré patrí napr. aj zákon o prokuratúre.

spáchania činu a jeho následok, zavinenie, pohnútku, priťažujúce okolnosti, poľahčujúce okolnosti, a na osobu páchateľa, jeho pomery a možnosť jeho nápravy. Okrem uvedených skutočností do právnej úpravy pribudli aj:

- Jeho správanie po spáchaní trestného činu, najmä jeho úsilie o náhradu škody a odstránenie škodlivého následku trestného činu,
- Úsilie páchateľa o dosiahnutie urovnania s poškodeným,
- Doba, ktorá uplynula od spáchania trestného činu.

Zároveň sa medzi zásady ukladania trestu stanovila povinnosť súdu pri trestných činoch, ktorými sa páchateľ snažil získať alebo získal majetkový prospech, aby zvážil najmä uloženie peňažného trestu samostatne alebo popri treste.

Taktiež sa právnou úpravou zmenili podmienky obligatórneho uloženia trestu odňatia slobody pri trestných činoch, ktorých horná hranica prevyšuje 5 rokov a táto hranica sa zvýšila na 8 rokov.[10]

- priťažujúce a poľahčujúce okolnosti – na základe novely nastala zmena v posudzovaní týchto okolností, kde sa zvolil demonštratívny prístup, aby bola zabezpečená efektívnejšia individualizácia trestu pre súd, čo znamená, že súd okrem tých, ktoré sú uvedené v ustanovení môže zvážiť aj iné okolnosti. Taktiež sa úpravou odstránila povinnosť upravovať hranice trestnej sadzby v závislosti o prevahy jedných alebo druhých okolností. Sudcovia boli nútení prepočítavať taxatívne vymedzené okolnosti a na základe toho upraviť príslušnú trestnú sadzbu, čím nebola možná individualizácia trestu. Ponechal sa systém zvýšenia dolnej hranice trestnej sadzby v prípade recidívy, no jeho úprava je o niečo miernejšia.
- mimoriadne zníženie trestu – precíznejšie sa upravili ustanovenia, ktoré sa týkajú uzavretia dohody o vine a treste, ako aj v prípade vyhlásenia o vine a hlavnom pojednávaní, kedy sa umožňuje uložiť TOS aj pod dolnú hranicu zákonom stanovenej trestnej sadzby. Podmienky pri vyhlásení viny sú však osobitne upravené ustanoveniami TP, pričom tieto podmienky sa sprísnili.

- **Úprava viacerých sankcií** – v tomto smere sa zákonodarca zameral predovšetkým na zhodnotenie koncepcie trestnoprávnych postihov, aby trest odňatia slobody nemal pri ukladaní trestov automaticky dominanciu, ale aby sa viac zvažovali tresty nespojené s odňatím slobody, pričom je potrebné sa zamerať na a odstraňovanie následkov trestných činov. Pritom na páchateľov trestných činov má väčší prevýchovný efekt postih cez financie a majetok (spravidla zároveň s pozitívnym účinkom na verejné rozpočty), ako neprimeraný trest odňatia slobody. Zákonodarca konštatuje, že využívanie alternatívnych trestov je v súlade so zásadami restoratívnej justície vyjadrených v programovom vyhlásení vlády. Je však potrebné znovu a opakovanie podotknúť, že alternatívne tresty nepredstavujú restoratívnu justíciu v jej pravom slova zmysle.
  - Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody (ďalej len POVTOS) a podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom (ďalej len POVTOS) – za účelom zabezpečiť efektívnejšiu resocializáciu a odbremeniť väzenský systém bola zavedená možnosť rozšírenia uloženia POVTOS pre trest neprevyšujúci 3 roky (pôvodne len 2) a pre POVTOSsPD pre trest neprevyšujúci 4 roky (pôvodne len 3 roky)
  - Trest domáceho väzenia – úprava trestu bola zrealizovaná takým spôsobom, aby bolo možné uložiť tento trest vo vyššej výmere (5 rokov namiesto 4).
  - Trest povinnej práce – dôležitá zmena, ktorá nastala v súvislosti s týmto inštitútom bolo zrušenie súhlasu páchateľa s uložením tohto trestu. Ide o zmenu, ktorá bola navrhnutá až v druhom čítaní v rámci pozmeňujúceho návrhu, pričom išlo o zmenu, ktorá bola navrhnutá už v tzv. Karasovej novele TZ, v zmysle ktorej[11] bol súhlas s týmto trestom,

[10] zároveň toto ustanovenie bolo neskôr menené aj novelou č. 214/2024 Z. z. aj novelou 353/2024 Z. z.

[11] Návrh tzv. Karasovej novely TZ z roku 2023 .
https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=527158

limitáciou, ktorá neumožňovala ukladať tento trest aj v prípadoch, kedy by tento bol účel trestu prostredníctvom tejto sankcie zabezpečený efektívnejšie.

- Peňažný trest – pri peňažnom treste sa zvýšila jeho horná hranica až na 3 000 000 eur a zároveň sa rozšírila možnosť súdu uložiť tento trest (aj bez naplnenia podmienky získania majetkového prospechu) pri zločinoch s výnimkou obzvlášť závažných zločinov, a to aj samostatne, ak vzhľadom na povahu spáchaného trestného činu a možnosť nápravy páchateľa uloženie iného trestu nie je potrebné.
- Trest prepadnutia majetku – V zmysle Nálezu Ústavného súdu z roku 2023 sa zrušila obligatórna právna úprava v zmysle ods. 2 a ods. 3,[12] pričom touto novelou sa zaviedlo len fakultatívna možnosť uloženia tohto trestu s ohľadom na príslušné okolnosti prípadu a primeranosť jeho uloženia, čo bude teda na zvážení súdu. Zároveň sa za účelom vytvorenia podmienok pre individualizáciu trestu prepadnutia majetku zavádza možnosť súdu z trestu prepadnutia majetku vylúčiť časť majetku alebo individuálne určené veci, tak aby bol minimalizovaný dopad na iné osoby ako páchateľa. Zároveň sa novelou upravili aj ďalšie podmienky vo vzťahu k náhrade škody a súd tento trest neuloží najmä vtedy, ak páchateľ nahradí škodu v celom rozsahu alebo vydá v celom rozsahu trestným činom získaný prospech a úžitky z neho.
- Trest zákazu činnosti – aj pri treste zákazu činnosti sa zaviedla možnosť uloženia tohto trestu ako samostatného v zmysle rozširovania podmienok pre ukladania alternatívnych trestov.[13]
- Ochranné liečenie (ďalej len OL)– právna úprava OL sa zmenila na základe požiadaviek praxe, v zmysle ktorých sa OL ukladalo aj osobám, u ktorých to nebolo potrebné.[14] Novým znením sa nastavili podmienky, tak, že je ukladané osobám, ktoré trpia duševnou poruchou, ktorá nie je len prechodná, a u ktorých má liečenie zmysel. Stávali sa prípady, kedy bolo nariadené OL pri závislostiach, hoci zo záverov znaleckých posudkov boli indície, že nariadenie OL nesplní svoju funkciu, keďže osoba, ktorej bolo OL uložené, sa mu nebude podrobovať. Rovnako sa upravili podmienky ukladania OL ústavnou formou, ktorá sa uloží len v prípade, že je pobyt páchateľa na slobode nebezpečný z dôvodu jeho duševnej poruchy alebo ak nemožno očakávať, že by účel splnila aj ambulantná forma OL. Tiež sa upravilo, že ak súd uloží OL popri nepodmienečnom TOS, uloží ho vždy ústavnou formou, pretože v podmienkach výkonu trestu odňatia slobody, ambulantná forma protialkoholického liečenia, protitoxikomanického liečenia alebo liečenia závislostí na hazardných hrách nemá zmysel
- Ochranný dohľad (ďalej len OD) – v súvislosti s OD bolo vypustené ustanovenia, pri ktorom jeho uloženie neplnilo svoj účel- ak išlo o páchateľa, ktorého odsudzoval za obzvlášť závažný zločin na nepodmienečný trest odňatia slobody. Zároveň sa doplnilo ustanovenia, pri ktorom sa OD ukladá pri páchateľovi činu inak trestného, ktorý pre nepríčetnosť nie je trestne zodpovedný a súd mu ukladá OL ambulantnou formou. Keďže ide o takýchto páchateľov je žiadúce, aby táto osoba bola aspoň chvíľu pod dohľadom represívnych zložiek. V týchto prípadoch je totiž aj žiadúce, aby takémuto páchateľovi boli uložené aj príslušné obmedzenia, hlavne ak bolo jeho trestné stíhanie zastavené pre nepríčetnosť, čím sa zvýši ochrana obetí trestných činov napr. pri nebezpečnom prenasledovaní, kde sa zároveň stanoví možnosť kontroly elektronickým monitoringom. Zavádza sa tiež povinnosť podrobiť sa kontrole dodržiavania liečebného režimu. Tiež sa

[12] Bližšie tiež. MARKOVÁ, V. Stručný exkurz k aktuálnym otázkam trestného práva v kontexte zmien z roku 2024. In. MARKOVÁ, V., PAULÍČKOVÁ, N., eds. Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov z 12. roč. interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2024, s. 9 – 22. 978-80-8293-019-4.

[13] Ďalšou novelou – Nález Ústavného súdu bola pri tomto treste ďalšia úprava – zrušenie § 61 ods. 5 písm. b. Výklad k tomu je uvedený neskôr v príspevku.

[14] Vypustili sa ustanovenia, pri ktorých bolo OL ukladané pri trestných činoch násilnej povahy voči blízkej osobe alebo zverenej osobe a vzhľadom na osobu páchateľa bolo možné dôvodne predpokladať, že bude v násilnom konaní pokračovať, alebo pod vplyvom návykovej látky alebo v súvislosti s jej užívaním.

stanovujú aj pravidlá pre prípad, že osoba tento liečebný režim nedodržiava (§ 77 ods. 3). Zároveň sa stanovuje výnimka pre tento typ OD (v zmysle § 76a), že OD trvá kým nie je naplnený jeho účel a o prepustení rozhoduje súd.

- Detencia – Pri tomto ochrannom opatrení sa spresňujú pravidlá umiestňovania osôb do detenčného ústavu. Umiestneniu do detenčného ústavu musí predchádzať výkon ochranného liečenia ústavnou formou alebo výkon trestu odňatia slobody, v rámci ktorého odsúdený trpí tak závažnou duševnou poruchou, pre ktorú nemôže vykonávať trest odňatia slobody a zároveň je jeho pobyt na slobode tak nebezpečný, že je potrebné ho izolovať od spoločnosti a liečiť v rámci detenčného ústavu.

- **Premlčanie trestného stíhania** – premlčanie trestného stíhania otvorilo pravdepodobne najväčšiu diskusiu, ktorá sa týkala novely Trestného zákona. Platí však aj tá skutočnosť, že plynutie času spôsobuje v rámci trestného stíhania viaceré problémy – hlavne ak ide o získavanie dôkazov, ale tiež je možné konštatovať, že v niektorých prípadoch sa stráca účel trestu, hlavne ak po spáchaní trestného činu žije páchateľ usporiadaným životom. Zákonodarca sa chcel inšpirovať českou právnou úpravou, kde sú premlčacie doby v prípade zločinov, za ktoré je možné uložiť trest odňatia slobody prevyšujúci desať rokov 15 rokov. Zákonodarca sa však pod vplyvom viacerých skutočností rozhodol novelou č. 47/2024 Z. z. toto ustanovenia upraviť pre zločiny v zmysle prvej, druhej, tretej sa deviatej hlavy osobitnej časti TZ v kontexte znenia pred novelou, čiže zachoval 20ročnú premlčaciu dobu. Oproti aktuálnej právnej úprave sa tiež priamo v zákone upravili zmeny, ktoré vyplývali predovšetkým z judikatúry, keď sa zdôrazňuje, že prerušenie premlčania spôsobujú iba riadne, t. j. zákonné úkony trestného stíhania.
- **Škoda** – v tomto ustanovení sa upravili hranice škody tak, aby to zodpovedalo aktuálnej spoločensko-ekonomickej situácii a jej predpokladanému vývoju v najbližšej dobe, a to najmä s prihliadnutím na historickú, súčasnú a očakávanú infláciu. Uvedenú zmenu môžeme považovať skutočne za adekvátnu tomu, ako bola ešte v roku 2005 zastavená výška škody a je len chyba zákonodarcov, že na túto skutočnosť nemysleli aj skôr. Novelou sa zaviedla hranica výšky škody suma prevyšujúca 700 eur. Je však pravda, že až takýto skok o takmer 400 eur sa mohol udiať postupne, napr. aj kontexte zmeny, ktorá bola navrhnutá v novele z roku 2023 – 500 eur. Následné hranice výšky škody, ktoré však boli novelou navrhnuté už nespĺňali koncept pôvodného vymedzenia nádobkov a boli stanovené konrétne sumy, pričom ako väčšia škoda nebol stanovený 10 násobok, ale až 50 násobok malej škody. Táto suma sa však neskôr upravila na sumu 20 000 eur, čo však stále prevyšuje pravidlá nastavené rekodifikáciou v roku 2005. Obdobne to bolo aj pri ďalších škodách.[15]Zároveň sa taktiež navrhlo, aby sa za škodu považovala aj aj skrátená, neodvedená alebo nezaplatená daň alebo poistné, neoprávnene vrátená daň z pridanej hodnoty alebo spotrebná daň, neoprávnene získaný alebo použitý nenávratný finančný príspevok, subvencia, dotácia, alebo iné plnenia zo štátneho rozpočtu, rozpočtu Európskej únie, rozpočtu spravovaného Európskou úniou, rozpočtu verejnoprávnej inštitúcie, rozpočtu štátneho fondu, rozpočtu vyššieho územného celku alebo rozpočtu obce.[16]
- **Prechovávanie drog pre vlastnú potrebu** v zmysle § 135 bolo zrušené a nová právna úprava v zmysle zaviedla nové chápanie pojmov súvisiacich s drogovou trestnou činnosťou. Zaviedli sa pojmy – Prechovávanie omamnej látky, psychotropnej látky, drogového prekurzora alebo predmetu určeného na ich výrobu a obchodovanie s nimi a Ustanovenie množstva omamných látok, psychotropných látok, rastlín a húb obsahujúcich omamné látky alebo psychotropné látky. V tomto prípade ide o zmeny, ktoré súvisia dlhoročnými aplikačnými problémami pri postihovaní drogovej trestnej činnosti vrátane neprimeraných trestných sadzieb dopadajúcich na páchateľov, ktorí omamné alebo psychotropné látky prechovávajú výlučne na účely osobnej spotreby. Základný mechanizmus určovania rozsahu je stanovený tabuľkou, ktorá je uvedená v Prílohe 1 a 2 zákona.

[15] Pôvodné číslo „350 000“ sa nahradilo číslom „250 000“ a číslo „700 000“ sa nahradilo číslom 650 000.
[16] Neskoršou novelou bolo ustanovenie ešte precizované vo vzťahu k rozpočtu EU.

- Základom pre stanovenie toho, či sa jedná o prechovávanie pre vlastnú potrebu je to, že tieto látky sú v prechovávaní najviac vo väčšom množstve, ak nie sú určené na ďalšiu distribúciu alebo na účel dosiahnutia majetkového prospechu. Účelom tejto úpravy je teda odlíšiť užívateľov omamných a psychotropných látok od obchodníkov. Právna úprava medzi týmito osobami dostatočne nerozlišovala, a preto v praxi často dochádzalo k neadekvátnemu postihu užívateľov na rovnakej úrovni ako dílerov. Podľa doterajšej právnej úpravy bolo v praxi spravidla obtiažne preukázať, že páchateľ trestného činu podľa § 171 prechováva omamné alebo psychotropné látky v množstve zodpovedajúcom maximálne desiatim jednorazovým dávkam pre inú osobu než pre seba, nakoľko priznaním tejto skutočnosti by sa páchateľ vystavil podstatne prísnejšiemu postihu podľa predchádzajúceho znenia v zmysle § 172 ods. 1 alebo 3. Prechovávanie viac ako väčšieho množstva už bude posudzované, že je to určené na ďalšiu distribúciu a bude to považované za obchodovanie. S týmito charakteristikami pracujú aj nové skutkové podstaty trestných činov
- Ustanovenie § 135c zavádza mechanizmus ustanovovania nepatrného množstva omamných a psychotropných látok pre účely Trestného zákona. Za nepatrné množstvo sa stanovuje najviac maximálnym množstvom zaisteného materiálu, t. j. zaistenej omamnej látky alebo psychotropnej látky, podľa hodnôt uvedených v treťom stĺpci v prílohe č. 1 návrhu zákona. Mechanizmus určovania nepatrného množstva omamnej látky alebo psychotropnej látky vychádza primárne zo stanovenia jej hmotnosti alebo počtu kusov hmotného substrátu (tablety, papieriky), ak je držba a užívanie tejto látky bežná v takejto forme. Štvrtý stĺpec v Prílohe č. 1 predstavuje také množstvo účinnej látky, ktoré spravidla býva obsiahnuté v nepatrnom množstve omamnej alebo psychotropnej látky uvedenej v treťom stĺpci. Ak množstvo zaistenej omamnej látky alebo psychotropnej látky neprekračuje hmotnostný limit alebo limit stanovený počtom uvedeným v treťom stĺpci, množstvo účinnej látky obsiahnutej v tomto materiáli, nie je potrebné ďalej skúmať. Ak množstvo účinnej látky presiahne túto hodnotu, bude sa to vyhodnocovať na základe odborného vyjadrenia alebo znaleckého posudku príslušného subjektu - či množstvo účinnej látky zároveň presiahlo hodnotu uvedenú v štvrtom stĺpci v Prílohe č. 1. Tento postup vyplynul z toho, že užívatelia nemajú spravidla presnú informáciu o tom, aké je tam množstvo účinnej látky, ale orientujú sa na základe hmotnosti, či kusov. Hodnoty nepatrného v prílohe č. 1 zodpovedajú približne trom jednorazovým dávkam podľa štatistík KEÚ PZ. Ak by pri dodatočnom skúmaní bolo zistené, že zaistená omamná alebo psychotropná látka síce presahuje hodnotu nepatrného množstva, ale s prihliadnutím na nižší obsah účinnej látky než je hodnota uvedená v štvrtom stĺpci z tohto množstva nie je možné pripraviť viac než tri jednorazové dávky (t. j. množstvo drogy je síce väčšie ako nepatrné, ale táto droga je nižšej kvality), KEÚ PZ určí, že takéto množstvo zaisteného materiálu je na účely relevantných ustanovení Trestného zákona stále nepatrným množstvom.
- Ustanovenie § 135d návrhu zákona vymedzuje spôsob ustanovovania množstiev omamných a psychotropných látok na účely kvalifikovaných skutkových podstát navrhovaných trestných činov podľa § 171 až 173 Trestného zákona.
- Ustanovenie § 135e návrhu zákona vymedzuje spôsob ustanovovania množstiev rastlín a húb obsahujúcich omamné látky alebo psychotropné látky. Nepatrné množstvá uvedených rastlín a húb sú uvedené v prílohe č. 2 návrhu.
- taktiež sa ustanovuje sa mechanizmus pre výpočet množstva omamných látok alebo psychotropných látok v prípade neoprávneného nakladania s viacerými druhmi omamných látok alebo psychotropných látok.
- Osobitne sa zároveň upravuje aj súbeh týchto trestných činov v prípade, že ide o omamnú látku konope, čím sa má zamedziť potrestaniu za dva trestné činy v prípadoch, keď páchateľ má časť „úrody“ ešte ako rastliny v zemi, ale časť už má zrezanú, a napr. ju suší, prípadne ju má inak spracovanú.

- **V rámci osobitnej časti Trestného zákona** sa výrazné zmeny dotýkajú predovšetkým príslušných dolných a horných hraníc trestu odňatia slobody, ktoré zákonodarca považuje za neprimerane prísne pri niektorých druhoch trestných činov a novou právnou úpravou sa chcel priblížiť k európskemu štandardu trestania rovnakých alebo obdobných trestných činov.
  - Osobitne sa však právna úprava mení v prípade drogových trestných činov vzhľadom na zmeny uvedené vo všeobecnej časti TZ. Tu je tiež na mieste vhodné spomenúť aj novelu zákona o priestupkoch v zmysle ktorej sa vytvoril nový, drogový priestupok[17], čo následne umožňuje efektívnejšie uplatňovať materiály kolektív týchto prečinov.
    - § 171 – 173 TZ – novelou TZ sa v zmysle už zavedené nového posudzovania množstva látok zákonodarca snažil odlíšiť užívateľov, vrátane ich pestovateľov od dílerov drog. Viaceré ustanovenia spôsobovali to, že sa ukladali neprimerané sankcie.
    - Nové skutkové podstaty § 171 až 173 upravujú skutkové podstaty rôznych foriem drogovej trestnej činnosti, pričom s ohľadom na špecifický charakter, ako aj závažnosť týchto foriem, dochádza k ich rozdeleniu do štyroch osobitných skutkových podstát – neoprávnené prechovávanie omamnej látky a psychotropnej látky (§ 171), neoprávnené pestovanie rastlín a húb obsahujúcich omamnú látku a psychotropnú látku (§ 172), neoprávnená výroba a obchodovanie s omamnou látkou a psychotropnou látkou (§ 173) a neoprávnené prechovávanie a výroba drogového prekurzora a predmetu určeného na výrobu omamnej látky a psychotropnej látky alebo drogového prekurzora (§ 173a).
    - Naviac v navrhovaných ustanoveniach § 172 a 173 sa zavádza aj nový kvalifikačný pojem „mimoriadne veľké množstvo“ omamných alebo psychotropných látok, ktorého zavedenie odôvodňujú skúsenosti z aplikačnej praxe, kde sa objavujú aj takéto zachytené množstvá omamných a psychotropných látok, a ustanovuje sa primeranejší rozsah trestných sadzieb pri menej závažných drogových trestných činoch pri nižších množstvách týchto látok (nepatrné až väčšie množstvo).
    - Po vzore Českej republiky navrhuje osobitná skutková podstata trestného činu v súvislosti s pestovaním rastlín a húb obsahujúcich omamné alebo psychotropné látky za účelom osobnej spotreby a bez toho, aby boli čo i len sčasti určené na ďalšiu distribúciu alebo na účel dosiahnutia majetkového prospechu.
    - V § 173 sú upravené závažnejšie formy drogovej trestnej činnosti spojené s dílerstvom drog spočívajúce v neoprávnenej výrobe a obchodovaní s omamnými a psychotropnými látkami. Všetky uvedené formy trestnej činnosti smerujú k distribúcii omamných alebo psychotropných látok a sú postihované prísnymi trestnoprávnymi sankciami.
    - Nové ustanovenia § 173a upravuje neoprávnené nakladanie s drogovými prekurzormi a predmetmi určenými na výrobu omamných látok, psychotropných látok alebo drogových prekurzorov. V tomto prípade sa berie do úvahy predovšetkým tá skutočnosť, že prekurzory sú len medzistupňom na získanie finálneho produktu
  - Dôležitá zmena, ktorá výrazným spôsobom spôsobila problémy v aplikačnej praxi bolo vypustenie **§ 212 ods. 1 písm. g)** – tzv. opakovaná krádež. Uvedená zmena dokonca nebola uvedená ani v pôvodnom návrhu zákona a prešla len v rámci pozmeňujúcich návrhov v legislatívnom procese. Zmena mala súvisieť s tým, aby sa neriešili veci trestným postihom v prípade skutkov, kde nemusela vzniknúť vysoká škoda, ale vzhľadom na predchádzajúce postihnutie v predchádzajúcich 12 mesiacoch sa trestná represia vyžaduje. Podľa štatistík bolo pre takéto skutky vo výkone TOS 921

[17] V § 30 ods. 1 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch - nové písmeno c), neoprávnene prechováva inú návykovú látku, než je alkohol.

odsúdených.[18] Vzhľadom na charakter možného postihu za priestupok, ktoré je nevymožiteľný zo strany niektorých osôb je príslušná zmena tohto ustanovenia nevyhnutná.

- **Nebezpečné prenasledovanie** – z tohto ustanovenia bolo vypustené slova dlhodobo ako reakcia na zvyšujúce sa počty a nebezpečnosť stalkingu a opakujúce sa problémy obetí pri nahlasovaní tejto trestnej činnosti, ktoré vyplývajú z tohto slova. Aplikačná prax si totiž tento pojem vysvetľovala pojmom „po dlhší čas“ (čím sa myslí aspoň 6 mesiacov). Pritom už ostatné znaky skutkovej podstaty podmieňujú, že pri tomto trestnom čine nejde o ojedinelý kontakt, ale prenasledovanie takej intenzity, že môže vzbudiť dôvodnú obavu o život alebo zdravie alebo podstatne zhoršiť kvalitu života.

Vybrané zmeny v ustanoveniach Trestného poriadku:

Zmeny Trestného poriadku súviseli jednak s inštitútmi trestného konania vo vzťahu k transpozícii viacerých právnych predpisov EÚ, ale tiež sa zmenami reagovalo na niektoré problémové oblasti. Tieto zmeny, okrem niektorých ustanovení nadobudli účinnosť 15. 3. 2024. Druhá zmena, ktorej účinnosť bola posunutá na 20.3. 2024 súvisela so zrušením Úradu špeciálnej prokuratúry.

- **Úprava niektorých základných zásad trestného konania - § 2 ods. 3, ods. 6, ods. 9 a ods. 12.** Uvedené zmeny sa týkali zásady sudcu pre prípravné konanie, kde sa upravili možnosti rozhodovania tohto subjektu aj v prípadoch medzinárodnej zmluvy alebo ak ide o priamo uplatniteľný[19] právne záväzný akt Európskej únie. Zásada rýchlosti konania sa osobitne rozšírila aj na prípady zaisťovania majetku. Právo na obhajobu sa v zmysle Smernice[20] upravilo priamo aj do TP, pričom sa predpokladá, že ak v priebehu výsluchu osoby sa táto osoba stane podozrivou, je potrebné výsluch prerušiť a poučiť ju o tejto skutočnosti, ako aj o skutočnosti, že má právo na obhajobu. Zásada voľného hodnotenia dôkazov sa rozšírila aj o skutočnosť, ktorá pripúšťa použitie dôkazu v osobitných prípadoch uvedených v § 119 ods. 5.[21]
- **Rozšírenie vecnej príslušnosti vyšetrovateľov Úradu inšpekčnej služby** (ďalej len ÚIS) - ak je trestný čin spáchaný viacerými osobami, prípadne sa na trestnom čine podieľa príslušník ozbrojeného bezpečnostného zboru, nebolo možné viesť spoločné trestné konanie pre všetkých páchateľov. Preto sa zaviedla možnosť, aby bol vyšetrovateľ PZ služobne zaradeného na ÚIS vecne príslušný nielen na trestné činy príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov a colníkov, ale aj ich spolupáchateľov alebo účastníkov trestného činu, ostatných členov organizovanej skupiny, extrémistickej skupiny alebo nebezpečného zoskupenia.
- **Definícia odsúdeného - § 10 ods. 13** – pre účely výkonu ochranných opatrení sa za odsúdeného bude považovať aj páchateľ činu inak trestného, ktorému bolo v trestnom konaní uložené ochranné liečenie alebo detencia.
- **Spolupracujúci obvinený alebo spolupracujúci podozrivý (spolupracujúca osoba) –** ide podľa najnovšej úpravy o osobu, ktorá sa významnou mierou podieľa alebo sa má podieľať na objasnení niektorého alebo niektorých trestných činov uvedených v príslušných zákonných ustanoveniach[22] alebo na zistení alebo usvedčení ich páchateľov. V súvislosti s tým bol

[18] Spoločná správa výborov Národnej rady Slovenskej republiky o prerokovaní vládneho návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (tlač 106) v druhom čítaní https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=539945

[19] Priama uplatniteľnosť bola neskôr na základe ďalšej novely zrušená.

[20] Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody.

[21] Pôvodne bol uvedený aj ods. 6, ale tento bol vyslovený neskôr ako protiústavný.

[22] Korupcia, trestný čin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny alebo zločin spáchaný organizovanou skupinou alebo zločineckou skupinou, trestný čin úkladnej vraždy alebo trestný čin terorizmu.

zadefinovaný aj **benefit** – výhoda spolupracujúcej osoby za čo sa budem považovať príslušný postup podľa zákona[23] alebo akákoľvek iná výhoda, ktorú orgán činný v trestnom konaní alebo súd ponúkol za jej účasť na objasňovaní trestných činov, na zisťovaní alebo usvedčovaní ich páchateľov.

- úprava jej práv a povinností ako subjektu trestného konania je následne uvedené v § 33a, pričom príslušný benefit pre túto osobu môže poskytnúť len prokurátor, policajt len s jeho súhlasom. Poskytnutie alebo sľúbenie benefitov nie je právne záväzné. O týchto úkonoch sa spíše záznam, ktorý obsahuje okrem všeobecných náležitostí:
  - zoznam poskytnutých alebo sľúbených benefitov a podmienky na ich priznanie,
  - spôsob, akým sa spolupracujúca osoba podieľa alebo má podieľať na objasňovaní trestných činov, zisťovaní alebo usvedčovaní ich páchateľov so stručným opisom trestných činov tak, aby nemohlo dôjsť k ich zámene
- Ak prokurátor na hlavnom pojednávaní navrhuje vypočuť takúto osobu, musí súdu oznámiť všetky benefity, ktoré mu boli poskytnuté alebo sľúbené, a to najneskôr spolu s oznámením svedka súdu. V rozsahu súvisiacom s týmto oznámením nemožno obmedziť právo strany nazrieť do záznamov o spolupráci; tie musia byť súčasťou spisu.

- **Podozrivá osoba – ako podozrivá osoba bola definovaná ako osoba, ktorá nie je obvineným je však:**
  - pristihnutá pri trestnom čine,
  - zadržaná pri páchaní trestného činu alebo bezprostredne po ňom,
  - zastihnutá na úteku,
  - osobou, ktorá podľa trestného oznámenia alebo iného podnetu alebo zistených skutočností podozrivá z trestného činu.

  Takýmto osobám by malo byť automaticky priznané právo na obhajobu (čo vyplýva aj z príslušnej smernice EÚ). Podozrivý nebude disponovať len tými právami a nebude mať tie povinnosti, ktoré sú výslovne alebo implicitne viazané na status (formálne) obvineného. Práva a povinnosti podľa tohto zákona sa na podozrivého vzťahujú od jeho prvého výsluchu alebo od iného úkonu OČTK voči nemu alebo v súvislosti s ním alebo v súvislosti s podozreniami, ktorej sa ho týkajú. V prípade pochybností o statuse podozrivého rozhodne prokurátor; o sťažnosti proti jeho rozhodnutiu bude rozhodovať sudca pre prípravné konanie. Podozrivý má najmä právo:
  - na primerané vysvetlenie okolností zakladajúcich podozrenie voči nemu; opis týchto okolností sa uvedie najneskôr v zápisnici o jeho výsluchu s uvedením právnej kvalifikácie skutku, z ktorého je podozrivý.
  - na poskytnutie odpisu zápisnice o jeho výsluchu.
- Úprava pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu vo vzťahu k poškodzovaniu finančných záujmov EU (len § 261 TZ), a zvýšenie sumy pri 4. a 5. hlave na 7 000 000 €.
- Úprava rozhodovania o zaujatosti – v prípade policajta prechádza táto úloha na prokurátora (pôvodne bezprostredne nadriadený).
- **§ 34 ods. 5 a § 35** – doplnenie práv obvineného, ktorý je mladistvou osobou v zmysle smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, ktorý požaduje poučovať o právach dieťaťa, voči ktorému je vedené trestné konania, aj nositeľa rodičovských práv.
- **§ 37 ods. 7** – navrhlo sa precizovanie poučenia zo strany OČTK obvinenému v súvislosti s uvedením adresy na **doručovanie písomností** s poukazom na dôsledky s tým súvisiace. Súdne konanie, ktoré môže viesť k rozhodnutiu o vine alebo nevine obvinenej osoby, sa môže konať v jej neprítomnosti, ak obvinená osoba bola včas informovaná o súdnom konaní a o dôsledkoch neúčasti na ňom. V zmysle uvedeného je vhodné, aby bol obvinený o dôsledkoch neúčasti na súdnom konaní informovaný už v skoršom štádiu trestného konania.

[23] Dočasné odloženie vznesenia obvinenia, podmienečné zastavenie trestného stíhania, zastavenie trestného stíhania, prerušenie trestného stíhania, mimoriadne zníženie trestu.

- **§ 55 ods**. 1 – spôsoby vykonávania úkonov trestného konania, v rámci ktorých je potrebné rešpektovať aj ich zdravotný stav. Aj napriek tomu, že sa táto skutočnosť rešpektovala, bolo efektívnejšie (aj vo vzťahu k transpozícii Smernice[24]), aby to bolo vyslovene uvedené v ustanoveniach TP.
- **Trvanie kolúznej väzby** – po vzore z Českej republiky v záujme minimalizácie závažného zásahu do osobnej slobody sa táto väzby skrátila na tri mesiace.
- **Úprava postupu v zmysle § 85 (Zadržanie), ako aj úprava iných súvisiacich ustanovení (§ 215 ods. 8, § 231, § 236 ods. 1)** – prvá zmena sa dotýka práva na obhajobu, kedy je možné primerane použiť ustanovení o ustanovení obhajcu, ak osoba nemá prostriedky na úhradu trov obhajoby.[25] Zároveň ďalšia zmena súvisí s postupom kedy je predpoklad, že bude trestné stíhanie zastavené, avšak pobyt obvineného na slobode je nebezpečný z dôvodu duševnej poruchy. V tomto prípade sa spis odovzdá prokurátorovi ten mohol prípadne podať návrh na vydanie predbežného príkazu na umiestnenie obvineného do zdravotníckeho zariadenia, a zároveň návrh na vyšetrenie jeho duševného stavu. Ak je z dôvodu ochrany zdravia obvineného nutné jeho okamžité umiestnenie v zdravotníckom zariadení, policajt ho môže zdravotníckemu zariadeniu poskytujúcemu ústavnú starostlivosť odovzdať s predchádzajúcim súhlasom prokurátora aj pred vydaním predbežného príkazu sudcu pre prípravné konanie; prokurátor v takom prípade podá návrh na vydanie predbežného príkazu na umiestnenie obvineného do zdravotníckeho zariadenia najneskôr do 24 hodín od umiestnenia obvineného v zdravotníckom zariadení, inak príkazom prepustí obvineného z umiestnenia v zdravotníckom zariadení
- **Prehliadka iných priestorov a pozemkov –** po skúsenostiach z ČR sa zmena dotkla subjektu, ktorý je oprávnený vydať príkaz. Po novele tak môže urobiť sudca pre prípravné konanie. Ak však vec neznesie odklad, boli upravené podmienky, kedy môže policajt vykonať takúto prehliadku aj bez príkazu. Taktiež sa zaviedla aj nevyhnutnosť prítomnosti nezúčastnenej osoby.
- **§ 119 ods. 5** – dôkaz, ktorý bol získaný prostredníctvom poskytnutia nezákonného benefitu alebo sľubu takéhoto benefitu pre spolupracujúcu osobu alebo benefitu, ktorý prokurátor súdu neoznámil sa bude považovať za nezákonný a nesmie sa v trestnom konaní použiť, okrem prípadu, kedy sa použije proti osobe, ktorá takýto benefit poskytla alebo sľúbila.
    - tiež sa menil aj ods. 6 (na základe Nálezu Ústavného súdu však neskôr vyhodnotené ako protiústavné) – zmena súvisela s tým, že ako by bolo možné použiť dôkazy, ktoré síce boli získané nezákonne (napr. nahrávka bez súhlasu), ale sú v prospech obvineného.
- **Ochrana osobných údajov svedka** – z dôvodu vyššej ochrany sa pre svedka zaviedla možnosť uvádzať na účely doručovania inú adresu ako adresu bydliska. Osobitne u zamestnancov orgánov verejnej moci, ktorí sú na úkony trestného konania predvolávaní z dôvodu svojho zamestnania alebo funkcie (napr. zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately), nie je opodstatnené, aby uvádzali adresu svojho bydliska.
    - obdobne pre účely ochrany svedka sa upravil rozsah údajov, ktoré sa uvádzajú v zápisnici o danom úkone **- § 136** – uvedenú sa len údaje, ktoré sú nevyhnutné na jeho identifikáciu a odlíšenie od inej osoby, najmä s uvedením mena a priezviska. Ostatné údaje svedka, poškodeného alebo oznamovateľa sa vedú mimo spisu. (ide hlavne o meno, priezvisko, dátum narodenia, číslo dokladu totožnosti, adresa trvalého pobytu, adresa na doručovanie, prípadne iné kontaktné údaje), Tieto sa predložia len prokurátorovi alebo súdu, aby boli chránené pred sprístupnením osobám, ktoré majú právo nazerať do spisu.

[24] Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní

[25] Išlo o reakciu na konanie o porušení Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody

- **§ 134 a § 135 –** z dôvodu neprehľadnosti právnej úpravy v zmysle novely, ktorá bola zavedená zákonom o obetiach a nasledovnými zmenami v § 134 a v § 135 sa zákonodarca rozhodol tieto ustanovenia upraviť len v ustanovení § 135. Úprava v obidvoch ustanoveniach spôsobovala aplikačné problémy, kedy nebolo jasné, kedy sa má postupovať podľa § 134 a kedy podľa § 135.
  - v uvedenom ustanovení však môžeme identifikovať dva základné problémy. **Prvý problém** sa týka používania pojmu **videokonferenčné zariadenie** podľa vzoru z § 28 ods. 8, kde sa ešte v roku 2019 tento pojem zadefinoval, pričom za videokonferenčné zariadenie sa považuje technické zariadenie určené na **prenos** obrazu a zvuku. V súvislosti s tým bolo upravené aj ustanovenia § 61b Vykonávanie výsluchu prostredníctvom videokonferenčného zariadenia, prípadne iné ďalšie úkony, pri ktorých je možné vykonať úkon (spravidla výsluch) na „diaľku". Zároveň však v príslušných ustanoveniach TP zostalo zariadenie, ktoré je určené na **prenos a záznam** zvuku a obrazu a ktoré sa používalo v súvislosti s realizáciou úkonov s obzvlášť zraniteľnou obeťou, aby bolo možné záznam z výsluchu následne uložiť a takýto záznam použiť tak, aby nebolo potrebné takúto obeť vypočúvať viackrát, ale aby stačilo prehratie takéhoto záznamu, čo je napr. uvedené aj v ustanovení § 270 TP. Ustanovenie § 135 však uvádza, že sa takýto výsluch vykoná prostredníctvom videokonferenčného zariadenia, čiže sa vykoná asi len na „diaľku", nie ako výsluch „na kameru", hoci v zmysle poslednej vety sa predpokladá aj možnosť prehratia tohto záznamu (ktorý ale podľa právnej úpravy neexistuje).
  - **Druhý problém**, ktorý nastal je, že v dôsledku nedôsledného sledovania právnej úpravy a zmien, ktoré v ustanovení § 135 nastali v priebehu roka 2023 bolo zrušené ustanovenie, ktoré sa dotýkalo pôvodného § 134 ods. 5, ktoré upravovalo situáciu, kedy má vypočúvaná osoba, ktorá je obzvlášť zraniteľnou osobou podľa osobitného zákona, ak tomu nebránia závažné dôvody, právo na to, aby výsluch v prípravnom konaní viedla osoba pohlavia určeného vypočúvanou osobou. Táto zmena vyplynula z toho, aby mala obeť možnosť rozhodnúť sa o vybraných otázkach, ktoré sa vzťahujú na úkony, ktoré sa jej dotýkajú. Táto zmena z roku 2023 sa v novele z roku 2024 vrátila do pôvodného vymedzenia a výsluch teda vedia osoba rovnakého pohlavia ako je vypočúvaná osoba.
- **§ 196** – úprava ustanovenia vo vzťahu k zrušenie ÚŠP a k možnostiam ustanovenia obhajcu aj v prípade osoby na ktorú bolo podané trestné oznámenie.
- **§ 205 – dočasné odloženie vznesenia obvinenia –** Nová právna úprava tohto inštitútu spresnila podmienky jeho použitia, pričom dočasne odložiť vznesenie obvinenia je možné len pri taxatívne uvedených trestných činov za predpokladu ak by vznesenie obvinenia podstatne sťažilo objasnenie týchto trestných činov alebo zistenie ich páchateľa s tým, že dočasne odložiť vznesenie obvinenia sa môže len na nevyhnutnú dobu. Obvinenie môže byť dočasne odložené najviac na tri mesiace, pričom ak trvajú dôvody, pre ktoré bolo vznesenie obvinenia dočasne odložené, môže prokurátor na návrh policajta vysloviť súhlas s predĺžením tejto lehoty o ďalšie dva mesiace a to aj opakovane. Ide teda o precizovanie ustanovenia vo vzťahu k stanoveniu konkrétnej doby, pričom je možné aj predĺženie. Samotné predĺženie tejto lehoty by následne malo byť podložené konkrétnymi skutočnosťami, nakoľko je osobe poskytovaný určitý benefit a v prípade, že nesplní podmienky spolupráce je možné takýto benefit následne považovať za nezákonný. Ak je lehota na dočasné odloženie predlžená až tak, že dosiahne hranicu jedného roka, je potrebné sa zamyslieť nad tým, či je táto lehota dostatočne odôvodnená, keďže aj z názvu inštitútu vyplýva, že ide o dočasný inštitút.
- **§ 210 Žiadosť o preskúmanie postupu policajta a prokurátora –** novelou sa rozšíril okruh subjektov, ktorých postup možne byť v zmysle tohto ustanovenia preskúmaný, pričom ide teda aj o možnosť preskúmať postup prokurátora pri vykonávaní jeho dozorových oprávnení v trestnom konaní. Ako vzor bola znovu použitá česká právna
- **§ 215 ods. 1 – zastavenie trestného stíhania** – nová právna úprava reaguje na situácie, kedy prokurátor po skončení prípravného konania má oprávnenie aj nepodať obžalobu, ak sa podľa názoru prokuratúry nepodarilo zhromaždiť dostatočné množstvo dôkazov na to, aby sa

o obžalobe konalo na súde. Dovtedy platné ustanovenie o nepochybnosti zistenia, že skutok nie je trestným činom alebo sa skutok nestal sa následne ťažšie uplatňujú v prípadoch, že táto skutočnosť nie je dokázaná. Pre použitie novej právnej úpravy je teda aj v zmysle zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybnosti stanovené, že pre vydanie tohto rozhodnutia je dostatočne záver o tom, že sa skutok nestal, že skutok nie je trestným činom a že ho nespáchal obvinený dostačujúcim dôvodom na vydanie predmetného rozhodnutia a nie je potrebné toto skutočnosť vymedziť ako nepochybnú.

- **§ 215 ods. 3, § 218 TP a § 231 písm. e) –** v tomto prípade sa možnosti týchto postupov preniesli na súd. A teda len táto vyššia inštancia je oprávnená rozhodovať meritórne v týchto prípadoch, čím sa zabezpečí efektívnejšia súdna kontrola nad inštitútmi spolupracujúcich osôb. čo umožní ďalší sťažnostný, resp. dovolací prieskum takýchto rozhodnutí, a to aj vo verejnom záujme (dovolanie ministra spravodlivosti). Zároveň bude obligatórne hodnotený záujem spoločnosti na stíhaní skutku, ktorý musí jednoznačne a preukázateľne prevyšovať záujme spoločnosti a poškodeného na trestnom stíhaní „kajúcnika“ pre skutok, vo vzťahu ku ktorému mu má byť poskytnutá beztrestnosť.
- **§ 228 ods. 3 a § 231 písm. d) –** uvedený postup je porovnateľný s inými inštitútmi, kde sa poskytuje benefit spolupracujúcej osobe (ako napr. dočasné odloženie vznesenia obvinenia). Zákon však nestanovoval požiadavky na presné uvedenie podmienok tejto spolupráce a ich vyhodnocovania tak, aby po ukončení spolupráce alebo v prípade porušenia podmienok bolo rozhodnuté o pokračovaní v stíhaní a podľa priebehu spolupráce bol alebo nebol kajúcnikovi poskytnutý výsledný benefit (zastavenie / podmienečné zastavenie trestného stíhania / mimoriadne zníženie trestu). Význam uvedeného rozhodnutia podľa názoru navrhovateľa zároveň vyžaduje, aby o prerušení trestného stíhania v tomto prípade rozhodoval prokurátor a nie policajt.
- **§ 234 ods. 1 – podanie obžaloby** – novelou sa v prípade podania obžaloby stanovila nová podmienka, že obžalobu bude možné podať na súd až vtedy, ak o všetkých opravných prostriedkoch uplatnených v prípravnom konaní už bolo právoplatne rozhodnuté alebo boli vybavené inak.
- **§ 241 / § 244 – odmietnutie a prijatie obžaloby –** v súvislosti s inštitútmi preskúmania obžaloby a predbežného prejednania obžaloby bolo doplnené ustanovenie o odmietnutí obžaloby ak sa zistí, že prokurátor nepredložil úplné spisy vrátane všetkých dôkazov, prípadne ak bol spolupracujúcej osobe poskytnuté nezákonné benefity. Ďalšia zmena súvisí s prijatím obžaloby po nariadení hlavného pojednávania, v rámci ktorého sa musí vysporiadať s tým, že prečo obžalobu neodmietol, čo súd musí príslušným spôsobom odôvodniť. Proti takémuto rozhodnutiu je možné podať sťažnosť a v prípade, že tejto sťažnosti je vyhovené, tak uznesenie nadriadeného súdu má účinky uznesenia o odmietnutí obžaloby a vec sa vracia do prípravného konania.
- **§ 252 ods. 2 – možnosť konať v neprítomnosti obžalovaného -** na základe Smernice[26] sa uvedené ustanovenie precizovalo, aby bolo možné konať hlavné pojednávanie aj bez prítomnosti obžalovaného aj keď sa o sa o ňom nedozvedel, ak z toho dôvodu jemu ustanovený obhajca bol o hlavnom pojednávaní riadne upovedomený. O tejto skutočnosti sa obvinený poučí – bližšie pozri tiež § 34 ods. 7 TP
- **§ 257 ods. 7 – prijatie vyhlásenia o vine** Súd po vyhlásení obžalovaného rozhodne uznesením, či toto vyhlásenie obžalovaného prijíma alebo neprijíma. Novelou sa stanovilo, že súd neprijme vyhlásenie o vine, ak obžalovaný v prípravnom konaní poprel spáchanie skutku alebo niektorého zo skutkov a zmenu svojho postoja v konaní pred súdom dostatočne neodôvodnil. Ak však napr. v priebehu prípravného konania obvinený využil svoje právo odoprieť vypovedať, je možné takýto postup pripustiť, nakoľko nejde o zmenu postoja, ale o využitie svojho práva.

[26] Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní

- **§ 371 ods. 2 – možnosť podať dovolanie v prípade dohody o vine a treste –** v prípade, že bola schválená dohoda o vine a treste, tak jediná možnosť vo vzťahu k preskúmaniu rozsudku bola v prípade, že bolo porušené právo na obhajobu. Novelou sa zaviedla možnosť podať dovolanie zo strany ministra spravodlivosti ak bola schválená dohoda o vine a treste, ktorá nebola so zreteľom na závažné porušenia hmotnoprávnych ustanovení primeraná alebo spravodlivá. Napr. ak bol uložený výrazne nižší trest.
- **§ 337 a § 338– Zisťovanie pomerov mladistvého –** v konaní proti mladistvému sa všeobecne vykonáva zisťovanie pomerov mladistvého v zmysle § 337. tieto treba v zmysle novely zistiť bezodkladne a v prípade potreby zisťovať aj opakovane. Zároveň sa zaviedlo aj pravidlo, podľa ktorého ak nie je isté, či osoba dosiahla vek 18 rokov, považuje sa táto osoba za dieťa.
- **Konanie proti ušlému** - vo vzťahu ku konaniu proti ušlému sa úprava precizovala vzťahom na výhrady Európskej komisie. Prvý problém vznikol v prípade doručovania predvolania na súd, ktoré by sa obvinenému malo taktiež doručovať. Prípadne by sa o tom súd aspoň mal pokúsiť. Zároveň zmena bola nevyhnutná aj vo vzťahu k porušeniu práva byť informovaný o svojom odsúdení a teda sa zaviedla možnosť, aby do 15 dní od doručenia rozhodnutia o obžalobe mal možnosť podať návrh na opätovné prejednanie veci. Znenie zákona, ktoré vymedzovalo, že je to možné do 6 mesiacov od toho, ako sa o odsúdení dozvedel, spôsobovalo praktické problémy pri určovaní lehoty. V prípade, že odsúdený vykonáva alebo má vykonať trest odňatia slobody uložený mu rozhodnutím vydaným v konaní proti ušlému a podá v lehote návrh podľa odseku 1, súd do piatich pracovných dní rozhodne o prerušení alebo odložení výkonu tohto trestu odňatia slobody a súčasne rozhodne o väzbe až do právoplatnosti rozhodnutia o návrhu podľa odseku 1. Uvedené je reakcia na požiadavky Európskej komisie, aby odsúdený nevykonával trest a nenahliadalo sa na neho už ako na vinného. Taktiež sa zaviedla aj podmienka, že ak nie je splnená podmienka konania proti ušlému, súd zruší rozhodnutie o vine a treste a pokračuje na podklade pôvodnej obžaloby
- **Preskúmanie rozhodnutia v dôsledku zmeny zákona – ako nový mimoriadny opravný prostriedok? –** Uvedený procesný postup zákonodarca vložil medzi mimoriadne opravné prostriedky, pričom sa prostredníctvom tohto inštitútu zavádza procesný postup preskúmania rozhodnutia súdu (najmä rozsudkov, ktorými bola vyslovená vina) pre prípad zániku trestnosti činu v dôsledku zmeny zákona podľa § 84 Trestného zákona, ak uložený trest nebol vykonaný. V prípade, že pôjde o skutok, ktorý po novele už nebude trestným činom, sa vo zvyšnom rozsahu nevykoná. Uvedené sa týka napr. § 212 ods. 1 písm. g), ktoré trestnosť zanikla priamo zo zákona. V prípade ostatných trestov je potrebné skúmať rozsah škody a súd sa teda tým teda musí zaoberať, nakoľko súdy majú povinnosť preskúmať právoplatne rozhodnuté veci, kde bol uložený trest. Jednotlivé postupy, ako aj osobitosti postupov stanovujú príslušné ustanovenia § 405a – 405d
- **Zmeny, ktoré súvisia s novou právnou úpravou ochranného liečenia, ochranného dohľadu a detencie –** pomerne výrazné zmeny sa dotýkajú viacerých ustanovení, ktoré sa vzťahujú k výkonu ochranných opatrení. Keďže sa v tomto smere výrazne zmenili aj ustanovenia TZ bolo potrebné tieto zmeny preniesť aj do ustanovení TP.
    - **Zmeny ochranného liečenia** – v prípade vydania predbežného príkazu na umiestnenie obvineného do zdravotníckeho zariadenia, súd uloží ochranné liečenie do troch mesiacov alebo rozhodne o predĺžené vždy najviac o ďalšie dva mesiace. Uvedené lehoty súvisia predovšetkým s tým, že ide o vážny zásah do osobnej slobody a teda v prípade ich nedodržania predbežný príkaz stratí platnosť. Keďže však niekedy je nevyhnutné spracovať príslušný znalecký posudok uvádza sa aj možnosť predĺženia príkazu.
        - V súvislosti s tým sa zavádza nový inštitút predbežného príkazu a upravuje sa aj postup pre jeho vydanie na základe návrhu prokurátora. V tomto prípade je však nevyhnutnou podmienkou aj vypočutie, ak to zdravotný stav umožňuje, čo musí byť preukázané.

- Zmeny v oblasti výkonu ochranného liečenia - § 445 až 446a, ktorými sa mení doterajší koncept, že ochranné liečenie sa ukladalo predovšetkým ústavnou formou a len výnimočne ambulantnou formou. Hlavne ak sa ochranné liečenie malo vykonávať popri treste odňatia slobody jeho účel je naplnený, ak sa realizuje súčasne s trestnom a nie až po jeho výkone. (napr. že by sa protialkoholické liečenie vykonalo až po dvoch rokoch výkonu trestu, kedy by v podstate už neplnilo svoj účel). Rovnako pri sexuologických alebo psychiatrických indikáciách je s ochranným liečením potrebné začať čo najskôr, pretože neliečený odsúdený môže byť nebezpečný aj pre ostatných odsúdených. Tiež sa upravila aj zmena spôsobu výkonu a zmena druhu OL, ako aj možnosti v rámci pokračovania v ochrannom liečení po výkone trestu odňatia slobody, kde sa rozhodne súd, či uloží ochranné liečenie ústavnou alebo ambulantnou formou. Ústav na výkon trestu zasiela súdu oznámenie, že v ochrannom liečení je potrebné pokračovať aj po výkone trestu, v dostatočnom predstihu.

- **Zrušenie Úradu špeciálnej prokuratúry –** v danom prípade nejde vyslovene o zmenu TP aj keď sa zrušenie týka niektorých ustanovení, ale o systému zmenu fungovania prokuratúry, ktorej súčasťou bol Úrad špeciálnej prokuratúry od roku 2004, čiže dvadsať rokov. Názory na jej zrušenie boli rôzneho charakteru, pričom ak nepočítame emocionálnu stránku protestov, ktoré v tomto smere prebiehali, ako argument veľmi dobre slúžia príslušné záväzky, ktoré máme vo vzťahu k EÚ a k povinnosti vytvoriť určité špecializované orgány. Novelou sa pôsobnosť ÚŠP presunula na Krajské prokuratúry, ktoré tiež disponujú dostatočným nestranným a odborne zdatným prokurátorským stavom. Je však potrebné následne uviesť aj to, že ďalšou novelou sme sa k tomuto modelu znovu vrátili.

Ako bolo uvedené vyššie, nie je možné detailne pokryť všetky zmeny, ktoré priniesol zákon č. 40/2024 Z. z., keďže v niektorých prípadoch sa jednalo len o formálne úpravy alebo menšie novelizácie. Cieľom tohto príspevku je preto zamerať sa na najvýraznejšie zmeny a zároveň upozorniť na niektoré problematické oblasti, ktoré si zaslúžia ďalšiu pozornosť.

Zákon č. 47/2024 Z. z. ktorým sa dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Pár dní (14. 3. 2024) po vyhlásení zákona č. 40/2024 Z. z. (11.3. 2024) bol vyhlásený aj tento zákon, ktorým vláda SR reaguje na spoločenskú objednávku[27] vo vzťahu k premlčaniu trestného stíhania trestných činov v zmysle prvej, druhej, tretej a deviatej hlave osobitnej časti Trestného zákona s cieľom ponechať právnu úpravu, ktorá platila pred prijatím zákona č. 40/2024 Z. z. Pri týchto trestných činoch sa teda uplatňujú nasledujúce osobitné premlčacie doby mimo pravidla nastaveného v § 87 ods. 1 písm. b) a d):

- 20 rokov v prípade zločinov, za ktoré Trestný zákon dovoľuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov (inak je to 15 rokov). Tu je možné zaradiť predovšetkým zločiny ako je vražda, zabitie, ublíženie na zdraví, hrubý nátlak, zavlečenie do cudziny, znásilnenie, sexuálne násilie, sexuálne zneužívanie, týranie blízkej osoby a zverenej osoby, obchodovanie s ľuďmi, únos a výroba detskej pornografie.
- 5 rokov, v prípadoch, že ide o prečin, za ktorý zákon v prvej hlave, druhej hlave, tretej hlave a deviatej hlave osobitnej časti dovoľuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej tri roky (inak prevyšujúcou tri roky).

Práve k uplynutiu premlčacích dôb v prípadoch násilných trestných činov vo vzťahu k prijatiu zákona č. 40/2024 prebiehala v Národnej rade SR dlhá a emotívna diskusia, kde sa argumentovalo predovšetkým tým, že obete týchto trestných činov spravidla až po uplynutí nejakej

[27] Formulácia vychádza z dôvodovej správy v návrhu zákona č. 47/2024 Z. z. [online].].[cit. dňa 25. 2. 2025].Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=543042

dlhšej doby od spáchania trestného činu nájdu v sebe odhodlanie podať trestné oznámenie. Napr. ak ide o týranie blízkej osoby až po tom, ako prebehne rozvod a pod. S takýmto argumentom sa však nie je možné úplne stotožniť, nakoľko premlčacie doby v trestnom konaní majú svoj význam. Pri menej závažných trestných činoch sa stráca závažnosť skutku z hľadiska spoločenskej potreby stíhania páchateľa. A pri závažnejších trestných činoch sa môže stratiť jedna potreba stíhania, ale tiež aj množstvo dôkazov, ktoré už danom štádiu nebudeme môcť použiť, v dôsledku čoho môže byť následne vydaný oslobodzujúci rozsudok. V prípadoch násilných trestných činov majú však veľký význam dôkazy, ktoré sú bezprostredne získané po spáchaní skutku a ak existuje veľký časový odstup od spáchania skutku nie je možné tieto dôkazy do trestného konania zaistiť. Hlavne ak ide o biologické stopy, či stopy na tele obete a pod. Zostáva jedine pamäťová stopa, ktorá však tiež po určitom čase stráca svoj význam, čím sa dokazovanie skutočností stáva náročnejšie a v prípade, že nie je možné skutok preukázať postupuje sa v zmysle zásady *in dubio pro reo.*

Zákon č. 214/2024 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Uvedený zákon je ďalším zo série zákonov, ktorými sa deklaruje záujem na ochrane finančných záujmov Európskej únie. Tento zákon bol jedným zo zákonov, ktorým sa riešili niektoré ustanovenia z pôvodného návrhu zákona č. 40/2024 a ktorých účinnosť bola pozastavená, pričom tento zákon nadobudol účinnosť spolu s účinnosťou spomínaného zákona. Cieľom prijatia tejto právnej úpravy bolo zosúladiť výsledky rokovaní s Európskou komisiou, hlavne čo sa už spomínaných finančných záujmov EU.

Príslušné zmeny Trestného zákona

- § 36 ods. 6 – zásady ukladania trestov, v rámci čoho sa deklaruje obligatórna povinnosť uložiť trest odňatia slobody v prípade ak ide o vybrané trestné činy[28], pri ktorých je trestná sadzba 6 rokov.[29] V tejto súvislosti treba uviesť, že platné znenie § 34 ods. 6 už aj pre novelou obsahovalo predpoklad existencie možného odklonu od všeobecného pravidla ...ak tento zákon neustanovuje inak.
- § 87 – doplnenie ods. 7 (v súčasnosti už ods. 8 na základe novely č. 353/2024 Z. z.) – uvedená zmena sa dotýka premlčania trestného stíhania, pričom podstata právnej úpravy spočíva v tom, že ak sa zákonom skrátia premlčacie doby trestných činov poškodzujúcich finančné Európskej únie, pri ktorých došlo k prerušeniu premlčania trestného stíhania podľa § 87 ods. 3, tak účinky spojené s prerušením premlčania, vrátane účinkov procesných úkonov, ktorými došlo k prerušeniu plynutia premlčacích dôb, zostávajú zachované. Uvedené sa teda znovu dotýka vybraných trestných činov.[30]
- § 137a – vzhľadom na viaceré zmeny právnej úpravy, ktoré sa týkajú ochrany finančných záujmov EU bolo potrebné zaviesť do zákona aj samostatnú právnu úpravu pojmu – finančné záujmy Európskej únie. Za tieto sa teda považujú všetky príjmy, výdavky a aktíva, ktoré sú pokryté rozpočtom Európskej únie alebo rozpočtom spravovaným Európskou úniou alebo v mene Európskej únie, ktoré sú nadobudnuté

[28] V zmysle novely – pôvodná úprava – išlo o tieto trestné činy § 213, § 233 až 234, § 237, § 254, § 261 až 263, § 266, § 276 až 277a, § 278a, § 326, § 328 až 336 alebo § 336c a 336d, ktorých spáchaním dochádza k poškodzovaniu finančných záujmov Európskej únie šesť rokov. Neskôr z ustanovenia vypadli § 234, § 263, § 276, § 278a, § 328, § 329, § 332, § 333, § 336 a § 336c - 336d a § pri 266 až ods. 4, a § 277 až ods. 4, pri § 277a ods. 3

[29] Táto skupina trestných činov sa následne ešte upravovala novelou č. 353/2024 Z. z. , nakoľko sa zistilo príslušnou analýzou, že viaceré trestné činy uvedené v tomto ustanovení, ktoré boli považované za transpozičné predstavovali nadharmonizáciu.

[30] Tieto bolo v porovnaní so schváleným znením menené obdobne ako to bolo uvedené aj v predchádzajúcej poznámke.

prostredníctvom týchto rozpočtov alebo ktoré majú byť do týchto rozpočtov uhradené.[31]

- Zmeny trestných sadzieb, ktorými sa zosúlaďujú sadzby trestu odňatia slobody s požiadavkami plynúcimi zo smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ). 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva.

Všetky tieto zmeny požadovala Európska komisia vo vzťahu plneniu úloh týkajúcich sa Plánu obnovy a odolnosti, aby práve finančné záujmy EU, z ktorých sa tieto finančné prostriedky poskytujú zabezpečovali dostatočné záruky v právnom poriadku SR.

Nález Ústavného súdu SR PL ÚS 18/2020-31, ktorý vyšiel v Zbierke zákonov pod číslom 341/2024 Z. z. - § 61 ods. 5 písm. b)

Návrh na začatie konania vo vzťahu k tomuto ustanoveniu bol Ústavnému súdu doručený v roku 2019 zo strany Krajského súdu v Trnave V zmysle tohto ustanovenia súd obligatórne ukladá trest zákazu činnosti na doživotie, ak odsudzuje páchateľa za trestný čin usmrtenia podľa § 149 ods. 4 alebo 5 Trestného zákona, ktorého sa dopustil ako vodič dopravného prostriedku.[32] [33] Uvedené ustanovenie - § 61 ods. 5 písm. b) bol vyhodnotený ako nesúladný s Ústavou SR, preto dňom vyhlásenia Nálezu stratilo účinnosť.

Krajský súd konštatoval, že je potrebné v každom jednom prípade veľmi individuálne posudzovať uloženie primeraného trestu, aby nedošlo k tomu, že uložený trest je neprimerane prísny hlavne v situáciách, kedy dôjde k excesu v konaní páchateľa.[34] Zároveň neprichádza do úvahy ani možnosť zahladenia odsúdenia, pričom práve bezúhonnosť sa častokrát vyžaduje pri prijatí do zamestnania a nie je teda možné tento doživotný trest zahladiť a odstrániť tak negatívne následky svojho konania. Bezúhonnosť sa rovnako tak vyžaduje aj v prípade podnikania.

Je potrebné konštatovať, že bezpečnosť na ceste je dôležitým predpokladom fungovania v rámci spoločnosti, a preto je potrebné zvažovať prípady prísneho postihu, hlavne v prípadoch, ak je to spojené s užívaním návykových látok. Sankcia, ktorou sa takýmto spôsobom zasiahne do práva viesť motorové vozidlo, sa predovšetkým v rámci generálnej ako aj individuálnej prevencie javí ako vhodná a racionálna, ale je potrebné sa zamyslieť nad tým, či je primeraná a spĺňa individuálne posúdenie. V demokratickej spoločnosti má byť trest vždy individualizovaný a diferencovaný vzhľadom na charakter spáchaného činu a osobu páchateľa. Pri ukladaní trestu je potrebné hodnotiť jeho účelnosť a primeranosť. Plynutie času totiž častokrát spôsobuje, že vhodnosť vykonávania tohto trestu aj po 20 rokoch bezúhonného spôsobu života, nie je primerané a osoba by mala mať v týchto situáciách možnosť, aby sa jeho uloženie na doživotie prehodnotilo. Popri obligatórnom uložení trestu zákazu činnosti musí byť páchateľovi podľa § 149 ods. 4 a 5 Trestného zákona uložený trest odňatia slobody. Práve trest odňatia slobody spĺňa funkciu sankčnej časti trestnoprávnej normy, ktorá má viesť k upevneniu dodržiavania trestnoprávnej časti normy zakazujúcej nedbanlivostné usmrtenie iného pri vedení motorového vozidla pod vplyvom návykovej látky.

Doživotný trest zákazu činnosti má zároveň veľmi negatívny následok a to, že sa na osobu bude stále hľadieť ako na odsúdenú, nakoľko zahladenie odsúdenia neprichádza do úvahy. Osobitne je to potrebné zdôrazniť ,že aj pri iných, oveľa závažnejších trestných činoch možnosť

[31] Čl. 2 ods. 1 písm. a) a ods. 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ L 198, 28. 7. 2017) v platnom znení

[32] Ak ako vodič dopravného prostriedku spôsobí v stave vylučujúcom spôsobilosť vykonávať takú činnosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, inému z nedbanlivosti smrť, a podľa § 149 ods. 5 Trestného zákona odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchateľ potrestá, ak takýmto činom spôsobí z nedbanlivosti smrť dvoch alebo viacerých osôb.

[33] V skúmanom prípade bola odsúdená osoba, ktorá spôsobila smrť cyklistovi, pričom viedla motorové vozidlo v stave vylučujúcom spôsobilosť.

[34] V danom prípade bola odsúdená osoba prvotrestaná.

zahladenia odsúdenia existuje. Úmernosť a rozumnosť sankcie možno dosiahnuť len tak, že súdy budú mať pri rozhodovaní priestor na individuálne posúdenie okolností konkrétnej veci, pretože práve ignorovanie odlišností môže v konečnom dôsledku znamenať, že uložený trest bude vo výsledku neprimeraný, a preto nespravodlivý. Ako správne argumentoval krajský súd v podanom návrhu – *„... individualizácia trestu je prostriedkom na dosiahnutie primeranosti trestu, pričom len primeraný trest je trestom spravodlivým...“.*

Zároveň je na mieste si položiť otázku, či súd môže prostredníctvom noriem trestného práva zabezpečiť primeranosť pri takto ukladanom treste. Ak by sme zvážili možnosti § 39 – Mimoriadne zníženie trestu odňatia slobody, ktoré pripúšťa situáciu, že by použitie trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom bolo pre páchateľa neprimerane prísne a na zabezpečenie ochrany spoločnosti postačuje aj trest kratšieho trvania, možno páchateľovi uložiť trest aj pod dolnú hranicu trestu ustanoveného Trestným zákonom. Analogicky (v prospech páchateľa) by teda mohol súd postupovať aj v zmysle tohto ustanovenia a príslušnú obligatórnosť uloženia doživotného trestu individualizovať v zmysle týchto podmienok.

Zákon č. 353/2024 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti so zvýšením ochrany finančných záujmov Európskej únie

Zákon, ktorý sa dotýka niekoľkých zmien trestných kódexov bol pôvodne navrhnutý do Národnej rady SR pod iným názvom (zmena zákona o prokuratúre) a až neskoršími pozmeňujúcimi návrhmi v legislatívnom procese je výsledok taký, ako bol v konečnom dôsledku prijatý. Základná zmena sa práve dotýkala toho, aby bol už v názve jednoznačnejšie preukázaný účel tejto právnej normy – čo je zvýšenie ochrany finančných záujmov Európskej únie. Práve tomuto účelu boli prispôsobené aj ďalšie zákonné ustanovenia, čiže nielen tie, ktoré boli v pôvodnom návrhu zákona, ale v dôsledku viacerých pozmeňujúcich návrhov sa menili viaceré ustanovenia aj Trestného zákona a tiež aj Trestného poriadku. Uvedenou novelou zákona sa teda zaviedli nasledovné zmeny:

- **Novelizácia zákona o prokuratúre** – v danom prípade nejde o trestnoprávnu normu, ale vzhľadom na charakter úkonov, ktoré v trestnom konaní vykonáva prokuratúre, je potrebné túto zmenu spomenúť. Na základe návrhu sa teda v pôsobnosti prokuratúry (Generálnej prokuratúry) a to najmä v oblasti riadenia, usmerňovania a kontroly činnosti podriadených prokuratúr pri vykonávaní dozoru nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní, ako aj v konaní pred súdom zriaďuje **osobitný organizačný útvar závažnej kriminality.**[35] Uvedený útvar má zabezpečovať riadny výkon pôsobnosti prokuratúry vo veciach ochrany finančných záujmov EU. Primárne teda bolo cieľom zákona hlavne upraviť túto oblasť. V zmysle príslušného organizačného poriadku má však toto oddelenie aj inú príslušnosť vymedzenú čl. 14 Príkazu, aj keď je deklarované, že toto oddelenie plní najmä úlohy týkajúce sa finančných záujmov EU. Zároveň však toto oddelenie plní úlohy vo veciach, ktoré patrili do pôsobnosti Úradu špeciálnej prokuratúry podľa § 14 Trestného poriadku až do jeho zrušenia, okrem poškodzovania finančných záujmov EU, ktoré patri do pôsobnosti Európskej prokuratúry. Uvedená zmena však v odbornej verejnosti vyvolala diskusiu o tom, že sa znovu zriaďuje obdobná zložka, ako bol Úrad špeciálnej prokuratúry.[36] Hlavný problém je identifikovaný (obdobne ako pri ÚŠP), že prokurátori v rámci tohto oddelenia budú pôsobiť ako prvostupňová inštancia a o opravných prostriedkoch bude rozhodovať iná organizačná súčasť Generálnej prokuratúry (obdobne ako to bolo pri ÚŠP).

[35] Uvedený útvar bol zriadený ako samostatné oddelenie pod prvým námestníkom generálneho prokurátora. Bližšie pozri tiež organizačný poriadok – Príkaz GP SR č. 43/2024

[36] ŠAMKO, P. Bude zákonom opätovne zbytočne zriadený úrad špeciálnej prokuratúry pod iným názvom? [online]. [cit. dňa 25. 2. 2025].Dostupné na internete: https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1481-bude-zakonom-opatovne-zbytocne-zriadeny-urad-specialnej-prokuratury-pod-inym-nazvom

- **Zmeny Trestného zákona –** v súvislosti s prijatým zákonom boli v Trestnom zákone prijatí viaceré zmeny, aj keď v pôvodnom návrhu zákona tieto absentovali a boli prijaté v dôsledku pozmeňovacích návrhov. Jednotlivé zmeny súviseli s účinnejším postihom páchateľov trestných činov, ktoré poškodzujú finančné záujmy EÚ. K týmto zmenám sa zákonodarcovia rozhodli pristúpiť po stretnutiach s predstaviteľmi Európskej komisie tak, aby bola táto ochrana viac zvýraznená. To by však bolo na mieste sa zamyslieť nad tým, že či záujmy Slovenskej republiky sú teda až druhoradé, prípadne tiež majetkové záujmy fyzických či právnických osôb. V prípade týchto zmien teda došlo k úprave ustanovení, ktoré sa týkajú zásad ukladania sankcií, aby sa prihliadalo na ochranu finančných záujmov EU tak, aby výnosy z trestnej činnosti boli zaistené a aby sa následne uložila príslušná sankcia. V súvislosti s tým sa v prípade trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy podmienky obligatórneho ukladania trestu odňatia slobody (§ 34 ods. 6), upustenia od potrestania (§ 40), podmienečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody (§ 49) a premlčania (§ 87). Taktiež sa doplnila aj definícia verejného činiteľa v zmysle § 128, aby išlo aj o súkromnú osobu ktorá sa z titulu svojho postavenia podieľa na rozhodovaní o nakladaní s majetkom, majetkovými právami a finančnými prostriedkami pochádzajúcimi z rozpočtu Európskej únie, ak ide o trestný čin prijímania úplatku alebo podplácania v súvislosti s poškodzovaním finančných záujmov európskej únie
- **Zmeny Trestného poriadku –** Pri zmenách Trestného poriadku je možné konštatovať len to, že novelou sa zaviedla nová základná zásada trestného konania - **§ 2 ods. 23 TP**. Uvedenou zásadou sa má deklarovať, že orgány činné v trestnom konaní a súd, budú okrem typických základných zásad, ktoré sú vymedzené § 2, v priebehu celého trestného konania klásť dôraz aj na ochranu záujmov Európskej únie. Uvedené sa bude teda vzťahovať napr. na zaisťovacie úkony vo vzťahu k výnosom z trestnej činnosti, tak ako je napr. deklarované v § 1 TP.

Zákon č. 363/2024 Z. z. ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti s niektorými opatreniami na zabezpečenie dostupnosti ústavnej zdravotnej starostlivosti

Novela Trestného zákona, ako aj ďalších zákonov, ktoré súvisia s niektorými opatreniami na zabezpečenie dostupnosti ústavnej zdravotnej starostlivosti bola prijatá na rokovanie do Národnej rady SR 9. 12. 2024 a následne aj schválený 11. 12. 2024. Zároveň bolo stanovené, že deň platnosti bude zároveň aj dňom účinnosti zákona, čo teda bolo 18. 12. 2024, ak ide teda o ustanovenia Trestného zákona, ktoré boli týmto zákonom doplnené.

Cieľom zákon podľa dôvodovej správy[37] bolo reagovať na potenciálne ohrozenie života a zdravia ľudí a zabezpečiť ochranu verejného zdravia osôb, ochrany zdravotníckeho systému ako ďalších skutočností v prípade mimoriadnej situácie. Za mimoriadnu situáciu sa považuje podľa tejto právnej úpravy aj kritická nedostupnosť ústavnej zdravotnej starostlivosti. [38] V zmysle tohto zákona boli stanovené povinnosti obmedzenia pre zdravotníckych pracovníkov v nevyhnutnom rozsahu v záujme ochrany života a zdravia osôb. A práve vo vzťahu k uloženým povinnostiam boli do ustanovení Trestného zákona zahrnuté dva nové trestné činy v nasledovnom znení:

§ 290c Porušovanie povinností za mimoriadnej situácie

(1) Kto za mimoriadnej situácie vyhlásenej vládou Slovenskej republiky odoprie vykonať alebo úmyselne nevykoná povinnosť uloženú orgánmi verejnej moci alebo povinnosť vyplývajúcu zo zákona na ochranu života a zdravia osôb a na ochranu majetku, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

[37] Dôvodová správa k návrhu zákona č. 363/2024 Z. z.[online].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=557533

[38] V zmysle § §3 ods. 2 písm. e zákona č, 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane sa za kritická nedostupnosť ústavnej zdravotnej starostlivosti je mimoriadna udalosť vyvolaná prírodnými, prevádzkovými, sociálnymi alebo inými faktormi, ktorá predstavuje hrozbu alebo stav závažného narušenia poskytovania ústavnej zdravotnej starostlivosti v nemocnici, pri ktorom poskytovatelia ústavnej zdravotnej starostlivosti nie sú schopní zabezpečiť poskytovanie zdravotnej starostlivosti v rozsahu, kvalite alebo čase nevyhnutnom na ochranu života a zdravia alebo predchádzať závažnému poškodeniu zdravia.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, alebo

b) závažnejším spôsobom konania.

§ 290d Vyhýbanie sa výkonu povinností za mimoriadnej situácie

(1) Kto za mimoriadnej situácie vyhlásenej vládou Slovenskej republiky v úmysle vyhnúť sa povinnosti uloženej orgánmi verejnej moci alebo povinnosti vyplývajúcej zo zákona na ochranu života a zdravia osôb a na ochranu majetku sa poškodí na zdraví, predstiera chorobu, falšuje listinu, zneužije návykovú látku alebo použije iný úskok, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, alebo

b) závažnejším spôsobom konania.

Skutkové podstaty teda zhŕňali situáciu, kedy bolo možné trestnoprávne postihovať osobu, ktorá mala povinnosti uložené orgánom verejnej moci alebo povinnosť vyplývajúcu zo zákona na ochranu života a zdravia osôb a na ochranu majetku a dopustila sa konania, ktoré je v týchto skutkových podstatách uvedené – čiže buď by odoprela vykonať alebo by túto povinnosť nevykonala alebo by v príslušnom vymedzenom úmysle predstierala chorobu alebo by falšovala listinu, či zneužila návykovú látku, či iný úskok.

Podľa novely práve zdravotnícki pracovníci zohrávajú kľúčovú úlohu kľúčovú úlohu v zabezpečovaní ochrany života a zdravia obyvateľstva, najmä počas mimoriadnych situácií, pričom je potrebné zo strany štátu garantovať riadnu zdravotnú starostlivosť napr. aj tým, že sa stanovia tieto povinnosti, aby sa zabránilo znižovaniu kvality a dostupnosti zdravotnej starostlivosti, ale len v čase mimoriadnej situácie.

Nové skutkové podstaty reflektujú na to, že v čase mimoriadnej situácie je nevyhnutné, aby sa aj od občanov vyžadovala aj určitá miera kooperácie a zodpovednosti a v prípade nedodržiavania povinností môže byť narušené riadne fungovanie štátu. Právna úprav a v tomto smere mala pôsobiť predovšetkým preventívne a navrhované tresty z hľadiska primeranosti ukladania trestov mali zohľadňovať príslušnú závažnosť protiprávneho konania.

Pri takto vytváraných skutkových podstatách trestných činov sa však musíme zamýšľať práve nad skutočnou potrebou ich prijatia. Je zrejmé, že sa týmto spôsobom vláda snažila vyriešiť stav, ktorý bol na konci roka 2024 vo vzťahu k hromadným výpovediam lekárov, ale kriminalizácia, či hrozba trestnej sankcie za práceneschopnosť lekára, či ukončenie jeho pracovného pomeru je nad rámec represie, ktorú by trestné právo malo zabezpečovať. Nehovoriac o tom, že aj napriek tomu, že ide o zmenu trestných kódexov už z roku 2025, ale je potrebné na to v tomto príspevku poukázať, je to, že novelou č. 23/2025 Z. z. boli tieto ustanovenia, ako aj iné súvisiace ustanovenia v osobitných zákonoch zrušené. Uvedené súviselo s nastolením sociálneho zmieru v zdravotníctve, pričom práve jedna z požiadaviek, bola príslušná zmena trestných kódexov, ktoré túto oblasť kriminalizovali.

Zákon č. 248/2024 Z. z. o niektorých povinnostiach a oprávneniach v oblasti kryptoaktív a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Ďalšia zmena, ktorou sa menili viaceré ustanovenia trestných kodéxov súvisela primárne s oblasťou kryptoaktív, ale zároveň sa ňou novelizovali ďalšie ustanovenia, ktoré nie úplne súviseli s oblasťou kryptoaktív. Na túto skutočnosť sme si už tiež zvykli a aj napriek tomu, že sa neustále rieši to, že zmeny dôležitých zákonov by nemali byť len ako tzv. „prílepok“ k inému zákonu, neustále sa to deje. A táto novela je tiež toho súčasťou. Aj keď zákon bol prijatý skôr ako predchádzajúca uvádzaná novela, jeho účinnosť bola stanovená na neskôr, preto túto právnu úpravu uvádzam tiež ako poslednú.

Všeobecne je však potrebné konštatovať, že ide vo vzťahu k hlavnému cieľu zákona, ide o implementáciu niektorých ustanovení Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/1114 z 31. mája 2023 o trhoch s kryptoaktívami (tzv. nariadenie MiCA), ktoré predstavuje komplexný harmonizovaný rámec pre trhy k kryptoaktívami.

Zmena Trestného zákona, ako aj zmena Trestného poriadku v tejto súvislosti teda vyústila do zmeny príslušných ustanovení, kde sa spomína virtuálna mena a tento pojem sa nahrádza novým pojmom – kryptoaktívum. Zároveň sa z ustanovení TZ vypustil pojem virtuálna mena a ustanovenia TP pri zaisťovacích inštitútoch sa príslušným spôsobom taktiež upravili.

Ďalšie zmeny však nastali v rámci legislatívneho procesu, ktoré boli kritizované zo strany Európskej komisie, v dôsledku čoho sa pristúpilo k príslušným zmenám:

- Prvá zmena súvisela s novelou č. 40/2024, ktorá v rámci v niektorých ustanovenia zaviedla pojem priamo uplatniteľný právny akt EU, pričom toto slovné spojenie spôsobilo zmätočne v prípade smerníc, čím bola vytváraná právna neistota pri výklade zákona. Všeobecne platí, že Smernice EU nemajú priamu uplatniteľnosť, okrem niektorých výnimiek, čiže z dôvodu jednoznačnosti výkladu sa toto slovné spojenie vypustilo.
- Ďalšia zmena súvisela s novým inštitútom podozrivého v zmysle § 33b v rámci ktorého sa slová ak z povahy veci nevyplýva niečo iné nahrádzajú – nejde o práva a povinnosti, ktoré môžu byť z povahy veci priznané iba obvinenému. Uvedené zmena súvisela s novo priznanými právami pre podozrivú osobu, aby bolo presnejšie stanovené, že ktoré práva mu z povahy veci nemôžu byť priznané. Môže ísť napr. o práva, ktoré sú spojené s väzbou, nakoľko do väzby je možné zobrať len obvineného a z povahy veci teda vyplýva, že nemôžu byť priznané podozrivému apod.
- Posledná zmena sa dotýkala § 213 – účasť obvineného a obhajcu na úkonoch. Novelou sa zaviedlo pravidlo, ktoré poukazuje na to, že úkon, ktorého výsledok môže byť použitý ako dôkaz v konaní pred súdom možno vykonať aj bez účasti účasť obhajcu, či obvineného, ak vykonanie úkonu nie je možné odložiť z dôvodu podstatného ohrozenia trestného konania alebo existencie naliehavej potreby odvrátiť závažné nepriaznivé dôsledky pre život, slobodu alebo telesnú integritu inej osoby. Pôvodná úprava – vykonanie úkonu nie je možné odložiť, sa javila ako vágna bez definovania príslušných znakov, ktoré by bližšie špecifikovali to, čo sa považuje za neodkladné.[39]

Okrem týchto zmien v rámci legislatívneho procesu jedným doplňujúcim návrhom bolo precizované aj ustanovenie § 124, § 137a a § 261 TZ, ktoré súvisia s poškodzovaním finančných záujmov Európskej únie, kde sa precizovalo.

Záver

Rok 2024 predstavoval pre slovenské trestné právo obdobie rozsiahlych zmien, ktoré sa dotkli tak hmotnoprávnych, ako aj procesnoprávnych predpisov. Tieto rozsiahle novelizácie, najmä Trestného zákona a Trestného poriadku, hoci sčasti odôvodnené potrebou modernizácie a harmonizácie s právom Európskej únie, vyvolali závažné otázky týkajúce sa právnej istoty astability právneho prostredia.

Predložený príspevok za svojím obsahom zameriava na prehľad príslušných zmien v zmysle legislatívneho procesu, ktorý bol v niektorých prípadoch poznačený skráteným legislatívnym konaním, čo je vnímané ako netransparentný a neštandardný postup, ktorý obmedzuje priestor pre odbornú diskusiu a dôkladné posúdenie dopadov prijímaných zmien. Hoci boli deklarované ušľachtilé ciele, ako priblíženie sa k európskym štandardom, humanizácia trestného práva a zavedenie restoratívnej justície, spôsob ich implementácie a samotný obsah niektorých zmien vyvolávajú pochybnosti.

[39] Táto zmena súvisela so Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní

Analýza vybraných zmien v Trestnom zákone odhalila úpravy týkajúce sa dôležitých inštitútov, ako je súhlas poškodeného, zásady ukladania sankcií, druhy trestov a ochranných opatrení, a premlčanie trestného stíhania. Zatiaľ čo niektoré z týchto zmien, ako napríklad úprava výšky škody, možno hodnotiť pozitívne a ako dlho očakávané, iné, najmä tie týkajúce sa premlčacích lehôt, vyvolali rozsiahle kontroverzie a otázniky nad ich odôvodnenosťou a potenciálnymi negatívnymi dôsledkami na právny systém. Rovnako ďalšie zmeny priniesli viac otázok, ktoré však nie sú zodpovedané a dokonca by sme mohli konštatovať, že niektoré prijaté zmeny sú v rozpore s právom Európskej únie.

Celkovo možno konštatovať, že rok 2024 priniesol do slovenského trestného práva značnú dynamiku, avšak za cenu zvýšenej právnej neistoty a rozsiahlych diskusií o smerovaní a kvalite prijatých zmien. Je nevyhnutné, aby sa odborná verejnosť a zákonodarcovia naďalej intenzívne zaoberali týmito zmenami, analyzovali ich dopady na aplikačnú prax a v prípade potreby prijali ďalšie korekcie s cieľom zabezpečiť spravodlivý, efektívny a predvídateľný systém trestného práva.

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb

Zákon č. 40/2024 Z. z ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Zákon č. 47/2024 Z. z. ktorým sa dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zákon č. 214/2024 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zákon č. 353/2024 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti so zvýšením ochrany finančných záujmov Európskej únie

Zákon č. 363/2024 Z. z. ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti s niektorými opatreniami na zabezpečenie dostupnosti ústavnej zdravotnej starostlivosti

Zákon č. 248/2024 Z. z. o niektorých povinnostiach a oprávneniach v oblasti kryptoaktív a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Nález Ústavného súdu SR PL ÚS 18/2020-31, ktorý vyšiel v Zbierke zákonov pod číslom 341/2024 Z. z.

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 40/2024 Z. z.[online].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=536583

Návrh na skrátené legislatívne konanie k zákonu č. 40/2024 Z. z. [online].].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=536580

Dôvodová správa k návrhu zákona zo dňa 6. 12. 2023 [online].].[cit. dňa 25. 2. 2025].Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=9577

Návrh tzv. Karasovej novely TZ z roku 2023 . https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=527158

Spoločná správa výborov Národnej rady Slovenskej republiky o prerokovaní vládneho návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (tlač 106) v druhom čítaní https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=539945

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 363/2024 Z. z.[online].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=557533

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 47/2024 Z. z. ktorým sa dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov [online].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=543042

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 214/2024 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov .[online].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=550350

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 353/2024 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti so zvýšením ochrany finančných záujmov Európskej únie .[online].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=552568

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 363/2024 Z. z. ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti s niektorými opatreniami na zabezpečenie dostupnosti ústavnej zdravotnej starostlivosti .[online].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=557533

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 248/2024 Z. z. o niektorých povinnostiach a oprávneniach v oblasti kryptoaktív a o zmene a doplnení niektorých zákonov .[online].[cit. dňa 25. 2. 2025]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=546630

Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní

ŠAMKO, P. Bude zákonom opätovne zbytočne zriadený úrad špeciálnej prokuratúry pod iným názvom? [online].].[cit. dňa 25. 2. 2025].Dostupné na internete: https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1481-bude-zakonom-opatovne-zbytocne-zriadeny-urad-specialnej-prokuratury-pod-inym-nazvom

MARKOVÁ, V. Stručný exkurz k aktuálnym otázkam trestného práva v kontexte zmien z roku 2024. In. MARKOVÁ, V., PAULÍČKOVÁ, N., eds. Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov z 12. roč. interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2024, s. 9 – 22. 978-80-8293-019-4.

Kontaktné údaje:

pplk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD.
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
veronika.markova@minv.sk ; veronika.markova@akademiapz.sk

TRESTNÉ PRÁVO HMOTNÉ

(NE)MOŽNOSŤ UKLADANIA TRESTU DOMÁCEHO VÄZENIA[1]

Mgr. Agáta BAJČÍKOVÁ
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave
JUDr. Maximilián KIKO, LLM.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá problematikou ukladania trestu domáceho väzenia v podmienkach Slovenskej republiky v kontexte restoratívnej justície a uplatňovania princípu ultima ratio. Cieľom príspevku je priblížiť konkrétnu aplikačnú prax súdnych autorít pri ukladaní trestu domáceho väzenia so súčasným akcentom na novelu Trestného zákona č. 40/2024 Z. z.. Autori zdôrazňujú význam systematického výberu primeraného trestu s cieľom dosiahnuť resocializáciu páchateľa, zohľadnenie potrieb obetí a ochranu spoločnosti.*
Kľúčové slová: *Trest domáceho väzenia, ultima ratio, restoratívna justícia, alternatívne tresty.*

Annotation: *The paper examines the issue of imposing house arrest sentences in the Slovak Republic within the context of restorative justice and the application of the ultima ratio principle. Its aim is to provide an insight into the specific judicial practice concerning the imposition of house arrest, with a particular emphasis on the amendment to the Criminal Code No. 40/2024 Z.z. The authors emphasize the importance of a systematic selection of an appropriate sentence to achieve the resocialization of the offender, consideration of victims' needs, and the protection of society.*
Key words: *House arrest sentence, ultima ratio, restorative justice, alternative sentencing.*

Úvod alebo alchýmia trestania

Trestná politika sa v podmienkach Slovenskej republiky (ďalej aj ako „SR“) v posledných rokoch vyznačuje snahou o zakomponovanie prvkov restoratívnej justície do trestných kódexov s cieľom zabezpečiť praktickú realizáciu restoratívnych princípov v trestnom konaní. O uvedenom tvrdení svedčí napríklad postupná implementácia rôznych resocializačných[2] a restoratívnych programov[3] v rámci penitenciárnej starostlivosti[4] ako i novela Trestného zákona č. 40/2024 Z. z. (ďalej aj ako „novela“ alebo „novela Trestného zákona“ v príslušnom gramatickom tvare), ktorou sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „Trestný zákon“).

S pojmom restoratívna justícia je často pertraktovaný pojem alternatívne trestanie. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že restoratívna justícia je komplexný pojem, ktorý sa alternatívnym trestaním jednoznačne nevyčerpáva,[5] resp. uvedené záleží od uchopenia pojmu restoratívna justícia. Ukladanie alternatívnych trestov, medzi ktoré jednoznačne patrí trest domáceho väzenia, predstavuje len jeden z prejavov restoratívnej justície, ktoré má v odôvodnených prípadoch zabezpečiť rešpektovanie jej poslania s cieľom priniesť želaný výsledok spočívajúci najmä v prevýchove páchateľa a uspokojenie potrieb obete. Čo však restoratívna justícia konkrétne predstavuje? Existuje viacero definícií, avšak my sa môžeme na tomto mieste prikloniť k chápaniu restoratívnej justície ako kompasu k nájdeniu tej správnej odpovede v súvislosti so zaobchádzaním s páchateľom a poškodeným v rámci celého trestného konania, vrátane penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti a súčasne v súvislosti s ukladaním spravodlivých trestov za spáchané trestné činy. Zmyslom restoratívneho prístupu je

[1] Tento príspevok bol podporený grantom s názvom Excelentný grant Univerzity Komenského č. UK/3114/2024.
[2] Resocializačný program Šanca na návrat I.,II. [online]: https://sancananavrat.sk/. Navštívené dňa 21.2.2025.
[3] Restoratívny program Vnímam i Teba. [online]: https://www.zvjs.sk/sk/aktuality/ak-obeti-pomoze-stretnutie-so-mnou-urobim-to. Navštívené dňa 21.2.2025
[4] Bližšie pozri: BAJČÍKOVÁ, A.: Inovatívne prístupy restoratívnej justície vo väzenskom prostredí. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2024 / Veronika Ťažká (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024.
[5] Bližšie pozri: BAJČÍKOVÁ, A.: Ako alternatívne trestanie formuje súčasnú podobu restoratívnej justície. In: Aktuálne výzvy mediácie a restoratívnej justície na Slovensku. Gabriel Paľa (ed.) Prešov: Prešovská univerzita v Prešove vo Vydavateľstve Prešovskej univerzity, 2024.

umožniť páchateľovi úprimne oľutovať svoje činy a prevziať za ne zodpovednosť a počas celého procesu zohľadňovať potreby poškodeného, pričom restoratívny proces má viesť k výsledku, ktorý bude svedčiť k spokojnosti všetkých zúčastnených strán.[6] Po prvé platí, že neprimeraný „*trest nemožno považovať za spravodlivý, spravodlivým je vždy len primeraný trest. Neprimerane prísne (ale samozrejme i neprimerane mierne) tresty pôsobia škodlivo na páchateľa i spoločnosť. U verejnosti môžu neprimerané tresty vyvolať súcit s páchateľom či ohroziť jej dôveru v spravodlivé rozhodovanie súdu či jej dôveru v súdnu moc ako celok. U páchateľa neprimerane prísne tresty vedú k zatrpknutosti, pretože takéto tresty páchateľ oprávnene nemôže považovať za spravodlivé. Páchateľ je súdom odsudzovaný za nespravodlivosť (bezprávie), ktoré trestným činom spáchal, a preto má právo očakávať spravodlivosť zo strany súdu. Primeranosť trestu je zároveň nevyhnutným predpokladom dosiahnutia výchovných účinkov trestu, keďže nevyhnutným predpokladom prevýchovy páchateľa je jeho akceptovanie trestu ako spravodlivého následku jeho protiprávneho konania, pričom v prípade nespravodlivého trestu k takejto akceptácii trestu zo strany páchateľa pochopiteľne nemôže dôjsť*.“[7] Po druhé platí, že restoratívna justícia má svoje opodstatnenie pri akomkoľvek trestnom čine, bez ohľadu na jeho následky.[8] Po tretie platí, že akýkoľvek druh a výmera trestu musí zohľadňovať najmä špecifiká prípadu, adresnosť trestu, zásady sankcionovania ustanovené v § 33a Trestného zákona, princíp *ultima ratio*, kritéria ustanovené v § 34 ods. 4 Trestného zákona a účel trestu vymedzený v § 34 ods. 1 Trestného zákona. K princípu *ultima ratio* je potrebné uviesť, že ide o výkladové pravidlo, ktoré je potrebné uplatňovať aj nie len pri hodnotení závažnosti činu z hľadiska, toho či predstavuje trestný čin, ale aj pri procese sankcionovania. Napríklad, pri trestaní je irelevantné usporiadanie druhov trestov v § 32 Trestného zákona a systematické (poradové) usporiadanie trestov v Trestnom zákona. Koniec koncov, všetky tresty sú si navzájom rovné. Inak povedané, súd by z hľadiska uplatnenia princípu *ultima ratio* pri trestaní nemal brať do úvahy v prvom rade nepodmienečný trest odňatia slobody (krajná možnosť) ako najvhodnejší trest pre páchateľa, ale mal by skúmať aj iné druhy trestov, ktoré by mohli rovnako alebo lepšie naplniť svoj účel – ochranu spoločnosti v § 34 ods. 1 Trestného zákona prostredníctvom naplnenia funkcií trestu, t. j. prevýchovy páchateľa, generálnej a individuálnej prevencie. Z tejto tézy nám plynie prednosť uvažovania o alternatívnych trestov pred nepodmienečným trestom odňatia slobody. Tiež platí téza, že princíp *ultima ratio* by sa mal uplatňovať aj medzi jednotlivými druhmi alternatívnych trestov navzájom. Uvedené znamená, že pokiaľ je možné naplniť účel trestu menej invazívnym alternatívnym trestom (napr. peňažný trest), ktorý rovnako (ale dokonca lepšie) spĺňa účel ako viac invazívny alternatívny trest (napr. trest domáceho väzenia), tak je potrebné zvoliť menej invazívny alternatívny trest. V neposlednom rade je potrebné zdôrazniť, že pri súdnych úvahách o druhu a výmere celkového trestu je potrebné mať na pamäti možnosti kombinácie druhov trestov, keďže aj kombinácia alternatívnych trestov môže rovnako (alebo lepšie) spĺňať účel trestu ako iný, viac invazívny druh alternatívneho trestu, resp. trestu odňatia slobody. Z týchto téz nám zároveň plynie, že práve trest domáceho väzenia by mal byť spravidla *ultima ratio* možnosťou spomedzi ostatných alternatívnych trestov, keďže spravidla bude predstavovať najviac invazívny druh alternatívneho trestu. Špecifickosť trestu domáceho väzenia zároveň spočíva v jeho väčšej intenzite zásahov do práv a slobôd u odsúdeného ako je to pri podmienečnom treste odňatia slobody, najmä pri tzv. „holej podmienke“, čo je potrebné tiež brať do úvahy pri uplatňovaní princípu *ultima ratio* v rámci trestania. Reálnym sparring partnerom trestu domáceho väzenia potom zostáva nepodmienečný trest odňatia slobody.

Stanovenie výsledného trestu, ktorý bude nielen primeranou sankciou za spáchaný trestný čin, ale zároveň motiváciou k náprave páchateľa a reflektovaním potrieb obete, predstavuje pomerne zložitý proces – akúsi formu justičnej alchýmie. Je treba však podotknúť, že možnosti

[6] STRÉMY, T., TURAY, L.: Resocializácia odsúdených a restoratívna justícia. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie Omšenie 11.-13. novembra 2019: Resocializácia odsúdených a jej perspektívy. 2020, s. 138.

[7] Nález Ústavného súdu SR pod sp. zn. PL. ÚS 106/2011 zo dňa 28.12.2012.

[8] SHERMAN, L., STRANG, H.: Restorative justice as Evidence-based Sentencing, In: PETERSILIA, J., REITZ, K.: The Oxford Handbook of Sentencing and Corrections. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 215-243.

vykonávania alchýmie prebiehajú v laboratórnych podmienkach. Aké laboratórne podmienky vytvoril štát pre súdy a akú alchýmiu namiešali súdy? Ako vyzerala táto alchýmia v rokoch 2006 až 2023 a ako môže vyzerať? Jednoznačne, trest domáceho väzenia bol ukladaný v malých číslach oproti iným druhom trestov (maximálne do 70 trestov domáceho väzenia ročne) a nepodmienečný trest odňatia slobody bol po jeho podmienečnej forme druhým najčastejšie ukladaným druhom trestom, pričom sa ukladal vždy ročne aspoň nad úrovňou 5 200. Pri predikcii ukladania trestu domáceho väzenia na roky 2024,2025,2026, 2027 s 2028 sa predpokladá, že dôjde k jeho nárastu – veríme, že tento nárast bude na úkor zníženia ukladania nepodmienečných trestov odňatia slobody a nie na úkor iných alternatívnych trestov, pričom do „karát“ môže nahrávať novela, ktorá rozšírila možnosti ukladania trestu domáceho väzenia ako si poukážeme nižšie v texte.

Graf: Vývoj a predikcia trestu domáceho väzenia a nepodmienečného trestu odňatia slobody[9]

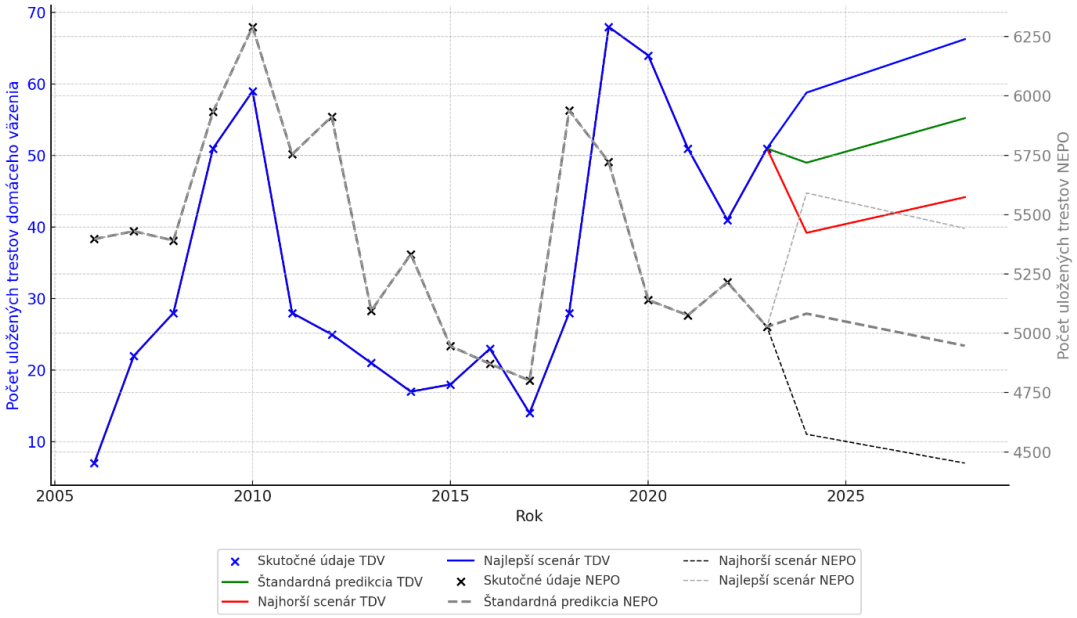

Jednou vecou sú čísla trestov vyjadrené v štatistikách, resp. predikciách. Druhou vecou sú konkrétne prípady ľudí v trestnom konaní. Z tohto dôvodu je potrebné sa bližšie pozrieť na „recepty“ alchýmie, ktorú súdy vytvárali. Cieľom príspevku je analýza súčasných podmienok ukladania trestu a ukladanie trestu domáceho väzenia v konkrétnych prípadoch aplikačnej praxe so súčasným zohľadnením všetkých relevantných špecifík a princípu *ultima ratio*. Hlavný dôraz budeme klásť na prípady, v ktorých došlo k rozdielnemu právnemu posúdeniu súdu prvej inštancie a odvolacieho súdu pri ukladaní trestu domáceho väzenia a súčasne budeme posudzovať (ne)vhodnosť uloženia uvedeného trestu v konkrétnych prípadoch s cieľom identifikovať kľúčové faktory ovplyvňujúce jeho aplikáciu v rozhodovacej činnosti súdnych autorít.

Stručný historický exkurz trest domáceho väzenia vedúci k súčasným podmienkam jeho ukladania

Jeden z prvých známych prípadov uloženia trestu domáceho väzenia siaha až do 15. storočia, kedy bol v roku 1633 odsúdený na trest domáceho väzenia katolíckou inkvizíciou Galileo Galilei.[10] Častejšia implementácia domáceho väzenia sa začala vyskytovať najmä v posledných desaťročiach 20. storočia, a to najmä z dôvodu technologického rozvoja a s ním neoddeliteľne spojeného elektronického monitoringu.

[9] Graf a predikcia boli vytvorené systémom umelej inteligencie Chatgpt a vstupné dáta pochádzali z: MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. Štatistické ročenky. [online]. [cit. 2025-02-31]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrummssr/.

[10] Centrum vedecko-technických informácií SR: Viete, ktorého slávneho fyzika stíhali ako kacíra? [online]: https://vedanadosah.cvtisr.sk/priroda/fyzika/viete-ktoreho-slavneho-fyzika-stihali-ako-kacira/. Navštívené dňa: 22.2.2025.

Na území súčasnej Slovenskej republiky bol trest domáceho väzenia prvýkrát zavedený zákonom č. 117/1852 Ř.z., *o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927*, kedy bolo územie Slovenska súčasťou Rakúskeho cisárstva. Uvedený zákon bol na našom území platný a účinný až do 31.7.1950.

V zmysle § 246 bolo „*Vězení domácí*“ charakterizované nasledovne: *„Kromě těchto dvou stupňů vězení uznáno býti může také na vězení domácí buď jen na přípověď odsouzence, že se nevzdálí, anebo tak, že se mu postaví stráž. Vězením domácím zavazuje se odsouzenec, že se pod nižádnou záminkou z domu nevzdálí pod trestem, že by ostatní čas vězení přestáti musil ve věznici veřejné.“*

Podmienky pre uloženie trestu domáceho väzenia v zmysle § 262 stanovovali, že *„Kromě toho může se místo vězení prvního stupně uložiti vězení domácí, když trestanec jest člověkem bezúhonné pověsti a když by vzdálen jsa od svého příbytku, nemohl si hleděti svého úřadu, svého obchodu, nebo svého výdělku.“*

Už v období Rakúskeho cisárstva sa trest domáceho väzenia považoval za alternatívu k nepodmienečnému trestu odňatia slobody. Páchateľ sa musel zaviazať, že sa nevzdiali z obydlia, musel mať bezúhonnú povesť a súčasne by nepodmienečný trest odňatia slobody zamedzil možnosť zabezpečenia chodu jeho podnikania, zamestnania, či príjmu.

Trest domáceho väzenia bol do právnej úpravy Slovenskej republiky opätovne zavedený zákonom č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon s účinnosťou od 1. januára 2006, avšak v tejto súvislosti je dôležité zdôrazniť, že jeho reálna aplikácia v praxi bola spočiatku minimálna, jednak zrejme z dôvodu neexistencie zavedenia kontroly technickými prostriedkami a jednak zrejme z dôvodu strohej právnej úpravy, ktorá v § 53 stanovovala, že *„trest domáceho väzenia až na jeden rok môže súd uložiť páchateľovi prečinu.“*. Zmena prišla v roku 2016, a to prijatím zákona č. 78/2015 Z.z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov a súčasnou novelizáciou ustanovenia § 53 Trestného zákona, ktorou došlo k zvýšeniu maximálnej dĺžky domáceho väzenia na dva roky, pričom tento trest mohol byť uložený výhradne za prečin a len pri splnení troch podmienok. Prvá podmienka stanovovala, že vzhľadom na povahu a závažnosť prečinu, ako aj na osobné charakteristiky a okolnosti páchateľa, bol tento trest považovaný za dostatočný. Druhou podmienkou bol písomný záväzok odsúdeného, že sa bude v stanovenom čase zdržiavať vo svojom obydlí na určenej adrese a pri kontrole poskytne súčinnosť. Treťou podmienkou bolo zabezpečenie možnosti výkonu kontroly pomocou technických prostriedkov.

V súčasnosti po novele, podmienky pre uloženie trestu domáceho väzenia ako samostatného trestu sú normované v § 53 Trestného zákona. Prvou podmienkou je v zmysle § 53 ods. 1 písm. a) Trestného zákona to, že súd páchateľa odsudzuje za trestný čin s hornou hranicou trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom neprevyšujúcou desať rokov. Do úvahy pripadajú dva výklady a to, že ide hornú hranicu ustanovenú v skutkovej podstate trestného činu v osobitnej časti Trestného zákona alebo ide o hornú hranicu trestu odňatia slobody, ktorá je výsledkom aplikácie uplatnenia aj sankčných ustanovení vo všeobecnej časti. Možno sa stotožniť s názorom, že je „*potrebné prihliadať na to, že pod dolnou a hornou hranicou trestnej sadzby trestu odňatia slobody sa má na mysli trestná sadzba po úprave podľa ustanovení všeobecnej časti Trestného zákona.*“[11] Máme teda za to, že gramatickým výkladom možno dospieť k tomu, že správny je druhý výklad. Zákonodarca operuje so slovným spojením „ustanovenej týmto zákonom“, t. j. nie len časťou zákona, ale celým Trestným zákonom vrátane jeho všeobecnej časti. Z tohto dôvodu je potrebné brať do úvahy prípadné aplikovanie asperačnej zásady v § 41 ods. 2 Trestného zákona (zvýšenie hornej hranici trestu odňatia slobody o 1/3) a ustanovenia o mladistvých podľa § 117 ods. 1 Trestného zákona, kedy sa trestné sadzby odňatia slobody u mladistvých znižujú na polovicu a horná hranica zníženej trestnej sadzby nesmie prevyšovať sedem rokov. Túto prvú podmienku je potrebné úzko vnímať s druhou podmienkou ustanovenou v § 53 ods. 2 Trestného zákona, podľa ktorej súd môže uložiť trest domáceho väzenia na jeden rok až päť rokov, najmenej však na dolnej

[11] RAJNIČ, M. Vývoj a aplikácia trestu domáceho väzenia po pätnástich rokoch. In: *Justičná revue*, roč. 73, č. 12, r. 2021. s. 1479-1487.

hranici trestnej sadzby trestu odňatia slobody, ak je týmto zákonom ustanovená. Inak povedané, uplatňujúc logiku prechádzajúceho gramatického výkladu, je ďalšou podmienkou pre uloženie trestu domáceho väzenia to, že by súd mohol ukladať trest odňatia slobody na dolnej hranici trestnej sadzby od 0 do 5 rokov po uplatnení všetkých častí Trestného zákona, vrátane všeobecnej časti, kde sa zvyšuje dolná hranica pri opakovanom spáchaní zločinu a obzvlášť závažného zločinu na základe § 38 ods. 3 a 4 Trestného zákona, čím sa zároveň reflektuje nemožnosť uloženia trestu domáceho väzenia pri recidivistoch najzávažnejších zločinov. Treťou podmienkou je, že vzhľadom na povahu trestného činu, osobu a pomery páchateľa postačuje uloženie trestu domáceho väzenia. Ide o zohľadňovania kritérií ustanovených v § 34 ods. 4 Trestného zákona, na ktorých výklad odkazujeme v prechádzajúcej časti tejto práce. Štvrtou podmienkou je, že páchateľ dal písomný sľub, že sa v určenom čase bude zdržiavať v obydlí na určenej adrese a pri výkone kontroly poskytne potrebnú súčinnosť. „*Písomným sľubom je vyžadovaný nepriamy súhlas páchateľa s uložením tohto druhu trestu, bez ktorého jeho aplikácia nie je prípustná, no súčasne vyjadruje záväzok odsúdeného, že bude rešpektovať podmienky jeho výkonu a zároveň umožní kontrolu jeho výkonu. Ide o kvalifikovanejšiu formu vyjadrenia páchateľa, než len poskytnutie stanoviska odsúdeného* (...). *Zákonodarca v Trestnom zákone nerieši otázku vyžiadania súhlasu či písomného sľubu o poskytnutí súčinnosti ostatných členov domácnosti odsúdeného* (...) *Uvedené vyplýva z ustanovení zákona o KVRTP, lebo v zmysle ustanovenia § 12 písm. b) zákona o KVRTP - kontrolu výkonu trestu domáceho väzenia možno vykonať len s písomným súhlasom plnoletej osoby, ktorá žije s kontrolovanou osobou v spoločnej domácnosti v čase obstarávania tohto súhlasu, pričom udelený súhlas nemožno vziať späť. V prípade, ak by sa počas výkonu trestu domáceho väzenia stali súčasťou domácnosti odsúdeného ďalšie osoby, vyžiadanie súhlasu už nebude potrebné.*“[12]. Obdobne sa vyžadoval súhlas s trestom povinnej práce do nadobudnutia účinnosti zákonnej novely č. 40/2024 Z. z. Piatou podmienkou je, že sú splnené podmienky výkonu kontroly technickými prostriedkami. Táto podmienka je bližšie rozvíjaná v osobitnom právnom predpise, v zákone č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami v znení neskorších predpisov a vyhláške Ministerstva spravodlivosti SR č. 178/2015 Z. z. o materiálno-technických podmienkach použitia technických prostriedkov v znení neskorších predpisov. Ide o v prvom rade o dostupnosť technických prostriedkov v zásobách štátu a v druhom rade ide o materiálno technické podmienky na strane páchateľa, najmä dostupnosť a funkčnosť elektrickej prípojky, dostupnosť verejnej elektronickej komunikačnej služby alebo možnosť jej zavedenia, dostupnosť vhodného miesta na umiestnenie technických prostriedkov v obydlí kontrolovanej osoby a konektivitu s osobným identifikačným zariadením. [13]

Prístup aplikačnej praxi k trestu domáceho väzenia

V nasledujúcej časti príspevku budeme analyzovať konkrétne prípady aplikačnej praxe v súvislosti s (ne)ukladaním trestu domáceho väzenia s cieľom identifikovať kľúčové faktory ovplyvňujúce jeho (ne)aplikáciu. Pri ukladaní trestov je veľmi dôležitá adresnosť, ktorej podstata spočíva v zohľadnení zásad sankcionovania ustanovených v § 33a Trestného zákona a kritérií ustanovených v § 34 ods. 4 Trestného zákona a účelu trestu v § 34 ods. 1 Trestného zákona. Platí, že ochrana spoločnosti sa úmerne zvyšuje prostredníctvom správne uloženého a správne nastaveného výkonu druhu a výmery resocializačného trestu. Dôkladné zváženie špecifikovaných

[12] GREGUŠOVÁ, A.: Trest domáceho väzenia v novej právnej úprave. In: *Justičná revue*, roč. 68, č. 4, r. 2016. s. 444-445.

[13] Medzi nesporné výhody trestu domáceho väzenia možno považovať obmedzenie kriminálneho prostredia, zachovanie rodinných väzieb, kontinuita pracovných návykov a možnosť opustenia obydlia, t. j. zachovania socializácie a obmedzovanie osobnej slobody len na nevyhnutný účel. (STRÉMY, T., KLÁTIK, J. *Alternatívne tresty*. Bratislava: C. H. Beck, 2018. s. 98-106. [online CH BECK SK]). Na druhej strane, medzi nevýhody patrí najmä zvýšená nákladnosť výdavkov štátu na výkon trestu, kedy sa odsúdený len v minimálnej miere finančne podieľa na výkone trestu – 1,5 € za každý začatý deň výkonu kontroly technickými prostriedkami v zmysle vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 225/2015 Z. z., ktorou sa ustanovuje suma náhrady nákladov výkonu kontroly technickými prostriedkami.

aspektov predstavuje uplatnenie zásady individualizácie trestu rešpektujúc jedinečnosť prejednávaných prípadov.

Analyzovaným prípadom je rozhodnutie Okresného súdu Banská Bystrica v spojení s rozhodnutím Krajského súdu Banská Bystrica vo veci pokračovacieho zločinu vydierania. Obžalovaný v období od septembra 2018 do marca 2019 vyvíjal psychický nátlak na poškodeného tým, že ho sústavne a dlhodobo navštevoval s cieľom získať od poškodeného finančné prostriedky pod hrozbou fyzického násilia. Najprv mu oznámil, že bol niekým najatý, aby ho fyzicky napadol, avšak ponúkol mu možnosť „*vybaviť to*“, aby k tomu nedošlo, ak mu zaplatí peniaze a na niekoľko mesiacov sa odsťahuje. Keď poškodený nezohnal požadovanú sumu, obžalovaný ho opakovane kontaktoval a postupne zvyšoval nátlak. V januári 2019 od neho žiadal 5000 eur, pričom sa mu vyhrážal násilím osobne aj prostredníctvom SMS správ. Poškodený mu túto sumu odovzdal na verejnom mieste v parku. V nasledujúcich mesiacoch obžalovaný svoju požiadavku zvýšil na 15 000 eur s tým, že pokiaľ poškodený predmetnú sumu neuhradí, tak ho „*doláme*“. Dňa 12. marca 2019 donútil poškodeného nastúpiť do auta, odviezol ho na opustené miesto pri lese a prikázal mu vykopať si vlastný hrob lyžicou, pričom mu naznačoval, že ho čaká fyzická likvidácia. Poškodený zo strachu o svoj život obžalovaného poslúchol a 40 minút kopal na zamrznutom snehu. Obžalovaný navyše celý priebeh incidentu fotografoval. Právna kvalifikácia skutku bola určená ako pokračovací zločin vydierania podľa § 189 ods. 1, ods. 2 písm. a), d) Trestného zákona s poukazom na § 138 písm. b), c) Trestného zákona.

Okresný súd ako súd prvej inštancie dospel k záveru uložiť obžalovanému trest odňatia slobody v trvaní troch rokov, pričom výkon trestu podmienečne odložil na skúšobnú dobu piatich rokov so súčasným uložením probačného dohľadu. V rámci podmienky bol uložený zákaz priblíženia sa k poškodeniu na vzdialenosť kratšiu ako päť metrov a povinnosť nezdržiavať sa v blízkosti jeho obydlia.

Z odôvodnenia okresného súdu vyplýva, že obžalovaný bol doposiaľ netrestaný, viedol riadny život a pochádzal z prostredia, kde sa trestná činnosť nevyskytovala. Zároveň okresný súd vzal do úvahy, že medzi obžalovaným a poškodeným existoval vzťah založený na vzájomných záväzkoch a že poškodený mal viaceré dlhy voči rôznym osobám. S poukazom na uznanie viny a pomer poľahčujúcich a priťažujúcich okolností mohol okresný súd uložiť obžalovanému trest v rozpätí od 4 do 8 rokov. V tejto súvislosti však súd prvej inštancie konštatoval, že dolná hranica zákonom stanovenej trestnej sadzby je podľa jeho názoru neprimeraná, kde vzal v úvahu osobu páchateľa, ako aj pojem spravodlivosti, a preto aplikoval v danej veci ustanovenie o mimoriadnom znížení trestu pod zákonom stanovenú trestnú sadzbu. Okresný súd vzal zohľadňoval i tú skutočnosť, že obžalovaný, hoci je prvopáchateľom, do času vyhlásenia rozhodnutia vykonával väzbu, ktorá podľa názoru okresného súdu svojím spôsobom znamenala a zabezpečovala nápravu obžalovaného. Súd prvej inštancie v odôvodnení rozhodnutia uviedol, že nepodmienečný trest odňatia slobody nie je nevyhnutný, pričom uloženie probačného dohľadu predstavuje rovnako účinnú alternatívu vo vzťahu k ochrane spoločnosti a súčasne garantuje lepšiu a intenzívnejšiu motiváciu k náprave ako výkon trestu odňatia slobody.

Krajský súd v Banskej Bystrici po preskúmaní prípadu zrušil výrok o treste a rozhodol o uložení trestu domáceho väzenia v trvaní troch rokov. Odvolací súd po preskúmaní splnenia podmienok pre aplikáciu mimoriadneho zníženia trestu dospel k záveru, že bola správna a zákonná. Odôvodnenie predmetného záveru spočívalo v tom, že to bol samotný poškodený, ktorý v kritickom čase dlhoval viacerým osobám väčšie množstvo finančných prostriedkov, o ktorej skutočnosti mal obžalovaný vedomosť a vedel teda, že poškodený vedome uvádzal tieto osoby v kritickom čase do omylu ohľadne možnosti navrátenia finančných prostriedkov. Ich vzájomný vzťah, na ktorý poukázal okresný súd v odôvodnení svojho rozsudku medzi obžalovaným a poškodeným, nebol v poslednom čase bezproblémový, existovala medzi nimi väzba a to vzájomné záväzky, ktoré boli nielen finančné. I podľa názoru odvolacieho súdu hlavným motívom konania obžalovaného bolo napraviť nesprávne situácie spôsobené samotným poškodeným.

V súvislosti s uložením trestu domáceho väzenia odvolací súd uviedol, že tento alternatívny druh trestu menej závažným spôsobom zasahuje do základných práv a slobôd ako trest odňatia slobody a odsúdený pri výkone tohto trestu nie je odlúčený od svojej rodiny, čím nedochádza k pretrhnutiu citových väzieb a nemusí byť odtrhnutý ani od prípadnej práce, resp. ďalšieho vzdelávania sa. Odvolací súd zvažoval najvhodnejší trest, tak aby trest nebol ani príliš mierny, ani príliš prísny a aby dosiahol naplnenie účelu trestu, prihliadajúc na spôsobený následok, zavinenie, pohnútku, pomer priťažujúcich a poľahčujúcich okolností, osobu páchateľa a jeho pomery a možnosť nápravy. Odvolací súd dospel k záveru, že v danom prípade je namieste uložiť obžalovanému trest domáceho väzenia. Takto uložený trest môže v zmysle odôvodnenia krajského súdu zabezpečiť nielen resocializáciu odsúdeného, ale i jeho sociálnu integráciu.[14]

Vo vyššie špecifikovanom rozhodnutí Okresného súdu v spojení s rozhodnutím Krajského súdu nepochybne došlo k rozporu v právnom posúdení pri ukladaní druhu trestu.

Vyššie spomínané faktory a okolnosti, ktoré konajúce súdy v rámci rozhodovania o druhu a výmere trestu posudzovali, boli v podstate totožné, avšak priniesli rozdielny výsledok. Krajský súd sa nestotožnil s uložením podmienečného odkladu výkonu trestu s probačným dohľadom a skúšobnou dobou vo výmere piatich rokov a páchateľovi uložil trest domáceho väzenia vo výmere troch rokov.

V uvedenom kontexte je potrebné uviesť, že súd prvej inštancie ako i odvolací súd pri ukladaní druhu a výmery trestu zohľadňovali dopad uloženého trestu na páchateľa bez bližšieho zohľadnenia potrieb obete, i keď v tejto súvislosti sa však žiada zdôrazniť, že posúdenie resocializácie a sociálnej integrácie páchateľa, ako i jeho pomery, je veľmi dôležité a malo by byť zohľadnené v každom prejednávanom prípade. Na druhej strane, pri rozhodovaní o druhu a výmere trestu by konajúce súdy mali brať na zreteľ takisto potreby obete, pričom úplná absencia posúdenia dopadu trestnej činnosti na obeť nemôže byť v uvedenom kontexte považovaná za správny prístup rešpektujúci princípy restoratívnej justície.

Je však možné uvedený postup konajúcim súdom vytýkať, keď v čase rozhodovania absentovala zákonná požiadavka prihliadnutia na oprávnené záujmy a potreby poškodených?[15] Je teda trest domáceho väzenia v posudzovanom prípade možné považovať za zmysluplnú alternatívu k nepodmienečnému trestu odňatia slobody?

Argumentácia konajúcich súdov smerujúca k snahe zmierniť vinu páchateľa zdôrazňovaním konania poškodeného a jeho finančných ťažkostí v kontexte rozhodovania o treste sa javí ako nespravodlivá. V tejto súvislosti je potrebné dať do pozornosti judikát R 180/1950, v zmysle ktorého v právnej a demokratickej spoločnosti možno iného nútiť, aby niečo konal, opomenul alebo trpel, len z dôvodov, spôsobom a prostriedkami, ktoré sú v súlade s ústavou a zákonmi, teda len na základe zákonov a len právnymi, resp. zákonnými prostriedkami, medzi ktoré patria aj súdne rozhodnutia a ich výkon (ZSP 76/2006). Právnemu poriadku samému je vyhradené určiť prostriedky, ktorými sa občania prinútia k plneniu ich zákonných povinností, a preto nemôže byť im samým ponechaná voľba prostriedkov, ktorých má byť použité. Nie je preto prípustné, aby občan k tomu použil hrozby, ktoré práve sám uzná za najvhodnejšie a najúčinnejšie, aby protivníka prinútil ku konaniu, opomenutiu alebo znášaniu, poprípade k splneniu vlastného nároku, hoci sa i právom mohol domnievať, že jeho nárok je práve platný.

Konajúce súdy správne vzali do úvahy osobnosť páchateľa, jeho priznanie sa a oľutovanie spáchania trestného činu. Na druhej strane, konanie poškodeného spočívajúce v neuhrádzaní svojich záväzkov nemôže byť dostatočným dôvodom na jeho zavlečenie do lesa a donútenie kopať si 40 minút vlastný hrob lyžicou v zamrznutom snehu a byť v uvedenej situácií snímaný na fotoaparát. V tejto súvislosti sa žiada zvýrazniť, že v danom prípade bolo na mieste rozhodnutie o uložení alternatívneho trestu, avšak odôvodnenie rozhodnutia malo spočívať v pomeroch

[14] Rozsudok Krajského súdu Banská Bystrica, sp. zn. 3To/132/2019 zo dňa 28.11.2019.

[15] Súčasná právna úprava zavedená novelou č. 40/2024 Z. z., ktorou bol novelizovaný zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon už výslovne v ustanovení § 33a ods. 4 a § 34 ods. 4 Trestného zákona stanovuje požiadavku zohľadňovania potrieb poškodeného, ako aj na snahu páchateľa nahradiť škodu a odstrániť škodlivý následok trestného činu.

páchateľa – prvopáchateľ v mladom veku, ktorý viedol riadny život, priznal vinu a skutok oľutoval. Konajúce súdy pri odôvodňovaní druhu a výmery trestu mohli zohľadniť napríklad aj následok trestného činu, ktorý nespočíval vo fyzickej ujme, pričom obnova narušených vzťahov i naďalej predstaviteľná a potenciálne uskutočniteľná.

V nadväznosti na vyššie špecifikované okolnosti prejednávaného prípadu máme za to, že uloženie trestu domáceho väzenia predstavovalo vhodnejšiu alternatívu k nepodmienečnému trestu odňatia slobody ako podmienečný odklad trestu odňatia slobody s probačným dohľadom. Uložený trest musí pôsobiť výchovne, pričom represívna zložka ostáva prítomná i napriek tomu, že v súlade s princípmi restoratívnej justície nepredstavuje hlavný účel trestu. Vzhľadom na okolnosti spáchania trestného činu, najmä s dôrazom na dlhodobosť a sústavnosť vyvíjania surového a trýznivého psychického nátlaku na poškodeného, ktorý vyústilo do kopania si vlastného hrobu, sa nám uloženie podmienečného trestu odňatia slobody javí ako neprimerane zhovievavé. Na druhej strane, pomery páchateľa a jeho postoj k spáchanému trestnému činu odôvodňujú uloženie trestu domáceho väzenia ako miernejšiu alternatívu, ktorá jednak zabezpečí, že páchateľ ostane v rodinnom prostredí bez pretrhnutia citových väzieb, jednak umožní dochádzku do zamestnania a súčasne ho do určitej, avšak primeranej miery obmedzí na osobnej slobode so súčasným zachovaním výchovného účinku, ktorý má páchateľa motivovať k zmene jeho budúceho správania. Otázkou však ostáva, či v danom prípade naozaj existovali udalosti tak výnimočné, že odôvodňovali mimoriadne zníženie trestu. Odpoveď na túto otázku sa pokúsime nájsť analýzou prípadu zločinu vydierania, tentokrát z obvodu Krajského súdu v Prešove.

Ďalším z analyzovaných prípadov je rozhodnutie Okresného súdu Prešov v spojení s rozhodnutím Krajského súdu Prešov vo veci zločinu vydierania.[16] Obžalovaný dňa 17. júla 2019 v nočných hodinách v byte, kde býval so svojou manželkou, opakovane požadoval, aby mu odovzdala mobilný telefón, pričom sa jej vyhrážal fyzickým násilím. Poškodená odmietala telefón vrátiť a obžalovaný sa jej ho snažil vytrhnúť z ruky. Keď poškodená vybehla na chodbu, obžalovaný ju naháňal, následne sotil a telefón jej násilím vytrhol. V tom prišiel sused, ktorý telefón obžalovanému opätovne vzal a vrátil poškodenej. Počas incidentu poškodená neutrpela zranenia vyžadujúce lekárske ošetrenie, avšak na tele mala podliatiny zodpovedajúce spôsobu útoku.

Právna kvalifikácia skutku bola určená ako zločin vydierania podľa § 189 ods. 1, ods. 2 písm. b) Trestného zákona s poukazom na § 139 ods. 1 písm. c) Trestného zákona.

Okresný súd ako súd prvej inštancie dospel k záveru uložiť obžalovanému trest odňatia slobody v trvaní troch rokov, pričom výkon trestu podmienečne odložil na skúšobnú dobu troch rokov a zároveň mu uložil probačný dohľad. Obžalovanému bola uložená povinnosť zdržať sa požívania alkoholických nápojov a iných návykových látok, ako aj ochranné protialkoholické liečenie ústavnou formou. Okresný súd pri rozhodovaní vychádzal z toho, že obžalovaný sa k činu priznal, prejavil ľútosť a začal sa dobrovoľne liečiť zo svojej závislosti. Okrem toho súd vzal do úvahy aj stanovisko poškodenej, ktorá si neuvedomila možné dôsledky trestného konania na ich rodinu a po podaní obžaloby vyjadrila želanie, aby bolo trestné stíhanie zastavené. Okresný súd preto aplikoval ustanovenie o mimoriadnom znížení trestu, keďže mal za to, že uloženie nepodmienečného trestu by bolo neprimerane prísne a ochranu spoločnosti možno zabezpečiť aj trestom s probačným dohľadom.

Krajský súd ako súd odvolací dospel k záveru, že okresný súd neoprávnene aplikoval ustanovenie o mimoriadnom znížení trestu, keďže neexistovali žiadne výnimočné okolnosti prípadu, ktoré by takýto postup odôvodňovali. Skutočnosť, že poškodená žiadala „zobrať obžalobu späť“, či skutočnosť, že obžalovaný má maloleté dieťa, nepredstavuje mimoriadnu okolnosť, ktorá by mohla viesť k zníženiu trestu pod zákonom stanovenú hranicu. Rovnako nepostačovalo ani obžalovaného priznanie viny a dobrovoľná účasť na liečení, keďže išlo o násilný čin spáchaný na blízkej osobe.

[16] Rozhodnutie Krajského súdu Prešov, sp. zn. 10To/36/2020 zo dňa 02.06.2021.

Výrok o treste preto považoval odvolací súd za nesprávny. Súčasne, vzhľadom na základné zásady ukladania trestov, na povahu predmetného trestného činu, osobu obžalovaného a jeho pomery na dosiahnutie účelu trestu podľa odvolacieho súdu v prípade obžalovaného postačovalo uloženie trestu domáceho väzenia vo výmere štyroch rokov, zohľadňujúc popri spôsobe spáchania činu a jeho následku a zavinenia, aj postoj poškodenej, ktorá nechce trestné stíhanie obžalovaného, ďalej potrebu zabezpečiť starostlivosť o maloletého syna, ale aj postoj samotného obžalovaného, ktorý sa sám začal zúčastňovať psychoterapie závislostí a teda riešiť príčinu, ktorá ho viedla k spáchaniu trestného činu.

Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že i v danom prípade došlo k rozdielu v kontexte právneho posúdenia týkajúceho sa uloženia druhu a výmery trestu. Súd prvej inštancie po zohľadnení skutkových okolností posudzovaného prípadu dospel k záveru, že podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom a skúšobnou dobou vo výmere troch rokov bude dostatočným trestom, ktorý bude spĺňať účel trestu plnohodnotným spôsobom. Za relevantné v tomto ohľade považoval rodinné pomery páchateľa a postoj poškodenej, ktorá žiadala „späťvzatie obžaloby“ s tým, že si neuvedomovala následky trestného konania. Súčasne, páchateľ mal i maloletého syna, o ktorého sa staral. Medzi ďalšie skutočnosti podmieňujúce uloženie daného trestu patril aj postoj páchateľa k spáchaniu daného trestného činu tým, že prejavil ľútosť, k spáchaniu skutku sa priznal a začal sa dobrovoľne liečiť.

V tejto súvislosti je však protichodné odvolanie páchateľa, z ktorého obsahu vyplýva, že krvné podliatiny na oboch rukách poškodenej, ktorých sa páchateľ údajne mal dopustiť, nevznikli jeho pričinením. Súčasne uvádzal, že telefón nepatril do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, pričom tvrdí, že základným právom človeka ako vlastníka veci je (aj proti vôli iných) držať, užívať a používať vec, ktorá mu patrí a to doma aj mimo domu a nepotrebuje v danom prípade využívať žiadne zákonné prostriedky, a teda v danom prípade nedošlo k vydieraniu. Obžalovaný žiadal odvolací súd žiadal o oslobodenie spod obžaloby. Z obsahu odôvodnenia obhajoby nevyplýva predchádzajúci záver okresného súdu o úprimnej ľútosti nad protiprávnym konaním. Postoj páchateľa tak, ako vyplýva z podaného odvolania, nesvedčí o prevzatí zodpovednosti za svoje konanie a zohľadnení potrieb jeho obete, pričom uvedené skutočnosti sú veľmi významné pri rozhodovaní sa o druhu a výmere trestu.

Záver

V nadväznosti na vyššie uvedené prípady je veľmi zaujímavé ich porovnanie, nakoľko v oboch prípadoch sa jedná o zločin vydierania, za ktorý bol odvolacím súdom uložený trest domáceho väzenia. Ešte zaujímavejšie sa nám javí, že za trestný čin prísnejšie právne kvalifikovaný bol uložený o rok kratší trest. Pre upresnenie, v prvom prípade sa páchateľ po dlhú dobu, surovým a trýznivým spôsobom snažil vymaniť značnú sumu finančných prostriedkov od poškodeného, čo vyvrcholilo kopaním si vlastného hrobu takmer hodinu v zamrznutom snehu. V druhom prípade páchateľ pod vplyvom alkoholu naháňal poškodenú, svoju manželku, pretože chcel, aby mu vrátila telefón, pričom jej počas naháňania spôsobil zranenia. V prvom prípade sa v odôvodnení rozhodnutia súdu nenachádza žiadna zmienka o postoji poškodeného k danej veci, v druhom prípade bol postoj poškodenej zohľadnený aj pri určovaní druhu a výmery trestu ako jeden z relevantných aspektov posudzovaného prípadu. V prvom prípade súdy vzhliadli dôvodnosť mimoriadneho zníženia trestu s ohľadom na osobnosť páchateľa, jeho vek a postoj k spáchanému trestnému činu, v druhom prípade k dôvodnosti mimoriadneho zníženia trestu neprispelo ani maloleté dieťa, nesúhlas poškodenej s trestným stíhaním a potreba zabezpečiť rodinu.

Porovnanie vyššie špecifikovaných prípadov, ktoré sú v určitom smere obdobné, ilustruje rôznorodosť prístupu súdov pri posudzovaní relevantných faktorov pre ukladanie trestov, čo bolo možné pozorovať pri odlišnom posudzovaní splnenia podmienok pre mimoriadne zníženie trestu a súčasne aj druhu trestu. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že určité rozdiely v rozhodovacej praxi súdov majú svoje *ratio* vzhľadom na široké spektrum relevantných skutočností, ktoré súdy

v tých-ktorých trestných veciach skúmajú. Ako však vyplýva i z vyššie uvedeného právneho posúdenia autorov na predmetné prípady, novela Trestného zákona stanovuje požiadavku zohľadňovania potrieb poškodeného, ako aj na snahu páchateľa nahradiť škodu a odstrániť škodlivý následok trestného činu, a preto predpokladáme, že do budúcnosti sa rozhodnutia súdov, v ktorých absolútne absentuje zohľadnenie potrieb poškodených, obmedzia na minimum.

Zároveň je potrebné sa zmieniť, že súdy v oboch prípadoch nemali možnosť uložiť ako samostatný trest trest povinnej práce a pred novelou ani peňažný trest. Do úvahy mohol súd preto vziať trest domáceho väzenia, podmienečný trest odňatia slobody s/bez probačného dohľadu. Po novele by mohol vziať do úvahy aj peňažný trest, ktorý by však nemusel spĺňať účel trestu, keďže na páchateľov bolo potrebné reagovať aj dlhodobejšími prevýchovnými aktivitami, ktoré je možné realizovať prostredníctvom probačného dohľadu a primeraných obmedzení a povinností, ktoré bolo možné v danom prípade realizovať cez trest domáceho väzenia alebo podmienku. Prevýchovný účinok trestu je však možné realizovať aj prostredníctvom nepodmienečného trestu odňatia slobody cez ingerencie psychológov a pedagógov ústavu. Máme za to, že v daných prípadoch je kľúčovým uplatnenie princípu *ultima ratio*, ktorý nám umožňuje uložiť nepodmienečný trest odňatia slobody len v najzávažnejších prípadoch, čo dané analyzované prípady s komparáciou závažnosti iných prípadov zločinov vydierania, kde bol uložený nepodmienečný trest odňatia slobody, otvára úvahy iba o podmienečnom treste odňatia slobody alebo o treste domáceho väzenia, pričom právne „*princípy predstavujú určité východisko, z ktorého má vychádzať vo svojej činnosti zákonodarca, sudca i právna doktrína.*“[17] Pri druhom prípade je potrebné brať do úvahy aj zásadu personality trestu v § 34 ods. 3 Trestného zákona. V oboch prípadoch by pri podmienečnom treste odňatia slobody alebo treste domáceho väzenia boli uložené prevýchovné primerané obmedzenia a povinnosti, avšak trest domáceho väzenia výraznejšie zasahuje do osobnej slobody jednotlivca a mal by byť uložený len v závažnejšom prípade. Práve prvý prípad je vhodnejším adeptom na trest domáceho väzenia z dôvodu spôsobu vykonania, čo zvyšuje závažnosť zločinu a druhý prípad je skôr adeptom na podmienečný trest odňatia slobody s probačným dohľadom, ak išlo o ojedinelé domáce násilie, kde významným spúšťačom spáchania trestného činu bola závislosť na alkohol a páchateľa sa zaviazal podrobiť sa liečeniu. Úplným záverom možno už len spomenúť zlaté pravidlo, ktoré platí pri výbere akejkoľvek sankcie vrátane domáceho väzenie: „*Páchateľovi najmä nesmie byť uložená sankcia spojená s ujmou na osobnej slobode páchateľa, ak možno účel sankcie dosiahnuť uložením sankcie nespojenej s ujmou na osobnej slobode páchateľa.*“[18] Práve toto pravidlo, okrem vyššie spomenutých vodítok, nám určuje (ne)možnosť uloženia trestu domáceho väzenia – trest domáceho väzenia predstavuje tiež ujmu na osobnej slobode a pred jeho uložením musí súd skúmať či uloženie inej sankcie (najmä peňažný trest, trest povinnej práce) nesplní účel sankcie (ochrana spoločnosti) rovnako efektívne alebo ešte efektívnejšie ako citeľnejší zásah v podobe trestu domáceho väzenia.

Zoznam bibliografických odkazov

BAJČÍKOVÁ, A.: Ako alternatívne trestanie formuje súčasnú podobu restoratívnej justície. In: Aktuálne výzvy mediácie a restoratívnej justície na Slovensku. Gabriel Paľa (ed.) Prešov: Prešovská univerzita v Prešove vo Vydavateľstve Prešovskej univerzity, 2024.

BAJČÍKOVÁ, A.: Inovatívne prístupy restoratívnej justície vo väzenskom prostredí. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2024 / Veronika Ťažká (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024.

[17] REMETA, R.: Subsidiarita trestného práva v kontexte princípu ultima ratio. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2024 / Veronika Ťažká (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023. s. 419.

[18] KIKO, M.: Primeranosť trestania. In: Košické dni trestného práva 2024, VIII. ročník / Sergej Romža, Dávid Priščák, Matej Biroš (eds.). s. 292.

GREGUŠOVÁ, A.: Trest domáceho väzenia v novej právnej úprave. In: *Justičná revue*, roč. 68, č. 4, r. 2016. s. 444-445.

KIKO, M.: Primeranosť trestania. In: Košické dni trestného práva 2024, VIII. ročník / Sergej Romža, Dávid Priščák, Matej Biroš (eds.). s. 292.

RAJNIČ, M. Vývoj a aplikácia trestu domáceho väzenia po pätnástich rokoch. In: *Justičná revue*, roč. 73, č. 12, r. 2021. s. 1479-1487.

REMETA, R.: Subsidiarita trestného práva v kontexte princípu ultima ratio. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2024 / Veronika Ťažká (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023. s. 419.

SHERMAN, L., STRANG, H.: Restorative justice as Evidence-based Sentencing, In: PETERSILIA, J., REITZ, K.: The Oxford Handbook of Sentencing and Corrections. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 215-243

STRÉMY, T., TURAY, L.: Resocializácia odsúdených a restoratívna justícia. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie Omšenie 11.-13. novembra 2019: Resocializácia odsúdených a jej perspektívy. 2020, s. 138.

Centrum vedecko-technických informácií SR: Viete, ktorého slávneho fyzika stíhali ako kacíra? [online]: https://vedanadosah.cvtisr.sk/priroda/fyzika/viete-ktoreho-slavneho-fyzika-stihali-ako-kacira/. Navštívené dňa: 22.2.2025

Graf a predikcia boli vytvorené systémom umelej inteligencie Chatgpt a vstupné dáta pochádzali z: MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. Štatistické ročenky. [online]. [cit. 2025-02-31]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrummssr/

Resocializačný program Šanca na návrat I.,II. [online]: https://sancananavrat.sk/. Navštívené dňa 21.2.2025

Restoratívny program Vnímam i Teba. [online]: https://www.zvjs.sk/sk/aktuality/ak-obeti-pomoze-stretnutie-so-mnou-urobim-to. Navštívené dňa 21.2.2025

STRÉMY, T., KLÁTIK, J. *Alternatívne tresty*. Bratislava: C. H. Beck, 2018. s. 98-106. [online CH BECK SK]

Nález Ústavného súdu SR pod sp. zn. PL. ÚS 106/2011 zo dňa 28.12.2012.

Rozhodnutie Krajského súdu Banská Bystrica, sp. zn. 5To/89/2023 zo dňa 14.11.2023

Rozhodnutie Krajského súdu Prešov, sp. zn. 10To/36/2020 zo dňa 2.6.2021

Rozsudok Krajského súdu Banská Bystrica, sp. zn. 3To/123/2021 zo dňa 2.3.2022

Rozsudok Krajského súdu Banská Bystrica, sp. zn. 3To/132/2019 zo dňa 28.11.2019

Kontaktné údaje

Mgr. Agáta Bajčíková
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie 6
811 02 Bratislava
agata.bajcikova@flaw.uniba.sk

JUDr. Maximilián Kiko, LLM.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie 6
811 02 Bratislava
maximilian.kiko@flaw.uniba.sk

VPLYV ZÁKONA Č. 40/2024 Z. Z. NA TRESTNÝ ČIN KRÁDEŽE A PRIESTUPKY PROTI MAJETKU

Mgr. Ing. Martina BALÁŽOVÁ
externá doktorandka
Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Právnická fakulta
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá vplyvom zákona č. 40/2024 Z. z. na legislatívne vymedzenie trestného činu krádeže podľa § 212 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. Cieľom príspevku je poukázať na dopad predmetnej novelizačnej úpravy na páchateľov vybraného trestného činu vo vzťahu k zákonnému ustanoveniu majetkového deliktu v kontexte § 50 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch.*
Kľúčové slová: *Trestný čin krádeže, priestupok, majetok, sankcia, správne právo.*

Annotation: *The contribution examines the impact of Act No. 40/2024 Coll. on the legislative definition of the crime of theft according to § 212 of Act No. 300/2005 Coll., the Criminal Code. The objective of the contribution is to highlight the effect of this amendment on the perpetrators of the specified crime in relation to the legal provision regarding property in the context of § 50 of Act No. 372/1990 Coll. on Offenses.*
Keywords: *Crime of theft, offense, property, sanction, administrative law.*

Úvod

Trestné právo v Slovenskej republike bolo v roku 2024 výrazne ovplyvnené novelou trestnoprávnych kódexov v súvislosti s prijatím zákona č. 40/2024 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť dňa 06.08.2024. Dovolíme si tvrdiť, že sa od roku 2005 jedná o jednu z najrozsiahlejších noviel predpisov trestného práva, predovšetkým základného hmotnoprávneho predpisu – zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona (ďalej len „Trestný zákon“).

Obsahom spracovaného príspevku je priniesť objektívny pohľad na vplyv predmetnej novely na trestný čin krádeže ustanovený v zmysle § 212 Trestného zákona, ako aj na priestupky proti majetku vymedzené v zmysle § 50 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch (ďalej len „zákon o priestupkoch“) a poukázať na problematické oblasti, ktoré sú v súčasnosti zjavné ako pri postihovaní páchateľov a ukladaní trestov a sankcií za vybrané protiprávne skutky, tak aj pri takzvanom „skresľovaní“ údajov o aktuálnom stave kriminality na Slovensku.

Prijatie a účinnosť zákona č. 40/2024 Z. z.

Zákon č. 40/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon č. 40/2024 Z. z.“) patrí medzi najvýznamnejšie novelizačné zákony roku 2024. Právny predpis z 08.02.2024 nadobudol platnosť dňa 11.03.2024 a účinnosť dňa 06.08.2024 v súvislosti so zverejnením nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ÚS SR“) sp. zn. PL. ÚS 3/2024-761 zo dňa 03.07.2024. Zákonodarcom deklarovaná účinnosť[1] bola na návrh prezidentky Slovenskej republiky, návrh skupiny 36 poslancov Národnej rady SR, zastúpených Advokátskou kanceláriou VERIONS, s. r. o. a návrh skupiny 39 poslancov Národnej rady SR pozastavená v čl. I v plnom rozsahu uznesením ÚS SR sp. zn. PL ÚS 3/2024-112 zo dňa 28.02.2024[2]. V uvedenom kontexte považujeme za významné poukázať aj na bod 143. predmetného Uznesenia, v ktorom ÚS SR reflektuje na pomerne neobvyklú situáciu v súvislosti s neskorým zverejnením právneho predpisu v zbierke zákonov SR a konštatuje, že vyhlásenie predmetného uznesenia nie je

[1] Účinnosť legislatívne vymedzená v zákone č. 40/2024 Z. z. bola v zmysle čl. XIX stanovená na deň 15.03.2024 a 20.03.2024.
[2] Zverejnené v zbierke zákonov pod č. 41/2024 Z. z..

podmienené predchádzajúcim vyhlásením napadnutého zákona č. 40/2024 Z. z. v zbierke zákonov SR[3].

Jednou zo základných legislatívnych zmien deklarovanou zákonom č. 40/2024 Z. z., bolo vo vzťahu k trestnému konaniu zvýšenie taxatívne ustanovených hraníc výšky škody malej[4], väčšej, značnej a škody veľkého rozsahu v kontexte § 125 Trestného zákona[5]. Zákonodarca v dôvodovej správe k zákonu č. 40/2024 Z. z. konštatoval určenie nových hraníc výšky škody s prihliadnutím na aktuálnu spoločensko-ekonomickú situáciu, ako aj na odhadovaný spoločensko-ekonomický vývoj v najbližšom období[6]. Výška škody malej v sume prevyšujúcej 266 eur bola v kontexte prijatia Trestného zákona (ďalej len „Trestný zákon“) dňa 20.05.2005 s účinnosťou odo dňa 01.01.2006 zákonodarcom odvodená zo sumy približne rovnajúcej sa sume minimálnej mzdy v SR[7]. Od roku 2005 nárast hodnoty minimálnej mzdy pre zamestnanca odmeňovaného mesačnou mzdou na sumu 750 eur[8] v roku 2024 prevyšuje 200 %. Aj v súlade s postupným inflačným vývojom predmetný nárast reflektoval potrebu zvýšenia minimálnej hranice škody malej, ktorá bola ustanovená na hodnotu prevyšujúcu sumu 700 eur. Avšak na rozdiel od obsahu znenia trestnoprávneho kódexu pred novelou v roku 2024, nárast minimálnych hraníc škody väčšej, značnej a škody veľkého rozsahu je neúmerný až skokový vo vzťahu k predchádzajúcim proporcionálnym násobkom škody malej.

Vplyv novelizačného zákona na legislatívne vymedzenie trestného činu krádeže

Okrem už spomínaných legislatívnych zmien v súvislosti s § 125 Trestného zákona, nadobudnutím účinnosti zákona č. 40/2024 Z. z. došlo aj k výraznej zmene trestných sadzieb predovšetkým vo vzťahu k majetkovým a hospodárskym trestným činom, čo malo za následok ich zníženie vo vybraných základných aj kvalifikovaných skutkových podstatách.[9] V uvedenom kontexte by sme chceli poukázať na legislatívne zmeny v súvislosti s najrozšírenejším trestným činom proti majetku taxatívne vymedzeným v štvrtej hlave osobitnej časti Trestného zákona, a to trestným činom krádeže podľa § 212 Trestného zákona (ďalej len „trestný čin krádeže“).

[3] S prihliadnutím na skutočnosť, že zákon č. 40/2024 Z. z. bol zverejnený v zbierke zákonov SR až 11.03.2024 s dátumom nadobudnutia účinnosti v dňoch 15.03.2024 a 20.03.2024, v prípade opomenutia zakotvenia predmetného bodu v uznesení (účinnosť nadobúda dňom zverejnenia v zbierke zákonov SR) by mohla nastať situácia, že ÚS SR by nestihol pozastaviť účinnosť deklarovanej novely v termíne do 15.03.2024.

[4] Výška malej škody má dôležitý význam pri posudzovaní skutku z hľadiska jeho závažnosti vo vzťahu k trestnému a priestupkovému konaniu. V prípade ak výška prospechu páchateľa získaného trestnou činnosťou, hodnota veci alebo rozsah činu neprevyšujú sumu 700 eur je potrebné skutok považovať za priestupok, ktorého prejednanie spadá do kompetencie oprávnených orgánov v rovine správneho práva.

[5] V kontexte znenia § 125 sa v nadväznosti na platnosť a účinnosť zákona č. 40/2024 Z. z. škodou malou rozumie škoda prevyšujúca sumu 700 eur (pred novelou 266 eur), škodou väčšou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 20 000 eur (pred novelou 2 660 eur), značnou škodou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 250 000 eur (pred novelou 26 660 eur) a škodou veľkého rozsahu škoda prevyšujúca sumu 650 000 eur (pred novelou 133 000 eur).

[6] Dôvodová správa k zákonu č. 40/2024 Z. z. [online]. [cit.2025-02-15]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=536583.

[7] Suma minimálne mzdy je každoročne deklarovaná v súlade so znením zákona č. 663/2007 Z. z. o minimálnej mzde. V roku 2005 nadobudlo účinnosť Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 428/2005 Z. z., ktorým sa ustanovila výška minimálnej mzdy pre zamestnanca odmeňovaného mesačnou mzdou v hodnote 6.900 Sk (v prepočte 229,04 eur).

[8] Oznámenie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 372/2023 Z. z. o sume minimálnej mzdy na rok 2024.

[9] Legislatívna úprava trestných sadzieb by podľa vyjadrenia zákonodarcu mala zodpovedať spoločenskej nebezpečnosti jednotlivých trestných činov, reflektovať rozdielnu dôležitosť rôznych právom chránených záujmov a rozšíriť ich rozsah, aby to umožňovalo dostatočnú individualizáciu trestu v jednotlivých prípadoch. Zároveň úprava sadzieb by mala zabezpečiť aj premietnutie princípu primeranosti trestu do Trestného zákona (humanizácia trestov) a posilneniu individualizácie trestu, čo by malo viesť k zvýrazneniu významu ochrany najdôležitejších hodnôt ako ľudský život a zdravie. Pozri Dôvodová správa k zákonu č. 40/2024 Z. z. [online].
Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=536583.

Pred nadobudnutím účinnosti novely Trestného zákona v zmysle zákona č. 40/2024 Z. z. bola základná skutková podstata trestného činu krádeže vymedzená v nasledovnom znení:

„Kto si prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní a

a) spôsobí tak malú škodu,

b) čin spácha vlámaním,

c) bezprostredne po čine sa pokúsi uchovať si vec násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia,

d) čin spácha na veci, ktorú má iný na sebe alebo pri sebe,

e) takou vecou je vec z úrody z pozemku, ktorý patrí do poľnohospodárskeho pôdneho fondu, alebo drevo nachádzajúce sa na lesnom pozemku, alebo ryba z rybníka s intenzívnym chovom,

f) čin spácha na veci, ktorej odber podlieha spoplatneniu na základe osobitného predpisu, alebo

g) bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý,

potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“

V nadväznosti na vyššie uvedené je zjavné, aké obligatórne podmienky v podobe objektívnej stránky trestného činu[10] boli taxatívne ustanovené zákonodarcom na naplnenie skutkovej podstaty prečinu[11] krádeže. V uvedenom kontexte je potrebné poukázať, že spôsobenie výšky škody malej[12] je len jednou z alternatív, ktoré zákonodarca deklaruje. V prípade skutkových podstát definovaných v zmysle § 212 ods. 1 písm. b) až g) Trestného zákona sa následok v podobe spôsobenia minimálne škody malej z trestnoprávneho hľadiska nevyžaduje.

Trestný zákon vymedzoval trestný čin krádeže ako prečin aj v kvalifikovanej skutkovej podstate v kontexte § 212 ods. 2 Trestného zákona nasledovne:

„Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním väčšiu škodu,

b) hoci bol za taký čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený, alebo,

c) z osobitného motívu.“

Trestný čin krádeže bol zločinom v prípade, ak boli konaním páchateľa naplnené kvalifikačné znaky v § 212 ods. 3 Trestného zákona:

„Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním značnú škodu,

b) závažnejším spôsobom konania,

c) na mieste požívajúcom pietu alebo všeobecnú úctu alebo na mieste konania verejného zhromaždenia alebo obradu,

d) na veci, ktorá požíva ochranu podľa osobitného predpisu,

e) tým, že taký čin zorganizuje, alebo

f) na chránenej osobe.“

[10] Okrem obligatórnej podmienky skutkovej podstaty trestného činu v podobe objektívnej stránky požaduje zákonodarca aj naplnenie ďalších obligatórnych podmienok v podobe objektu, subjektu a subjektívnej stránky trestného činu (pri trestnom čine krádeže je požadované naplnenie úmyselného zavinenia podľa § 15 Trestného zákona).

[11] Bližšie pozri § 10 ods. 1 Trestného zákona.

[12] Do nadobudnutia účinnosti zákona 40/2024 Z. z. vo výške 266 eur, dňom účinnosti vo výške 700 eur. Pozri § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona.

Ako obzvlášť závažný zločin krádeže bolo kvalifikované konanie páchateľa v prípade, ak:

„Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním škodu veľkého rozsahu,

b) ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo

c) *za krízovej situácie.“*

Nadobudnutím účinnosti zákona č. 40/2024 Z. z. sa predmetné ustanovenie novelizovalo spôsobom, že došlo v § 212 ods. 1 k vypusteniu podmienky písm. g) (bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý), ako aj zmene trestných sadzieb v prípade kvalifikovaných skutkových podstát. Za konanie napĺňajúce obligatórne znaky skutkovej podstaty podľa § 212 ods. 2 Trestného zákona je možné uložiť trest odňatia slobody v rozmedzí trestnej sadzby jeden rok až štyri roky, podľa § 212 ods. 3 Trestného zákona v rozmedzí dva až osem rokov a podľa § 212 ods. 4 Trestného zákona v rozmedzí tri až desať rokov. Je zjavné, že predmetná novelizačná zmena reflektuje úmysel zákonodarcu vyjadriť spoločenskú nebezpečnosť jednotlivých trestných činov, a poukázať na ich rozdielnu dôležitosť rôznych právom chránených záujmov, ako aj na princíp primeranosti trestu, nakoľko trestný čin krádeže už nie je možné postihnúť trestnou sadzbou príznačnou pre obzvlášť závažný zločin[13].

Priestupky proti majetku v kontexte znenia zákona č. 372/1990 Zb.

Priestupky sú špeciálnou kategóriou správnych deliktov, čo sa prejavuje aj tým, že majú samostatnú zákonnú úpravu aplikovateľnú len v prípade priestupkov.[14] Priestupky majú ako jediné zo správnych deliktov vymedzenú legálnu definíciu, ktorá je taxatívne ustanovená v zákone o priestupkoch.[15] Majú tiež čiastočnú kodifikáciu, teda sú systematicky zjednotené a regulované všeobecné hmotnoprávne a procesnoprávne inštitúty priestupkového práva. O čiastočnej kodifikácii môžeme hovoriť v dôsledku toho, že skutkové podstaty a sankcie za priestupky sa nachádzajú aj v mnohých osobitných zákonoch, ktoré upravujú určité hmotnoprávne a procesnoprávne inštitúty odlišne od všeobecnej úpravy v zákone o priestupkoch.[16]

Priestupok je v zmysle § 2 ods. 1 zákona o priestupkoch definovaný ako: „*zavinené konanie, ktoré porušuje alebo ohrozuje záujem spoločnosti a je za priestupok výslovne označené v tomto alebo v inom zákone, ak nejde o iný správny delikt postihnuteľný podľa osobitných právnych predpisov, alebo o trestný čin*.“

Z uvedeného je možné vyvodiť, že na spáchanie priestupku je potrebné naplniť materiálny znak, formálny znak, ako aj jeho pozitívne a negatívne vymedzenie, pričom všetky uvedené znaky musia byť naplnené súčasne a ak by niektorý z nich chýbal, tak by sa v zmysle legislatívneho vymedzenia nejednalo o priestupok. Materiálny znak priestupku vyjadruje, že konanie páchateľa priestupku je spoločensky škodlivé. Formálne znaky sú taxatívne uvedené v § 2 až § 6 zákona o priestupoch, súčasťou ktorých sú aj obligatórne znaky obdobné ako pri trestnom čine, vyjadrujúce skutkovú podstatu priestupku[17]. Na to, aby mohlo byť konanie klasifikované ako priestupok je potrebné naplnenie všetkých štyroch obligatórnych znakov skutkovej podstaty súčasne. V prípade, ak čo i len jeden zo znakov naplnený nie je, nebude konanie možné klasifikovať ako priestupok.

Vzhľadom na charakter nášho príspevku, kde je cieľom poukázať na novelu trestného zákona obsiahnutú v zákone č. 40/2024 Z. z. a jej vplyv na priestupky proti majetku, konkrétne

[13] Bližšie pozri § 11 ods. 3 Trestného zákona.
[14] KOŠIČIAROVÁ, S. *Zákon o priestupkoch. Podrobný komentár s judikatúrou*. Praha: Leges, 2021, s 80.
[15] HAMUĽÁKOVÁ, Z., HORVAT, M. *Základy správneho práva trestného*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 84.
[16] Napríklad stavebný zákon alebo colný zákon. HAMUĽÁKOVÁ, Z., HORVAT, M. *Základy správneho práva trestného.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 81.
[17] Tvoria ju štyri obligatórne znaky - subjekt, subjektívna stránka, objekt, objektívna stránka.

na krádeže, ďalej sa budeme zaoberať len skutkovou podstatou priestupu vymedzenou v § 50 zákona o priestupkoch, ktorá je po prijatí zákona č. 380/2024 Z. z., ktorým sa predmetný zákon novelizoval, vymedzená v §50 ods. 1 zákona o priestupkoch nasledovne:

„Priestupku proti majetku sa dopustí ten, kto úmyselne spôsobí škodu na cudzom majetku alebo sa o také konanie pokúsi

a) krádežou,

b) spreneverou,

c) podvodom,

d) zatajením veci, alebo

e) poškodením veci z takéhoto majetku.“

Za vyššie uvedené priestupky je možné uložiť sankciu - pokutu do 1400 eur, v blokovom konaní do 500 eur a v rozkaznom konaní do 1 000 eur.[18] Ak sa páchateľ v priebehu 12 mesiacov dopustí priestupku podľa ods. 1 alebo 2 opakovane, možno mu uložiť pokutu až do výšky 2 000 eur a v rozkaznom konaní do výšky 1 500 eur.[19]

Objektom priestupku krádeže je majetok ako právny statok, pričom pôjde najmä o majetok v podobe vlastníctva k cudzej veci. Predmetnom útoku priestupku proti majetku je práve cudzia vec.[20] Objektívna stránka pri krádeži spočíva v prisvojení cudzej veci jej zmocnením sa a spôsobením škody nepatrnej.[21] Prisvojením je odňatie veci z dispozície vlastníka alebo inej osoby, ktorá ju má oprávnene, bez súhlasu, s úmyslom s ňou nakladať ako s vlastnou vecou.[22] Subjektom môže byť akákoľvek fyzická osoba. Avšak za priestupok nie je zodpovedný ten, kto v čase jeho spáchania nedovŕšil štrnásty rok svojho veku.[23]

Z hľadiska naplnenia subjektívnej stránky sa vyžaduje preukázanie úmyslu páchateľovi. Pri priestupkoch proti majetku ide o výnimku čo sa týka zavinenia, nakoľko sa vyžaduje úmyselné zavinenie. Je potrebné vyzdvihnúť, že zákonodarca pri poslednej novelizácii zákona o priestupkoch v § 5b ustanovil, že ak bol priestupok spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých páchateľov, zodpovedá každý z nich, ako keby priestupok spáchal sám. V praxi sa bežne stávali prípady, že do predajne drogérie vošli dve osoby napríklad s detským kočíkom, jedna osoba do kočíka ukladala tovar, pričom druhá osoba sa tvárila, že to nevidí. Následne vytlačila kočík von z predajne a keď aj bola prichytená pri krádeži tak uviedla, že ona nevedela, že má tovar v kočíku. Medzitým druhý páchateľ odišiel, avšak tohto nebolo možné postihnúť, lebo tovar z predajne nevyniesol, a teda vlastne nenaplnil skutkovú podstatu priestupku proti majetku. Prijatím predmetnej zmeny v zákone o priestupkoch už je pri takejto „spolupráci“ páchateľov možné potrestať akoby skutok spáchali sami.

Problematické body zákona č. 40/2024 Z. z. a ich vplyv na priestupky proti majetku

Ako sme už uviedli, zákon č. 40/2024 Z. z., ktorý novelizoval Trestný zákon, upravil v § 125 Trestného zákona výšku škody malej. Toto je dôležité z dôvodu, že ak výška škody pri skutku krádeže nedosahuje škodu malú, tak sa v zmysle legislatívy SR jedná o priestupok. Momentálne sa škodou malou rozumie škoda prevyšujúca sumu 700 eur.[24] Dovtedy to bola suma prevyšujúca 266 eur. Táto zmena bola dôležitá v kontexte toho, že v tej dobe účinný zákon o priestupkoch postihoval priestupok krádeže maximálnou pokutou 331 eur, ktorú bolo možné uložiť v správnom

[18] Pozri § 50 ods. 3 zákona o priestupkoch.
[19] Pozri § 50 ods. 4 zákona o priestupkoch.
[20] SREBALOVÁ M. a kol.: *Zákon o priestupkoch. Komentár.* 2 vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2020 s. 239
[21] MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť.* 2. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín : Heuréka, 2018, s. 132
[22] Pozri § 130 ods. 4 Trestného zákona.
[23] Pozri § 5 ods. 1 zákona o priestupkoch.
[24] § 125 ods. 1 Trestného zákona.

konaní.[25] V blokovom konaní bolo možné uložiť pokutu do 33 eur a v rozkaznom konaní do 250 eur. Novela Trestného zákona ešte priniesla vo vzťahu ku krádežiam dôležitú zmenu, vypadol § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, tzv. „opakovaná krádež“. Toto ustanovenie spočívalo v tom, že ak bola páchateľovi priestupku proti majetku za krádež uložená právoplatná sankcia, či už blokovaná pokuta, rozkaz alebo sankcia v správnom konaní, ktorú si prevzal a do 12 mesiacov od takto uloženej sankcie sa opäť dopustil skutku, ktorý svojou povahou napĺňal priestupok proti majetku – krádež, tak nešlo o priestupok, ale o trestný čin. Spravidla išlo najmä o krádeže v obchodoch, kde páchatelia boli, najmä pracovníkmi SBS či predavačmi, obmedzení na osobnej slobode pri odcudzení tovaru a prejdení s týmto tovarom za pokladničnú zónu bez úmyslu za tovar zaplatiť.

V dôsledku vyššie uvedeného nastala situácia, kde páchateľovi za odcudzenie cudzej veci v hodnote 700 eur hrozila maximálna sankcia vo výške 331 eur, aj to v správnom konaní, pričom je potrebné uviesť, že to je maximálna možná sankcia. Najjednoduchšou formou riešenia priestupkov celkovo, teda aj priestupkov proti majetku, je uloženie blokovej pokuty. Sú dve možnosti, uložiť blokovú pokutu, a to pokutu zaplatenú na mieste alebo blokovú pokutu nezaplatenú na mieste. V praxi je po obmedzení osoby prichytenej pri krádeži privolaná policajná hliadka. Táto je v zmysle § 86 ods. 1 zákona o priestupkoch oprávnená prejednať priestupok proti majetku. V blokovom konaní je možné priestupok prejednať v prípade, že:

a) priestupok je spoľahlivo zistený,

b) obvinený z priestupku je ochotný pokutu zaplatiť

c) na vybavenie priestupku nepostačuje napomenutie.[26]

Po účinnosti zákona č. 40/2024 Z. z. bolo možné páchateľovi priestupku uložiť pokutu v blokovom konaní len 33 eur.[27] Tým, že bol zrušený trestný čin opakovanej krádeže, ktorý bol uvedený v § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona, tak páchateľovi hrozila nepomerne nižšia sankcia než škoda, ktorú svojim skutkom spôsobil. Toto sa stretlo s kritikou predajcov, lebo nastala paradoxná situácia – početnosť trestných činov sa znižovala, nakoľko § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona bol jeden z najpočetnejšie zastúpených trestných činov, tým pádom to vytváralo obraz o klesajúcej kriminalite na Slovensku. Vplyv novely Trestného zákona s účinnosťou od 06.08.2024 je možné vidieť napríklad aj na porovnaní štatisticky vykázaných skutkov trestného činu krádeže podľa § 212 Trestného zákona za obdobia september 2023 až január 2024 a september 2024 až január 2025, ktoré sú reflektované v nasledovných tabuľkách.

Tabuľka č. 1: Štatisticky vykázané skutky trestného činu krádeže podľa § 212 Trestného zákona v období 09/2023 až 01/2024

Trestný čin/obdobie	09/2023	10/2023	11/2023	12/2023	01/2024	Spolu
§ 212	1085	1248	1097	1044	1276	5750
§ 212 1a	604	688	583	609	561	3045
§ 212 1b	131	126	129	118	144	648
§ 212 1c	1	2	0	1	4	8
§ 212 1d	54	59	57	56	43	269
§ 212 1e	22	32	31	30	76	191
§ 212 1f	9	7	13	15	22	66
§ 212 1g	241	311	254	192	401	1399

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike*. [online]. [cit. 2025-02-28]. Dostupné na internete: https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml.

[25] § 50 ods. 2 zákona o priestupkoch účinný do 01.02.2025 (pred novelizáciou zákonom č. 380/2024).
[26] § 84 ods. 2 zákona o priestupkoch.
[27] § 13 ods. 1 zákona o priestupkoch účinný do 01.02.2025.

Tabuľka č. 2: Štatisticky vykázané skutky trestného činu krádeže podľa § 212 Trestného zákona v období 09/2024 až 01/2025

Trestný čin/obdobie	09/2024	10/2024	11/2024	12/2024	01/2025	spolu
§ 212	**306**	**662**	**660**	**719**	**723**	**3070**
§ 212 1a	236	344	370	416	410	1776
§ 212 1b	156	221	201	191	173	942
§ 212 1c	5	1	4	5	4	19
§ 212 1d	79	67	68	88	64	366
§ 212 1e	11	34	36	24	54	159
§ 212 1f	5	4	13	7	14	43

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike*. [online]. [cit. 2025-02-28]. Dostupné na internete: https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml.

Z uvedených tabuliek vyplýva, že za obdobie september 2024 až január 2025 v porovnaní s rovnakým obdobím september 2023 až január 2024 poklesol počet skutkov trestného činu krádeže o 2 680 skutkov. Do štatistiky v období z r. 2024 už nie je započítaný trestný čin opakovanej krádeže, ktorý tvorilo v sledovanom období september 2023 až január 2024 celkovo 1 399 skutkov. Čiže na zníženie trestných činov krádeže sa vypustenie tohto ustanovenia podieľalo vo výške 52,2%. Tým, že sa zvýšila hranica pri škode malej zo sumy presahujúcej 266 eur na sumu presahujúcu 700 eur, tak klesla aj početnosť trestného činu krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona. Celkovo došlo k poklesu o 1 269 takýchto skutkov. Uvedené protiprávne konanie páchateľov nezmizlo, ale je evidované v štatistike priestupkov proti majetku. Jednak im za ne hrozí výrazne nižší trest, ako aj menšie riziko, že skutok bude objasnený, nakoľko spravidla štatistika proti majetku nie je tak ostro sledovaná ako štatistiky trestných činov.

Novela zákona o priestupkoch – prijatie zákona č. 380/2024 Z. z.

Vzhľadom k uvedenej kritike nedostatočného postihu páchateľov najmä majetkových priestupkov bol dňa 28.11.2024 prijatý zákon č. 380/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, a ktorý nadobudol účinnosť dňa 01.02.2025. Jednou z najdôležitejších zmien, ktoré zákon do priestupkového konania priniesol je, že ak bol priestupok spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých páchateľov, zodpovedá každý z nich, ako keby priestupok spáchal sám.[28] Avšak dôležitá zmena nastala aj konkrétne pri priestupkoch proti majetku. Do novely bolo možné za priestupok proti majetku sankcionovať osobu, ktorá sa dopustila krádeže, sprenevery, podvodu, poškodenia veci. Od účinnosti novely zákona o priestupkoch je možné potrestať aj páchateľa za priestupok zatajenia veci. Toto sa obvykle dialo napríklad pri náleze hotovosti v bankomate, keď si poškodený dal vybrať hotovosť, ale peniaze v bankomate zabudol. Následne ich tam našla iná osoba, ktorá si peniaze ponechala. V prípade, že táto suma nedosahovala škodu malú, tak nedošlo k naplneniu skutkovej podstaty trestného činu a zákon o priestupkoch zatajenie veci nepoznal. Čiže nebolo možné takéhoto nálezcu, ktorý ak si nesplnil povinnosť v zmysle zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník[29], nijako sankcionovať. Ďalšia dôležitá zmena súvisiaca s predmetnou novelou je, že od 01.02.2025 je za priestupok proti majetku možné uložiť správnym orgánom pokutu do výšky 1 400 eur. V blokovom konaní je možné uložiť pokutu do 500 eur a v rozkaznom konaní pokutu do 1 000 eur. Ak sa priestupku proti majetku páchateľ dopustí v priebehu 12 mesiacov opakovane, možno mu uložiť pokutu do výšky 2000 eur a v rozkaznom konaní do výšky

[28] Pozri § 5b zákona o priestupkoch.
[29] Pozri § 135 ods. 1 zákona č. 40/1964 Z. z. Občiansky zákonník.

1 500 eur.[30] V blokovom konaní je možné aj v tomto prípade uložiť pokutu maximálne vo výške 500 eur.

Na pohľad ide o významné zmeny zákone o priestupkoch, avšak aj tu sa vynárajú niektoré problémy. Jedným z nich je to, že týchto drobných krádeží sa najčastejšie dopúšťajú osoby bez pravidelného príjmu, či bez majetku. V prípade, že nezaplatia pokutu, ktorú im uloží správny orgán alebo aj napríklad policajt, pokiaľ pôjde o blokovú pokutu nezaplatenú na mieste, tak síce je možné po splnení všetkých náležitostí začať voči páchateľovi priestupku exekučné konanie, avšak často pôjde len o ďalšie v poradí a páchateľ priestupku nie je donútený ani pokutu zaplatiť a ani upustiť od ďalšieho konania, nakoľko za priestupok proti majetku nehrozí trest odňatia slobody. Z uvedeného dôvodu bolo vhodné mať v trestnom zákone trestný čin „opakovanej krádeže“, kedy takýchto páchateľov bolo možné v prípade opakovanej recidívy potrestať trestom odňatia slobody. Po zvýšení hranice na naplnenie škody malej už nejde len o tzv. „horalkové krádeže“. V podstate pre páchateľa, ktorý má exekúcie je lepšie priznať a dostať trest za priestupok, čím sa vyhne aplikácii ustanovenia § 122 ods. 10 Trestného zákona v prípade opakovaných „drobných“ krádeží, kedy by mu ich bolo možné sčítať a v prípade, že by o nich nebolo právoplatne rozhodnuté, tak by išlo o trestný čin krádeže, ak by škoda presiahla sumu 700 eur a boli by naplnené všetky náležitosti pokračovacieho trestného činu. Tu je potrebné poukázať na zbierku stanovísk Najvyššieho súdu č. 3/2018, konkrétne 26. stanovisko, z ktorého vyplýva, že ak páchateľ spácha napríklad 3 skutky, ktoré majú znaky priestupku[31], tak je možné potrestať ho za trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona s poukazom na § 122 ods. 10 Trestného zákona, pôjde teda o pokračovací trestný čin. Dôležité je, ak sa majú všetky čiastkové útoky posudzovať ako jeden trestný čin, aby všetky čiastkové útoky toho istého páchateľa spájala objektívna súvislosť v čase, spôsobe ich páchania a v predmete útoku, ako aj subjektívna súvislosť, najmä jednotiaci zámer páchateľa spáchať uvedený trestný čin.[32]

V porovnaní s Českou republikou (ďalej len „ČR“), priestupky proti majetku sú upravené v § 8 zákona č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích (ďalej len „zákon č. 251/2016 Sb.“) účinného od 01.07.2017. Základný rozdiel medzi právnou úpravou v SR a ČR je v tom, že za priestupok proti majetku môže byť postihnutá v zmysle slovenského priestupkového práva len fyzická osoba, v ČR aj právnická osoba.[33] Za priestupok proti majetku je možné uložiť pokutu do 50 000 Kč, čo je v prepočte približne 2 000 eur. Policajt môže na mieste uložiť blokovú pokutu do 10 000 Kč.[34] Hranica škody je upravená v § 138 ods. 1 zákona č. 40/2009 Sb. Trestného zákonníku (ďalej len „Trestní zákoník“) . Za priestupok sa považuje priestupok proti majetku, ak je spôsobená škoda nižšia ako 10 000 Kč, pričom obdobne ako v súčasnosti v SR, ani Trestní zákonník nepozná legislatívny pojem v podobe takzvanej „opakovanej“ krádeže a v prípade viacerých krádeží, ktoré nedosahujú škodu nepatrnú, teda 10 000 Kč, tieto sú kvalifikované ako priestupok. Avšak je potrebné konštatovať, že právna úprava priestupkov je v ČR omnoho komplexnejšia a podobná Trestnému zákonu SR, samozrejme s výnimkou trestov.

Záver

V závere si dovolíme uviesť, že novela Trestného zákona vo vzťahu k stanoveniu výšky minimálnej hranice škody bola potrebná, nakoľko škoda 266 eur, ako hranica škody malej, bola s prihliadnutím na súčasný stav ekonomiky a inflácie skutočne veľmi nízka. Otázkou zostáva, či neúmerné až skokové nárasty minimálnych hraníc škody väčšej, značnej a škody veľkého rozsahu v porovnaní s predchádzajúcim proporcionálnym násobkom škody malej sú primerané vo vzťahu k životnej úrovni v krajine, ako aj v porovnaní s okolitými štátmi Európy.Rovnako považujeme

[30] Pozri § 50 ods. 4 zákona o priestupkoch.

[31] Napríklad odcudzí 3x tovar za 300 eur, čím spôsobí škodu celkovej výške 900 eur – prevyšujúcu minimálnu hranicu škody malej.

[32] Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky 3/2018 vo veciach trestných zo dňa 11.06.2018, s. 6.

[33] Pozri § 8 ods. zákona č. 251/2016 Sb.

[34] Pozri § 91 ods. 2 písm. a) zákona č. 250/2016 Sb.

za významné, že zákonodarca prijatím zákona č. 380/2024 Z. z. (v nadväznosti na novelizačný právny predpis č. 40/202 Z. z.) reflektoval potrebu navýšenia možných sankcií za priestupky proti majetku, avšak máme za to, že sankcie sú stále nedostatočné, najmä sankcie v blokovom konaní. Je objektívne dané, že za krádež tovaru v hodnote 690 eur možno na mieste uložiť maximálnu pokutu len 500 eur, teda v menšej sume ako je hodnota ukradnutého tovaru. Uvedené považujeme za problematické. Avšak na druhej strane je uloženie sankcie v maximálnej možnej výške vo vyššej hodnote v porovnaní s platným a účinným právnym stavom pred prijatím novely zákona o priestupkoch[35]. Do budúcna vyvstáva otázka, akým smerom sa bude vývoj majetkových priestupkov uberať, hoci by stálo za zváženie zaviesť do právneho systému SR popri peňažnej aj ďalšie - alternatívne sankcie, napríklad sankcia povinnej práce. Jej uložením by si mohol „nemajetný" páchateľ priestupku postih takzvane „odrobiť", aby nemohla nastať situácia, že páchateľ ak nemá majetok a oficiálny príjem, tak nemôže byť reálne za priestupok sankcionovaný. Vo všeobecnosti je ale možné povedať, že sankcie za priestupky proti majetku sú z nášho pohľadu v súčasnosti dostatočné a primerané.

V uvedenom kontexte by bolo možné v rovine de lege ferenda uvažovať aj o kompletnej novelizácii zákona č.. 372/1990 Zb. o priestupkoch, nakoľko sa podľa nášho názoru sa jedná o právny predpis, ktorý si počas svojej platnosti v období dlhšom ako tridsať rokov prešiel viacerými novelizačnými úpravami, avšak aj napriek ich početnosti by bolo vhodné zákon nahradiť novým zákonom, ktorý by prostredníctvom jednotnej právnej úpravy, aj v reakcii na prijaté zmeny v trestnoprávnej rovine, vyjadril aktuálnu potreby spoločnosti v oblasti postihnuteľnosti páchateľa v rovine priestupkového práva.

Zoznam bibliografických odkazov

Dôvodová správa k zákonu č. 40/2024 Z. z. [online]. [cit.2025-02-15]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=536583.

HAMUĽÁKOVÁ, Z., HORVAT, M. *Základy správneho práva trestného*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, 308 s. 978-80-571-0142-0.

KOŠIČIAROVÁ, S. *Zákon o priestupkoch. Podrobný komentár s judikatúrou*. Praha: Leges, 2021, 832 s. ISBN 978-80-7502-465-7.

MENCEROVÁ, I. a kol. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť.* 2 aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín : Heuréka, 2018, 447 s. ISBN 978-80-8173-057-3.

Ministerstvo vnútra SR. *Štatistika kriminality v Slovenskej republike*. [online]. [cit. 2025-02-28]. Dostupné na internete: https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 3/2024-761 zo dňa 03.07.2024.

Nariadenie vlády SR č. 428/2005 Z. z., ktorým sa ustanovuje výška minimálnej mzdy.

Oznámenie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 372/2023 Z. z. o sume minimálnej mzdy na rok 2024.

SREBALOVÁ, M. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár.* 2. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2020, 512 s. ISBN 978-80-89603-93-0.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL ÚS 3/2024-112 zo dňa 28.02.2024.

VRABKO, M. a kol. *Správne právo hmotné. Všeobecná časť.* 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2012, 480 s. ISBN 978-80-89603-03-9.

VRABKO, M. a kol. *Správne právo hmotné – osobitná časť.* 3. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017, 509 s. ISBN 978-80-8168-747-1.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch.

[35] Maximálna možná výška pokuty uloženej v blokovom konaní bola v hodnote 33 eur.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 663/2007 Z. z. o minimálnej mzde v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Zákon č. 380/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky 3/2018 vo veciach trestných zo dňa 11.06.2018.

Kontaktné údaje

Mgr. Ing. Martina Balážová
+421 917 860 065
balazovamartina00@gmail.com ; martina.balazova@student.umb.sk

TRESTNO-PRÁVNA CHARAKTERISTIKA SEXUÁLNEJ TRESTNEJ ČINNOSTI[1]

mjr. JUDr. Daniela BENEDEKOVÁ, PhD.[2]
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá trestnoprávnou charakteristikou sexuálnej trestnej činnosti. Hlavným cieľom bolo priblížiť trestnoprávnu úpravu sexuálnych trestných činov v Slovenskej republike a v Európskej únii.*
Kľúčové slová: *sexuálne trestné činy, Trestný zákon, Európska únia.*

Annotation: *The contribution deals with sexual offenses based on Criminal Code. The main aim was to sum up regulation of sexual offenses based on criminal law in Slovakia and European union.*
Keywords: *sexual offenses, Criminal Code, European union.*

Úvod

Sexuálne motivovaná trestná činnosť je nezákonná trestná činnosť, ktorá primárne vedie buď k sexuálnemu vykorisťovaniu osoby alebo k sexuálnemu zneužívaniu dieťaťa. Pri sankcionovaní páchateľa je potrebné zohľadniť vek ako obete tak aj páchateľa trestného činu. Cieľom príspevku je najmä priblížiť trestnoprávnu úpravu sexuálnych trestných činov na Slovensku a tiež aj v členských štátoch EÚ.

Právny stav v Slovenskej republike

Trestné činy, ktoré môžeme považovať za trestné činy sexuálnej trestnej činnosti sú primárne upravené v druhom diele druhej hlavy osobitnej časti Trestného zákona pod názvom Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti. Často ich označujeme aj ako sexuálne trestné činy. Ľudská dôstojnosť je garantovaná v článku 19 Ústavy Slovenskej republiky.[3]

Patria sem:

- znásilnenie (§199),
- sexuálne násilie (§200),
- sexuálne zneužívanie (§201 až 202),
- súlož medzi príbuznými (§203).

§ 199
Znásilnenie

„Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti ženu k súloži alebo kto na taký čin zneužije jej bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov.“

Objektom trestného činu znásilnenia je sloboda rozhodovania sa o svojom sexuálnom živote.

Objektívna stránka predstavuje konanie páchateľa, ktorý:

a) násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti ženu k súloži alebo

[1] Tento príspevok vznikol v rámci projektu FULL-PROOF No. 101160524, Ensuring the due course of criminal proceedings via strengthened respect for the procedural rights of the suspect and the accused - JUST-2023-JACC-EJUSTICE

[2] Autorka je spoluriešiteľom projektu FULL-PROOF
[3] „Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti...“

b) na taký čin zneužije jej bezbrannosť.

Subjekt trestného činu je všeobecný, páchateľom teda môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba.

Subjektívna stránka vyžaduje úmyselné zavinenie.

Z hľadiska objektívnej stránky obsahuje trestný čin znásilnenia aj fakultatívny znak a to predmet útoku, ktorým je žena. Hmotným predmetom útoku pri znásilnení teda môže byť len osoba ženského pohlavia.

Z hľadiska objektívnej stránky je SPTČ znásilnenia zložená kumulatívne – na spáchanie TČ musí byť použité násilie (hrozba), prostredníctvom ktorého príde k súloži proti vôli ženy.

Trestný čin je spáchaný násilím, ak páchateľ použije na jeho spáchanie fyzické násilie proti telesnej integrite inej osoby alebo ak je spáchaný na osobe, ktorú páchateľ uviedol do stavu bezbrannosti ľsťou, alebo ak páchateľ použil násilie proti veci iného (§122 ods. 7) .

Násilie môže byť nahradené zneužitím bezbrannosti ženy, keďže žena nemohla klásť odpor pre svoju bezbrannosť. Pokiaľ páchateľ uviedol iného do stavu bezbrannosti ľsťou má sa za to, že bol TČ spáchaný násilím a nie zneužitím bezbrannosti. Hrozba bezprostredného násilia – hrozba, z ktorej je zrejmé, že ak sa napadnutý nepodrobí vôli páchateľa, bude okamžite použité násilie. Donútenie k súloži predstavuje prekonanie vážne mieneného odporu poškodeného. Súlož – spojenie pohlavných orgánov muža a ženy. Znásilnenia sa môže dopustiť aj ten, kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti ženu k súloži s iným mužom. V prípade, že páchateľ násilím núti ženu, aby strpela jeho iné sexuálne prejavy (ohmatávanie pohlavných orgánov), ktoré nie je možné považovať za sexuálne praktiky v zmysle §199 a §200, dopustil by sa TČ vydierania - §189.

Koncom roku 2021 poslanec NRSR Tomáš Valášek predložil do parlamentu návrh zmeny definície znásilnenia, pričom by išlo o akýkoľvek akt bez súhlasu všetkých strán. Išlo o pokus spojenia dvoch trestných činov a to trestný čin znásilnenia a trestný čin sexuálneho násilia. Rovnako chcel z definície znásilnenia vypustiť „ženu“, aby mohli byť predmetom útoku aj muži a nebol tak hmotný predmet útoku rodovo podmienený. Pri znásilnení navrhuje tiež vynechať „násilie“ či „hrozbu bezprostredného násilia“, nakoľko legislatíva Slovenskej republiky nepovažuje za trestný sexuálny styk bez súhlasu, ale vyžaduje násilie, bezprostredné násilie, či zneužitie bezbrannosti, pričom väčšina znásilnení je páchaná osobami, ktoré obeť pozná a nekladie pri tom vo väčšine prípadov veľký odpor, okrem skutočnosti, že so stykom nesúhlasí.[4]

Sexuálne násilie - § 200

„Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti iného k orálnemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám alebo kto na taký čin zneužije jeho bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov.“

Objektom trestného činu sexuálne násilie je právo človeka slobodne rozhodovať o svojom sexuálnom živote.

Objektívna stránka spočíva v tom, že páchateľ násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti iného k orálnemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám a zneužije na taký čin jeho bezbrannosť.

Subjekt je všeobecný, páchateľom teda môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba.

Z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje úmyselné zavinenie.

Sexuálne zneužívanie - § 201

„Kto vykoná súlož s osobou mladšou ako pätnásť rokov alebo kto takú osobu iným spôsobom sexuálne zneužije, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.“

[4] https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=502825

Objektom trestného činu sexuálne zneužívanie je mravný a telesný vývoj osôb mladších ako pätnásť rokov.

Objektívna stránka predstavuje vykonanie súlože s osobou mladšou ako pätnásť rokov alebo iný spôsob sexuálneho zneužitia takej osoby.

Subjekt je všeobecný. Pre trestnú zodpovednosť sa pri trestnom čine sexuálne zneužívanie podľa § 201 vyžaduje 15 rokov.

Z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje úmyselné zavinenie.

Sexuálne zneužívanie - § 201a

„Kto prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby navrhne dieťaťu mladšiemu ako pätnásť rokov osobné stretnutie v úmysle spáchať na ňom trestný čin sexuálneho zneužívania alebo trestný čin výroby detskej pornografie, pričom sám nie je dieťaťom, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.“

Objektom je mravný a telesný vývoj osôb mladších ako pätnásť rokov.

Objektívna stránka spočíva v konaní páchateľa, ktorý prostredníctvom elektronickej komunikačnej siete navrhne dieťaťu návrh mladšiemu ako pätnásť rokov prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby na osobné stretnutie v úmysle spáchať na ňom trestný čin sexuálneho zneužívania alebo trestný čin výroby detskej pornografie .

Subjekt je všeobecný, pričom v prípade sexuálneho zneužívania podľa § 201a to môže byť len osoba staršia ako 18 rokov.

Subjektívna stránka vyžaduje úmyselné zavinenie.

Sexuálne zneužívanie - § 201b

„Kto zneužije dieťa mladšie ako pätnásť rokov v úmysle vyvolania sexuálneho uspokojenia jeho účasťou na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití, hoci sa na nich takéto dieťa nemusí priamo zúčastňovať, alebo kto umožní také jeho zneužitie, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“

Objektom je mravný a telesný vývoj osôb mladších ako pätnásť rokov.

Objektívna stránka spočíva v konaní páchateľa, ktorý zneužije dieťa mladšie ako pätnásť rokov alebo umožnenie takéhoto zneužitia v úmysle vyvolať sexuálne uspokojenie jeho účasťou na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití, hoci sa na nich takéto dieťa nemusí priamo zúčastňovať.

Subjekt je všeobecný.

Z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje úmyselné zavinenie.

Sexuálne zneužívanie - § 202

„*Kto pohne dieťa k mimomanželskej súloži alebo ho iným spôsobom sexuálne zneužije, ak*

- ***a)*** *je takéto dieťa zverené do jeho starostlivosti alebo pod jeho dozor alebo odkázaná osoba,*
- ***b)*** *ide o detskú prostitúciu, alebo*
- ***c)*** *zneužije uznané postavenie, ktoré vyplýva z dôvery, autority alebo vplyvu na dieťa, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.“*

Objektom je mravný vývoj a ľudská dôstojnosť v pohlavnej sfére osôb mladších ako osemnásť rokov pred útokmi, pri ktorých páchateľ zneužíva závislosť takýchto osôb.

Objektívna stránka spočíva v konaní páchateľa, ktorý pohnute dieťa k mimomanželskej súloži alebo iný spôsob jeho sexuálneho zneužitia; avšak takéto konanie je trestné len ak je súčasne splnená niektorá z podmienok:

a) dieťa je zverené do starostlivosti alebo pod dozor páchateľa alebo je to odkázaná osoba
b) ide o detskú prostitúciu
c) páchateľ zneužije uznané postavenie, ktoré vyplýva z dôvery, autority alebo vplyvu na dieťa

Subjektom je len osoba, ktorá má dieťa zverené do svojej starostlivosti alebo pod svoj dozor alebo osoba, na ktorú je dieťa odkázané.

Subjektívna stránka vyžaduje úmyselné zavinenie.

Detskou prostitúciou rozumieme uspokojovanie sexuálnych potrieb iného súložou, iným spôsobom pohlavného styku alebo iným obdobným sexuálnym stykom s dieťaťom za odmenu alebo jej prísľub, bez ohľadu na to, či táto odmena alebo je prísľub boli poskytnuté dieťaťu alebo tretej osobe.

Osoba zverená do starostlivosti alebo dozoru je osoba, ktorá je vzhľadom na svoj vek alebo zdravotný stav alebo z iného dôvodu na základe rozhodnutia súdu alebo iného štátneho orgánu, na základe zmluvy zverená inému, aby vo svojej domácnosti alebo v zariadení určenom na tento účel alebo inde na ňu dozeral, staral sa o ňu, zaopatroval ju alebo ju vychovával.

Odkázanou osobou je osoba, ktorá svojou výživou, výchovou, hmotným alebo iným zaopatrením alebo starostlivosťou je odkázaná na páchateľa.

Súlož medzi príbuznými - §203

„Kto vykoná súlož s príbuzným v priamom rade alebo so súrodencom, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“

Objektom trestného činu súlož medzi príbuznými je záujem spoločnosti na zdravej populácii.

Objektívna stránka spočíva vo vykonaní súlože s príbuzným v priamom rade alebo so súrodencom.

Subjekt je všeobecný. Páchateľom teda môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba.

Z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje úmyselné zavinenie.

Upustenie od potrestania sexuálnych trestných činov v zmysle §40

Od potrestania páchateľa trestného činu možno upustiť, ak trestný čin spáchala osoba z donútenia v priamej súvislosti s tým, že bol na nej spáchaný **trestný čin obchodovania s ľuďmi podľa § 179, trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 až 202**, trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 208 alebo trestný čin výroby detskej pornografie podľa § 368.

Premlčanie trestného stíhania sexuálnych trestných činov v zmysle §87

Ustanovenie §87 ods. 5 uvádza taxatívny výpočet TČ, medzi ktorými je aj obchodovanie s ľuďmi podľa §179, znásilnenie podľa §199, sexuálne násilie podľa §200 a sexuálne zneužívanie podľa §201 a 202, výroba detskej pornografie podľa §368 pričom vo vzťahu k nim sa trestné stíhanie premlčí najskôr pätnásť rokov po tom, čo poškodená osoba dovŕšila osemnásty rok svojho veku.

Novelou Trestného zákona č. 274/2017 Z. z. došlo k výraznému predĺženiu premlčacej doby, pretože pôvodne bola len trojročná; okrem tejto zmeny novela zahrnula do výpočtu trestných činov aj znásilnenie a sexuálne násilie (podľa dôvodovej správy to bolo z dôvodu, že podľa aplikačnej praxe sa obete odhodlajú k nahláseniu až neskôr a páchatelia ostávali nepotrestaní).

Novelou Trestného zákona č. 47/2024 Z. z. boli skrátené premlčacie doby trestných činov. V pôvodnom návrhu novely bolo premlčanie trestného činu znásilnenia, či sexuálneho zneužívania skrátené z pôvodných dvadsať rokov na desať, avšak po búrlivej reakcii odbornej verejnosti a po mnohých diskusiách, vláda ustúpila a ponechala pôvodné premlčacie lehoty

znásilnenia a sexuálneho zneužívania. „Uvedomujúc si spoločenskú objednávku, cieľom predkladaného návrhu zákona je, aby pri trestných činoch proti životu a zdraviu, trestných činoch proti slobode a ľudskej dôstojnosti, trestných činoch proti rodine a mládeži a trestných činoch proti iným právam a slobodám zostala zachovaná doterajšia právna úprava zániku trestnosti v dôsledku premlčania," ozrejmilo ministerstvo spravodlivosti.[5]

Napriek tomu, že zákonodarca ponechal pôvodný návrh a v ustanovení §87 ods. 1 písm. b) premlčanie je pätnásť rokov, ak ide o zločin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti dovoľuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou desať rokov. Po reakcii verejnosti doplnil zákonodarca do novely Trestného zákona odsek 6, ktorý znie:

„ak ide o zločin, za ktorý tento zákon v prvej hlave, druhej hlave, tretej hlave a deviatej hlave osobitnej časti dovoľuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov, trestnosť činu zaniká uplynutím premlčacej doby, ktorá je dvadsať rokov; ustanovenie odseku 1 písm. b) sa nepoužije. Ak ide o prečin, za ktorý tento zákon v prvej hlave, druhej hlave, tretej hlave a deviatej hlave osobitnej časti dovoľuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej tri roky, trestnosť činu zaniká uplynutím premlčacej doby, ktorá je päť rokov; ustanovenie odseku 1 písm. d) sa nepoužije.[6]

Veľmi trefným ohľadom zmien v trestnom zákone je citát Winstona Churchilla z júla 1990, ktorý ako minister vnútra predniesol pred dolnou komorou parlamentu: „Nálada a charakter verejnosti, pokiaľ ide o zaobchádzanie so zločinom a zločincami, je jednou z neomylných skúšok civilizácie akejkoľvek krajiny. Pokojné a nezaujaté uznanie práv obvinených proti štátu a dokonca aj odsúdených zločincov proti štátu, neustále skúmanie sŕdc všetkých, ktorí udeľujú tresty, túžba a horlivosť po prevýchove všetkých, čo vo svete mechaniky tvrdo zaplatili trestom, neúnavným úsilím o objavovanie liečivých a regeneračných procesov a neochvejnou vierou, že existuje poklad, len ak ho nájdete v srdci každého človeka – to sú symboly ktoré pri zaobchádzaní so zločinom a zločincami označujú a merajú nahromadenú silu národa a sú znakom a dôkazom živej cnosti v ňom".[7]

Sankcionovanie TČ proti ľudskej dôstojnosti

Najzávažnejšie z hľadiska sankcií sú trestné činy znásilnenia §199, sexuálneho násilia §200. V ich základnej skutkovej podstate je trestná sadzba TOS 5 až 10 rokov. Najvyššia možná výmera – 20 až 25 rokov, ak bola TČ spôsobená smrť alebo k nemu prišlo za krízovej situácie.

Pri trestnom čine sexuálne zneužívanie §201 je v základnej skutkovej podstate trestná sadzba TOS 3 až 10 rokov. Najvyššia možná výmera je 15 – 20 rokov, ak bola TČ spôsobená smrť alebo k nemu prišlo za krízovej situácie.

Sexuálne zneužívanie podľa § 201a a §201b sú prečiny, rovnako §202.

So sankcionovaním trestných činov proti ľudskej dôstojnosti sa viaže aj **zásada „trikrát a dosť"** – viaže sa k trestu odňatia slobody na doživotie a je upravená v §47 ods. 2 TZ, kde sú vymenované TČ, na ktoré sa zásada vzťahuje. Ide konkrétne o trestný čin znásilnenia §199, sexuálneho násilia §200, sexuálneho zneužívania §201 ods. 2,3,4. V prípade, že súd odsudzuje páchateľa týchto trestných činov, ktorému už bol dvakrát ložený trest odňatia slobody, uloží mu trest odňatia slobody na doživotie. Zmyslom tejto zásady je, že ak už páchateľ bol 2x potrestaný nepodmienečným TOS za taxatívne vymenovaný TČ obligatórne sa mu uloží trest OS na doživotie za podmienky, že uloženie takéhoto trestu vyžaduje ochrana spoločnosti a nie je nádej nápravy páchateľa trestom do 25 rokov

[5] Pozri napr. https://www.aktuality.sk/clanok/HxF5q6u/vlada-ustupila-schvalila-doterajsie-premlcacie-doby-pri-znasilneni/

[6] §87 Trestného zákona

[7] https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1910/jul/20/class-iii#S5CV0019P0_19100720_HOC_288

Iné súvisiace TČ

Trestný zákon upravuje aj iné trestné činy, ktoré veľmi úzko súvisia s trestnými činmi proti ľudskej dôstojnosti a ktoré môžeme pomenovať ako sexuálne trestné činy, sú to najmä:

- obchodovanie s ľuďmi (§179)
- ohrozovanie mravnej výchovy mládeže (§211)
- kupliarstvo (§367)
- výroba detskej pornografie (§368)
- rozširovanie detskej pornografie (§369)
- prechovávanie detskej pornografie a účasť na detskom pornografickom predstavení (§370)
- ohrozovanie mravnosti (§371 a §372)
- podpora a propagácia sexuálnych patologických praktík (§372a)

Obchodovanie s ľuďmi - § 179

„Kto s použitím podvodného konania, ľsti, obmedzovania osobnej slobody, únosu, násilia, hrozby násilia, hrozby inej ťažkej ujmy alebo iných foriem donucovania, prijatia alebo poskytnutia peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, na ktorú je iná osoba odkázaná, alebo zneužitia svojho postavenia alebo zneužitia bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme iného, hoci aj s jeho súhlasom, na účel jeho prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.

Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme dieťa, hoci aj s jeho súhlasom, na účel detskej prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane detskej pornografie, nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, nezákonnej adopcie, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania.“[8]

Ide o zločin porušujúci základné ľudské práva ako je sloboda garantované Dohovorom o ľudských právach a slobodách, Všeobecnou deklaráciou ľudských práv, Ústavou Slovenskej republiky. Jednotlivé protiprávne konania, ktorých sa páchateľ svojím konaním dopustí sú taxatívne vymedzené v dvoch základných skutkových podstatách trestného činu obchodovanie s ľuďmi. Pre účely príspevku sa predmetnému trestnému činu nebudem venovať hlbšie.

Právny stav v štátoch Európskej únie

Kľúčovým aspektom pri ukladaní sankcií sa sexuálne trestné činy je v jednotlivých štátoch Európskej únie vek či už páchateľa trestného činu alebo jej obete. Jedenásť členských štátov (Belgicko, Bulharsko, Francúzsko, Lotyšsko, Litva, Luxembursko, Malta, Holandsko, Poľsko, Rumunsko a Španielsko) diferencujú medzi sankciami za sexuálne trestné činy v závislosti od veku obete. Dvanásť členských štátov (Česká republika, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Grécko, Chorvátsko, Maďarsko, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Švédsko, Taliansko) ukladá rozdielne sankcie v závislosti na veku jednak páchateľa trestného činu a rovnako aj obete. Sankcia pre páchateľa trestného činu je tiež úzko spojená s minimálnym vekom trestnej zodpovednosti uplatňujúcim sa v každom členskom štáte Európskej únie. Pohlavie je základom pre rozdielne sankcie na Cypre a v Írsku. Na Cypre sa napríklad zohľadňuje pohlavie páchateľa a tiež aj obete

[8] §179 Trestného zákona

trestného činu. V Írsku je relevantné len pohlavie obete. Na Slovinsku a na Slovensku ani vek či pohlavie páchateľa a obete trestného činu nepredstavuje základ pre rozlišovanie potrestania.[9]

Pre lepší prehľad prikladám tabuľku trestnej zodpovednosti z hľadiska veku v jednotlivých štátoch Európskej únie:

Členský štát EÚ	Trestná zodpovednosť z hľadiska veku
Belgicko	12
Bulharsko	14
Česko	15
Chorvátsko	14
Cyprus	14
Dánsko	15
Estónsko	14
Fínsko	15
Francúzsko	13
Grécko	14
Holandsko	12
Írsko	12
Litva	16
Lotyšsko	14
Luxembursko	16
Maďarsko	14; 12 (v prípade vybraných TČ)[10]
Malta	14
Nemecko	14
Poľsko	15[11], inak 17
Portugalsko	16
Rakúsko	14
Rumunsko	14
Slovensko	14
Slovinsko	14
Španielsko	14
Švédsko	15
Taliansko	14

[12]

Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním v Preambule hovorí, že sexuálne trestné činy majú zničujúci vplyv na zdravie a psychosociálny vývin detí.[13] Sexuálne trestné činy ovplyvnia život detí a žien už navždy. Ide o vážne porušenie základných práv ako detí rovnako aj žien na nedotknuteľnosť osoby, zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti a práva detí na ochranu a starostlivosť.

[9] https://fra.europa.eu/en/content/sanctions-sexual-offences

[10] Pri trestnom čine vraždy, úmyselného zabitia, násilnom útoku, lúpeže a rabovania, za podmienky, že je dieťa schopné pochopiť povahu a následky svojho činu

[11] Pri trestných činoch taxatívne vymedzených v článku 10 Trestného zákona

[12] Ako zdroj napr.: https://archive.crin.org/en/home/ages/europe.html , https://www.researchgate.net/figure/The-ages-of-criminal-responsibility-in-European-Union-member-states_tbl1_337481237

[13] https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=417943

Obchodovanie s ľuďmi ako európsky trestný čin

V zmysle Zmluvy o fungovaní Európskej únie Rada a Európsky parlament zavádzaním minimálnych pravidiel prostredníctvom smerníc požadujú harmonizáciu taxatívne vymedzených skutkových podstát trestných činov v článku 83, jedným z nich je aj obchodovanie s ľuďmi.[14]

Obchodovanie s ľuďmi je tu už od nepamäti, prvé zmienky siahajú až do obdobia antického Grécka či Ríma. V súčasnosti predstavuje jeden z najzávažnejších trestných činov predstavujúcich závažné porušenie ľudských práv. Pre oblasť trestných činov obchodovania s ľuďmi používame pojem moderné otroctvo, ktoré zahŕňa prostitúciu, nútené práce, domáce služobníctvo. Charta základných práv Európskej únie v článku 5 ods. 3 výslovne zakazuje obchodovanie s ľuďmi. Medzi najdôležitejšie medzinárodné dokumenty obchodovania s ľuďmi patrí protokol o predchádzaní obchodovaniu s ľuďmi, najmä so ženami a deťmi, jeho potláčaní a trestaní – OSN, 2000 a následne Dohovor o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, Rada Európy (2005).

Vedúcim právny predpisom pre Európsku úniu je smernica 2011/36/EÚ o obchodovaní s ľuďmi[15]. Smernica vymedzuje trestné činy a sankcie v oblasti obchodovania s ľuďmi a zavádza spoločné ustanovenia na posilnenie prevencie tejto činnosti a ochrany jej obetí .

Sexuálne zneužívanie žien a detí ako európsky trestný čin

Vedúcim právnym predpisom Európskej únie pre oblasť sexuálneho zneužívania detí je smernica 2011/93/EÚ o sexuálnom zneužívaní a vykorisťovaní detí a o detskej pornografii. [16]

Smernica vymedzuje TČ a sankcie v predmetnej oblasti. Trestné činy súvisiace so sexuálnym zneužívaním, Trestné činy súvisiace so sexuálnym vykorisťovaním, Trestné činy súvisiace s detskou pornografiou, kontaktovanie detí na účely ich sexuálneho zneužitia.

Pre oblasť Slovenskej republiky ide napríklad o: §201 a 202 TČ sexuálneho násilia, §367 ods.3 TČ kupliarstva, §368 TČ výroby detskej pornografie, §369 TČ rozširovania detskej pornografie a §370 TČ prechovávania detskej pornografie a účasti na detskom pornografickom predstavení.

Zoznam bibliografických odkazov

IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť.* 2. Vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2021, 668 s;

JELÍNEK, J., GŘIVNA, T., HERCZEG, J., NAVRÁTILOVÁ, J., SYKOVÁ, A. a kolektiv. *Trestní právo Evropské unie.* Praha: Leges, 2014, 367 s;

Dôvodová správa. Dostupná na: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=502825

Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Dostupné na: https://www.antimon.gov.sk/data/files/91_konsolidovane-zmenie-zmluvy-o-fungovani-europskej-unie.pdf

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania. Úradný vestník EÚ, L 101/1, 15. apríl 2011;

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa

[14] https://www.antimon.gov.sk/data/files/91_konsolidovane-zmenie-zmluvy-o-fungovani-europskej-unie.pdf

[15] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania. Úradný vestník EÚ, L 101/1, 15. apríl 2011.

[16] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV. Úradný vestník EÚ, L 335/1, 17. december 2011.

nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV. Úradný vestník EÚ, L 335/1, 17. december 2011;
Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky. Dostupné na: https://www.zakonypreludi.sk/zz/1992-460#hlava2
Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje:
mjr. JUDr. Daniela Benedeková, PhD.
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
daniela.benedekova@akademiapz.sk

K NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ STAVU BEZBRANNOSTI V ČESKÉM TRESTNÍM ZÁKONÍKU

JUDr. Pavel BORČEVSKÝ, Ph.D.
Katedra trestního práva
Policejní akademie České republiky v Praze

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá vybranými aspektmi nedávnej novely českého trestného zákona, ktorá nanovo definovala niektoré tzv. sexuálne trestné činy. Zameriava sa najmä na novú definíciu stavu bezbrannosti, ktorá doteraz v českej trestnoprávnej úprave chýbala a bola odvodzovaná zo súdnej praxe. V tejto súvislosti prijatá úprava zaviedla aj definíciu tzv. veku bezbrannosti, ku ktorej mala doktrína určité výhrady. V tomto článku autor analyzuje uvedenú problematiku a pridáva svoj názor na vhodnosť nariadenia.*
Kľúčové slová: *Bezbrannosť, znásilnenie, veková hranica súhlasu, dieťa, sexuálne trestné činy.*

Annotation: *This paper deals with selected aspects of the recent amendment to the Czech Criminal Code, which redefined some so-called sexual offences. In particular, it focuses on the new definition of the state of defencelessness, which was previously absent in Czech criminal law and was derived from court practice. In this context, the adopted amendment also introduced a definition of the so-called age of defencelessness, to which the doctrine had certain reservations. In this article, the author analyses the above-mentioned issue and adds his opinion on the appropriateness of the regulation.*
Keywords: *Defencelessness, rape, age of consent, child, sexual offences.*

Úvod

Ke dni 1. 1. 2025 nabyla v České republice účinnost významná a v odborných kruzích i sdělovacích prostředcích intenzivně diskutovaná novela zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník či „tr. zákoník“) provedená zákonem č. 166/2024 Sb. Ačkoliv se svým rozsahem nejedná o novelu obsáhlou, přesto přinesla několik podstatných změn v oblasti trestního práva hmotného, což někdy bývá dokonce označováno za reformu českého sexuálního trestního práva. Český zákonodárce totiž po několika letech odborných diskuzí přistoupil k redefinici trestného činu znásilnění, což vedlo mj. k vytvoření nové skutkové podstaty trestného činu sexuálního útoku (§ 185a tr. zákoníku) a ke korespondující úpravě trestného činu sexuálního nátlaku (§ 186 tr. zákoníku). Rovněž byla dílčím způsobem modifikována skutková podstata trestného činu pohlavního zneužití (§ 187 tr. zákoníku). Zmíněná novelizace je odbornou veřejností přijímána kladně, neboť přinesla modernější a přesnější kategorizaci různých druhů nedovoleného sexuálního jednání. Je rovněž v souladu s požadavky vyplývajícími z Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách (dále jen „Úmluva“) a s navazující judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP“). Pozitivní závazek smluvních stran přijmout a účinně uplatňovat ustanovení trestního práva za účelem kriminalizace a stíhání všech nekonsenzuálních sexuálních aktů včetně případů, kdy oběť neklade fyzický odpor, dovodil ESLP z článků 3 a 8 Úmluvy a tato novelizace jej naplňuje v dostatečné kvalitě.[1]

V této souvislosti vyvstala s ohledem na princip právní jistoty i potřeba zavedení legislativní definice stavu bezbrannosti, což zákonodárce učinil prostřednictvím nového ustanovení § 119a tr. zákoníku. Zmíněný pojem má pro aplikační praxi značný význam, neboť jej trestní zákoník užívá nejen jako obecnou či zvlášť přitěžující okolnost, ale zejména jej užívá jako znak základní skutkové podstaty. Z hlediska praxe nachází dominantní uplatnění právě v případě trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Ve formě obecné přitěžující okolnosti však může být užit ve vztahu k jakémukoli trestnému činu ze zvláštní části trestního zákoníku, není-li to z podstaty věci vyloučeno. Cílem tohoto příspěvku je proto představení nově definovaného pojmu bezbrannosti, zhodnocení této právní úpravy a poukázání na případné nedostatky či nepřesnosti.

[1] Srov. M. C. proti Bulharsku, č. 39272/98, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 12. 2003.

I.

Trestní právo zohledňuje nepříznivé subjektivní či objektivní lidské stavy ať již na straně pachatele či poškozeného a vyvozuje z nich odpovídající důsledky pro trestní odpovědnost a sankcionování. Zpravidla se jedná o různé subjektivní stavy jako je např. úlek, zmatek, silné rozrušení či nedostatek životních zkušeností. Podobně však zohledňuje i různé stavy objektivního charakteru jako je vysoký věk, zdravotní stav či těhotenství. Do této druhé kategorie patří i stav bezbrannosti, který se z podstaty věci může projevit pouze u fyzické osoby. Jeho zneužití pachatelem představuje specifický způsob spáchání trestného činu a rovněž stav, který jeho spáchání zpravidla činí objektivně možným. Spáchání trestného činu s využitím bezbrannosti jiného je bezpochyby z morálního hlediska zavrženíhodné jednání, zejména jde-li o čin, který postihuje přímo osobu poškozeného. Poškozený je v takové situaci v podstatě degradován na bezprávný objekt vydaný zcela na milost pachateli bez možnosti adekvátní obrany. Trestní předpisy proto tradičně tuto skutečnost zohledňují ať už v konstrukci skutkových podstat trestných činů nebo v rámci přitěžujících okolností. Již rakousko-uherský trestní zákoník z roku 1852 například v ustanovení § 125 postihoval jako násilné smilstvo mj. „lstivé omámení, které osobu ženskou učiní neschopnou by odpor činila“. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon již bezbrannost poškozeného zohledňoval jako obecnou přitěžující okolnost a rovněž její zneužití upravoval jako možný prostředek znásilnění. V jeho ustanovení § 76 odst. 2 se již poprvé objevuje formulace, že trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí. Není bez zajímavosti, že jeho nástupce, tj. zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon v původně přijatém znění tuto formulaci neobsahoval a zákonodárce ji opětovně zavedl až novelou provedenou zákonem č. 175/1990 Sb., která do textu zákona vložila zcela totožnou větu. Jako jeden z důvodů návratů k této úpravě bývá tradičně uváděn rozmach fenoménu tzv. „uspávaček“, tedy pachatelek, které své oběti uváděly do stavu bezbrannosti podstrčením nápojů obsahující látky s hypnotickým účinkem, aby je mohly následně oloupit. Bez uvedené právní úpravy by však takové jednání bylo možné posoudit pouze jako krádež.

Pojem bezbrannosti je v platném trestním zákoníku užíván vždy ve vztahu k poškozenému, jehož bezbranného stavu pachatel zneužívá. Bezbrannost představuje jednak obecnou přitěžující okolnost podle § 42 písm. d) tr. zákoníku a rovněž je alternativním znakem objektivní stránky skutkových podstat několika trestných činů. Jedná se o následující trestné činy:

- znásilnění podle § 185 odst. 1 tr. zákoníku,
- sexuální útok podle § 185a odst. 1 tr. zákoníku,
- získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a pevnou plošinou podle § 290 odst. 1 písm. c),
- zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 2 písm. e) tr. zákoníku.

Kromě toho trestní zákoník převzal výše uvedené pravidlo, podle něhož je trestný čin spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem (§ 119 tr. zákoníku). Toto výkladové ustanovení bývá někdy označováno za tzv. extenzivní definici násilí. Prostřednictvím této definice se pojem bezbrannosti stal relevantním pro značné množství trestných činů, neboť užití násilí je frekventovaným znakem skutkových podstat napříč celou zvláštní částí trestního zákoníku.

II.

Nejobecněji stav bezbrannosti vymezila judikatura, když jej definovala jako stav, kdy osoba není schopna vzhledem k okolnostem činu projevit svou vůli, tedy především klást odpor určitému jednání (č. 43/1994 Sb. rozh. tr.). V tomto směru je třeba odlišit stav bezbrannosti od stavu tísně, závislosti či podřízenosti, neboť nejde o pojmy totožného významu. Jestliže je trestný čin spáchán s využitím tísně, závislosti či podřízenosti poškozeného, jde sice o stavy, kdy je rozhodování poškozeného do určité míry omezeno, pořád zde však zůstává prostor pro uplatnění vlastní vůle či případnou obranu před jednáním pachatele. Bezbrannost však u poškozeného vylučuje jakoukoli možnost manifestace jeho vůle ve formě efektivní obrany. Je proto možné ji

charakterizovat též jako stav, kdy je poškozený vydán pachateli na milost. V této souvislosti lze rozeznávat bezbrannost absolutní a relativní. Absolutní bezbranností se rozumí stav, kdy poškozený vůbec není schopen projevit svou vůli a klást odpor, předpokládá tedy celkovou odevzdanost (NS 8 Tdo 935/2019). Relativní bezbranností se naproti tomu rozumí stav, kdy jsou tyto schopnosti zásadním způsobem sníženy. I v případě relativní bezbrannosti však praxe tento stav posuzuje jako stav bezbrannosti se všemi důsledky z toho plynoucími. Jako stav bezbrannosti proto byla například posouzena situace, kdy se poškozená nacházela ve stavu opilosti, přičemž její schopnost cíleného motorického projevu i možnost obrany byly významně narušeny a stejně tak byla narušena i její schopnost projevit vlastní vůli, když pro opilost nebyla schopna koordinovat svoje pohyby, udržet stabilitu a rovnováhu (NS 7 Tdo 459/2013). Stav bezbrannosti může být trvalý i zcela přechodný.

Z hlediska způsobu, jakým se stav bezbrannosti projevuje navenek lze rozeznávat bezbrannost fyzickou či psychickou. O fyzickou bezbrannost se jedná v případě, kdy poškozený plně vnímá všechny okolnosti situace a je schopen adekvátně vyhodnotit jednání pachatele, není však schopen v důsledku různých okolností prosadit svou vůli a účinně se bránit. Příčinou fyzické bezbrannosti může být například spoutání, fyzický hendikep, nemoc či silné vyčerpání. Podle soudní praxe se ve stavu bezbrannosti může ocitnout i pacient, na kterém lékař provádí zákrok, který ho způsobem realizace zásadně omezuje v možnosti zaznamenat jednání lékaře a přiměřeně na něj reagovat. To může být i případ ženy při gynekologickém vyšetření probíhajícím na gynekologickém křesle (č. 24/2013 Sb. rozh. tr.). Bezbrannost psychická je stavem, kdy poškozený není na rozdíl od bezbrannosti fyzické schopen vnímat či adekvátně vyhodnotit situaci, v níž se nachází. Nemůže si proto v tomto směru učinit vlastní úsudek a přizpůsobit mu své jednání. Příčinou zde může být stav vyvolaný požitím či aplikací návykové látky, mdloby, bezvědomí, spánek, stav hypnózy či některé duševní poruchy.

Ve stavu bezbrannosti se mimo jiné nacházejí i osoby, které vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou z důvodu nízkého věku na takové úrovni, aby dokázaly situaci, v níž se nacházejí, dostatečně přiléhavě vyhodnotit a přiměřeně, logicky a účinně na ni reagovat. Zpravidla totiž nemají dostatečné znalosti a zkušenosti, aby byly schopny posoudit například význam odporu proti vynucovanému pohlavnímu styku apod. Oběť v těchto případech často nechápe, co se po ní požaduje, resp. co je smyslem jednání pachatele, nebo není způsobilá vůbec domyslet a vyhodnotit důsledky takového jednání atd. Zneužití spočívá v tom, že pachatel o konkrétní skutečnosti ví, a právě tuto skutečnost využije k realizaci svého cíle. Je zde nutné si uvědomit, že stav bezbrannosti je vždy pojmem vztahovým, který nevyjadřují pouze okolnosti na straně oběti, nýbrž zahrnuje rovněž okolnosti jak na straně pachatele, tak i další okolnosti případu. Vedle samotného způsobu provedení útoku, jeho místa a času, půjde také o osobnost pachatele a jeho fyzické dispozice, vztah pachatele k oběti, včetně jejich dřívější sociální interakce a případných zkušeností oběti s pachatelem, a v případě blízkých osob také například širší aspekty rodinných vztahů. Všechny tyto okolnosti jsou totiž pachateli předem známy a jsou jím využívány k dosažení jeho cíle. Výsledkem úvahy o existenci stavu bezbrannosti u dětí proto musí být nejen to, zda si uvědomovaly či neuvědomovaly nepatřičnost pachatelova jednání, ale především to, zda i s ohledem na všechny další okolnosti případu disponovaly skutečně účinnou obranou proti útoku pachatele (NS 11 Tdo 782/2014).

III.

Trestní zákoník stav bezbrannosti definuje v nově vloženém ustanovení § 119a tr. zákoníku. Podle jeho prvního odstavce platí, že trestný čin je spáchán zneužitím bezbrannosti, jestliže pachatel využije toho, že jiná osoba je ve stavu, v němž není schopna utvářet nebo projevit svou vůli nebo je její schopnost utvářet nebo projevit svou vůli podstatně snížena z důvodu bezvědomí, spánku, ovlivnění návykovými látkami, nemoci, zdravotního postižení, duševní poruchy, silného ochromujícího stresu, nízkého nebo vysokého věku, překvapení nebo jiného obdobného důvodu. Jedná se tedy o podrobnější a kazuističtější vymezení, než je například

obsaženo v ustanovení § 127 odst. 7 slovenského trestního zákona (č. 300/2005 Z.z.), podle něhož se bezbrannou osobou rozumí osoba, která „vzhľadom na svoj vek, zdravotný stav, okolnosti činu alebo okolnosti na strane páchateľa nemala nádej účinne sa ubrániť pred jeho útokom“.

Jak je ze znění § 119a tr. zákoníku patrné, zákonodárce do právní úpravy do značné míry vtělil závěry, které již byly opakovaně vysloveny v ustálené judikatuře a komentářové literatuře. Nadále uznává jak bezbrannost absolutní, tak i podstatně sníženou, tedy relativní. Z výčtu jednotlivých možných příčin vyvolávajících stav bezbrannosti je patrné, že nadále respektuje dělení na fyzickou a psychickou bezbrannost, přičemž je třeba zdůraznit, že jde o výčet demonstrativní, což je třeba hodnotit jednoznačně pozitivně. Jako nově „pojmenované“ důvody bezbrannosti zákonodárce zařadil do ustanovení § 119a překvapení a silný ochromující stres. S největší pravděpodobností se jedná o reakci na některé sporné případy znásilnění, kdy u oběti došlo k jevu, který se laicky označuje jako tzv. zamrznutí. Stav překvapení, které může bránit oběti ve včasném projevu nesouhlasné vůle, může být relevantní zejména u některých méně závažných sexuálních praktik. Fenomén zamrznutí však vyžaduje podrobnější výklad.

Zamrznutí je reakce organismu na probíhající traumatickou událost, kdy oběť ztratí schopnost pohybu nebo řeči kvůli extrémnímu stresu. Tato reakce je jedním z mechanismů přežití, který může vzniknout v situacích, kdy se oběť cítí bezmocně a ohroženě. Zamrznutí se projevuje ztuhnutím a představuje tak pasivní formu obranné odpovědi umožňující stát se neviditelným před zdrojem nebezpečí nebo připravuje organismus na následnou aktivní obrannou akci. Objevuje se rovněž v případech, kdy se situace jeví být bezvýchodnou.[2] Naproti tomu disociativní stupor je charakterizován absencí volních pohybů a reakcí na vnější podněty jako je světlo, hluk nebo dotek. Postižený zůstává po dlouhou dobu nehybný, kdy úplně nebo téměř chybí řeč a spontánní či účelné pohyby. Rozvoj stuporu souvisí s psychosociálním stresem. Většinou se rozvíjí náhle pod vlivem zážitku závažné stresující události a trvá hodiny až dny, vzácněji déle. Literatura konstatuje, že jde o vzácnou poruchu, častěji se vyskytující u žen jako reakce na psychosociální traumatickou událost.[3] Lze tedy shrnout, že zamrznutí souvisí s fyziologickou reakcí těla na stres, zatímco disociativní stupor na stres reaguje oddělením nebo izolací psychických procesů a vjemů. Oba tyto stavy tedy mohou být součástí reakce na různá traumata, mají však odlišné projevy a mechanismy, na což upozorňuje i důvodová zpráva k v úvodu jmenované novele. Bezesporu však mohou být příčinou stavu bezbrannosti.

Protože byl silný ochromující stres jako příčina stavu bezbrannosti zaveden nově s účinností od 1. 1. 2025, soudní praxe musela případy tzv. zamrznutí obětí trestného činu znásilnění řešit prostřednictvím výkladu znaku donucení. V tomto směru se prosadil výklad, podle něhož se o znak „donucení“ může jednat i tehdy, když oběť v důsledku stresu a neschopnosti verbální komunikace dává pachateli najevo svůj nesouhlas způsobem svého chování. Projev nesouhlasu s požadavky pachatele lze totiž projevit různými způsoby a nemusí se odmítnutí vyjádřit jen slovně, ale s ohledem na okolnosti a stav oběti jej lze vyjádřit nonverbálním způsobem, např. pozicí těla apod. Může se jednat zejména o postoj či polohu těla, při kterých oběť zaujme pozici, z níž plyne ochrana a znepřístupnění genitálií, a k souloži dojde až tehdy, když je u takto nespolupracující oběti pachatelem popsaná obranná poloha násilným jednáním změněna tak, že je přizpůsobena k tomu, aby k souloži mohlo dojít. (č. 10/2022 Sb. rozh. tr.). Nové pojetí trestného činu znásilnění sice koncept donucení opustilo a nahradilo jej principem známým jako „ne znamená ne“, výslovné pojmenování silného ochromujícího stresu jako možné příčiny stavu bezbrannosti však přispívá právní jistotě mj. i proto, že stav využití stavu bezbrannosti není omezeno jen na zmíněný trestný čin znásilnění.

[2] ROMAN, R.; SVĚTLÁK, M.; DAMBORSKÁ, A.; KUKLETA, M. Neurofyziologie obranného chování. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2014, č. 2, s. 96 a násl.

[3] PRAŠKO, J.; HERMAN, E.; RASZKA, M.; HOVORKA, J.; DOUBEK, P. Disociativní poruchy a jejich léčba. *Medicína pro praxi*, 2007, č. 11, s. 473.

IV.

Podstatnou změnu pak přineslo ustanovení § 119a odst. 2 tr. zákoníku, neboť novým způsobem upravilo věkovou hranici stavu bezbrannosti. Tato změna má význam především ve vztahu k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, kde poškozeným je dítě. Nově se za bezbranné z důvodu nízkého věku vždy považuje dítě mladší dvanácti let. Jinými slovy jde tedy o nevyvratitelnou domněnku bezbrannosti. Před přijetím této novely nepanovala shoda, v jakém rozsahu může stav bezbrannosti pramenit z nízkého věku poškozeného. Danou problematiku dílčím způsobem sjednotilo rozhodnutí velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu vedené pod sp. zn. 15 Tdo 1154/2019 (č. 17/2020 Sb. rozh. tr.). Podle jeho závěrů sice obecně platilo, že stavem bezbrannosti nelze bez dalšího rozumět nedostatek věku poškozené osoby, na druhou stranu však vyslovilo závěr, že u dítěte velmi útlého věku nelze pochybovat o tom, že jeho psychické a fyzické vlastnosti a schopnosti nejsou na takové úrovni, aby bylo v případě jednání zasahujícího jeho intimní sféru schopno pochopit smysl a podstatu takového jednání a bylo schopno se mu bránit. Z uvedeného rozhodnutí však nevyplynula žádná konkrétní univerzálně aplikovatelná věková hranice bezbrannosti.

Ustanovení § 119a odst. 2 tr. zákoníku závěry výše uvedeného rozhodnutí dále upřesňuje, neboť stanovilo pevné pravidlo, kdy je odvození existence stavu bezbrannosti od věkové hranice nejen možné, ale dokonce obligatorní. Tím mimo jiné došlo k posunu ve vztahu mezi trestnými činy znásilnění podle § 185 tr. zákoníku či sexuálním útokem podle § 185a tr. zákoníku a trestným činem pohlavního zneužití podle § 187 tr. zákoníku. Trestný čin pohlavního zneužití postihuje pachatele, který vykoná konsenzuální soulož s dítětem mladším patnácti let nebo který je jiným způsobem pohlavně zneužije. Nově se tedy aplikovatelnost této skutkové podstaty trestného činu zužuje na konsenzuální pohlavní styk s dítětem ve věkovém rozmezí 12–15 let, neboť v případě mladších dětí půjde vždy o znásilnění nebo sexuální útok, jelikož budou považovány za bezbranné. Otázkou však zůstává adekvátnost věkové hranice bezbrannosti stanovené na období před dovršením dvanácti let. Zákonodárce ji zdůvodňoval zejména biologickými argumenty. Stanovení uvedené hranice totiž podle důvodové zprávy vychází mj. z poznatků o zrání centrálního nervového systému (mozku), kdy teprve ve školním věku dítěte postupně dochází k propojování jeho jednotlivých oblastí a zároveň i jejich diferenciaci. Nárůst propojování oblastí mozku se podle důvodové zprávy rozvíjí mezi 6 a 11 lety věku dítěte, kdy se rozvíjí i uvědomění, pozornost a seberegulace. Ačkoli se schopnost propojovat různé informace rozvíjí již v ranějším školním věku, děti začínají správně vnímat motivy a důvody určitého jednání spíše až ve středním a starším školním věku (druhý stupeň základní školy), kdy začínají o jednání jiných osob víc uvažovat a hodnotit je diferencovaněji.

Zvolená věková hranice má bezesporu určité opodstatnění. Z pohledu vývojové psychologie se dvanáctý rok dítěte stává obdobím přechodu z tzv. středního dětství (mladší školní věk, přibližně 6–12 let) do pozdního dětství (adolescence, přibližně 12–19 let). Jedná se o období, ve kterém jedinec začíná nalézat svoji osobní identitu, uvědomovat si hodnotu svého těla, sexuálně dospívá, formuje svoji sexuální identitu a prožívá první intimní zkušenosti. Současně se rozvíjí kritické myšlení jedince, který v tomto období dokáže posuzovat dobré a zlé, dokáže vnímat pohnutky a důvody chování jiných osob, které umí alespoň v elementární rovině hodnotit.[4] Problém pevného nastavení věkových hranic však vyplývá z dobře známé skutečnosti, že tímto způsobem nelze dost dobře zohlednit individuální rozdíly ve vývoji jednotlivců. Je třeba připustit, že absence jednoznačně vymezené věkové hranice může orgány trestní justice stavět do obtížných situací nezřídka vedoucích k nejednotné rozhodovací praxi. Dovršení dvanácti let jako věkový limit bezbrannosti se však jeví jako hranice stanovená poměrně vysoko. Literatura v tomto ohledu zmiňuje, že Ministerstvem spravedlnosti původně navržený věk pěti let pro „automatickou dětskou bezbrannost“ byl po konzultaci s odborníky z oblasti dětské psychologie a pediatrie zvýšen na věk

[4] THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015 s. 414–433.

mladší dvanácti let.[5] Určitě je možné souhlasit s tím, že pětiletá hranice je naprosto nedostačující. Tento postup také příliš nenasvědčuje předcházející hlubší odborné diskuzi založené na multidisciplinárním přístupu, která by jistě byla žádoucí. Podstatnou otázkou však je ona více než dvojnásobně zvýšená hranice bezbrannosti.

Vyjdeme-li z předpokladu, že základem pro určení věkové hranice bezbrannosti je výhradně dosažení určité úrovně mentální zralosti, je zde možné v přiměřené míře využít i poznatky užívané v diskuzi o věkové hranici trestní odpovědnosti. V tomto směru lze *cum grano salis* pro ilustraci užít například srovnání s právní úpravou Velké Británie, kde věková hranice trestní odpovědnosti činí deset let a k mnohaletým trestům odnětí svobody jsou tak v některých případech odsuzovány i děti, které by podle českého práva spadaly do nově definované kategorie osob bezbranných. Jakkoli bývají podobná srovnání z důvodu rozdílného kulturněhistorického vývoje poměrně ošemetná, nelze na druhou stranu tvrdit, že děti žijící ve výše zmíněné jurisdikci dospívají zásadně jinak než děti žijící v České republice. V odborné komunitě se dnes stále častěji objevují názory, že jedinec dnes dospívá dříve, než tomu bylo v minulosti, a to z důvodů civilizačních změn. Jedná se o problematiku tzv. biologické akcelerace, kdy adolescenti dospívají po fyzické stránce dříve (příkladem je větší výška chlapců, nebo včasnější začátek menstruace u pubescentních dívek) než adolescenti v minulosti.[6] Většina empirických nálezů, např. ze studií, které srovnávají výkony dětí v inteligenčních testech a v různých metodách zaměřených na vývoj osobnosti, pak indikuje, že s vývojem fyzického zrání je spojen i vývoj duševních schopností, jako je inteligence, a vývoj emoční, jako je hněv, radost, smutek atd.[7] Paralelně s vývojem somatickým tedy akceleruje i vývoj psychický a emoční, tedy v souhrnu duševní.[8] Uznávaný profesor lékařské psychologie Radek Ptáček v jednom z rozhovorů uvedl, že „*děti jsou dnes dříve připraveny na školu, jejich IQ roste. Je to vidět i ve školních osnovách. Co děti probíraly často až na druhém stupni, se teď učí už na prvním. Vývoj se akceleruje po všech stránkách. A co se týče kognitivního vývoje, tak už i relativně malé děti přecházejí od konkrétního k abstraktnímu myšlení*“.[9]

Názor o příliš vysoké věkové hranici stavu bezmocnosti lze opřít i o srovnání s jinými stavy způsobujícími bezbrannost. Jestliže zákonodárce demonstrativně vyjmenovává bezvědomí, spánek či silný ochromující stres jakožto možné příčiny stavu bezbrannosti, je možné argumentovat, že svým způsobem srovnatelné účinky by měl mít i nízký věk, neboť v opačném případě vzniká disproporce. Podle mého názoru je však možné s úspěchem pochybovat o tom, že dítě ve věku blížícímu se dvanáctému roku zpravidla nebude schopné pochopit jednání pachatele, vyjádřit či adekvátně projevit svou vůli a bránit se mu. Tento stav judikatura popisuje například ve vztahu k dítěti ve věku kolem pěti let, kde je to zcela nepochybné. Za adekvátně nastavenou věkovou hranici bych osobně považoval spíše věk okolo deseti let. S tím ostatně koresponduje i komentářová literatura z doby před přijetím předmětné novely trestního zákoníku. Podle ní nelze jednoznačně stanovit určitou obecnou věkovou hranici, jejíž dosažení by (třeba jen zpravidla) znamenalo, že dané dítě již není bezbranné. Je totiž třeba vždy hodnotit rozumové schopnosti dítěte, jeho fyzickou a duševní vyspělost, zejména pak jeho znalosti a povědomí o oblasti sexuality, jakož i další okolnosti, které mohly mít vliv na rozpoznání sexuálního charakteru jednání pachatele, resp. důvodů pro jeho odmítnutí, a na možnosti projevení nesouhlasu s pohlavním stykem. K objasnění těchto otázek bude zpravidla nezbytné provést znalecké dokazování. Lze nicméně usuzovat, že pokud je cílem sexuálně motivovaného jednání pachatele dítě mladší deseti

[5] VÁLKOVÁ, H. „Redefinice“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*, 2024, č. 3, s. 126.

[6] HERETIK, A. *Forenzná psychológia: pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profese*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004, s. 124.

[7] MATIAŠKO, M. K otázce věkové hranice trestní odpovědnosti. Realita a mystifikace. *Trestněprávní revue,* 2008, č. 7, s. 214–221.

[8] VEČERKA, K. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 38, popř. LANGMEIER, J; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, s. 144.

[9] PTÁČEK, Radek. *Děti se vyvíjí rychleji než dříve. Máme tu malé dospělé, říká psycholog* [online]. [cit. 2.3.2025]. Dostupný na WWW: https://www.flowee.cz/psychologie-a-vztahy/14205-deti-se-vyviji-rychleji-nez-drive-mame-tu-male-dospele-rika-psycholog.

let, zpravidla bývá na základě výše uvedených kritérií dovozován závěr o tom, že takové dítě bylo bezbranné.[10]

Závěr

Tento příspěvek se zabýval důležitým aspektem reformy tzv. sexuálního trestního práva v České republice, kterým je nová zákonná definice stavu bezbrannosti. Ačkoli jde o výkladové ustanovení obecného charakteru, jeho praktické využití bude dominantní právě u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Zakotvení zákonné definice lze přivítat, neboť nepochybně přispívá k jednotnému výkladu uvedeného pojmu a umožní jednoznačně podřadit pod stav bezbrannosti některé stavy, které nyní za stav bezbrannosti považovány nejsou. Určité výhrady však lze vznést k stanovení pevné věkové hranice bezbrannosti na dobu před dosažením věku dvanácti let. V odborné literatuře byl vyjádřen názor, že je v tomto ohledu nezbytné vycházet z poznatků multidisciplinární povahy, které zohledňují nejnovější poznatky psychologické, psychiatrické, sociologické, lékařské, právní a kriminalistické vědy, přičemž stanovení věkové hranice bezbrannosti má být otázkou kvalifikovaného mezioborového stanoviska založeného na nejnovějším stavu vědeckého poznání.[11] S tímto názorem se plně ztotožňuji. Důkladná analýza této problematiky je záležitostí odborníků především z oborů dětské psychologie a psychiatrie, přičemž by měla legislativnímu procesu předcházet, nikoli vznikat v jeho průběhu na základě konzultací.

Je třeba dodat, že výše uvedeným postojem autor rozhodně nepléduje pro nižší standard ochrany dětí proti sexualizovanému násilí, nýbrž pro kvalitní normotvorbu založenou na odborných poznatcích a důkladných analýzách. Ochrana osob nízkého věku je trestním zákoníkem upravena v uspokojivé podobě. Lze připomenout, že například ustanovení § 185 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku postihuje znásilnění spáchané na dítěti mladším patnácti let, a to trestem odnětí svobody s horní hranicí patnácti let. Stanovení konce „věkové bezbrannosti“ skokově z pěti na dvanáct let se mi však jeví nedostatečně odůvodněné a poměrně voluntaristické. V této souvislosti lze také připomenout, že České republika ve svém právním řádu nemá úpravu označovanou někdy jako tzv. Romeo a Julie klauzule. Taková právní úprava je aplikovatelná v případě, kdy alespoň jeden partnerů nedosáhl potřebného věku pro legální pohlavní styk. Vylučuje či alespoň zmírňuje postih takových aktivit, pokud je pohlavní styk konsenzuální a věkový rozdíl mezi partnery nízký. I z tohoto důvodu bych považoval za vhodné vést i nadále odbornou diskuzi o věkové hranici bezbrannosti a na základě aktuálních poznatků případně přistoupit k její úpravě.

Zoznam bibliografických odkazov

HERETIK, A. *Forenzná psychológia: pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profese*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004, s. 376.

LANGMEIER, J; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, s. 368.

MATIAŠKO, M. K otázce věkové hranice trestní odpovědnosti. Realita a mystifikace. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 7, s. 214–221.

NAJMAN, T. Zhodnocení aktuálních legislativních změn v oblasti násilné sexuální kriminality v České republice. *Policajná teória a prax*, 2024, č. 4, s. 69–82.

PRAŠKO, J.; HERMAN, E.; RASZKA, M.; HOVORKA, J.; DOUBEK, P. Disociativní poruchy a jejich léčba. *Medicína pro praxi*, 2007, č. 11, s. 471–476.

PTÁČEK, Radek. *Děti se vyvíjí rychleji než dříve. Máme tu malé dospělé, říká psycholog* [online]. [cit. 2.3.2025]. Dostupný na WWW: https://www.flowee.cz/psychologie-a-vztahy/14205-deti-se-vyviji-rychleji-nez-drive-mame-tu-male-dospele-rika-psycholog.

[10] ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1521.

[11] NAJMAN, T. Zhodnocení aktuálních legislativních změn v oblasti násilné sexuální kriminality v České republice. *Policajná teória a prax*, 2024, č. 4, s. 80.

ROMAN, R.; SVĚTLÁK, M.; DAMBORSKÁ, A.; KUKLETA, M. Neurofyziologie obranného chování. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2014, č. 2, s. 96–104.

ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 3331.

THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015 s. 575.

VÁLKOVÁ, H. „Redefinice" znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*, 2024, č. 3, s. 125–131.

VEČERKA, K. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 139.

Kontaktné údaje

JUDr. Pavel Borčevský, Ph.D.
Akademický pracovník
Policejní akademie České republiky v Praze
telefón: 724 156 687
p.borcevsky@polac.cz

TRESTNÝ ČIN PODVODU V NOVOM PRÁVNOM KONTEXTE – VPLYV ZMIEN HRANÍC ŠKÔD A TRESTNÝCH SADZIEB NA TRESTNOPRÁVNU PRAX

por. Mgr. Natália CSONKOVÁ
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá trestným činom podvodu podľa § 221 Trestného zákona so zreteľom na najnovšie legislatívne zmeny Trestného zákona z roku 2024. Osobitná pozornosť je venovaná úprave hraníc škody, zmene trestných sadzieb a ďalším súvisiacim aspektom s dopadom na aplikačnú prax.*
Kľúčové slová: *Trestný zákon, trestný čin podvodu, výška škoda, trestné sadzby, zmeny Trestného zákona.*

Annotation: *The article examines the criminal offense of fraud under Section 221 of the Criminal Law with a focus on the latest legislative amendments to the Criminal Law of 2024. Particular attention is given to the modification of damage thresholds, changes in sentencing ranges, and other related aspects impacting judicial and prosecutorial practice.*
Keywords: *Criminal Law, criminal offense of fraud, damage thresholds, sentencing ranges, changes in Criminal Law.*

Úvod

Trestný čin podvodu (*delictum fraudis*) predstavuje jednu zo systematicky stabilných trestnoprávnych noriem, pretože samotná skutková podstata si zachováva právnu kontinuitu od svojej pôvodnej kodifikácie v zákone č. 140/1961 Zb. Trestnom zákone až po súčasnú právnu úpravu zakotvenú v § 221 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov. Táto nemennosť skutkovej podstaty je daná tým, že materiálny obsah podvodného konania je založený na univerzálnych princípoch ochrany majetkových práv a hospodárskej integrity subjektov právnych vzťahov, čím sa zachováva jeho trestnoprávna relevancia bez potreby vecných úprav.

Trestný čin podvodu je zaradený do kategórie majetkových trestných činov, pričom jeho primárnym účelom je trestnoprávna ochrana majetkových hodnôt iných subjektov.[1] Z toho vyplýva, že skutková podstata trestného činu je koncipovaná tak, aby poskytovala ochranu výlučne cudziemu majetku, pričom nezahŕňa právnu ochranu pred zásahmi do iných právnych záujmov, najmä nemajetkovej povahy, ako sú napríklad ujmy na osobnostných právach, morálnej integrite či inom nehmotnom plnení, ktoré by mohli byť dotknuté konaním páchateľa.

Trestný čin podvodu je v slovenskom právnom poriadku v zmysle základnej skutkovej podstaty prečinom a jeho normatívne vymedzenie je nasledovné: *„Kto na škodu cudzieho majetku seba alebo iného obohatí tým, že uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl, a spôsobí tak na cudzom majetku malú škodu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“*[2]

Skutková podstata trestného činu podvodu zahŕňa celkovo tri kvalifikované skutkové podstaty, ktoré sú explicitne upravené v ustanoveniach § 221 ods. 2 až 4 Trestného zákona. Pre naplnenie znakov kvalifikovanej skutkovej podstaty je nevyhnutné, aby konanie páchateľa v prvom rade napĺňalo všetky obligatórne znaky základnej skutkovej podstaty podľa § 221 ods. 1 Trestného zákona. Okrem toho však musí byť zároveň splnený aspoň jeden zo znakov, ktorý je špecifický pre niektorú z kvalifikovaných skutkových podstát. Takýmto kvalifikačným znakom môže byť napríklad spáchanie trestného činu podvodu organizovanou skupinou[3] (spáchanie trestného činu organizovanou skupinou patrí pod závažnejší spôsob konania v zmysle § 138 písm. i) Trestného zákona – pozn. aut.).

[1] ŠAMKO, P. 2012. *Trestný čin podvodu – Komentár s judikatúrou,* s. 12.
[2] § 221 ods. 1 Trestného zákona.
[3] ŠAMKO, P. 2012. *Trestný čin podvodu – Komentár s judikatúrou,* s. 269.

Tabuľka č. 1: Jednotlivé znaky skutkovej podstaty trestného činu podvodu

Subjekt	Subjektívna stránka	Objekt	Objektívna stránka
všeobecný	úmyselné zavinenie	individuálny	uvedenie niekoho do omylu alebo využitie niečího omylu
fyzická osoba[4]		vlastnícke právo	dotknutá osoba uskutoční majetkovú dispozíciu v dôsledku omylu
právnická osoba[5]		práva súvisiace s držbou veci	malá škoda na cudzom majetku a obohatenie seba alebo iného[6]

Podstata tohto trestného činu spočíva v úmyselnom konaní páchateľa, ktorý uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl, pričom takýmto spôsobom seba alebo iného obohatí a spôsobí škodu inému. **Objektívna stránka** trestného činu podvodu sa teda vyznačuje týmito podstatnými znakmi, ktoré musia byť naplnené kumulatívne:

1. páchateľ uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl (konanie),
2. dotknutá osoba v dôsledku svojho omylu uskutoční majetkovú dispozíciu (príčinná súvislosť medzi konaním a následkom),
3. touto majetkovou dispozíciou sa spôsobí na cudzom majetku aspoň malá škoda (následok vo forme škody) a
4. týmto spôsobom dochádza k obohateniu páchateľa alebo inej osoby (následok vo forme obohatenia).[7]

Judikatúra aj odborná literatúra dlhodobo vychádzajú z ustáleného právneho názoru, že trestného činu podvodu sa môžu dopustiť štyri subjekty.[8] Tento zaužívaný výklad však do určitej miery spochybnilo rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR z 30. januára 2004, sp. zn. 11 Tdo 902/2003, v ktorom súd konštatoval, že na trestnom čine podvodu môže participovať až päť rozdielnych skupín, a to:

- páchateľ,
- osoba uvádzaná páchateľom do omylu,
- osoby vykonávajúce majetkové dispozície v omyle,
- osoby poškodené,
- osoby obohatené.

Predmetné súdne rozhodnutie bližšie špecifikuje, že *„osoba uvádzaná do omylu spravidla sama vykonáva aj majetkovú dispozíciu, v dôsledku ktorej dôjde k poškodeniu určitého subjektu a k obohateniu iného. Nie je však vylúčené, aby majetkovú dispozíciu vykonala osoba odlišná od osoby uvedenej do omylu, ktorá vychádza z rovnakých skutočností ako osoba uvádzaná do omylu a ktorá by majetkovú dispozíciu nevykonala nebyť prvotného vyvolania alebo využitia omylu páchateľom.“*

Ako už bolo vyššie uvedené, hoci zákonná konštrukcia skutkovej podstaty trestného činu podvodu sa nemení, menia sa hranice výšky škody, ktoré ovplyvňujú právnu kvalifikáciu trestného činu a rozlišovanie medzi základnou a kvalifikovanou skutkovou podstatou respektíve rozlišovanie medzi trestným činom a priestupkom. Hranica výšky škody, ktorá determinuje

[4] Ktorákoľvek trestne zodpovedná fyzická osoba, t. j. musia byť splnené podmienky veku a príčetnosti.
[5] § 3 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[6] V konkrétnom prípade nemusí dôjsť k obohateniu výlučne na strane páchateľa, ale aj iných osôb vrátane právnických osôb (R 18/1991).
[7] NOVOTNÝ, O. a kol. 1992. *Trestní právo hmotné, II. zvláštní část*, s. 54.
[8] FENYK, J. a kol. 2010. *Trestní zákoník a Trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikatúrou*, s. 827.

závažnosť skutku a jeho právnu kvalifikáciu, je dynamickou veličinou závislou od aktuálnych ekonomických a spoločenských podmienok. Jej úprava reflektuje makroekonomické faktory, ako sú miera inflácie, hospodársky vývoj a reálna kúpna sila meny, pričom cieľom legislatívneho nastavenia je zabezpečenie proporcionality sankcií a primeranej represie vo vzťahu k závažnosti konania a jeho majetkovým dôsledkom. V súčasnosti sú jednotlivé hranice výšky škody definované v § 125 ods. 1 Trestného zákona, kde sú stanovené limity škody malej, väčšej, značnej a veľkého rozsahu.

Novela Trestného zákona č. 40/2024 Z. z.[9], s účinnosťou od 6. augusta 2024, došlo nielen k úprave všeobecnej hranice výšky škody, ale aj k modifikácii trestných sadzieb vzťahujúcich sa na kvalifikované skutkové podstaty trestného činu podvodu. Zákonodarca týmto legislatívnym zásahom reflektoval potrebu aktualizácie trestnoprávnych následkov v nadväznosti na vývoj ekonomických pomerov, infláciu a spoločenskú nebezpečnosť majetkovej kriminality, čo je vyjadrením zásady *proportionalitas poenae*.

Pre komplexnosť výkladu je potrebné dodať, že predmetná novela zasiahla aj špeciálne skutkové podstaty, ktoré sa týkajú osobitných druhov podvodných konaní[10]. Trestný čin podvodu podľa § 221 ods. 1 Trestného zákona predstavuje všeobecnú skutkovú podstatu, ktorej účelom je ochrana cudzieho majetku pred podvodným konaním. Uplatní sa však len v prípadoch, kde Trestný zákon neustanovuje osobitné skutkové podstaty pre špecifické formy podvodného konania. Zákonodarca totiž niektoré podvodné konania vyňal z rámca všeobecnej skutkovej podstaty a upravil ich ako samostatné trestné činy. Ak páchateľ naplní znaky takejto špeciálnej skutkovej podstaty, vylučuje sa jednočinný súbeh s trestným činom podvodu na základe princípu špeciality[11]. Detailná právna analýza jednotlivých špecifických foriem podvodného konania by prekročila obsahový rámec tohto príspevku a z tohto dôvodu im nebude v ďalšom texte venovaná pozornosť.

Nové hranice škody a ich dopad na trestnoprávnu prax

Jedným z kľúčových aspektov novely bolo redefinovanie finančných limitov v rámci jednotlivých kategórií škody, ktoré determinujú závažnosť skutku, jeho právnu kvalifikáciu a následne aj výšku trestných sadzieb. *Principium de minimis non curat lex*[12] (zákon sa nezaoberá malichernosťami) sa v trestnom práve prejavuje v tom, že došlo k zvýšeniu hraníc škody, čím sa zamedzuje zbytočnej kriminalizácii menej závažných konaní.

Tabuľka č. 2: Hranice výšky škody pred a po novele

Kategória škody	Pred novelou	Po novele
malá	nad 266 €	nad 700 €
väčšia	2660 €	nad 20 000 €
značná	26 000 €	nad 250 000 €
veľkého rozsahu	133 000 €	nad 650 000 €

V dôsledku tejto legislatívnej zmeny dochádza k úprave výšky škody, ktorá ovplyvňuje výklad a aplikáciu dotknutých ustanovení, pričom má zásadný vplyv na subsumpciu konania pod príslušné právne normy a rozhodovaciu činnosť orgánov činných v trestnom konaní, ako aj súdov,

[9] Zákon č. 40/2024 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

[10] Úverový podvod podľa § 222 Trestného zákona, poisťovací podvod podľa § 223 Trestného zákona, kapitálový podvod podľa § 224 Trestného zákona, subvenčný podvod podľa § 225 Trestného zákona, poškodzovanie finančných záujmov Európskych spoločenstiev podľa § 261 Trestného zákona a iné. Bližšie pozri ŠAMKO, P. 2012. *Trestný čin podvodu – Komentár s judikatúrou*, s. 282 a nasl.

[11] MARKOVÁ, V. a STRÉMY, T. 2019. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*, s. 161.

[12] Uvedený princíp vychádza z rímskeho práva a je spätý s prétorským právom. Bližšie pozri KINCL, J. 1990. *Dicta et regulae IURIS aneb právnické mudrosloví latinské*, s. 71.

čím sa mení prístup k vyvodzovaniu trestnoprávnej zodpovednosti. Novela vyvoláva konkrétne tieto právne následky:

Ad 1. Kvalifikácia skutkov ako priestupkov, ktoré by za účinnosti starej právnej úpravy boli trestnými činmi.

Novela zvýšila hranicu pre malú škodu z pôvodných 266 eur a 1 cent na 700 eur a 1 cent, čím sa zmenil aj prah pre trestnú zodpovednosť, keďže konania nespôsobujúce škodu vyššiu ako 700 € sú po novom posudzované ako priestupky podľa zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov. V zmysle zákona o priestupkoch sa podvodné konanie subsumuje pod priestupok proti majetku podľa § 50, pričom ide o priestupok vyžadujúci úmyselné zavinenie.[13] Od trestného činu podvodu ho odlišuje predovšetkým formálne kritérium – výška spôsobenej škody nepresahujúca 700 €, ktorá predstavuje hranicu trestnej zodpovednosti. Pre materiálne kritérium je charakteristická nižšia spoločenská škodlivosť, ktorá dosahuje intenzitu nepatrnej závažnosti, a to v súlade s interpretačným rámcom vyplývajúcim z § 10 ods. 2 Trestného zákona, na základe ktorého sa na konanie s minimálnou mierou škodlivosti hmotnoprávne nehľadí ako na trestný čin. Týmto krokom dochádza k zmierneniu trestnoprávnej represie, pričom sa uplatňuje zásada *ultima ratio,* ktorá reflektuje subsidiárny charakter trestného práva. Táto zásada vyžaduje, aby trestnoprávne prostriedky boli použité len v nevyhnutných prípadoch, keď ochranu právnych hodnôt nemožno zabezpečiť prostredníctvom miernejších právnych mechanizmov v rámci iných odvetví práva.[14]

Ad 2. Posun veľkého množstva skutkov z kvalifikovanej do základnej skutkovej podstaty trestného činu prípadne z kvalifikovanej s vyššou trestnou sadzbou do kvalifikovanej s nižšou trestnou sadzbou.

Ak sa určitý skutok posudzuje v rámci rôznych odsekov skutkovej podstaty trestného činu podvodu, nevyhnutne to implikuje zmenu dolnej a hornej hranice trestnej sadzby.

Teraz si uvedieme príklad, ako legislatívna zmena ovplyvnila právnu kvalifikáciu rovnakého skutku a aké trestnoprávne následky to so sebou prináša. Pred novelou bol skutok spočívajúci v podvodnom konaní, pri ktorom vznikla škoda **vo výške 133 000 €** posudzovaný podľa § 221 ods. 4 Trestného zákona ako škoda veľkého rozsahu. V dôsledku toho páchateľovi hrozila trestná sadzba od 10 do 15 rokov odňatia slobody, pričom skutok bol kvalifikovaný ako obzvlášť závažný zločin. Zároveň sa naň vzťahovala premlčacia doba[15] 20 rokov podľa § 87 ods. 1 písm. b) Trestného zákona v znení účinnom do 5. augusta 2024. Po novele, ktorá nadobudla účinnosť 6. augusta 2024 je rovnaký skutok posudzovaný podľa § 221 ods. 2 Trestného zákona, keďže spôsobená škoda sa po novom kvalifikuje len ako škoda väčšia. Tomu zodpovedá aj výrazne nižšia trestná sadzba, ktorá je stanovená na maximálne 4 roky odňatia slobody, pričom skutok sa kvalifikuje len ako prečin. Tento rozdiel je ešte viac umocnený samotnou zmenou úpravy trestnej sadzby pri kvalifikovaných skutkových podstatách trestného činu podvodu, keďže pred novelou by za škodu väčšiu hrozil trest odňatia slobody na 1 až 5 rokov. Uvedený skutok sa v zmysle aktuálnej právnej úpravy premlčí za 5 rokov[16]. Vyššie načrtnuté zmeny možno zosumarizovať v nasledovnej tabuľke.

Tabuľka č. 3: Trestný čin podvodu s následkom škody vo výške 133 000 € pred a po novele

Kritérium	Pred novelou	Po novele
Výška škody	škoda veľkého rozsahu	väčšia škoda
Príslušné ustanovenie TZ	§ 212 ods. 1, 4	§ 212 ods. 1, 2
Trestná sadzba	10 až 15 rokov	maximálne 4 roky

[13] ŠAMKO, P. 2012. *Trestný čin podvodu – Komentár s judikatúrou,* s. 14.
[14] MARKOVÁ, V. a STRÉMY, T. 2019. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť,* s. 19.
[15] Vo vzťahu k premlčacej dobe je potrebné podotknúť, že uvedenou novelou sa menili aj premlčacie doby.
[16] § 87 ods. 1 písm. d) Trestného zákona.

Kategória TČ	obzvlášť závažný zločin[17]	prečin
Premlčacia doba[18]	20 rokov	5 rokov

Z uvedeného vyplývajú rôzne právne dôsledky, pričom príspevok je zameraný len na tie najkľúčovejšie.

Podľa platnej trestnoprávnej úpravy Slovenskej republiky je možné upustiť od potrestania výlučne pri prečinoch, a to za splnenia podmienok ustanovených v § 40 Trestného zákona. Keďže v dôsledku novely došlo k prekvalifikovaniu skutku z obzvlášť závažného zločinu do kategórie prečinu, otvára sa pre obvineného nová možnosť využiť inštitút upustenia od potrestania. Uvedené má dvojitý dopad na trestnoprávnu prax. Prvým aspektom je, že sa páchateľovi poskytuje procesná motivácia k aktívnej spolupráci. Možnosť dosiahnuť upustenie od potrestania predstavuje silný incentív, ktorý môže viesť k rýchlejšiemu odstráneniu alebo zmierneniu škodlivého následku trestného činu. Druhý aspekt spočíva v tom, že sudcom sa rozširuje diskrečná právomoc pri individualizovanom posudzovaní konkrétnych skutkov. Možnosť zmiernenia sankcií na základe osobných pomerov páchateľa, jeho postojov a úsilia o nápravu môže prispieť k efektívnejšiemu uplatňovaniu trestnej politiky. Zníženie sankčného tlaku v prípadoch, kde to odôvodňujú okolnosti, umožňuje flexibilnejšie riešenie následkov trestnej činnosti a môže prispieť k nižšej recidíve.

Pred novelou musel byť páchateľovi uložený trest odňatia slobody v súlade s § 34 ods. 6 Trestného zákona, keďže za trestný čin, ktorého horná hranica trestnej sadzby prevyšovala päť rokov (po predmetnej novele už osem), bolo uloženie nepodmienečného trestu povinné, ak zákon neustanovoval inak. Výnimku predstavovalo ustanovenie § 53 ods. 2 Trestného zákona, podľa ktorého bolo možné uložiť trest domáceho väzenia aj za trestný čin, pri ktorom horná hranica trestnej sadzby neprevyšovala desať rokov. Táto výnimka sa však v danom prípade neuplatnila, keďže trestný čin podvodu s následkom škody vo výške 133 000 € bol sankcionovaný trestnou sadzbou odňatia slobody v rozmedzí 10 až 15 rokov. Po novele by bolo možné páchateľovi uložiť napríklad podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, trest domáceho väzenia, trest povinnej práce či peňažný trest.

Ďalšou právnou konzekvenciou vyplývajúcou z legislatívnej zmeny je skutočnosť, že keďže skutok by bol posudzovaný podľa predchádzajúcej právnej úpravy ako obzvlášť závažný zločin, vzťahovala by sa na obvineného povinnosť mať obhajcu *ex lege* v zmysle § 37 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku[19], a to od momentu vznesenia obvinenia. Zákon však pripúšťa výnimku z tejto povinnosti, pričom obvinený by mohol po prvej porade s obhajcom uplatniť svoje právo na vzdanie sa povinnej obhajoby, a to v súlade s § 37 ods. 4 Trestného poriadku.

V neposlednom rade je podstatné zdôrazniť právnu implikáciu prejavujúcu sa v obmedzení možnosti využitia jedného z účinných prostriedkov zabezpečovania informácií, a to odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v zmysle § 115 Trestného poriadku. Tento inštitút je zákonom podmienený tým, že sa vzťahuje výlučne na zločiny alebo taxatívne vymedzené trestné činy. S prihliadnutím na účinnú právnu úpravu dochádza k vylúčeniu možnosti jeho využitia v trestnom konaní za predmetný skutok, čo zásadným spôsobom ovplyvňuje rozsah operatívno-pátracej činnosti.

Zníženie trestných sadzieb pri trestnom čine podvodu a jeho dopad na trestnoprávnu prax

Novelou boli upravené aj trestné sadzby vzťahujúce sa na trestný čin podvodu, pričom legislatívny trend naznačuje posun smerom k zmierneniu represie pri jednotlivých kvalifikovaných skutkových podstatách. V tejto súvislosti možno pozorovať:

[17] Trestný zákon rozoznáva len dva druhy trestných činov (tzv. bipartícia TČ) – prečin a zločin. Obzvlášť závažný zločin sa považuje za subkategóriu zločinu. Pre účely tohto príspevku je nevyhnutné v danej tabuľke upresniť zločin ako obzvlášť závažný.

[18] § 87 ods. 1 Trestného zákona.

[19] Zákon č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

a) Zníženie trestnej sadzby pri kvalifikovanej skutkovej podstate (§ 221 ods. 2 TZ), ktorá zahŕňa prípady spôsobenia väčšej škody.
   - **Dolná hranica** trestnej sadzby sa znižuje z 1 roka na **0 rokov**.
   - **Horná hranica** trestnej sadzby sa znižuje z 5 rokov na **4 roky**.

b) Zníženie trestnej sadzby pri kvalifikovanej skutkovej podstate (§ 221 ods. 3 TZ), ktorá pokrýva prípady spôsobenia značnej škody, konania z osobitného motívu, závažnejšieho spôsobu konania alebo spáchania trestného činu na chránenej osobe.
   - **Dolná hranica** trestnej sadzby sa znižuje z 3 rokov na **2 roky**.
   - **Horná hranica** trestnej sadzby sa znižuje z 10 rokov na **8 rokov**.

Pred legislatívnou úpravou podliehal tento trestný čin premlčaniu v lehote 20 rokov, pričom v dôsledku zníženia trestnej sadzby došlo k skráteniu premlčacej doby na 10 rokov.

c) Zníženie trestnej sadzby pri kvalifikovanej skutkovej podstate (221 ods. 4 TZ) vzťahujúcej sa na prípady spôsobenia škody veľkého rozsahu, spáchania trestného činu páchateľom, ktorý je členom nebezpečného zoskupenia alebo spáchania trestného činu za krízovej situácie.
   - **Dolná hranica** trestnej sadzby sa znižuje z 10 rokov na **3 roky**.
   - **Horná hranica** trestnej sadzby sa znižuje z 15 rokov na **10 rokov**.

V nadväznosti na zníženie trestnej sadzby došlo k úprave premlčacej doby, ktorá sa z pôvodných 20 rokov skrátila na 10 rokov.

Z pohľadu trestného práva ide o depenalizáciu, teda zmiernenie trestnoprávnej represie vo vzťahu k posudzovaniu a sankcionovaniu daných skutkov. Tento trend súvisí so snahou znížiť preplnenie ústavov na výkon trestu odňatia slobody a otvára širší priestor pre ukladanie alternatívnych trestov v súlade so zásadou humánnosti.

V súvislosti s oboma zásadnými legislatívnymi zmenami sa uplatňuje premisa rekvalifikácie skutkov v prebiehajúcich trestných konaniach v intenciách retrospektívnej aplikácie miernejšieho zákona. Na základe čl. 50 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky[20] a § 2 ods. 1 Trestného zákona sa v trestnom konaní vždy uplatňuje zákon, ktorý je pre páchateľa priaznivejší (tzv. *retroaktivita in mitius*). Ak dôjde k zníženiu závažnosti skutku, nová právna úprava sa aplikuje aj na trestné činy spáchané pred nadobudnutím účinnosti tejto zmeny, pokiaľ ešte nebol vynesený rozsudok.

V prípade prebiehajúcich trestných konaní musia teda orgány činné v trestnom konaní zohľadniť právnu zmenu a skutok prekvalifikovať na menej závažný čin. Ako príklad môže slúžiť situácia, ak bol skutok pôvodne kvalifikovaný ako závažnejší trestný čin (napríklad s trestnou sadzbou odňatia slobody na 3 až 10 rokov), ale po legislatívnej zmene sa považuje za menej závažný trestný čin (napríklad s trestnou sadzbou odňatia slobody na 2 až 8 rokov), obvinenému hrozí nižší trest. Dokonca môže dôjsť k zmene právneho režimu trestného konania, a to z konania vedeného pre obzvlášť závažný zločin na konanie o prečine alebo zločine, čo má priamy dopad na procesnoprávne aspekty trestného konania, vrátane vplyvu na samotné vyšetrovanie a s tým súvisiaci inštitút povinnej obhajoby, rozsah dokazovania, aplikáciu jednotlivých procesných inštitútov (napríklad prostriedkov zabezpečovania informácií a podobne).

Záver

Z komplexného posúdenia vyššie analyzovaných aspektov vyplýva, že jednotlivé znaky skutkovej podstaty trestného činu podvodu sa nemenia, avšak mení sa ekonomický prah závažnosti konania, čo je dôležité pre správne právne posúdenie a uloženie primeranej sankcie. Pertraktovaná novela Trestného zákona z roku 2024 na jednej strane umožňuje trestnoprávnemu systému zachovať trestnú politiku primeranú dobovým podmienkam, na druhej strane ponecháva

[20] Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

dostatočný priestor pre represiu pri závažných skutkoch. V aplikačnej praxi sa bude musieť súdna moc vyrovnať s novými interpretáciami jednotlivých ustanovení, pričom *de lege lata* možno konštatovať, že smerovanie legislatívy odzrkadľuje racionalizáciu trestnej politiky. Zostáva však otázka, či a do akej miery sa nové pravidlá osvedčia *in concreto*, teda v konkrétnych prípadoch trestného konania.

Zoznam bibliografických odkazov

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/2024 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR z 30. januára 2004, sp. zn. 11 Tdo 902/2003.

FENYK, J. a kol. 2010. *Trestní zákoník a Trestní řád, průvodce trestněprávními předpisy a judikatúrou*. 1. díl, Trestní zákoník. Praha: Linde. 1318 s. ISBN 978-80-7201-808-6.

KINCL, J. 1990. *Dicta et regulae IURIS aneb právnické mudrosloví latinské*. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum. 296 s. ISBN 80-7066-316-2.

KORGO, D. a kol. 2016. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. 495 s. ISBN 978-80-7380-631-6.

MARKOVÁ, V. a STRÉMY, T. 2019. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk. 283 s. ISBN 978-80-7380-771-9.

NOVOTNÝ, O. a kol. 1992. *Trestní právo hmotné, II. zvláštní část*. Praha: Codex. 230 s. ISBN 978-80-9011-851-5.

ŠAMKO, P. 2012. *Trestný čin podvodu – Komentár s judikatúrou*. Bratislava: IURA EDITION. 312 s. ISBN 978-80-8078-553-6.

Kontaktné údaje:

por. Mgr. Natália Csonková
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
natalia.csonkova@minv.sk ; natalia.csonkova@akademiapz.sk

POKRAČOVACÍ A HROMADNÝ TRESTNÝ ČIN: APLIKAČNÉ VÝZVY A RIEŠENIA V TRESTNOPRÁVNEJ PRAXI

JUDr. Attila FODOR
externý doktorand
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Vyšetrovateľ OR PZ Dunajská Streda

Anotácia: *Príspevok sa zameriava na dva významné trestnoprávne inštitúty – pokračovací a hromadný trestný čin. Tieto inštitúty predstavujú špecifické spôsoby páchania trestnej činnosti, ktoré majú svoje pevné zakotvenie v Trestnom zákone. V aplikačnej praxi však často vznikajú problémy s ich správnym použitím na konkrétne prípady. Preto je potrebné najskôr oba inštitúty objasniť z právno-teoretického hľadiska a následne upriamiť pozornosť na vybrané situácie, ktoré môžu v praxi spôsobovať komplikácie. Tieto situácie je vhodné detailne analyzovať a ponúknuť na ne vhodné riešenia, ktoré by prispeli k efektívnejšej aplikácii uvedených inštitútov v právnej praxi.*
Kľúčové slová: *Pokračovací trestný čin, hromadný trestný čin, aplikačná prax.*

Annotation: *The article focuses on two significant criminal law institutions – the continuing offense and the mass offense. These institutions represent specific methods of committing criminal acts, which are firmly established in the Criminal Code. However, in practical application, problems often arise with their proper use in specific cases. Therefore, it is necessary to first clarify both institutions from a legal-theoretical perspective and then direct attention to selected situations that may cause complications in practice. These situations should be thoroughly analyzed and appropriate solutions offered, which would contribute to a more effective application of these institutions in legal practice.*
Keywords: *Continuing offense, mass offense, practical application.*

Úvod

V trestnoprávnej praxi nie je výnimočné, že trestný čin nevznikne okamžitým konaním jedným skutkom, ale môže byť výsledkom série viacerých konaní páchateľa. Táto rôznorodosť správania predstavuje významnú výzvu pre trestné právo, ktoré musí hľadať efektívne nástroje na kvalifikáciu a postihovanie takýchto činov. Ide najmä o situácie, keď jednotlivé skutky samy o sebe nenapĺňajú znaky trestného činu, ale v spojení s ďalšími konaniami získavajú právne relevantnú povahu. Koncept pokračovacieho a hromadného trestného činu vznikol práve ako odpoveď na potrebu zachytiť dynamiku trestnej činnosti, ktorá pozostáva z viacerých čiastkových útokov.

Tieto inštitúty predstavujú špecifický spôsob kvalifikácie skutkov, ktorých jednotlivé časti sú svojou povahou a súvislosťou prepojené tak, že vytvárajú jeden právne významný celok. Napriek tomu ich rozlíšenie a správna aplikácia nie sú vždy jednoznačné a často sa stávajú predmetom odborných diskusií. Kľúčové je pochopiť základné princípy, na ktorých tieto inštitúty stoja, a zároveň analyzovať ich charakteristické znaky, ako je časová, povahová či subjektívna súvislosť medzi jednotlivými útokmi.

Nedostatok jednotnosti v aplikácii týchto inštitútov v praxi otvára priestor na odbornú diskusiu. Kritické analýzy ukazujú na potrebu precizovania kritérií pre ich rozlíšenie, a to nielen na teoretickej úrovni, ale aj v rozhodovacej praxi súdov. Správna kvalifikácia pokračovacieho a hromadného trestného činu má totiž významný vplyv na rozsah trestnej zodpovednosti páchateľa, ako aj na určenie primeraného trestu. Tento článok preto reflektuje na praktické dôsledky uplatňovania pokračovacieho a hromadného trestného činu a ponúka pohľad na ich význam v trestnoprávnej doktríne aj v aplikačnej praxi.

Pokračovací trestný čin

Právnu úpravu pokračovacieho trestného činu nachádzame v ustanovení § 122 ods. 10 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“). Zákonodarca v dôvodovej správe k ustanoveniu upravujúcemu pokračovací trestný čin uviedol, že *„....sú tu definované pojmy ktoré doteraz upravovala len teória trestného práva a to spáchanie trestného činu opätovne,*

opakovane, pokračovací trestný čin, hromadný a trvajúci trestný čin a pokračovanie v konaní.“[1] V tomto smere zákonodarca rezignoval na podrobnejšie odôvodnenie navrhovaného znenia ustanovenia o pokračovacom trestnom čine, pričom uviedol iba to, že sa zakotvujú pojmy, ktoré doteraz upravovala iba teória. Uvedené naznačuje, že samotná právna teória sa v dostatočnom rozsahu zaoberala definíciou, ako aj podmienkami aplikácie pokračovacích trestných činov.

Pod pojem pokračovacieho trestného činu je možné podriadiť len také opakované protispoločenské konania, ktoré napĺňajú znaky toho istého trestného činu. Samotné opakované páchanie toho istého trestného činu však ešte nie je dostatočným rozlišovacím znakom medzi pokračovacím trestným činom a trestným činom spáchaným opakovane. V tomto prípade je potrebné zohľadniť aj ďalšie formálne znaky pokračovacieho trestného činu upravené Trestným zákonom, a to objektívnu, ako aj subjektívnu súvislosť.

V prvom rade zákon vyžaduje spáchanie toho istého trestného činu. Táto zákonná podmienka je splnená v prípade, ak jednotlivé čiastkové útoky, z ktorých pozostáva samotný pokračovací trestný čin, napĺňajú znaky skutkovej podstaty toho istého trestného činu upraveného v osobitnej časti Trestného zákona. Svojím konaním môže naplniť znaky buď základnej skutkovej podstaty, alebo kvalifikovanej, prípadne oboje. V prípade alternatívnych spôsobov naplnenia skutkovej podstaty bude dostatočné, ak spácha daný trestný čin niektorou z alternatív. Niektoré trestné činy sú tvorené viacerými ustanoveniami, ktoré sú samostatnými základnými skutkovými podstatami (ako napríklad trestný čin neoprávneného prechovávania omamnej látky a psychotropnej látky); takéto prípady nemožno pojať pod pojem „ten istý trestný čin“. Zhodu trestného činu neudáva jeho názov, ktorý môže pojať aj viacero základných skutkových podstát, ale skutočnosť, že bola naplnená tá istá základná skutková podstata.[2] Je tiež irelevantné, v ktorých vývojových štádiách došlo k spáchaniu jednotlivých čiastkových útokov, teda či všetky čiastkové útoky boli dokonané, alebo niektoré ostali na úrovni pokusu či prípravy.

Objektívna súvislosť je formálnym znakom pokračovacieho trestného činu, ktorý pozostáva z čiastkových zložiek v podobe času, spôsobu spáchania a predmetu útoku.

Časovú súvislosť nie je možné ohraničiť maximálnym intervalom medzi jednotlivými útokmi. Je potrebné zohľadniť všetky konkrétne okolnosti prípadu, ktoré ovplyvňujú dĺžku intervalu medzi jednotlivými útokmi, spôsob vykonania trestného činu, druh trestného činu aj čas potrebný na prípravu páchateľa na ďalší útok. Časový rozdiel však nemôže byť medzi jednotlivými čiastkovými útokmi taký veľký, aby vylučoval konanie na základe jednotiaceho zámeru.[3]

Spôsob spáchania nevyžaduje úplnú identickosť spáchania čiastkových útokov, ale postačuje určitá miera podobnosti, ktorú treba posudzovať v súvislosti so spoločným zámerom páchateľa. Nie je rozhodujúce, či a akým spôsobom páchateľ tieto útoky maskuje – či už rovnakým spôsobom, alebo úplne odlišne. Jednotnosť v spôsobe spáchania útokov možno konštatovať aj v prípadoch, keď páchateľ postupne zdokonaľuje metódy každého ďalšieho útoku alebo zvyšuje ich účinnosť. Ak páchateľ pri ďalšom čiastkovom útoku nepoužije rovnaký spôsob ako pri predchádzajúcich, môže to byť dôsledkom jeho skúseností z minulých útokov, ktoré ukazujú, že rovnaký prístup už nie je potrebný. Ak by však bola takáto situácia požadovaná, páchateľ by s vysokou pravdepodobnosťou konal podobným spôsobom.[4]

Predmet útoku je vec, prípadne osoba, voči ktorej smeruje konanie páchateľa. Nie je potrebné, aby jednotlivé čiastkové útoky smerovali voči tej istej osobe alebo veci; tento zužujúci výklad by viedol k znemožneniu použitia pokračovacieho trestného činu výlučne na ojedinelé prípady. Preto je potrebné uplatniť extenzívny výklad, pričom pri veciach postačuje, že pôjde o druhovo rovnakú vec.

---

[1] Dôvodová správa k Trestnému zákonu [online], [cit. 15.01.2025] Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=189687

[2] Pozri R 40/1980.

[3] MENCEROVÁ, I. Mnohosť trestnej činnosti. Bratislava: C.H. Beck , 2013, ISBN 978-80-89603-17-6, str. 98.

[4] BURDA, E., BELEŠ, A., ĽORKO, A., MIHÁLIK, S. Trestná zodpovednosť. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022, ISBN 978-80-7160-638-3, str. 81.

Subjektívna súvislosť je ďalším obligatórnym znakom pokračovacieho trestného činu. Zákonodarca explicitne nevymedzil jednotlivé zložky subjektívnej súvislosti, ako to urobil v prípade objektívnej súvislosti. Z ustanovenia o pokračovacom trestnom čine vyplýva, že subjektívnou súvislosťou je najmä jednotiaci zámer páchateľa spáchať uvedený trestný čin. Jednotiaci zámer je považovaný za obligatórnu zložku subjektívnej súvislosti, pričom právna teória i rozhodovacia prax stotožňujú subjektívnu súvislosť s jednotiacim zámerom.

„Kým z materiálneho hľadiska je možné jednotlivé čiastkové útoky pokračovacieho trestného činu považovať za samostatné skutky, tak z formálneho hľadiska - vychádzajúceho z konštrukcie pokračovacieho trestného činu zakotvenej v § 122 ods. 10 Trestného zákona - sa pokračovací trestný čin považuje za jediný skutok pozostávajúci z viacerých čiastkových útokov. V tejto súvislosti je však zároveň potrebné osobitne zdôrazniť, že táto formálna hmotnoprávna jednota skutku vyplývajúca z § 122 ods. 10 Trestného zákona je „len" jednotou právnou, keďže jej chýba reálny materiálny základ."[5]

Pokračovací trestný čin sa z hľadiska hmotnoprávneho poňatia považuje formálne za jeden skutok, pozostávajúci z viacerých čiastkových útokov. [6]

Z pohľadu procesného práva tvoria jednotlivé čiastkové útoky pokračovacieho trestného činu samostatné skutky. Z dôvodu tejto špecifickej povahy pokračovacieho trestného činu sa pre ďalšie čiastkové útoky nevznáša samostatné obvinenie, ale pôvodné obvinenie sa rozširuje. Keďže pre pokračovací trestný čin ako taký už bolo začaté trestné stíhanie, opätovné začínanie trestného stíhania pre ďalší čiastkový útok nie je potrebné.[7]

Súd na hlavnom pojednávaní nemôže zahrnúť do skutku, o ktorom bude rozhodovať, tie čiastkové útoky pokračovacieho trestného činu, ktoré neboli uvedené v obžalobe, aj keď z hľadiska hmotného práva by išlo o jeden skutok.[8]

Hromadný trestný čin

Legálna definícia hromadného trestného činu sa nachádza v ustanovení § 122 ods. 11 Trestného zákona. Podstata hromadného trestného činu spočíva v tom, že na jeho spáchanie je potrebné vykonať viaceré samostatné čiastkové činy, ktoré samy osebe ešte nedosahujú povahu trestného činu. Trestným činom sa tieto činy stávajú až vo svojom súhrne, pričom ich trestnosť sa posudzuje spoločne. Aj keď tieto čiastkové činy môžu byť považované za jednotlivé skutky, z pohľadu trestného práva nejde o samostatne relevantné skutky. Trestnoprávnu relevanciu nadobúdajú až svojím vzájomným spolupôsobením ako súčasť jedného celku.[9]

„Hromadnosť trestného činu podľa § 122 ods. 11 Tr. zák. je v základnej skutkovej podstate vyjadrená podmienkou mnohosti čiastkových útokov....Najvyšší súd dodáva, že podstata hromadného trestného činu spočíva v tom, že na jeho spáchanie sa vyžaduje viacero samostatných útokov, ktoré sami o sebe ešte nie sú trestnými činmi a trestným činom sa statnú až vo svojom súhrnne, kedy sa trestnosť týchto samostatných činov posudzuje spoločne."[10]

Ustanovenie o hromadnom trestnom čine je možné aplikovať v prípade, ak samotná skutková podstata daného trestného činu vyžaduje obligatórnu mnohosť útokov zo strany páchateľa. Mnohosť útokov sa vyžaduje v podobe sústavnosti konania (ako v prípade trestného činu podávania alkoholických nápojov mládeži podľa § 175 Trestného zákona) alebo väčšieho

[5] Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republike sp. zn. 5Tdo/60/2023, zo dňa 28.09.2023.

[6] ČENTÉŠ, J. KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVČEK I. BURDA E. a kol. Trestný poriadok I : komentár : § 1-195. Bratislava: C.H. Beck , 2021, ISBN 978-80-89603-88-6, str. 105.

[7] ČENTÉŠ, J. KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVČEK I. BURDA E. a kol. Trestný poriadok I : komentár : § 196-569. Bratislava: C.H. Beck , 2021, ISBN 978-80-89603-88-6, str. 113.

[8] MENCEROVÁ, I. TOBIÁŠOVÁ, L. TURAYOVÁ, Y. a kol. Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 2 aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015, ISBN 978-80-8175-011-5, str. 243.

[9] BURDA, E., BELEŠ, A., ĽORKO, A., MIHÁLIK, S. Trestná zodpovednosť. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022, ISBN 978-80-7160-638-3, str. 84.

[10] Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp.zn.: 6Tdo/57/2018, zo dňa 24.4.2019.

počtu útokov (ako v prípade trestného činu nedovoleného ozbrojovania a obchodovania so zbraňami, konkrétne v § 295 ods. 1 písm. b) Trestného zákona).

O hromadný trestný čin pôjde i v prípadoch, keď skutkovú podstatu trestného činu možno splniť už jedným čiastkovým útokom, avšak v konkrétnej situácii je skutková podstata naplnená až súhrnom viacerých čiastkových útokov (ako príklad je možné uviesť trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona, keď jednotlivé čiastkové útoky nedosahujú škodu malú, ktorú dosiahnu až v jeho súhrne).

Na rozdiel od pokračovacieho trestného činu zákon v prípade hromadného trestného činu nevyžaduje splnenie formálnych znakov, ako sú objektívna a subjektívna súvislosť. Kľúčovým prvkom je, že trestný čin je naplnený až súhrnom viacerých čiastkových činov, ktoré samy osebe ešte nemusia byť trestnými činmi.

V prípadoch, keď už samotná skutková podstata daného trestného činu vyžaduje mnohosť útokov, objektívna a subjektívna súvislosť sú už zahrnuté v danej skutkovej podstate. Z uvedeného dôvodu nie je potrebné ich samostatne dokazovať.

Otázne ostáva, či objektívna a subjektívna súvislosť medzi čiastkovými útokmi musí existovať aj v prípade, keď skutkovú podstatu trestného činu možno splniť už jedným čiastkovým útokom, avšak v konkrétnej situácii je skutková podstata naplnená až súhrnom viacerých čiastkových útokov. Síce Trestný zákon explicitne nevyžaduje naplnenie týchto formálnych znakov, avšak medzi jednotlivými čiastkovými útokmi musí existovať súvislosť aspoň v malej miere. Tu je potrebné poukázať hlavne na časovú súvislosť, kedy medzi jednotlivými čiastkovými útokmi nemal existovať veľký časový odstup vzhľadom na spáchaný čiastkový útok, aby existovala logická a systematická väzba medzi nimi. Príliš dlhý časový odstup medzi jednotlivými čiastkovými útokmi by mohol narušiť kontinuitu hromadného trestného činu. Nedostatok existencie formálnych znakov by mal za následok nemožnosť hodnotiť jednotlivé čiastkové útoky ako súčasť hromadného trestného činu, pričom by tie museli byť hodnotené samostatne, kedy sami o sebe by nedosahovali intenzitu trestného činu, prípadne len intenzitu priestupku alebo správneho deliktu.

Hromadný trestný čin z hľadiska hmotnoprávneho tak i procesnoprávneho považujeme za jeden skutok.

Aplikačná prax pokračovacieho a hromadného trestného činu

V praxi sa možno stretnúť s odlišnými názormi na aplikáciu pokračovacieho trestného činu a hromadného trestného činu v jednotlivých prípadoch. Z uvedeného dôvodu demonštrujeme názorne dve prípadové štúdie, ktoré sa môžu reálne vyskytnúť, pričom v prvom prípade je možné poukázať na súdnu prax, nakoľko prípad pochádza zo samotného súdneho rozhodnutia.

Prípad č. 1

1/ dňa 14.10.2024 v čase okolo 23:35 hodine v meste R. E., ul. H. XXXX/XX, po predchádzajúcej slovnej dohode obvinený Š. A. vypáčil s nožom bočné okno pohostinstva s názvom K. I., následne obvinený F. J. vliezol cez toto okno do priestorov pohostinstva a z predajnéhopultu odcudzil tam voľne položenú 1 ks sklenenú nádobu s objemom 51 a obsahom zbierok peňazí vo výške 600,- EUR, ktorú nádobu vyniesol cez vypáčené okno a následne z miesta spoločne odišli, čím pre poškodeného O. I. - K. I., s miestom podnikania T. XXX, O.: XXXXXXXX spoločným konaním krádežou spôsobili škodu vo výške 600,-Eur a poškodením rámu dreveného okna škodu vo výške 60,-Eur podľa odborného vyjadrenia,

2/ dňa 15.10.2024 v čase o 01:20 hodine sa vrátil na adresu ul. H. XXXX/XX, R. E., kde už cez vypáčené okno vnikol do priestorov pohostinstva s názvom K. I., nachádzajúcej sa na uvedenej adrese, odkiaľ odcudzil drobné mince v igelitovom sáčku v hodnote 150,- EUR, 1 ks notebook neznámej značky v hodnote 20.- EUR a 2 ks nabíjacích káblov na mobilné telefóny v hodnote 5,-Eur, následne z miesta odišiel, čím pre poškodeného O. I. - K. I., s miestom podnikania T. XXX, O.: XXXXXXXX, spôsobil krádežou vyššie uvedených vecí celkovú škodu 175,-Eur,

čím obvinený Š. A. konaním v bode 1 a 2 obžaloby spôsobil poškodenému celkovú škodu 775,- Eur, a takto konal napriek tomu, že bol za prečin krádeže podľa § 212 ods. 1 písmeno b/ Trestného zákona odsúdený trestným rozkazom Okresného súdu Dunajská Streda sp. zn. XT/XX/XXXX zo dňa 27.07.2024 s právoplatnosťou dňa 27.07.2024.

Uvedený skutok bol dozorujúcou prokuratúrou kvalifikovaný vo vzťahu k obvinenému F. J. ako v bode I. prečin krádeže formou spolupáchateľstva podľa § 20 k § 212 ods. 1 písm. b) Trestného zákona a vo vzťahu k obvinenému Š. A. ako v bode I. a v bode II. pokračovací prečin krádeže formou spolupáchateľstva podľa § 20 k § 212 ods. 1 písm. a), písm. b), ods. 2 písm. b) Trestného zákona. S uvedenou kvalifikáciou sa stotožnil aj sudca okresného súdu, ktorý páchateľov odsúdil trestným rozkazom.

Zo samotnej súdnej praxe je možné poukázať na nasledovné súdne rozhodnutia:

„Ustanovenie § 122 ods. 10 Tr. zák. označuje za pokračovací trestný čin len také konanie páchateľa, ktorým pokračoval v páchaní toho istého trestného činu a zároveň sú splnené ďalšie formy pokračovania v trestnom čine. Z uvedeného vyplýva, že za pokračovací trestný čin môže byť posúdené len také konanie páchateľa, pri ktorom boli každým čiastkovým útokom naplnené všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu. Ustanovenie § 122 ods. 10 Tr. zák. nemožno pri trestnom čine krádeže vykladať tak, že za pokračovací trestný čin krádeže by bolo možné posúdiť aj také viaceré čiastkové útoky, ktorými si síce páchateľ prisvojil cudziu vec jej zmocnením, ale hodnota tejto veci (vecí) nedosiahla aspoň škodu malú (266 eur - § 125 ods. 1 Tr. zák.). Spočítaním škôd spôsobených páchateľom prisvojením si cudzej veci jej zmocnením nepresahujúcich škodu malú, ktorými útokmi sa páchateľ dopustil viacerých priestupkov proti majetku (§ 50 zákona 372/1990 Zb. o priestupkoch) nemožno vyvodiť voči nemu trestnú zodpovednosť za pokračovací trestný čin krádeže, pretože jednotlivými čiastkovými útokmi neboli naplnené všetky znaky skutkovej podstaty prečinu krádeže (absentuje objektívna stránka a jej súčasť – následok), tak ako to predpokladá ustanovenie § 122 ods. 10 Tr. zák. Iný rozširujúci výklad označeného zákonného ustanovenia by znamenal výrazné zhoršenie postavenia páchateľa viacerých priestupkov a jeho kriminalizáciu bez zákonného podkladu. Princíp spočítania jednotlivých škôd tak, ako to vyslovil Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí 3Urto/6/2014 z 1. októbra 2014 je možný, ak každá z týchto škôd dosiahne aspoň škodu malú, a teda každým čiastkovým útokom boli naplnené všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu krádeže.“[11]

V uvedenom rozhodnutí Najvyšší súd potvrdil, že princíp spočítania jednotlivých škôd je prípustný len vtedy, ak každým čiastkovým útokom bola naplnená skutková podstata trestného činu vrátane dosiahnutia škody malej. Tento výklad zdôrazňuje, že pokračovací trestný čin nemožno konštruovať na základe priestupkov, pretože by tým došlo k umelej kriminalizácii a porušeniu základných princípov trestného práva.

„Rozhodujúcim znakom pokračovania v trestnom čine je, že jednotlivé útoky, z ktorých každý napĺňa znaky toho istého trestného činu, sú po subjektívnej stránke spojené jedným a tým istým zámerom páchateľa v tom význame, že už od počiatku zamýšľa aspoň v hrubých rysoch aj ďalšie útoky a že po objektívnej stránke sa jednotlivé útoky javia ako postupné realizovanie tohto jediného zámeru.“ [12]

Podľa názoru JUDr. Petera Šamka „*judikatúra R 22/1991*[13] *predstavuje prípustný rozširujúci výklad právnej normy (ustanovenia § 122 ods. 10 Tr. zák.), nakoľko (napríklad pri trestnom čine krádeže) jednotlivé čiastkové útoky už napĺňajú znaky skutkovej podstaty trestného činu krádeže ohľadne protiprávneho konania páchateľa (páchateľ odcudzuje cudzie veci – nie je preto možné sa stotožniť s rozhodnutím Najvyššieho súdu SR z 08.09.2015, že by pri čiastkových útokoch, pri ktorých páchateľ nespôsobí škodu malú úplne absentovala objektívna stránka, nakoľko protiprávne konanie páchateľa tu naplnené nepochybne je, pričom len následok*

[11] Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2Urto/5/2015 zo dňa 8.9.2015.

[12] Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 43/2014 zo dňa 30.01.2014.

[13] „Za trestný čin krádeže podľa § 247 ods. 1 Tr. zák. sa považujú i jednotlivé útoky, ktorými páchateľ spôsobil škodu nižšiu než nie nepatrnú, ak tvoria pokračovanie v trestnom čine a celá škoda dosiahne tuto hranicu.“

nedosahuje výšku malej škody), s tým, že zákonom predpokladaný následok je daný až súhrnom spôsobených škôd. Uvedené vyplýva z povahy pokračovacieho trestného činu, ktorý sa hmotnoprávne považuje za jeden skutok, ktorý má len jeden následok (ide v podstate o obdobu jednorazového konania páchateľa, pri ktorom platí právna konštrukcia, že jednotiaci zámer páchateľa spája všetky čiastkové útoky v jeden celok, do jedného skutku, teda aj do jedného následku. Preto je možné sčítavať škody pri jednotlivých čiastkových útokoch a to aj také, ktoré nedosahujú výšku škody malej, pretože až ich súčet je vyjadrením jednotiaceho zámeru páchateľa, ktorý už naplnil znaky skutkovej podstaty trestného činu ohľadne protiprávneho konania, ktoré je podstatou trestného činu krádeže)."[14]

Názor JUDr. Petra Šamka je presvedčivý z kontextu efektívnosti trestného práva a ochrany hodnôt, avšak si dovolíme s uvedeným názorom nesúhlasiť, nakoľko zo samotného gramatického výkladu ustanovenia § 122 ods. 10 Trestného zákona vyplýva, že páchateľ svojim konaním musí napĺňať znaky skutkovej podstaty rovnakého trestného činu uvedeného v osobitnej časti Trestného zákona. Zo slovného spojenia „toho istého trestného činu" môžeme usúdiť, že sa vyžaduje naplnenie všetkých znakov skutkovej podstaty, teda každý čiastkový útok páchateľa musí byť samostatným trestným činom. Toto tvrdenie je možné oprieť aj o definíciu hromadného trestného činu, kde zákonodarca explicitne uviedol, že páchateľom spáchané viaceré činy ešte samostatne nie sú trestnými činmi. Teda v prípade hromadného trestného činu zákonodarca predpokladal skutočnosť, že jednotlivé čiastkové útoky sami o sebe nenaplnia znaky skutkovej podstaty trestného činu. Ak by však zákonodarca mal v úmysle zakotviť, že nie všetky čiastkové útoky páchateľa musia naplniť samostatne všetky znaky skutkovej podstaty daného trestného činu, túto skutočnosť by explicitne zakotvil rovnako ako v prípade hromadných trestných činov. Zákonodarca samostatne zakotvil kategóriu pokračovacieho trestného činu a hromadného trestného činu, ktoré aj odlíšil. Sme toho názoru, že keby pri pokračovacom trestnom čine bola možnosť sčítať čiastkové útoky, ktoré samostatne nenapĺňajú znaky trestného činu, s tými, ktoré napĺňajú, existencia samostatnej kategórie hromadných trestných činov by stratila opodstatnenie, pričom všetky prípady by bolo možné poňať pod jednu kategóriu.

Zastávame názor, ktorý bol prejavený v rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2Urto/5/2015. Prípadná akceptácia názoru, podľa ktorého nie každý čiastkový útok pokračovacieho trestného činu musí naplniť samostatne všetky znaky skutkovej podstaty daného trestného činu, by viedla k nežiaducemu rozšíreniu ustanovenia Trestného zákona. Následkom by bola kriminalizácia konania páchateľa, ktoré samostatne nie je trestným činom, a jeho pričítanie k spáchanému trestnému činu, čo by v konečnom dôsledku mohlo viesť k zhoršeniu postavenia páchateľa, ktorý by mohol naplniť znaky i kvalifikovanej skutkovej podstaty. V tomto prípade by dochádzalo k rozšíreniu trestnej zodpovednosti i na konania, ktoré ešte trestnými činmi nie sú, čím by došlo k porušeniu hmotnoprávnej zásady *nullum crimen sine lege* a samotného článku 49 Ústavy Slovenskej republiky, čo by mohlo viesť k porušeniu práva na spravodlivý proces *en bloc*.

Oponovaný právny názor vychádza z materiálneho prístupu k charakteristike kategórie pokračovacieho trestného činu a opiera sa o predpoklad jednotiaceho zámeru páchateľa, ktorý spája čiastkové útoky do jedného skutku. Avšak, uprednostniť by sme mali primárne formálne nazeranie na túto kategóriu. V konečnom dôsledku práve formálne nazeranie zabezpečuje objektívnu a jednotnú aplikáciu ustanovenia, čím garantuje právnu istotu. Právna teória považuje z hmotnoprávneho hľadiska pokračovací trestný čin za jeden skutok (s poukazom na to, že trestnosť všetkých čiastkových útokov sa posudzuje ako jeden trestný čin), na rozdiel od procesnoprávneho hľadiska, podľa ktorého sa každý čiastkový útok považuje za samostatný skutok. Význam hmotnoprávneho nazerania pramení práve v určení jedného spoločného trestu za všetky čiastkové útoky, ktorý zohľadní i závažnosť konania páchateľa a konečnú škodu ako následok jeho konania. Síce sa z hmotnoprávneho hľadiska predpokladá existencia jedného

[14] Nemožnosť sčítavania škôd pri pokračovacom trestnom čine krádeže [online], [cit. 15.01.2025] Dostupné na: https://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a429-nemoznost-scitavania-skod-pri-pokracovacom-trestnom-cine-kradeze

skutku, ktorý však formálne pozostáva z viacerých bodov v podobe čiastkových útokov, ktoré musia naplniť samostatne všetky formálne znaky pokračovacieho trestného činu, medzi nimi i páchanie toho istého trestného činu, ktorý pozostáva z jednotlivých znakov skutkovej podstaty.

Je potrebné poukázať aj na skutočnosť, že judikatúra R 22/1991 bola vytvorená v čase, kedy nebola zakotvená legálna definícia pokračovacieho trestného činu v právnej úprave. Definícia pokračovacieho trestného činu bola do zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon zavedená až novelou č. 248/1994 Zb., ktorá nadobudla účinnosť dňa 1. októbra 1994. Táto novela už vyžadovala naplnenie všetkých znakov skutkovej podstaty samostatne jednotlivými čiastkovými útokmi.[15] Práve z uvedeného dôvodu je podľa nášho názoru judikatúra R 22/1991 za súčasného právneho stavu neaplikovateľná v právnej praxi.

Poukazujeme na rozsudok Vyššieho vojenského súdu v Trenčíne, sp. zn. 3To 4/2007[16] ako i na judikatúru R 55/2013-II[17], podľa ktorého súd má rozhodnúť o oslobodení spod obžaloby v rozsahu, v ktorom má za to, že sa čiastkový skutok nestal. Súd môže rozhodnúť o oslobodení v prípadoch, ak daný skutok obsahuje všetky znaky skutkovej podstaty niektorého z trestných činov. Inak má rozhodnúť o tom, že skutok nie je trestným činom.

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti máme za to, že v prípade, ak jeden z čiastkových útokov pokračovacieho trestného činu samostatne nenapĺňa všetky znaky skutkovej podstaty daného trestného činu, nemôže byť hodnotený ako súčasť pokračovacieho trestného činu. Pokračovací trestný čin podľa § 122 ods. 10 Trestného zákona je možné aplikovať len vtedy, ak každým čiastkovým útokom boli naplnené všetky znaky skutkovej podstaty daného trestného činu. V prípade krádeže to zahŕňa aj dosiahnutie hodnoty odcudzenej veci aspoň vo výške malej škody. Ak tieto podmienky nie sú splnené, útoky zostávajú v rovine priestupkov a nemožno ich kvalifikovať ako pokračovací trestný čin. Teda aj v naznačenom prípade došlo k nesprávnej interpretácii ustanovenia o pokračovacom trestnom čine a jeho nesprávnej aplikácii na daný prípad, keď bod 2 skutku nenapĺňa všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu krádeže a nemal by byť zahrnutý ako čiastkový útok daného trestného činu. Daný bod nemal byť zahrnutý do skutkovej vety obžaloby a rovnako ani do trestného rozkazu, pričom tento skutok vykazoval len znaky priestupku proti majetku.

Prípad č. 2

Obvinenému X. Y. bolo dňa 05.11.2022 vznesené obvinenie za hromadný prečin krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona na tom skutkovom základe, že

1/ obvinený v presne nezistenom čase od dňa 27.10.2022 od 17:00 hod. do dňa 03.11.2022 do 15:00 hod. na sídlisku M. C. XX/X, mesta A.V, vošiel cez neuzamknuté vchodové dvere do spoločného priestoru poschodového obytného domu odkiaľ zo spoločných pivničných priestorov bez použitia násilia odcudzil bicykel zn. KENZEL, bielej farby, bez ďalšej špecifikácie, patriace poškodenej Q. W., nar. XXX, čím poškodenej spôsobil škodu vo výške 500,- Eur,

2/ obvinený v presne nezistenom čase od dňa 02.11.2022 od 20:00 hod. do dňa 03.11.2022 do 09:00 hod. na sídlisku M. C. XX/X, mesta A. V., vošiel cez otvorené vchodové dvere do spoločného priestoru poschodového obytného domu odkiaľ z prízemia bez použitia násilia odcudzil bicykel zn. CTM, bielej farby, bez ďalšej špecifikácie, patriace poškodenej T. R., nar.

[15] „….jednotlivé čiastkové útoky vedené jednotným zámerom napĺňajú skutkovú podstatu rovnakého trestného činu…" (Pozri § 89 ods. 19 zákona č. 140/1961 Sb. Trestný zákon).

[16] „Ak pri posudzovaní pokračovacieho trestného činu súd dospeje k záveru, že sa niektorý čiastkový útok nestal, nemôže - vzhľadom na ustanovenie § 10 ods. 16 Tr. por. - rozhodnúť „iba" o vypustení takéhoto čiastkového útoku zo skutku uvedeného. v obžalobe, ale má rozhodnúť v tejto časti o oslobodení spod obžaloby, že sa čiastkový skutok nestal."

[17] „Ak pri posudzovaní pokračovacieho trestného činu súd dospeje k záveru, že sa niektorý čiastkový útok nestal, nemôže – vzhľadom na ustanovenie § 10 ods. 16 Tr. por. – rozhodnúť „iba" o vypustení takéhoto čiastkového útoku zo skutku uvedeného v obžalobe, ale v tejto časti má rozhodnúť o oslobodení spod obžaloby z dôvodu, že sa čiastkový skutok nestal."

XXX, čím poškodenej spôsobil škodu vo výške 250,- Eur podľa odborného vyjadrenia, čím obvinený spôsobil celkovú škodu vo výške 750,- Eur.

Následne po vznesení obvinenia obvinenému X. Y. bol zistený ďalší čiastkový útok vykonaný obvineným ešte dňa 01.11.2022 kedy mal zo spoločného priestoru poschodového obytného domu, kam sa dostal cez otvorené vchodové dvere odcudziť bicykel zn. Dinotti v celkovej hodnote 150,- Eur.

V prípade, pokračovacieho trestného činu by, táto situácia bola riešená v súlade s ustanovením § 206 ods. 5 Trestného poriadku, pričom sa obvinenému vznesie obvinenie i za tento čiastkový útok. Iná je situácia v pripade hromadných trestných činov, v danom prípade sa jednotlivé čiastkové útoky, ktoré sami o sebe nevykazujú zanky trestného činu posudzujú z hmotnoprávneho ako i procesnoprávneho hľadiska za jeden skutok. Podľa právnej teórie na totožnosti skutku sa v prípade hromadných trestných činov nič nemení, ak rozhodnutím súdu niektoré útoky oproti obžalobe odpadnú alebo inak pribudnú. [18]

Keďže v prípade hromadného trestného činu jednotlivé čiastkové útoky samostatne nevykazujú znaky trestného činu, nemôžu tvoriť samostatný skutok uvedený v uznesení o začatí trestného stíhania, v uznesení o vznesení obvinenia a v ďaľšom procesnom rozhodnutí. Jednotlivé čiastkové útoky totiž tvoria súhrnne jeden jediný skutok ako celok, čo sa odráža aj vo výrokoch uvedených uznesení.

V prípadoch, keď vyjdú najavo ďalšie čiastkové útoky hromadného trestného činu, postačuje úprava skutkovej vety v nasledujúcom rozhodnutí, pričom do skutkovej vety budú zahrnuté aj tieto novozistené čiastkové útoky.

Naopak, ak sa v priebehu trestného stíhania zistí, že niektoré čiastkové útoky neboli spáchané alebo nenapĺňajú skutkovú podstatu trestného činu, budú zo skutkovej vety v ďalšom rozhodnutí vypustené. O takýchto útokoch nebude potrebné samostatne rozhodovať, pretože nespĺňajú podmienky pre posúdenie ako trestný čin. Tento postup zároveň rešpektuje zásadu zákonnosti a ekonomiky trestného konania, keďže umožňuje zamerať sa na skutkové okolnosti relevantné pre posúdenie hromadného trestného činu ako celku.

V uvedenom prípade by správnym postupom bolo upraviť skutkovú vetu v návrhu na podanie obžaloby, ako aj v samotnej obžalobe, tak, aby zahŕňala aj predmetný čiastkový útok.

Záver

V trestnoprávnej praxi sa aplikácia inštitútov pokračovacieho a hromadného trestného činu často stretáva s výkladovými nejasnosťami a nejednotnosťou v rozhodovacej činnosti. Tieto problémy pramenia nielen z rozdielneho chápania samotnej podstaty uvedených inštitútov, ale aj z absencie autentického výkladu zákona, ktorý by poskytol jasné smerovanie pre ich správnu kvalifikáciu. Významnú úlohu v tomto kontexte zohráva právna teória, ktorá napriek snahám o hlbšie definovanie týchto pojmov zostáva v určitých otázkach nejednotná.

Prípadové štúdie, ktoré boli zvolené pre analýzu, ilustrujú konkrétne problémy, ktoré vznikajú pri aplikácii pokračovacieho a hromadného trestného činu. Tieto prípady sú relevantné nielen z hľadiska ich častého výskytu v praxi, ale najmä pre ich schopnosť odhaliť rozpor medzi pohľadom právnej teórie a súdnej praxe. Často sa totiž ukazuje, že jednotlivé orgány činné v trestnom konaní postupujú odlišne pri kvalifikácii rovnakých alebo podobných skutkov, čo môže viesť k rozdielnym právnym dôsledkom pre páchateľov.

Jedným z kľúčových faktorov, ktoré prispievajú k nejednotnosti aplikácie, je absencia autentického výkladu samotným zákonodarcom ako i výkladu inštitútov pokračovacieho a hromadného trestného činu zo strany najvyšších súdnych orgánov. Takýto výklad by poskytol nielen návod pre aplikačnú prax, ale aj pomohol odstrániť existujúce nejasnosti v právnej teórii.

[18] MENCEROVÁ, I. TOBIÁŠOVÁ, L. TURAYOVÁ, Y. a kol. Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 2. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015, ISBN 978-80-8175-011-5, str. 224.

Okrem toho sa vynára otázka, či by nebolo vhodné zamerať sa na legislatívne doplnenie týchto inštitútov, aby sa zabezpečila ich zrozumiteľnosť a predvídateľnosť pre všetkých účastníkov trestného konania.

Zjednotenie výkladu a aplikácie pokračovacieho a hromadného trestného činu je preto nevyhnutné na zvýšenie právnej istoty a spravodlivosti v trestnoprávnych procesoch. Jasné stanovisko zo strany najvyšších súdnych orgánov, prípadne legislatívne zmeny, by mohli významne prispieť k riešeniu aktuálnych problémov a zabezpečiť jednotný prístup pri kvalifikácii trestných činov tohto druhu.

Zoznam bibliografických odkazov

BURDA, E., BELEŠ, A., ĽORKO, A., MIHÁLIK, S. Trestná zodpovednosť. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022, ISBN 978-80-7160-638-3

BURDA, E., BELEŠ, A., ĽORKO, A., MIHÁLIK, S. Trestná zodpovednosť. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022, ISBN 978-80-7160-638-3

ČENTÉŠ, J. KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVČEK I. BURDA E. a kol. Trestný poriadok I : komentár : § 1-195. Bratislava: C.H. Beck , 2021, ISBN 978-80-89603-88-6

ČENTÉŠ, J. KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVČEK I. BURDA E. a kol. Trestný poriadok I : komentár : § 196-569. Bratislava: C.H. Beck , 2021, ISBN 978-80-89603-88-6

Dôvodová správa k Trestnému zákonu [online], [cit. 15.01.2025] Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=189687

MENCEROVÁ, I. Mnohosť trestnej činnosti. Bratislava: C.H. Beck , 2013, ISBN 978-80-89603-17-6

MENCEROVÁ, I. TOBIÁŠOVÁ, L. TURAYOVÁ, Y. a kol. Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 2 aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015, ISBN 978-80-8175-011-5

MENCEROVÁ, I. TOBIÁŠOVÁ, L. TURAYOVÁ, Y. a kol. Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 2 aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015, ISBN 978-80-8175-011-5

Nemožnosť sčítavania škôd pri pokračovacom trestnom čine krádeže [online], [cit. 15.01.2025] Dostupné na: https://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a429-nemoznost-scitavania-skod-pri-pokracovacom-trestnom-cine-kradeze

R 40/1980

R 55/2013-II

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2Urto/5/2015 zo dňa 8.9.2015

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp.zn.: 6Tdo/57/2018, zo dňa 24.4.2019

Rozsudok Vyššieho vojenského súdu v Trenčíne, sp. zn. 3To 4/2007 zo dňa 14.11.2007

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republike sp. zn. 5Tdo/60/2023, zo dňa 28.09.2023

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 43/2014 zo dňa 30.01.2014

Kontaktné údaje:

JUDr. Attila Fodor
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru v Dunajskej Strede
Odbor kriminálnej polície
1. oddelenie vyšetrovania
Múzejná 231/6, Dunajská Streda
attila.fodor@minv.sk

TRESTNÁ ČINNOSŤ V OBLASTI ARCHEOLOGICKÉHO DEDIČSTVA

Mgr. Renáta GLASEROVÁ OPITZOVÁ
Pamiatkový úrad Slovenskej republiky

Mgr. Matúš SLÁDOK, PhD.
Krajský pamiatkový úrad Trnava

Anotácia: *Novelou trestného zákona sa zhoršila situácia pri odhaľovaní nelegálne vyzdvihnutých archeologických nálezov a hoci má Slovenská republika legislatívny rámec na ochranu kultúrneho dedičstva na štandardnej európskej úrovni, v porovnaní s inými európskymi štátmi, kde je kultúrne dedičstvo a archeologického dedičstvo súčasťou štátnej a kultúrnej politiky, zaostáva najmä v oblasti financovania, kontroly, digitalizácie a uplatňovania trestnej politiky a efektívneho vymáhania práva.*

Kľúčové slová: *kultúrne dedičstvo, archeologické dedičstvo, ochrana pamiatok, poškodzovanie archeologického dedičstva, trestný zákon*

Annotation: *The amendment to the Criminal Code has worsened the situation regarding the detection of illegally excavated archaeological finds. Although the Slovak Republic has a legislative framework for the protection of cultural heritage that meets standard European levels, it lags behind other European countries—where cultural and archaeological heritage is an integral part of state and cultural policy—particularly in terms of funding, supervision, digitization, the implementation of criminal policy, and effective law enforcement.*

Keywords*: cultural heritage, archaeological heritage, monument protection, damage to archaeological heritage, Criminal Code*

Úvod

Každá vyspelá moderná spoločnosť ochraňuje, primerane využíva a prezentuje svoje kultúrne dedičstvo. V celoeurópskom ako aj v celosvetovom meradle väčšina štátov, medzi nimi aj Slovenská republika, ratifikovala medzinárodné dohovory o ochrane kultúrneho dedičstva[1], čím sa vytvoril na medzinárodnej úrovni právny rámec ochrany a prezentácie kultúrneho ako aj archeologického dedičstva v rámci územia Slovenskej republiky. Prirodzene v rámci vnútroštátneho práva Slovenskej republiky je garantovaná ochrana kultúrneho dedičstva Ústave Slovenskej republiky, kde sa v Čl. 44 ods. 2 uvádza, že *„Každý je povinný chrániť životné prostredie a kultúrne dedičstvo"* a následne v Čl. 44 ods. 3 „*Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať a poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky"* [2].

Kultúrne dedičstvo – *„cultural heritage*" – je širší pojem a predstavuje súbor hmotných a nehmotných dokumentov, spojených s činnosťou človeka a dokladujúcich vývoj ľudskej spoločnosti od najstarších čias až do súčasnosti. Kultúrne dedičstvo je chápané ako odkaz minulých generácií generáciám budúcim. Je to súčasne systém hodnôt, kultúrnych prvkov, noriem, vzorov a ideí, ktoré sa ako kolektívne vlastníctvo odovzdávajú nasledujúcim generáciám ako špecifický typ dedičstva. Prirodzené je, aby spoločnosť a ľudstvo chránilo a zachovávalo kultúrne dedičstvo pre budúce generácie. Práve generačnou transmisiou sa zabezpečuje kultúrna kontinuita danej spoločnosti. Tento proces však podlieha neustálemu prehodnocovaniu a selekcii kultúrnych

[1] Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva (Maltský dohovor) (č. 344/2001 Z. z.),Dohovor o ochrane kultúrneho dedičstva pod vodou (č. 210/2009 Z. z.), Dohovor UNESCO o opatreniach na zákaz a zamedzenie nedovoleného dovozu, vývozu a prevodu vlastníctva kultúrnych statkov (č. 15/1980 Zb.),
Dohovor UNIDROIT o ukradnutých alebo nezákonne vyvezených kultúrnych predmetoch (č. 416/2003 Z. z. Neratifikovaný platný Dohovor Rady Európy o trestných činoch súvisiacich s kultúrnym majetkom (Nikózijský dohovor) (Threaty 221),Neratifikovaný neplatný Dohovor Rady Európy o trestných činoch súvisiacich s kultúrnym majetkom (Delfský dohovor)

[2] Tu je potrebné pripomenúť , že v ústave je vymedzenie ochrany kultúrneho dedičstva zúžené len na kultúrne pamiatky, čo môže v budúcnosti spôsobovať problém v aplikačnej praxi.

prvkov a hodnôt a hľadaniu nových kultúrnych kontextov. Transmisia nastáva až vtedy, keď nastupujúca generácia prijme generačný odkaz staršej generácie.[3]

K nehmotnému kultúrnemu dedičstvu patrí napríklad folklór, tanec, hudba, zvyky, tradície, remeslá, jazyky či iné nehmotné prejavy tradičnej kultúry.

Hmotnú časť kultúrneho dedičstva predstavuje najmä pamiatkový fond[4] a pamätihodnosti obcí[5]. Tvoria ho nehnuteľné národné kultúrne pamiatky (hrady, zámky, kaštiele, sakrálne stavby, meštianske domy, pamiatky ľudového staviteľstva, technické pamiatky). Nehnuteľné národné kultúrne pamiatky sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, ktorý vedie spravuje Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, ktorý je dostupný na jeho webovom sídle.[6]

Vysoká koncentrácia národných kultúrnych pamiatok na jednej lokalite je sústredená v pamiatkových rezerváciách a pamiatkových zónach[7]. Osobitnú kategóriu tvoria pamiatky a pamiatkové územia, ktoré sú zapísané v Zozname svetového dedičstva UNESCO a nehnuteľné pamiatky a územia začlenené do európskeho dedičstva[8].

Hnuteľné súčasti kultúrneho dedičstva ako napr. obrazy, sochy, sakrálne predmety, predmety umelecko - remeselného charakteru ale aj široké spektrum archívnych dokumentov sú uchovávané a prezentované v rôznych pamäťových inštitúciách ako sú múzeá, galérie, archívy a knižnice. Najvýznamnejšie hnuteľné veci môžu byť tiež vyhlásené za národné kultúrne pamiatky a sú rovnako ako nehnuteľné pamiatky vedené v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, avšak údaje o nich nie sú z bezpečnostných dôvodov zverejňované.

Špecifickou zložkou kultúrneho dedičstva je archeologické dedičstvo, najmä archeologické náleziská a archeologické nálezy. Časť archeologického dedičstva tvoria nehnuteľné archeologické náleziská, ktoré sú umiestnené na „*topograficky vymedzenom území s odkrytými alebo neodkrytými archeologickými nálezmi v pôvodných nálezových súvislostiach*“[9]. Druhú časť tvoria hnuteľné archeologické nálezy[10], ktoré sú buď priamo súčasťou archeologické náleziska, alebo už boli vyzdvihnuté náhodne alebo archeologickým výskumom a tieto nálezy sa nachádzajú v zbierkotvorných inštitúciách a ako sú múzeá a galérie, Archeologický ústav SAV, súkromné archeologické spoločnosti[11] a Pamiatkový úrad SR. Vlastníkom archeologických nálezov je Slovenská republika a ich správcom je Pamiatkový úrad SR.[12]

Pre zachovanie budúcnosti archeologického dedičstva sa v rámci zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „ pamiatkový zákon“) sa v rámci stavebnej činnosti, ktorá je samozrejme pre rozvoj územia a spoločnosti potrebná, predpokladá, že príslušný krajský pamiatkový úrad vydá rozhodnutie o vykonaní predstihového archeologického výskumu, pred začatím samotnej výstavby alebo záchranného archeologického výskumu počas stavby, sa zabezpečila vedecká dokumentácia odkrytých nálezových situácii a odborné vyzdvihnutie nálezov. Nevykonanie tohto preventívneho opatrenia, teda nezabezpečenie archeologického výskumu vlastníkom či investorom stavby je postihnuteľné pokutou, ktorú určuje príslušný krajský pamiatkový úrad[13].

Rozhodovanie príslušných krajských pamiatkových úradov vo veci záchrany archeologického dedičstva vychádza z odborného vyhodnocovania archeologického potenciálu

[3] Kačírek, L. 2016: KULTÚRNE DEDIČSTVO SLOVENSKA, Bratislava.
[4] § 1 zákona č. 49/2002 z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov
[5] § 14 zákona č. 49/2002 Z. z.
[6] § 22 zákona č. 49/2002 Z.z.
[7] § 16 a § 17 zákona č. 49/2002 Z. z.
[8] § 21 zákona č. 49/2002 Z. z.
[9] § 2 ods. 6 zákona č. 49/2002 Z. z.
[10] § 2 ods. 5 zákona č. 49/2002 Z. z.
[11] Ide o právnické osoby, ktoré na základe podmienok uvedených v § 36 od. 5 a 6 zákona č. 49/2002 Z. z. sú Ministerstvom kultúry SR zapísané do zoznamu oprávnených právnických osôb na vykonávanie archeologického výskumu
[12] § 40 ods. 6 zákona č. 49/2002 Z. z.
[13] § 42 a § 43 zákona

územia, na základe vlastného terénneho prieskumu, dostupnej literatúry, databázy Archeologického ústavu SAV Centrálnej evidencie archeologických nálezísk na Slovensku (CEANS)[14], zverejnenej na portáli Geografického a a kartografického ústavu SR[15], ako aj z interného informačného systému Pamiatkového úradu SR PAMIS, v ktorom sú obsiahnuté detailnejšie topografické informácie obsiahnuté v aplikáciách geografického informačného systému a tiež údaje z predchádzajúcich realizovaných archeologických výskumov a iných pamiatkových výskumov ako aj ďalšie doplňujúce dáta o národných kultúrnych pamiatkach a pamiatkových územiach. Archeologický výskum sa prirodzene realizuje aj v rámci obnovy národných kultúrnych pamiatok, kde zvyčajne výsledky archeologického výskumu sú podkladom pre vypracovaní projektovej dokumentácie obnovy národnej kultúrnej pamiatky, ktorá prebieha pod metodickým odborných dohľadom príslušných krajských pamiatkových úradov.

Počas archeologického výskumu sú odkryté nálezové okolnosti a situácie jednotlivých niveletách priebežné dokumentované a následne po zdokumentovaní týchto nálezových situácii a hnuteľných nálezov „in situ“ sú hnuteľné archeologické nálezy odborné vyzdvihované, evidované a vedecky spracovávané. Samozrejmosťou je geodetické zameriavanie celého výskumu a jednotlivých nálezových situácii v systéme S-JTSK s využívaním možností kolmého leteckého snímkovania za pomoci nízko letiacich dronov či fotogrametrie. Po povinnom spracovaní výsledkov výskumu vo výskumnej dokumentácie príslušnou oprávnenou právnickou osobou a jej odovzdaní príslušnému krajskému pamiatkovému úradu sú nálezy umiestnené v depozitári Pamiatkového úradu SR alebo sú tieto nálezy spolu s výskumnou dokumentáciu zmluvne prevedené do správy toho múzea[16], ktoré sa nachádza v rámci geografickej príslušnosti skúmaného náleziska. Tým sa zabezpečí ochrana a následná prezentácia hnuteľných archeologických nálezov v zbierkotvorných inštitúciách na regionálnej úrovni a súčasne odovzdaním výskumnej dokumentácie zabezpečuje budovanie vyššie uvedených databáz.

Mimoriadne hodnotný archeologický nález[17] ako aj archeologické nálezisko môže byť vyhlásené za národnú kultúrnu pamiatku a v prípade celoeurópskeho alebo celosvetového významu sa môže stať súčasťou Zoznamu svetového alebo európskeho kultúrneho dedičstva. Takým príkladom je tzv. zápis z roku 2021 do Zoznamu Svetového kultúrneho dedičstva lokalít *Limes Romanus* – hraníc Rímskej ríše, ktorého súčasťou sú dve slovenské archeologické lokality: rímsky kastel Gerulata v Bratislave – Rusovciach a rímsky kastel Kelemantia v obci Iža, poloha Leányvár.

Ak sa nájde náhodný archeologický nález je tento nález nálezca povinný nahlásiť príslušnému krajskému pamiatkovému úradu[18] a súčasne po jeho odbornom vyzdvihnutí a dokumentácii má nálezca nárok na poskytnutie nálezného až do výšky 100 %, hodnoty nálezu, ktoré na základe znaleckého posudku poskytuje Pamiatkový úrad SR[19].

Tento stručný opis procesu ochrany bol nevyhnutný na oboznámenie sa procesom ochrany, dokumentácia a prezentácie archeologického dedičstva v podmienkach Slovenskej republiky, pričom v porovnaní s inými európskymi štátmi je súčasný legislatívny stav ochrany archeologického dedičstva v rámci Európy hodnotený ako štandardný, nakoľko sú v ňom zapracované všetky podmienky tzv. preventívnej archeológie definované v medzinárodných dohovoroch, najmä v tzv.. Maltskom dohovore z roku 1992.[20] Kým so stavebnou a hospodárskou činnosťou a ohrozením archeologického dedičstva prírodnými procesmi ako sú napr. erózia, rozpad a rozklad materiálov je možné sa v rámci pamiatkového zákona a iných s ním súvisiacich zákonoch vysporiadať pomocou kompetencií daných zákonom krajským pamiatkovým úradom, v praxi existuje ešte sa stretávame s ohrozením, na ktoré už musia reagovať orgány činné

[14] § 41 zákona č. 49/2002 Z. z.
[15] https://geoportal.gov.sk/maps/ceans
[16] § 39 zákona č. 49/2002 Z. z.
[17] https://www.unesco.sk/DunajskyLimes
[18] § 40 ods 1 až 5 zákona č. 49/2002 Z. z.
[19] § 40 ods. 11 zákona č. 49/ 2002 Z z.
[20] cit https://www.keltoi.cz/archeologie/o-archeologii/518-detektoristi-hrobari-archeologie

v trestnom konaní. Týmto problémom zostáva neustále napádanie a drancovanie archeologických nálezísk tzv detektoristami s čím súvisí nelegálne prechovávanie a nelegálny obchod a vývoz – pašovanie archeologických nálezov vyzdvihnutými pomocou detektorov kovov. Táto úmyselná devastácia archeologického dedičstva je problémom, ktorý trápi archeológov, historikov a pamiatkárov už dlhé desaťročia, naprieč celou Európou a má za následok stratu odborných poznatkov ako aj nálezov nevyčísliteľnej hodnoty. Hľadači pokladov s detektormi kovov vykopávaním kovových archeologických nálezov spôsobujú na archeologickom dedičstve nepredstaviteľné škody, nakoľko kovové nálezy - chronologicky najcitlivejšie archeologické nálezy, sú neodborne vyzdvihnuté z pôvodných nálezových súvislostí, čím dochádza k strate súvisiacich informácii. Archeológom totiž nejde o predmet samotný, ale o zachytenie jeho kontextu. t. j. jeho umiestnenia, či bol nález situovaný v hrobe alebo nie, prípadne o zistenie nálezov keramiky alebo zvieracích kostí a pod. Neodborný výkop všetky tieto informácie zničí a už nikdy nebude možné ich úplne zrekonštruovať. Ako uvádza kolega Michalík: „*Detektoristi nie sú novodobí romantici, ktorí hľadajú sebarealizáciu v ušľachtilej práci pre verejnosť. Sú to zlodeji nášho spoločného kultúrneho dedičstva, každým dňom oberajúci spoločnosť o ďalšie a ďalšie hodnoty, ktoré vytvorili tí, ktorí tu boli pred nami.*“[21]

Obrázok 1.

Stopy po vykrádaní archeologického náleziska.

Obrázok 2

Detektoriskta v „akcii“

Trestný zákon Slovenskej republiky obsahuje ustanovenia týkajúce sa ochrany archeologického dedičstva, ktoré sú uvedené v § 249, kde sú definované trestné činy týkajúce sa neoprávneného vyhľadávania, vykopávania, premiestňovania alebo prechovávania archeologického nálezu. Tresty podľa týchto ustanovení sa líšia v závislosti od závažnosti činu, spôsobu konania a okolností, ako je použitie detektora kovov, osobitný motív, rozsah činu alebo predchádzajúce trestné činy. V prípade závažnejších činov môže byť trest odňatia slobody až do 10 rokov, najmä ak ide o veľký rozsah, členstvo v nebezpečnom zoskupení, ochranné územie alebo krízovú situáciu. Do úvahy v prípade prechovávania archeologických nálezov prichádza aj § 236, teda trestný čin zatajenia veci. Krajské pamiatkové úrady za posledných minimálne 20 rokov evidujú v rámci svojej praxe dlhodobo alarmujúci rozsah nelegálnych činností vykonávaných na archeologických lokalitách. Zároveň je pozorovaný nebezpečný fenomén spojený s neoprávneným ozbrojovaním, nakoľko časť detektoristov vyhľadáva archeologické nálezy z 2. svetovej vojny, najmä rôzne zvyšky militárii – granátov, nábojov a zbraní, ktoré môžu byť neustále funkčné. A v súbehu s tým sú tiež medzi touto komunitou vyhľadávané predmety „relikvie“ viažuce k fašizmu a nacizmu. Takže v súbehu s porušovaním § 249 zároveň môže dochádzať k nedovolenému ozbrojovaniu (§ 294) a k trestným činom extrémizmu (§ 140a).V kontexte tohto poznania a podľa štúdie A. Schoellena[22] zomrie ročne priemerne 12 až 20 ľudí následkom činnosti hľadačov ako dôsledok incidentov s muníciou. Tento počet A. Schoellen získal len z informácií z internetu a tlače, reálny počet vzhľadom na množstvo nepublikovaných incidentov a neskôr dohľadaných prípadov je prirodzene vyšší. O.K. Sotiriou analýzou 363 prípadov archeologickej

[21] Michalík, T. 200

[22] André Schoellen: Problem Metalldetektoren: Militärische Kampfmittel als Rettungsanker für unser archäologisches Erbe? Archäologische Informationen 38, 2015

kriminality v Grécku v rokoch 1999 až 2004 zistil, že v 26 % prípadoch našla polícia pri hľadaní artefaktov ilegálne zbrane[23]

Na Slovensku 7 až 8 z 10 právoplatne odsúdených páchateľov za archeologickú kriminalitu bolo súbežne alebo v minulosti odsúdených aj za iné trestné činy, najmä za nedovolené ozbrojovanie[24]. Podľa našich odhadov je na Slovensku do archeologickej kriminality aktívne zainteresovaných podľa veľmi optimistického odhadu 1000 ľudí, pesimistické odhady hovoria o vyše 5000 osobách. Do týchto odhadov nie sú započítaní cudzinci, ktorí nebývajú na Slovensku, najmä Česi, Poliaci a Maďari.

V tejto súvislosti sú nelegálne vyzdvihnuté nálezy následne predávané na webových platformách umožňujúcich obchodovanie alebo sú tieto nálezy predávané na rôznych predajných burzách starožitností, s čím samozrejme súvisí aj nelegálny vývoz týchto nálezov.

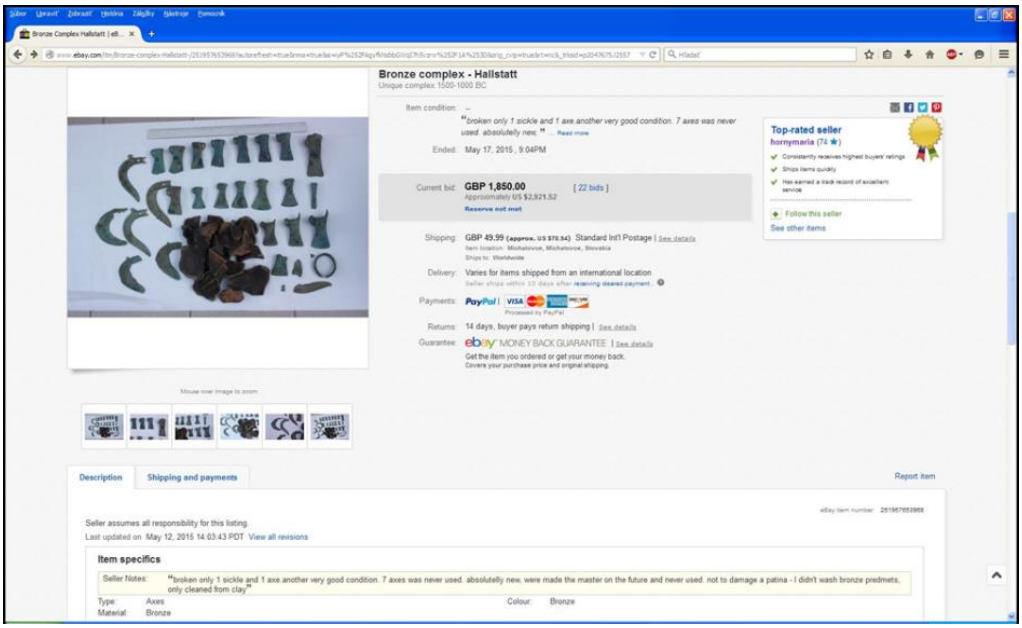

Obrázok 3.

Príklad ponúkaného predaja hromadného nálezu z doby bronzovej na internete

Rok	Zistené	Objasnené	Dodatočne objasnené	Spôsobená škoda	Počet osôb
2000	1	1			1
2001	0				
2002	0				
2003	0				
2004	1	0			
2005	0				
2006	1+1	0		8 tis. SKK	
2007	3	0		802 tis. SKK	
2008	3	1	1	9 tis. SKK	2
2009	4	0		9 tis. €	
2010	4	1	1		2

[23] www.ekathimerini.com/208797/article/ekathimerini/community/greek-police-officer-goes-after-antiquities-thieves

[24] https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/zoznam/rozhodnutie

2011	6/1	2		2 tis. €	2
2012	0/2	0			
2013	6/1	0		2 tis. €	1
2014	7+3	2		33 tis. €	1
2015	12/2	4	2	2 tis. €	3
2016	4/1	0	3		4
2017	11+3/1	1	1		2
2018	13/3	3	2		6
2019	7	0	4	5 tis.	6
2020	15	5	3		9
2021	12	4	5	169 tis.	8
2022	2	0	2		2
2023	7	2	2	6 tis	3
2024	4	1		3 tis.	3
Celkom	110+11+3	28 (18%)	27	820 tis. SKK, 238 tis. €	51

Tabuľka 1:

Prehľad zaznamenaných trestných činov § 236 a § 249 podľa zdrojov a štatistiky Prezídia Policajného zboru.

Okrem vyššie popísaného trestného činu poškodzovania archeologického dedičstva s tým súvisiacimi problémami v rámci tejto oblasti evidujeme a aj trestné činy týkajúce úmyselného poškodzovania a znehodnocovanie kultúrnej pamiatky (§ 248a), trestný čin falšovania predmetov kultúrnej hodnoty (§ 249a) a samozrejme krádeže (§ 212) archeologických nálezov priamo z priestorov zbierkotvorných inštitúcii. Najznámejším prípadom v poslednom období je prípad doposiaľ nevypátraných ukradnutých predmetov – zlatých a strieborných spôn a zlatého prsteňa z doby rímskej z Múzea Imricha Wintera v Piešťanoch v hodnote viac ako 150 000 eur[25]. Tieto predmety sú uvedené ako hľadané okrem národnej databázy hľadaných umeleckých diel[26], tiež v databáze ukradnutých a hľadaných umeleckých diel, vedenej INTERPOLom[27]. Táto databáza obsahuje popisy a obrázky viac ako 52 000 predmetov kultúrnej hodnoty. Je to jediná databáza na medzinárodnej úrovni s overenými policajnými informáciami o ukradnutých a chýbajúcich umeleckých predmetoch. Jednotlivé krajiny posielajú informácie o ukradnutých a chýbajúcich predmetoch a odborníci INTERPOL-u ich pridávajú do databázy. Do databázy môžu byť vložené iba informácie poskytnuté oprávnenými subjektmi (národnými ústrednými úradmi INTERPOL-u a konkrétnymi medzinárodnými partnerskými organizáciami ako sú UNESCO a ICOM a ICCROM). Do databázy sa zadávajú iba plne identifikovateľné objekty, zároveň ktokoľvek môže požiadať o to, aby sa stal oprávneným používateľom databázy, aby v reálnom čase skontroloval, či je položka medzi registrovanými objektmi, pomocou formulára žiadosti. Databáza je tiež jedným z medzinárodných registrov uvedených v Dohovore UNIDROIT z roku 1995 o ukradnutých alebo nezákonne vyvezených predmetoch kultúrnej hodnoty.

[25] www.pnky.sk/aktuality/z-balneologickeho-muzea-ukradli-vzacny-prsten-v-hodnote-150-000-eur

[26] Michalík, T. 2009b: Detektoristi - hrobári archeológie? (Detektori – hrobári archeológie?), Historická revue, ročnik XX, 2009, s. 2 -73

[27] https://www.interpol.int/Crimes/Cultural-heritage-crime/Stolen-Works-of-Art-Database

Obrázok 4 – 6 .
Ukradnuté spony a prsteň z doby rímskej z Múzea Imricha Wintera v Piešťanoch

Novelou č. Trestného zákona v roku 2024 došlo v § 125 k zvýšeniu rozsahu malej škody z pôvodných 266 eur na 700 eur, rozsahu väčšej škody z pôvodných 2660 eur na prevyšujúca sumu 20 000 eur, pričom značná škoda sa navýšila na sumu 250 000 eur a škoda veľkého rozsahu bola určená na sumu prevyšujúcu sumu 650 000 eur.

Súčasne sa výrazne znížili sadzby za tieto trstené činy, na úroveň obvodných oddelení, čo ďalší negatívny jav novelizácie Trestného zákona.

Podľa § 126 ods. 1 Trestného zákona sa pri určovaní škody vychádza „*z ceny, za ktorú sa vec, ktorá bola predmetom útoku, v čase a v mieste činu obvykle predáva. Ak výšku škody nemožno takto zistiť, vychádza sa z účelne vynaložených nákladov na obstaranie rovnakej alebo obdobnej veci alebo na uvedenie veci do predošlého stavu*.“ Na tomto mieste si však dovoľujem upozorniť na nasledujúce odseky § 126 ods. 2 trestného zákona, na ktoré sa pri týchto trestných činoch zabúda *„(2) Ak ide o ujmu na životnom prostredí, ujmu spôsobenú na chránených druhoch živočíchov a rastlín, exemplároch alebo drevinách alebo* ***škodu na pamiatkovo chránených veciach alebo veciach majúcich historickú, umeleckú alebo vedeckú hodnotu, pri určení ujmy alebo výšky škody sa vychádza aj z hodnoty veci určenej zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom vydaným na základe zákona****.“* Prirodzene v rámci ochrana archeologického dedičstva všeobecne kultúrneho dedičstva neexistuje žiaden tzv. cenník, ktorý by určoval výšku škody, nakoľko v mnohých prípadoch ide o unikátne a neopakovateľne predmety, ktorých stratu, poškodenia alebo zničenie nie je možné vždy jednoznačne vyčísliť. Avšak ods. 3 § 126 pamätá aj na túto skutočnosť určuje postup aj v takomto prípade: *„(3)* ***Ak nemožno určiť výšku škody****, prospechu, hodnoty veci, rozsahu činu alebo ujmy ani jedným zo spôsobov podľa odsekov 1 a 2 alebo ak sú vážne pochybnosti o správnosti výšky škody, prospechu, hodnoty veci, rozsahu činu alebo takto určenej ujmy, určí sa výška škody, prospechu, hodnoty veci, rozsahu činu alebo ujmy* ***na podklade odborného vyjadrenia alebo na podklade znaleckého posudku“*** Na tomto mieste je potrebné pripomenúť, že Pamiatkový úrad SR môže vydať podľa § 10 ods. 2 písm. s) pamiatkového zákona *„... odborné stanovisko o pamiatkovej hodnote predmetu kultúrnej hodnoty podľa osobitného predpisu“*[28].

V súčasnosti sú v odbore Kultúra, odvetvie Archeológia Ministerstvom spravodlivosti SR evidovaní štyria znalci[29]. Za posledný rok pri vyšetrovaní orgánmi činnými v trestnom konaní v prípade vyššie popísaných trestných činov došlo v dôsledku znalcom stanovenej škody nižšej ako 700 eur k zníženiu trestnej sadzby alebo prekvalifikovaniu na priestupok, čim v praxi dochádza k faktickej nepriamej dekriminalizácii ničenia nášho archeologického dedičstva, nakoľko z drvivej väčšiny najčastejšie páchaných skutkov sa stali priestupky, pri ktorých odhaľovaní a vyšetrovaní nie je možné využiť inštitúty trestného práva – ako napríklad ITP, domové prehliadky.

[28] V tomto kontexte napríklad v Rumunsku sa v prípade trestných činov v oblasti kultúrneho dedičstva neurčuje žiadna výška škody, stačí, že ide o kultúrneho dedičstvo nakoľko sa vychádza z predpokladu, že navrátenie do pôvodného stavu poškodeného alebo zničeného akéhokoľvek komponentu pamiatky alebo archeologického náleziska už nie je možné a oprava, konzervovanie, či reštaurovanie je len nevyhnutná sanácia zachovaného stavu, ide o informáciu od dr. Sorina Alamoranea, konferenci ak zachovaniu kult dedičstva wroclaw

[29] https://www.justice.gov.sk/registre/znalci/?stav_string=zapis&rozhodnyDatum=01.06.2025&pageNum=1&size=10&sortProperty=meno_sort&sortDirection=ASC&odbor_sk_string=220000+-+Kultúra

Od oprávnených právnických osôb na vykonávanie archeologického výskumu ako aj krajských pamiatkových úradov je za posledný rok hlásený nárast skutkov, ktoré donedávna boli trestnými činmi, nakoľko si páchatelia uvedomujú, že im hrozia len hypotetické tresty – priestupky, ale tie bohužiaľ nemá kto vzhľadom k personálnej poddimenzovanosti pamiatkových úradov priestupkovať. Zároveň s touto situáciou sa skomplikovala situácia v rámci Policajného zboru SR. Ešte v roku 2012 zanikol na Prezídiu Policajného zboru odbor krádeží motorových vozidiel a kultúrneho dedičstva, obsadený troma policajtami. Tento odbor sa následne po roku 2012 transformoval na odbor všeobecnej kriminality, kde sa jeden policajt mal venovať, ako názov vypovedá, celému spektru všeobecnej kriminality. Odbor fungoval do roku 2014 a následne v roku 2015 sa premenoval na odbor majetkovej kriminality, pričom oblasti kriminality v oblasti kultúrneho dedičstva sa ešte okrem iných druhov kriminality venuje ako metodik len jeden policajt.

V Európe sa jednotlivé krajiny líšia v pohľade a v prístupe v oblasti kultúrneho dedičstva v rámci ich vnútroštátnej legislatívy, vymáhaniu práva, financovaniu a participácii verejnosti. Ak by sme len letmo porovnali situáciu na Slovensku so situáciou napr. v Taliansku, Grécku alebo Rumunsku, kde je ochrana kultúrneho a archeologického dedičstva dôležitou súčasťou ich vnútroštátnej nielen trestnej ale najmä kultúrnej politiky naprieč rôznymi rezortmi s cieľom zachovávania identity štátu a národa ako aj ekonomického profitu pre krajinu napr. v podobe turizmu, tak tu Slovensko výrazne zlyháva. Zároveň štátne inštitúcie vo vyššie uvedených krajinách výrazne finančne podporujú najmä obnovu, dokumentáciu a v súčasnosti aj masívnu digitalizáciu kultúrneho dedičstva, nevynímajúc nekompromisnú ochranu kultúrneho dedičstva v trestnej oblasti prostredníctvom založených policajných jednotiek s potrebným personálnym obsadením ako aj materiálnym vybavením, ktoré sa špecializujú na kriminalitu riešenú v tomto príspevku. Súčasne sú páchatelia v týchto krajinách veľmi prísne a aj väzobne postihovaní. Neoprávnené používanie detektorov kovov týchto krajinách je zakázané a vývoz kultúrneho a archeologického dedičstva z týchto krajín je prakticky nemožný.

Slovensko síce má štandardný legislatívny rámec na ochranu kultúrneho dedičstva, no v porovnaní s vyššie uvedenými krajinami zaostáva najmä v oblasti financovania, kontroly a uplatňovania trestnej politiky. Pre Slovensko môže byť inšpiráciou najmä personálne a materiálne posilnenie inštitúcií, ich dofinancovanie, sústredenie sa na digitalizáciu a zefektívnenie vymáhateľnosti práva.

Predpokladom zlepšenia súčasného stavu sú autormi tohto príspevku nižšie predkladané návrhy na zlepšenie podľa jednotlivých oblastí činnosti:

1. v legislatívnej oblasti:
   - upraviť súčasné znenie Trestného zákona, s možnosťou zmeny pohľadu na určovanie výšky škody pri archeologickom a kultúrnom dedičstve,
   - pripraviť príslušnú legislatívu o tzv. amnestii na odovzdanie ilegálne nadobudnutých archeologických nálezov, ktorá podľa skúseností zo zahraničia priniesla svoje výsledky
   - pripraviť príslušnú legislatívu o zákaze používania detektorov kovov, resp. ich zaobstarávania na základe súhlasu štátnej autority
   - zaviesť skutkovú podstatu priestupku neoprávnenej držby detektoru kovov na území s výskytom archeologických nálezov
2. v organizačnej oblasti:
   - zriadiť vyšetrovací útvar spolupracujúci s colnou správou, pamiatkovým úradom a zahraničnými orgánmi[30], ktoré by mohli realizovať monitorovanie búrz, inzertných a aukčných portálov, starožitníctiev a záujmových webov hľadačov, tiež kontrolovať vytipované vykrádané náleziská, napr. s pomocou používania fotopascí, osvedčených aj u

[30] (Taliansko - Comando Carabinieri per la Tutela del Patrimonio Culturale (TPC), Francúzsko - L'office central de lutte contre le trafic de biens culturels (OCBC), Londýn - The Art & Antiques Unit, Spojené štáty americké - Art Crime Team)

iných druhoch kriminality a iného elektronického zabezpečenia vytipovaných vykrádaných nálezísk,

- sústrediť sa na zabezpečenie rýchlej a operatívnej komunikácie medzi pamiatkarmi a políciou (štátnou alebo mestskou) prostredníctvom rýchlo rozvíjajúcich sa digitálnych technológii,

3. v oblasti vzdelávania a výskumu:
   - realizovať častejšie školenia orgánov činných v trestnom konaní na rôznych úrovniach, s možnosťou vypracovania metodických príručiek, zabezpečiť pravidelné vzdelávanie orgánov ochrany prírody a krajiny (stráž prírody), poľovníkov (poľovná stráž) a lesníkov (lesná stráž).
   - spracovať základné tézy k možnostiam realizácie a medzirezortnej spolupráce pri definovaní cieľov a metód kriminologického výskumu kriminality v oblasti kultúrneho a archeologického dedičstva ako aj rozvíjať už existujúce možnosti spolupráce.
   - realizovať pravidelné odborné stretnutia na úrovni polície, prokuratúry, pamiatkových úradov a univerzít
   - informovať verejnosť o aktivitách pamiatkarov a orgánov činných v trestnom konaní[31]

Záver

Napriek možno kritickému a miestami nelichotivému hodnoteniu súčasného stavu ochrany archeologického dedičstva a jeho neustáleho atakovania zo strany „hľadačov pokladov“ stále existuje nádej na zlepšenie a posunutie sa na vyššiu úroveň, najmä ak naša legislatíva v zásade spĺňa európske a svetové štandardy.

Na záver, hoci je to možno fráza si dovolíme pripomínať, že ochrana pamiatok, kultúrneho dedičstva, archeologického dedičstva je povinnosťou každého z nás nielen podľa toho, čo je uvedené v Ústave Slovenskej republiky, ale najmä preto, že je našou povinnosťou odovzdať ďalším generáciám to, čo sme prevzali od našich predkov, lebo kultúrne dedičstvo chránime najmä kvôli hodnotám, ktoré sú nositeľom cenného autentického odkazu minulosti. Kultúrne dedičstvo hmotné a nehmotné je súčasťou našej kultúrnej a národnej identity, predstavuje priamy odkaz našich predkov. Základným predpokladom uvedomelej ochrany kultúrneho dedičstva je nielen jeho hlboké poznanie, ale najmä pochopenie ich hodnoty a pochopenie našej povinnosti túto hodnotu zachovať a odovzdať nasledujúcim generáciám.

Bohužiaľ dejiny a aj súčasnosť nás neustále presviedčajú o tom, že výrok Winstona Churchila o tom, že *„Národ, ktorý zabudne na svoju minulosť, nemá budúcnosť“* je neustále aktuálny.

Literatúra a pramene

Glaser-Opitzová, R. – Kalafut. D. – Mokriš, R.2011: Ničenie kultúrneho dedičstva a trestná činnosť. In. Informátor Archívu Pamiatkového úradu SR, č. 45/2011, s. 33

Kačírek, L. 2016: Kultúrne dedičstvo Slovenska, Bratislava.

Michalík, T. 2009a: Právne aspekty ochrany archeologického kultúrneho dedičstva v Európe, Archeologické rozhledy LXI,-2009 , s. e 524 – 546.

Michalík, T. 2009b: Detektoristi - hrobári archeológie? (Detektori – hrobári archeológie?), Historická revue, ročnik XX, 2009, s. 2 -73

Michalík, T. 2015: Nadobúdanie archeologických nálezov do zbierok múzeí. K ochrane archeologického kultúrneho dedičstva vo fonde? Múzeum, ročník LXI-2 2015 s. 2-4.

Schoellen, A. 2015: Problem Metalldetektoren: Militärische Kampfmittel als Rettungsanker für unser archäologisches Erbe? Archäologische Informationen 38

[31] spoluautor tohto príspevku M. Sládok od roku 2009 pravidelne 2 x do roka publikuje tzv „Spravodaj“, v ktorom informuje o prípadoch v oblasti kriminality v kultúrnom a archeologickom dedičstve.

Internetové zdroje

https://www.ekathimerini.com/culture/208797/greek-police-officer-goes-after-antiquities-thieves/ prístup dňa 15.2.2025

https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/eac-guidlines, prístup dňa 15.5.2023

https://www.europae-archaeologiae-consilium.org/eac-guidlines, prístup dňa 25.6.2023

https://www.sav.sk/journals/uploads/0129180748_steiner.pdf prístup dňa 29.3.2023

https://is.muni.cz/th/h98am/Tencer-dizertacna_praca.pdf. prístup dňa 11.4.2024

https://archive.org/details/anastasischilder00chif/page/n5/mode/2up prístup dňa 25.4.2024

http://www.griffith.ox.ac.uk/discoveringtut/ prístup dňa 24.4.2024

https://is.muni.cz/th/pchen/Pristakova_diz_fin.pdf prístup dňa 12.4.2024

https://www.justice.gov.sk/registre/znalci/?stav_string=zapis&rozhodnyDatum=01.06.2025&pageNum=1&size=10&sortProperty=meno_sort&sortDirection=ASC&odbor_sk_string=220000+-+Kultúra úprísptu dňa 15.2.2025

https://www.keltoi.cz/archeologie/o-archeologii/518-detektoristi-hrobari-archeologie, prístup dňa 20.2.2025

https://www.unesco.sk/DunajskyLimes, prístup 2.6.2025

https://geoportal.gov.sk/maps/ceans?view=-503135,-1133735,304.7887656217 prístup 15.4.2025

https://www.interpol.int/Crimes/Cultural-heritage-crime/Stolen-Works-of-Art-Database, prístup 20.2.2025

Zákony

Zákon 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov

Zákon č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a doplnení iných zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Vyhláška MK SR č. 253/2010 Z. z. vykonávajúca zákon o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov

Vyhláška MZ č. 15/1980 o Dohovore o opatreniach na zákaz a zamedzenie nedovoleného dovozu, vývozu a prevodu vlastníctva kultúrnych statkov

Oznámenie MZ SR č. 344/2001 Z. z. o prijatí Európskeho dohovoru o ochrane archeologického dedičstva.

Oznámenie MZ SR č. 416/2003 Z. z. o prijatí DOHOVORu UNIDROIT o ukradnutých alebo nezákonne vyvezených kultúrnych predmetoch

Oznámenie MZ SR č. 210/2009 Z. z. o prijatí Dohovoru o ochrane kultúrneho dedičstva pod vodou

Kontaktné údaje:

Mgr. Renata Glaserová Opitzová
Pamiatkový úrad Slovenskej republiky
renata.glaserovaopitzova@pamiatky.gov.sk
renata.glaserovaopitzova@akademiapz.sk

Mgr. Matúš Sládok, PhD.
Krajský pamiatkový úrad Trnava
matus.sladok@pamiatky.gov.sk

ALTERNATÍVNE TRESTY V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

JUDr. Katarína KVAKOVÁ
2. oddelenie vyšetrovania OKP
Okresné riaditeľstvo PZ v Senci
Katedra kriminológie

Anotácia: *V príspevku sa autorka zaoberá alternatívnymi trestami v podmienkach Slovenskej republiky, delením alternatívnych trestov a najväčšia pozornosť bude venované trestu domáceho väzenia.*
Kľúčové slová: *Trest, restoratívna justícia, alternatívne tresty, trest domáceho väzenia.*

Anotaction: *In this contribution, the author focuses on alternative punishments in the conditions of the Slovak Republic. The article also deals with the classification of alternative punishments, with special attention given to the punishment of home confinement.*
Keywords: *Punishment, restorative justice, alternative punishments, home confinement.*

Úvod

V histórii ľudstva si spoločnosť budovala vlastné pravidlá, ktoré vytvárali štandardizovaný model správania sa spoločnosti, pričom porušovanie vytvorených pravidiel správania nebolo a nie je niečím výnimočným. V ktoromkoľvek vyspelom štáte sa zavedené sociálne konvencie, či normy spoločnosťou porušujú, pričom zabezpečenie dodržiavania stanovených noriem, bez jestvovania určitých hrozieb definujúcich následky za prekročenie vymedzených hraníc, je nereálne. Keďže v novodobých trestnoprávnych systémoch začalo dochádzať k zmenám spojeným s vnímaním trestu a jeho účelu spôsobilo to hľadanie nových metód adekvátneho sankcionovania protiprávneho konania zo strany páchateľa. Na základe protiprávneho konania páchateľa nastupovala fáza uloženia trestov. Preferencia retributívnej justície, ako aj dominantné postavenie trestu odňatia slobody v sankčnom systéme Slovenskej republiky, uvedomujúc si, že trest odňatia slobody so sebou prináša množstvo problémov, pričom negatívne zasahuje do mnohých sfér fungovania štátu, nastolila potrebu zmien klasickej paradigmy trestnej spravodlivosti. Je nesporné, že páchateľ za svoje protiprávne konanie musí byť adekvátne potrestaný, avšak vo väčšine prípadov je možné účel trestu dosiahnuť uložením alternatívnych sankcií a preto bude v článku definovaný trest ako pojem, článok bude obsahovať definíciu a delenie alternatívnych trestov, pričom najväčšia pozornosť bude venovaná trestu domáceho väzenia a to z dôvodu, že trest domáceho väzenia v rámci alternatívnych trestov vníma autor článku ako najprísnejší trest spomedzi alternatívnych trestov, no súčasne ako kompromis medzi trestom vykonaným vo väzenskom ústave a ponechaním páchateľa na slobode, pričom taktiež nastoľuje riešenie negatív, ktoré sú súčasťou trestu odňatia slobody.

1 Trest ako pojem

Ako je staré samotné ľudstvo, tak staré sú aj tresty. Chammurapiho zákonník upravujúci tresty a trestné činy je tomu najstarším dôkazom. Najstaršie tresty boli v dejinách ľudstva riešené vo viacerých kauzách ako: „oko za oko, zub za zub.“ Trestné právo, ako aj systém ukladania trestov má v dejinách dlhý vývoj, v rámci vývoja trestného právo došlo nejeden krát k nekompromisným prelomom. Za významný prelom v Trestnom práve bolo vykonávanie trestu smrti, ktorý sa na Slovensku vykonával už od nepamäti. Vykonávanie trestu smrti na Slovensku sa vyznačovali krutosťou. Trest smrti bol vykonávaný na území Česko - Slovenska, vo vojnovom Slovenskom štáte, v Rakúsko – Uhorsku, Uhorsku. V súčasnosti zákonodarstvo Slovenskej republiky nepovoľuje, podľa zák. č. 460/1992 a to čl. 15 uvádza:

1. Každý má právo na život. Ľudský život je nutný ochrany už pred narodením.
2. Nikto nesmie byť pozbavený život.

3. Trest smrti sa nepripúšťa.
4. Podľa tohto článku nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.[1]

Trest je jedným z mnohých základných pojmov trestného práva. Pri plnení štátny funkcií štát využíva tresty ako prostriedky štátneho donútenia a pomocou trestov štát chráni základné právne hodnoty. Presná definícia trestu ako pojmu je zakomponovaná v Trestnom zákone, pričom priamo § 31 ods. 2 Trestného zákona uvádza, že: *„trest je ujma na osobnej slobode, majetkových alebo iných právach odsúdeného, ktorú môže uložiť páchateľovi len súd podľa tohto zákona za spáchaný trestný čin.“*[2]

Pojem trest je kodifikovaný v dvoch základných zákonov a tými sú Trestný zákon a Trestný poriadok. Trestný poriadok náležite stanovuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov a to tak, aby spáchané trestné činy boli zistené a následne aby páchatelia boli podľa zákona za spáchané trestné činy spravodlivo potrestaní, pričom je potrebné aby základné ľudské práva a slobody fyzických a právnických osôb boli rešpektované.

Trestný zákon v § 31 ods. 1 vymedzuje dva druhy sankcií a tými sú trest a ochranné opatrenie. Trest definuje § 31 ods. 1 Trestného zákona ujma spôsobujúca markantný zásah do základných práv a slobôd, ktoré sú inak chránené. Bez danej ujmy by trest nebol odsúdeným vnímaný ako trest.

Hlavný cieľ uloženého trestu je ochrana spoločnosti pred páchateľmi trestných činov a to tým, že sa páchateľom trestných činov zamedzí v následnom protiprávnom konaní a vytvoria sa pre nich podmienky pôsobiace na ich výchovu s cieľom, aby viedli riadny život. Trest je taktiež symbolom morálneho odsúdenia páchateľa a to zo strany spoločnosti, pričom práve morálne odsúdenie páchateľa má pôsobiť odradzujúco pre ďalšie osoby. Vo všeobecnosti možno uviesť tri základné teórie o účele trestania a to:

- teóriu relatívnu,
- teóriu absolútnu,
- teóriu zmiešanú.[3]

2 Alternatívne tresty

Alternatívne tresty vstúpili do legislatívy Slovenskej republiky v máji roku 2020, kedy bola oslobodená trestná justícia od ducha čias minulých, ktorý definoval justíciu v rovine potrestania trestného činu. Základom vstupu alternatívnych trestov do legislatívy Slovenskej republiky bola vidina restoratívnej justície. Idea efektívneho trestnoprávneho sankčného systému bola v pohybe už začiatkom 90 - tých rokov dvadsiateho storočia, kedy v sankčnom systéme dominoval trest odňatia slobody. Na začiatku 90 – tých rokov dvadsiateho storočia sa Slovenská republika stále viac otvárala západným demokraciám, stále viac preberala ich poznatky, v dôsledku čoho nastala potreba prehodnocovania trestu odňatia slobody. Práve trest odňatia slobody sa javil ako neefektívny a finančne náročný.

Na základe posunu trestnej politiky krajín a spoločenskej požiadavky, už nie je trest odňatia slobody jediným markantne používaným sankčným opatrením. V súčasnosti sú rovnako používané tresty peňažné, rôzne druhy príkazov a zákazov, ako aj obmedzení, ktoré nie sú spojené s väzbou. Na základe rekodifikácie Trestného zákona a Trestného poriadku sú čoraz častejšie využívané súdmi a postupne sa dostávajú aj do povedomia laickej verejnosti, pričom sú hodnotené ako efektívne. Delenie týchto alternatívnych trestov vak v právnej teórii nie je úplne jednoznačné.

[1] MAŠĽANYOVÁ, D. 2011. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*, s. 145.
[2] § 31 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
[3] REMETA, R., 2022. Primeranosť a spravodlivosť trestu v trestnom práve. In: *Zásady trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov*, s. 164.

V najširšej rovine chápeme ako alternatívne tresty, všetky tresty uvedené v § 32 Trestného zákona, s výnimkou písmena a), ktorým je trest odňatia slobody. To by ale znamenalo, že alternatívnym trestom je okrem trestu domáceho väzenia, trestu povinnej práce a peňažného trestu i trest prepadnutia majetku, trest prepadnutia veci, trest zákazu činnosti, trest zákazu pobytu, trest straty čestných titulov a vyznamenaní, trest straty vojenskej a inej hodnosti a trest vyhostenia. Tento názor spĺňa formálne podmienky alternatívneho trestu a teda, že ide o alternatívu k trestu odňatia slobody a že až na trest domáceho väzenia, neobmedzuje osobnú slobodu páchateľa. Všetky by spĺňali podmienku zachovania rodinných a sociálnych väzieb, ale niektoré z nich je možné uložiť len so súčasným uložením nepodmienečného trestu odňatia slobody, ako napr. trest prepadnutia majetku, trest straty čestných titulov a vyznamenaní a trest straty vojenskej a inej hodnosti. Tým sa vlastne ako alternatívne tresty eliminujú.

Alternatívnymi trestami v užšom zmysle sa rozumejú akékoľvek tresty, uložením ktorých nenastane odňatie slobody. Tieto alternatívne tresty sa uplatnia v čase, kedy by mal byť uložený trest odňatia slobody, avšak vzhľadom na osobu páchateľa a okolnosti prípadu účel trestu môže byť dosiahnutý i inak. Alternatívnymi trestami v užšom zmysle rozumieme: trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest (môže byť uložený samostatne, kedy nahrádza krátkodobý trest odňatia slobody alebo môže trest odňatia slobody dopĺňať, pokiaľ páchateľ spáchal trestný čin so snahou získať majetkový prospech), podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody, podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom.[4]

Z alternatívnych trestov sa bližšie venujeme trestu domáceho väzenia, ktorý upravenom § 53 Trestného zákona.

3 Právna úprava trestu domáceho väzenia

Trest domáceho väzenia je v našej právnej úprave v súčasnosti ukotvený v § 53 Trestného zákona a výkon trestu domáceho väzenia v § 435 Trestného poriadku. Trest domáceho väzenia upravuje Trestný zákon a to v § 53 ods. 3, kde uvádza: *„Odsúdený po dobu výkonu trestu domáceho väzenia je povinný v čase, ktorý určí súd, zdržiavať sa vo svojom obydlí vrátane k nemu prináležiacich vonkajších priestorov, viesť riadny život a podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami.“* § 53 ods. 2. Trestného zákona uvádza, že : *„súd môže uložiť trest domáceho väzenia na jeden až päť rokov, najmenej však na dolnej hranici trestnej sadzby trestu odňatia slobody, ak je týmto zákonom ustanovená.“*

§ 53 ods. 1. Trestného zákona uvádza, že trest domáceho väzenia môže súd uložiť páchateľovi trestného činu, ak:

„a) ho odsudzuje za trestný čin s hornou hranicou trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom neprevyšujúcou desať rokov,

b) vzhľadom na povahu trestného činu, osobu a pomery páchateľa postačuje uloženie trestu domáceho väzenia,

c) páchateľ dal písomný sľub, že sa v určenom čase bude zdržiavať v obydlí na určenej adrese a pri výkone kontroly poskytne potrebnú súčinnosť,

d) sú splnené podmienky výkonu kontroly technickými prostriedkami.“[5]

Trest domáceho väzenia je obmedzením odsúdeného, ujmou na osobnej slobode odsúdeného. Práve súd je nástrojom, ktorý určí v akom čase sa odsúdený musí zdržiavať vo svojom obydlí a k nemu prináležiacich vonkajších priestorov. Tiež je odsúdený povinný viesť riadny život. Z hierarchickej štruktúry postavenia trestu domáceho väzenia, hneď za trestom odňatia slobody je možné vyvodiť záver, že trest domáceho väzenia by mal byť významnou alternatívou k nepodmienečnému trestu odňatia slobody. Úloha trestu domáceho väzenia spočíva najmä v možnosti, ktorú dáva odsúdenému, ktorému umožňuje udržiavať ekonomické (navštevovať

[4] KALVODOVÁ V., 2002. Postavení trestu odnetí svobody v systému trestnoprávních sankcí, s. 113-114.
[5] § 53 ods. 1, ods. 2, ods. 3 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

prácu), sociálne väzby. Pri trestne domáceho väzenia je výrazným faktorom, jeho ekonomické hľadisko, predmetný trest je menej nákladným pre štát než samotný výkon trestu odňatia slobody. Ekonomickú výhodu, ktorú nesie zo sebou trest domáceho väzenia potvrdila dlhoročná prax v Slovenskej republike. Nevýhodu, ktorú so sebou priniesla prax pri uplatňovaní daného trestu možno badať v nedostatku financií na zaobstaranie monitorovacích prostriedkov, ktorými by sa vykonávala kontrola nad odsúdeným vo výkone trestu domáceho väzenia. V praxi poznáme dva základné typy trestu domáceho väzenia:

a) front-end typ umožňujúci páchateľovi trestného činu vykonať celý trest domáceho väzenia vo svojom obydlí, front-end typ domáceho väzenia je preferovaný Veľkou Britániou a Austráliou,

b) back-end typ umožňujúci páchateľovi trestného činu vykonať trest domáceho väzenia až po odpykaní si časti trestu odňatia slobody, back - end typ domáceho väzenia je preferovaný USA, Kanade a vo Švédsku.

V Slovenskej republike sa využíva front-end typ. Pri ukladaní trestu domáceho väzenia je potrebné mať na zreteli prípady domáceho násilia, pri ktorých by ukladanie trestu domáceho väzenia malo byť veľmi citlivé.[6] Novela Trestného zákona v súčasnosti totižto neupravuje riešenie otázky súhlasu páchateľa alebo súhlasu ľudí žijúcich s ním v jednom obydlí s uložením trestu domáceho väzenia. V danom prípade tak opätovne môžeme použiť len § 34 Trestného zákona. Novela Trestného zákona umožňuje uložiť trest domáceho väzenia aj mladistvému.

Ukladanie trestu domáceho väzenia je špecifickou oblasťou alternatívnych trestov ukladaným mladistvým. § 109 Trestného zákona ustanovuje, že: *„Mladistvému môže súd uložiť len:*

a) trest povinnej práce,
b) peňažný trest,
c) trest prepadnutia veci,
d) trest zákazu činnosti,
e) trest zákazu účasti na verejných podujatiach,
f) trest vyhostenia,
g) trest domáceho väzenia,
h) trest odňatia slobody.“[7]

V mnohých krajinách je práve trest domáceho väzenia najviac využívaný práve pri mladistvých páchateľoch. V minulosti absencia trestu domáceho väzenia pre mladistvých páchateľov, nebola šťastným riešením. Práve trest domáceho väzenia je pre mladistvých vhodnou alternatívou k ostatným trestom. Rodinné prostredie, ktoré obklopuje mladistvého páchateľa pri odpykávaní si trestu domáceho väzenia, v prípade ak je vyhovujúce, napomáha k dosiahnutiu účelu trestu a preto je práve trest domáceho väzenia pre mladistvého páchateľa v rámci spôsobu úspešnej resocializácie najvhodnejší. Jednou z výhod trestu domáceho väzenia pre mladistvého páchateľa je osobnejší výkon kontroly uskutočňujúci sa v rodinnom prostredí, rodičmi, resp. rodinnými príslušníkmi. Povinnosti, ktoré zákon ukladá odsúdenému sa dajú rozdeliť do troch skupín:

a) v čase, ktorý určí súd, zdržiavať sa vo svojom obydlí, vrátane k nemu prináležiacich vonkajších priestorov,
b) viesť riadny život,
c) podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami.

Rozhodnutie, ktorým sa trest domáceho väzenia ukladá v sebe obsahuje viacero náležitostí, jednou z nich je aj čas, po ktorý je odsúdený povinný sa zdržiavať vo svojom obydlí. Presný čas preto závisí od konkrétnych okolností prípadu. Súd spravidla ponechá odsúdenému dostatočný čas

[6] STRÉMY, T. a J.KLÁTIK, 2018. *Alternatívne tresty*, s. 77.
[7] § 109 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

na to, aby sa mohol dopraviť na pracovisko a späť, s ohľadom na okolnosti osobitného zreteľa tiež nie je vylúčené, aby súd umožnil účasť odsúdeného napr. na pravidelných náboženských obradoch a pod. Následne taktiež zákon ďalej ukladá povinnosť odsúdenému, aby sa zdržiaval vo svojom obydlí a k nemu prináležiacich vonkajších priestorov počas stanovenej doby. Odsúdený môže obydlie opustiť iba vtedy, ak sú splnené nasledovné podmienky:

a) odsúdený musí dostať predchádzajúci súhlas probačného a mediačného úradníka alebo orgánu, ktorý spravuje technickú kontrolu nad odsúdeným,
b) iba z naliehavého dôvodu, pričom naliehavým dôvodom sa rozumie výkon zamestnania, štúdium, príprava na budúce povolanie.
c) na nevyhnutne potrebný čas, pričom aj tento čas sa započítava do výkonu trestu.

Kontrolou výkonu trestu domáceho väzenia predseda senátu poverí orgán spravujúci technické prostriedky kontroly odsúdeného alebo probačného a mediačného úradníka. Trest domáceho väzenia má slúžiť ako alternatíva k trestu odňatia slobody, pričom sa pri jej výkone majú využiť aj technické prostriedky. Kontrola trestu domáceho väzenia sa zabezpečuje len dostupnými technickými prostriedkami (tzv. náramky signalizujúce pohyb odsúdeného). Kontrolou správania sa odsúdeného, sa aj v tomto prípade navrhuje poveriť okrem orgánu spravujúceho technické prostriedky kontroly aj probačným a mediačných úradníkov, pričom po výkone polovice trestu domáceho väzenia môže odsúdený požiadať súd o upustenie od zvyšku výkonu trestu. Vzhľadom k možnostiam zabezpečenia dôslednej kontroly odsúdeného vo výkone trestu domáceho väzenia, je tento druh trestu náročným alternatívnym trestom. V súčasnosti túto kontrolu nad odsúdenými vo výkone trestu domáceho väzenia vykonávajú probační a mediační úradníci. Samotný dohľad je vykonávaný náhodnými kontrolami na mieste výkonu trestu. Len náhodne sa môže odhaliť takýmto spôsobom porušenie výkonu trestu domáceho násilia. Navyše je probačných a mediačných úradníkov veľmi málo a kontroly sú vykonávané len v ich pracovnej dobe.

Nakoľko je odhalenie porušenia povinnosti odsúdeného takýmto spôsobom nepravdepodobný, je na Slovensku využívaný pomerne málo. Pozitívny dopad elektronicky monitorovaného domáceho väznenia sa očakáva aj v sociálnej oblasti - vytvára vhodnejšie predpoklady na riadne začlenenie odsúdeného do občianskeho života, lebo jeho sociálne väzby sa nenarušia, resp. sa intenzívne rozvinú a upevnia pred ukončením výkonu trestu odňatia slobody. Záverom je možné konštatovať, že zavedenie trestu domáceho násilia bolo pozitívnym krokom, pretože tento trest je veľmi efektívny a rozširuje druhy trestov. Jeho aplikácia v súdnej praxi je však zložitá a to hlavne kvôli chýbajúcemu prvku efektívnej kontroly výkonu tohto trestu. Určite nielen ja zastávam názor, že doterajšia kontrola probačnými a mediačnými úradníkmi nie je efektívna a mala by sa nahradiť prostriedkami elektronického monitoringu.[8]

Záver

Alternatívne tresty predstavujú významný prvok moderného trestnoprávneho systému, ktorý reaguje na meniace sa spoločenské potreby a zvyšuje efektivitu výkonu trestu. Trest domáceho väzenia ako jedna z foriem týchto trestov sa ukazuje ako účinná a zároveň ekonomicky výhodná alternatíva k trestu odňatia slobody. Umožňuje páchateľom trestných činov zachovať si pracovné, rodinné a sociálne väzby, čím podporuje ich resocializáciu a znižuje riziko recidívy. Zároveň však aplikácia tohto trestu v podmienkach Slovenskej republiky naráža na viacero praktických problémov, najmä nedostatočné technické zabezpečenie a obmedzené kapacity probačných a mediačných úradníkov. Napriek týmto prekážkam ostáva trest domáceho väzenia dôležitým nástrojom humánnej a efektívnej trestnej politiky, najmä ak je jeho ukladanie dôsledne individuálne zvažované a kontrola výkonu trestu zabezpečená adekvátnymi prostriedkami. Do budúcnosti je nevyhnutné posilniť technickú a personálnu infraštruktúru, aby sa tento typ trestu mohol využívať v širšej miere a plniť svoj účel – ochranu spoločnosti, výchovu páchateľa a

[8] IVOR. J., 2018. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť II,* s. 47.

efektívne zabezpečenie spravodlivosti bez nutnosti izolácie jednotlivca od jeho prirodzeného prostredia.

Zoznam bibliografických odkazov

IVOR, Jaroslav, Peter POLÁK a Jozef ZÁHORA, 2021. Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer. s. 560. ISBN 978-80-571-0407-0.

KALVODOVÁ Věra, 2002. Postavení trestu odnetí svobody v systému trestnoprávních sankcí, Masarykova univerzita, s. 272. ISBN 8021030259.

MAŠĽÁNYOVÁ, Darina, 2011. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť. Plzeň: Aleľ Čenek. S. 496. ISBN 1-904-380-22-0.

REMETA, Ratislav, 2022. Primeranosť a spravodlivosť trestu v trestom práve. In: ČENTÉŠ, Jozef, Lucia KURILOVSKÁ, Tomáš STRÉMY, Lukáš TURAY a kol., 2022. *Zásady trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov*, Praha: Wolters Kluwer, s. 178. ISBN 978-80-7676-552-8.

STRÉMY, Tomáš a Jaroslav KLÁTIK, 2018. *Alternatívne tresty*, Bratislava: C. H. Beck. s. 288. ISBN 978-80-89603-56-5.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje:

kpt. JUDr. Katarína Kvaková
2. oddelenie vyšetrovania OKP
Okresné riaditeľstvo PZ v Senci
katarina.kvakova@minv.sk

KORELÁCIA VYBRANÝCH TRESTNÝCH ČINOV PROTI MAJETKU S TRANSAKCIAMI KRYPTOAKTÍV

JUDr. Andrej LIPTÁK
Mgr. Marek MATULÍK
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Príspevok postupmi a metódami kvantitatívno-kvalitatívneho skúmania prináša poznanie o aktuálnom stave kriminality súvisiacej s kryptoaktívami na základe korelácie trestnej činnosti s transakciami kryptoaktív. Výberový súbor trestnej činnosti tvorí mesačný súhrn vybraných trestných činov za obdobie roka 2024, ktorými sú trestný čin podvodu v zmysle § 221, trestný čin neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku v zmysle ods. 2 § 219, a trestný čin legalizácie výnosu z trestnej činnosti v zmysle § 233 zákona č. 300/2005 Z. z. – Trestného zákona. Výberový súbor transakcií kryptoaktív vychádza z mesačného súhrnu transakcií distribuovaných databáz transakcií Bitcoin, Ethereum, Tron a Binance Smart Chain.*
Kľúčové slová: *Kryptoaktíva, Bitcoin, Tron, USDT, trestná činnosť, korelácia , podvod, legalizácia, platobný prostriedok.*

Annotation: *The contribution, using quantitative-qualitative research procedures and methods, provides knowledge about the current state of crime related to crypto-assets based on the correlation of criminal activity with crypto-asset transactions. The sample set of criminal activity consists of a monthly summary of selected crimes for the period of 2024, which are the crime of fraud under Section 221, the crime of unauthorized production and use of a means of payment under Section 2 of Section 219, and the crime of legalization of proceeds from crime under Section 233 of Act No. 300/2005 Coll. – Criminal Code. The sample set of crypto-asset transactions is based on the monthly summary of transactions of the distributed transaction databases Bitcoin, Ethereum, Tron and Binance Smart Chain.*
Keywords: *Crypto-assets, Bitcoin, Tron, USDT, criminal activity, correlation, fraud, money laundering, means of payment.*

Úvod

V súčasnej digitálnej dobe zaznamenávame prudký nárast využívania kryptoaktív, čo má významné implikácie nie len pre finančné trhy, ale aj pre trestnoprávnu oblasť. Legalizácia trhu s kryptoaktívami reprezentovaná účinnosťou súboru okolo Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/1114 z 31.05.2023 o trhoch s kryptoaktívami (ďalej len „MiCA“)[1] prináša hospodárskemu systému Európskej únie (ďalej len „EÚ“) nový impulz a normatívny priestor na vytváranie unikátnych finančne podnietených spoločenských vzťahov. Tieto nové spoločenské vzťahy, ktorých účelom je zvyšovanie hospodárskeho rastu EÚ a životnej úrovne jej občanov, je potrebné nie len efektívne kreovať, ale aj udržiavať a chrániť ich pred ich porušením alebo ohrozením. Na normatívne kreovanie týchto spoločenských vzťahov má veľký vplyv MiCA, ktorá svojim subjektom a adresátom stanovuje práva a povinnosti, podmienky, vlastné pravidlá správania sa a procesné postupy, čím určuje podstatu vzťahov vyskytujúcich sa v prostredí trhu s kryptoaktívami. V súlade s MiCA bol prijatý vnútroštátny všeobecne záväzný právny predpis - zákon č. 248/2024 Z. z. o niektorých povinnostiach a oprávneniach v oblasti kryptoaktív a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o kryptoaktívach“), ktorým sa okrem iného unifikuje terminológia vo vzťahu ku kryptoaktívam naprieč širokým spektrom tuzemských právnych predpisov s terminológiou uvedenou v MiCA. MiCA bude preto v tomto príspevku nosnou štruktúrou a terminologickým fundamentom pre jeho spracovanie.

Avšak spoločenské vzťahy na trhu s kryptoaktívami už fakticky existovali pred účinnosťou MiCA. Legalizovaním trhu s kryptoaktívami však očakávame sčasti presun týchto vzťahov do

[1] Súbor tvorí napríklad aj:
- nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/1113 z 31.05.2023 o údajoch sprevádzajúcich prevody finančných prostriedkov a určitých kryptoaktív,
- vykonávacie nariadenie komisie (EÚ) 2024/2984 z 29.11.2024 o bielych dokladoch,
- vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2024/2902 z 20.11. 2024 o oznamovaní tokenov,
- delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2024/1506 z. 22.02.2024 o klasifikácii tokenov...

legálneho prostredia a sčasti vznik nových vzťahov, ktorých legalita začne momentom ich vzniku. Legálne spoločenské vzťahy na trhu s kryptoaktívami teda získajú všetky kvality právnych vzťahov, čím získajú potenciál na ich ochranu a to ultima ratio aj právnymi prostriedkami práva trestného. Spoločenské vzťahy na trhu s kryptoaktívami teda možno nazvať aj objektmi trestného práva a možno voči nim realizovať všetky procesy a postupy z trestného práva vyplývajúce. Je zaujímavé pozorovať, že trh s kryptoaktívami nie je závislý od jeho legalizovania a jeho objem dosahuje významné hodnoty už dlhšie obdobie. Uvedené posúdime porovnaním množstva transakcií uskutočnených prostredníctvom distribuovaných databáz transakcií kryptoaktív (ďalej len „DLT“) a množstva transakcií uskutočnených prostredníctvom platobných terminálov.

Cieľom príspevku je zhodnotiť, či existuje štatisticky významná korelácia medzi objemami transakcií kryptoaktív Bitcoin[2] a USDT[3] na pre ne najtypickejších distribuovaných databázach transakcií; a počtom nami vybraných zistených a objasnených trestných činov proti majetku, konkrétne trestných činov podvodu podľa ustanovenia §221, neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku podľa § 219 ods. 2 a na záver trestného činu legalizácie výnosu z trestnej činnosti podľa § 233 zákona č. 300/2005 Z. z. – Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „TZ“).

Výberový súbor je podmienený vykonanému skúmaniu odborom finančného vyšetrovania národnej centrály osobitných druhov kriminality Prezídia Policajného zboru (ďalej len „OFV NCODK“). Skúmanie trestnej činnosti OFV NCODK hovorí o značnej prítomnosti znaku kryptoaktív pri odhaľovaní a vyšetrovaní trestnej činnosti podľa §233 TZ, alebo pri odhaľovaní a vyšetrovaní zdrojového trestného činu. Za zdrojové trestné činy, v ktorých je prítomný znak kryptoaktív bol z veľkej miery označený trestný čin podľa §221 TZ a tiež trestný čin podľa §219 TZ, ktorých početnosť tvorila viac než ¾ z celkových odhaľovaných a vyšetrovaných trestných činov so znakom kryptoaktív. Najvýznamnejším kryptoaktívom bol Bitcoin a USDT.

Predmetom empirického skúmania je poznanie korelácie medzi transakciami kryptoaktív a páchaním trestnej činnosti v Slovenskej republike. Ako teda vplývajú transakcie kryptoaktíva Bitcoin v DLT Bitcoin, kryptoaktíva USDT v DLT Ethereum, USDT v DLT Tron, a USDT DLT Binance Smart Chain na trestnú činnosť podľa § 221, §219 ods. 2 a §233 TZ zistenú a objasnenú v Slovenskej republike za rok 2024? Aké sú implikácie z preskúmaných zistení?

1. Metodológia, výberový súbor

Pre realizovanie korelačnej analýzy je potrebné vychádzať z vierohodných, pravdivých a transparentných údajov:

- Údaje o kriminalite boli získané z oficiálneho webového sídla Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktoré poskytuje dôveryhodné informácie, hoci ich samotný zber môže podliehať subjektivite, čo je typické pre zber štatistických údajov v tejto oblasti.[4]
- Údaje o BTC transakciách boli získané z webového sídla analytickej spoločnosti Newhedge Inc., ktorá zbiera údaje z DLT. Validita údajov na DLT je vzhľadom na jej charakter nepochybná a odkazuje na vedecké princípy kryptológie, informatiky a matematiky. [5]
- Údaje o USDT transakciách boli získané z webového sídla platobnej spoločnosti VISA, pre ktorú zber údajov z rôznych DLT zabezpečuje analytická spoločnosť Allium Labs,

[2] Bitcoin: *A Peer-to-Peer Electronic Cash System.* (online, cit. 15.02.2025). Dostupné na internete: <https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/training/annual-national-training-seminar/2018/Emerging_Tech_Bitcoin_Crypto.pdf>

[3] Tether. (online, cit. 15.02.2025). Dostupné na internete: <https://tether.to/en/>

[4] Štatistika kriminality. (online, cit. 15.02.2025). Dostupné na internete: < https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

[5] Newhedge - Bitcoin's most powerful intelligence platform. (online, cit. 15.02.2025). Dostupné na internete: < https://newhedge.io/bitcoin/monthly-transactions>

Inc. Pre naše účely boli využité dáta z DLT Ethereum, Tron a Binance Smart Chain (BSC).[6]

Zozbierané údaje:

Tabuľka č. 1:

Trestný čin	Zistené	Objasnené	Škoda	Mesiac 2024
§219_2	50,00	7,00	188 000,00	Január
§219_2	52,00	14,00	130 000,00	Február
§219_2	46,00	10,00	143 000,00	Marec
§219_2	32,00	7,00	114 000,00	Apríl
§219_2	36,00	9,00	62 000,00	Máj
§219_2	32,00	9,00	20 000,00	Jún
§219_2	41,00	9,00	93 000,00	Júl
§219_2	22,00	10,00	107 000,00	August
§219_2	44,00	11,00	100 000,00	September
§219_2	37,00	13,00	113 000,00	Október
§219_2	38,00	14,00	134 000,00	November
§219_2	54,00	13,00	50 000,00	December
§221	164,00	30,00	2 721 000,00	Január
§221	173,00	40,00	1 888 000,00	Február
§221	181,00	25,00	4 105 000,00	Marec
§221	129,00	19,00	2 718 000,00	Apríl
§221	157,00	34,00	4 574 000,00	Máj
§221	155,00	38,00	3 798 000,00	Jún
§221	114,00	22,00	2 052 000,00	Júl
§221	-8,00	16,00	9 229 000,00	August
§221	48,00	25,00	3 172 000,00	September
§221	82,00	25,00	3 065 000,00	Október
§221	131,00	34,00	3 468 000,00	November
§221	142,00	34,00	4 828 000,00	December
§233	6,00	1,00	44 000,00	Január
§233	8,00	0,00	982 000,00	Február
§233	8,00	1,00	4 715 000,00	Marec
§233	13,00	1,00	1 542 000,00	Apríl
§233	9,00	3,00	140 000,00	Máj
§233	8,00	1,00	346 000,00	Jún
§233	1,00	1,00	36 000,00	Júl
§233	0,00	1,00	14 000,00	August
§233	2,00	0,00	-72 000,00	September
§233	3,00	4,00	1 938 000,00	Október
§233	1,00	-1,00	28 000,00	November
§233	2,00	2,00	56 000,00	December

[6] Onchain Analytics Dashboard. (online, cit. 15.02.2025). Dostupné na internete: < https://visaonchainanalytics.com/transactions>

Počet Transakcií	Kryptoaktívum a DLT	Mesiac 2024
13 704 652,00	BTC	Január
10 599 214,00	BTC	Február
11 714 340,00	BTC	Marec
13 672 685,00	BTC	Apríl
17 979 199,00	BTC	Máj
17 597 494,00	BTC	Jún
19 437 715,00	BTC	Júl
18 405 820,00	BTC	August
17 859 322,00	BTC	September
20 506 845,00	BTC	Október
16 026 931,00	BTC	November
13 122 151,00	BTC	December
53 260 000,00	USDT Tron	Január
49 390 000,00	USDT Tron	Február
62 310 000,00	USDT Tron	Marec
58 260 000,00	USDT Tron	Apríl
62 320 000,00	USDT Tron	Máj
63 700 000,00	USDT Tron	Jún
65 820 000,00	USDT Tron	Júl
63 380 000,00	USDT Tron	August
64 860 000,00	USDT Tron	September
70 830 000,00	USDT Tron	Október
69 440 000,00	USDT Tron	November
66 030 000,00	USDT Tron	December
4 810 000,00	USDT ETH	Január
4 140 000,00	USDT ETH	Február
4 930 000,00	USDT ETH	Marec
4 850 000,00	USDT ETH	Apríl
4 740 000,00	USDT ETH	Máj
4 540 000,00	USDT ETH	Jún
4 730 000,00	USDT ETH	Júl
5 560 000,00	USDT ETH	August
5 440 000,00	USDT ETH	September
4 780 000,00	USDT ETH	Október
5 520 000,00	USDT ETH	November
5 850 000,00	USDT ETH	December
40 160 000,00	USDT BSC	Január
33 360 000,00	USDT BSC	Február
57 760 000,00	USDT BSC	Marec
61 410 000,00	USDT BSC	Apríl
69 910 000,00	USDT BSC	Máj
112 680 000,00	USDT BSC	Jún
97 380 000,00	USDT BSC	Júl
98 470 000,00	USDT BSC	August

Počet Transakcií	Kryptoaktívum a DLT	Mesiac 2024
79 100 000,00	USDT BSC	September
67 280 000,00	USDT BSC	Október
67 310 000,00	USDT BSC	November
74 970 000,00	USDT BSC	December

1.1. Korelačný koeficient

Interpretácia hodnoty korelačného koeficientu podľa Hinkla a kol. (1998):

Záporná hodnota celého čísla 1: Absolútna negatívna LZ (ďalej len „LZ“)
0: Žiadna závislosť
Kladná hodnota celého čísla 1: Absolútna pozitívna LZ

Absolútna hodnota korelačného koeficientu:	Sila korelácie:
0,00 – 0,30	veľmi nízka
0,31 – 0,50	nízka
0,51 – 0,70	stredná
0,71 – 0,90	vysoká
0,91 – 1,00	veľmi vysoká[7]

Je potrebné pripomenúť, že kauzalita sa nerovná korelácii. **V tomto ponímaní korelačný koeficient neudáva príčinnú súvislosť medzi premennými.** Jeho interpretácia závisí od kontextu a typu jednotlivých premenných. **Cieľom príspevku nie je potvrdiť alebo vylúčiť kauzalitu**, ale určiť kvalitu vzťahu medzi transakciami kryptoaktív a zistenej trestnej činnosti a nastaviť tak novú úroveň poznania, nevyhnutnú pre nadväzný rozvoj skúmania bezpečnosti v oblasti trestnej činnosti súvisiacej s kryptoaktívami.

Odôvodnený predpoklad:

Predpokladáme, že nárast počtu transakcií kryptoaktív spôsobuje nárast počtu spáchanej trestnej činnosti. Teda medzi počtom transakcií kryptoaktív a početnosťou spáchaných trestných činov existuje priama LZ slabej, stredne silnej, silnej alebo veľmi silnej korelácie. Tieto skutočnosti sa odzrkadlia analogicky pri zistenej a objasnenej trestnej činnosti a pri spôsobenej škode.

2. Trestný čin neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku podľa §219 ods. 2 TZ

[7] GONŠOROVÁ, V. 2013. Analýza epidemiologických dát. [on-line]. Trnava : Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave, 2013. ISBN 978-80-8082-651-2 Dostupné na internete: https://fzsp.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/e-kniznica/e-ucebnice/Analýza-epidemiologických-dát_frameset%20-%20EPSTRUNI%20(HTML)/data/3fbdebd5-f9f4-41fe-92cf-5ce5a09558fd.html?ownapi=1

2.1. Počet zistených k počtu objasnených trestných činov neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku podľa §219 ods. 2 TZ

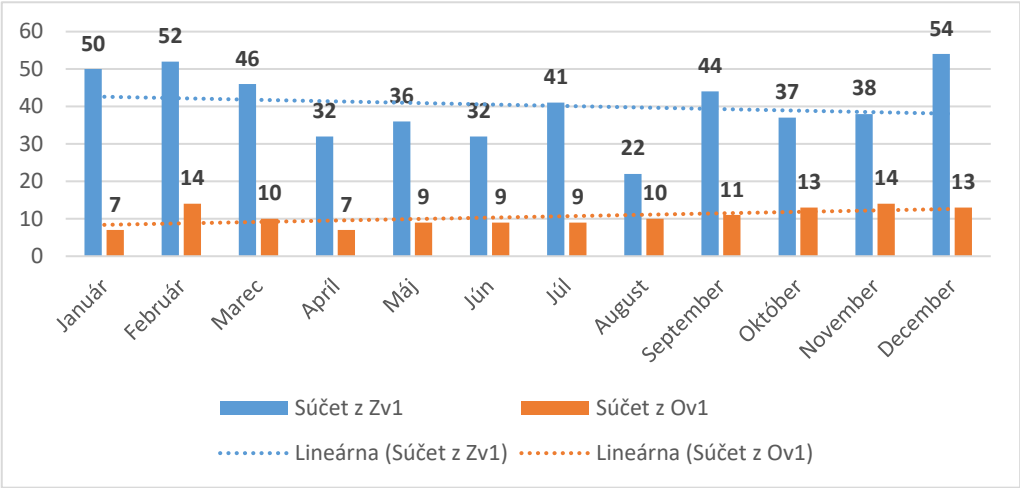

Predložená vizualizácia poskytuje ucelený pohľad na minuloročný vývoj počtu zistených a objasnených **trestných činov neoprávneného používania platobného prostriedku podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ**. Na základe kvantitatívnej interpretácie možno konštatovať výrazné disproporcie medzi počtom zistených a počtom objasnených trestných činov naprieč celým skúmaným obdobím. Uvedená disproporcia dosiahla svoj vrchol hneď v úvode roka, kedy bol rozdiel medzi skúmanými veličinami najvyšší (43). Podobne tomu bolo aj v decembri (41). V tejto súvislosti možno predpokladať, že vyššie počty zistených trestných činov na prelome rokov môžu byť spojené aj so sviatočným obdobím, ktoré so sebou okrem iného prináša vyšší počet finančných transakcií. Mierne klesajúci lineárny trend počtu zistených trestných činov poukazuje na určitú dynamiku vývoja, ktorá môže byť zapríčinená rôznymi faktormi, včítane sezónnosti. Trend objasnenosti síce v priebehu roka mierne rástol, avšak aj napriek tejto skutočnosti dosiahol podiel objasnených trestných činov v ročnom priemere približne len 28 %, čo reflektuje pretrvávajúce výzvy v rámci procesu vyšetrovania.

Ako sme už uviedli, uvedené možno pripisovať viacerým faktorom. Či už ide o progresívnu digitalizáciu platobných systémov, zvyšujúci sa vplyv hybridných hrozieb, zmienené sezónne faktory, ako aj stále pertraktovaný kapacitný limit orgánov činných v trestnom konaní a ďalších dotknutých subjektov. My sme sa však rozhodli skúmať vplyv ďalšej množiny premenných, ktoré môžu taktiež vplývať na vyššie uvedené dáta. Sú nimi kryptoaktíva.

2.2. Korelácia transakcií BTC, USDT ETH, USDT TRON A USDT BSC

Tabuľka č. 2:

Korelácia	Z	O	Š
§219_2 a BTC Tx	-0,60	-0,08	-0,37
§219_2 a USDT Tron Tx	-0,34	0,290	-0,394
§219_2 a USDT ETH Tx	-0,07	0,22	-0,09
§219_2 a USDT BSC Tx	-0,61	-0,17	-0,72

Pre analýzu vzťahu medzi počtom transakcií vybraných kryptoaktív na jednotlivých DLT a údajmi o zistených a objasnených **trestných činoch neoprávneného používania platobného prostriedku** sme rovnako, ako aj v nasledujúcich prípadoch použili Pearsonovu koreláciu, ktorá nám umožnila kvantifikovať ich kvalitu a smerovanie. Korelácie sme analyzovali v troch dimenziách, a to konkrétne v počte zistených trestných činov, v počte objasnených trestných činov a tiež v objeme spôsobenej škody.

V rámci základného opisu je potrebné najprv priblížiť obsah tabuľky. V prvom riadku sú znázornené výsledné hodnoty korelácií pre **kryptoaktívum Bitcoin** na jeho **natívnom DLT**. V tomto ponímaní je treba pripomenúť, že síce DLT a kryptoaktívum nie sú pojmy totožné, v DLT Bitcoin je kryptoaktívum Bitcoin označené tým istým pojmom - Bitcoin, aj keď sa vo svojej podstate DLT Bitcoin a kryptoaktívum Bitcoin líši.

V druhom riadku je zobrazený výsledok kvantitatívneho skúmania pre **kryptoaktívum USDT**, a to na **DLT Tron**. Simplifikovane si vzťah kryptoaktíva a DLT možno predstaviť ako operačného systému alebo prehliadača, resp. ako vzťah vybraného automobilu a trhu na, ktorom sa predáva. Kryptoaktívum USDT, tak ako webový prehliadač Opera, alebo automobil Volkswagen môže byť kompatibilný s viacerými DLT, operačnými systémami alebo trhmi, avšak každé DLT, operačný systém alebo trh má svoje špecifiká, ktoré funkčnosť kryptoaktíva, webového prehliadača alebo automobilu ovplyvňujú. Kryptoaktívum USDT musí byť pre DLT ETH napísané v programovacom jazyku Solidity, pre DLT Tron v programovacom jazyku Java, avšak typologicky hovoríme stále o kryptoaktíve USDT. Obdobne je webový prehliadač Opera inak navrhnutý pre operačný systém Windows, než pre operačný systém MacOS. Analogicky musí mať automobil Volkswagen Touareg pre európsky trh inú konštrukciu ako pre trh Veľkej Británie (pr. volant naľavo/napravo). Stále sa však jedná o typologicky ten istý webový prehliadač Opera a ten istý automobil Volkswagen Touareg.

V treťom riadku a štvrtom riadku je taktiež zobrazený výsledok kvantitatívneho empirického skúmania pre **kryptoaktívum USDT**. V treťom riadku sú však vyobrazené údaje dotýkajúce sa **DLT ETH** a v poslednom štvrtom riadku pre **DLT BSC**.

V nasledujúcej časti pristupujeme k interpretácii výsledných hodnôt korelácií medzi počtom transakcii kryptoaktív na vyššie zmienených DLT a počtom zistených a objasnených **trestných činoch neoprávneného používania platobného prostriedku**, ako aj korelačných hodnôt v rámci spôsobenej škody.

2.2.1. V rámci skúmania korelačných väzieb medzi transakciami **kryptoaktíva Bitcoin** na jeho **natívnom DLT** a medzi:

- počtom **zistenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **strednú negatívnu lineárnu závislosť (ďalej len „LZ“)**,
- počtom **objasnenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **veľmi nízku negatívnu LZ**,
- **spôsobenou škodou** trestnou činnosťou podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **nízku negatívnu LZ**.

Prvý výsledok z tejto skupiny korelácií hovorí o **stredne silnej negatívnej LZ (- 0,60)**, ktorá naznačuje, že pri **vyššom počte bitcoinových transakcii na natívnom DLT dochádza k miernemu poklesu počtu zistených trestných činov**. Druhá korelácia s hodnotou spadajúcou do referenčnej skupiny **veľmi nízkej negatívnej LZ (- 0,08)** má len marginálnu výpovednú hodnotu a nenaznačuje žiadnu významnejšiu súvislosť medzi sledovanými premennými. V závere, v nadväznosti na hodnotu tretej korelácie možno uviesť, že aj v tomto prípade ide o súvislosť s obmedzenou interpretovateľnosťou, nakoľko hodnota korelačného koeficientu spadá do kategórie **nízkej negatívnej LZ (-0,37)** čo v konečnom dôsledku môže síce naznačovať mierny trend, pri ktorom vyššia transakčná činnosť so skúmaným kryptoaktívom súvisí s nižším objemom evidovanej spôsobenej škody, avšak bez dostatočnej sily na formulovanie jednoznačných záverov.

2.2.2. V rámci skúmania korelačných väzieb medzi transakciami **kryptoaktíva USDT** na **DLT Tron** a medzi:

- počtom **zistenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **nízku negatívnu LZ**,

- počtom **objasnenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **veľmi nízku pozitívnu LZ**,
- **spôsobenou škodou** trestnou činnosťou podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **nízku negatívnu LZ**.

V rámci druhej skupiny korelačných väzieb možno k prvému výsledku uviesť, že hovorí o **nízkej negatívnej LZ (- 0,34)**, ktorá naznačuje, že pri zvýšenom objeme transakcií kryptoaktíva USDT na DLT TRON dochádza k miernemu poklesu počtu zistených trestných činov. Druhá korelácia s hodnotou **veľmi nízkej pozitívnej LZ (- 0,29)** vykazuje tiež iba okrajovú výpovednú hodnotu, pričom neumožňuje vyvodiť jasnú tendenciu vzťahu medzi transakčnou aktivitou a počtom objasnených prípadov. Tretia korelácia predstavuje **nízku negatívnu LZ (- 0,39)** a môže naznačovať slabú štatistickú asociáciu medzi intenzitou transakčnej aktivity a poklesom evidovanej spôsobenej škody, avšak vzhľadom na hodnotu koeficientu ide taktiež o vzťah s limitovanou interpretačnou hodnotou.

2.2.3. V rámci skúmania korelačných väzieb medzi transakciami **kryptoaktíva USDT** na **DLT ETH** a medzi:

- počtom **zistenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **veľmi nízku negatívnu LZ**,
- počtom **objasnenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **veľmi nízku negatívnu LZ**,
- **spôsobenou škodou** trestnou činnosťou podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **veľmi nízku negatívnu LZ**.

V prípade DLT ETH sme zistili ešte slabšie korelačné väzby. Medzi počtom transakcií a zistenými trestnými činmi bola zaznamenaná **veľmi nízka negatívna LZ (- 0,07)**, ktorá nemá aplikačnú výpovednú hodnotu. Koreláciu zahŕňajúcu objasnené trestné činy možno tiež hodnotiť ako **veľmi nízku pozitívnu LZ (0,22),** ktorá môže rovnako značiť len okrajovú štatistickú asociáciu bez presvedčivej interpretačnej sily. V prípade spôsobenej škody bola zaznamenaná **veľmi nízka negatívna LZ (- 0,09)**, ktorá takisto nevykazuje žiadnu systematickú väzbu medzi sledovanými premennými. Vzhľadom k vyššie uvedenému možno konštatovať, že **v prípade DLT ETH korelačné koeficienty poukazujú na veľmi slabé lineárne vzťahy a nemožno na ich základe konštruovať žiadne závery o potenciálnych súvislostiach ani predikčných tendenciách**.

2.2.4. V rámci skúmania korelačných väzieb medzi transakciami **kryptoaktíva USDT** na **DLT BSC** a medzi:

- počtom **zistenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **strednú negatívnu LZ**,
- počtom **objasnenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **veľmi nízku negatívnu LZ**,
- **spôsobenou škodou** trestnou činnosťou podľa ustanovenia § 219 ods. 2 TZ pozorujeme **vysokú negatívnu LZ**.

Najvýraznejšie korelačné väzby sme identifikovali v prípade kryptoaktíva USDT na DLT Binance Smart Chain (BSC). Korelačný koeficient medzi počtom transakcií a zistenými trestnými činmi podľa dosiahol hodnotu **stredne silnej negatívnej LZ (- 0,61)**. Podobne ako pri Bitcoine, **aj tu možno pozorovať pokles počtu zistených trestných činov pri vyššej transakčnej aktivite**. Korelácia medzi objemom transakcií a počtom objasnených prípadov bola **veľmi nízka a negatívna (- 0,17)** a teda bez významnej výpovednej hodnoty. Najvýraznejšiu korelačnú väzbu z doposiaľ interpretovaných výsledkov pozorujeme pri poslednom korelačnom vzťahu, ktorý dosahuje hodnotu **vysokej negatívnej LZ (- 0,72)**, pričom uvedené naznačuje, že pri

intenzívnejšej transakčnej činnosti dochádza k poklesu objemu evidovanej škody, no vzhľadom na korelačný charakter analýzy stále nehovoríme o príčinnej súvislosti.

3. Trestný čin podvodu podľa § 221 TZ

3.1. Počet zistených k počtu objasnených trestných činov podvodu podľa § 221 TZ

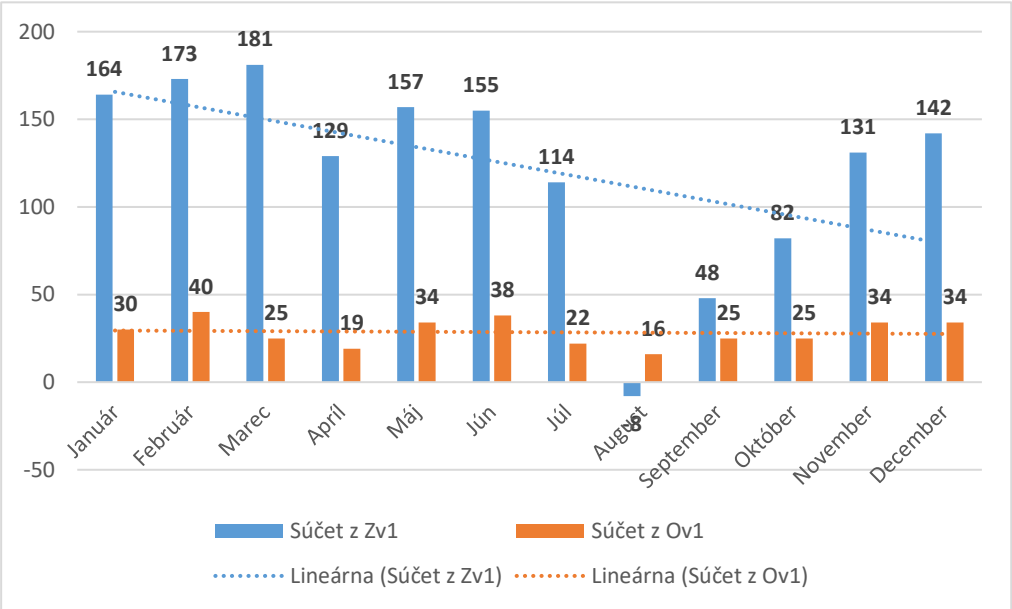

Štatistickými metódami, t.j. využitím kontingenčného grafu bolo zistené, že zistená trestná činnosť podľa §221 TZ za rok 2024 dosahovala svoje maximá najmä začiatkom roka. Je potrebné zobrať do úvahy, že zistená trestná činnosť vychádza zo svojej materiálnej a formálnej stránky vychádzajúcej z prameňov trestného práva. Práve tie formálne boli v roku 2024 viacnásobne menené, t.j. novelizované, a to najmä zákonom 40/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov a zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nevynímajúc. Stav formálnych prameňov trestného práva priamo ovplyvňuje aj zistenú trestnú činnosť orgánmi činnými v trestnom konaní a tá sa kvantitatívne prezentuje aj v hodnotených štatistikách. Ako možno vidieť v grafe, zistená trestná činnosť dosiahla minimum v auguste 2024, pričom od tohto momentu sa trestná činnosť začala zvyšovať, až sa dostala na úrovne typické pre začiatok roka. Predpokladáme, že táto skutočnosť je odrazom predmetných novelizácii, a že nie je odrazom neschopnosti orgánov činných v trestnom konaní zisťovať trestnú činnosť podľa §221 TZ.

Zrejmá je však skutočnosť nízkej objasnenosti v porovnaní so zistenou trestnou činnosťou, ktorá dosahuje v priemere približne 20%. Objasnenosť trestnej činnosti sa zdá byť relatívne stabilná, málo kolidujúca a stredne pozitívne korelujúca so zistenou trestnou činnosťou.

Z uvedeného možno usudzovať, že orgány činné v trestnom konaní nedosahujú efektívnu úroveň objasňovania tejto trestnej činnosti. Otázka znie, prečo je tomu tak a čo na uvedenú skutočnosť vplýva? Možno len tipovať, či je príčinou nedostatočné materiálne, personálne, technologické, informačné alebo systémové zázemie, resp. či sa jedná iba o chybu v zbere týchto štatistických údajov. Určite to stojí za zmienku a za ďalšie skúmanie v tejto oblasti, ktoré by mohlo využiť analýzu zdrojov, prípadne analýzu iných vonkajších alebo vnútorných faktorov ovplyvňujúcich tieto skutočnosti. Avšak predmetom nášho skúmania je zistiť a posúdiť možný vplyv novej technológie – kryptoaktív na túto skutočnosť a posúdiť kvality tohto vzťahu.

Súčet spôsobenej škody trestnou činnosťou podľa §221 TZ bol za rok 2024 približne 45 618 000,00 Eur.

Ako korelujú tieto skutočnosti s transakciami vykonanými v DLT kryptoaktív?

3.2. Korelácia transakcií BTC, USDT ETH, USDT TRON A USDT BSC

Tabuľka č. 3:

Korelácia	Z	O	Š
§221 a BTC Tx	-0,62	-0,34	0,22
§221 a USDT Tron Tx	-0,41	-0,241	0,243
§221 a USDT ETH Tx	-0,50	-0,31	0,56
§221 a USDT BSC Tx	-0,48	-0,25	0,44

Štatistickými metódami a využitím Pearsonovej techniky korelácie CORREL v prostredí programového rozhrania Microsoft Excel sme medzi sebou porovnali za rok 2024 mesačný súčet zistenej trestnej činnosti podľa **§221 TZ**, jej objasnenosti a spôsobenou škodou s mesačným súčtom transakcií kryptoaktív.

V prvom riadku je oranžovou farbou zobrazený výsledok kvantitatívneho empirického skúmania pre **DLT Bitcoin**, teda pre **kryptoaktívum Bitcoin**.

V druhom riadku je bordovou farbou zobrazený výsledok kvantitatívneho empirického skúmania pre **DLT Tron**, pre **kryptoaktívum USDT**.

V treťom riadku je modrou farbou zobrazený výsledok kvantitatívneho empirického skúmania pre **DLT ETH**, pre **kryptoaktívum USDT.**

V štvrtom riadku je hnedou farbou zobrazený výsledok kvantitatívneho empirického skúmania pre **DLT BSC**, obdobne pre **kryptoaktívum USDT.**

3.2.1. Bitcoin:

Medzi transakciami DLT Bitcoin kryptoaktíva Bitcoin a medzi počtom zistenej trestnej činnosti podľa §221 bola zistená **stredná negatívna LZ (-0,62).**

Medzi transakciami DLT Bitcoin kryptoaktíva Bitcoin a medzi počtom objasnenej trestnej činnosti podľa §221 bola zistená **nízka negatívna LZ (-0,34).**

Medzi transakciami DLT Bitcoin kryptoaktíva Bitcoin a medzi spôsobenou škodou trestnou činnosťou podľa §221 bola zistená **veľmi nízka pozitívna LZ (0,22).**

Z uvedeného vyplýva, že čím viac transakcií sa vykoná prostredníctvom kryptoaktíva Bitcoin, tým menej zistenej trestnej činnosti podľa §221, zároveň je aj menej objasnenej trestnej činnosti, no spôsobená škoda vzrastá. Objasnenosť a spôsobená škoda nevykazujú silný korelačný vzťah a skôr nesúvisia s vykonanými transakciami kryptoaktíva Bitcoin.

3.2.2. USDT Tron:

Medzi transakciami DLT Tron kryptoaktíva USDT a medzi počtom zistenej trestnej činnosti podľa §221 bola zistená **nízka negatívna LZ (-0,41).**

Medzi transakciami DLT Tron kryptoaktíva USDT a medzi počtom objasnenej trestnej činnosti podľa §221 bola zistená **veľmi nízka negatívna LZ (-0,241).**

Medzi transakciami DLT Tron kryptoaktíva USDT a medzi spôsobenou škodou trestnou činnosťou podľa §221 bola zistená **veľmi nízka pozitívna LZ (0,243).**

Z uvedeného vyplýva, že čím viac transakcií sa vykoná prostredníctvom kryptoaktíva USDT na DLT Tron, tým menej zistenej trestnej činnosti podľa §221, zároveň je aj menej objasnenej trestnej činnosti, no spôsobená škoda vzrastá. Detekcia, objasnenosť a spôsobená škoda

síce nevykazujú silný korelačný vzťah s transakciami kryptoaktíva USDT na DLT Tron, stále však dokážu poukázať na kvalitu tohto vzťahu.

3.2.3. USDT ETH:

Medzi transakciami DLT ETH kryptoaktíva USDT a medzi počtom zistenej trestnej činnosti podľa §221 bola zistená **nízka negatívna LZ (-0,50).**

Medzi transakciami DLT ETH kryptoaktíva USDT a medzi počtom objasnenej trestnej činnosti podľa §221 bola zistená **nízka negatívna LZ (-0,31).**

Medzi transakciami DLT ETH kryptoaktíva USDT a medzi spôsobenou škodou trestnou činnosťou podľa §221 bola zistená **stredná pozitívna LZ (0,56).**

Z uvedeného vyplýva, že čím viac transakcií sa vykoná prostredníctvom kryptoaktíva USDT na DLT ETH, tým menej zistenej trestnej činnosti podľa §221, zároveň je aj menej objasnenej trestnej činnosti, no aj v tomto prípade možno konštatovať vzrastajúcu tendenciu spôsobenej škody.

3.2.4. USDT BSC:

Medzi transakciami DLT BSC kryptoaktíva USDT a medzi počtom zistenej trestnej činnosti podľa §221 bola zistená **nízka negatívna LZ (-0,48).**

Medzi transakciami DLT BSC kryptoaktíva USDT a medzi počtom objasnenej trestnej činnosti podľa §221 bola zistená **veľmi nízka negatívna LZ (-0,25).**

Medzi transakciami DLT BSC kryptoaktíva USDT a medzi spôsobenou škodou trestnou činnosťou podľa §221 bola zistená **nízka pozitívna LZ (0,44).**

Z uvedeného vyplýva, že čím viac transakcií sa vykoná prostredníctvom kryptoaktíva USDT na DLT BSC, tým menej zistenej trestnej činnosti podľa §221, zároveň je aj menej objasnenej trestnej činnosti, spôsobená škoda opäť vzrastá. Korelačný vzťah ani v tomto prípade nedosahuje silnú úroveň.

Summa summarum, trestná činnosť podľa § 221 TZ má pri všetkých skúmaných kryptoaktívach korelačný vzťah typický negatívnou lineárnou závislosťou pri zistených a objasnených trestných činoch, pričom pri zistenej trestnej činnosti je tento vzťah silnejší než pri objasnenosti. Korelačný vzťah je zároveň typický pozitívnou lineárnou závislosťou medzi transakciami kryptoaktív a spôsobenou škodou.

Ak by sme chceli interpretovať zistené skutočnosti, neostávalo by nám nič iné len konštatovať, že presun trestnej činnosti z tradičného finančného systému do sféry kryptoaktív môže zapríčiniť neschopnosť orgánov činných v trestnom konaní identifikovať a objasňovať trestnú činnosť podľa §221. Zároveň možno predpokladať, že trestná činnosť súvisiaca s kryptoaktívami bude v jednotlivých prípadoch dosahovať vyššiu mieru spôsobenej škody.

Pomer objasnených prípadov zostáva oproti ich detekcii výrazne nižší, čo signalizuje nedostatočnú efektivitu súčasného odhaľovania a vyšetrovania tejto trestnej činnosti. Výsledky teda zdôrazňujú potrebu posilnenia mechanizmov v oblasti odhaľovania a vyšetrovania tejto trestnej činnosti. Berúc do úvahy tú skutočnosť, že početnosť transakcií kryptoaktíva USDT dosahuje za rok 2024 sumy porovnateľné s tradičnými platobnými systémami, ako je VISA, zdôrazňuje potrebu posilnenia schopností príslušníkov vykonávajúcich procesy odhaľovania a vyšetrovania trestnej činnosti v oblasti kryptoaktív.

4. Trestný čin legalizácie výnosu z trestnej činnosti podľa § 233 TZ

4.1. Počet zistených k počtu objasnených trestných činov legalizácie výnosu z trestnej činnosti podľa § 233 TZ

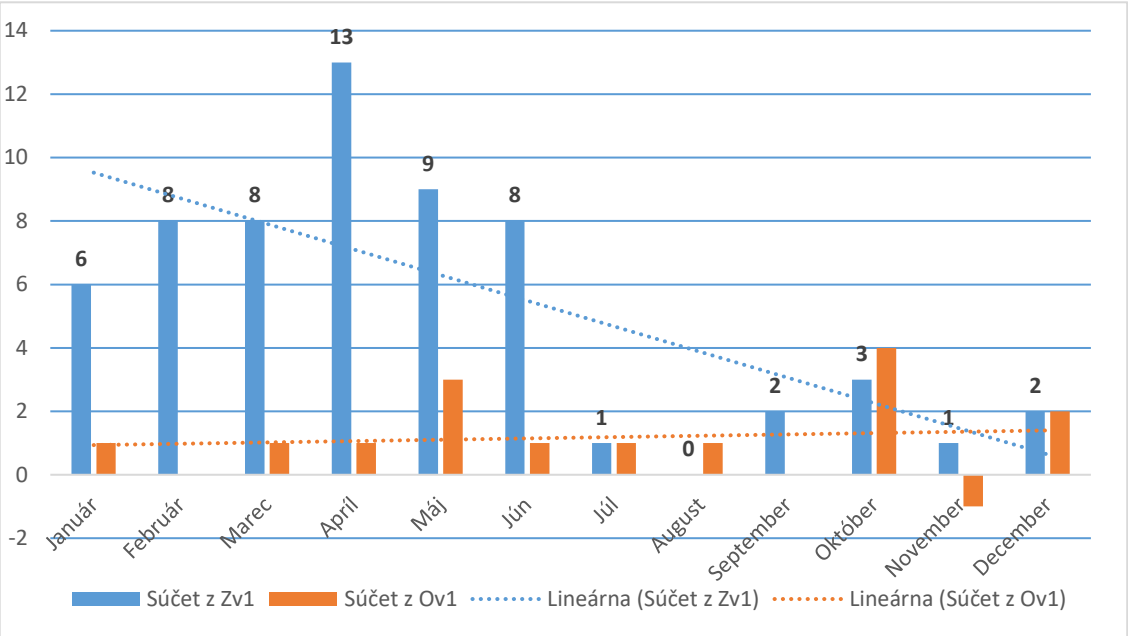

Rovnako aj v prípade **trestného činu legalizácie výnosu z trestnej činnosti podľa ustanovenia § 233 TZ** sme analogicky spracovali analýzu výsledkov. V rámci spracovania dát dotýkajúcich sa objasnenosti trestných činov v tomto prípade pracujeme s istým metodologickým obmedzením, ktoré spočíva v nesúlade vstupných dát. Konkrétne hovoríme o mesiaci november, kedy došlo podľa prezentovaných dát k zápornej hodnote pri počte objasnených trestných činov, čo je samozrejme nelogické, nakoľko objasnenosť by ako kvantitatívny ukazovateľ nemal nadobúdať zápornú hodnotu. Podobné obmedzenie evidujeme aj v mesiaci august, kedy malo dôjsť objasneniu jedného prípadu, aj keď v danom mesiaci nebol podľa štatistických údajov zistený žiadny z predmetných trestných činov.

Tieto nezrovnalosti sú pravdepodobne výsledkom administratívnej revízie predchádzajúcich záznamov, ako aj výsledkom špecifickej metodiky spracovania dát, v rámci ktorej sa vstupné údaje o zistených a objasnených trestných činoch kumulujú za obdobie od začiatku kalendárneho roka do konca príslušného mesiaca. Práve uvedený spôsob agregácie môže byť dôvodom vzniku vyššie uvedených anomálnych hodnôt.

Aj napriek uvedenému však možno konštatovať, že z vizualizovaných dát je zrejmé, že percentuálny podiel trestných činov, ktoré sa nepodarilo objasniť ostáva stále vysoký. Najväčší rozdiel medzi skúmanými veličinami pozorujeme v mesiaci apríl (12), pričom v prvej polovici roka ide v priemere o takmer 8 trestných činov mesačne. Aj keď v druhej polovici roka počty zistených trestných činov v porovnaní s prvým polrokom výrazne klesli, máme za to, že pohľadu trestnoprávnej reakcie ide o oblasť, ktorá si vyžaduje zvýšenú pozornosť, a to nie len kvôli výške (evidovanej) spôsobenej majetkovej škody, ktorá v roku 2024 dosiahla hodnotu 9 769 000,00 Eur, ale najmä v nadväznosti na rýchlo napredujúce a vysoko dynamické fintech prostredie.

4.2. Korelácia transakcií BTC, USDT ETH, USDT TRON A USDT BSC

Tabuľka č. 4:

Korelácia	Z	O	Š
§233 a BTC Tx	-0,47	0,39	-0,38

Korelácia	Z	O	Š
§233 a USDT Tron Tx	-0,57	0,275	-0,037
§233 a USDT ETH Tx	-0,61	-0,13	-0,25
§233 a USDT BSC Tx	-0,38	0,08	-0,32

4.2.1. V rámci skúmania korelačných väzieb medzi transakciami **kryptoaktíva Bitcoin** na jeho **natívnom DLT** a medzi:

- počtom **zistenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **nízku negatívnu LZ**,
- počtom **objasnenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **nízku pozitívnu LZ**,
- **spôsobenou škodou** trestnou činnosťou podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **nízku negatívnu LZ**.

Poslednú skupinu korelácií otvárame opäť s kryptoaktívom Bitcoin na jeho natívnom DLT, pričom pri prvej korelácii hovoríme o **nízkej negatívnej LZ (- 0,47)** medzi transakčnou aktivitou a počtom zistených prípadov. Uvedené naznačuje, že **vyšší objem transakcií môže byť štatisticky sprevádzaný poklesom zistených trestných činov, čo môže reflektovať vysoký stupeň latencie a technologickej adaptácie páchateľov, ktorí v plnej miere využívajú potenciál DLT**. Naopak, medzi objemom transakcií a počtom objasnených prípadov pozorujeme **nízku pozitívnu LZ (0,39)**, ktorá zároveň predstavuje najvyššiu hodnotu korelačného koeficientu v rámci poslednej interpretovanej skupiny výsledkov. Táto asociácia môže naznačovať, že **v prípade vyššej aktivity v DLT Bitcoin dochádza k miernemu zvýšeniu počtu objasnených prípadov**, no vzhľadom na povahu dát a ich korelačný charakter uvedené nemožno vnímať ako dôkaz kauzálneho vzťahu. V prípade škody hodnotu interpretujeme ako **nízku negatívnu LZ (- 0,38)**, čo môže indikovať miernu tendenciu poklesu rozsahu škody pri vyššej transakčnej aktivite. Aj v tomto prípade však hovoríme o vzťahu s limitovanou interpretačnou hodnotou, ktorý je potrebné vnímať v kontexte vysokej latencie tejto kriminality a taktiež jej špecifík. Jedným z nich je aj tzv. **smurfing**, ktorý je v procese legalizácie výnosov z trestnej činnosti bežnou praktikou. V tomto kontexte by mohlo ísť o proces rozdeľovania vysokých objemu kryptoaktív do fragmentovaných prevodov s nižšou jednotkovou hodnotou, a to za účelom sťaženia procesu trasovania týchto transakcií, resp. identifikácie osôb, ktoré s jednotkami kryptoaktív operujú.

4.2.2. V rámci skúmania korelačných väzieb medzi transakciami **kryptoaktíva USDT** na **DLT Tron** a medzi:

- počtom **zistenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **strednú negatívnu LZ**,
- počtom **objasnenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **veľmi nízku pozitívnu LZ**,
- **spôsobenou škodou** trestnou činnosťou podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **veľmi nízku negatívnu LZ**.

DLT TRON vykazuje v korelačnom vzťahu medzi počtom transakcií a počtom zistených prípadov **stredne silnú negatívnu LZ (- 0,57)**. Tento výsledok môže indikovať, že **s rastúcou transakčnou aktivitou v sieti TRON dochádza k poklesu počtu zistených trestných činov legalizácie výnosov z trestnej činnosti. Ide o jeden z najsilnejších pozorovaných vzťahov, ktorý možno spájať s vysokým stupňom latencie, dostupnosťou nízkonákladových a**

rýchlych prevodov[8]**, ako aj s rastúcou diverzifikáciou používaných tokenov v tomto prostredí**. Ďalšiu korelačnú väzbu hodnotíme ako **veľmi nízku pozitívnu LZ (0,28)**. Uvedené predstavuje slabú asociáciu a preto k uvedenej väzbe neformulujeme žiaden predpoklad kauzálneho záveru. V rámci spôsobenej škody, resp. jej korelačnej väzby pozorujeme rovnako **veľmi nízku**, teraz však **negatívnu LZ (- 0,04)**, z ktorej rovnako nemožno formulovať žiaden štatisticky významný záver.

4.2.3. V rámci skúmania korelačných väzieb medzi transakciami **kryptoaktíva USDT** na **DLT ETH** a medzi:

- počtom **zistenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **strednú negatívnu LZ**,
- počtom **objasnenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **veľmi nízku negatívnu LZ**,
- **spôsobenou škodou** trestnou činnosťou podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **veľmi nízku negatívnu LZ**.

V rámci DLT ETH vykazuje vzťah počtu transakcií a zistených trestných činov **stredne silnú negatívnu LZ (- 0,61)**. Táto hodnota predstavuje v rámci tohto súboru najvyšší záporný korelačný koeficient a poukazuje na možný **vzťah, pri ktorom vyššia transakčná záťaž korešponduje s nižším počtom zistených prípadov**. Uvedené možno interpretovať aj ako dôsledok technologickej vyspelosti platformy, ktorá poskytuje páchateľom širokú škálu možností, prostredníctvom ktorej môžu realizovať sofistikované transakčné operácie. Pre príklad možno uviesť využívanie **inteligentných zmlúv (smart contracts)**, ktoré v kombinácii so **sieťovou interoperabilitou (cross-chain bridging)** dokážu orgánom činným v trestnom konaní výrazne sťažiť rekonštrukciu transakčných tokov a tým pádom aj výrazne sťažiť samotné odhalenie daného činu. Pokiaľ ide o vzťah medzi objemom transakcií a počtom objasnených činov, bol zistený **veľmi nízky negatívny korelačný vzťah (- 0,13)**, ktorý nám neumožňuje formulovať závery o kauzalite premenných. **Veľmi nízka negatívna korelácia (- 0,25)** medzi počtom transakcií a výškou evidovanej škody poukazuje na miernu tendenciu, pri ktorej rastúci počet transakcií korešponduje s klesajúcou výškou evidovanej škody. Vzhľadom na hodnotu korelačného koeficientu nehovoríme o štatisticky významnom vzťahu, no aj ten môže reflektovať možnosti, ktoré ponúka prostredie Etherea. **V tomto kontexte hovoríme napr. o decentralizovaných aplikáciách (DApps), resp. konkrétne o rôznych mixéroch (tumblers) určených práve na anonymizáciu a fragmentáciu vyšších objemov transakcií**.[9]

4.2.4. V závere, v rámci skúmania korelačných väzieb medzi transakciami **kryptoaktíva USDT** na **DLT BSC** a medzi:

- počtom **zistenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **nízku negatívnu LZ**,
- počtom **objasnenej trestnej činnosti** podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **veľmi nízku pozitívnu LZ**,
- **spôsobenou škodou** trestnou činnosťou podľa ustanovenia § 233 TZ pozorujeme **nízku negatívnu LZ**.

Prvá zo záverečných korelačných väzieb posudzuje rovnako vzťah medzi počtom transakcií a počtom zistených činov, pričom referenčne spadá do kategórie **nízkej negatívnej LZ (- 0,38)**. Uvedené signalizuje **mierny zostupný trend, pri ktorom vyššia transakčná aktivita na sieti BSC môže sprevádzať mierne nižší počet zistených činov**. Podobne ako pri iných DLT,

[8] Pre DLT TRON sú charakteristické nízke poplatky, ako aj pomerne vysoká transakčná rýchlosť.

[9] Mixéry sú taktiež bežne využívané v rámci procesu legalizácie výnosov z trestnej činnosti, pričom sa využívajú na fragmentáciu prevodov a premiešavanie viacerých vstupov a výstupov. Uvedené je samozrejme realizované za účelom narušenia transakčných tokov.

tento jav môže reflektovať latentný charakter správania sa v decentralizovaných infraštruktúrach. Medzi objemom transakcií a počtom objasnených činov bola zistená **veľmi nízka pozitívna LZ (0,08)**, pričom uvedené hodnotíme ako zanedbateľný vzťah. Korelácia medzi počtom transakcií a výškou spôsobenej škody vykazuje opäť **nízku negatívnu LZ (- 0,32)**. Túto hodnotu možno interpretovať ako náznak možného znižovania evidovaného objemu škody pri narastajúcej transakčnej činnosti, čo však pravdepodobne nesúvisí s reálnym poklesom majetkovej ujmy, ale skôr s nemožnosťou jej komplexného posúdenia v prostredí, ktoré je technicky optimalizované na rýchle a lacnejšie prevody.

5. Doplňujúce údaje a vyvodenie záverov

Pre úplnosť ešte nižšie sumarizujeme údaje o evidovanej výške škody a jej jednotlivých hraničných bodoch, ktoré len dokresľujú dôležitosť riešenia vyššie popísaných problémov.

Tabuľka č. 5:

Škoda 2024 SR	Min	Max	Priemer	Súčet
§ 219 ods. 2 TZ	188 000,00	1 254 000,00	744 000,00	8 928 000,00
§ 221 TZ	2 721 000,00	45 618 000,00	22 851 166,67	274 214 000,00
§ 233 TZ	44 000,00	9 769 000,00	6 818 666,67	81 824 000,00

5.1. Platobné systémy vs. Stablecoiny

Približujúc sa k záveru nášho skúmania chceme ešte zdôrazniť z nášho pohľadu dôležitú skutočnosť, a síce prevýšenie objemov transakcií stablecoinov nad celkovými objemami prevodov spoločností Visa a Mastercard v roku 2024. Táto skutočnosť poukazuje nielen na upevnenie ich pozície v globálnom ekosystéme kryptoaktív, no taktiež aj na ich stúpajúcu dôležitosť vo finančnom sektore ako takom. Podľa zistení spoločnosti CEX.IO dosiahol ročný objem stablecoinových prevodov 27,6 bilióna USD, čím prekonal kombinované objemy Visa a Mastercard o 7,7 %. Pre úplnosť je však potrebné zdôrazniť aj to, že jedným z hlavných katalyzátorov posilňujúcich objem stablecoinových transakcií bola aktivita botov, ktorej podiel podľa odhadov spoločnosti CEX.IO predstavoval až 70 % z celkového objemu prevodov, pričom na sieťach Solana a Base hovoríme až o 98 % podiele z celkového objemu.[10]

Uvedené však podľa slov hlavného analytika spoločnosti CEX.IO nie je potrebné vnímať negatívne, nakoľko *„vysoká aktivita botov v sieti nemusí nevyhnutne znamenať horší objem prevodov“*. Dodáva tiež, že *„boty sa často používajú na zlepšenie efektivity trhu prostredníctvom arbitráže alebo na pokrytie poplatkov za plyn prostredníctvom tzv. paymasterov*[11]*. “*[12]

V tejto súvislosti sme sa rozhodli realizovať vlastný výskum, ktorý spočíval v porovnaní objemov transakcií nami vybraných stablecoinov (USDT a USDC) s platobným systémom VISA. V tabuľke nižšie sme obsiahli všetky transakcie, nie len platby:

[10] CoinMarketCap: Stablecoin volumes surpassed Visa and Mastercard combined in 2024. Dátum poslednej aktualizácie 27. február 2025. (online, cit. 27.02.2025). Dostupné na internete: https://coinmarketcap.com/academy/article/de273ae3-3aea-4b79-9f25-6ea86aa5a23f

[11] Ide o inteligentné zmluvy (smart contracts), ktoré umožňujú tretej strane sponzorovať transakčné poplatky (gas fees) za používateľov. Používatelia tak môžu vykonávať transakcie bez potreby vlastniť natívne coiny danej siete na pokrytie týchto poplatkov. Paymaster zjednodušuje používateľský zážitok tým, že odstraňuje nutnosť zaoberať sa komplikáciami spojenými s transakčnými poplatkami, čo je obzvlášť prospešné pre nových alebo menej technicky zdatných užívateľov.

[12] CoinMarketCap: Stablecoin volumes surpassed Visa and Mastercard combined in 2024. Dátum poslednej aktualizácie 27. február 2025. (online, cit. 27.02.2025). Dostupné na internete: https://coinmarketcap.com/academy/article/de273ae3-3aea-4b79-9f25-6ea86aa5a23f

Tabuľka č. 6: Hodnota transakcií vykonaných prostredníctvom rôznych systémov za jednotlivé roky v USD

Platobný systém / rok	2022	2023	2024
USDT (ETH, TRON, BSC)	4,95 bilióna	5,63 bilióna	**8,83 bilióna**
USDT a USDC (ETH, TRON, BSC, AVALANCHE, ARBITRUM, OPTIMISM, POLYGON, BASE, CELO)	10,35 bilióna	9,2 bilióna	**15,96 bilióna**
VISA[13]	14,1 bilióna	14,8 bilióna	**15, 7 bilióna**

Z uvedených dát vyplýva, že už len kombináciou objemu transakcií stablecoinov USDT a USDC na viacerých DLT dosiahneme hodnotu 15,96 bilióna USD, ktorá prevyšuje ročný objem transakcií platobného systému VISA o takmer 2 %. Dôležitosť tohto zistenia ešte väčšmi umocňuje dynamika vývoja objemu transakcií USDT (a to len v rámci skôr skúmaných DLT - ETH, TRON, BSC) v posledných troch rokoch, kde sa objem transakcii takmer zdvojnásobil – z 4,95 bilióna USD v roku 2022 na 8,83 bilióna USD v roku 2024. Celkom iný vývojový vzorec pozorujeme pri agregovanej kategórii USDT a USDC na uvedených DLT, v ktorej po miernom poklese v roku 2023 nasleduje v roku 2024 prudký nárast, a to o viac než 73 %. Na druhej strane objem transakcií v platobnom systéme VISA ostáva v zásade konzistentný. V rovnakom období vykazuje len mierny rast z 14,1 bilióna USD v roku 2022 na 15,7 bilióna USD v roku 2024. Napriek tomu, že si VISA zachováva stabilnú pozíciu na trhu, dynamika rastu a rozsah transakčnej aktivity stablecoinov svedčí o ich čoraz väčšom systémovom význame, a to nielen v „krypto-komunite“, ale aj v rámci globálnych finančných vzťahov.

5.2. Vyvodenie záverov a odporúčaní

V nadväznosti na zistenia, ktoré sme prezentovali v tomto príspevku možno tvrdiť, že „tradičné“ nástroje, ktoré sú využívané za účelom odhalenia a následného vyšetrovania trestnej činnosti onedlho narazia na svoje limity, ktoré pred ne stavia dynamicky sa rozvíjajúci kryptografický sektor. Konkrétne ide o prostredie decentralizovaných technológii, ktoré ponúka rýchle a sofistikovane fragmentované[14] transakčné operácie, s ktorými budú orgány činné v trestnom konaní len ťažko držať krok. Ako sme už uviedli v rámci čiastkových interpretácií k jednotlivým skupinám výsledných korelačných koeficientov, objasnenosť niektorých trestných činov ostáva v porovnaní so zistenými až priepastne nízka, pričom spomínané decentralizované technológie v dispozícii kriminálne závadových osôb uvedeným číslam neprilepšia.

[13] Visa: *Annual Report 2024.* (online, cit. 27.02.2025). Dostupné na internete: https://annualreport.visa.com/financials/default.aspx

[14] Účelom tejto fragmentácie nemusí byť nevyhnutne zastretie transakčných tokov, resp. znemožnenie ich rekonštrukcie, no môže ísť aj o celkom legálne a legitímne záujmy, ako napr. poskytovanie likvidity v rámci decentralizovaných búrz (DEX) či arbitrážne obchodovanie na rôznych sieťach ap.

Ako bolo naznačené v čiastkových interpretáciách korelačných väzieb, objasnenosť niektorých trestných činov až priepastne zaostáva, pričom využívanie decentralizovaných technológií kriminálne závadovými osobami tento nepomer nijako nezmierňuje, práve naopak, ešte väčšmi komplikuje. V tomto kontexte považujeme za dôležité v rámci úvah *de lege ferenda* otvoriť diskusiu o kreovaní nových právnych inštitútov, resp. foriem dozoru nad DLT infraštruktúrami. Jednou z možností je aj vývoj tzv. „krypto-policajtov", a teda algoritmických entít, ktoré by a základe preddefinovaných vzorcov[15] vykonávali vlastnú formu *due diligence* v reálnom čase, a to prostredníctvom monitorovania transakčných aktivít priamo na jednotlivých DLT. Implementácia uvedených entít si bude vyžadovať nielen technologický vývoj a interdisciplinárnu spoluprácu orgánov vymáhajúcich právo a vývojárskych komunít, ale najmä príslušnú právnu reguláciu na nadnárodnej úrovni. V rámci legislatívneho procesu bude potrebné skúmať rozsah oprávnení týchto entít (napr. možnosť zaistiť aktíva, príp. aj celý účet na burze), zodpovedné subjekty, ako aj ochranu osobných údajov (ktorá by mohla byť realizované prostredníctvom tzv. zero-knowledge proofs) ap. Uvedená úvaha nadväzuje na už započatý vývoj v oblasti tzv. RegTech a SupTech riešení, ktorých využitie možno postupom času očakávať najmä v AML/CFT[16] oblasti, ktorá je s kryptoaktívami aspoň nateraz úzko spätá.

Zoznam bibliografických odkazov

Bitcoin: *A Peer-to-Peer Electronic Cash System.* (online, cit. 15.02.2025). Dostupné na internete: https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/training/annual-national-training-seminar/2018/Emerging_Tech_Bitcoin_Crypto.pdf

CoinMarketCap: *Stablecoin volumes surpassed Visa and Mastercard combined in 2024*. Dátum poslednej aktualizácie 27. február 2025. (online, cit. 27.02.2025). Dostupné na internete: https://coinmarketcap.com/academy/article/de273ae3-3aea-4b79-9f25-6ea86aa5a23f

GONŠOROVÁ, V. 2013. *Analýza epidemiologických dát.* [on-line]. Trnava : Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave, 2013. ISBN 978-80-8082-651-2 Dostupné na internete: https://fzsp.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/e-kniznica/e-ucebnice/Analýza-epidemiologických-dát_frameset%20-%20EPSTRUNI%20(HTML)/data/3fbdebd5-f9f4-41fe-92cf-5ce5a09558fd.html?ownapi=1

Newhedge - *Bitcoin's most powerful intelligence platform.* (online, cit. 15.02.2025). Dostupné na internete: < https://newhedge.io/bitcoin/monthly-transactions>

Onchain Analytics Dashboard. (online, cit. 15.02.2025). Dostupné na internete: < https://visaonchainanalytics.com/transactions>

Štatistika kriminality. (online, cit. 15.02.2025). Dostupné na internete: < https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

Tether. (online, cit. 15.02.2025). Dostupné na internete: <https://tether.to/en/>

Visa: *Annual Report 2024.* (online, cit. 27.02.2025). Dostupné na internete: https://annualreport.visa.com/financials/default.aspx

Kontaktné údaje:

JUDr. Andrej Lipták
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
andrej.liptak@akademiapz.sk

Mgr. Marek Matulík
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
marek.matulik@akademiapz.sk

[15] V tomto kontexte možno prirodzene uvažovať aj o využití umelej inteligencie.

[16] Anti-money laundering and combating the financing of terrorism - ochrana pred legalizáciou výnosov z trestnej činnosti a pred financovaním terorizmu.

(NE)ROVNAKÁ OCHRANA VLASTNÍCKEHO PRÁVA V TRESTNOM PRÁVE

kpt. JUDr. Mgr. Zuzana MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, PhD.
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

***Anotácia**: Článok sa zaoberá analýzou ochrany vlastníckeho práva v slovenskom právnom poriadku, ktoré je ústavne garantované rovnako pre všetkých. Aktuálna legislatívna úprava trestného práva, ktorá nastala po novelách v roku 2024, poskytuje privilegovanú ochranu finančným záujmom Európskej únie. Tento prístup je v priamom rozpore s ústavným princípom rovnosti ochrany vlastníctva. Táto disparita sa manifestuje vo viacerých ustanoveniach zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona, čím sa de facto vytvára odlišná forma vlastníctva a ochrany vlastníckeho práva pre špecifický subjekt. V článku je okrem trestnoprávnej ochrany vlastníckeho práva analyzovaná tiež jeho ústavnoprávna a občianskoprávna ochrana, a to aj v širšom historickom kontexte.*
***Kľúčové slová**: vlastnícke právo, ústavnoprávna ochrana vlastníckeho práva, občianskoprávna ochrana vlastníckeho práva, trestnoprávna ochrana vlastníckeho práva, finančné záujmy Európskej únie*

***Annotation:** This article analyzes the protection of property rights within the Slovak legal framework, which is constitutionally guaranteed as equal for all. However, the current legislative amendments to criminal law, effective after the 2024 revisions, introduce privileged protection for the financial interests of the European Union. This approach directly contradicts the constitutional principle of equal protection of property. This disparity is evident in several provisions of Act No. 300/2005 Coll., the Criminal Code, thereby effectively creating a distinct form of ownership and property rights protection for a specific entity. Beyond the criminal law aspect, the article also examines the constitutional and civil law protection of property rights, including a broader historical context.*
***Keywords:** property law, constitutional protection of property rights, civil law protection of property rights, criminal law protection of property rights, financial interests of the European Union*

Úvod

Rok 2024 bol v slovenskom trestnom práve poznačený intenzívnym legislatívnym vývojom. Novela č. 40/2024 Z.z. priniesla zásadné zmeny do oboch trestnoprávnych kódexov, tak do zákona č. 300/2005 Z.z Trestného zákona (ďalej ako TZ) ako aj do zákona č. 301/2005 Z.z. Trestného poriadku. Tieto rozsiahle úpravy boli realizované v skrátenom legislatívnom konaní, čo viedlo k nedostatočnej odbornej diskusii. Konzekventne sa ukázala potreba ďalších novelizácií menených ustanovení, z čoho sa dá vyvodiť určitá neúplnosť pôvodného legislatívneho procesu. Jednou z takýchto zmien, ktoré novela č. 40/2024 Z.z. iniciovala, bolo posilnenie ochrany finančných záujmov Európskej únie. V rámci základných zásad pre ukladanie trestov bola vytvorená výnimka pre ochranu finančných prostriedkov pochádzajúcich z rozpočtu Európskej únie. Vzhľadom na to, že počiatočné zmeny zavedené novelou č. 40/2024 Z.z. neboli plne zosúladené s požiadavkami a legislatívou Európskej únie, nastala potreba dodatočných úprav. Následné novely, konkrétne zákon č. 214/2024 Z.z. a zákon č. 535/2024 Z.z., ešte zásadnejšie posilnili ochranu finančných záujmov Európskej únie. Toto kumulatívne posilnenie v podstate vyústilo do zvýšenej ochrany vlastníckeho práva Európskej únie v slovenskom právnom poriadku. Týmto spôsobom sa síce nepriamo, ale fakticky zaviedlo rozlišovanie vlastníckeho práva na rôzne formy, čo môže evokovať analógie s praxou uplatňovanou počas komunistického režimu pred rokom 1990.

Rovnosť ochrany vlastníckeho práva vymedzená v ústavnom práve

Vlastníctvo a s ním spojené vlastnícke právo predstavuje od nepamäti jeden zo základných pilierov ľudskej spoločnosti a jej usporiadania. Jeho esenciálna rola v spoločenskom a ekonomickom živote viedla k prirodzenej potrebe jeho ochrany, ktorá bola zabezpečená už na úrovni fundamentálnych právnych predpisov štátu. V kontexte právneho poriadku Slovenskej republiky je ochrana vlastníckeho práva garantovaná na najvyššej možnej právnej úrovni. Konkrétne je ochrana vlastníckeho práva zakotvená v článku 20 ods. 1 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“): „ Každý má právo vlastniť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Majetok

nadobudnutý v rozpore s právnym poriadkom ochranu nepožíva. Dedenie sa zaručuje.“ Už samotná Ústava SR podčiarkuje dôležitosť ochrany vlastníckeho práva ako aj postavenie vlastníctva v hierarchii práv. „Vlastnícke právo vo vzťahu k majetku sa po zmene štátneho režimu v roku 1989 opäť rozšírilo aj do sféry súkromnoprávnej ako výraz autonómie a slobody jednotlivca a zároveň ako základ hospodárstva založeného v zmysle čl. 55 ods.1 Ústavy na princípoch sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky.“[1] Hoci Ústava SR explicitne nedefinuje pojem vlastníctva ani nešpecifikuje jeho obsah, spomínaný článok 20 garantuje právo každého vlastniť majetok. Kľúčovým aspektom tohto ustanovenia je zdôraznenie princípu rovnosti vlastníckeho práva všetkých vlastníkov, čo implikuje rovnaký zákonný obsah aj ochranu vlastníctva. Ústava SR neuvádza podrobný obsah vlastníckeho práva, namiesto toho odkazuje na jeho zákonný obsah. Tento prístup umožňuje flexibilnejšie prispôsobovať definíciu a rozsah vlastníckeho práva meniacim sa spoločenským a ekonomickým podmienkam. Je dôležité poznamenať, že ústavné právo nezaručuje právo na nadobudnutie majetku, ale primárne sa zameriava na ochranu už existujúceho vlastníctva. „Každý, kto vlastní majetok, má citovaným ustanovením zaručené, že jeho vlastníctvo bude mať rovnakú ochranu ako vlastníctvo iných vlastníkov porovnateľnej veci (predmetu vlastníctva).“[2] Nutnosť rovnakej ochrany vlastníctva bola viackrát potvrdená Ústavným súdom Slovenskej republiky (napr. II.ÚS 231/09; Pl. ÚS 19/09; PL. ÚS 11/96). Významnými nálezmi zaoberajúcimi sa rovnakou ochranu vlastníctva sú Pl. ÚS 36/95 nález z 3. apríla 1996[3], ktorým bol vyslovený rozpor s čl. 20 ods. 1 druhou vetou Ústavy SR pri preferovaní jedného vlastníka pred iným vlastníkom, čím sa vytvára medzi vlastníkmi právna nerovnosť, a Pl. ÚS 38/95 nález z 3 apríla 1996[4], ktorým je vyjadrený imperatív, že rovnaká ochrana vlastníckeho práva sa vzťahuje na všetkých vlastníkov rovnakého druhu majetku.

„Právo vlastniť majetok obsiahnuté v prvej vete čl. 20 ods. 1 Ústavy predstavuje generálnu klauzulu ochrany vlastníckeho práva v troch významoch.“ [5] Prvým je kritérium hodnotenia možnosti zásahu do vlastníckeho práva, aj z hľadiska práva na pokojné užívanie majetku chráneného čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1[6]. Druhým kritériom je ústavnoprávny základ pre občianskoprávnu ochranu vlastníctva, ktorá je zabezpečovaná predovšetkým právom na súdnu ochranu prostredníctvom súkromnoprávnych žalôb. Tretie kritérium ochrany vlastníckeho práva spočíva v pozitívnom záväzku štátu chrániť majetok prostredníctvom trestného práva. Tento záväzok predstavuje nielen nevyhnutnú hmotnoprávnu ochranu vlastníckeho práva a majetku ako

[1] SVÁK, J., In OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 251.

[2] DRGONEC, J. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Šamorín: Heuréka, 2004. s. 145.

[3] „Zo znenia tohto ustanovenia teda jednoznačne vyplýva, že zo skupiny viacerých rovnocenných (rovnakých vlastníkov) preferuje iba jedného vlastníka, t.j. štát, čo znamená, že iný „neštátni“ vlastníci (obec, právnická alebo fyzická osoba) sú vylúčení z právnej možnosti uchádzať sa o tento majetok (pozemky, o ktoré neprejaví záujem ani jeden z dedičov), pretože tento majetok *ex lege* prechádza na štát bez možnosti alternatívneho riešenia, v čom spočíva **základná podstata nesúladu** § 23 ods. 3 zákona č. 180/1995 Z.z. **s čl. 20 ods. 1 ústavy**. Pritom treba zdôrazniť, že ani z § 23 ods. 3 zákona č. 180/1995 Z.z. a ani z iného všeobecne záväzného právneho predpisu **pre také preferovanie, iba jedného zo skupiny rovnocenných vlastníkov, nemožno nájsť primeraný právny dôvod**.“

[4] „Článok 20 ods. 1 ústavy určuje vlastníckemu právu všetkých vlastníkov rovnaký zákonný obsah. Ako už bolo uvedené, rovnaký zákonný obsah neznamená, že vlastníci všetkých vecí (ktoré môžu byť predmetom vlastníctva) majú absolútne rovnaké práva a povinnosti, **ale vlastníci druhovo rovnakej veci** (nehnuteľnosť, hnuteľnosť, akcia) **majú mať zákonom určené rovnaké práva bez ohľadu na povahu vlastníctva**.... Tým sa v skupine rôznych vlastníkov (alebo majiteľov rovnakého druhu akcií) vytvára nerovnaké postavenie a ich vlastníctvo už nemá rovnaký zákonných obsah. “

[5] SVÁK, J., In OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 266.

[6] Čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1: **Každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok**. Nikoho nemožno zbaviť jeho majetku s výnimkou verejného záujmu a za podmienok, ktoré stanovuje zákon a všeobecné zásady medzinárodného práva. Predchádzajúce ustanovenie však nebráni právu štátu prijímať zákony, ktoré považuje za nevyhnutné, aby upravil užívanie majetku v súlade so všeobecným záujmom alebo zabezpečil platenie daní alebo iných poplatkov alebo pokút.

takého, ale zahŕňa aj povinnosť účinného vyšetrovania prípadov poškodenia, resp. odcudzenia majetku.

Rovnosť ochrany vlastníckeho práva vymedzená v súkromnom práve

Ústavnoprávny základ, ktorý je daný vlastníckemu právu neuvádza podrobný obsah vlastníckeho práva, namiesto toho odkazuje na jeho zákonný obsah, ktorý je vymedzení v zákone č. 40/1964 Zb. Občianskom zákonníku v znení neskorších predpisov (ďalej len OZ). Vlastnícke právo je základným inštitútom občianskeho práva a najvýznamnejším vecným právom. „Pojem vlastnícke právo, ale ani pojem vlastníctva nie je v súčasnosti v našom právnom poriadku výslovne upravený“[7] Vlastnícke právo je tak definované prostredníctvom čiastkových oprávnení vlastníka uvedených v § 123 OZ, ktoré vychádzajú ešte z rímskeho práva. Ide o absolútne právo vlastníka vec držať (ius possidendi), vec užívať a požívať (ius utendi et fruendi) a s vecou disponovať (ius disponendi). „Pod vlastníckym právom v objektívnom zmysle rozumieme súbor právnych noriem, ktoré upravujú práva a povinnosti vlastníka, jeho ochranu ako aj nadobúdanie a stratu vlastníckeho práva.“[8] Vlastnícka sloboda je prejavom slobodnej autonómie subjektov v súkromnoprávnych vzťahoch a reaguje tak na znenie Ústavy SR, ako aj článok 17 Všeobecnej deklarácie ľudských práv[9].

Ochrana vlastníckeho práva je zakotvená už v § 1 ods. 1 OZ: „Úprava občianskoprávnych vzťahov prispieva k napĺňaniu občianskych práv a slobôd, najmä ochrany osobnosti a nedotknuteľnosti vlastníctva.“ Dôležitým pojmom je nedotknuteľnosť vlastníctva, ktorý je premietnutý aj do základných zásad súkromného práva spadajúc pod zásadu istoty a stability v súkromnoprávnych vzťahoch. „Nedotknuteľnosť vlastníckeho práva, ktorú treba chápať ako základnú požiadavku maximálnej ochrany tohto najúplnejšieho subjektívneho práva voči všetkým neoprávneným zásahom.“[10]

Dnešné súkromné právo nerozlišuje formy alebo druhy vlastníctva. Zákonne existuje len jednotné vlastnícke právo. Všetkým vlastníkom sa poskytuje rovnaká ochrana „Všetci vlastníci majú rovnaké práva a povinnosti a poskytuje sa im rovnaká právna ochrana.“[11] Táto ochrana je garantovaná viacerými ustanoveniami OZ. V prípade porušenia alebo ohrozenia vlastníckeho práva môže vlastník využiť svojpomoc[12], predbežnú ochranu obce[13], ale predovšetkým môže využiť jeho právo súdnu ochranu prostredníctvom súkromnoprávnych žalôb[14]. V prípade súkromnoprávnych žalôb zákon vyslovene vymedzuje žalobu na vydanie veci a zapieraciu žalobu.[15]

Ochrana vlastníckeho práva je komplexne zabezpečená nielen občianskoprávnymi normami, ale aj prostredníctvom ustanovení iných právnych odvetví. K dispozícii sú možnosti ochrany vlastníckeho práva prostredníctvom správneho práva, či finančného práva. Ako *ultima ratio* v prípade závažných zásahov do vlastníckeho práva slúži trestné právo. To poskytuje najprísnejšiu formu ochrany a uplatňuje sa vtedy, keď iné právne prostriedky nepostačujú na zabezpečenie efektívnej ochrany. Všetky dostupné mechanizmy ochrany, či už občianskoprávne,

[7] VOJČÍK, P. Občianske právo hmotné I. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2008 s. 196.
[8] VOJČÍK, P. Občianske právo hmotné I. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2008 s. 197.
[9] Všeobecná deklarácia ľudských práv. [Online]. [cit.20.3.2025]. Dostupné na: <https://www.upn.gov.sk/data/pdf/deklaracia.pdf>.
[10] LAZÁR, a kol. Občianske právo hmotné 1. Bratislava. Iura Edition, 2006. s. 26.
[11] § 124 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
[12] § 6 OZ: Ak hrozí neoprávnený zásah do práva bezprostredne, môže ten, kto je takto ohrozený, primeraným spôsobom zásah sám odvrátiť.
[13] § 5 OZ: Ak došlo k zrejmému zásahu do pokojného stavu, možno sa domáhať ochrany na obci. Obec môže predbežne zásah zakázať alebo uložiť, aby bol obnovený predošlý stav. Tým nie je dotknuté právo domáhať sa ochrany na súde.
[14] § 4 OZ: Proti tomu, kto právo ohrozí alebo poruší, možno sa domáhať ochrany u orgánu, ktorý je na to povolaný. Ak nie je v zákone ustanovené niečo iné, je týmto orgánom súd.
[15] § 126 ods. 1 OZ: Vlastník má právo na ochranu proti tomu, kto do jeho vlastníckeho práva neoprávnene zasahuje; najmä sa môže domáhať vydania veci od toho, kto mu ju neprávom zadržuje.

administratívne alebo trestnoprávne, musia byť v súlade s ústavnou požiadavkou rovnosti ochrany vlastníckeho práva. Každému vlastníckemu právu sa má dostať rovnaká miera právnej ochrany, bez ohľadu na predmet alebo subjekt, na ktorý sa daná ochrana vzťahuje. Tento princíp zabezpečuje jednotný a spravodlivý prístup k ochrane majetku v rámci celého právneho poriadku.

Historický pohľad na rovnosť ochrany vlastníckeho práva

Vlastníctvo a vlastnícke právo predstavuje od nepamäti jeden zo základných pilierov ľudskej spoločnosti a jej usporiadania. V porovnaní s inými právami bola vlastníckemu právu venovaná značná pozornosť a jeho úprava sa vo všeobecnosti odvíjala od formy štátneho zriadenia. Historicky bola pôda a majetok vždy základom moci a vplyvu. Jeho esenciálna rola v spoločenskom a ekonomickom živote viedla k prirodzenej potrebe jeho ochrany. Konzekventne sa politicko-mocenské zmeny často priamo premietali do majetkovej sféry, čo podčiarkuje inherentnú prepojenosť vlastníckych vzťahov s dynamikou spoločenského a politického vývoja. „Staršie právo poznalo rôzne druhy „vlastníctva" ktoré mali rôzny obsah. To zodpovedalo chápaniu slobody a právnej spôsobilosti (*analogiae entis* a spojenie právneho poriadku s poriadkom stvorenia) a previazanie vlastníctva a slobody."[16] Ustanovenia svätých otcov spred roku 863 poskytovali rôznu formu ochrany bežným veciam a náboženským veciam: „6. Ak niekto ukradne niečo väčšie alebo dobytok, alebo dom podkope, alebo ukradne niečo užitočné a veľmi drahocenné, nech sa kajá 5 rokov. Ak ukradne iba maličkosť, nech sa kaja 3 roky. 28.Ak niekto ukradne niečo z kláštorného kostola, nech sa kajá 7 rokov o chlebe a vode."[17] Podobné ustanovenia sa nachádzali aj v Zákone sudnom ljudem, kde bolo prísnejšie trestané prehrešenie sa voči posvätným nádobám, rúcham, alebo veciam v kostole ako v prípade takého istého činu vykonaného na nie náboženských veciach. V stredoveku bolo vlastnícke právo aj jeho ochrana prispôsobené feudálnemu systému. Neexistovala hranica medzi vlastníctvom a držbou. Individuálne vlastníctvo bolo právne uznané až sv. Štefanom.[18] Majetok sa delil na donačný majetok, avicitný majetok, neskôr existovalo mestské vlastníctvo, urbariálna sústava, ktorá delila pôdu na pánsku pôdu a urbársku pôdu a tým prinášala ďalšie druhy majetku. Disponovanie ako aj ochrana práv, aj vlastníckych práv, bolo podmienené statusom človeka. Rozdielna ochrana bola poskytovaná šľachte, klerikom, poddaným či nemajetným osobám. Z trestných činov proti majetku sa najprísnejšie trestala krádež. „Trestná ochrana vlastníctva predstavuje kľúčovú otázku trestného práva. Jej dôležitosť je podmienená predovšetkým skutočnosťou, že ide o ochranu ekonomickej základne spoločnosti, ekonomického panstva vládnucich vrstiev, na ktorej je založená a vybudovaná aj ich politická moc."[19] Aj v rámci trestného práva boli v popredí normy chrániace feudálny štát, cirkev, štátny aparát. Vyššiu ochranu tak požívalo feudálne vlastníctvo, či majetky cirkvi. „Vlastníctvo v tomto smere predstavuje zvláštny a podivuhodný inštitút, resp. inštitúciu, ktorá je previazaná s ochranou a vynútiteľnosťou práva, s jeho garanciou – teda s formovaním verejnej moci."[20]

Rozpad monarchie po prvej svetovej vojne, vznik nástupnických štátov ako aj povojnová situácia zmenili pohľad aj na pojem vlastníctva. To malo za následok prijímanie viacerý zákonov, ktoré zoštátňovali majetok (napr. zákon č. 215/1919 Sb.), či odstraňovali pozostatky feudálneho systému - zrušenie šľachtického stavu, radov a titulov (zákon čís. 243/1920 Sb., ktorým sa mení

[16] HORÁK, O. Proměny koncepce vlastnicví v odobí rakouske ústavnosti. In Stát a právo v letech 1848-1918 ve středoevropském kontextu. Sborník Příspěvku z medzinárodní konference, konané v Bratislavě 1.-2.června 2006. Žilina: Poradca Podnikateľa, 2007. s.96.

[17] KOLÁRIK, J.. Právne dejiny Slovenska (9. storočie - 1918). Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislava, rpávnická fakulta a Bratislavska vysoká škola práva, 2005, s.7.

[18] LUBY, Š. Dejiny súkromného práva na Slovensku. Bratislava: Iura Edition, 2002. s. 378.

[19] HUBÁNEK, L. Právne dejiny Slovenska do roku 1945. (1. diel). Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2001 s. 211.

[20] HORÁK, O. Proměny koncepce vlastnicví v odobí rakouske ústavnosti. In Stát a právo v letech 1848-1918 ve středoevropském kontextu. Sborník Příspěvku z medzinárodní konference, konané v Bratislavě 1.-2.června 2006. Žilina: Poradca Podnikateľa, 2007. s.97.

zákon o zrušení šlachtíctva, rádov a titulov), následné zrušenie rodinných fideikomisov (zákon č. 179/1924 Sb.). Vznik Československej republiky v roku 1918 bol sprevádzaný aj právnou výzvou, ktorou bola nejednotnosť právnych systémov na jej novoutvorenom území. Existovala disparita medzi právnym poriadkom českých zemí a právnym poriadkom platným na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Táto situácia si vyžiadala provizórne riešenie vo forme právneho dualizmu. Dočasné riešenie tejto problematiky bolo zakotvené v čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb. o zriadení samostatného štátu československého, ktorý stanovil, že „Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.“[21] Z perspektívy ochrany vlastníckeho práva je relevantné poznamenať, že na území Slovenskej republiky existoval do roku 1919 inštitút deleného vlastníctva. Na zrušení rôznych foriem a druhov vlastníctva sa začalo pracovať až počas prvej Československej republiky pri kodifikačných a unifikačných prácach, avšak k schváleniu a teda zavedeniu jednotného vlastníctva v rámci súkromného práva a rovnakej ochrany vlastníckeho práva nedošlo. „Už v Ústavnej listine z roku 1920 (§109[22]) sa s ohľadom na medzivojnovú pozemkovú reformu narušili tradičný princíp ochrany vlastníctva a pripravili sa tým podmienky i pre následné totalitné zásahy do súkromného vlastníctva (arizácia židovského majetku, povojnové konfiškácie, znárodňovanie).“[23] V rámci právneho poriadku Slovenska bolo vlastnícke právo chránené aj prostredníctvom noriem trestného práva. Osobitnú, teda zvýšenú ochranu, požívali predmety, ktoré slúžili pri náboženských obradoch schválených cirkví. Táto diferenciácia v ochrane reflektovala špecifický význam a postavenie týchto predmetov v spoločnosti.[24]

Delenie vlastníctva na rôzne formy bolo upravené aj v ústave z roku 1948, ktorá vlastníctvo delila formou výrobných prostriedkov.[25] Táto ústava zakotvila delenie vlastníctva na socialistické vlastníctvo, na družstevné vlastníctvo, na osobné vlastníctvo a na súkromné vlastníctvo. Súkromné vlastníctvo bolo výrazne obmedzené už v Ústave, pretože existovalo len pri podnikoch do 50 zamestnancov[26] a pri pôde do 50ha, ak išlo o pôdu, na ktorej vlastník sám pracoval[27]. Preferenčný prístup a ochrana boli poskytované najmä prvým dvom formám vlastníctva – socialistickému vlastníctvu a družstevnému vlastníctvu.[28] Zákon č. 141/1950 Sb. Občiansky zákonník po vzore

---

[21] Zákon č. 11/1918 Sb. o o zriadení samostatného štátu československého

[22] § 109 Zákona č. 121/1920 Sb. kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

(1) Soukromé vlastnictví lze omeziti jen zákonem.

(2) Vyvlastnění je možné jen na základě zákona a za náhradu, pokud zákonem není nebo nebude stanoveno, že se náhrada dáti nemá.“ [Online]. 2025. [cit. 10.03.2025]. Dostupné na: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/1702/0/2/zakon-c-121-1920-sb-kterym-se-uvozuje-ustavni-listina-ceskoslovenske-republiky/zakon-c-121-1920-sb-kterym-se-uvozuje-ustavni-listina-ceskoslovenske-republiky>.

[23] HORÁK, O. Proměny koncepce vlastnicví v období rakouske ústavnosti. In Stát a právo v letech 1848-1918 ve středoevropském kontextu. Sborník Příspěvku z medzinárodní konference, konané v Bratislavě 1.-2.června 2006. Žilina: Poradca Podnikateľa, 2007. s.102.

[24] Zákonný článok V/1878. Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch. In MILOTA, A., NOŽIČKA, J. Trestné zákony zeme Slovenskej a Podkarpatoruskej. Kroměříž: J.GUSEK v Kroměříži, 1931. s. 155-160.

Krádež :§ 333. Kto odjeme cudziu veci movitú z držby alebo detencie iného bez jeho svolenia v úmysle, aby ju sebe bezprávne privlastnil, dopustí sa krádeže.

§334. Ak cena ukradenej veci nie je väčšia než dva tisíce Kč, je krádež prečin, ináč je zločin.

Kvalifikovaná krádež: §336. Nehladiac na cenu ukradnuej veci je krádež zločin:

1. bol-li v miestnosti, určenej pre obrady niektorého nábženstva uznaného štátom, uradený predmet náležiaci k náboženským obradom alebo venovaný zbožnému alebo dobročinnému účelu;

[25] Zákon č. 150/1948 Ústava Československé republiky, vyhlásené znenie:

§ 146 Výrobní prostředky jsou buď národním majetkem, nebo majetkem lidových družstev, anebo jsou v soukromém vlastnictví jednotlivých výrobců.

[26] Zákon č. 150/1948 Ústava Československé republiky, vyhlásené znenie:

§ 158 (1) Soukromé vlastnictví drobných a středních podniků do 50 zaměstnanců je zaručeno.

(2) Osobní majetek občanů je nedotknutelný. Toto ustanovení se týká zejména předmětů domácí a osobní spotřeby, rodinných domků a úspor nabytých prací, jakož i dědického práva na ně.

(2) Soukromé vlastnictví půdy je u zemědělců, kteří na ní sami pracují, do výměry 50 hektarů zaručeno.

[27] Zákon č. 150/1948 Ústava Československé republiky, vyhlásené znenie:

§ 159 (1) Nejvyšší přípustná výměra půdy, která smí být v soukromém vlastnictví jednotlivce nebo spoluvlastníků nebo společně hospodařící rodiny, je 50 hektarů.

[28] VOJÁČEK, L., SCHELLE, K. Právní dějiny na území Slovenska. Ostrava: KEY Publishing. 200. s 337.

Ústavy rozdeľoval vlastníctvo na socialistické vlastníctvo (§ 100) s dvoma formami – štátne vlastníctvo a družstevne vlastníctvo (§ 101), osobné vlastníctvo (§ 105) a súkromné vlastníctvo (§ 106). Vyššia ochrana bola poskytovaná socialistickému vlastníctvu. Zákon č. 86/1950 Trestný zákon taktiež nadväzoval na Ústavu a poskytoval rôznu trestnoprávnu ochranu majetku v socialistickom vlastníctve a inému majetku. Za trestný čin Rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve (§245) bola trestná sadzba stanovená na 3 mesiace až 5 rokov, avšak pri Krádeži (§ 247), kde nešilo o socialisticky majetok bola stanovená trestná sadzba o dosť nižšia, až na 2 roky.

Z v ústave z roku 1960, ktorá bola taktiež postavená na marxisticko-leninskom učení, bolo dôrazne poukázané že „predpokladom internacionálneho spojenia všetkých národov a národnosti a uspokojenia ich spoločných záujmov je odstránenie súkromnovlastníckych výrobných vzťahov, ktoré označili za ekonomicky základ vzájomného vykorisťovania národov“.[29] V ústave z roku 1960 bolo vyslovene rozdelené vlastníctvo podľa subjektu vlastníctva na štátne vlastníctvo, družstevné vlastníctvo, malé súkromné hospodárstvo a osobné vlastníctvo k spotrebným predmetom.[30] Súkromné vlastníctvo nebolo v ústave upravené, nakoľko sa predpokladal jeho postupný zánik, preto bolo upravené len vo vtedajšom Občianskom zákonníka (zákon č. 40/1964 Sb. Vyhlásené znenie), a to len na konci, aby neskoršie odstránenie tohto nepotrebného druhu vlastníctva nespôsobilo zbytočné problémy. „Predmetom súkromného vlastníctva – na rozdiel od socialistického vlastníctva a osobného vlastníctva občanov poskytuje československý právny poriadok menšiu ochranu.“[31] Zákon č. 140/1961 Sb. Trestný zákon zohľadnil rozdelenie vlastníckeho práva a poskytoval vyššiu ochranu socialistickému vlastníctvu, čo vyplývalo už z § 1 „Účelom trestného zákona je chrániť spoločenské a štátne zriadenie Československej socialistickej republiky, socialistické vlastníctvo, práva a oprávnené záujmy občanov a vychovávať na riadne plnenie občianskych povinností a na zachovávanie pravidiel socialistického spolužitia.“ V systematike Trestného zákona sa Trestné činy proti majetku v socialistickom vlastníctve presunuli z ôsmej hlavy, kde boli od roku 1950, do druhej hlavy, čím sa zvýraznila ich dôležitosť ako aj väčší význam majetku v socialistickom vlastníctve oproti majetku v osobnom vlastníctve, či súkromnom vlastníctve, ktorých ochrana bola presunutá do IX. hlavy. „Prihliadajúc k významu majetku v socialistickom vlastníctve v našej spoločnosti poskytuje trestný zákon tomuto majetku v porovnaní s majetkom v osobnom vlastníctve podstatne vyššiu ochranu.“[32] Zvýšená ochrana bola poskytovaná vyššími trestnými sadzbami, ako aj tým, že niektoré trestné činy mohli byť spôsobené aj z nedbanlivosti.

Z krátkeho historického exkurzu je zrejmé, že jednotná a rovnaká ochrana vlastníckeho práva, či už z pohľadu predmetu, na ktorý sa viaže, alebo subjektu, ktorý je vlastníkom, nie je historicky typická. Naopak, dejiny sú poznačené typickým delením vlastníckeho práva a poskytovaním zvýšenej ochrany majetku privilegovaných vrstiev alebo štátnemu či cirkevnému majetku. Táto historická heterogenita naznačuje, že koncept univerzálnej a rovnakej ochrany vlastníckeho práva je skôr výsledkom moderného právneho vývoja než inherentnou črtou historických právnych systémov.

[29] MATOUŠEK, S., TRELLA, R., KÁČER, L., Československé štátne právo. Bratislava: Obzor. 1980. s. 152.
[30] Zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky, vyhlásené znenie:
Čl. 8 ods. 1 Socialistické spoločenské vlastníctvo má dve základné formy: štátne vlastníctvo, ktoré je vlastníctvom všetkého ľudu (národný majetok), a družstevné vlastníctvo (majetok ľudových družstiev).
Čl. 9: V medziach socialistickej hospodárskej sústavy je prípustné malé súkromné hospodárstvo založené na osobnej práci a vylučujúce vykorisťovanie cudzej pracovnej sily.
Čl. 10 ods. 1:Osobné vlastníctvo občanov k spotrebným predmetom, najmä k predmetom osobnej a domácej potreby, rodinným domčekom, ako aj k úsporám nadobudnutým prácou je nedotknuteľné.
[31] MATOUŠEK, S., TRELLA, R., KÁČER, L. Československé štátne právo. Bratislava: Obzor, 1980. s. 134.
[32] NEZKUSIL, J. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. Praha: Panorama, 1987. s. 84.

Rovnosť ochrany vlastníckeho práva vymedzená v trestnom práve

Popri zabezpečení ochrany vlastníckeho práva pred zásahmi tretích osôb má štát tiež pozitívny záväzok chrániť majetok a vlastnícke práva prostredníctvom efektívnej trestnoprávnej úpravy. Z Ústavy SR implicitne vyplýva požiadavka, aby táto ochrana bola rovnaká pre všetkých vlastníkov. Ochrana vlastníckeho práva prostredníctvom trestného práva je zabezpečená bez ohľadu na druh a formu vlastníctva, predovšetkým v rámci štvrtej hlavy osobitnej časti TZ. V súlade s judikatúrou, aplikačnou praxou ako aj doktrinálnymi názormi byť táto ochrana rovnaká pre všetkých vlastníkov. Tento princíp je možné vyčítať z viacerých odborných publikácií: „Ochrana vlastníckeho práva každého druhu vypláva z článku 20 ods. 1 ústavy: „*Každý má právo vlastniť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu*.““[33] „Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu.“[34] „Ochrana vlastníckeho práva každého druhu vypláva z článku 20 ods. 1 Ústavy SR: *Každý má právo vlastniť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu*.““[35] Z uvedeného vyplýva, že jednotnosť ochrany vlastníckeho práva bola medzi teoretikmi, ako aj v praktickej rovine, všeobecne akceptovaná. Princíp rovnosti ochrany vlastníckeho práva bol však narušený legislatívnymi zmenami v roku 2024, ktoré diskriminujú ostatných vlastníkov tým, že preferujú Európsku úniu ako vlastníka a zabezpečujú nadštandardnú ochranu majetku Európskej únie, čo vytvára asymetrickú ochranu vlastníckych práv Európskej únie v porovnaní s ochranou vlastníckych práv iných subjektov.

Ochrana finančných záujmov Európskej únie v Trestnom zákone

Súčasná úprava ochrany finančných záujmov Európskej únie v slovenskom trestnom práve poskytuje Európskej únií privilegovanú ochranu. Pre účely tohto článku boli podrobnejšie analyzované vybrané ustanovenia TZ, ktoré demonštrujú nerovnosť v ochrane vlastníckeho práva v rámci trestnoprávnej úpravy.

Pri zásadách ukladania trestov dochádza k zvýšenej ochrane Európskej únie ako vlastníka majetku (financií) v §34 ods. 4 tretej vete TZ. Táto právna norma stanovuje „Pri určovaní druhu trestu a jeho výmery za trestné činy podľa § 213, § 233, § 237, § 254, § 261, § 262, § 266, § 276 ods. 4, § 277 ods. 4, § 277a ods. 3, § 326, § 330 a 334, ktorých spáchaním dochádza k poškodzovaniu finančných záujmov Európskej únie súd prihliada aj na to, aby trest zabezpečil ochranu finančných záujmov Európskej únie.“ Na prvý pohľad sa táto formulácia javí ako štandardná a účinná garancia ochrany. Naskytá sa však otázka, prečo je táto zvýšená ochrana cielená výhradne na taxatívne vymedzené trestné činy a prečo je subjektom ochrany len Európska únia. Trestné činy upravené v Piatej hlave TZ, ktoré sú zamerané na ochranu hospodárskej disciplíny, trhovej ekonomiky a stability meny, by mali požívať rovnocennú úroveň ochrany. Logicky by sa aj pri ich postihovaní malo rovnako prihliadať na ochranu finančných záujmov Slovenskej republiky. Je paradoxné, že samotná Európska únia v článku 325 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) výslovne stanovuje požiadavku rovnakej miery ochrany finančných záujmov Únie, aká je poskytovaná vlastným finančným záujmom členských štátov: „Členské štáty prijmú rovnaké opatrenia na zamedzenie podvodov poškodzujúcich finančné záujmy Únie, aké prijímajú na zamedzenie podvodov poškodzujúcich ich vlastné finančné záujmy.“ Táto formulácia ZFEÚ je v priamom rozpore so selektívnou ochranou implementovanou v slovenskom Trestnom zákone, ako aj s Ústavou SR.

V kontexte § 34 ods. 6 druhej vety TZ sa opäť stretávame so selektívnym vymedzením trestných činov, za ktoré súd musí obligatórne uložiť trest odňatia slobody. Tieto prípady sú viazané na trestné činy, ktorých spáchaním dochádza k poškodzovaniu finančných záujmov Európskej únie: „ Ak tento zákon neustanovuje inak, súd musí uložiť trest odňatia slobody za

[33] IVOR, J. POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo hmotné II. Osobitná časť. Bratislava: Wolters Kluwer, s.157.
[34] MAŠĽANYOVÁ. D. a kol. Trestné právo hmotné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s.262.
[35] ZÁHORA, J. Štvrtá hlava. Trestné činy proti majetku. IN BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR. J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 469.

trestný čin podľa § 213, § 233, § 237, § 254, § 261, § 262, § 266, § 276 ods. 4, § 277 ods. 4, § 277a ods. 3, § 326, § 330 a 334, ktorého spáchaním dochádza k poškodzovaniu finančných záujmov Európskej únie a pri ktorom rozsah trestného činu, spôsobená škoda alebo získaný majetkový prospech prevyšuje 50 000 eur, a za trestný čin, ktorého horná hranica trestnej sadzby trestu odňatia slobody ustanovená v osobitnej časti zákona prevyšuje osem rokov.“ Táto právna veta naznačuje nerovnosť v ochrane vlastníckeho práva. Princíp rovnosti ochrany vlastníckeho práva všetkých subjektov –Európske únie, Slovenskej republiky, ako aj fyzických a právnických osôb – si vyžaduje, aby bola rovnosť realizovaná aj v právnej úprave obligatórneho ukladania trestu odňatia slobody. Súčasné znenie § 34 ods. 6 TZ tomuto princípu nezodpovedá. Pre zabezpečenie rovnosti ochrany vlastníckeho práva by bola vhodnejšia taká formulácia, ktorá by ustanovovala obligatórne uloženie trestu odňatia slobody súdom v prípade, ak rozsah trestného činu, spôsobená škoda alebo získaný majetkový prospech prevyšuje 50 000 eur. Táto hranica, ktorá vyplýva z legislatívy Európskej únie[36], by sa mala aplikovať na všetky trestné činy, pri ktorých sa tieto hľadiská používajú ako znaky základných alebo kvalifikovaných skutkových podstát. Tým by sa zabezpečila rovnaká miera ochrany bez ohľadu na to, či ide o finančné záujmy Európskej únie, Slovenskej republiky alebo fyzických a právnických osôb.

Nepomer v ochrane vlastníckeho práva sa prejavuje aj v úprave premlčania trestného stíhania, konkrétne v § 87 TZ. Premlčacie lehoty sú stanovené v ods. 1.V ods. 7 toho istého ustanovenia sú samostatne upravené premlčacie lehoty pre trestné činy taxatívne vymedzené v § 213, § 233, § 237, § 254, § 261, § 262, § 266, § 276 ods. 4, § 277 ods. 4, § 277a ods. 3, § 326, § 330 a 334, ktorých spáchaním dochádza k poškodzovaniu finančných záujmov Európskej únie. Hoci sa tieto premlčacie lehoty javia ako takmer zhodné a tým by sa predmetný odsek mohol zdať redundantný, kľúčový rozdiel spočíva v dlhšej premlčacej lehote pre zločiny, za ktoré TZ v osobitnej časti umožňuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov. Podľa ods. 1 je pre zločiny, za ktoré TZ v osobitnej časti stanovuje hornú hranicu trestnej sadzby odňatia slobody prevyšujúcu desať rokov, premlčacia doba pätnásť rokov. Podľa ods. 7 je pre zločiny taxatívne vymedzené, za ktoré TZ v osobitnej časti stanovuje hornú hranicu trestnej sadzby odňatia slobody prevyšujúcu desať rokov, premlčacia doba dvadsať rokov. Aj v tomto prípade je vlastnícke právo Európskej únie fakticky chránené dlhšie, a teda extenzívnejšie, v porovnaní s vlastníckymi právami iných subjektov.

Navyše, ods. 8 predmetného ustanovenia prináša ďalšie špecifikum: zakazuje retroaktivitu v prospech páchateľa, avšak opäť výlučne v prípade spomínaných trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy Európskej únie. Táto zvýšená ochrana je poskytnutá Európskej únií, ak neskorším zákonom dôjde k skráteniu premlčacích lehôt, avšak len v prípade ak bolo plynutie premlčacej doby prerušené vznesením obvinenia pre trestný čin, o ktorého premlčanie ide, ako aj po ňom nasledujúcimi riadnymi úkonmi orgánu činného v trestnom konaní, sudcu pre prípravné konanie alebo súdu smerujúcimi k trestnému stíhaniu obvineného, okrem prípadu, ak obvinenie bolo následne zrušené, alebo ak páchateľ spáchal v premlčacej dobe nový trestný čin, za ktorý tento zákon ustanovuje trest rovnaký alebo prísnejší.

Je dôležité poznamenať, že zvýšená ochrana finančných záujmov Európskej únie nie je obmedzená len na analyzované ustanovenia TZ. V rámci TZ možno identifikovať aj ďalšie paragrafy, ktoré narúšajú princíp rovnakej ochrany vlastníckeho práva pre všetky subjekty, konkrétne v § 35 ods. 5 TZ, § 40 ods. 3 TZ a § 49 ods. 2 TZ. Táto preferencia poukazuje na širší problém a potrebu diskusie o jeho dôsledkoch na spravodlivosť a rovnosť pred zákonom.

[36] čl. 2 ods. 1 Dohovoru vypracovaného na základe článku K.3 Zmluvy o Európskej únii a ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev (Dohovor PIF): Každý členský štát prijme nevyhnutné opatrenia zabezpečujúce, aby sa za konanie uvedené v čl. 1 a za spoluúčasť, navádzanie alebo pokus o konanie uvedené v čl. 1 ods. 1 ukladali účinné, úmerné a odstrašujúce tresty, ktoré by prinajmenšom v prípadoch závažného podvodu zahŕňali aj tresty odňatia slobody s možnosťou extradície, pričom za závažný podvod sa považuje podvod týkajúci sa minimálne čiastky, ktorej výšku stanoví každý členský štát. Táto minimálna čiastka nesmie presiahnuť sumu 50 000 ECU. Online Dostupné na https://www.justice.gov.sk/pk/2004/pk04009_02.pdf

Záver

Vlastnícke právo predstavuje esenciálny a historicky zakotvený inštitút, ktorý bol od nepamäti ústredným pilierom spoločenského usporiadania a mocenských štruktúr. Jeho ochrana v Slovenskej republike je garantovaná na najvyššej právnej úrovni prostredníctvom Ústavy SR a detailne rozvíjaná judikatúrou Ústavného súdu Slovenskej republiky, čo podčiarkuje jej zásadný význam pre právnu istotu. Napriek tomu, historický exkurz odhaľuje, že jednotná a rovnaká ochrana vlastníctva nebola vždy samozrejmá, skôr naopak. Uplatňovala sa diferenciácia v závislosti od predmetu vlastníctva alebo postavenia vlastníka, podmienená dobovou ideológiou a mocenskými preferenciami.

Súčasné demokratické a právne štáty však kladú dôraz na princíp rovnosti a univerzalitu základných práv. V podmienkach demokratického a právneho štátu, vyznačujúceho sa garanciami základných práv a slobôd, je preto nevyhnutné trvať na rovnakom zaobchádzaní so všetkými subjektmi v rámci trestnoprávnej ochrany vlastníckeho práva. To znamená, že totožná úroveň trestnoprávnej ochrany by mala byť poskytovaná finančným záujmom Európskej únie, Slovenskej republiky, ako aj fyzických a právnických osôb. Akékoľvek odchýlky od tohto princípu by narúšali systémovú konzistenciu a spravodlivosť právneho poriadku.

S ohľadom na vyššie uvedené skutočnosti je možné súčasný právny stav upravujúci ochranu finančných záujmov Európskej únie v rámci trestného práva vyhodnotiť prinajmenšom ako kontroverzný. Aktuálne znenie TZ naznačuje preferenčný prístup k ochrane finančných záujmov Európskej únie, čo v praxi znamená, že tomuto špecifickému subjektu je fakticky poskytovaná zvýšená ochrana vlastníckeho práva jeho majetku (financií).

V trestnom práve sa tak opätovne zavádza rozlišovanie rôznych foriem vlastníctva, ktoré pripomína niekdajšiu preferovanú ochranu socialistického vlastníctva. Ak má nová trestná politika ambíciu modernizovať a zlepšiť doterajšiu právnu úpravu, je nepochopiteľné, prečo zároveň schvaľuje zmeny, ktoré narúšajú princípy rovnosti a vytvárajú výnimky pre konkrétneho poškodeného. Ak už je štát viazaný prijať takéto zmeny, je kľúčové, aby ich implementoval všeobecne, pre všetky formy vlastníctva, a nie selektívne, čím by naznačoval, že záujmy jedného subjektu sú nadradené záujmom ostatných.

Zoznam bibliografických odkazov

Dodatkový protokol k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Online]. 2025. [cit. 10.03.2025]. Dostupné na: < https://beta.ucps.sk/Dodatkovy_protokol_k_Dohovoru_o_ochrane_ludskych_prav_a_zakladnych_slobod>.

DRGONEC, J. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Šamorín: Heuréka, 2004. 811s. ISBN 80-89122-05-1.

HORÁK, O. Proměny koncepce vlastnicví v odobí rakouske ústavnosti. In Stát a právo v letech 1848-1918 ve středoevropském kontextu. Sborník Příspěvku z medzinárodní konference, konané v Bratislavě 1.-2.června 2006. Žilina: Poradca Podnikateľa, 2007. s.92-102. ISBN 978-80-969332-9-7.

HUBÁNEK, L. Právne dejiny Slovenska do roku 1945. (1. diel). Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2001. 241 s.

IVOR, J. POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo hmotné II. Osobitná časť. Bratislava: Wolters Kluwer, 646 s. ISBN978-80-8168-585-9.

KOLÁRIK, J. Právne dejiny Slovenska (9. storočie - 1918). Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislava, rpávnická fakulta a Bratislavska vysoká škola práva, 2005, 108 s. ISBN 80-7160-203-5.

LAZÁR, a kol. Občianske právo hmotné 1. Bratislava. Iura Edition, 2006. 635 s. ISBN 80-8078-084-6.

LUBY, Š. Dejiny súkromného práva na Slovensku. Bratislava: Iura Edition, 2002. 626 s. ISBN 80-89047-48-3.

MAŠĽANYOVÁ. D. a kol. Trestné právo hmotné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 495 s.262. IBSN 978-80-7380-338-4.

MATOUŠEK, S., TRELLA, R., KÁČER, L., Československé štátne právo. Bratislava: Obzor. 1980. 385 s.

MILOTA, A., NOŽIČKA, J. Trestné zákony zeme Slovenskej a Podkarpatoruskej. Kroměříž: J.GUSEK v Kroměříži, 1931. s. 944.

NEZKUSIL, J. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. Praha: Panorama, 1987. 320 s.

Pl. ÚS 38/95, zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1996, nález z 3. apríla 1996.

Pl ÚS 36/95, zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1996, nález z 3. apríla 1996.

SVÁK, J. IN OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s.r.o. 2012, 892 s. ISBN 978-80-571-0380-6.

VOJÁČEK, L., SCHELLE, K. Právní dějiny na území Slovenska. Ostrava: KEY Publishing. 200. 450 s. ISBN 978-80-87071-43-4.

VOJČÍK, P. Občianske právo hmotné I. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2008. 297s. ISBN 9788070978177.

Všeobecná deklarácia ľudských práv. [Online]. [cit.20.3.2025]. Dostupné na: <https://www.upn.gov.sk/data/pdf/deklaracia.pdf>.

ZÁHORA, J. Štvrtá hlava. Trestné činy proti majetku. IN BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR. J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. Praha: C.H.Beck, 2011, 1608 s. ISBN978-80-7400-394-3.

Zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky.

Zákon č. 150/1948 Ústava Československé republiky .

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 86/1950 Sb. Trestný zákon.

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.

Zákon č. 11/1918 Sb. o o zriadení samostatného štátu československého.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, vyhlásené znenie.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 121/1920 Sb. Ústavní listina Československé republiky. [Online]. 2025. [cit. 10.03.2025]. Dostupné na: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/1702/0/2/zakon-c-121-1920-sb-kterym-se-uvozuje-ustavni-listina-ceskoslovenske-republiky/zakon-c-121-1920-sb-kterym-se-uvozuje-ustavni-listina-ceskoslovenske-republiky>.

Zákonný článok V/1878. Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch.

Kontaktné údaje:
kpt. JUDr. Mgr. Zuzana Medelská Tkáčová, PhD.
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
zuzana.medelska@akademiapz.sk

AKO JE TO SO ZÁSADOU ZÁKAZU SEBAOBVIŇOVANIA VO VZŤAHU K § 289 ODS. 2 TRESTNÉHO ZÁKONA?[1]

prof. JUDr. Margita PROKEINOVÁ, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta UK v Bratislave

Anotácia: *V článku sa autorka zaoberá kontroverziou medzi zásadou zákazu sebaobviňovania a trestným činnom ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 ods. 2 Trestného zákona. Na danú problematiku uvádza judikatúru a nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktoré objasňujú, ako treba nazerať na takéto kontroverzné prepojenie.*
Kľúčové slová: *Zásada zákazu sebaobviňovania, trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky, návyková látka.*

Annotation: *In the article, the author examines the controversy between the principle of the prohibition of self-incrimination and the criminal offense of endangerment under the influence of an addictive substance pursuant to Section 289(2) of the Criminal Code. The author presents case law and a ruling of the Constitutional Court of the Slovak Republic, which clarify how such a controversial connection should be viewed.*
Keywords: *The principle of prohibition of self-incrimination, the crime of endangerment under the influence of an addictive substance, an addictive substance.*

Úvod

Trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky je súčasťou šiestej hlavy osobitnej časti Trestného zákona[2] pozostávajúcej z dvoch dielov, pričom predmetný trestný čin je zaradený do prvého dielu pod názvom Trestné činy všeobecne nebezpečné v § 289 Trestného zákona. Ide o trestný čin, ktorý je žiaľ veľmi často páchaný, a nebudeme preháňať, keď povieme, že k nemu dochádza na dennej báze. Týka sa to konkrétne jeho skutkovej podstaty uvedenej v prvom odseku. V tomto príspevku sa však budeme venovať kontroverznému druhému odseku tohto trestného činu, pretože už dlhodobo je predmetom debát a diskusií nielen v odborných kruhoch, ale aj medzi laikmi, v súvislosti so zásadou zákazu donucovania k sebaobviňovaniu *(nemo tenetur se ipsum accusare)*. Táto zásada vyplýva nielen z Trestného poriadku,[3] ale aj z Ústavy Slovenskej republiky[4] a medzinárodných dohovorov. Spomenúť môžeme najmä Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.[5]

Ustanovenie § 289 ods. 2 Trestného zákona predstavuje základnú skutkovú podstatu, ktorá je v tomto znení: *„Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto sa pri výkone zamestnania alebo inej činnosti uvedenej v odseku 1 odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky, ktoré sa vykonáva dychovou skúškou alebo orientačným testovacím prístrojom, alebo sa odmietne podrobiť lekárskemu vyšetreniu odberom a vyšetrením krvi alebo iného biologického materiálu, či nie je ovplyvnený návykovou látkou, hoci by to pri vyšetrení nebolo spojené s nebezpečenstvom pre jeho zdravie."* S odkazom na prvý odsek ide o zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by páchateľ mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku.[6] Kľúčovým pojmom predmetného trestného činu je návyková látka, ktorej legálna definícia je upravená v § 130 ods. 5 Trestného zákona. Rozumie sa ňou alkohol, omamné látky, psychotropné látky a ostatné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti, alebo sociálne správanie. Ustanovenie § 289 ods. 2 Trestného zákona je dokonaný odmietnutím podrobiť sa vyšetreniu na zistenie vplyvu návykovej látky osobou, ktorá vykonáva

[1] Tento článok vznikol za podpory vedeckého projektu VEGA č. 1/0722/24.
This article was supported scientific project VEGA no. 1/0722/24.
[2] Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon").
[3] Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok").
[4] Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava SR).
[5] Zákon č. 209/1992 Zb. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení dodatkových protokolov (ďalej len „Dohovor").
[6] Značnou škodou sa rozumie sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 250 000 eur (§ 125 ods. 1 Trestného zákona).

činnosť, pri ktorej by mohlo dôjsť k potenciálnemu ohrozeniu života, zdravia a majetku osôb. Ide o omisívny trestný čin, ktorého sa páchateľ dopustí odmietnutím podrobiť sa kontrole, na čo je podľa zákona povinný.

Z dikcie tejto základnej skutkovej podstaty možno badať, že dochádza k stretu povinnosti podrobiť sa vyšetreniu na zistenie návykovej látky so zásadou zákazu donucovania k sebaobviňovaniu *(nemo tenetur se ipsum accusare).* Táto zásada vyjadruje povinnosť štátu objasňovať trestné činy, zhromažďovať dôkazy a preukázať vinu bez toho, aby nútil podozrivé alebo obvinené osoby k priznaniu či poskytnutiu dôkazov o svojej trestnej činnosti.[7] Policajt je oprávnený podľa § 69 ods. 1 písm. d) zákona č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov vyzvať vodiča, aby sa podrobil vyšetreniu, či nie je ovplyvnený alkoholom alebo inou návykovou látkou, alebo liekmi, ktoré môžu znížiť jeho schopnosť bezpečne viesť vozidlo. Keď policajná hliadka zastaví motorové vozidlo a jeho vodič je vyzvaný na podrobenie sa kontroly na prítomnosť návykovej látky v tele a on to odmietne, hľadí sa na neho, že riadil motorové vozidlo pod vplyvom návykovej látky – platí fikcia pozitívneho nálezu, čím naplnil skutkovú podstatu trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 ods. 2 Trestného zákona.[8] Ide o prvotné a neopakovateľné úkony, ktoré je vodič povinný strpieť.[9] Lekárske vyšetrenie odberom a vyšetrením krvi alebo iného biologického materiálu možno vykonať, ak sa osoba odmietne podrobiť vyšetreniu dychovou skúškou. Ak osoba odmietne aj takéto lekárske vyšetrenie, stupeň opitosti určí lekár podľa medicínskych klinických príznakov v zdravotníckom zariadení.[10] Policajt musí vodiča informovať o tom, že ak sa odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky, bude sa to posudzovať rovnako, ako keby bol pod vplyvom návykovej látky, čo môže viesť k prísnym sankciám.

Na jednej strane je teda ústavne garantované právo neprispievať k vlastnému obvineniu a na druhej strane, ak ho osoba využije môže očakávať trestný postih za odmietnutie podrobiť sa vyšetreniu na zistenie návykovej látky, ktoré sa vykonáva dychovou skúškou zameranou na alkohol alebo orientačným testovacím prístrojom zameraným na drogy, alebo sa odmietne podrobiť lekárskemu vyšetreniu odberom a vyšetrením krvi alebo iného biologického materiálu, či nie je ovplyvnený návykovou látkou (§ 289 ods. 2 Trestného zákona). Výnimkou z toho je len situácia, keď by to bolo pri vyšetrení spojené s nebezpečenstvom pre jeho zdravie (napríklad pri ťažkom respiračnom ochorení, po operácii hrudníka, brucha, infekčné ochorenie atď). Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27. novembra 2014, sp. zn. 5 Tdo 71/2014 (R 92/2015) však reaguje na túto problematiku v tomto zmysle:[11]

„I. Uplatňovanie zásady „nikto nie je povinný obviniť seba samého“, vyplývajúci z čl. 37 ods. 1 a čl. 40 ods. 4 Listiny základných práv a slobôd a výslovne zakotvený v čl. 14 ods. 3 písm. g) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, má chrániť obvineného pred

[7] Podrobenie sa dychovej skúške a zákaz sebaobviňovania. Publikované 14.10.2019 [online] [cit. 01.03.2025]. Dostupné na: https://www.pravnelisty.sk/clanky/a779-podrobenie-sa-dychovej-skuske-a-zakaz-sebaobvinovania

[8] Za tento trestný čin bol v minulosti obvinený aj známy slovenský futbalový reprezentant Vladimír Weiss mladší, čo bolo, samozrejme, aj medializované. Menovaný mal v Bratislave na Rázusovom nábreží šoférovať luxusné auto, v ktorom sa údajne nachádzalo až desať mladých ľudí. Slovenský reprezentant sa odmietol podrobiť dychovej skúške aj odberu krvi, čo znamená, že sa na neho pozeralo, akoby mal v krvi jedno promile alkoholu. Okresná prokuratúra Bratislava I však futbalového reprezentanta oslobodila spod obvinenia, s čím sa s konečnou platnosťou po preskúmaní vyšetrovacieho spisu stotožnila aj Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, pretože potvrdila, že Vladimír Weiss mladší vozidlo jednoznačne nešoféroval. KURÁŇ: GP SR potvrdila v prípade Vladimíra Weissa, čo sme od počiatku tvrdili. Publikované 17.05.2017 [online] [cit. 01.03.2025]. Dostupné na: http://www.info.sk/sprava/129711/kuran-gp-sr-potvrdila-v-pripade-vladimira-weissa-co-sme-od-pociatku-tvrdili/

[9] V praxi môžu nastať aj také situácie, že osoba sa síce neodmietne podrobiť dychovej skúške, ale zámerne slabo, nedostatočne fúkne do alkoholového testeru (dregera), aby zmaril výsledok testu. V takomto prípade nie je naplnená skutková podstata trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 ods. 2 Trestného zákona, pretože nedošlo k odmietnutiu dychovej skúšky, ale k jej zmareniu, čo sú dva odlišné pojmy. Alternatívou potom môže byť odber krvi alebo iného biologického materiálu.

[10] Ustanovenie § 5 ods. zákona 4 č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb v znení neskorších predpisov.

[11] K tomu pozri aj nález Ústavného súdu Českej republiky vo veci sp. zn. III. ÚS 1285/15 zo 14. júla 2015.

bezprávnym donucovaním zo strany štátnych orgánov a tým prispievať k zaisteniu spravodlivého procesu. Právo neprispievať k vlastnému obvineniu sa v prvom rade týka rešpektovania vôle obvineného mlčať, ako aj neprispieť ku svojmu obvineniu a usvedčeniu iným aktívnym konaním. Obvineného však možno podrobiť strpeniu dôkazných úkonov, ktoré predpokladajú len jeho pasívnu účasť, a to aj s použitím určitého stupňa nátlaku, ktorý však nesmie byť zneužitý jeho neprimeranosťou. Od obvineného možno požadovať, aby strpel napr. odňatie veci, odobratie vzorky dychu, moču, krvi, pachu, vlasov alebo tkanív pre účely testu DNA – a to i za pomoci donútenia, napriek skutočnosti, že ho tieto dôkazy usvedčujú.

II. Dychová skúška na prítomnosť alkoholu v krvi vodiča musí byť podľa ustanovenia § 5 ods. 4 zákona č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb v znení neskorších predpisov, vykonaná prístrojom, spoľahlivosť ktorého je preukázaná certifikátom o overení tohto analyzátora dychu, po poučení vodiča o spôsobe vykonania dychovej skúšky.“

O niekoľko rokov neskôr bol podaný návrh Krajským súdom v Bratislave na Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd SR“) na vyslovenie nesúladu § 289 ods. 2 Trestného zákona so základným právom neobviňovať seba samého podľa Ústavy SR a Dohovoru. Nález Ústavného súdu SR bol uverejnený v Zbierke zákonov pod č. 18/2025 Z. z., ktorým nebolo vyhovené tomuto podanému návrhu.[12] Navrhovateľ vzhliada pri skutkovej podstate prečinu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa napadnutej právnej úpravy porušenie dvoch zásad uplatňovaných v trestnom práve, a to zásady zákazu donucovania k sebaobviňovaniu (nemo tenetur se ipsum accusare), ktorá je v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP“) imanentnou súčasťou práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 Dohovoru, a ústavnej zásady prezumpcie neviny podľa čl. 50 ods. 2 Ústavy SR (bod 8 podaného návrhu). Navrhovateľ v jednotlivých bodoch svojho návrhu podáva argumentácie na podporu svojich tvrdení. Uvádzame niektoré z nich. Zákaz donucovania k sebaobviňovaniu predstavuje podľa navrhovateľa právo podozrivého alebo obvineného, aby nebol žiadnym spôsobom nútený k priznaniu sa alebo k poskytovaniu dôkazov, ktoré by ho mohli usvedčiť alebo akokoľvek spojiť s trestným činom. Podľa jeho názoru *„... je povinnosťou štátu objasňovať trestné činy a zhromažďovať dôkazy bez toho, aby pod hrozbou akejkoľvek sankcie nútil podozrivých alebo obvinených, aby sa priznali, či poskytli o svojej trestnej činnosti dôkazy“* (bod 9 podaného návrhu). Navrhovateľ dodáva, že *„... poskytnutie biologického materiálu osobou podozrivou zo spáchania trestného činu môže byť v zmysle príslušných ustanovení Trestného poriadku (§ 155) orgánmi činnými v trestnom konaní a súdom vynucované, ak je takýto postup nevyhnutný a slúži na dosiahnutie účelu trestného konania. Pokiaľ ale zákon s odmietnutím poskytnutia dôkazu o vine podozrivým, a to jeho biologickej vzorky alebo vzorky vydychovaného vzduchu, automaticky spája vznik trestnej zodpovednosti, vyvstáva otázka, či zákon v § 289 ods. 2 Trestného zákona neodvodzuje vznik trestnoprávneho postihu od výkonu práva odmietnuť poskytovanie dôkazného materiálu o vlastnej vine* (bod 10 podaného návrhu). *(2) Z pohľadu zisťovania podmienok trestnej zodpovednosti za vykonávanie činnosti, pri ktorej možno ohroziť život a zdravie v stave vylučujúcom spôsobilosť sa prezumuje nielen to, že páchateľ napr. viedol vozidlo po požití alkoholu, ale aj to, že koncentrácia alkoholu v jeho krvi bola najmenej 1,00 g/kg (0,4762 mg/l). Jedná sa pritom o skutkové okolnosti, ktoré je v niektorých prípadoch náročné dokazovať, a dokazujú sa spravidla za použitia odborného alebo znaleckého postupu. Predpoklad naplnenia týchto skutkových okolností sa javí ako opak ústavnej zásady prezumpcie neviny, tzn. ako prezumpcia viny.“*

V náleze Ústavného súdu SR sú k podanému návrhu obsiahnuté stanoviská Národnej rady SR, vlády SR, Najvyššieho súdu SR, generálneho prokurátora SR. Národná rada SR len listom oznámila Ústavnému súdu SR, že v konaní o návrhu krajského súdu súhlasí s upustením od ústneho pojednávania a k návrhu nebude zaujímať stanovisko. Vo všetkých ostatných

[12] Zákon č. 18/2025 Z. z. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 17/2023 z 27. novembra 2024 vo veci súladu ustanovenia § 289 ods. 2 Trestného zákona.

stanoviskách bol vyjadrený jednotný názor, že napadnutá právna úprava je v súlade s označenými článkami Ústavy SR a Dohovoru. Ústavný súd SR na základe posúdenia dôvodnosti návrhu prihliadajúc aj na podané stanoviská účastníkov konania, vedľajšieho účastníka a iných subjektov rozhodol tak, že návrhu Krajského súdu v Bratislave nevyhovel.[13] Ústavný súd SR posúdil dôvodnosť návrhu v jednotlivých bodoch, ktorých obsah môžeme zhrnúť takto:

Ústavný súd SR sa zaoberá právnou analýzou trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 Trestného zákona. Popisuje jeho všeobecne nebezpečný charakter a vysvetľuje, že sa považuje za dokonaný už samotným vykonávaním určitej činnosti pod vplyvom návykovej látky, aj keď nedôjde k žiadnej konkrétnej škode alebo ujme. Ďalej je uvedená právna argumentácia proti napadnutej právnej úprave § 289 ods. 2 Trestného zákona, kde krajský súd namieta porušenie zásady zákazu donucovania k sebaobviňovaniu (nemo tenetur se ipsum accusare) a prezumpcie neviny. V analýze sa odkazuje na judikatúru ESĽP, kde sa rozoberá, kedy môže byť osoba nútená poskytnúť biologické vzorky, a či to neodporuje jej právam. Ústavný súd SR následne skúmal, či napadnuté ustanovenie porušuje ústavné práva. Dospel k záveru, že ustanovenie nie je v rozpore s Ústavou SR, čím potvrdil súlad s právom na spravodlivý proces a zásadou prezumpcie neviny.

Prílohou nálezu Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 17/2023 z 27. novembra 2024 je odlišné stanovisko sudcu Petra Straku k jeho výroku a odôvodneniu. Sudca Peter Straka v ňom poukazuje na niekoľko skutočností, ktoré uvádzame v skrátenej forme:

- Názor väčšiny pléna sa nevysporiadal so zásadnou skutočnosťou, a to, že je povinnosťou štátu použiť primerané prostriedky pri zabezpečovaní dôkazov v trestnom konaní, keď prostriedky trestného práva najinvazívnejšie zasahujú do základných práv a slobôd jednotlivca (bod 3).
- Podľa § 155 ods. 2 Trestného poriadku podozrivý je povinný strpieť vykonať odber krvi alebo iný obdobný úkon. Podľa § 155 ods. 4 Trestného poriadku príkaz na prehliadku tela, na odber krvi alebo na iný obdobný úkon vydá pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor alebo s jeho súhlasom policajt. Príkaz musí byť vydaný písomne a musí byť odôvodnený. Pokiaľ osoba taký príkaz nerešpektuje, je možné voči nej použiť donucovacie prostriedky podľa § 155 ods. 6 Trestného poriadku (bod 4).
- Uloženie trestnej sankcie za odmietnutie vyšetrenia na zistenie návykovej látky je v hrubom rozpore so zásadou subsidiarity trestného práva. Štát rezignoval na svoju povinnosť riadne vyšetrovať a objasňovať trestné činy a takáto právna úprava výrazným spôsobom zasahuje do zásady zákazu sebaobviňovania (bod 5).
- Princíp zákazu sebaobviňovania v trestnom procese je základným princípom, ktorý chráni osobu, proti ktorej sa vedie trestné konanie. Zároveň kladie zvýšené požiadavky na orgány činné v trestnom konaní, aby aktívne pristupovali k zaobstaraniu dôkazov a zadosťučinili ďalšej zásade, a to zásade náležitého zistenia skutkového stavu veci. Účinná právna úprava však motivuje orgány činné v trestnom konaní rezignovať na tieto požiadavky, čo je v právnom štáte neprípustné (bod 6).
- V disentovanom náleze sa v rámci úvodných téz vychádza (okrem iného) z rozhodovacej činnosti ESĽP, podľa ktorej *„Hrozba a uloženie sankcie za neposkytnutie informácie orgánom činným v trestnom konaní sú podľa ESĽP nezlučiteľné s právom na spravodlivý proces, pokiaľ by v podstate zničili samotnú podstatu práva neobviňovať sám seba.“* (bod 60 disentovaného nálezu). (bod 7).
- Vynucovanie dôkazu od obvineného totiž nemožno chápať len vo vzťahu k fyzickému donúteniu – aj hrozba sankciou je donútením. Akékoľvek odsúdenie a s tým spojený záznam v registri trestov má predsa ďalekosiahle dôsledky na ďalší život takto odsúdenej osoby (či už pracovný, alebo súkromný). (bod 8).

[13] K jednotlivým bodom odôvodnenia rozhodnutia Ústavného súdu SR bližšie pozri zákon č. 18/2025 Z. z. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 17/2023 z 27. novembra 2024 vo veci súladu ustanovenia § 289 ods. 2 Trestného zákona.

- Štát je povinný nastaviť trestno-procesné mechanizmy tak, aby v prípade odmietnutia kontroly na zistenie prítomnosti návykovej látky bolo možné použiť inštitúty štátneho donútenia tak, aby bolo možné prítomnosť návykovej látky objektívne zistiť (bod 9).
- V disentovanom náleze úplne absentuje argumentácia vo vzťahu k tomu, aký je postup orgánov činných v trestnom konaní v prípade, ak sa podozrivá osoba odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky, a to s ohľadom na nevyhnutnú diferenciáciu medzi tým, či ide o priestupok, alebo trestný čin (bod 11).

Záver

Trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky žiaľ nie je ojedinelým trestným činom. Pozostáva z viacerých základných skutkových podstát, pričom pozornosť je zameraná na § 289 ods. 2 Trestného zákona, a to z dôvodu dlhodobej polemiky jeho rozporu so zásadou zákazu donucovania k sebaobviňovaniu (nemo tenetur se ipsum accusare). V roku 2015 bol publikovaný judikát (R 92/2015), ktorý potvrdzuje zásadu, že nikto nie je povinný obviniť sám seba, čím chráni obvineného pred nátlakom štátnych orgánov a zabezpečuje spravodlivý proces. Toto právo zahŕňa možnosť mlčať a neaktívne neprispievať k vlastnému obvineniu. Avšak obvinený musí strpieť určité dôkazné úkony, ktoré si vyžadujú iba jeho pasívnu účasť (napr. odobratie vzoriek krvi, dychu, moču atď., a to aj za použitia primeraného donútenia. Nedávno bol tiež publikovaný v zbierke zákonov nález Ústavného súdu SR, ktorý sa na základe podaného návrhu Krajským súdom v Bratislave zaoberal posúdením jeho dôvodnosti. Výroková časť predmetného nálezu obsahuje rozhodnutie, že Ústavný súd SR návrhu nevyhovuje, čo je, samozrejme, aj odôvodnené. Súčasťou nálezu Ústavného súdu SR je príloha, ktorá obsahuje odlišné stanovisko jedného zo sudcov z pléna k výroku a odôvodneniu nálezu ústavného súdu, sp. zn. PL. ÚS 17/2023 z 27. novembra 2024.

Samozrejme, že treba rešpektovať rozhodnutie Ústavného súdu SR aj keď s ním niekto nesúhlasí. Osobne sa prikláňam k argumentom sudcu Petra Straku, ktoré uvádza vo svojom odlišnom stanovisku. Vychádzam predovšetkým z toho, že pri odmietnutí vyšetrenia na zistenie návykovej látky máme k dispozícii § 155 ods. 2 Trestného poriadku,[14] na základe ktorého vedia orgány činné v trestnom konaní získať dôkaz, či osoba bola pod vplyvom návykovej látky, v akej miere alebo vôbec nebola pod jej vplyvom. Ak sa preukáže pozitívny výsledok, je namieste v prípade preukázania viny uložiť sankciu. Prieči sa logike, keď na jednej strane je ústavne garantované právo neprispievať k vlastnému obvineniu a na druhej strane, ak ho osoba využije môže očakávať trestný postih len za to, že sa odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky.

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon č. 209/1992 Zb. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení dodatkových protokolov

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

Zákon č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb v znení neskorších predpisov

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Zákon č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov

[14] Ustanovenie § 155 ods. 2 Trestného poriadku je v tomto znení: *„Ak na dôkaz treba vykonať odber krvi alebo iný obdobný úkon, je osoba, o ktorú ide, povinná strpieť, aby jej lekár alebo odborný zdravotný pracovník odobral krv alebo vykonal iný obdobný úkon, ak nie je spojený s nebezpečenstvom pre jej zdravie. Odber biologického materiálu, ktorý nie je spojený so zásahom do telesnej integrity osoby, ktorej sa úkon týka, môže uskutočniť aj táto osoba alebo s jej súhlasom orgán činný v trestnom konaní.“*

Zákon č. 18/2025 Z. z. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 17/2023 z 27. novembra 2024 vo veci súladu ustanovenia § 289 ods. 2 Trestného zákona

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27. novembra 2014, sp. zn. 5 Tdo 71/2014 (R 92/2015)

Nález Ústavného súdu Českej republiky vo veci sp. zn. III. ÚS 1285/15 zo 14. júla 2015

KURÁŇ: GP SR potvrdila v prípade Vladimíra Weissa, čo sme od počiatku tvrdili. Publikované 17.05.2017 [online] [cit. 01.03.2025]. Dostupné na: http://www.info.sk/sprava/129711/kuran-gp-sr-potvrdila-v-pripade-vladimira-weissa-co-sme-od-pociatku-tvrdili/

Podrobenie sa dychovej skúške a zákaz sebaobviňovania. Publikované 14.10.2019 [online] [cit. 01.03.2025]. Dostupné na: https://www.pravnelisty.sk/clanky/a779-podrobenie-sa-dychovej-skuske-a-zakaz-sebaobvinovania

Kontaktné údaje:

prof. JUDr. Margita Prokeinová, PhD.
profesorka na katedre trestného práva, kriminológie
a kriminalistike
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. 6
P. O. BOX 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika
Tel. +421 2 9012 2006
margita.prokeinova@flaw.uniba.sk

STÁLE AKTUÁLNA OTÁZKA NUTNEJ OBRANY V PRAXI

JUDr. Eva SIHELNIKOVÁ, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
JUDr. Stanislav MIHÁLIK, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Anotácia: *Príspevok sa venuje inštitútu nutnej obrany, ktorý napriek zdanlivej jednoznačnosti stále vyvoláva (a aj musí vyvolávať) vedecký záujem. Analyzuje problematiku preaplikovania legislatívneho rámca do aplikačnej praxe a poukazuje na konkrétny prípad jeho nesprávnej interpretácie, ktorá bola následne korigovaná rozhodnutím odvolacieho súdu, práve s ohľadom na legislatívnu textáciu obsiahnutú v Trestnom zákone.*
Kľúčové slová: *Nutná obrana, legislatívny rámec, aplikačná prax, okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu, subsidiarita a proporcionalita.*

Annotation: *The contribution focuses on the institute of necessary defence, which, despite its apparent clarity, continues to (and must) attract scientific interest. It analyzes the issue of the application of the legislative framework in judicial practice and highlights a specific case of its incorrect interpretation, which was subsequently corrected by the appellate court's decision, specifically with regard to the legislative wording contained in the Criminal Code.*
Keywords: *Necessary defence, legislative framework, application practice, circumstances excluding unlawfulness of an act, subsidiarity and proportionality.*

Úvodom k historickým súvislostiam

Obsahom nami spracovaného príspevku je poukázanie na niektoré praktické aspekty inštitútu nutnej obrany a najmä na problémy vyskytujúce sa v aplikačnej praxi pri použití ust. § 25 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon").

Inštitút nutnej obrany možno označiť v právnom poriadku Slovenskej republiky za stabilný inštitút. Nutnú obranu, ako tzv. okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu poznal aj zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon, a to už vo svojom prvom vyhlásenom znení. V období od 01.01.1962 do 30.09.1994 bola právna úprava tohto inštitútu nasledovná: „*Čin ináč trestný, ktorým niekto odvracia priamo hroziaci alebo trvajúci útok na záujem chránený týmto zákonom, nie je trestným činom. Nejde o nutnú obranu, ak obrana bola zrejme neprimeraná povahe a nebezpečnosti útoku.*". V období od 01.10.1994 až do skončenia účinnosti zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (t. j. do 31.12.2005), bola právna úprava nutnej obrany nasledovná: „*Čin ináč trestný, ktorým niekto odvracia priamo hroziaci alebo trvajúci útok na záujem chránený týmto zákonom, nie je trestným činom. Nejde o nutnú obranu, ak obrana bola celkom zjavne neprimeraná útoku*.".

S účinnosťou od 01.10.2994 teda došlo k zmene druhej časti ustanovenia § 13 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov,[1] a to tak, že využiteľnosť tejto okolnosti vylučujúcej protiprávnosť sa rozšírila. Nutná obrana pred zmenou zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov nesmela byť „zrejme neprimeraná", pričom po 01.10.1994 už nutná obrana nesmela byť len „celkom zjavne neprimeraná".[2]

[1] Problematike tejto zmeny bolo venované rozhodnutie R 18/1996, podľa ktorého: I. Hodnotenie podmienok nutnej obrany v zmysle § 13 TZ v znení novely č. 248/1994 Z. z. II. Ak má byť nutná obrana úspešná, môže a niekedy aj musí napadnutý použiť intenzívnejšie konanie alebo účinnejšie prostriedky, než použil útočník. Nesmie ale ísť o konanie alebo prostriedky celkom zjavne neprimerané povahe a nebezpečnosti útoku. III. Škoda spôsobená v obrane môže byť väčšia ako škoda, ktorú útočník spôsobil napadnutému alebo ktorá hrozila z jeho útoku. Nesmie však byť medzi nimi celkom zjavný nepomer. Skutočnosť, že si niekto pripraví na obranu proti hroziacemu a očakávanému útoku zbraň, nevylučuje záver, že ide o nutnú obranu. IV. Občan má právo výberu, či sa útoku vyhne inak, než použitím obrany alebo sa rozhodne brániť, lebo nikto nie je povinný ustupovať pred neoprávneným útokom na záujmy chránené Trestným zákonom. Riziko vyvolané útokom musí znášať útočník.

[2] Komentár zákona č. 140/1961 Zb. § 13 [online]. [cit. 2025-02-22]. Dostupné z: <https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-13-zakona-140-1961-Zb-od-19941001.htm>.

Túto komparáciu legislatívneho znenia uvádzame z dôvodu, že je vďaka nej zrejmé, že inštitút nutnej obrany prešiel určitým vývoj, ktorý smeruje na prospech obrancu a podľa nášho názoru zohľadňuje, že obrana si môže vyžadovať silnejší dôraz a väčšiu intenzitu než akú dosahuje útok, a to práve za účelom odvrátenia alebo zastavenie hroziaceho alebo už priamo trvajúceho útoku.

K aplikačným a ďalším otázkam nutnej obrany

Znenie obsahujúce formuláciu, že nutná obrana nesmie byť celkom zjavne neprimeraná, sa prenieslo aj do Trestného zákona, pričom k zmene ust. § 25 Trestného zákona nedošlo ani počas celej účinnosti Trestného zákona (napriek jeho početným novelizáciám). Ako je zrejmé z vyššie uvedeného poukázania na vývoj právnej úpravy tohto inštitútu, nutná obrana, ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť činu, neprešla početnými zmenami, no napriek tomu sa v praxi vyskytujú aplikačné problémy pri použití, resp. nepoužití ust. § 25 Trestného zákona.

Podmienky, za ktorých možno aplikovať ust. § 25 Trestného zákona zhrnul vo svojom rozhodnutí Najvyšší súd Slovenskej republiky, a to v uznesení sp. zn. 1Tdo/50/2020 zo dňa 10.02.2021, keď uviedol, že „*Pre vyslovenie pozitívneho záveru o konaní trestne zodpovednej osoby v nutnej obrane je nutné súčasné (kumulatívne) splnenie nasledujúcich taxatívne uvedených podmienok: a) musí ísť o odvracanie útoku na záujem chránený Trestným zákonom, b) takýto útok musí priamo hroziť alebo trvať, c) obrana musí smerovať proti útočníkovi a napokon d) obrana nemôže byť celkom zjavne neprimeraná útoku a to najmä k jeho spôsobu, miestu a času, okolnostiam vzťahujúcim sa k osobe útočníka alebo k osobe obrancu.*“. Pokiaľ ide o priamo hroziaci alebo trvajúci útok, tak pre úplnosť poukazujeme na to, že pre naplnenie tejto podmienky nie je rozhodujúce, či útok smeruje priamo proti osobe obrancu, alebo voči inej osobe. V tejto súvislosti poukazujeme aj na rozhodnutie R 26/2006, podľa ktorého: „*Je ústavným právom každého občana brániť svoju fyzickú integritu, osobnú slobodu i majetok. Nik nie je povinný ustupovať pred útokmi proti uvedeným objektom. Poškodený sa dokonca mohol beztrestne brániť podstatne intenzívnejšie a ak by bol spôsobil následok na zdraví obvineného, konal by zrejme v medziach nutnej obrany v zmysle § 25 TZ* (len za predpokladu, že by jeho obrana nebola celkom zjavne neprimeraná útoku obvineného – pozn. autorov).“[3]

Napriek tomu, že nutná obrana, ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť činu, je súčasťou nášho právneho poriadku už pomerne dlhú dobu, vyskytujú sa v praxi nesprávnosti pri aplikácii ust. § 25 Trestného zákona. V trestnej veci vedenej na Mestskom súde Bratislava I pod sp. zn. 5T/30/2023 súd uznal obžalovaného vinným, na tom skutkovom základe, že *„na semaforoch križovatky pozemnej komunikácie, pri obchodnom centre, po vzájomnom slovnej konfrontácii s poškodeným, po tom čo poškodený vystúpil zo svojho osobného motorového vozidla a pristúpil k osobnému motorovému vozidlu obžalovaného, obžalovaný fyzicky napadol poškodeného takým spôsobom, že ho tri krát udrel zovretou päsťou do tváre, do oblasti čela očí a nosu, čím týmto konaním spôsobil poškodenému pohmoždenie tváre s povrchovou krvnou odreninou a zlomeninu nosových kostí s posunom nielen kostí ale i nosového septa, s predpokladanou dobou liečenia 5 až 6 týždňov.“*. Samotnému skutku predchádzal konflikt obžalovaného a poškodeného v premávke, spočívajúci v nedaní prednosti v jazde, zároveň došlo aj k verbálnemu konfliktu zahŕňajúcemu vulgarizmy. Obžalovaný sa v tejto trestnej veci bránil, že išlo o nutnú obranu, pričom poukazoval na viaceré okolnosti, a síce, že skutková veta nezohľadňovala skutočnosť, že to bol poškodený, kto ako prvý pristúpil k fyzickému kontaktu s obžalovaným, po vystúpení z auta. Obžalovaný zároveň poukazoval aj na to, že to bol poškodený, kto vytvoril nebezpečenstvo, keď ako prvý siahol na obžalovaného. Obžalovaný sa bránil tým, že to bol poškodený, kto začal útok.

[3] Eurokódex komentár zákona č. 300/2005 Z. z. § 25 [online]. [cit. 2025-03-01]. Dostupné z: <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-25-zakona-300-2005-Z-z-od-20060101.htm>.

Poškodený vo svojej výpovedi tvrdil, že dôvodom jeho vystúpenia z motorového vozidla na svetelnej križovatke, kde autá vedené poškodeným a obžalovaným zastali vedľa seba, bolo, že išiel obžalovanému len niečo povedať, pretože ho mal obžalovaný svojou jazdou ohroziť.

Súd prvého stupňa vyhodnotil vec tak, že aplikáciu ust. § 25 Trestného zákona nepripustil s odôvodnením, že „*Pokiaľ obžalovaný na hlavnom pojednávaní svoj postoj sčasti zmenil (v prípravnom konaní sa ku skutku v zásade priznával a ľutoval ho), keď udával, že išlo o nutnú obranu, súd mu neuveril. Obžalovaný totiž vysvetľoval, že mal z poškodeného strach, že je to veľký chlap a mal v aute partnerku a dieťa, pričom poškodený nemal dôvod zo svojho auta vystupovať. A hoci z vykonaného dokazovania naozaj vyplynulo, že aj poškodený konal pod vplyvom emócií a je naozaj „veľký chlap", na strane druhej, ani telesné proporcie obžalovaného nie sú úplne subtílne a hlavne, bol to práve on, obžalovaný, kto sa od počiatku správal agresívne a poškodeného vulgárne atakoval (už pri obchádzaní prekážky mal obžalovaný otvoriť dvere vykloniť sa do polovice tela a na adresu poškodeného zakričať „kam sa j***š?* [upr. autormi]*"). Rovnako keď poškodený z auta vystúpil, obžalovaný ani na chvíľu nezaváhal, ihneď si odopol pás, vystúpil, pristúpil k poškodenému a trikrát ho udrel päsťou do hlavy. Súd nechce polemizovať s obžalovaným či ne / bolo pre neho bezpečnejšie zostať v aute (a ak už nemá automatické zamykanie dverí, zamknúť sa manuálne), má ale za to, že takáto reakcia by u človeka, ktorý pociťuje obavy bola priliehavejšia (rozhodne viac ako fyzická konfrontácia).“*. Ďalej súd prvého stupňa uviedol: „*Pokiaľ obžalovaný udával, že konal v presvedčení, že mu poškodený chce dať „poza uši" (takýto výraz bez bližšieho vysvetlenia obžalovaný používal), pričom tesne pred útokom ho chytil za golier, treba zároveň uviesť, že v prípravnom konaní obžalovaný uviedol, že keď na neho poškodený zdvihol ruku, asi sa ho snažil chytiť. Inak povedané, ani v prípravnom konaní a ani na hlavnom pojednávaní obžalovaný jasne neakcentoval, že by mal strach, že ho poškodený ide fyzicky napadnúť, skôr naopak. Aj poškodený udával a súd vzhľadom na okolnosti incidentu nemal dôvod mu neveriť, že si to s obžalovaným chcel vysvetliť (i keď" – vzhľadom na vtedajšie rozpoloženie poškodeného nemožno mať ilúzie o úrovni diskusie).“*.

Tieto závery súdu prvého stupňa obžalovaný v podanom odvolaní rozporoval, a to s ohľadom na to, že nereflektovali na viaceré zásadné podmienky aplikácie ust. § 25 Trestného zákona. Odvolací súd napadnutý rozsudok zrušil a vyjadril sa najmä k okolnostiam a podmienkam aplikácie ust. § 25 Trestného zákona. Z rozhodnutia Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 1to/122/2024 vyplynulo, že ani vyprovokovaný útok nevylučuje nutnú obranu toho, kto útok vyprovokoval, pričom odvolací súd poukázal na rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 8Tdo/1337/2015.

Ďalej sa odvolací súd zaoberal tým, čo možno považovať za priamo hroziaci útok. Krajský súd v Bratislave poukázal na to, že *„priamo hroziacim útokom v zmysle § 25 ods. 1 Tr. zák. je konanie, z ktorého možno dôvodne očakávať, že k útoku určite bezprostredne príde. Podľa okolností prípadu musí byť teda jasné, že útok možno bezprostredne očakávať, teda útok nemusí byť neočakávaný. Hrozba môže ale aj nemusí byť vyslovená, postačí, keď z okolností prípadu vyplýva. Za rozhodujúcu počiatočnú časovú hranicu vykonania útoku je preto nutné považovať okamih, keď sa z hroziaceho útoku stane priamo hroziaci útok. Z uvedeného vyplýva, že nie je nutné vyčkávať, až útočník udrie ako prvý. Iniciatíva vedúca k vzájomnému stretnutiu, ale musí vychádzať od útočníka. Touto iniciatívou je určené, kto je útočníkom a kto obrancom (Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník, 3. vydání, 2023, s. 659 a nasl.).“*.

Ďalšie pochybenie v úvahách súdu prvého stupňa videl odvolací súd v časti týkajúcej sa možnosti obžalovaného zamknúť sa v aute, pretože súd prvého stupňa konštatoval, že takáto reakcia by bola priliehavejšia pre človeka, ktorý má obavy. Odvolací súd reagoval na argumentáciu uvedenú v odvolaní proti odsudzujúcemu rozsudku a uviedol, že *„Mestský súd opomenul, že dovoleným konaním v nutnej obrane nie je iba pasívna obrana (napríklad zamknutie sa v aute), ale aj aktívna obrana, tzv. protiútok. Teda od osoby, ktorá z okolností prípadu pociťuje hrozbu okamžitého útoku na jeho osobu, nie je možné vyžadovať, aby sa správala pasívne, ale môže na hroziaci útok reagovať aj aktívnou formou (napríklad vystúpiť z auta a postaviť sa*

možnému útočníkovi). Na rozdiel od krajnej núdze, nie je nutná obrana podmienená splnením podmienky subsidiarity či proporcionality, teda každý môže pristúpiť k nutnej obrane aj za situácie, keď je možné útok odvrátiť inak. Zákonodarca vymedzil podmienky a medze nutnej obrany, ale samotný postup pri nutnej obrane ponechal na voľbe brániaceho sa. Aktivita brániaceho sa by preto mala prevýšiť aktivitu útočníka, pretože len tak môže mať možnosť byť úspešná (ústup a ani útek nie je výkonom nutnej obrany) a od brániaceho sa nemožno žiadať, aby vyčkával a spoliehal sa na náhodu, že škoda, ktorá hrozí nenastane (R 41/1980).“. Odvolací tak pripomenul aj jeden z rozdielov medzi nutnou obranou a krajnou núdzou, ako ďalšou okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť činu. Poukazujeme na to, že riziko majúce pôvod v útoku jednoznačne musí znášať útočník, ktorý spôsobil svojim konaním situáciu, ktorá predstavovala ohrozenie pre právom chránený záujem.

V tejto trestnej veci vylúčil súd prvého stupňa splnenie podmienok nutnej obrany aj s poukazom na to, že medzi poškodeným a obžalovaným už po vystúpení z áut nemala prebehnúť žiadna komunikácia. Avšak aj tento názor považujeme za nesprávny, pretože na to, aby išlo o hroziaci útok, sa nevyžaduje vyslovenie hrozby, ale je úplne dostačujúce, že táto hrozba vyplýva z konkrétnej situácie. V tomto prípade poškodený po slovnom konflikte vystúpil z motorového vozidla na svetelnej križovatke a vybral sa rázne priamo k motorovému vozidlu, kde sedel obžalovaný so svojou rodinou. V komentári[4] k Trestnému zákonu sa uvádza: „*V záujme zvýšenia šancí na úspech nutnej obrany preto o priamo hroziaci útok ide aj vtedy, ak a) útočník sa nevyhráža, dokonca nič nehovorí, len sa nebezpečne približuje k obrancovi, najmä keď ho obranca upozorní, aby sa útočník neblížil do jeho osobnej zóny a ten ho neuposlúchne. Takéto nahliadanie na priamo hroziaci útok má značný význam najmä v prípade útočníkov, s ktorými mal obranca predchádzajúci konflikt, ktorí sú od obrancu zjavne silnejší či bojovo zdatnejší (napr. ovládajú bojové umenia), prípadne takouto informáciou o nich obranca disponuje, alebo sú či môžu byť ozbrojení. Podobne je to v prípade úplne neznámych útočníkov, aj keď môžu na prvý pohľad vyzerať, že obrancovi nie sú schopní výraznejšie ublížiť (v dnešnej dobe môžu napr. ovládať pomerne rozšírené bojové umenia, proti ktorým by obranca bol zrejme neschopný obrany, ak by sa útočník k nemu dostal príliš blízko), okrem zjavne hendikepovaných osôb, ako sú napríklad vozičkári,...“*. Súd prvého stupňa založil odsudzujúci rozsudok aj na úvahe, že o nutnú obranu nejde preto, lebo obžalovaný sa poškodeného nebál. Odvolací súd vyvrátil aj tieto závery súdu prvého stupňa. Z rozhodnutia odvolacieho súdu vyplýva, že neprítomnosť strachu na strane obrancu nevylučuje aplikáciu ust. § 25 Trestného zákona, pretože toto ustanovenie strach u obrancu nevyžaduje. Podstatou nutnej obrany je odvracanie alebo zamedzenie útoku, a teda skutočnosť, že sa obranca útočníka nezľakne, teda nie je pri posudzovaní konania v nutnej obrane relevantná.

V predkladanom príspevku preto poukazujeme na fakt, že napriek tomu, že nutná obrana, ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť činu, nie je v právnom poriadku platnom a účinnom na území Slovenskej republiky vôbec novým inštitútom, v aplikačnej praxi sa vyskytujú situácie, kedy toto ustanovenie nie je vykladané a aplikované správne. Súd prvého stupňa vo vyššie popísanej trestnej veci rozširoval podmienky, ktorých splnenie sa vyžaduje pre aplikáciu ust. § 25 Trestného zákona, keď napr. zaujal stanovisko, že nemôže ísť o nutnú obranu, nakoľko obžalovaný, ako obranca, sa poškodeného, ako útočníka, nebál. Faktom je, že strach obrancu sa pre možnosť využitia inštitútu nutnej obrany nevyžaduje.

Ďalším aspektom bolo nedostatočné hodnotenie otázky hroziaceho útoku, ako jedného zo základných predpokladov konania v nutnej obrane. Súd prvého stupňa sa obmedzil len na konštatovanie, že nemal dôvod neveriť poškodenému, že si to išiel s obžalovaným len vysvetliť, čo však bolo v kontraste s tým, že poškodený chytil obžalovaného, resp. na obžalovaného siahol.

[4] BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010 [online]. [cit. 2025-03-01]. Dostupné z: <https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgbpxg327mvvxunq&tocid=nnptembrgbpxg327mvvxunq>.

S názorom súdu prvého stupňa sa nestotožnil odvolací súd, ktorý poukázal na to, že sa mu javí, že to bol práve poškodený, kto chcel preniesť verbálny konflikt do fyzickej roviny.

K otázke toho, čo je priamo hroziaci alebo trvajúci útok sa vyjadril aj Krajský súd v Banskej Bystrici v uznesení pod sp. zn. 4To/122/2024 zo dňa 27.11.2024: „*Základnou podmienkou nutnej obrany je, aby sa odvracal útok, ktorým je úmyselné alebo nedbanlivostné ľudské konanie. Útok musí priamo, teda bezprostredne hroziť alebo trvať. Preto nejde o nutnú obranu vtedy, keď útok už fakticky skončil alebo kde napadnutý reaguje na útok takým spôsobom, že útok v skutočnosti odpláca a nie odvracia. Teda v tých prípadoch, kedy po skončení útoku sám napadnutý prejde do útoku s úmyslom vysporiadať sa s útočníkom, od ktorého už nebezpečenstvo nehrozí. U nutnej obrany, pri splnení vyššie citovaných zákonných podmienok, sa nevyžaduje primeranosť obrany v zmysle úplnej úmernosti (proporcionality) medzi významom ohrozeného spoločenského vzťahu a vzťahu dotknutého obranou. Ak má byť nutná obrana úspešná, môže a niekedy aj musí napadnutý použiť intenzívnejšie konanie alebo účinnejšie prostriedky než použil útočník.“*. V danom prípade Krajský súd v Banskej Bystrici zamietol sťažnosť prokurátora smerujúcu proti uzneseniu Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. 5T/32/2024 zo dňa 12.07.2024, ktorým bola vec podľa § 280 ods. 2 Trestného poriadku postúpená Okresnému úradu Banská Bystrica, všeobecná vnútorná správa – priestupkové oddelenie, ako orgánu príslušnému na prejednanie a rozhodnutie o priestupku. Krajský súd sťažnosť prokurátora zamietol a uviedol, že ustanovenia § 25 Trestného zákona bolo aplikované správne, pretože medzi obžalovaným a poškodeným došlo k stretu, ktorý však začal práve poškodený. Súd prvého stupňa bez ďalšieho konštatoval aj to, že ak by aj išlo o nutnú obranu, táto by bola celkom zjavne neprimeraná. Posudzovanie primeranosti, resp. celkom zjavne neprimeranosti obrany nutnej obrany je vždy závislé od konkrétnych okolností danej trestnej veci. Kritéria pre hodnotenie primeranosti vyplývajú z ust. § 25 ods. 2 Trestného zákona, a síce spôsob útoku, jeho miesto a čas a tiež okolnosti na strane útočníka a na strane obrancu. Tento výpočet nie je taxatívny, a preto možno pri vyhodnocovaní otázky primeranosti zohľadniť aj iné aspekty.

Pokiaľ ide o otázku primeranosti nutnej obrany, ako už bolo uvedené, intenzita obrany môže a dokonca by aj mala presahovať intenzitu útoku, aby reálne mohlo dôjsť k zastaveniu alebo odvráteniu tohto útoku. Komentár k Trestnému zákonu uvádza[5]: „*Ak je spôsob použitia prostriedkov v rámci obrany nie celkom zjavne neprimeraný, ale škoda spôsobená obranou sa javí ako celkom zjavne neprimeraná (napr. po fyzickom ataku neozbrojeného útočníka ho taktiež neozbrojený obranca udrie čelom do nosa, čo by vo všeobecnosti malo spôsobiť ochromenie útočníka, no útočník upadne do bezvedomia a zadusí sa, teda je usmrtený), je nevyhnutné dať prednosť kritériu spôsobu použitých prostriedkov, preto takéto konanie spadá do rámca nutnej obrany (o to viac, ak sa následne obranca pokúšal poškodenému útočníkovi pomôcť, k tomu porovnaj R 25/1976). Riziko útoku totiž znáša útočník a keďže obranca svoje konanie zameral takým spôsobom, aby medze nutnej obrany neprekročil, negatívnu súhru obrancovho oprávneného konania s ďalšími okolnosťami najmä na strane útočníka (napr. horší zdravotný stav, o ktorom obranca nevedel, alebo obrubník, na ktorý útočník narazí hlavou, pretože po kope obrancu neudrží rovnováhu), ktoré dospejú do štádiá vzniku nevhodnej škody pre útočníka, znáša útočník.“*.

„Pre vyvodenie trestnej zodpovednosti za intenzívny exces z nutnej obrany je nevyhnutné skúmať, či intenzívne prekročenie medzí nutnej obrany bolo spôsobené úmyselne alebo nedbanlivostne (napr. obranca si neuvedomil, že fyzicky nie veľmi zdatného útočníka, ktorý na neho zaútočil nožom, netreba desaťkrát kopnúť do žalúdka). Ak intenzívne prekročenie medzí nutnej obrany bolo spôsobené z nedbanlivosti, môže sa proti obrancovi konajúcom v intenzívnom

[5] BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010 [online]. [cit. 2025-03-01]. Dostupné z: <https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgbpxg327mvvxunq&tocid=nnptembrgbpxg327mvvxunq>.

excese vyvodiť trestná zodpovednosť iba za nedbanlivostný trestný čin (tomu porovnaj R 3791/1929).“.[6]

Sme toho názoru, že akékoľvek rozširovanie podmienok, za splnenia ktorých je možné aplikovať ust. § 25 Trestného zákona, ako napr. strach obrancu z útočníka, či vylúčenie možnosti konania v nutnej obrane v prípade, ak bol útok vyprovokovaný, alebo dokonca opomenutie toho, že na rozdiel od krajnej núdze sa pri konaní v nutnej obrane neuplatňuje zásada subsidiarity, a preto je na obrancovi, či sa rozhodne pre aktívnu alebo pasívnu obranu, ako aj vznik zranení len na strane útočníka a súčasne bez vzniku zranení na strane obrancu, tak postup orgánov činných v trestnom konaní ako aj súdov, ktoré by pristupovali k takémuto výkladu ust. § 25 Trestného zákona, a teda k takémuto vnímaniu inštitútu nutnej obrany, by predstavoval rozširovanie podmienok trestnej zodpovednosti, čo je však absolútne neprijateľný postup, pretože podmienky trestnej zodpovednosti sa nesmú rozširovať. Ustanovenia o okolnostiach vylučujúcich protiprávnosť činu majú stanovené a taxatívne určené podmienky, za ktorých tieto ustanovenia možno aplikovať a vylúčiť tak základný znak trestného činu, ktorým je protiprávnosť. Tieto podmienky však nemožno rozširovať spôsobom, ktorým to vo vyššie opísanom prípade urobil súd prvého stupňa.

Poukazujeme na to, že strach na strane obrancu sa v ust. § 25 Trestného zákona spomína v ods. 3, ale práve v opačnom význame, než v akom prítomnosť tejto okolnosti vyžadoval súd prvého stupňa vo vyššie opísanej trestnej veci. Ani celkom zjavne neprimeraná obrana nemusí založiť trestnú zodpovednosť obrancu, ak by tento konal v silnom rozrušení spôsobenom útokom, najmä v dôsledku zmätku, strachu alebo zľaknutia. Takúto právnu úpravu neobsahoval zákon zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v žiadnom zo svojich znení, teda ani v novele účinnej od 01.10.1994.

Dovoľujeme si poukázať na to, že k otázke aplikácie inštitútu nutnej obrany existuje viacero rozhodnutí, v rámci ktorých sa Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako aj Najvyšší súd Českej republiky, venovali okolnostiam nutnej obrany. Nutná obrana je, ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť činu, súčasťou zákona č. 40/1009 Sb. Trestní zákonník v znení neskorších predpisov, pričom ust. § 29 ods. 1 predmetného zákona má praktický totožné znenie, ako ust. § 25 ods. 1 Trestného zákona, a síce: *„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.“*. Vzhľadom na to, že znenie je prakticky totožné, je možné odkazovať aj na rozhodovaciu činnosť Najvyššieho súdu Českej republiky.

Z hľadiska aplikačnej praxe si ešte dovolíme poukázať na možnosti rozhodovania o otázke nutnej obrany v rámci dovolacieho konania, a to práve s poukazom na to, že dovolací súd je viazaný zisteným skutkovým stavom. Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí sp. zn. 2 Tdo 73/2012 zo dňa 18.12.2012 uviedol, že: „*Pre možnosť posudzovania podmienok nutnej obrany alebo putatívnej obrany, ako okolnosti vylučujúcej protiprávnosť činu v dovolacom konaní, by zistený skutok musel obsahovať skutkové okolnosti svedčiace na možnosť konania obvineného v nutnej obrane alebo v putatívnej obrane. Za tejto situácie by bol dovolací dôvod podľa § 371 ods. 1 písm. i/ Tr. por. naplnený vtedy, ak by také okolnosti boli nesprávne právne vyhodnotené, t. j. ako nespĺňajúce kritériá uvedené v § 25 Tr. zák., hoci v skutočnosti by ich spĺňali.“*.

Záver

Záverom by sme radi zosumarizovali vyššie popísané východiská, hoci samé o sebe v konečnom dôsledku predstavujú čiastkové závery týkajúce sa aplikačného rámca inštitútu nutnej obrany. Musíme v prvom rade uviesť, že bolo pre nás výzvou spracovať vedecký príspevok vo vzťahu ku kategórii, ktorá je v doktrinálnych podmienkach považovaná za tému „vyčerpanú“,

[6] BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010 [online]. [cit. 2025-03-01]. Dostupné z: <https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgbpxg327mvvxunq&tocid=nnptembrgbpxg327mvvxunq>.

myslíme v dobrom slova zmysle, čo by malo viesť k jej ustálenému aplikovaniu. Analýzou sme však narazili na prístupy, ktoré sú nezlučiteľné ako s legislatívnym vymedzením nutnej obrany, tak ani s jej aplikačným rámcom.

Na danom mieste si preto dovolíme uviesť, že akékoľvek rozširovanie podmienok nutnej obrany nad rámec zákonom stanovených kritérií, je neprípustné. Takýto výklad § 25 Trestného zákona by viedol k neopodstatnenému rozšíreniu trestnej zodpovednosti, čo je absolútne neprijateľné a v príkrom rozpore so zásadou zákonnosti. Právna úprava okolností vylučujúcich protiprávnosť činu je presne legislatívne vymedzená a nemožno ju svojvoľne upravovať alebo rozširovať (a teda aj v danom prípade je potrebné hovoriť o nachádzaní práva).

Zoznam bibliografických odkazov

BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010 [online]. [cit. 2025-03-01]. Dostupné z: <https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgbpxg327mvvxunq&tocid=nnptembrgbpxg327mvvxunq>.

Eurokódex komentár zákona č. 300/2005 Z. z. § 25 [online]. [cit. 2025-03-01]. Dostupné z: <https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-25-zakona-300-2005-Z-z-od-20060101.htm>.

Komentár zákona č. 140/1961 Zb. § 13 [online]. [cit. 2025-02-22]. Dostupné z: <https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-13-zakona-140-1961-Zb-od-19941001.htm>.

R 3791/1929

R 25/1976

R 41/1980

R 18/1996

R 26/2006

Rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 1to/122/2024 zo dňa 13.01.2025

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 8Tdo/1337/2015 zo dňa 24.11.2015

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Tdo 73/2012 zo dňa 18.12.2012

Rozsudok Mestského súdu Bratislava I sp. zn. 5T/30/2023 zo dňa 29.10.2024

Uznesenie Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 4To/122/2024 zo dňa 27.11.2024

Uznesenie Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. 5T/32/2024 zo dňa 12.07.2024

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Tdo/50/2020 zo dňa 10.02.2021

Kontaktné údaje

JUDr. Eva Sihelniková, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava
eva.sihelnikova@flaw.uniba.sk

JUDr. Stanislav Mihálik, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava
stanislav.mihalik@flaw.uniba.sk

PÁR ÚVAH K TRESTU STRATY VOJENSKEJ A INEJ HODNOSTI

mjr. JUDr. Ing. Ľubomír SLOVÁK
externý doktorand, Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

JUDr. Michaela GÁBORÍK, LL.M.
Advokátka

Anotácia: *V predmetnom príspevku sa autori zamýšľajú nad možnosťami uloženia trestu straty vojenskej a inej hodnosti po schválení novely Trestného zákona, analyzujú podmienky, za ktorých je možné tento druh trestu uložiť i v duchu prísnej individualizácie trestania*
Kľúčové slová: *trest, zásady ukladania trestu, trest straty vojenskej a inej hodnosti*

Annotation: *In this article, the authors consider the possibilities of imposing the penalty of loss of military and other ranks after the approval of the amendment to the Criminal Code, and analyze the conditions under which this type of penalty can be imposed even in the spirit of strict individualization of punishment.*
Keywords: penalty, principles of imposing punishment, penalty of loss of military and other ranks

Úvod

Podľa § 31 ods. 2 Trestného zákona je trestom ujma na osobnej slobode, majetkových alebo iných právach odsúdeného, ktorú môže uložiť páchateľovi len súd podľa tohto zákona za spáchaný trestný čin.

Systém trestov v SR je podľa teórie trestného práva kreovaný súhrnom všetkých trestov, ktoré je v zmysle zásady *nulla poena sine lege* možné podľa Trestného zákona uložiť a ich taxatívny zoznam sa nachádza v § 32 Trestného zákona. Za spáchané trestné činy môže súd uložiť páchateľovi, ktorý je fyzickou osobou, len

a) Trest odňatia slobody,
b) Trest domáceho väzenia,
c) Trest povinnej práce,
d) Peňažný trest,
e) Trest prepadnutia majetku
f) Trest prepadnutia veci,
g) Trestu zákazu činnosti,
h) Trest zákazu pobytu,
i) Trest zákazu účasti na verejných podujatiach,
j) Trest straty čestných titulov a vyznamenaní,
k) Trest straty vojenskej a inej hodnosti,
l) Trest vyhostenia.

Právna teória v systéme trestov rozoznáva v zásade jeden hlavný trest, ktorým je trest odňatia slobody a tresty vedľajšie, ktoré sa ukladajú popri hlavnom treste a majú doplnkovo pôsobiť na páchateľa v zmysle jeho prevýchovy, zamedzeniu recidívy a ochrany spoločnosti pred protiprávnym konaním tak, aby adresnejšie a pritom spravodlivo odstraňovali škodlivý následok protiprávneho konania páchateľa. Pomocou trestov sa teda napĺňa preventívna funkcia trestného práva. Podľa § 34 ods. 6 Trestného zákona tresty uvedené v § 32 Trestného zákona možno uložiť samostatne alebo možno uložiť viac týchto trestov popri sebe.

Zásady ukladania sankcií a trestov

Pri určovaní druhu a výšky trestu (pri konštatovaní viny obžalovaného) súdom musí súd vzhliadať k zásadám ukladania trestov, podľa ktorých má trest zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchateľom tým, že mu zabráni v ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho

výchovu k tomu, aby viedol riadny život a súčasne iných odradí od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchateľa spoločnosťou.[1] Týmto zákonodarca priamo definoval význam a účel trestu, ktorému teória následne pripisuje už naznačené funkcie: preventívna, ochranná, regulatívna a morálne odsúdenie páchateľa. Veľmi dôležitým ustanovením v tomto kontexte je dikcia § 34 ods. 2 Trestného zákona, podľa ktorej možno páchateľovi uložiť len taký druh trestu a v takej výmere, ako je to ustanovené v tomto zákone, pričom tento zákon v osobitnej časti ustanovuje len trestné sadzby trestu odňatia slobody ako hlavného trestu. Pochopiteľne nie je vylúčené, skôr by sme povedali, že je žiadúce, aby popri hlavnom treste (alebo aj namiesto neho) boli okrem univerzálneho trestu odňatia slobody ukladané adresnejšie špeciálne druhy trestov lepšie vystihujúce podstatu spáchaného trestného činu smerujúce k adresnejšej náprave páchateľa, teda k individualizácii trestania. Pre ukladanie trestu pre účely tohto príspevku spomenieme ešte ďalšie 2 odseky ustanovenia § 34 Trestného zákona, podľa ktorých má trest postihovať iba páchateľa tak, aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv na jeho rodinu a jemu blízke osoby.

Podľa § 34 ods. 4 Trestného zákona (výňatok) pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne najmä na spôsob spáchania činu a jeho následok, zavinenie, pohnútku, priťažujúce okolnosti, poľahčujúce okolnosti, na osobu páchateľa, jeho pomery a možnosť jeho nápravy, na jeho správanie po spáchaní trestného činu, najmä na jeho úsilie o náhradu škody a odstránenie škodlivého následku trestného činu a na úsilie páchateľa o dosiahnutie urovnania s poškodeným, ako aj na dobu, ktorá uplynula od spáchania trestného činu. Súd pri určovaní druhu trestu a jeho výmery prihliadne aj na to, že páchateľ trestného činu získal alebo sa snažil získať trestným činom majetkový prospech; ak tomu nebránia majetkové alebo osobné pomery páchateľa alebo to nebude na ujmu náhrady škody alebo odstránenia škodlivého následku trestného činu, uloží mu s prihliadnutím na výšku tohto majetkového prospechu niektorý trest, ktorým ho postihne na majetku, a to buď ako samostatný trest alebo popri inom treste, pričom zváži najmä uloženie peňažného trestu. Pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne aj na práva a právom chránené záujmy osôb poškodených trestným činom, ako aj osôb, ktoré boli dotknuté škodlivým následkom trestného činu.

Novelizáciou Trestného zákona z roku 2024 boli do trestného kódexu zahrnuté i všeobecné zásady ukladania sankcií, ktoré sú upravené v § 33a Trestného zákona a následne v § 34 Trestného zákona. Zásady ukladania trestov sa dopĺňajú o zohľadnenie právom chránených záujmov poškodenýcha takéto doplnenie je v súlade s cieľom zákona zlepšiť postavenie poškodeného v trestnom konaní, čo vyplýva i z dôvodovej správy k predkladanej novele Trestného zákona. Návrhom zákona sa upúšťa od trestu odňatia slobody ako univerzálneho trestu a za vybrané trestné činy sa vyslovene preferuje ukladanie trestov nespojených s odňatím slobody. Dôraz sa kladie na individualizáciu trestu, kde do jedného z kritérií takéhoto posudzovania bola už jednoznačne zaradená závažnosť spáchaného činu. Naviac sa zaviedla i povinnosť súdu prihliadať na správanie páchateľa po trestnom čine. Ako doslovne vyplýva aj z dôvodovej správy, *„súd pri určovaní druhu a výmery trestu musí, okrem iného, zohľadniť aj postoj páchateľa trestného činu k spáchanému činu. Súdy pri ukladaní trestov budú musieť zohľadňovať práve správanie páchateľa bezprostredne po spáchaní trestného činu a obdobie nasledujúce po ňom. Správanie páchateľa zohľadňuje predovšetkým jeho záujem o poškodeného, nahradenie škody, eventuálne uvedenie do pôvodného stavu. Navyše, súd zohľadní aj prípadnú participáciu poškodeného v trestnom konaní. Uvedené ustanovenie by malo zvýhodňovať páchateľov trestnej činnosti, ktorých postoj k spáchanému trestnému činu bol ľudský s cieľom odstrániť nežiadúci stav jednak po stránke materiálnej v podobe škody či už majetkovej alebo nemajetkovej, ale aj morálnej v podobe participácie pri odstraňovaní inej ujmy, ktorú utrpel poškodený.“*[2] Novelou sa zaviedla aj povinnosť súdu pri spáchaní vybraných trestných činov osobami, ktoré neboli odsúdené pred ich spáchaním, uložiť primárne trest nespojený s odňatím slobody. Uloženie trestu odňatia slobody vo

[1] § 34 ods. 1 Trestného zákona

[2] Dôvodová správa k tzv. veľkej novele Trestného zákona, zdroj: NR SR, link: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=527158

výmere podľa osobitnej časti Trestného zákona bude prichádzať do úvahy len vtedy, ak nie sú splnené podmienky na uloženie trestu nespojeného s odňatím slobody. Podporuje sa tak humanizácia trestnej politiky zakotvená práve v nových ustanoveniach § 33a Trestného zákona.

Podľa § 33a ods. 1 TZ páchateľovi nemožno uložiť kruté a neprimerané sankcie. Výkonom sankcie nesmie byť znížená ľudská dôstojnosť.

Podľa § 33a ods. 3 TZ tam, kde postačí uloženie sankcie postihujúcej páchateľa menej citeľne, nesmie byť páchateľovi uložená sankcia, ktorá ho postihuje citeľnejšie. Páchateľovi najmä nesmie byť uložená sankcia spojená s ujmou na osobnej slobode páchateľa, ak možno účel sankcie dosiahnuť uložením sankcie nespojenej s ujmou na osobnej slobode páchateľa.

Týmito novými ustanoveniami sa explicitne zaviedla do trestnej politiky štátu zásada humanizácie trestu, ktorá bola predtým upravená v medzinárodnoprávnych aktoch, ktorými bola síce SR viazaná i predtým, ale na tomto mieste je bližšie rozobraná a definovaná, čo má význam najmä k alternatívnym trestom, kde jedným z nich je práve trest straty vojenskej hodnosti.

Pre účely nášho príspevku je vhodné uviesť, že podľa tohto ustanovenia[3] páchateľovi nemožno uložiť kruté a neprimerané sankcie. Sankcie sa ukladajú s prihliadnutím na povahu a závažnosť trestného činu alebo činu inak trestného a na osobu páchateľa a jeho pomery. Veľmi dôležitým ustanovením pre účely tohto článku je dikcia § 33a ods. 3 Trestného zákona, podľa ktorej tam, kde postačí uloženie sankcie postihujúcej páchateľa menej citeľne, nesmie byť páchateľovi uložená sankcia, ktorá ho postihuje citeľnejšie.

Trest straty vojenskej a inej hodnosti

Trest straty vojenskej a inej hodnosti je upravený v § 64 Trestného zákona. Tento druh alternatívneho trestu má chrániť čistotu služby a bezchybný výkon vojenských či iných obdobných povolaní a ich povinností. Podstatou tohto druhu trestu je ujma na vážnosti v spoločnosti, v policajnom zbore, armáde, ako i ujma na cti. Vojenská hodnosť je výrazom morálnych a odborných kvalít, skúseností a spôsobilosti vykonávať ustanovené funkcie v ozbrojených silách, ozbrojených bezpečnostných zboroch, vo väzenskej a justičnej stráži, finančnej správe, ako i spravodajských službách. Legislatívnou podmienkou je však, že ide o osobu v služobnom pomere a rozsah týchto osôb sa okrem už uvedených vzťahuje i na príslušníkov hasičského a záchranného zboru, ako i príslušníkov Národného bezpečnostného úradu či iných. Pre zjednodušenie budeme v ďalšom texte uvažovať iba o vojakovi a vojenskej hodnosti.

Tento trest spočíva v tom, že sa odsúdenému znižuje hodnosť v ozbrojených silách na hodnosť vojaka, a ak ide o príslušníka v služobnom pomere, odníma sa mu hodnosť v tomto zbore. Po takejto definícii tohto druhu trestu zákonodarca v ustanovení § 64 ods. 2 Trestného zákona určuje podmienky jeho uloženia, a síce, že tento trest súd uloží páchateľovi, ktorý je nositeľom takejto hodnosti, ak ho odsudzuje za úmyselný trestný čin na trest odňatia slobody najmenej na 2 roky bez podmienečného odkladu jeho výkonu. Výrazové spojenie „*súd uloží*“ je vyjadrením jednoznačnej povinnosti súdu, od ktorej sa nie je možné odchýliť, čo znamená inými slovami obligatórne uloženie tohto trestu v prípade, ak odsudzuje nositeľa takejto hodnosti za úmyselný trestný čin na trest odňatia slobody najmenej na 2 roky nepodmienečne. Berúc do úvahy nové trestné sadzby a ich rozpätia, a o to viac tie pôvodné staršie účinné do marca 2024, trestná sadzba, resp. uložený trest nepodmienečne v trvaní 2 rokov nemusel predstavovať spáchanie žiadneho závažného trestného činu nato, aby bol spojený so stratou, resp. odňatím takejto vojenskej hodnosti. Je potrebné si na tomto mieste ešte uvedomiť ďalšiu skutočnosť, že zákonodarca tu nerozlišuje vojenskú hodnosť osôb (tým je myslená i hodnosť príslušníkov iných ozbrojených zborov ako vojakov), ktoré ju dosiahli a aktuálne nosia v služobnom pomere, od osôb, ktorých služobný pomer už skončil a týmto osobám táto hodnosť prislúcha s dovetkom v.v. – vo výslužbe. Z odseku 1 citovaného znenia by sme však mohli vyvodiť, že ide o služobne aktívnych nositeľov týchto hodností v aktuálne platnom služobnom pomere, a to najmä v kontexte s ods. 2 citovaného

[3] § 33a ods. 1 až 3 Trestného zákona

znenia, kedy sa obligatórne ukladá strata týchto vojenských hodností spojená s nepodmienečným odsúdením páchateľa – aktívneho vojaka, policajta či iných príslušníkov ozbrojených zborov či iných zborov, a teda logicky i s ich ukončením služobného pomeru, keďže nie je možné mať priznanú činnú vojenskú hodnosť, byť príslušníkom OSSR alebo PZ a súčasne byť vo väzení odsúdený na nepodmienečný trest odňatia slobody. Tejto argumentácii však môžeme oponovať protinázorom vyvodeným z odseku 2 v smere, že nie je povinnosťou súdu rozhodnúť o strate vojenskej hodnosti aktívnych príslušníkov PZ, resp. vojakov v prípade, že by súd ukladal nepodmienečný trest odňatia slobody v dĺžke trvania kratšieho ako 2 roky (takýto postup je legislatívne možný). Potom sa bude vymykať logike prvého argumentu, že by sa výhradne muselo jednať o aktívnych vojakov či policajtov. Z povahy veci sa javí ako správne prikloniť sa však prvému argumentu, a teda že sa jedná o príslušníkov vykonávajúcich aktívnu službu, teda sú v činnom služobnom pomere.

Legislatívny text uvedený v § 64 ods. 3 Trestného zákona ešte rozširuje fakultatívnu možnosť súdu uložiť takýto trest aj popri kratšom treste odňatia slobody alebo popri inom treste, ak odsudzuje páchateľa, ktorý je príslušníkom ozbrojených síl alebo príslušníkom v služobnom pomere, a ak to vzhľadom na povahu spáchaného trestného činu vyžaduje disciplína a poriadok v ozbrojených silách alebo v službe.

Vysoká prísnosť takéhoto druhu trestu, a tým pádom rozpor s už novokoncipovaným textom § 33a ods. 1 Trestného zákona znamená, že neprichádza do úvahy napríklad zníženie dosiahnutej vojenskej hodnosti o jeden či viac stupňov, ale priamo na najnižšiu hodnosť vojaka a dokonca pre všetky ostatné osoby v služobnom pomere okrem vojaka sa im táto hodnosť odníme úplne. Ak však vojak bol medzičasom od spáchania skutku po vynesenie rozsudku degradovaný svojim nadriadeným o jeden či viac stupňov v súlade so zákonmi o ich štátnych službách, stále nie je vylúčené odňatie, resp. strata takejto hodnosti a možnosť uvažovať aj o tomto treste straty vojenskej hodnosti. Ad absurdum by mohla v praxi nastať napríklad situácia, kedy by páchateľ ako fyzická osoba (civil bez akéhokoľvek služobného pomeru) spáchal trestný čin zatiaľ bez jeho zistenia či rozhodnutia o ňom, následne by sa stal vojakom a počas jeho aktívneho služobného pomeru po niekoľkých rokoch by bol odsúdený za jeho spáchanie na nepodmienečný trest odňatia slobody najmenej 2 roky a súd by musel obligatórne uložiť takémuto už vojakovi trest straty vojenskej hodnosti, hoci sa tohto skutku nedopustil ako vojak počas jeho aktívneho služobného pomeru.

Inými slovami, obligatórne určovanie druhu alebo výšky trestu stanovené zákonodarcom bez akejkoľvek úvahy súdu bolo i v minulosti terčom prieskumu Ústavného súdu SR a vo viacerých prípadoch skončilo vyslovením rozporu legislatívneho textu zákonodarcu s ústavou, napríklad pri obligatórnom ukladaní trestu zákazu činnosti[4] alebo trestu prepadnutia majetku[5]. Taktiež legislatívny text § 64 ods. 3 Trestného zákona, podľa ktorého *súd môže uložiť tento trest aj popri kratšom treste odňatia slobody alebo popri inom treste, ak odsudzuje páchateľa, ktorý je príslušníkom ozbrojených síl alebo príslušníkom v služobnom pomere, a ak to vzhľadom na povahu spáchaného trestného činu vyžaduje disciplína a poriadok v ozbrojených silách alebo v službe* vyznieva vágne, lebo by sme mohli už *apriori* určiť, že spáchanie akéhokoľvek trestného činu, teda protiprávneho činu, ktorého znaky sú uvedené v Trestnom zákone, je porušením pravidiel správania sa, je porušením disciplíny, poriadku či morálnych kvalít páchateľa a preto takáto hrozba už *apriori* vyznieva neprimerane prísne až kruto aplikujúc § 33a Trestného zákona. Ako bolo už napísané, trest má postihovať páchateľa tak, aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv na jeho rodinu a jemu blízke osoby, ktoré môžu byť a spravidla aj sú odkázané na jeho výživu, preto je potrebné o to viac vzhliadať k uloženiu tohto druhu trestu, ktorý má nepochybne vysoký význam pre odmeňovanie vojakov podľa dosiahnutej hodnosti (i v prípade zotrvania v služobnom pomere). Pre dosiahnutie účelu trestu, resp. nápravy páchateľa – vojaka je nutné dokonca i v duchu všeobecných zásad trestania zvažovať, či predchádzajúce jeho postihy nemohli viesť k jeho

[4] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 18/2020-31 zo dňa 25.09.2024
[5] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 1/2021-164 zo dňa 27.09.2023

náprave a dostatočnej sankcii, napríklad už predchádzajúce postavenie mimo činnú službu s výrazným krátením služobného platu, ktorý v prípade samotného odsúdenia (i bez tohto trestu) ani nebude doplatený, resp. je dokonca možné uvažovať nad ukončením služobného pomeru z dôvodov prepustenia (§ 83 ods. 1 písm. e) zákona č. 281/2015 Z.z.) zo služobného pomeru profesionálneho vojaka, ak bol odsúdený za úmyselný prečin, a to bez ohľadu na druh či výmeru trestu. V duchu uvedeného aplikujúc všeobecné zásady trestania ešte pred ich zakotvením do legislatívneho textu Trestného zákona v roku 2024 možno vyzdvihnúť prístup sudcu Špecializovaného trestného súdu v konaní pod sp. zn. 12T/10/2021 ukončeného rozsudkom zo dňa 12.11.2021, kedy profesionálneho vojaka v služobnom pomere od roku 2004 s prikladným hodnotením odsúdil za korupčné správanie a uložil mu výlučne peňažný trest a v odôvodnení tohto rozsudku sa zaoberal úvahami o uložení trestu straty vojenskej hodnosti, nakoľko tento pripadal v úvahu, avšak rozhodol o jeho neuložení práve pre predchádzajúce už učinené postihy vojaka (zníženie platu o 40 %) i o perspektívu ukončenia jeho služobného pomeru prepustením, kde by tento trest bol už úplne bez významu.

Záver

Vzhľadom na ojedinelé možnosti ukladania tohto trestu najmä pre osobu špeciálneho páchateľa je ešte nerozvinutá judikatúra k tomuto druhu trestu. Nesmierny význam pri posudzovaní celého konania páchateľa pri páchaní trestného činu, ale i jeho správania po trestnom čine, závažnosťou tohto činu dáva práve individualizácia trestu ukladaného súdom, ktorá bola zavedená i pre tento druh trestu ustanovením § 33a Trestného zákona a ktorú bude veľmi dôležité náležite aplikovať v rozhodovacej praxi súdov. Bolo by tiež vhodné zjednotiť ustanovenia o treste a jeho výkone, resp. špecifikovať, či sa tento trest vzťahuje výlučne na vojakov alebo príslušníkov ozbrojených zborov v činnej službe, alebo i na tých vo výsluhe, v zálohe či mimo činnej služby, ako aj to, či sa vzťahuje tento trest na obdobie spáchania skutku alebo na čas rozhodovania o ňom.

Zoznam bibliografických odkazov

- Zákon č. 300/2005 Z.z. – Trestný zákon v platnom znení
- Zákon č 301/2005 Z.z. – Trestný poriadok v platnom znení
- Dôvodová správa k tzv. veľkej novele Trestného zákona, zdroj: NR SR zo dňa 3.3.2025, link: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=527158
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 18/2020-31 zo dňa 25.09.2024
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 1/2021-164 zo dňa 27.09.2023
- Rozsudok Špecializovaného trestného súdu sp. zn. 12T/10/2021 zo dňa 12.11.2021

Kontaktné údaje
mjr. JUDr. Ing. Ľubomír Slovák
lubomir.slovak@akademiapz.sk

POŠKODZOVANIE FINANČNÝCH ZÁUJMOV EURÓPSKEJ ÚNIE V POĽNOHOSPODÁRSTVE – NAJAKTUÁLNEJŠIE ZMENY V TRESTNOM ZÁKONE A V APLIKAČNEJ PRAXI

doc. et doc. JUDr. Ján ŠANTA, PhD., LL.M., MBA, MSc.
Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
doc. JUDr. Eva SZABOVÁ, PhD.
Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Mgr. Ivo ŠANTA, LL.M
Mgr. Ivo Šanta, LL.M, MBA, MSc.
Finančný analytik Eesti Estonia

Anotácia: *Predmetný príspevok sa zameriava na niektoré aspekty poškodzovania finančných záujmov Európskej únie v oblasti poľnohospodárstva, pretože práve do tohto rezortu sú nasmerované najväčšie objemy európskych finančných prostriedkov a ich prerozdeľovanie sa vyznačuje značnými špecifikami. Aplikačná prax posledných rokov navyše ukázala, že počty trestných vecí, a teda poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie v oblasti poľnohospodárstva má stúpajúcu tendenciu, preto zmeny v Trestnom zákone sa výrazne dotknú práve tejto problematiky. V príspevku je preto, okrem iného, pozornosť venovaná najmä novelám Trestného zákona, a to zákonom č. 40/2024 Z. z. a 214/2024 Z. z. a ich dopadom na aplikačnú prax, pretože tieto novely zároveň výrazne zmenia doterajšie rozhodovanie súdov, najmä Špecializovaného trestného súdu.*
Kľúčové slová: *Finančné záujmy Európskej únie, poľnohospodárstvo, poškodzovanie, Trestný zákon, novelizácia.*

Annotation: *The contribution in question focuses on some aspects of damage to the financial interests of the European Union in the field of agriculture, because the largest volumes of European funds are directed to this department and their redistribution is characterized by considerable specificities. In addition, the application practice of recent years has shown that the number of criminal cases, and thus the damage to the financial interests of the European Union in the field of agriculture, has an increasing tendency, therefore the changes in the Criminal Code will significantly affect this issue. The article therefore, among other things, focuses mainly on amendments to the Criminal Code, namely Act No. 40/2024 Coll. and 214/2024 Coll. and their impact on application practice, because these amendments will also significantly change the previous decision-making by the courts, especially the Specialized Criminal Court.*
Key words: *Financial interests of the European Union, agriculture, damage, Criminal Code, amendment.*

Úvod

Poľnohospodárstvo je významným nielen vnútroštátnym atribútom, ale tiež atribútom Európskej únie, čo vyplýva zo samotnej Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej aj „ZFEÚ“), ktorá Poľnohospodárstvo a rybné hospodárstvo upravuje v článkoch 38-44, pričom ich vymedzuje a vykonáva ako spoločnú poľnohospodársku politiku a spoločnú politiku v oblasti rybného hospodárstva. Cieľom takejto spoločnej poľnohospodárskej politiky je:

a) zvýšiť produktivitu poľnohospodárstva podporovaním technického pokroku a zabezpečovaním racionálneho rozvoja poľnohospodárskej výroby a optimálneho využívania výrobných faktorov, najmä pracovnej sily;

b) zabezpečiť týmto spôsobom primeranú životnú úroveň poľnohospodárov, najmä zvýšením individuálnych príjmov jednotlivcov pracujúcich v poľnohospodárstve;

c) stabilizovať trhy;

d) zabezpečiť riadne zásobovanie;

e) zabezpečiť dodávky spotrebiteľom za primerané ceny.

Pri vypracovávaní spoločnej poľnohospodárskej politiky a osobitných metód na jej uplatňovanie treba prihliadať:

a) na zvláštnu povahu poľnohospodárskej činnosti vyplývajúcu zo sociálnej štruktúry poľnohospodárstva a zo štrukturálnych a prírodných rozdielov medzi rôznymi poľnohospodárskymi oblasťami;

b) na nevyhnutnosť postupného vykonávania príslušných zmien;

c) na skutočnosť, že poľnohospodárstvo predstavuje v členských štátoch odvetvie úzko späté s celým hospodárstvom.[1]

Na dosiahnutie cieľov sa zavádza spoločná organizácia poľnohospodárskych trhov.

V závislosti od daných výrobkov sa táto organizácia uskutočňuje niektorou z nasledujúcich foriem:

a) spoločnými pravidlami hospodárskej súťaže;

b) povinnou koordináciou vnútroštátnych trhových systémov;

c) európskou organizáciou trhu.

Spoločná organizácia trhu môže zahŕňať všetky opatrenia potrebné na dosiahnutie uvádzaných cieľov, najmä reguláciu cien, pomoc výrobe a odbytu rôznych výrobkov, skladovanie a preklenovacie opatrenia a spoločné mechanizmy na stabilizáciu dovozu alebo vývozu.

Aby takáto spoločná organizácia dosiahla stanovené ciele, môže sa vytvoriť jeden alebo viac poľnohospodárskych usmerňovacích a záručných fondov.[2]

Z množstva nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) upravujúcich túto zložitú problematiku nemožno opomenúť nariadenie č. 1305/2013 o podpore rozvoja vidieka prostredníctvom Európskeho fondu pre rozvoj vidieka (ďalej aj „EPFRV“) a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005, ktorým sa ustanovujú všeobecné pravidlá podpory Únie pre rozvoj vidieka financovanej z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka, ktorý bol zriadený nariadením (EÚ) č. 1306/2013. Určujú sa v ňom ciele, ku ktorým má politika rozvoja vidieka prispieť, a príslušné priority Únie pre rozvoj vidieka. Vymedzuje tiež strategický kontext politiky rozvoja vidieka a opatrenia na vykonávanie politiky rozvoja vidieka. Okrem toho ustanovuje pravidlá týkajúce sa programovania, budovania sietí, riadenia, monitorovania a hodnotenia na základe spoločných zodpovedností členských štátov a Komisie a pravidlá na zabezpečenie koordinácie EPFRV s inými nástrojmi Únie.[3]

V Slovenskej republike je aktuálnym Strategický plán Spoločnej poľnohospodárskej politiky (ďalej aj „SP SPP“) na roky 2023 – 2027 a súčasný proces oboznamovania sa s ním. Jeho cieľom je, aby sa pôdohospodári dôkladne oboznámili so všetkými podmienkami čerpania zdrojov EÚ a štátneho rozpočtu v nasledujúcom programovom období v celkovom objeme vyše 4 mld. EUR. Európska komisia schválila jeho finálnu podobu na nasledujúce eurofondové obdobie 24. novembra 2022. Úspešne sa tak zavŕšila vyše ročná intenzívna príprava a rokovania s domácim agro sektorom a zástupcami Európskej únie. Pre slovenských pôdohospodárov, rozvoj vidieka i štátnu správu sa tak tento Strategický plán stal kľúčovým manuálom na najbližšie roky. Jeho cieľom je zvýšiť konkurencieschopnosť a odolnosť poľnohospodárskeho sektora za súčasnej ochrany prírodných zdrojov. Plán zavádza hornú hranicu priamych platieb na základe veľkosti farmy a redistribučnú podporu pre malé a stredné podniky. Dodatočná ročná podpora vo výške 370 mil. EUR pomôže slovenským farmárom v oblastiach s prírodnými obmedzeniami, keďže do tejto kategórie patrí 61 % slovenskej poľnohospodárskej pôdy. S pomocou podpory SPP sa slovenský plán usiluje o to, aby do roku 2030 bolo 20 % poľnohospodárskej pôdy na Slovensku obhospodarovanej ekologicky. Okrem toho takmer 64 % dobytčích jednotiek bude profitovať z

[1] Šanta, J. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie v poľnohospodárstve – medzinárodné a trestnoprávne aspekty. In: MARKOVÁ, V. ed., 2020. Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: Zborník príspevkov z 8. roč. interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, s. 121

[2] Syllová, J. a kol. Lisabonská smlouva. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 237

[3] Šanta, J., Strémy, T., Oleksik, R. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 325

fondov EÚ na zníženie používania antibiotík a podpory dobrých životných podmienok zvierat. Rozvoj vidieka je tiež veľkou súčasťou Strategického plánu Slovenska, keďže podporí vytvorenie 1 500 pracovných miest a 430 vidieckych podnikov. Napokon, viac ako 10 000 osôb bude mať prístup k poradenstvu a odbornej príprave, najmä pokiaľ ide o digitalizáciu a udržateľné poľnohospodárstvo.[4]

Z obsahu prijatých trestných oznámení asi od roku 2018 v počte mnoho desiatok, v súvislosti s poskytovaním rôznych podpôr v poľnohospodárstve (presné štatistické údaje v tomto smere nie sú evidované) vyplýva, že podozrenia z nezrovnalosti a podvodných konaní sa týkajú najmä naddeklarácie, nedodržania podmienok podpory a predloženia žiadosti o priame podpory s nepravdivými údajmi. Podvodné konanie sa od nezrovnalosti odlišuje úmyslom.[5] Preukázanie úmyslu a vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti za úmyselné vylákanie finančných prostriedkov, na ktoré nemá žiadateľ nárok je v kompetencii orgánov činných v trestnom konaní. V takejto agende je mimoriadne významná súčinnosť orgánov činných v trestnom konaní a Pôdohospodárskej platobnej agentúry (ďalej aj „PPA“), ktorá príslušným orgánom poskytuje celý rad listín a odpovedí na ich dožiadania.[6]

V procese podozrenia z nezrovnalosti, ktorými sú akékoľvek porušenia právnych predpisov, je potrebné prioritne zo strany PPA preskúmať možný úmysel žiadateľa. Predloženie žiadosti o priame podpory s nepravdivými údajmi alebo naddeklaráciou identifikuje platobná agentúra v administratívnych kontrolách predložených žiadostí (krížové kontroly), kontrolou na mieste z titulu rizikovej analýzy a náhodného výberu, z podnetov, sťažností a dožiadaní orgánov činných v trestnom konaní a z vlastného podnetu. Za úmyselné konanie žiadateľa vyúsťujúce až do trestnej činnosti je možné považovať predovšetkým nesprávne údaje žiadateľa o ním deklarovanom obhospodarovaní poľnohospodárskej pôdy, ktorú v skutočnosti neobhospodaruje, a zatajenie alebo skreslenie informácie o práve užívania k nahláseným poľnohospodárskym plochám, pokiaľ žiadateľ vedel, že nahlásenú pôdu nemal k dispozícii, napr. na základe záverov z predchádzajúcich kontrol, výziev vlastníkov alebo budúcich obhospodarovateľov, neuhradeného nájmu a pod.[7]

Účinnosť existujúcich opatrení PPA na zníženie rizika podvodného konania je možné reálne zvýšiť najmä od zavedenia povinnosti zakresľovať hranice užívania nahlásených poľnohospodárskych plôch pre všetkých žiadateľov, t. j. od kampane z roku 2018. Dôkazné bremeno, teda, či žiadateľ skutočne pôdu obhospodaruje a či disponuje nahlásenými poľnohospodárskymi plochami je v konaní pred PPA na žiadateľovi a vzťahuje sa k poľnohospodárskym plochám nahlásených žiadateľom.

Medzi žiadateľom o priame podpory a vlastníkmi pozemkov spravidla existuje súkromnoprávny, prípade obchodnoprávny vzťah. Od júna 2018 boli vytvorené podmienky pre reálny výkon verejnej kontroly práv užívania k nahláseným pozemkom, najmä prostredníctvom webovej aplikácie ZBGIS a GSAA.[8]

Administratívnou kontrolou predložených údajov a informácií z evidencie pozemkov od vybraných žiadateľov alebo dokladov, ktorými žiadateľ preukazuje právo užívania posúdia, či žiadateľ nahlásenou poľnohospodárskou plochou skutočne disponuje a či ju obhospodaruje. Overenie plnenia podmienok poskytnutia priamych podpôr kontrolou na mieste doterajšími postupmi je upresnené zavedením administratívnej kontroly rizikových žiadateľov, u ktorých vznikli pochybnosti v súvislosti s tým, či žiadateľ pôdou skutočne disponuje. V prípade, že sa

[4] Dostupné na: https://www.apa.sk › aktuality ›

[5] Čentéš, J. a kol. Trestný zákon. Veľký komentár. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 490

[6] Šanta, J., Čentéš, J., Beleš, A. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie v poľnohospodárstve – procesné aspekty a špecifiká dokazovania. In: Viktoryová, J. ed., 2020. Teória a prax vyšetrovania: Zborník vedeckých prác. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, s. 218

[7] Samaš, O. a kol. Trestný zákon. Stručný komentár. Bratislava: IURAEDITION, 2006, s. 552

[8] Šanta, J. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – prieniky trestného práva a iných právnych odvetví. In: Blatnický, J. ed., 2022. Teória a prax vyšetrovania: Zborník vedeckých prác. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, s. 201

kontrolami zistí podozrenie z úmyselného predloženia žiadosti o priamu platbu s nepravdivými údajmi alebo úmyselnou naddeklaráciou, príslušné organizačné útvary PPA, najmä sekcia priamych platieb, sekcia kontroly, sekcia financovania podpôr a odbor vnútornej kontroly, supervízie a ochrany finančných záujmov EÚ sa v rámci svojich kompetencií podieľajú na zhromažďovaní a hodnotení dôkazov v súvislosti s podozrením z podvodného konania. Zistenia vykonané PPA je potom možné využiť v postupoch orgánov činných v trestnom konaní.[9]

Trestná činnosť v poľnohospodárstve v kontexte novely Trestného zákona vykonanej zákonom č. 40/2024 Z. z.

Predmetná trestná činnosť v poľnohospodárstve je prioritne právne kvalifikovaná ako trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 Trestného zákona, v niektorých prípadoch aj ako súbeh s trestným činom subvenčného podvodu podľa § 225 Trestného zákona.

V roku 2024 bol Trestný zákon novelizovaný šiestimi zákonmi, pričom pre problematiku príspevku sú najzásadnejšie zákony č. 40/2024 Z. z., č. 214/2024 Z. z. a zákon č. 353/2024 Z. z. Súčasné konečné znenie Trestného zákona ovplyvnil aj nález Ústavného súdu SR č. 215/2024 Z. z.

V intenciách analyzovanej problematiky bude nižšie poukázané na zásadné zmeny, ku ktorým pristúpila veľká novela Trestného zákona vykonaná zákonom č. 40/2024 Z. z.

Významným z hľadiska tejto rozsiahlej novely vo vzťahu k tejto problematike je nová úprava definície škody a nová výška trestných sadzieb trestu odňatia slobody u uvádzaných trestných činov. Na rozdiel od doterajšej právnej úpravy je trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 Trestného zákona prísnejšie trestný ako trestný čin subvenčného podvodu podľa § 225 Trestného zákona tak, ako to bude ďalej uvedené, s významným dopadom pre aplikačnú prax.

Za škodu na účely Trestného zákona je podľa dôvodovej správy aktuálne považovaná už aj skrátená, neodvedená alebo nezaplatená daň alebo poistné, neoprávnene vrátená daň z pridanej hodnoty alebo spotrebná daň, neoprávnene získaný alebo použitý nenávratný finančný príspevok, subvencia, dotácia, alebo iné plnenia zo štátneho rozpočtu, rozpočtu Európskej únie, rozpočtu spravovaného Európskou úniou, rozpočtu verejnoprávnej inštitúcie, rozpočtu štátneho fondu, rozpočtu vyššieho územného celku alebo rozpočtu obce.

Dôvodom pre túto právnu úpravu je najmä umožniť štátu (príslušným štátnym orgánom), obciam, vyšším územným celkom a pod. uplatňovať si v trestnom konaní nárok na náhradu škody, ktorá vznikla na príslušnom verejnom rozpočte, napr. daňovým trestným činom, spomínaným trestným činom poškodzovania finančných záujmov Európskej únie a pod.

Takáto právna úprava správne reaguje najmä na skutočnosť, že v zmysle stanoviska trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 29. novembra 2017, sp. zn. Tpj 39 - 60/2017 je pri súčasnom znení Trestného zákona vylúčené, aby tieto nároky boli uplatnené v trestnom konaní ako nároky a náhradu škody.

Konkrétne z judikátu R 71/2017, ktorý sa síce vzťahuje na problematiku daňových trestných činov, avšak súdy ho analogicky aplikovali aj na problematiku náhrady škody u trestných činov poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 Trestného zákona vyplynulo, že majetkové nároky štátu, vyplývajúce z predpisov o jednotlivých druhoch daní, o ktorých vo svojej pôsobnosti prvotne rozhoduje príslušný správny orgán postupom podľa Daňového poriadku (zákon č. 563/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov), vrátane nároku, ktorý vyplýva z daňovníkom neoprávnene uplatneného nároku na vrátenie zaplatenej dane z pridanej hodnoty alebo spotrebnej dane, majú administratívnoprávnu povahu a rozhodnutia o nich

[9] Šanta, J. Niektoré špecifiká dokazovania trestných činov poškodzovanie finančných záujmov Európskych spoločenstiev. In: Viktoryová, J. ed., 2016. Teória a prax vyšetrovania: Zborník vedeckých prác. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, s. 213

podliehajú prieskumu správneho súdu podľa Správneho súdneho poriadku (zákon č. 162/2015 Z. z. v znení zákona č. 88/2017 Z. z.). Tieto nároky nie sú nárokom na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestom konaní podľa § 46 ods. 3 Trestného poriadku - tzv. adhézne konanie (súd o ich priznaní nerozhoduje ani v konaní podľa Civilného sporového poriadku - zákon č. 160/2015 Z. z. v znení zákona č. 87/2017 Z. z., nakoľko nejde o vec patriacu do pôsobnosti súdov). Je teda vylúčené prekrývanie, teda konflikt pôsobnosti orgánov (správneho orgánu a súdu), resp. duplicita v rozhodovaní o tom istom nároku. Na tomto závere nič nemení okolnosť, že dotknutý majetkový nárok (s daňovým hmotnoprávnym podkladom) kvantitatívne zodpovedá pri daňovom trestnom čine, ktorý je predmetom trestného konania, kvalifikačnému momentu rozsahu činu (znaku objektívnej stránky skutkovej podstaty pri daňových trestných činoch podľa § 276 až § 278 Trestného zákona). Rovnako je z pohľadu adhézneho konania irelevantné, ak daňový nárok smeruje proti právnickej osobe a obvinenou z vecne súvisiaceho daňového trestného činu je len fyzická osoba, ktorej konaním bol trestný čin spáchaný; nejde o duplicitne založený nárok na náhradu škody proti takému páchateľovi. Aj napriek nemožnosti uplatniť daňový majetkový nárok v adhéznom konaní je Slovenská republika, zastúpená príslušným orgánom (uvedeným v prvom odseku tohto bodu), v trestnom konaní o daňovom trestnom čine poškodeným s právami podľa § 46 ods. 1 Trestného poriadku (a podľa povahy veci aj podľa ostatných odsekov tohto ustanovenia, okrem odsekov 3 a 4). Ak je v trestnom konaní podľa § 46 ods. 3 Trestného poriadku, postupom podľa § 256 ods. 2 Trestného poriadku, na hlavnom pojednávaní uplatnený takýto majetkový nárok (ako nárok na náhradu škody proti obvinenej fyzickej alebo právnickej osobe), súd poškodeného nepripustí na hlavné pojednávanie (len) s uplatneným nárokom na náhradu škody uznesením podľa § 256 ods. 3 Trestného poriadku, použijúc reštriktívny výklad tohto ustanovenia (poškodený zostane v postavení strany vo zvyšku svojich procesných práv). Taký postup sa aj v prípade, ak o nároku už bolo právoplatne rozhodnuté v konaní podľa iného zákona, uplatní namiesto postupu podľa § 256 ods. 4, § 46 ods. 4 Trestného poriadku (keďže prekážka res iudicata sa týka len nároku na náhradu škody, o ktorom už bolo rozhodnuté, nie iného nároku).

Tieto právne závery sa primerane používali aj na akýkoľvek iný majetkový nárok, ktorý nie je podľa svojho hmotnoprávneho podkladu (teda právneho predpisu upravujúceho taký nárok) nárokom na náhradu škody v zmysle § 287 ods. 1 Trestného poriadku.

Z predmetnej významnej novely Trestného zákona, teda že za škodu na účely Trestného zákona je aktuálne považovaný, okrem iného, už aj neoprávnene získaný alebo použitý nenávratný finančný príspevok, subvencia, dotácia, alebo iné plnenia zo štátneho rozpočtu, rozpočtu Európskej únie alebo rozpočtu spravovaného Európskou úniou plynie zásadný záver, že v prípade použitia takýchto finančných prostriedkov na iný ako určený účel alebo ich protiprávne zadržanie je výška takýchto príspevkov a iných obdobných platieb zo strany poškodeného uplatniteľným nárokom na náhradu škody a je povinnosťou súdu o ňom rozhodnúť priamo v adhéznom konaní, čo má pre aplikačnú prax, osobitne pre poškodených a oprávnenosť ich nárokov, mimoriadny dôležitý význam.

V konečnom dôsledku je znenie § 124 ods. 4 Trestného zákona v zmysle novely Trestného zákona, zákona č. 40/2024 Z. z. takéto:

Škodou sa na účely tohto zákona rozumie aj skrátená, neodvedená alebo nezaplatená daň, clo alebo poistné, neoprávnene vrátená daň z pridanej hodnoty alebo spotrebná daň, neoprávnene získaný alebo použitý nenávratný finančný príspevok, subvencia, dotácia, alebo iné plnenie zo štátneho rozpočtu, rozpočtu Európskej únie, rozpočtu spravovaného Európskou úniou alebo v mene Európskej únie, rozpočtu verejnoprávnej inštitúcie, rozpočtu štátneho fondu, rozpočtu vyššieho územného celku alebo rozpočtu obce.

Ďalším významným aspektom uvádzanej novely Trestného zákona je problematika trestných sadzieb.

Pri už naznačenej úprave trestných sadzieb trestu odňatia slobody u trestného činu subvenčného podvodu sa, vychádzajúc aj z dôvodovej správy, zohľadňuje vymedzenie pôsobnosti Európskej prokuratúry s poukazom na čl. 25 nariadenia Rady (EÚ) 2017/1939 z 12. októbra 2017,

ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry. Trestný čin subvenčného podvodu je skutkovo obdobný trestnému činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie s tým rozdielom, že nechráni finančné záujmy Európskej únie, ale finančné záujmy Slovenskej republiky.

V praxi často dochádza k súbehu týchto trestných činov pri projektoch, ktoré sú spolufinancované z rozpočtu Európskej únie a z rozpočtu Slovenskej republiky. Časť financovaná z rozpočtu Slovenskej republiky je prevažne výrazne menšia ako časť financovaná z rozpočtu Európskej únie. A naopak skutkové podstaty subvenčného podvodu umožňujú prísnejšie trestanie ako skutkové podstaty trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie.

Ak ale horná hranica trestnej sadzby súvisiaceho trestného činu je rovnaká alebo vyššia ako horná hranica trestnej sadzby trestného činu patriaceho do pôsobnosti Európskej prokuratúry, Európska prokuratúra podľa čl. 25 ods. 3 písm. a) nariadenia Rady (EÚ) 2017/1939 z 12. októbra 2017, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry, nesmie vo veci vykonávať ďalšie úkony a vec musí postúpiť príslušným národným orgánom, a to bez ohľadu na hodnotu prípadne spôsobenej škody. Z uvedeného dôvodu Trestný zákon v rámci systematickej úpravy trestných sadzieb zakotvil, aby trestný čin subvenčného podvodu mohol byť trestaný menej prísne ako skutkovo obdobný trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie. Vzhľadom na obdobnú spoločenskú závažnosť oboch trestných činoch sa je rozdiel v sadzbách vyjadrený v mesiacoch a nie v rokoch.

Predmetná novela Trestného zákona preto u trestného činu subvenčného podvodu podľa § 225 v prvom odseku, bez ohľadu na výšku škody, upravila trestnú sadzbu trestu odňatia slobody na šesť mesiacov až tri roky, vo štvrtom odseku (okrem iného) v prípade väčšej škody na dva roky až päť rokov, v prípade piateho odseku pri značnej škode dva až sedem rokov a v prípade šiesteho odseku pri škode veľkého rozsahu trestnú sadzbu trestu odňatia slobody tri roky až (veľmi atypicky) deväť rokov a šesť mesiacov.

Pre porovnanie, u trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261, v prvom odseku, bez ohľadu na výšku škody, novela upravila prísnejšiu trestnú sadzbu trestu odňatia slobody až na štyri roky, vo štvrtom odseku (okrem iného) v prípade väčšej škody na dva roky až šesť rokov, v prípade piateho odseku pri značnej škode dva až osem rokov a v prípade šiesteho odseku pri škode veľkého rozsahu trestnú sadzbu trestu odňatia slobody tri roky až desať rokov.

Z uvedeného dôvodu k aktuálnym problémom vyplývajúcim z tejto novely Trestného zákona týkajúcom sa danej problematiky patrí otázka právomoci Európskej prokuratúry v prípade trestných činov poškodzovania finančných záujmov podľa § 261 Trestného zákona s dolnou hranicou škody fakultatívne najmenej 10.000 eur a obligatórne najmenej 100 000 eur s prihliadnutím na znenie Nariadenia Rady (EÚ) 2017/1939, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry a s prihliadnutím tiež na to, že spory o právomoc medzi Európskou prokuratúrou (ďalej aj „EPPO“) a prokuratúrou rozhoduje podľa § 22a Trestného poriadku Najvyšší súd SR.

Za pripomenutie stojí, že v konkrétnej trestnej veci v takomto spore o právomoc podľa pôvodnej, teda už neaktuálnej právnej úpravy, Najvyšší súd SR pod sp. zn. 1Ndt/2/2022 z 9.3.2022 rozhodol, že vec patrí do pôsobnosti čl. 25 ods. 3 písm. a) uvádzaného Nariadenia Rady (EÚ) 2017/1939, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry (ďalej aj „Nariadenie“), a teda že európsky delegovaný prokurátor sa správne zdržal výkonu svojej právomoci a správne rozhodol o neodňatí veci, preto právomoc vyšetrovať vec danú vec má vnútroštátny prokurátor (konkrétne pôvodne prokurátor Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky), čo v konečnom dôsledku znamená, že v prípade súbehu už uvádzaných trestných činov poškodzovania finančných záujmov EÚ podľa § 261 Trestného zákona a subvenčného podvodu podľa § 225 Trestného zákona, čo bolo, okrem niektorých platieb v poľnohospodárstve, v zásade pravidlom, bola daná vždy príslušnosť Úradu špeciálnej

prokuratúry GP SR podľa § 14 písm. m) a n) Trestného poriadku (v súčasnosti by to bola príslušnosť krajských prokuratúr).

Stalo sa tak za situácie, že európsky delegovaný prokurátor rozhodol, že sa zdrží výkonu svojej právomoci s poukazom na čl. 25 ods. 3 písm. a) Nariadenia a neuplatní právo odňať túto vec v zmysle jeho čl. 27. Prokurátor pôvodného Úradu špeciálnej prokuratúry GP SR (ďalej aj „vnútroštátny prokurátor“) preto predložil Najvyššiemu súdu SR túto vec na rozhodnutie sporu o právomoc podľa § 22a Trestného poriadku argumentujúc v podstate tým, že obvinený je stíhaný za spáchanie prípravy zločinu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 13 ods. 1, § 261 ods. 1, ods. 4 písm. a) Trestného zákona a prípravy zločinu subvenčného podvodu podľa § 13 ods. 1, § 225 ods. 1, ods. 5 Trestného zákona a v zmysle tohto Nariadenia bola na stíhanie práve takýchto trestných činov zriadená Európska prokuratúra. Ďalej vnútroštátny prokurátor uvádzal, že Únia a aj členské štáty Európskej únie majú povinnosť chrániť finančné záujmy Únie pred trestnými činmi, ktoré jej každý rok spôsobujú značné finančné ujmy. Vecná príslušnosť Európskej prokuratúry je v súlade s týmto Nariadením obmedzená na trestné činy poškodzujúce finančné záujmy Únie. Úlohou Európskej prokuratúry by preto malo byť vyšetrovať, stíhať a podať obžalobu na páchateľov trestných činov, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie podľa Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva a na páchateľov trestných činov, ktoré sú s nimi neoddeliteľne spojené.

Po zohľadnení argumentácie oboch strán Najvyšší súd SR konštatoval, že v takomto prípade nie je podstatné, že uvádzaný trestný čin podľa § 261 ods. 1, ods. 4 písm. a) Trestného zákona je prísnejší (spodná hranica trestnej sadzby je vyššia). Podstatné, nie len z formálneho, ale aj materiálneho hľadiska, je len to, aké sú horné hranice trestných sadzieb a tie sú rovnaké. Podľa čl. 22 ods. 3 Nariadenia do právomoci Európskej prokuratúry patrí tiež každý trestný čin neoddeliteľne spojený s trestnou činnosťou, ktorá patrí do pôsobnosti ods. 1 tohto článku. Právomoc vo veciach takýchto trestných činov sa môže vykonávať len v súlade s čl. 25 ods. 3. Podľa čl. 25 ods. 3 Nariadenia sa Európska prokuratúra zdrží výkonu svojej právomoci v súvislosti s akýmkoľvek trestným činom, ktorý patrí do rozsahu pôsobnosti čl. 22, a po porade s príslušnými vnútroštátnymi orgánmi im v súlade s čl. 34 bez zbytočného odkladu postúpi vec, ak:

a) horná hranica trestnej sadzby stanovená vo vnútroštátnom práve za trestný čin patriaci do pôsobnosti čl. 22 ods. 1 je rovnaká alebo nižšia ako horná hranica trestnej sadzby za neoddeliteľne spojený trestný čin podľa čl. 22 ods. 3, s výnimkou prípadov, keď mal neoddeliteľne spojený trestný čin zásadný význam pre spáchanie trestného činu patriaceho do pôsobnosti čl. 22 ods. 1, alebo
b) možno odôvodnene predpokladať, že škoda spôsobená alebo pravdepodobne spôsobená finančným záujmom Únie prostredníctvom trestného činu uvedeného v čl. 22 Nariadenia nepresahuje škodu spôsobenú alebo pravdepodobne spôsobenú inej obeti.

Horná hranica trestnej sadzby pri trestnom čine poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 ods. 1, ods. 4 písm. a) Trestného zákona však pôvodne (pred uvádzanou novelou Trestného zákona) bola 12 rokov - ide o „hlavný trestný čin“ patriaci do pôsobnosti čl. 22 ods. 1 Nariadenia. Horná hranica trestnej sadzby pri trestnom čine subvenčného podvodu podľa § 225 ods. 1, ods. 5 Trestného zákona bola taktiež 12 rokov - ide o „vedľajší“, ale neoddeliteľne spojený trestný čin v zmysle čl. 22 ods. 3 Nariadenia. Zároveň možno v tomto prípade, podľa Najvyššieho súdu SR, konštatovať, že trestný čin subvenčného podvodu (ako vedľajší trestný čin) nemá a nemal zásadný význam pre spáchanie hlavného trestného činu patriaceho do pôsobnosti čl. 22 ods. 1 Nariadenia. Ďalej Najvyšší súd SR uviedol, že správne vnútroštátny prokurátor poukázal na to, že obidva trestné činy boli spáchané v jednočinnom súbehu a platí, že k spáchaniu vedľajšieho trestného činu by nedošlo, ak by prioritne nebol spáchaný hlavný trestný čin, preto, ale aj s ohľadom na porovnanie následkov týchto trestných činov, možno uzavrieť, že v podmienkach Slovenskej republiky bude spravidla vždy trestný čin subvenčného podvodu podľa § 225 Trestného zákona posúdený ako vedľajší trestný čin

(neoddeliteľne spojený) k hlavnému trestnému činu - poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 Trestného zákona a zároveň ako trestný čin bez zásadného významu pre spáchanie hlavného trestného činu.

Z doslovného znenia čl. 25 ods. 3 Nariadenia: „Európska prokuratúra sa zdrží výkonu svojej právomoci...“, možno vyvodiť, že Európska prokuratúra sa musí automaticky a obligatórne zdržať výkonu svojej právomoci vtedy, ak

- síce má právomoc vyšetrovať vec, pretože vec patrí do jej vecnej príslušnosti (čl. 22 Nariadenia), ale
- trestná sadzba pri hlavnom trestnom čine nie je vyššia ako pri neoddeliteľne spojenom trestnom čine a neoddeliteľne spojený trestný čin (v tomto prípade subvenčný podvod) nemá zásadný význam pre spáchanie hlavného trestného činu (v tomto prípade poškodzovania finančných záujmov Európskej únie). Podľa čl. 22 ods. 1 Nariadenia do právomoci Európskej prokuratúry patria trestné činy poškodzujúce finančné záujmy Únie ustanovené v citovanej smernici (EÚ) 2017/1371, ako je vykonaná vo vnútroštátnom práve, bez ohľadu na to, či by sa tá istá činnosť mohla podľa vnútroštátneho práva klasifikovať ako iný druh trestného činu. Pokiaľ ide o trestné činy uvedené v čl. 3 ods. 2 písm. d) smernice (EÚ) 2017/1371 ako je vykonaná vo vnútroštátnom práve, Európska prokuratúra má právomoc, len ak sa úmyselné konanie alebo opomenutie vymedzené v uvedenom ustanovení (daňové trestné činy) týka územia dvoch alebo viacerých členských štátov a spôsobujú celkovú škodu najmenej 10 000 000 EUR.

Trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 ods. 1, ods. 4 písm. a) Trestného zákona spadá do vecnej príslušnosti Európskej prokuratúry [Hlava II, čl. 3 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017]. Trestný čin subvenčného podvodu podľa § 225 ods. 1, ods. 5 Trestného zákona je v predmetnej veci neoddeliteľne spojený s hlavným trestným činom, preto je nesporné, že aj k tomuto trestnému činu má Európska prokuratúra vecnú príslušnosť.

S poukazom na uvedené skutočnosti Najvyšší súd SR uzavrel, že predmetná vec patrí do pôsobnosti čl. 25 ods. 3 Nariadenia, a preto mala Európska prokuratúra povinnosť zdržať sa výkonu svojej právomoci. Zároveň musí platiť, že Európska prokuratúra sa môže zdržať výkonu svojej právomoci len vtedy, ak takúto právomoc má. Logickým a zároveň procesným dôsledkom zdržania sa výkonu svojej právomoci je (v predmetnej veci) nevyužitie práva odňať vec (čl. 27 Nariadenia).

S ohľadom na znenie a obsah čl. 10 ods. 3, ods. 4 písm. b), čl. 22, čl. 24 ods. 1, ods. 2, ods. 3 a samozrejme čl. 25 ods. 1 až ods. 5, čl.11, čl. 34 ods. 1, ods. 2, ods. 3, ods. 6 a čl. 39 Nariadenia je nesporné, že vo veci patriacej do vecnej príslušnosti Európskej prokuratúry môže spravidla vždy konať vnútroštátny prokurátor.

Treba si, podľa právneho záveru Najvyššieho súdu SR, tiež uvedomiť, že vnútroštátny prokurátor nielen že môže v predmetnej veci vykonávať svoju právomoc, ale v zmysle zásady legality podľa § 2 ods. 5 Trestného poriadku, svoju právomoc vykonávať musí.

Právomoc vnútroštátneho prokurátora, a nie Európskej prokuratúry, vyšetrovať takúto vec v obdobných prípadoch preto, že súvisiaci trestný čin subvenčného podvodu podľa § 225 Trestného zákona je prísnejšie trestný ako trestný čin poškodzovania finančných záujmov EÚ podľa § 261 Trestného zákona, bola, podľa jeho pôvodného znenia daná spravidla vždy (pre túto pôvodnú nepresnosť slovenskej legislatívy).

Riešením danej, veľmi spornej situácie a právnej úpravy, v dôsledku ktorej Európska prokuratúra pre analyzované zákonné prekážky vykonávala dozor len vo veľmi malej časti tejto agendy a naďalej dozor v takýchto veciach súbehu trestných činov poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 Trestného zákona a subvenčného podvodu podľa § 225 Trestného zákona vykonávali prokurátori pôvodnej Úradu špeciálnej prokuratúry podľa § 14 písm. m) a n) Trestného poriadku, (v súčasnosti by to boli, nebyť uvádzanej novely prokurátori krajských

prokuratúr) je teda zníženie trestnej sadzby trestu odňatia slobody u trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 Trestného zákona zo sedem až dvanásť rokov na tri až desať rokov v spomínanom šiestom odseku (a adekvátne aj v ostatných odsekoch) a zároveň zníženie tohto trestu u subvenčného podvodu podľa § 225 ods. 6 Trestného zákona na tri až deväť rokov a šesť mesiacov (a adekvátne aj v ostatných odsekoch), čím práve v dôsledku prísnejšej trestnej sadzby u trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 Trestného zákona je na konanie v prípade analyzovanej agendy od 6.8.2024, teda nadobudnutím účinnosti novely Trestného zákona, zákona č. 40/2024 Z. z. už príslušná Európska prokuratúra.

Novela Trestného zákona vykonaná zákonom č. 214/2024 Z. z.

Cieľom ďalšej novely Trestného zákona, zákona č. 214/2024 Z. z. účinného tiež od 6.8.2024 bolo, podľa dôvodovej správy, zohľadniť výsledky konzultácií s Európskou komisiou v nadväznosti na spomínaný zákon č. 40/2024 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, a to v oblasti ochrany finančných záujmov Európskej únie.

Pre dosiahnutie tohto cieľa bolo potrebné vykonať legislatívne zmeny v Trestnom zákone zamerané aj na problematiku ochrany finančných záujmov Európskej únie v nadväznosti na konzultácie s Európskou komisiou a záverečné rokovania so zástupcami Európskej komisie. Práve na základe konzultácií s Európskou komisiou došlo k úprave sadzieb trestu odňatia slobody vybraných skutkových podstát niektorých trestných činov podľa štandardov smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva, a to napriek tomu, že nejde o trestné činy, ktoré sú transpozičné vo vzťahu k uvedenej smernici. Uvedená novela Trestného zákona súčasne zohľadňuje aj judikatúru Súdneho dvoru Európskej únie (napríklad rozsudok z 24. júla 2023 vo veci C-107/23 PPU Lin).

Na základe konzultácií s Európskou komisiou bola čiastočne modifikovaná právna úprava zavedená zákonom č. 40/2024 Z. z., konkrétne § 34 ods. 6 v tom zmysle, že v prípade trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy Európskej únie sa obligatórny trest odňatia slobody bude uplatňovať v prípade, ak horná hranica trestnej sadzby trestu odňatia slobody ustanovená v osobitnej časti Trestného zákona bude prevyšovať šesť rokov. Ide teda o odklon od všeobecnej právnej úpravy, ktorá v tomto smere zakotvila 8 ročnú hranicu trestu odňatia slobody.

Aj doplnenie § 87 o nový odsek 7 vyplýva z konzultácií s Európskou komisiou. Do Trestného zákona sa tak zavádza právna úprava posudzovania vplyvov novej zákonnej úpravy, ktorou dochádza k skráteniu premlčacích dôb v prípadoch, ak pred zmenou zákona došlo k prerušeniu plynutia premlčacej doby, ktorá sa s ohľadom na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie týka tých trestných činov, ktoré poškodzujú finančné záujmy Európskej únie (najmä rozsudok z 24. júla 2023 vo veci C-107/23 PPU Lin). Tento mechanizmus obsiahnutý v § 87 ods. 7 uvádzaného zákona môže predstavovať kolíziu zásady lex mitior podľa čl. 50 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky a judikatúry Súdneho dvora Európskej únie, ktorá konštatuje, že pravidlá upravujúce premlčanie v trestných veciach nepatria do pôsobnosti čl. 49 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie, ktorý zakotvuje zásadu lex mitior. Z požiadaviek vyplývajúcich z judikatúry Súdneho dvora Európskej únie vyplýva potreba prijať právnu úpravu zvyšujúcu štandard ochrany finančných záujmov Európskej únie. Podstata tejto právnej úpravy spočíva v tom, že ak sa zákonom skrátia premlčacie doby trestných činov poškodzujúcich finančné Európskej únie, pri ktorých došlo k prerušeniu premlčania trestného stíhania podľa § 87 ods. 3, potom účinky spojené s prerušením premlčania, vrátane účinkov procesných úkonov, ktorými došlo k prerušeniu plynutia premlčacích dôb, zostávajú zachované. Uvedené potvrdil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom stanovisku prijatom k zjednoteniu výkladu § 2 ods. 1 TZ v spojení s § 87 ods. 3 TZ v súvislosti so skrátením doby premlčania trestného stíhania[10]. Najvyšší súd Slovenskej republiky v jeho rámci síce prijal rezultát, že hmotnoprávny účinok prerušenia premlčania trestného stíhania

[10] Stanovisko Najvyššieho súdu SR, sp. zn. Tpj 129/2024 zo dňa 28.11.2024

podľa § 87 ods. 3 TZ, spočívajúci v začatí novej premlčacej doby podľa § 87 ods. 4 TZ, zostáva zachovaný iba vtedy, ak k úkonom alebo skutočnostiam spôsobujúcim prerušenie premlčania trestného stíhania došlo pri ich spätnom posudzovaní v skrátenej a teda pre páchateľa priaznivejšej premlčacej dobe. Uvedené však neplatí všeobecne. Výnimkou z vyššie formulovaného pravidla sú práve trestné činy vypočítané v ustanovení § 87 ods. 7 TZ za predpokladu, že ich spáchaním dochádza k poškodzovaniu finančných záujmov Európskej únie.

Vzhľadom na zmeny a doplnenia Trestného zákona týkajúce sa ochrany finančných záujmov Európskej únie bolo nevyhnutné do Trestného zákona zaviesť výslovnú právnu úpravu pojmového vymedzenia finančných záujmov Európskej únie, čo sa udialo novou úpravou § 137a Trestného zákona. Táto právna úprava vychádza z doterajšej dikcie § 261, v ktorom sú finančné záujmy Európskej únie pomenované len nepriamo.

V rámci právnej úpravy skutkových podstát trestných činov marenie výkonu správy daní (§ 278a), nepriama korupcia (§ 336 ods. 2) a prijatie a poskytnutie nenáležitej výhody (§ 336c a 336d) sa tiež zosúladili sadzby trestu odňatia slobody s požiadavkami plynúcimi zo smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva. Na tento účel sa primerane upravujú sadzby trestu odňatia slobody.

Vzhľadom na Plán obnovy a odolnosti Európska komisia požadovala tiež vztiahnuť štandardy platné pre trestný postih za trestné činy poškodzujúce finančné záujmy Európskej únie aj na trestný čin prijatie a poskytnutie nenáležitej výhody, hoci vo svojej podstate nejde o trestný čin, ktorým sa transponuje smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva. To platí aj pre trestný čin marenie výkonu správy daní podľa § 278a.

Nakoniec vzhľadom na konzultácie s Európskou komisiou tento zákon nadobudol účinnosť dňom vyhlásenia z dôvodu, aby tak nadobudol účinnosť skôr ako čl. I zákona č. 40/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, ktorého účinnosť bola dočasne pozastavená uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 3/2024.

S poukazom na tieto ciele, prioritne ochraňujúce finančné záujmy Európskej únie, je znenie novely Trestného zákona, teda zákona č. 214/2024 Z. z., okrem iného, takéto:

V § 34 ods. 6 sa za slovo "rokov" vkladajú slová "a v prípade trestných činov podľa § 213, § 233 až 234, § 237, § 254, § 261 až 263, § 266, § 276 až 277a, § 278a, § 326, § 328 až 336 alebo § 336c a 336d, ktorých spáchaním dochádza k poškodzovaniu finančných záujmov Európskej únie šesť rokov.

Ustanovenie § 87 sa dopĺňa odsekom 7, ktorý znie:

(7) Ak sa zákonom skráti premlčacia doba v prípade trestných činov podľa § 213, § 233 až 234, § 237, § 254, § 261 až 263, § 266, § 276 až 277a, § 278a, § 326, § 328 až 336 alebo § 336c a 336d, ktorých spáchaním dochádza k poškodzovaniu finančných záujmov Európskej únie, ktorej plynutie bolo prerušené podľa odseku 3 pred nadobudnutím účinnosti takého zákona, účinky prerušenia premlčania trestného stíhania, ako aj účinky úkonov podľa odseku 3 písm. a) zostávajú zachované, aj keby v čase prerušenia premlčania trestného stíhania bolo trestné stíhanie podľa takého zákona už premlčané.

Za § 137 sa vkladá § 137a, ktorý vrátane nadpisu znie: Finančné záujmy Európskej únie.

Finančnými záujmami Európskej únie sa rozumejú všetky príjmy, výdavky a aktíva, ktoré sú pokryté rozpočtom Európskej únie alebo rozpočtom spravovaným Európskou úniou alebo v mene Európskej únie, ktoré sú nadobudnuté prostredníctvom týchto rozpočtov alebo ktoré majú byť do týchto rozpočtov uhradené.

Nakoniec v § 278a ods. 1 sa slovo „dva“ nahrádza slovom „štyri“, v § 278a ods. 2 sa slová „tri roky“ nahrádzajú slovami „päť rokov“, v § 278a ods. 3 sa slovo „päť“ nahrádza slovom „šesť“, v § 336 ods. 2 sa slová „na šesť mesiacov až tri roky“ nahrádzajú slovami „až na štyri roky“, v §

336c ods. 2 sa slovo „tri“ nahrádza slovom „štyri“ a v § 336d ods. 2 sa slovo „dva“ nahrádza slovom „štyri“.

V § 336d ods. 3 znie:

Odňatím slobody na šesť mesiacov až štyri roky sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 vo vzťahu k nenáležitej výhode značnej hodnoty.

Novela Trestného zákona vykonaná zákonom č. 353/2024 Z. z.

V oblasti ochrany finančných záujmov EÚ má osobitný význam najaktuálnejšia novela Trestného zákona, ktorá bola uskutočnená zákonom č. 353/2024 Z. z. s účinnosťou od 17. decembra 2024. Z dôvodu ešte účinnejšej ochrany finančných záujmov Európskej únie a vzhľadom na výsledky diskusií s predstaviteľmi Európskej komisie prišlo k vykonaniu niekoľkých zmien Trestného zákona, prostredníctvom ktorých dochádza k zavedeniu prísnejšieho režimu v prípade postihovania trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy Európskej únie.

Prvou zásadnou zmenou zavedenou zákonom č. 353/2024 Z. z. je zmena právnej úpravy všeobecných zásad ukladania sankcií (§ 33a TZ). Nová právna úprava kladie osobitný dôraz na odňatie výnosov z trestnej činnosti a na ochranu finančných záujmov Európskej únie. Bližšie povedané ustanovenie § 33a vo svojej novo doplnenej druhej vete uvádza, že pri ukladaní sankcií sa dbá aj na to, aby uložené sankcie viedli k odňatiu výnosov z trestnej činnosti. Predmetná zásada predstavuje všeobecnú zásadu ukladania sankcií, a teda platí tak pre ukladanie trestov ako aj pre ukladanie ochranných opatrení. Táto zásada je však následne precizovaná v ustanovení § 34 ods. 4 TZ a to takým spôsobom, že pri určovaní druhu trestu a jeho výmery za trestné činy, ktorých spáchaním dochádza k poškodzovaniu finančných záujmov Európskej únie, musí súd prihliadnuť aj na to, aby trest zabezpečil ochranu finančných záujmov Európskej únie. Pokiaľ ide o rovinu ukladania ochranných opatrení Trestný zákon v novom ustanovení § 35 ods. 5 stanovuje, že súd zváži najmä uloženie zhabania časti majetku tak, aby došlo k odňatiu výnosov z trestnej činnosti.

Prostredníctvom zákona č. 353/2024 Z. z. dochádza aj k revidovaniu právnej úpravy podmienok obligatórneho ukladania trestu odňatia slobody v prípade trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy EÚ. Kým v prípade ostatných trestných činov sa obligatórne uloženie trestu odňatia slobody odvíja od výšky hornej hranice trestu odňatia slobody ustanovenej v Osobitnej časti Trestného zákona (viac ako osem rokov), v prípade trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy EÚ je rozhodujúcou skutočnosťou výška škody spôsobenej týmto trestným činom, resp. majetkový prospech ním získaný, pričom táto škoda, resp. tento majetkový prospech musí prevyšovať hodnotu 50 000 €.

V rámci ochrany finančných záujmov EÚ prišlo aj s prísneniu podmienok pre upustenie od potrestania podľa § 40 TZ. Zavedená bola nová podmienka pre uplatnenie predmetného inštitútu v prípade, kedy by sa mal aplikovať na páchateľa trestného činu poškodzujúceho finančné záujmy EÚ. Zákon po novom vylučuje jeho uplatnenie v situácii, kedy by takýto páchateľ spôsobil predmetným trestným činom škodu alebo získal majetkový prospech v hodnote prevyšujúcej 50 000 €.

K sprísneniu dochádza aj pokiaľ ide o aplikáciu inštitútu podmienečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody (§ 49 TZ). V prípade trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy EÚ sa sprísňuje podmienka dotýkajúca sa výšky uloženého trestu odňatia slobody. Uložený trest odňatia slobody nemôže prevyšovať dva roky, kým v prípade iných trestných činov sú to tri roky.

Osobitne zásadná zmena sa dotýka právnej úpravy premlčania trestného stíhania (§ 87 ods. 7 TZ). Novela zaviedla osobitné premlčacie lehoty pre trestné činy poškodzujúce finančné záujmy EÚ, pričom tieto lehoty sú nasledovné:

a) dvadsať rokov, ak ide o zločin, za ktorý Trestný zákon v osobitnej časti dovoľuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov,
b) desať rokov, ak ide o ostatné zločiny,

c) päť rokov, ak ide o prečin, za ktorý Trestný zákon v osobitnej časti dovoľuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej tri roky,

d) tri roky pri ostatných prečinoch.

V prípade trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy EÚ teda platia osobitné premlčacie lehoty s výnimkou prípadu, kedy by bol trestný čin poškodzujúci finančné záujmy EÚ kategorizovaný ako zločin, za ktorý by bolo možné uložiť trest odňatia slobody na doživotie. V takomto prípade bude pre premlčanie trestného stíhania daného trestného činu platiť všeobecná 30-ročná premlčacia lehota.

Ďalšou zmenou zavedenou do Trestného zákona zákonom č. 353/2024 Z. z. je rozšírenie legálnej definície pojmu verejný činiteľ a to takým spôsobom, že do ustanovenia § 128 ods. 1 TZ pribudla súkromná osoba, ktorá sa z titulu svojho postavenia podieľa na rozhodovaní o nakladaní s majetkom, majetkovými právami a finančnými prostriedkami pochádzajúcimi z rozpočtu Európskej únie, z rozpočtu spravovaného Európskou úniou alebo v mene Európskej únie. Dôvodom pre takéto doplnenie právnej úpravy je jej zosúladenie s čl. 4 ods. 2 a čl. 4 ods. 4 písm. b) smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva.

Napriek tomu, že primárnym cieľom analyzovanej novely Trestného zákona bolo sprísniť postihovanie trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy EÚ, prišlo v jej rámci aj k určitému zmierneniu doterajšej právnej úpravy. Toto zmiernenie má podobu zúženia kategórie trestných činov, ktorými dochádza k poškodzovaniu finančných záujmov Európskej únie. Pôvodne do predmetnej kategórie patrili nasledovné trestné činy: trestné činy podľa § 213, § 233 až 234, § 237, § 254, § 261 až 263, § 266, § 276 až 277a, § 278a, § 326, § 328 až 336 alebo § 336c a 336d. S účinnosťou od 17. decembra 2024 je uvedená skupina trestný činov zúžená len na tieto trestné činy: trestné činy podľa § 213, § 233, § 237, § 254, § 261, § 262, § 266, § 276 ods. 4, § 277 ods. 4, § 277a ods. 3, § 326, § 330 a § 334. Dôvodom popísanej zmeny boli zistenia, v zmysle ktorých viaceré trestné činy, ktoré boli doteraz považované za transpozičné, predstavovali tzv. nadharmonizáciu (t. j. goldplating). V kontexte vymedzených trestných činov je však dôležité pripomenúť, že na to, aby pre predmetné trestné činy platili striktnejšie, vyššie analyzované zákonné pravidlá (napr. v súvislosti s premlčaním ich trestného stíhania) nepostačuje samotné spáchanie niektorého z vymenovaných trestných činov, ale vyžaduje sa, aby jeho spáchaním prišlo súčasne k poškodeniu finančných záujmov Európskej únie.

Záver

Poľnohospodárstvo a rybné hospodárstvo upravuje už samotná Zmluva o fungovaní Európskej únie, konkrétne v článkoch 38-44, pričom ich vymedzuje a vykonáva ako spoločnú poľnohospodársku politiku a spoločnú politiku v oblasti rybného hospodárstva.

Základným nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) upravujúcich túto zložitú problematiku je nariadenie č. 1305/2013 o podpore rozvoja vidieka prostredníctvom Európskeho fondu pre rozvoj a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005, ktorým sa ustanovujú všeobecné pravidlá podpory Únie pre rozvoj vidieka financovanej z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka, ktorý bol zriadený nariadením (EÚ) č. 1306/2013.

Východiskovým dokumentom v tejto oblasti v Slovenskej republike je Strategický plán Spoločnej poľnohospodárskej politiky na roky 2023 – 2027. Jeho cieľom je stanoviť základné atribúty čerpania zdrojov EÚ a štátneho rozpočtu SR v nasledujúcom programovom období v celkovom objeme vyše 4 mld. EUR.

Pôdohospodárska platobná agentúra Bratislava napr. len v roku 2022, obdobne ako v ďalších rokoch, vyplatila slovenským poľnohospodárom z celkového počtu takmer 19 tisíc žiadostí dotácie na priamych platbách v hodnote cca 600 mil. EUR.[11]

[11] Dostupné na: https://polnoinfo.sk › ppa-vyplatila-95-ziadosti-o-priame platby.

Je teda zrejmé, že v prípade prerozdeľovania tak významných súm pochádzajúcich zo zdrojov Európskej únie je mimoriadne dôležitou jednak právna úprava regulujúca tento proces, ako aj právna úprava ochraňujúca finančné záujmy Európskej únie, a to tak prostriedkami trestného práva, ako aj prostriedkami iných právnych odvetví.

Hoci analyzované novely Trestného zákona vyvolali rozporuplné stanoviská a oprávnenú kritiku, je potrebné akceptovať, že konkrétne tieto novely významnejším spôsobom neohrozili finančné záujmy Európskej únie, pretože po konzultáciách s Európskou komisiou mnohé z jej výhrad boli v slovenskom legislatívnom procese akceptované, čoho dôkazom sú práve uvádzané konkrétne znenia noviel Trestného zákona, ktoré významným spôsobom a pozitívne menia aj doterajšiu súdnu prax.

Najmä analyzovanú právnu úpravu škody, premlčania i trestných sadzieb do úvahy prichádzajúcich trestných činov, práve v dôsledku spomínaných noviel Trestného zákona, zákonov č. 40/2024 Z. z., 214/2024 Z. z. a 353/2024 Z. z. je preto potrebné v dôsledku tlaku Európskej únie vnímať relatívne pozitívne.

Zoznam bibliografických odkazov

Čentéš, J. a kol. Trestný zákon. Veľký komentár. Bratislava: Eurokódex, 2013,

Samaš, O. a kol. Trestný zákon. Stručný komentár. Bratislava: IURAEDITION, 2006,

Syllová, J. a kol. Lisabonská smlouva. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010,

Šanta, J. Niektoré špecifiká dokazovania trestných činov poškodzovanie finančných záujmov Európskych spoločenstiev. In: Viktoryová, J. ed., 2016. Teória a prax vyšetrovania: Zborník vedeckých prác. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave,

Šanta, J. Ochrana a poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2018,

Šanta, J., Žilinka, M. Poškodzovanie finančných záujmov EÚ – pojem, medzinárodné súvislosti, aplikačná prax trestná. Justičná revue. Bratislava, r. 2018, ročník 70, č. 6-7,

Šanta, J. Procesné aspekty trestného činu poškodzovanie finančných záujmov Európskej. In: Viktoryová, J. ed., 2019. Teória a prax vyšetrovania: Zborník vedeckých prác. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave,

Šanta, J., Čentéš, J. Trestný čin poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – historické a medzinárodné aspekty. In: Viktoryová, J. ed., 2019. Teória a prax vyšetrovania: Zborník vedeckých prác. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave,

Šanta, J. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie v poľnohospodárstve – medzinárodné a trestnoprávne aspekty. In: MARKOVÁ, V. ed., 2020. Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: Zborník príspevkov z 8. roč. interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave,

Šanta, J., Čentéš, J., Beleš, A. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie v poľnohospodárstve – procesné aspekty a špecifiká dokazovania. In: Viktoryová, J. ed., 2020. Teória a prax vyšetrovania: Zborník vedeckých prác. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave,

Šanta, J. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – prieniky trestného práva a iných právnych odvetví. In: Blatnický, J. ed., 2022. Teória a prax vyšetrovania: Zborník vedeckých prác. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave,

Šanta, J. Trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie v Trestnom zákone SR a v Trestním zákonníku ČR. Trestní právo č. 1, 2022,

Šanta, J., Strémy, T., Oleksik, R. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022,

https://www.apa.sk › aktuality ›,

https://polnoinfo.sk › ppa-vyplatila-95-ziadosti-o-priame platby.

Kontaktné údaje
doc. et. doc. JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA, MSc.
Generálna prokuratúra SR
Štúrova 2
Bratislava
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
jan.santa@genpro.gov.sk

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Kollárova 10
918 43 Trnava
eva.szabova@truni.sk

Mgr. Ivo Šanta, LL.M, MBA, MSc.
Finančný analytik Eesti Estonia
ivosanta1997@gmail.com

TRESTNÉ PRÁVO PROCESNÉ

PACHOVÁ STOPA AKO DÔKAZ V TRESTNOM KONANÍ[1]

doc. JUDr. Radovan BLAŽEK, PhD.
JUDr. Lucia VASILIK, PhD.
Mgr. Roland HOCHMANN
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Anotácia: *Autori v článku reagujú na filmové dielo „Pachová stopa“, ktoré bolo vo februári 2025 uvedené do slovenských kín a ktoré spochybňuje použiteľnosť pachovej stopy v trestnom konaní a prezentuje pachovú stopu ako „nevedecký dôkaz“. Autori v článku vysvetľujú najnovšie dosiahnuté poznatky v tejto oblasti v rámci vedecko-technického rozvoja a prezentujú aktuálnu judikatúru najvyšších slovenských a českých súdnych autorít, aby tak obhájili stabilné miesto pachovej stopy medzi dôkazmi v trestnom konaní.*

Kľúčové slová: *Kriminalistika, pachová stopa, olfaktorika, olfaktronika, dôkaz, trestné konanie, prezumpcia neviny*.

Annotation: *The authors of the article respond to the movie "Smell Trace", which was released in Slovak cinemas in February 2025 and which expresses doubts about the applicability of the smell trace in criminal proceedings and presents the smell trace as "non-scientific evidence". The authors of the article explain the latest achievements in scientific and technological development and present the current case law of the highest Slovak and Czech judicial authorities in order to defend the stable place of the smell trace among evidence in criminal proceedings.*

Keywords: *Forensic science, smell trace, olfactory, olfactronics, evidence, criminal proceedings, presumption of innocence.*

Úvod

Len nedávno bol do kín uvedený dokumentárny film „Pachová stopa“ (2024),[2] ktorý svojským spôsobom poukazuje na údajné nedokonalosti pachovej identifikácie a jej využitia v trestnom konaní ako dôkazu. Film však poukazuje na problematiku využitia pachovej stopy pomerne jednostranne, pretože jeho vznik bol primárne iniciovaný odporcami využitia pachovej stopy, ktorí sa združujú v českom spolku Šalamoun.[3] Film sa tak určitým spôsobom verejnosť snaží presvedčiť, že pachová identifikácia je „nevedecká“ a „nepoužiteľná“ v trestom konaní ako dôkaz a tým má potenciál vytvárať v spoločnosti negatívne postoje voči justícií, orgánom činným v trestnom konaní a kriminalistike ako takej. Po zhliadnutí filmu majú autori potrebu reagovať na myšlienky prezentované v tomto filme a doplniť ich o tie informácie, ktoré film opomína uvádzať alebo ich uvádza len veľmi okrajovo a stručne, prípadne ich uvádza mierne skreslene s jednostranným cieľom vyvolať negatívne naladenie verejnosti voči pachovým stopám. Autori sa snažia v tomto článku prezentovať problematiku pachových stôp odosobnene a bez emocionálneho podtónu, ktorý sa snaží vyvolať film Pachová stopa a ponechávajú na čitateľoch, aby si utvorili vlastný názor na vhodnosť alebo nevhodnosť ich využitia v trestnom konaní.

1. Kriminalistické východiská skúmania pachových stôp

Na pochopenie toho, z čoho pramení pachová identifikácia, je potrebné sa v prvom rade zamerať na to, z čoho táto pachová identifikácia vychádza, na akých základoch stojí a ozrejmiť si niektoré základné pojmy s pachovou identifikáciou súvisiace.

Pach je plynná látka schopná po dosiahnutí určitej prahovej koncentrácie vyvolať čuchový vnem človeka, zvieraťa alebo odozvu analytického prístroja.[4]

[1] Tento článok bol podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-23-0645. This work was supported by Slovak Research and Development Agency under the Contract no. APVV-23-0645.
[2] https://www.csfd.sk/film/1434418-pachova-stopa/prehlad/, navštívené 15.3.2025.
[3] https://spoleksalamoun.com/, navštívené 15.3.2025.
[4] BLAŽEK, R. *Kriminalistika.* Šamorín : Heuréka. 2016, s. 99.

Ľudský pach – základom ľudského pachu je pot, ktorý je vylučovaný potnými žľazami po celom tele človeka. Pach vzniká až následným rozkladom vylučovaných telesných tekutín baktériami na povrchu tela. Pach môže byť ovplyvnený genetickými a hormonálnymi faktormi.

Rozdielnosť v chemickom zložení pachu každej jednej individuálnej osoby spôsobuje jeho individuálnosť a možnosť identifikácie osôb podľa pachu. Individualizácia ľudského pachu závisí od rasy, pohlavia, veku, telesných dispozícií, chorôb, životného štýlu, životného prostredia, od užívania liekov, alkoholu, drog, používania kozmetiky a pod. Aj kozmetika a prípravky aplikované na pokožku reagujú na každom človeku inak, takže ani ich aplikáciou nedôjde k úplnému potlačeniu individualizačných zložiek pachu.

Poznatky z Českej republiky uvádzajú, že ľudský pach sa skladá z troch zložiek:

- **Pach primárny** je v priebehu života nemenný, nereaguje na zmenu stravy, vnútorné alebo vonkajšie prostredie. Zložky primárneho pachu sú ovplyvnené geneticky a pravdepodobne aj pohlavím či etnikom.
- **Pach sekundárny** je ovplyvnený ako zmenami vnútorného, tak vonkajšieho prostredia. Medzi zmeny vnútorného prostredia môžeme radiť napríklad oslabenie imunitného systému, ochorenie, psychický stav, fáza menštruačného cyklu. Medzi zmeny vonkajšieho prostredia patrí napríklad teplota vzduchu, strava, požívanie alkoholu, tabaku, liekov či drog.
- **Terciárny pach** je typický tým, že je tvorený iba z vonkajších zdrojov - pod tým si možno predstaviť užívanie kozmetických či hygienických prípravkov alebo kontakt s okolitým vonkajším prostredím.

V súvislosti s telesným pachom sa v odbornej literatúre vyskytuje tiež pojem **aktívna pachová signatúra**. Tento pojem vyjadruje vlastnosť ľudskej pachovej stopy, ktorá dovoľuje jednoznačnú identifikáciu jedinca pomocou analýzy pachovej vzorky, obvykle teda pomocou špeciálne vycvičených psov. Pachová signatúra by mala byť tvorená skupinou rôznych molekúl, ktorých množstvo a koncentrácia sa u rôznych jedincov líši. Vedecký výskum potvrdil, že každá ľudská pachová stopa má viac ako jednu pachovú signatúru – tento fenomén nazývame **multiplicita pachovej signatúry**. To znamená, že jedna pachová stopa môže obsahovať viac molekúl, respektíve skupín molekúl, na základe ktorých je možné individuálne identifikovať človeka.

1.1. Úskalia skúmania pachových stôp

To, že pach je individuálny a že je možné odlíšiť jeho zloženie u jednotlivých osôb je síce fakt, ale jeho využitie v kriminalistike pri identifikácií osôb je spojené s niekoľkými problematickými aspektmi:

- ľudský pach môže mať až **niekoľko tisíc zložiek**, preto je jeho analýza na účely individuálnej identifikácie obtiažna,
- ľudský pach **nie je stály** (zmena vplyvom spôsobu života, veku, stravovania, športovania, osobnej hygieny, životného štýlu, ...),
- **rýchla kontaminácia inými pachmi** (zvierací, ľudský, priestory – ako napr. jedáleň, pracovisko, benzínové čerpadlá, iné chemické a biologické látky v okolí, ...)
- **rýchle rozkladanie** ľudského pachu (minúty, nanajvýš hodiny),
- **nízka koncentrácia** ľudského pachu **v stope** (10^{-9} až 10^{-15}g (hmotnosť pachu rozptýlená v prostredí),
- **neviditeľnosť** (miesta jeho výskytu môžem väčšinou len predpokladať, ak ho vyslovene necítime), pričom pach nie je možné zviditeľniť.

Vzhľadom na vyššie uvedené je identifikácia prostredníctvom pachu sťažená, nie však nemožná. Ako uvádza odborná literatúra, *„doba 60 sekúnd postačuje na to, aby bola na predmete zanechaná pachová stopa, ktorá tu zotrvá po dobu 60 dní.“*[5]

1.2 Vyhľadávanie a zaisťovanie pachových stôp

Pot a dych sú u človeka najlepším zdrojom pachu na individuálnu identifikáciu.

Objekty skúmania: miesta a objekty, kde sa páchateľ zdržiaval, ktorých sa dotýkal a ich bezprostredné okolie. Pach sa prenáša dotykom alebo dychom, resp. prúdením vzduchu. Taktiež prítomnosť iných druhov stôp, napr. trasologických a biologických, môže nepriamo určiť miesto ich výskytu. Mikročiastočky pachu (**pachové stopy**) sa zachytia **najčastejšie ako zmiešané stopy** v kombinácií aj s inými stopami (daktyloskopické, biologické, ...).

Vyhľadávanie:

- niekedy **čuchom**, niekedy sa jeho výskyt **predpokladá**. Pachové stopy nie je možné zviditeľniť,
- **priorita:** pravidlo **prioritného vyhľadávania a zaisťovania pachových stôp z dôvodu ich rýchleho rozkladu a možnej kontaminácie** (rozklad pachovej stopy nastáva pôsobením mikroorganizmov),
- keďže je možná ľahká kontaminácia vlastným pachom, je potreba zabezpečiť miesto pred vstupom nepovolených osôb,
- **rýchle** vyhľadanie a zaistenie.

Zaisťovanie:

- sterilné nástroje, rukavice,
- drobné predmety **in natura** do sterilných **sklenených alebo plastových obalov,**
- pach zo vzduchu/veľkých predmetov **– do pachových konzerv** (sterilná nádoba, ktorá obsahuje sterilnú tkaninu aratex a alobal). Pachová konzerva / samotná tkanina sa vystaví na 20 minút až 24 hod. pôsobeniu pachovej stopy na miesto kde by mohla byť pachová stopa v závislosti od predpokladanej koncentrácie a podľa času, ktorý uplynul od spáchania skutku do zaisťovania pachovej stopy), potom sa nádoba uzavrie. Použiteľnosť takejto pachovej stopy je cca 1 rok). V Slovenskej republike sa využíva len zachytenie pachovej stopy pomocou snímača – spravidla na tkaninu aratex.[6]
- na zaistenie pachu sa používajú aj **iné metódy**, napr. nasatie plynnej zmesi do nádoby alebo striekačky alebo presávanie vzduchu s pachovou stopou cez vhodný absorbant (USA).[7]

1.3. Využitie pachových stôp v praxi

Napriek problematickému vyhľadávaniu a zaisťovaniu pachových stôp, ich využitie v súčasnej justičnej a policajnej praxi by sa dalo zhrnúť nasledovne:

- **Vyhľadávanie osôb:** páchateľov i nezvestných osôb podľa pachu po tzv. horúcej stope, t.j. výlučne prostredníctvom služobného psa. V tomto prípade nie je možné vyhľadávanie prostredníctvom pachových konzerv, pretože na to nie je dostatok času.
- **Identifikácia osôb:** podľa ľudského pachu (organické a anorganické pachy), na základe stôp zanechaných na mieste činu, komparačné (identifikačné skúmanie) prostredníctvom porovnania vzorky pachu z miesta činu a porovnávacej vzorky odobratej od podozrivej

[5] SVÁTKOVÁ, K. Kriminalistická odorologie. *Trestněprávní revue*, č. 3/2024, s. 170, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.

[6] K tomu pozri aj: KRAJNÍK, V. a kol. *Kriminalistika.* Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2005, s. 156-157.

[7] Bližšie pozri: ŠIMOVČEK, I. a kol. *Kriminalistika.* Plzeň : Aleš Čeněk. 2011, s. 142.

osoby, produkovanie dôkazov pre trestné konanie. Je možné vykonávať buď subjektívnou metódou prostredníctvom cvičeného psa alebo prostredníctvom laboratórnej techniky.

- **Vyhľadávanie vecí:** drogy, cigarety, peniaze, výbušniny, chránené druhy živočíchov, zbrane (využívané najmä pri colných kontrolách v rámci činnosti príslušníkov Finančnej správy, ktorí pátrajú po nelegálnych prevozoch tovarov cez hranice).
- **Identifikácia vecí:** podľa pachu sa **nevykonáva**, pretože zaistená vec je predmetom ďalšieho laboratórneho skúmania – kriminalistická chémia, toxikológia.

1.3.1. Laboratórne skúmanie pachových stôp

Na účely pachovej identifikácie prístrojovou metódou je možné využiť tzv. plynovú chromatografiu a hmotnostnú spektrometriu.

Plynová chromatografia a hmotnostná spektrometria - najskôr odparia látky, ktoré potom spektrometer rozdelí na jednotlivé zložky podľa ich hmotnosti. Týmto spôsobom dokáže identifikovať, ktoré chemické látky sú prítomné a v akom množstve. Dnes sa vyskytujú aj v jednom prístroji:

Plynová chromatografia (GC): Rozdeľuje zložky zmesi na základe ich prchavosti a polarity. Vzorka je najskôr odparená a vedená cez kolónu naplnenú stacionárnou fázou. Zložky sa rozdeľujú podľa toho, ako dlho zotrvávajú v kolóne, čo závisí od ich chemických vlastností. Je ideálna na rozdelenie zmesí na jednotlivé zložky. Pomáha zistiť, ktoré látky sú prítomné, ale presnú identifikáciu nedokáže.

Zaistená pachová stopa – sporný materiál (SM) obsahuje podľa kritéria pôvodu:

- **Pachové pozadie –** pachy organického a anorganického pôvodu, ktoré charakterizujú miesto nálezu (aj pred samotným spáchaním trestného činu)
- **Pridružené pachy** – ich zdrojom sú miesta, na ktorých sa pôvodca odorologickej stopy nachádzal pred jej zaistením.
- **Druhové pachy** – charakteristické pre určitú skupinu ľudí podľa rasy, pohlavia, etnická príslušnosť, vykonávané povolanie, stravovacie návyky (napr. vegetarián), druh choroby, ...
- **Individuálny pach** – geneticky podmienená súčasť pachu osoby, prakticky je stály po celú dobu života, podľa neho je možné osobu identifikovať.
- **Pachový komplex** – individuálny pach človeka vrátane pachu jeho odevu, kože a telesných tekutín (najmä potu) a kozmetických prípravkov.[8]

Vždy je potrebné zadokumentovať miesta nálezu predmetov, z ktorých boli pachové stopy zaistené a pachové pozadie na mieste kriminalisticko-relevantnej udalosti v čase obhliadky ako aj prípadné rušivé vplyvy, ktoré by mohli viesť k zníženiu informačnej hodnoty pachovej stopy.

Porovnávací materiál (PM) – zaistená od konkrétnej osoby zaistením časti odevu / aplikáciou pachového snímača na bok osoby v oblasti pásu na minimálne 20 min. Pri tomto úkone nesmú byť prítomné osoby zúčastnené pri zaisťovaní SM, aby nedošlo k mylnému stotožneniu napr. na základe pachu toho istého kriminalistického technika.

Napriek tomu laboratórne skúmanie pachov neprinieslo doposiaľ jednoznačné výsledky, preto výsledky tohto skúmania nemožno použiť ako priamy dôkaz v trestnom konaní (ale napomáhajú pri vyšetrovaní a pátraní ako sprievodný dôkaz popri iných dôkazoch).

1.3.2. Skúmanie pachových stôp prostredníctvom cvičeného psa

Identifikácia osoby podľa vzorky získanej od podozrivého:

[8] Bližšie pozri: BLAŽEK, R. *Kriminalistika.* Šamorín : Heuréka. 2016, s. 101.

V prípade, že bol zaistený sporný materiál (SM) z miesta činu zaistený metódami (viď vyššie), od podozrivého vezmeme porovnávací materiál (PM), ktorý sa odoberie metódami uvedenými vyššie.

V špeciálnej miestnosti so špeciálnou vlhkosťou a teplotou sa dá psovi „načuchať" PM v pachovej konzerve. Potom je pes pripustený k 5-8 porovnávacím pachovým konzervám, v jednej z nich je SM z miesta činu. Pes očuchá tieto pachové konzervy a má označiť tú, ktorá sa zhoduje s predloženou vzorkou podozrivého (PM). Tento proces sa zopakuje minimálne 3x, pričom sa vždy vymení poradie porovnávacích pachových vzoriek. Môže to byť vykonané aj spôsobom, že jedenkrát SM medzi porovnávacími konzervami nebude vôbec – vtedy pes nemôže označiť žiadnu vzorku.

Následne sa celý postup zopakuje s iným psom, taktiež minimálne 3 opakovania (alebo s tým istým psom, ale po uplynutí 24 hodín – aby nedošlo k senzorickému preťaženiu psa).

Oba psy musia zhodne označiť SM každý jeden krát, inak ide o neúspešnú identifikáciu. Policajt, ktorý je prítomný na zaisťovaní SM, nesmie byť prítomný pri odoberaní PM podozrivému, ani pri úkone so služobným psom, pri ktorom stotožňuje pachy (jednak pre zdanie objektivity, jednak preto, že pri zaisťovaní SM mohol svojim pachom kontaminovať SM, a ak by odoberal podozrivému PM alebo dával psovi „načuchať" PM, mohol by kontaminovať stopu a pes by mohol stotožniť PM a SM na základe jeho pachu, nie pachu podozrivého).[9]

Vyhľadávanie osôb:

Pátranie po horúcej stope psovi sa dá očuchať pachová stopa páchateľa alebo osoby obete, napr. tričko, ktoré zanechal na mieste činu a pes sleduje jeho presun z miesta činu – neidentifikuje, len vyhľadáva. Pohybuje sa vo vonkajšom priestore, kde pachové stopy ovplyvňujú poveternostné podmienky, zástavba a iné faktory: vietor spôsobuje rednutie pachu, ale ho aj „odfúkava", čo môže spôsobiť pachové naviatie – pachový nálet k nejakej zábrane, kde sa pach zachytí, napr. o stenu budovy. Pes teda väčšinou sleduje pachovú stopu o pár metrov vedľa reálnej trajektórie, podľa toho, kam fúka vietor. Opäť zaistením a vypátraním uvedenej osoby je potvrdená správnosť pachovej stopy a jej zachytenia a sledovania služobným psom.

Vyhľadávanie látok:

Ak ide o vyhľadávaciu činnosť (nie identifikačnú), zaistí sa **zdroj pachovej stopy** (batožina, v ktorej sa má nachádzať droga alebo iná zakázaná látka). V prípade podozrenia prítomnosti špecifickej látky, ktorú pes označil, sa následne prehliadkou (osobnou, prehliadkou batožiny) preverí, či sa daná látka skutočne v batožine alebo na inom mieste nachádza, čím sa jednoznačne zistí a zaistí daná látka a teda objektivita práce služobného psa je jednoznačne verifikovateľná.

2. Metodika práce pri identifikácii podľa pachu v Slovenskej republike

Metóda pachovej identifikácie prostredníctvom cvičeného psa je v Slovenskej republike vykonávaná Policajným zborom a zastrešovaná Prezídiom PZ, odbor kynológie a hipológie. Táto činnosť je vykonávaná na dvoch samostatných pracoviskách v Košiciach a v Slovenských Ďarmotách.[10] Napríklad podľa údajov z augusta 2017 pracovalo na pracovisku v Slovenských

[9] K tomu pozri aj: KRAJNÍK, V. a kol. *Kriminalistika.* Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2005, s. 158-159.

[10] HUTKOVÁ, E. – KRUPOVÁ, I. Pachová stopa ako dôkaz. Psy pracujú na 100 percent. https://www.noviny.sk/krimi/252048-pachova-stopa-ako-dokaz-psy-pracuju-na-100-percent,zverejnené 22.8.2017, navštívené 15.3.2025.

Ďarmotách 5 psovodov s 10 psami.[11] Tiež bolo v uvedenom článku uvedené, že na pracovisku v Slovenských Ďarmotách je evidovaných cca 7.000 pachových stôp z miesta činu.[12]

Na systém práce a zabezpečenie objektivity výsledkov skúmania sme sa opýtali priamo pracovníkov Oddelenia pachovej identifikácie, ktorí nám uviedli k systému ich práce nasledovné:[13]

„Všetci policajti a zamestnanci Oddelenia pachovej identifikácie, ktorí priamo alebo nepriamo vykonávajú výkon pachovej identifikácie metódou pachových konzerv sú podľa prevádzkového poriadku oddelenia poučení o tom, že majú zakázané sa informovať o skutočnostiach súvisiacich s vyšetrovanou udalosťou, resp. o výsledku rozhodnutí v konaní pred súdom pre zabezpečenie objektívnosti a nestrannosti identifikácie.

Informácie o podozrivej osobe alebo získaných ďalších iných dôkazoch pri objasňovaní konkrétneho trestného činu by boli kontraproduktívne a ovplyvňujúce policajtov pri ich výkone Policajti sa môžu informovať len o veku podozrivej osoby, pohlaví, etnickom zaradení osoby, o kontaminácii prostredia a miesta činu, kde je pachová stopa zaisťovaná, rušivých vplyvoch, materiáli absorbenta a o dobe zaisťovania pachových stôp od spáchania trestného činu. Aj tieto informácie, ktoré sú im podané následne, vyhodnocuje softvér, ktorý určuje ako bude vykonaná identifikácia.

Oddelenie pachovej identifikácie nie je štatisticky hodnotené za počet kladných pozitívnych a negatívnych výsledkov porovnávania a to z toho dôvodu, aby policajti neboli ovplyvňovaní a vedení k falošnému motívu určitej vyššej výkonnosti a zisťovať viacej pozitívnych porovnávaní v pridelených prípadoch. Pri pachovej stope sa hodnotia len kladné závery (pri dokazovaní) a negatívny záver pachovej identifikácie je hodnotený pre konkrétneho policajta tiež ako kladný. Týmto nemôže byť policajt ovplyvnený k vyšším výkonom pozitívnych zistení.

Štatistické údaje o výsledkoch porovnávania pachových stôp sa vedú hlavne na počet zaistených stôp na mieste činu a na počet prípadov. Oddelenie pachovej identifikácie hlavne výrazne prispieva pri objasňovaní prípadov, a to tým spôsobom, že podáva indíciu pre vyšetrovateľov, pracovníkov operatívnej polície, ktorí sa viac zameriavajú na takto označenú osobu.

Na Slovensku je pachová stopa vo veľa prípadoch považovaná ako dôkaz, ale nikdy nie ako jediný dôkaz, a aby sa dostala do pozície dôkazu musí tomu nasledovať ***vyhotovenie znaleckého posudku*** *a výsluchu znalca, ktorý je považovaný ako dôkaz. V niekoľkých znaleckých posudkoch boli ale uvedené závery, že v stopách mohlo dôjsť k zmene, a teda pravdepodobnosť zhodnej identifikácie bola 50 % - vylučovala podozrenie osoby. Z uvedeného dôvodu znalec vyhodnocuje širší kontext informácií, ako len samotné označenie pachovej stopy cvičeným psom. Zaoberá sa aj spôsobom odobratia pachových stôp, okolnosťami ich odobratia, spôsobom ich uchovania a celkovým procesom a priebehom identifikácie. Preto nie je vylúčené, že znalec vyhodnotí aj v prípade pozitívneho označenia stopy cvičeným psom, že identifikácia nie jednoznačná.*

Služobný pes je len v pozícii zootechnického prostriedku, nakoľko používa chemoreceptor (čuch) pri identifikácii a diferenciácii pachov. Pozitívnosť pachovej stopy sa skúma vedeckými metódami kvantitatívneho hodnotenia, kvalitatívneho hodnotenia a pozorovania. Tieto metódy sú uznávané a akreditované. Na Slovensku ako v jedinom štáte vo svete je služobný pes s kategóriou MPK 1 (pozn. metóda pachových konzerv) preskúšavaný o správnosti identifikácii každý pol rok.“

[11] HUTKOVÁ, E. – KRUPOVÁ, I. *Pachová stopa ako dôkaz. Psy pracujú na 100 percent.* https://www.noviny.sk/krimi/252048-pachova-stopa-ako-dokaz-psy-pracuju-na-100-percent,zverejnené 22.8.2017, navštívené 15.3.2025.

[12] HUTKOVÁ, E. – KRUPOVÁ, I. *Pachová stopa ako dôkaz. Psy pracujú na 100 percent.* https://www.noviny.sk/krimi/252048-pachova-stopa-ako-dokaz-psy-pracuju-na-100-percent,zverejnené 22.8.2017, navštívené 15.3.2025.

[13] Informácie poskytnuté pracovníkmi Oddelenia pachovej identifikácie.

Pracovníci nepripúšťajú, že by mohlo v ich práci dochádzať k pochybeniam. Vtedajší vedúci odd. metódy pachovej identifikácie plk. v.v. Ing. Bc. Ján Varga uvádza: *„Nemôžeme si dovoliť zmätočnosť alebo nejaké omylné chyby. Tie psíky robia na 100 percent.“*[14]

2.1 Praktické prípady zo Slovenskej republiky

Pri niektorých závažných zločinoch boli ako prvotné zhromaždené operatívne informácie k osobe páchateľa získané na základe správneho vytypovania osôb a následne došlo k zhodnej pachovej identifikácii, ale neskôr na základe týchto aspektov boli získané aj iné dôkazy či už v podobe iných identifikačných druhov kriminalistických stôp, svedeckých výpovedí alebo aj výpovedí podozrivých a obvinených osôb, ktoré sa k veci doznali.

Niektoré prípady zo Slovenskej republiky, pri ktorých bola využitá pachová stopa:[15]

- lúpež v súbehu ublíženia na zdraví s následkom smrti prevádzkárky na benzínovej prevádzke AGIP Budča – na základe pachovej stopy identifikovaný jeden z dvoch páchateľov (neskôr po výsluchu podozrivej osoby zaistená zbraň vylovená z rieky a identifikovaná cez balistiku),
- séria trestných činov lúpeží čerpacích staníc v banskobystrickom kraji (neznámy páchateľ vykonával lúpeže niekoľko mesiacov). Na základe jednej pachovej stopy zistená podozrivá osoba, následne bolo vykonané sledovanie osoby, zadržanie pri skutku, domová prehliadka a doznanie páchateľa,
- vražda nebohého X.Y v byte Banská Bystrica. Bolo vytypovaných 12 osôb k pachovej identifikácii, pričom jedna bola identifikovaná pachovou stopou, následne vykonaná DNA, ktorá bola potvrdená,
- vražda v obci Bušince – na základe pachovej stopy identifikovaná podozrivá osoba, následne výsluchom svedkov usvedčená, neskôr aj samotným doznaním páchateľa,
- vražda osoby mužského pohlavia v meste Medzev, okres Košice – okolie, časť Šugovská dolina. Na základe pachovej stopy identifikovaná podozrivá osoba, následne výsluch svedkov, rekognícia, konfrontácia.

Vyššie uvedené prípady dokazujú, že v Slovenskej republike sa pachová stopa využíva viac menej ako operatívna informácia, ktorá slúži na preverenie vyšetrovacej verzie a následne po identifikovaní podozrivej osoby sa vždy zhromaždia aj ďalšie dôkazy, ktoré vyšetrovaciu verziu potvrdzujú a ktoré usvedčujú páchateľa. T.j. preukázanie viny a odsúdenie páchateľa stojí na komplexe a širšom súbore viacerých dôkazov, ktoré orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia ako celok vo vzájomných súvislostiach. Pachová stopa teda nie je nikdy jediným usvedčujúcim dôkazom, ktorý by slúžil na odsúdenie páchateľa.

3. Judikatúra Najvyššieho súdu Slovenskej republiky[16]

3.1. Uznesenie NS SR, sp. zn. 4Tdo 49/2016

Slovenský najvyšší súd sa už v roku 2017 vyjadril k možnosti využitia pachovej stopy a pachovej identifikácie v trestnom konaní, ktorú jednoznačne potvrdil ako možný dôkaz v trestnom konaní, avšak len ako dôkaz nepriamy:[17]

[14] HUTKOVÁ, E. – KRUPOVÁ, I. *Pachová stopa ako dôkaz. Psy pracujú na 100 percent.* https://www.noviny.sk/krimi/252048-pachova-stopa-ako-dokaz-psy-pracuju-na-100-percent,zverejnené 22.8.2017, navštívené 15.3.2025.

[15] Informácie poskytnuté pracovníkmi Oddelenia pachovej identifikácie.

[16] Ďalej aj ako „NS SR“ alebo „Najvyšší súd SR“.

[17] Uznesenie NS SR, sp. zn. 4Tdo 49/2016, zo dňa 6.6.2017.

„Metóda využitia pachovej stopy pre identifikáciu podozrivej osoby z pohľadu platného dôkazného práva v trestnom konaní nie je v Trestnom poriadku výslovne upravená. Z tohto dôvodu sa pri dokazovaní pachovou stopou v trestnom konaní použije všeobecná smernica obsiahnutá v § 119 ods. 2 Trestného poriadku (aktuálne § 119 ods. 3 TP[18])*: „Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona.“*

Súčasná judikatúra uznáva výsledky pachovej identifikácie ***len ako dôkaz nepriamy, použiteľný len v uzavretom kruhu nepriamych dôkazov, alebo ako dôkaz podporný k priamemu dôkazu****. Pachová identifikácia sama o sebe preto nemôže slúžiť ako hlavný usvedčujúci dôkaz viny obžalovaného, ale musí byť doplnená inými dôkazmi. Dôvodov, prečo môže byť pachová stopa hodnotená len ako nepriamy dôkaz je nie koľko:*

Pachová stopa je založená na použití vycvičených psov, ktorí sú schopní stotožniť pach človeka zaistený z dvoch predmetov alebo miest, avšak pes (rovnako ako človek) sa môže mýliť. Výsledky nie je možné overiť exaktnou vedeckou metódou, ide hlavne o to, či pachová stopa je vhodná a spôsobilá pre individuálnu identifikáciu ľudského jedinca, aké má táto stopa vlastnosti, či je technickými prostriedkami zistiteľná a či je vycvičený pes schopný túto stopu identifikovať. Toto platí aj napriek tomu, že v súčasnosti, (na rozdiel od doterajších len empirických zistení bola vedecky preukázaná existencia molekúl, ktoré umožňujú individuálnu identifikáciu páchateľa trestného činu a bola potvrdená mimoriadna schopnosť vycvičených psov takúto identifikáciu vykonať. Páchateľ mohol na mieste činu zanechať podvrhnutú pachovú stopu (v posudzovanom prípade obvinený bežne prichádzal na miesto činu a celkom bežne tam zotrvával aj po dlhšiu dobu, keďže tam chodil za priateľkou).

Aj napriek zachovania prísnych požiadaviek odberu a porovnania pachových stôp policajnými orgánmi, aj za predpokladu ich prevedenia nespochybniteľným spôsobom dôkazy používajúce pachové stopy sú nepriame a ako jediné neobstoja, pretože preukazujú, že obvinený bol na mieste činu alebo ináč preniesol pach na veci súvisiace s trestnou činnosťou, ale nepreukazujú, že čin priamo spáchal. ***Preto je potrebné, aby tento dôkaz nebol pre uznanie viny jediným, osamoteným.****“*

3.2. Uznesenie NS SR, sp. zn. 4Tdo 43/2017

V tomto novšom rozhodnutí sa zasa NS SR zaoberal otázkou vykonávania a priebehu pachovej identifikácie, pričom konštatoval, že obhajca obvineného nie je oprávnený zúčastniť sa pachovej identifikácie vykonávajúcej policajtom so služobným psom.[19]

„Pachová identifikácia je veľmi špecifický spôsob zabezpečovania/získavania dôkazu a jeho špecifiká sa odrážajú aj v možnostiach obhajcu a obvineného zúčastniť sa na tomto úkone, čo však nie je v rozpore s právom na obhajobu a nezakladá to ani nezákonnosť vykonania dôkazu, pretože si to vyžaduje podstata úkonu. Keďže výsledok porovnávania psom nie je možné overiť inými spôsobmi (ľudskými zmyslami ani inými exaktnými metódami), je podstatné, aby úkon prebehol striktne v súlade so stanovenými postupmi, ktoré sa časom vyvíjajú a formujú. Dodržanie nastavených pravidiel je tiež v záujme obvineného. Hoci sa v súdnej praxi vyskytli rozhodnutia, podľa ktorých má proces porovnávania pachovej stopy z miesta činu s pachovou stopou konkrétnej osoby prvky rekognície i vyšetrovacieho pokusu, čoho konzekvenciou je možnosť obhajcu a obvineného zúčastniť sa na takomto úkone v určitom štádiu konania, je treba brať zreteľ na postupný vývoj v tejto oblasti na základe poznatkov z praxe a s tým súvisiace zmeny úpravy niektorých postupov. Rovnako je nutné podotknúť, že uvedený názor vyslovili súdy v konkrétnej právnej veci a takéto rozhodnutie nie je záväzné erga omnes. Ako správne podotkol aj súd nižšieho stupňa, nejde o zjednocujúce stanovisko ani judikatúrne riešenú problematiku. V uvedenom

[18] Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, ďalej aj ako „Trestný poriadok“ alebo „TP“.

[19] Uznesenie NS SR, sp. zn. 4Tdo 43/2017, zo dňa 7.4.2020.

kontexte preto nehrá úlohu skutočnosť, že obhajca obvineného požiadal o účasť na vyšetrovacích úkonoch. Z hľadiska dosiahnutia správneho a spoľahlivého výsledku pachového porovnávania sa iné osoby okrem psovoda, resp. osoby rozmiestňujúcej pachovú vzorku, nemohli pachovej identifikácie zúčastniť priamo, keďže by sa mohli stať zdrojom rušivého vplyvu s negatívnym dopadom na závery porovnávania. Súd prvého stupňa správne k tejto otázke podotkol, že ani pri iných úkonoch, ako je napríklad pitva či porovnanie vzoriek DNA alebo odtlačkov prstov, nebýva prítomný obhajca či iná osoba, pričom takýto postup neznižuje relevantnosť uskutočneného úkonu a už vôbec nemá vplyv na jeho zákonnosť, pokiaľ sa v konaní nepreukáže opak.“

4. Judikatúra Ústavného súdu Českej republiky[20]

Treba konštatovať, že ani česká judikatúra nespochybňuje vierohodnosť alebo spoľahlivosť pachovou identifikáciou, avšak nepripúšťa výsledok tejto identifikácie ako jednoznačný usvedčujúci dôkaz o vine páchateľa, ale iba ako dôkaz podporný, ktorý musí stáť v kombinácií s inými dôkazmi.

4.1. Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1098/15

V Českej republike sa Ústavný súd ČR musel zaoberať viac krát podaniami, ktoré namietali objektívnosť a vedeckosť pachovej identifikácie. Aj ÚS ČR však potvrdil podobne ako slovenský Najvyšší súd SR, že pachová stopa môže byť v konaní dôkazom, a to dôkazom nepriamym:

„Výsledek metody pachové identifikace je podle ÚS typickým nepřímým důkazem, který potvrzuje skutečnost, že se určitá fyzická osoba dostala do kontaktu s předmětem, z něhož byla stopa sejmuta, nikoli že určitá osoba přímo spáchala trestný čin. Musí tedy existovat další skutečnosti, které vytvoří uzavřený řetěz důkazů, resp. nesmí existovat žádná jiná reálná možnost, že by se činu mohl dopustit někdo jiný než osoba obviněná. Jinak řečeno, aby důkaz pachovou identifikací byl dostačující, je třeba, aby tento důkaz nebyl pro uznání viny důkazem jediným, osamoceným.“[21]

ÚS ČR v predmetnom náleze nadviazal na svoju predchádzajúcu judikatúru, podľa ktorej je použitie pachových stôp ako nepriameho alebo podporného dôkazu pripustené, resp. podľa ktorej nie je všeobecná vierohodnosť samotného dôkazu pachovou skúškou spochybňovaná.[22]

Pre ústavne konformnú použiteľnosť dôkazu metódou pachovej identifikácie je významné naplnenie požiadaviek kladených najmä na spôsob jej vykonania a preskúmanie správnosti jej vykonania.[23] ÚS ČR v nadväznosti vo svojom náleze tiež sformuloval požiadavky na ústavne konformné vykonanie dôkazu metódou pachovej identifikácie.[24] ÚS ČR uviedol okrem iného aj:

„Pro použitelnost důkazu metodou pachové identifikace má velký význam například i to, zda byly stopy sejmuty a uchovány řádně, zda nedošlo k jejich záměně, nebo k tzv. přenosu (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2003 sp. zn. 4 Tz 107/2002) a zda nedošlo k nepřípustné manipulaci při ztotožňování stopy [srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2008 sp. zn. 3 Tdo 1207/2008; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2015 sp. zn. 6 Tdo 194/2015; nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2003 sp. zn. IV. ÚS 10/02 (N 84/30 SbNU 287)].“[25]

ÚS ČR sa však zároveň vyjadroval k objektívnosti a vedeckosti metódy pachovej identifikácie:

„Ústavní soud v tomto nálezu nejen navázal na svoji předchozí judikaturu, týkající se pachových stop jako nepřímého důkazu v trestním řízení, ale přistoupil rovněž k původní analýze

[20] Ďalej aj ako „ÚS ČR“ alebo „Ústavný súd ČR“.
[21] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1098/15 zo dňa 22.3.2016, bod 36.
[22] Pachové stopy jako nepřímý důkaz v trestním řízení, Ústavní soud, IV. ÚS 1098/15, *Trestněprávní revue*, č. 6/2016, s. 146, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.
[23] Pachové stopy jako nepřímý důkaz v trestním řízení, Ústavní soud, IV. ÚS 1098/15, *Trestněprávní revue*, č. 6/2016, s. 146, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.
[24] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1098/15 zo dňa 22.3.2016, bod 47.
[25] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1098/15 zo dňa 22.3.2016, bod 37.

metody pachové identifikace, a to jak z hlediska jejího používání v trestních věcech, tak také z hlediska předpisů a programů pro její aplikaci a vývoje metod vědeckého zkoumání tzv. pachových stop. Uvedená analýza byla provedena prostřednictvím komparace zahraničních právních úprav a odborné literatury, ze které vyplývá, že i když se způsoby provedení metody pachové identifikace v detailech v různých zemích odlišují, jedno mají společné – cílem je určit, že individuální pach podezřelého/obviněného se nachází na místě činu nebo na věcech, které se spácháním činu skutkově souvisejí.“[26]

ÚS ČR v odôvodnení daného nálezu poukázal tiež na výsledky unikátneho vedeckého výskumu Ústavu analytické chemie, Fakulty chemicko-inženýrské Vysoké školy chemicko-technologické v Praze [Projekt VF20142015036 – Pachová signatura (2014-2015, MV0/VF)]:

„… jehož cílem bylo a je zkoumání molekulové podstaty tzv. lidské pachové signatury, o které se věří, že je pro lidského jedince jedinečná, časově stálá a kterou cvičený pes umí jednoznačně rozpoznat. Při výzkumu byla potvrzena existence skupiny molekul obsažených v pachové stopě člověka, která má vlastnosti aktivní pachové signatury. Bylo zjištěno, že tento soubor molekul je chemicky velmi stabilní a samotné molekuly mají relativně malou těkavost, což odpovídá zkušenostem kriminalistů. Tyto molekuly se podařilo oddělit od ostatních molekul pachového vzorku, přičemž pomocí speciálně cvičených psů bylo prokázáno, že oddělená skupina molekul umožňuje jednoznačnou identifikaci člověka. Provedené pokusy ukazují, že čichový orgán psů je na molekuly pachové signatury o několik řádů citlivější než současné možnosti instrumentální chemické analýzy.“[27]

ÚS ČR tiež nevylúčil do budúcna aj možnosť prístrojovej pachovej identifikácie: *„Nicméně výsledky dosavadního výzkumu pachové stopy ukazují, že olfaktorická identifikace pachatele podle pachové stopy nalezené na místě činu je principiálně možná. Taková objektivní identifikace jako případný důkaz by zřejmě měla větší váhu u soudu, než je tomu mu v případě použití psa. Avšak aby toto bylo možné, je nezbytné radikálně změnit metodiku odběru pachové stopy.“* [28]

Záverom k tomuto judikátu je potrebné uviesť, že ÚS ČR ústavnú sťažnosť zamietol, pretože dospel k záveru, že neboli porušené ústavné práva sťažovateľa.[29]

4.2. Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 2773/20-2

Na predchádzajúce rozhodnutie Ústavného súdu ČR nadviazalo neskoršie rozhodnutie ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 2773/20-2, zo dňa 15.2.2022, v ktorom už ÚS ČR konštatoval porušenie ústavných práv sťažovateľov a to najmä s ohľadom na to, že v predchádzajúcom rozhodnutí ÚS ČR jednoznačne sformuloval požiadavky na vykonávanie pachovej identifikácie, a teda nie je možné pri jej vykonaní vychádzať z predošlých interných predpisov Policie ČR, ale je potrebné v súlade s aktuálnym vedeckým poznaním a vývojom prispôsobiť tieto postupy novým poznatkom:

„Byla-li metoda pachové identifikace provedena v době platnosti Pokynu č. 9/2009, musela být identifikace provedena nejméně za použití standardů plynoucích z daného pokynu, ovšem tyto standardy představovaly jen určité minimum požadavků na použití tohoto důkazu. Současně bylo s ohledem na závěry nálezu sp. zn. IV. ÚS 1098/15 povinností rozhodujícího soudu reflektovat aktuální poznatky vědeckého zkoumání této metody. Přísnost, kterou je nutno na dodržování těchto standardů klást, je přitom logicky větší za situace, kdy důkazní situace není jednoznačná a kdy

[26] Pachové stopy jako nepřímý důkaz v trestním řízení, Ústavní soud, IV. ÚS 1098/15, *Trestněprávní revue*, č. 6/2016, s. 146, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.
[27] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1098/15 zo dňa 22.3.2016, bod 32.
[28] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1098/15 zo dňa 22.3.2016, bod 32.
[29] Pachové stopy jako nepřímý důkaz v trestním řízení, Ústavní soud, IV. ÚS 1098/15, *Trestněprávní revue*, č. 6/2016, s. 146, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.

vedle tohoto nepřímého důkazního prostředku neexistují jednoznačné důkazy další, jako je tomu v nyní posuzované věci.“[30]

Zároveň ÚS ČR potvrdil, že dôkaz pachovou stopou môže byť len nepriamym dôkazom:

„Ústavní soud k tomu konstatuje, že ve své rozhodovací praxi použití pachových stop jako nepřímého nebo také podpůrného důkazu opakovaně připustil, resp. nezpochybnil obecnou věrohodnost samotného důkazu pachovou zkouškou. Stejně tak ale připomněl, že na základě tohoto důkazu je obecně možno dospět pouze k závěru, že se určitá osoba v blíže neurčené době s největší pravděpodobností nacházela na určitém místě. Nelze tedy pouze z něj jednoznačně a bez důvodných pochybností dovodit, že se taková osoba též dopustila trestného činu, který se na daném místě stal. Musí naopak existovat další skutečnosti, které vytvoří uzavřený řetězec důkazů, resp. nesmí existovat žádná jiná reálná možnost, že by se činu mohl dopustit někdo jiný než osoba obviněná či později obžalovaná.“[31]

„I v případě, že by postup orgánů činných v trestním řízení při provádění důkazu metodou pachové identifikace z hlediska požadavků kladených právní úpravou i judikaturou obstál, představovaly by pachové stopy jen jediný nepřímý a podpůrný důkaz, na jehož výlučném základě by nebylo možno dospět k uznání viny stěžovatelů.“[32]

ÚS ČR ústavným sťažnostiam oboch sťažovateľov vyhovel a rozhodol, že napadnutými rozhodnutiami bolo porušené právo sťažovateľov na súdnu ochranu zaručené čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd č. 23/1991 Sb. a zásada prezumpcie neviny zakotvená v článku 1 ods. 40 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd č. 23/1991 Sb. a čl. 6 ods. 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach. V nadväznosti na to napadnuté rozhodnutia zrušil.[33]

Neustály rozvoj na poli vedy a techniky núti aj orgány činné v trestnom konaní pracovať s najnovšími poznatkami, metódami a spôsobmi pri objasňovaní trestnej činnosti. Je teda povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní reflektovať zmeny nielen na poli právnej úpravy, ale aj v oblasti súdnej judikatúry. Ak súd pri jeho rozhodovaní nevyhovie týmto požiadavkám, nemožno jeho rozhodnutia považovať za zákonné.[34]

4.3. Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1986/21

Podobne rozhodoval o ústavnej sťažnosti ÚS ČR spochybňujúcej správnosť vykonania pachovej identifikácie aj v konaní sp. zn. IV. ÚS 1986/21, kde takisto vyslovil porušenie ústavných práv sťažovateľa nálezom zo dňa 22.3.2022.

„V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2773/20 Ústavní soud vyslovil nosný právní závěr, že odsuzující rozsudek a rozhodnutí vydaná v opravných řízeních na něj navazujících porušily ústavně zaručená základní práva stěžovatele právě vzhledem k tomu, že byl odsouzen na základě důkazu tzv. metodou pachové identifikace provedenou v rozporu s požadavky vyjádřenými v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1098/15, a tedy nespolehlivým způsobem, ačkoliv pro závěr o jeho vině neexistoval uzavřený řetězec nepřímých důkazů ani žádný přímý důkaz.“[35]

„Stěžovatel usiloval o obnovu řízení především předložením dalšího důkazu, kterým by obecné soudy přesvědčil právě o tom, že jeho ztotožnění metodou pachové identifikace nebylo dosaženo v souladu s aktuálními vědeckými požadavky a s potřebnou mírou spolehlivosti, že k tomuto důkazu obecné soudy neměly přihlížet a že kdyby takto postupovaly, skutkový závěr o jeho vině by nemohl obstát.“[36]

[30] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 2773/20-2 zo dňa 15.2.2022, bod 51.
[31] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 2773/20-2 zo dňa 15.2.2022, bod 50.
[32] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 2773/20-2 zo dňa 15.2.2022, bod 57.
[33] Pachová stopa jako důkaz o vině. Ústavní soud sp. zn. IV. ÚS 2773/20-2 ze dne 15. 2. 2022. IUS FOCUS, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.
[34] Pachová stopa jako důkaz o vině. Ústavní soud sp. zn. IV. ÚS 2773/20-2 ze dne 15. 2. 2022. IUS FOCUS, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.
[35] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1986/21 zo dňa 22.3.2022, bod 14.
[36] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1986/21 zo dňa 22.3.2022, bod 26.

„Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2773/20 konstatoval, že v provedeném ztotožnění stěžovatele metodou pachové identifikace se vyskytly ústavněprávní deficity, které měly obecné soudy rozpoznat již v nalézacím řízení či v řízení o odvolání nebo o dovolání a měly na ně adekvátně zareagovat. Pro nynější ústavní stížností napadená rozhodnutí z toho lze logicky dovodit, že stejně tak měly učinit i v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení a v na ně navazujícím stížnostním řízení, v nichž stěžovatel předložil další důkaz, který měl tyto vady prokazovat.“[37]

„Tento důkaz, tj. znalecký posudek podrobně se zabývající spolehlivostí způsobu, jakým byla ve stěžovatelově případě metoda pachové identifikace provedena, přitom vzhledem k předmětnému závaznému právnímu závěru nálezu sp. zn. IV. ÚS 2773/20 v nynějším individuálním případě odpovídá interpretaci pojmu "nový důkaz" tak, jak jej vymezují judikaturní závěry Ústavního soudu vzpomenuté výše v části VI. tohoto nálezu, neboť ústavní deficity metody pachové identifikace při ztotožnění stěžovatele měly obecné soudy dle dříve vysloveného závazného názoru Ústavního soudu rozpoznat i bez něj. Vadu, kterou zatížil krajský soud odsuzující rozsudek, tak zopakoval i ve svém napadeném usnesení. Toto pochybení nenapravil ani vrchní soud napadeným usnesením. Oba obecné soudy tím upřely stěžovateli právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť ačkoliv předložil nový důkaz svědčící o zásadních vadách klíčového usvědčujícího důkazu, návrh na povolení obnovy řízení zamítly.“[38]

Z uvedených záverom Ústavného súdu ČR vyplynulo, že ÚS ČR sformuloval vo svojom rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 1098/15 zo dňa 22.3.2016 nové požiadavky na vykonanie metódy pachovej identifikácie a v prípade, že tieto neboli v konkrétnom prípade rešpektované, je toto porušením ústavných práv sťažovateľa a rozhodnutia vydané bez zohľadnenia „nových metodických požiadaviek“ sú spôsobilé na obnovu konania v zmysle vyššie uvedeného.

5. Názory odporcov pachovej identifikácie

John Bok je zakladateľ Spolku Šalamoun, pričom pravidelne vyjadruje svoje pochybnosti o spoľahlivosti pachových stôp.[39] Spolu s ďalšími členmi spolku upozorňuje na prípady, kde boli jednotlivci nespravodlivo odsúdení na základe tejto metódy a apeluje na potrebu reformy v jej používaní. Spolok Šalamoun zaslal v roku 2021 Ústavnému súdu Českej republiky dokument typu *amicus curiae*, v ktorom podrobne rozoberá problematiku používania pachových stôp ako dôkazného prostriedku v trestnom konaní.[40] V tomto dokumente spolok upozorňuje na viaceré kľúčové body:

- **Nespoľahlivosť metódy pachovej identifikácie**: Spolok poukazuje na vedecký výskum realizovaný v rokoch 2010 až 2015 na objednávku Ministerstva vnútra ČR, ktorý uskutočnila Česká poľnohospodárska univerzita v Prahe. Výsledky tohto výskumu naznačili, že metóda pachovej identifikácie, tak ako bola v tom čase vykonávaná, mala vysokú mieru chybovosti, čo ju robí nevhodnou ako dôkaz v trestnom konaní. Konkrétne sa zistilo, že výsledky porovnávania pachov boli na úrovni náhody, a preto sa neodporúčalo používať túto metódu ako dôkaz. Spolok Šalamoun tvrdí, že jedným z výsledkov tohto výskumu je certifikovaná metodika, ktorá v súvislosti so záväzným pokynom ŘSPP PČR 9/2009 a jeho použitím konštatuje záver, že neodporúča využívať metódu pachovej identifikácie za súčasného postupu ako dôkaz v trestnom konaní. Spolok Šalamoun tiež tvrdí, že bez ohľadu na aktuálnu certifikovanú metodiku nedošlo najmä zo strany

[37] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1986/21 zo dňa 22.3.2022, bod 27.
[38] Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1986/21 zo dňa 22.3.2022, bod 28.
[39] Spolek Šalamoun. *Pachová identifikace v roce 2021* [online]. Dostupné z: https://spoleksalamoun.com/2021/12/15/pachova-identifikace-v-roce-2021/, navštívené 15.3.2025.
[40] Spolek Šalamoun. *Amicus curiae brief ve věci ústavních stížností Martina Skalického a Miloše Zezuly projednávaných ve spojeném řízení pod sp. zn. IV. ÚS 2773/20* [online]. Dostupné z: https://www.epochtimes.cz/wp-content/uploads/2021/08/spolek_salamoun_-_ustavni_soud_-_8.8.2021.pdf, navštívené 15.3.2025.

Policajného prezídia ČR k žiadnemu posunu pri používaní metódy pachovej identifikácie podľa pokynu ŘSPP 9/2009 pri dokazovaní v trestnom konaní.

- **Nedostatočná metodológia a ovplyvnenie výsledkov:** V dokumente sa kritizuje skutočnosť, že psovodi boli vopred informovaní o umiestnení vzoriek, čo mohlo viesť k nevedomému ovplyvneniu psov počas identifikácie. Tento postup je v rozpore s vedeckými štandardmi, ktoré vyžadujú tzv. "double-blind" metodológiu, kde ani psovod, ani pes nevedia, kde sa nachádza cieľová vzorka, aby sa predišlo možnému skresleniu výsledkov. ČR je jedinou krajinou v Európe, kde si psovod sám zostavuje tzv. radu pachových konzerv a zároveň je ČR jedinou krajinou v Európe, kde psovod pozná umiestnenie správnej pachovej konzervy.
- **Medzinárodné stanoviská a prax:** Spolok Šalamoun tiež poukazuje na medzinárodné skúsenosti, kde bola metóda pachovej identifikácie pre svoju nespoľahlivosť opustená. Napríklad v Holandsku bola táto metóda v roku 2011 zakázaná po škandále, keď sa zistilo, že psovodi si navzájom oznamovali umiestnenie cieľových vzoriek, čo viedlo k ovplyvňovaniu výsledkov.[41] Spolok Šalamoun pozná závery výskumu na overenie spoľahlivosti metódy tzv. pachovej identifikácie, ktorý realizoval so svojím tímom prof. Tadeusz Jezierski – Institute of Genetics and Animal Breeding of Polish Academy of Sciences, Jastrzębiec, pričom záverom tohto výskumu bolo neodporúčanie využívania metódy tzv. pachovej identifikácie v trestnom konaní. Na základe tohto výskumu bol celý proces metódy pachovej identifikácie v Poľsku zmenený.
- **Výzva na prehodnotenie používania metódy pachovej identifikácie:** Na základe týchto skutočností Spolok Šalamoun vyzval Ústavný súd, aby si vyžiadal závery uvedeného výskumu a zabezpečil ich implementáciu do praxe. Cieľom je zabrániť používaniu metódy, ktorá je považovaná za vedecky prekonanú a za súčasných podmienok nedôveryhodnú, čím by sa predišlo možným justičným omylom a zabezpečila sa spravodlivosť v trestnom konaní. Okrem toho spolok Šalamoun odporúča, aby predsedovia všetkých súdov oboznámili sudcov trestných senátov so závermi uvedeného výskumu. Taktiež vyzýva sústavu štátnych zastupiteľstiev, aby v prípadoch, kde bola metóda pachovej identifikácie použitá ako dôkaz, zvážili postup podľa § 280 ods. 5 Trestního řádu, čo môže viesť k obnoveniu konania v prípade zistenia nových skutočností. Spolok tiež upozorňuje na potrebu zmeny metodiky a postupov pri vykonávaní pachovej identifikácie, aby sa zabezpečila ich spoľahlivosť a eliminovali sa riziká nesprávnych identifikácií. Zdôrazňuje význam dodržiavania medzinárodných štandardov a odporúčaní odborníkov v tejto oblasti. Spolok tiež upozorňuje na prípady, ako sú Ján Eliáš, Lukáš Nečesaný či Martin Balhar, kde bola metóda pachovej identifikácie kľúčovým dôkazom vedúcim k odsúdeniu, pričom neskôr vyšli najavo pochybnosti o jej spoľahlivosti. Tieto prípady poukazujú na riziko justičných omylov spojených s používaním tejto metódy.

Podľa spolku Šalamoun tento dokument teda slúži ako apel na súdnu moc, aby zohľadnila najnovšie vedecké poznatky a medzinárodné skúsenosti pri hodnotení dôkazov založených na pachových stopách, a tým zabezpečila spravodlivosť v trestnom konaní.

6. Aktuálna situácia v Českej republike

Identifikácia podľa pachu v súčasnosti prístrojovou metódou ani v ČR vykonávaná nie je, iba prostredníctvom cvičeného psa: *„Pachová stopa nemůže být individuálně identifikována smyslovými orgány člověka ani technickými prostředky – k individuální identifikaci je třeba využít speciálně vycvičeného psa.“*[42]

[41] Spolek Šalamoun. 30 let byl používán důkaz v trestním řízení, který je zcela nevěrohodný [online]. Dostupné z: https://spoleksalamoun.com/2021/08/09/30-let-byl-pouzivan-dukaz-v-trestnim-rizeni-ktery-je-zcela-neverohodny/, navštívené 15.3.2025.

[42] SVÁTKOVÁ, K. Kriminalistická odorologie. *Trestněprávní revue*, č. 3/2024, s. 170, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.

Kynologickým záležitostiam sa v ČR venuje Odbor služobnej kynológie a hipológie Policajného prezídia v Prahe. Tento odbor zabezpečuje prípravu psovodov a ich psov a vytvára normy a predpisy pre služobnú kynológiu.[43] Psy sú u polície ČR využívané predovšetkým na ochranu svojho psovoda, pátranie po páchateľovi a jeho prenasledovanie či na pátranie po nezvestných osobách. Psy sú tiež ďalej užívané cudzineckou políciou pri pátraní po osobách ukrytých vo vozidlách alebo je možné ich využiť na kontrolu letísk a iných miest, kde sa vyskytuje veľká koncentrácia osôb. Na týchto miestach policajné psy pátrajú predovšetkým po výbušninách a ich stopách a celkovo pomáhajú svojmu psovodovi s udržiavaním poriadku. V kriminalistickej odorológii sa využíva služobný pes na identifikáciu pachu konkrétnej osoby za pomoci tzv. pachových konzerv.[44]

Postup pri pachovej identifikácii sa po vydaní nálezu ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1098/15 zo dňa 22.3.2016 riadi novým pokynom policajného prezidenta č. 313 z 28.12.2017 o pachovej identifikácii osôb, ktorý už zohľadňuje požiadavky tohto rozhodnutie ÚS ČR. Napriek zavedeniu novej metodiky však stále pretrvávajú určité riziká pri realizácií pachovej identifikácie:[45]

- **Nejednotnosť** je videná napríklad v spôsobe prepravy pachových konzerv alebo ich skladovaní, odbere odtlačkov pachovej stopy či pachovej vzorky osoby,
- **Spôsob vykonávania komparácie:** Toto riziko naráža na spochybniteľnosť samotného porovnania a možnosť napadnutia validity odborných vyjadrení na súde z dôvodu spôsobu jeho vykonávania. V minulosti totiž ešte nebol v platnosti nový pokyn policajného prezidenta č. 313 z 28.12.2017, o pachovej identifikácii osôb, ktorý zakotvil **povinnosť rozmiestnenia pachových konzerv expertom**, teda nie psovodom, ako tomu bolo pri úprave predchádzajúcej. Osobne sa teda domnievam, že tento bod už nepredstavuje v súčasnej dobe hrozbu pre aplikačnú prax.
- **Dodržiavanie stanovených postupov pri práci na mieste činu:** Správny postup pri snímaní odtlačku pachovej stopy či odbere pachovej vzorky osoby je kľúčový – jeho nedodržanie má za následok absolútnu stratu dôkazu.

Dôkaz pachovou stopou bol v minulosti predmetom mnohých výhrad zo strany odbornej verejnosti, čo sa týka jeho vierohodnosti, a to najmä z dôvodu spôsobu vykonávania samotnej olfaktorickej komparácie. V reakcii na kritiku odborníkov na metódu pachovej identifikácie boli ich návrhy inkorporované do súčasnej úpravy obsiahnutej v Pokyne policajného prezidenta č. 313 z 28.12.2017 o pachovej identifikácii osôb. Aktuálna úprava dostatočne reaguje na vytýčené problémy, ktorými boli najmä stavanie pachových konzerv psovodom, ktorý následne vykonával so psom metódu pachovej identifikácie, a teda mohol prácu psa nevedome ovplyvniť.[46]

Ústavný súd ČR v náleze zo dňa 25.2.2019, sp. zn. II. ÚS 2587/2018 uviedol: *„Ústavný súd ešte na záver pripomína, že vo svojom vyššie citovanom náleze sp. zn. IV. ÚS 1098/15 z 22. 3. 2016 (N 47/80 ZbNU 573), ktorý bol vydaný v konaní vedenom proti prvému sťažovateľovi, uviedol ako jednu z podmienok ústavne konformného vykonania metódy pachovej identifikácie skutočnosť, že vykonávaná metóda pachovej identifikácie reflektuje aktuálnu vedecké poznatky skúmanie tejto metódy (bod 47. cit. nálezu).“*[47]

Nový pokyn policajného prezidenta č. 313/2017, o pachovej identifikácii osôb, účinný od 1.4.2018 zistené poznatky zjavne reflektuje. Týmto pokynom dochádza k odklonu od predchádzajúcej praxe smerom k európskym štandardom, keď napríklad priebeh pachovej skúšky

[43] TEXL, D. Služební pes a jeho využití v policejní praxi. *https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/sluzebni-pes-jeho-vyuziti-v-policejni-praxi*, zverejnené 27.1.2022, navštívené 15.3.2025.
[44] TEXL, D. Služební pes a jeho využití v policejní praxi. *https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/sluzebni-pes-jeho-vyuziti-v-policejni-praxi*, zverejnené 27.1.2022, navštívené 15.3.2025.
[45] SVÁTKOVÁ, K. Kriminalistická odorologie. *Trestněprávní revue*, č. 3/2024, s. 170, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.
[46] HAVELKOVÁ, R. – JIRÁSKO, V. Využití pachové identifikace v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, č. 9/2019, s. 192, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.
[47] Nález ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 2587/2018 zo dňa 25.2.2019, bod 4.

sa už novo zaznamenáva formou videodokumentácie, ktorá musí kontinuálne zachytávať celý priebeh porovnania vrátane rozmiestňovania príslušných pachových konzerv.[48]

Napriek tomu aj po prijatí nového metodického pokynu sa stretávame aj s názormi odborníkov, ktorí aj v dnešnej dobe polemizujú nad použiteľnosťou pachovej stopy ako dôkazu: *„Použiteľnosť tohto dôkazu v trestnom konaní je však trochu problematická. A priori trestným poriadkom vylúčená nie je, avšak v praxi sa príliš nevyužíva. Pokiaľ sa výnimočne použije, bude sa jednať o nepriamy dôkaz, pretože môže preukázať iba to, že určitá osoba bola na určitom mieste alebo že nakladala s určitou vecou. Vždy je však nutné klásť dôraz na kvalitu vykonania experimentu, aby mohol byť pred súdom použiteľný a nebol vylúčený ako nepoužiteľný dôkaz napr. pre procesné vady (chybné označenie pachovej konzervy, malý počet pokusov, nedostatok časového odstupu medzi jednotlivými pokusmi a pod.).“* [49]

Záver

Na základe vyššie uvedenej analýzy je možné konštatovať, že metóda pachovej identifikácie vykonávaná pomocou špeciálne vycvičených psov je v Slovenskej aj Českej republike bežne používaná v kriminalistickej praxi. Hoci hodnovernosť a vedeckosť tejto metódy súdnymi rozhodnutiami spochybnená nebola, spoľahlivosť tejto metódy však závisí od podmienok vykonania tejto identifikácie a od samotnej metodiky, ako sa táto identifikácia vykonáva. Bolo by preto nesprávne porovnávať výkon pachovej identifikácie a jej výsledky v dvoch rôznych štátoch v konkrétnom prípade medzi ČR a SR, kde je zaužívaná v každom štáte odlišná a špecifická metodika. Aj tak sa ale na našom území jedná iba o dôkaz pomocný, nepriamy, s nižšou preukaznou hodnotou, než je tomu napríklad pri dôkazoch odtlačkami prstov či analýzou DNA a používa sa v trestnom konaní len v kombinácií s inými dôkazmi.

Keďže sa jedná o dôkaz získaný prostredníctvom čuchového ústrojenstva špeciálne vycvičeného psa, napríklad vo Veľkej Británii, Španielsku či Švajčiarsku je takýto dôkaz úplne odmietaný, psy tu sú však používané na operatívne práce, ako je napríklad vyhľadávanie drog, výbušnín a pod.[50] Napriek tomu však zo záverov tohto článku vyplýva, že Slovenská republika túto metódu zvláda využívať vedecky i ústavne konformným spôsobom ako jedna z mála krajín vo svete a preto by sme ju nemali a priori odmietať, ale naopak – podporiť túto jedinečnú možnosť objasniť trestnú činnosť aj prostredníctvom tejto metódy a prispieť tak k bezpečnosti a ochrane celej spoločnosti.

Zoznam bibliografických odkazov

BLAŽEK, R. *Kriminalistika.* Šamorín : Heuréka. 2016, 263 s. ISBN 978-80-8173-030-6

HAVELKOVÁ, R. – JIRÁSKO, V. Využití pachové identifikace v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, č. 9/2019, s. 192, www.beck-online.cz

https://www.csfd.sk/film/1434418-pachova-stopa/prehlad/

https://spoleksalamoun.com/

HUTKOVÁ, E. – KRUPOVÁ, I. *Pachová stopa ako dôkaz. Psy pracujú na 100 percent.* https://www.noviny.sk/krimi/252048-pachova-stopa-ako-dokaz-psy-pracuju-na-100-percent, zverejnené 22.8.2017

KRAJNÍK, V. a kol. *Kriminalistika.* Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2005, 360 s. ISBN 80-8054-356-9

[48] HAVELKOVÁ, R. – JIRÁSKO, V. Využití pachové identifikace v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, č. 9/2019, s. 192, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.

[49] TEXL, D. Služební pes a jeho využití v policejní praxi. *https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/sluzebni-pes-jeho-vyuziti-v-policejni-praxi,* zverejnené 27.1.2022, navštívené 15.3.2025.

[50] SVÁTKOVÁ, K. Kriminalistická odorologie. *Trestněprávní revue*, č. 3/2024, s. 170, www.beck-online.cz, navštívené 15.3.2025.

ŠIMOVČEK, I. a kol. *Kriminalistika.* Plzeň : Aleš Čeněk. 2011, 405 s. ISBN 978-80-7380-343-8

Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1098/15 zo dňa 22.3.2016

Nález ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 2587/2018 zo dňa 25.2.2019

Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 2773/20-2 zo dňa 15.2.2022

Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 1986/21 zo dňa 22.3.2022

Pachová stopa jako důkaz o vině. Ústavní soud sp. zn. IV. ÚS 2773/20-2 ze dne 15. 2. 2022. IUS FOCUS, www.beck-online.cz

Pachové stopy jako nepřímý důkaz v trestním řízení, Ústavní soud, IV. ÚS 1098/15, *Trestněprávní revue*, č. 6/2016, s. 146, www.beck-online.cz

Spolek Šalamoun. 30 let byl používán důkaz v trestním řízení, který je zcela nevěrohodný [online]. Dostupné z: https://spoleksalamoun.com/2021/08/09/30-let-byl-pouzivan-dukaz-v-trestnim-rizeni-ktery-je-zcela-neverohodny/

Spolek Šalamoun. Amicus curiae brief ve věci ústavních stížností Martina Skalického a Miloše Zezuly projednávaných ve spojeném řízení pod sp. zn. IV. ÚS 2773/20 [online]. Dostupné z: https://www.epochtimes.cz/wp-content/uploads/2021/08/spolek_salamoun_-_ustavni_soud_-_8.8.2021.pdf

Spolek Šalamoun. Pachová identifikace v roce 2021 [online]. Dostupné z: https://spoleksalamoun.com/2021/12/15/pachova-identifikace-v-roce-2021/

SVÁTKOVÁ, K. Kriminalistická odorologie. *Trestněprávní revue*, č. 3/2024, s. 170, www.beck-online.cz

TEXL, D. Služební pes a jeho využití v policejní praxi. *https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/sluzebni-pes-jeho-vyuziti-v-policejni-praxi*, zverejnené 27.1.2022

Ústavný zákon č. 23/1991 Sb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd

Uznesenie NS SR, sp. zn. 4Tdo 49/2016, zo dňa 6.6.2017

Uznesenie NS SR, sp. zn. 4Tdo 43/2017, zo dňa 7.4.2020

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje:

doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.
Katedra trestného práva
Právnická fakulta UK v Bratislave
Šafárikovo nám. 6, P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
radovan.blazek@flaw.uniba.sk

JUDr. Lucia Vasilik, PhD.
Katedra trestného práva
Právnická fakulta UK v Bratislave
Šafárikovo nám. 6, P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
lucia.vasilik@flaw.uniba.sk

Mgr. Roland Hochmann
Katedra trestného práva
Právnická fakulta UK v Bratislave
Šafárikovo nám. 6, P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
roland.hochmann@flaw.uniba.sk

VAZBA MLADISTVÉHO VE SVĚTLE JUDIKATURY EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

plk. v. v. PhDr. Libor GREPL, Ph.D.
Katedra trestního práva
Fakulta bezpečnostně právní
Policejní akademie České republiky v Praze

Anotácia: *Vazba obviněného, jako prostředek zajištění osoby pro účely trestního řízení, je prostředkem ultima racio ve vztahu k jiným, subsidiárním možnostem orgánů činných v trestním řízení, jak účelu vazby dosáhnout. V řízení proti mladistvému je výjimečné použití tohoto prostředku opakovaně akcentováno v nejen v příslušných právních předpisech a odborné literatuře, ale bylo v minulosti mnohokrát judikováno jak Ústavním soudem ČR, tak Evropským soudem pro lidská práva (ESLP). Recentní rozsudek ESLP ve věci Spišák proti České republice otevírá jednak otázku postupu OČTŘ při přezkumu důvodů trvání vazby mladistvého a také několik dalších otázek s touto problematikou úzce souvisejících. Předložený článek popisuje zjištěný problém, dává jej do souvislosti se staršími soudními rozhodnutími, odbornou literaturou a prezentuje i některé další úvahy, jež z posledního uvedeného rozsudku ESLP mohou vyplývat do budoucna.*

Kľúčové slová: *Vazba, mladistvý, ESLP, Ústavní soud.*

Annotation: *The custody of the accused, as a means of detention of a person for the purposes of criminal proceedings, is a means ultima racio in relation to other, subsidiary possibilities of law enforcement authorities to achieve the purpose of custody. In proceedings against juveniles, the exceptional use of this means is repeatedly emphasized not only in the relevant legal regulations and professional literature, but it has been ruled many times in the past by both the Constitutional Court of the Czech Republic and the European Court of Human Rights (ECHR). The recent judgment of the ECHR in the case of Spišák v. the Czech Republic opens up the question of the procedure of law enforcement authorities in reviewing the reasons for the continuation of juvenile detention and also several other questions closely related to this issue. The submitted article describes the problem identified, puts it in the context of older court decisions, professional literature and presents some other considerations that may arise from the last mentioned judgment of the ECHR in the future.*

Keywords: *Custody, juvenile, ECHR, Constitutional Court.*

Úvod

Problematika vazby, jako prostředku zajištění přítomnosti osoby obviněného pro účely trestního řízení, je tématem v nedávné i vzdálenější minulosti opakovaně odborně zpracovaným z mnoha úhlů pohledu. Za zmínku stojí například monografie doc. Galovcové[1] a tematicky navazujícího odborného článku zabývajícím se problematikou nahrazení vazby[2], který se zabývá absencí právní úpravy pro započtení doby náhrady vazby, spojené s omezením osobní svobody do později uloženého trestu odnětí svobody. Nebo odborný článek autorů prof. Strémyho a JUDr. Mihálika[3], který se zabývá mj. statistickými ukazateli institutu vazby a mezinárodním srovnáním. K vazbě také opakovaně judikuje Ústavní soud, pomineme-li opakovaně a v různých souvislostech zdůrazňované pravidlo ultima racio, tak lze zmínit například Nález[4], kterým Ústavní soud aproboval jako ústavně konformní skutečnost, že maximální dobu trvání vazby nelze vztáhnout na institut vazbu nahrazující, kdy omezení z takového surogátu vazby plynoucí může trvat i déle, než je maximální přípustná doba vazby v konkrétním řízení. A pochopitelně k vazbě

[1] GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-451-0.

[2] TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a Ingrid GALOVCOVÁ. 2024. K některým aspektům nahrazení vazby. Paper presented at Aktuální otázky zajišťování osob a věcí v trestním řízení, Praha, Právnická fakulta UK, 21. 3. 2024.

[3] STRÉMY, Tomáš a Stanislav MIHÁLIK. Inštitút väzby v podmienkách Slovenskej republiky In. MARKOVÁ, V., PAULÍČKOVÁ, N., eds. *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov z 12. roč. interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou.* Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2024, s. 211–218. ISBN 978-80-8293-020-0. Online. Dostupné z: https://www.akademiapz.sk/akademia/katedry/katedra-trestneho-prava/vedecko-vyskumna-cinnost. [cit. 2025-02-01]

[4] Česká republika. Nález Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2024, sp. zn. IV. ÚS 2580/23. Online. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=128610&pos=3&cnt=3&typ=result. [cit. 2025-02-01]

existuje i řada recentních judikátů ESLP, například rozsudek[5] v případu Ribár proti Slovensku, kde sice nebylo konstatováno porušení namítaného článku 3 Úmluvy, nicméně jednalo se o další, možná sporný, ale určitě zajímavě rozebíraný aspekt vazby v oblasti přiměřenosti její délky v konkrétním případě, důvodů, které existovaly pro konkrétní délku vazby, ale především o způsob jejího výkonu stran umístění obviněného z pohledu kvalitativního i kvantitativního.

Ačkoliv vazba je institut poměrně jasně právně ukotven, již i ze stručného úvodu, který je takto úmyslně koncipován je patrno, že v souvislosti s vazbou prakticky neustále vyvstávají aplikační a procesní problémy rozličného charakteru. ESLP v nedávné době vydal rozsudek[6] (dále jen „předmětný rozsudek“) ve věci Spišák proti České republice, kterým, mimo jiné, upozornil na v poslední době významněji neprezentované úskalí a mezeru v právu u vazby mladistvého. Tento článek má za cíl jednak prezentovat nastíněný problém, popsat tu část procesního aspektu vazby mladistvých, které se předmětný rozsudek dotýká, a nakonec i předložit úvahy a návrhy pro řešení stávající situace, zejména v procesu vzetí mladistvého obviněného do vazby a řízení, které tento prostředek zajištění osob provází.

Předmětný rozsudek ESLP

V červnu 2024 rozhodoval ESLP o stížnosti českého občana proti tomu, že byl coby mladistvý diskriminován na základě věku, neboť na rozdíl od dospělých osob stíhaných pro stejnou kategorii trestných činů, nebyla u něj vyšetřovací vazba podrobena automatickému soudnímu přezkumu každé tři měsíce. Tento mladistvý byl v letech 2020 a 2021 stíhán mimo provinění výtržnictví podle § 358 odst. 1 TZ i pro spáchání zvlášť závažných provinění loupež podle ust. 173 odst. 1 TZ, těžké ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1 TZ, spáchané ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 TZ, spáchané ve spolupachatelství podle § 23 TZ a vraždy podle § 140 odst. 1 TZ, spáchané ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 TZ. Po uplynutí tří měsíců si mladistvý obviněný podal žádost o propuštění z vazby na svobodu, argumentoval zejména tím, že uplynula tříměsíční lhůta pro automatický přezkum podle § 72 odst. 1 TŘ a žádné rozhodnutí o dalším trvání stěžovatelovy vazby nebylo přijato. Soudy žádost zamítly a nenahradil ji jiným opatřením s odůvodněním, že § 72 odst. 1 TŘ se ve věcech nezletilých nepoužije, neboť ZSVM jakožto *lex specialis* obsahuje speciální ustanovení (§ 47 odst. 1) o maximální délce vazby mladistvého, která ve věci stěžovatele činí šest měsíců a dosud neuplynula. Dále soudy konstatovaly, že důvod vazby stěžovatele dle § 67 písm. c) TŘ řádu stále trvá. Stěžovatel také v průběhu řízení brojil proti své vazbě argumentem, že výklad soudů k účinku vztahu mezi § 47 odst. 1 ZSVM a § 72 odst. 1 TŘ je protiústavní, neboť odporuje účelu zvláštní právní úpravy vztahující se na mládež a nabízí jim menší ochranu než vazebně stíhaným dospělým. ÚS ústavní stížnost, podanou stran výše uvedených námitek a argumentů stěžovatele, usnesením[7] odmítl. Ohledně ústavní stížnosti stejného stěžovatele pro stejné řízení rozhodoval Ústavní soud ještě jednou (IV. ÚS 677/21), avšak toto řízení se týkalo otázky místní příslušnosti obecných soudů a s tématem tohoto článku nijak nesouvisí.

Česká republika argumentovala především tím, že v několika ohledech a rovněž jako celek je úprava vazby pro mladistvé příznivější, a tedy ve vztahu k příslušným orgánům žalovaného státu přísnější než úprava vazby dospělých. Zaprvé je maximální celkové trvání vazby u

[5] Kancelář vládního zmocněnce, Ministerstvo spravedlnosti. Mezi soudy. Evropský soud pro lidská práva (první sekce). Rozsudek. Případ Ribár proti Slovensku, 12. 12. 2024, č. stížnosti 56545/21. Online. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/9dae4726-b8ed-11ef-be17-005056b43026_ribar?fqi=vazba&fqeni=The%20custody%20of%20the%20accused . [cit. 2025-01-03]

[6] Kancelář vládního zmocněnce, Ministerstvo spravedlnosti. Mezi soudy. Evropský soud pro lidská práva (pátá sekce). Rozsudek. Případ Spišák proti České republice, 20. 6. 2024, č. stížnosti 13968/22. Online. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/4433913b-2f61-11ef-96f7-005056b43026_spisak?fqi=spi%C5%A1%C3%A1k. [cit. 2025-01-03]

[7] Kancelář vládního zmocněnce, Ministerstvo spravedlnosti. Mezi soudy. Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2021, sp. zn. IV.ÚS 1853/21. Online. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/8e8e6eea-92a8-11ee-b597-2cea7f51f963_iv-us-1853-21-2?fqi=IV.%20%C3%9AS%201853%2F21 . [cit. 2025-02-10]

mladistvých výrazně kratší: zatímco u dospělých činí nejvýše čtyři roky, u mladistvých je to nanejvýš šest měsíců nebo, v případě zvlášť závažných provinění po dobu osmnácti měsíců. Zadruhé je u mladistvých širší výběr alternativních opatření k vazbě. Zatřetí se doba vazby u mladistvých započítává do trestního opatření odnětí svobody vždy, zatímco § 72b TŘ stanoví výjimku z daného pravidla u dospělých, kteří byli odsouzeni za zvlášť závažný trestný čin. Zde je potřeba upozornit, že ESLP zmiňuje ještě čtvrtý zásadní argument České republiky, totiž že rozhodnutí o prodloužení vazby mladistvého může vydat pouze soud a následně ve fázi soudního řízení soud nadřízený nalézacímu soudu; naproti tomu může být vazba dospělého prodloužena v přípravném řízení státním zástupcem a později nalézacím soudem. Jak je i níže v textu popsáno, toto pravidlo u dospělých již delší dobu neplatí, avšak pracuje s ním rozličná starší literatura a judikatura, mohlo tedy dojít na jedné či druhé straně k omylu.

ESLP v předmětném rozsudku konstatoval, že byl-li ve vnitrostátní právní úpravě automatický přezkum vazby zaveden, jednotlivá rozhodnutí musí následovat v „přiměřených intervalech“. Pokud jde o namítané porušení článek 14 Úmluvy, musí být zjištěno, že jiné osoby v analogické či významně obdobné situaci požívají příznivějšího zacházení a že takové rozlišování je diskriminační. Znaky diskriminace ve smyslu článku 14 jsou způsobilé naplnit pouze takové rozdíly v zacházení, které jsou založené na identifikovatelné charakteristice nebo „jiném postavení“. Slovům „jiné postavení“ je obecně přikládán širší význam a pojmem zahrnutým do tohoto ustanovení je také věk. Ačkoli čl. 5 Úmluvy neukládá smluvním stranám povinnost zavést automatický pravidelný přezkum soudního typu, rozhodne-li se stát takový systém zavést, musí tak učinit způsobem souladným s článkem 14. Jelikož je tedy systém povinného přezkumu zákonnosti vazby (v rámci daných lhůt) součástí českého práva u dospělých osob ve vazbě, je předmětem činnosti ESLP zhodnocení, zda Česká republika poskytla objektivní a přiměřené zdůvodnění toho, proč je u mladistvých ve vazbě, periodicita takového přezkumu dvojnásobná. ESLP konstatoval, že pokud české soudy považují § 47 a 48 ZSVM za lex specialis, který neumožňuje aplikovat na mladistvé obecná ustanovení TŘ o ponechání obviněné osoby ve vazbě, včetně § 72 odst. 1 TŘ, tak tento konkrétní legislativní prvek poskytl stěžovateli jako mladistvému méně příznivé zacházení, neboť důvody jeho vazby byly přezkoumány teprve na základě jeho žádosti v době několika týdnů po uplynutí tří měsíců od vzetí do vazby. Ve světle výše uvedených úvah ESLP dospěl k názoru, že napadené rozdílné zacházení mezi stěžovatelem a dospělými vazebně stíhanými jde proti cíli sledovanému úpravou vazby mladistvých a samotnému smyslu těchto norem, aby s mladistvými bylo zacházeno příznivěji a jelikož Česká republika nepředložila přesvědčivý argument odůvodňující vyloučení stěžovatele z automatického přezkumu vazby po každých třech měsících, uzavřel ESLP, že toto rozdílné zacházení na základě věku znamenalo diskriminační zacházení se stěžovatelem.

ESLP konstatoval, že došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 5 Úmluvy. V souladu s článkem 41 Úmluvy pak ESLP rozhodl, že prohlašuje stížnost za přijatelnou, pokud jde o námitky založené na článku 14 ve spojení s článkem 5, došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 5 Úmluvy, žalovaný stát má stěžovateli zaplatit částku 6 000 € a případnou částku daně jako náhradu nemajetkové újmy a částku 5 000 € a dále případnou částku daně, kterou může být stěžovatel povinen zaplatit, jako náhradu nákladů řízení.

Dotčené články Úmluvy[8]

Článek 5 Úmluvy zní:

1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

a. zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;

[8] Kancelář vládního zmocněnce, Ministerstvo spravedlnosti. Mezi soudy. Mezinárodní úmluvy a výkladové materiály. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Online. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/mezinarodni-umluvy/umluva-o-ochrane-lidskych-prav-a-zakladnich-svobod . [cit. 2025-01-03]

b. zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;

c. zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;

d. jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;

e. zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;

f. zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.

2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.

3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.

4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.

5. Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.

Článek 14 Úmluvy zní:

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.

Článek 41 Úmluvy zní:

Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.

Vnitrostátní právní úprava

Zajištění osoby prostřednictvím vazby je prostředek ultima racio nejen u mladistvých obviněných, ale také u obviněných dospělých, jak vyplývá již ze samotného znění § 67 TŘ, kde jsou za vazebními důvody (útěkový, koluzní a předstižný) uvedeny též tzv. podmínky vazby, jinak řečeno podmínky, za kterých lze obviněného vzít do vazby a kde je výslovně uvedena subsidiární povaha vazby, tedy že *„s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením, zejména uložením některého z předběžných opatření“*. Uvedené pak doplňuje a posiluju též § 71 TŘ, kde je v odst. 1 mimo jiné uvedeno, že *„Orgány činné v trestním řízení jsou povinny průběžně zkoumat, zda důvody vazby u obviněného ještě trvají nebo se nezměnily a zda nelze vazbu nahradit některým z opatření uvedených v § 73 a 73a“* (náhrada vazby zárukou, dohledem, předběžným opatřením nebo slibem a také peněžitou zárukou – pozn. autora). Konečně pak § 72 posiluje postavení vazebně stíhaného obviněného v podobě soudu uložené povinnosti každé tři měsíce od vzetí obviněného vazby nebo jiného rozhodnutí o vazbě přezkoumat vazební důvody a rozhodnout o ponechání či propuštění obviněného na svobodu.

Ještě více subsidiární povahu vazby a její naprosto výjimečné použití pak zakotvuje ZSVM. Hned v prvním ustanovení, které se vazby týká, tedy § 46 se v prvém odstavci podává, že *„Mladistvý může být vzat do vazby jedině tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak“.* Obdobně je pak i v ZSVM v § 48 uvedeno, že *„Všechny orgány činné podle tohoto zákona jsou povinny zkoumat v každém období trestního stíhání, zda důvody vazby trvají nebo zda se nezměnily; pomine-li důvod vazby, musí být mladistvý ihned propuštěn na svobodu. Je-li shledán u mladistvého některý z důvodů vazby, jsou orgány činné podle tohoto zákona povinny zkoumat, zda nelze další výkon vazby mladistvého nahradit jiným opatřením. Jakmile bude zajištěno takové náhradní opatření, musí být mladistvý bez zbytečného odkladu propuštěn z vazby“.* Dále je zdůrazněna i role PMS a OSPOD.

Také odborná literatura[9] zdůrazňuje ve vztahu ke všem obviněným osobám i některé další principy, na kterých je aplikace vazby postavena, např. že v rámci principu zdrženlivosti je vazba krajní a výjimečné opatření. Zároveň je nutno vazbu posuzovat i z hlediska principu proporcionality, tedy úměrnosti k závažnosti spáchaného trestného činu, a to včetně zákonem předpokládané, ale konkrétně hrozící a reálně představitelné sankce. Akcentuje i již výše zmíněný princip fakultativnosti a subsidiarity.

Podstatný rozdíl, který je na tomto místě důležité zmínit, je ve vymezení délky trvání vazby, resp. maximální délky trvání vazby u dospělých obviněných a u obviněných mladistvých. § 72a TŘ uvádí, že u dospělého obviněného může vazba trvat jen nezbytně nutnou dobu, přičemž její maximální dálka nesmí přesáhnout jeden rok, je-li vedeno trestní stíhání pro přečin, dva roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin, tři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, čtyři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který lze podle trestního zákona uložit výjimečný trest. Naproti tomu u mladistvých ZSVM v § 47, odst. 1 uvádí, že *„Vazba v řízení ve věcech mladistvých nesmí trvat déle než dva měsíce, a jde-li o zvlášť závažné provinění nesmí trvat déle než šest měsíců. Po uplynutí této doby může být vazba výjimečně prodloužena až o další dva měsíce a v řízení o zvlášť závažném provinění až o dalších šest měsíců“*. Dále platí, že k takovému prodloužení může dojít jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem.

Jak vidno, i z hlediska jazykového jsou obě konstrukce maximální délky vazby u obou typů obviněných postaveny rozdílně. Zjednodušeně řečeno, v aplikační praxi je dospělý obviněný brán do vazby a ta je mu prodlužována na „dobu neurčitou“, samozřejmě s limitem jejího maximálního trvání a povinností OČTŘ být neustále „ve střehu“ k okolnostem, které by vazbu vylučovaly, jak je výše uvedeno, zatímco mladistvému je doba vazby určena a prodlužována vždy na konkrétní dobu, opět s limitem jejího maximálního trvání a průběžného přezkumu.

Statistika

Níže stručně prezentované statistické údaje[10] svědčí o tom, že vazba u mladistvých není nijak významně nadužívána. V praxi tedy půjde o prostředek skutečně velmi výjimečný, jak požadují trestní předpisy. O to více by bylo záhodno mít tento institut právně co nečistější, zbavený pochybností a prostý aplikačních problémů, kvůli čemuž je pak Česká republika zbytečně žalována u ESLP.

Ze statistik VS ČR vyplývá, že v letech 2021 až 2023, vždy k 31. 12. se celkový počet osob ve výkonu vazby pohyboval okolo 1500. Tyto počty mají v těchto posledních třech letech (za následující roky nejsou prozatím dostupné statistické údaje) mírně stoupající trend, ačkoliv v letech předchozích byl tento trend klesající. Z tohoto celkového počtu obviněných, vazebně stíhaných osob byl mladistvých skutečně zanedbatelný počet. Na konci roku 2021 to bylo 7 osob, konec roku 2022 znamenal vazební stíhání 11 mladistvých a 2023 to pak bylo 16 osob. Jedná se tedy o počty osob k danému dni se fyzicky nacházejících ve vazební věznici. Ve srovnání s lety

[9] JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 7. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 9. 2023. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-687-3. s. 365-366.

[10] Vězeňská služba České republiky. Generální ředitelství. Statistické ročenky vězeňské služby. Online. Dostupné z: https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby. [cit. 2025-02-06]

předchozími je pak trend v nárustu či úbytku kolísavý. Lze říci, že vyjma poměrně vysokých počtu v letech 2013 a 2014 se počet vazebně stíhaných mladistvých ke konci každého roku pohybuje v jednotkách případů, maximem je pak zmíněných 16. Celkové počty z hlediska výše zmíněné statistiky za kompletně sledované období pak znázorňuje přiložená tabulka č. 1. Tabulka č. 2 znázorňuje totéž u osob mladistvých.

Tabulka č. 1: Počet všech vazebně stíhaných obviněných (vždy k 31. 12.):

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
muži	2 161	2 040	1 814	1 752	1 681	1 702	1 657	1 467	1 296	1 323	1 440
ženy	147	145	146	155	128	114	141	103	96	115	126
Celkem	**2 308**	**2 185**	**1 960**	**1 907**	**1 809**	**1 816**	**1 798**	**1 570**	**1 392**	**1 438**	**1 566**

Tabulka č. 2: Počet vazebně stíhaných mladistvých obviněných (vždy k 31. 12.):

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
muži	31	24	5	10	8	7	9	11	7	11	14
ženy	1	1	1	2	0	0	1	2	0	0	2
Celkem	**32**	**25**	**6**	**12**	**8**	**7**	**10**	**13**	**7**	**11**	**16**

Je zřejmé, že počty mladistvých obviněných, aktuálně se nacházejících ve výkonu vazby se dynamicky mění a v každém okamžiku bude tento počet aktuálně jiný. A to i s ohledem na výše uvedená pravidla povinného neustálého posuzování a vyhodnocování důvodů vazby ze strany OČTŘ. Pro určité doplnění představy o skutečném počtu vazebně stíhaných mladistvých v českých věznicích může posloužit následující tabulka s grafem č. 3, která udává průměrné počty vazebně stíhaných v každém měsíci daného roku (2021, 2022 a 2023). Z těchto dat vyplývá, že v letech 2021 a 2022 bylo v průměrně ve vazbě cca 17–18 mladistvých každý měsíc, v roce 2023 pak 27–28 mladistvých. Počty osob, přijatých v daném kalendářním roce do vazby uvádějí příslušné statistiky pouze u dospělých osob.

Tabulka s grafem č. 3:

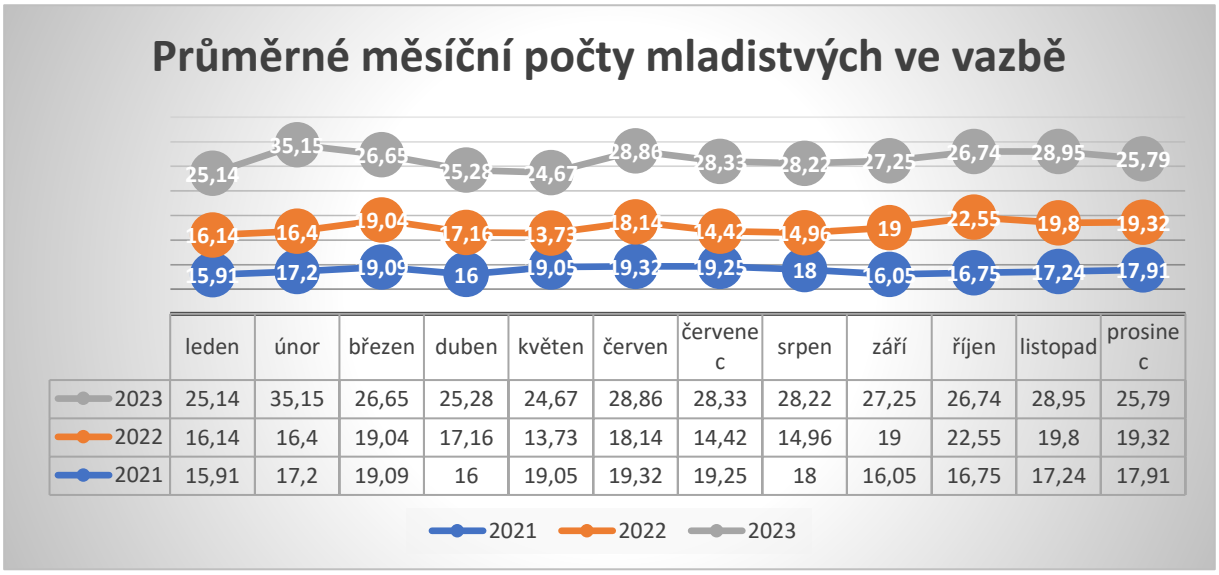

	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec
2023	25,14	35,15	26,65	25,28	24,67	28,86	28,33	28,22	27,25	26,74	28,95	25,79
2022	16,14	16,4	19,04	17,16	13,73	18,14	14,42	14,96	19	22,55	19,8	19,32
2021	15,91	17,2	19,09	16	19,05	19,32	19,25	18	16,05	16,75	17,24	17,91

Judikatura a odborná literatura – nejde o problém neznámý

JUDr. Diblíková v roce 2013 prezentovala článek[11], ve kterém zpracovala závěry z výzkumného úkolu IKSP „Kriminální chování dětí a mladistvých“ Předložila v něm sumarizaci poznatků praktiků formou dotazníkového šetření, přičemž dotazník směřoval k soudcům a státním zástupcům, kteří se specializují na trestnou činnost dětí a mládeže. Článek přinesl výtah z reprezentativního průzkumu, který proběhl v roce 2010, ze kterého bylo mimo jiné zjištěno, že: *„přestože se vazba u mladistvého používá jen výjimečně, její právní úprava se nelíbila v průměru až polovině specialistů na trestnou činnost mládeže. Jak skupina soudců, tak i skupina státních zástupců se shoduje na tom, že největším problémem je doba trvání vazby a prodlužování vazby; popřípadě zbytečná komplikovanost právní úpravy obecně. Jako možné návrhy úpravy z celkového množství nespokojených s právní úpravou uvádí polovina soudců prodloužit délku vazby (např. na 6 měsíců, 1 rok, ze 2 měsíců na 3 měsíce atp.), včetně zajištění možnosti jejího opakovaného prodlužování. Pětina soudců a dvě pětiny státních zástupců by pak raději hlasovaly pro jednotnou právní úpravu pro dospělé i mladistvé pachatele, tzn. např. zkrátit základní délku vazby nebo jen omezit maximální délku vazby pro mladistvé. Další pětina státních zástupců by navrhovala změnit lhůtu pro státní zástupce (§ 47 odst. 2 ZSVM – např. zkrátit na pět dní)“*. Jak vidno, také v roce 2010 byl poměrně významným ústavem zaznamenán neméně významný odborný názor na potřebu změny, resp. vyjádření nespokojenosti se stávajícím stavem i v oblasti prodlužování vazby mladistvého a vazebního řízení mladistvého jako takového.

Zřejmě nejkonkrétněji se problematikou prodlužování vazby mladistvého obviněného zabývala ve svém článku[12] Marika Zahradníčková. Upozorňuje na § 47 ZSVM, který je z hlediska obecné speciality ZSVM k TŘ problematický. Pode autorky není jasné, zda § 47 ZSVM ohledně prodlužování vazby mladistvých představuje ucelenou a komplexní úpravu či lze určité „mezery“ doplnit ustanoveními TŘ, konkrétně jeho § 72. Jak je ale možno vidět na poměrně konstantním a ustáleném názoru českých soudů, jež byl koneckonců předložen i pro účely řízení před ESLP ve věci Spišák proti ČR, zjištěné „mezery“ analogicky doplňovat nelze.

Problematická je především absence obdoby § 72 odst. 1 TŘ v ZSVM, a to samozřejmě v případech, kdy je řízení vedeno pro zvlášť závažné provinění. Ohledně tohoto vztahu pak zcela mlčí i důvodová zpráva[13] k samotnému ZSVM v části věnující se §§ 47 až 52. Poměrně jednoduše může dojít k celkem absurdní situaci, jak zmiňuje i Zahradníčková, kdy budou do vazby brány dva pachatelé, jeden dospělí a jeden mladistvý, oba stíhaní pro spáchání zvlášť závažného zločinu (provinění), nedošlo by k podání žádného opravného prostředku ani k dalšímu rozhodnutí soudu v době od vzetí těchto osob do vazby, tak u dospělého obviněného by došlo k automatickému přezkumu důvodů vazby po třech měsících, zatímco u mladistvého by to bylo až po měsících šesti. Vzhledem k tomu, že všechny části ZSVM, zvlášť významně pak ustanovení, týkající se vazby, by měly a mají být považovány ve vztahu k TŘ za mírnější, je výše uvedené poměrně výrazně v rozporu s touto premisou.

[11] DIBLÍKOVÁ, Simona. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v praxi (vybrané výstupy z dotazníkového šetření). In: Trestněprávní revue 9/2013. Praha: C. H. Beck, 2013. ISSN 1213-5313 s. 214-224 Online. Dostupné z: https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgnpxi4s7hfpxgxzsgezq&rowIndex=0#. [cit. 2025-02-04]

[12] ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Vazba mladistvých a problematika jejího prodlužování. In: Janovec, M., Pohl, J., Zahradníčková, M., Malý, J., Šíp, J., Ferfecký, J. COFOLA 2020. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 1515-1537. ISBN 978-80-210-9670-7. Online. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola/2020/cofola2020.pdf [cit. 2025-02-05]

[13] Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Online. Dostupné z: https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgazv6mrrhbpwi6q&groupIndex=2&rowIndex=0. [cit. 2025-02-04]

V komentářové literatuře[14], které pohříchu není mnoho, je uvedeno, že právní úprava v § 47 ZSVM je speciální úpravou ve vztahu k § 72 TŘ a má před tímto ustanovením zásadně přednost. To však zřejmě neznamená úplné vyloučení užití § 72 odst. 1 TŘ. § 47 ZSVM substitut tříměsíčního přezkumu srovnatelný s § 72 odst. 1 TŘ neobsahuje. Jako srovnatelný institut, dle názoru autora, rozhodně nelze považovat šestiměsíční přezkum, tj. přezkum po uplynutí dvojnásobně dlouhé doby. Stále lze tedy uvažovat nad dílčí aplikací trestního řádu. Jiná komentářová literatura[15] tuto konkrétní problematiku nezmiňuje vůbec, v příslušné části se omezuje pouze na sdělení, že vazbu mladistvého lze určit i na dobu kratší, než která je příslušným ustanovením ZSVM vymezena jako maximální. Stejně tak v tomto článku již zmíněná odborná vysokoškolská učebnice prof. Jelínka, ačkoliv se vazbou velmi zevrubně zabývá, a to i samostatnou kapitolou k vazbě mladistvého[16], ani zde není řešen problém absence tříměsíčního přezkumu trvání vazby u mladistvých obviněných. Další, relativně novější komentář[17] ale k § 48 ZSVM doplňuje, že u vazby mladistvého je nutno její důvodnost zkoumat co nejčastěji, a to v každé fázi trestního řízení s mladistvým. Otázkou ale zůstává, zda požadavek co nejčastějšího přezkoumávání důvodů vazby mladistvého může být rovnocenným ekvivalentem povinnosti tříměsíčního periodického přezkumu důvodnosti vazby u dospělého. Podle názoru autora článku tento argument nemůže obstát a rovněž zvyšuje potřebu přesnější právní úpravy. Stejný komentář totiž explicitně zmiňuje, že aplikace ustanovení TŘ, upravující periodické přezkoumávání důvodnosti dalšího trvání vazby u dospělých obviněných je u mladistvých obviněných vyloučena, odkazujíc při tom na rozsudek Městského soudu v Praze, sp. zn. 6 Tm 3/2005. Konkrétní argumentaci, proč je u mladistvého obviněného vyloučen přezkum vazby po třech měsících, resp. proč tato skutečnost neznamená určité velmi významné znevýhodnění mladistvého, nikde nenalezneme.

Ne snad, že by tento problém nebyl namítán již v minulosti. Kupříkladu se takovou námitkou zabýval NS ČR[18] i v roce 2013, kdy se ale omezil na poměrně strohé konstatování, že „*Namítala-li mladistvá, že soud v průběhu šestiměsíční vazební doby nezkoumal důvody trvání vazby, jak je povinen činit, a poukázala-li v této souvislosti na § 72 TŘ, potom je třeba uvést, že odkaz na toto ustanovení není správný, protože § 72 odst. 1 TŘ se vztahuje na dospělé pachatele, kdežto v řízení ve věcech mladistvých se přezkoumávání důvodů vazby provádí na podkladě speciálního ustanovení § 48 ZSVM, podle něhož všechny orgány činné podle tohoto zákona jsou povinny zkoumat v každém období trestního stíhání, zda důvody vazby trvají nebo zda se nezměnily; pomine-li důvod vazby, musí být mladistvý ihned propuštěn na svobodu“.* Vidíme, že NS ČR výslovně vyloučil možnost postupu dle § 72 odst. 1 TŘ, de facto odkazujíc na výše již nastíněnou možnost náhrady tohoto postupu v ZSVM kodifikovaným pravidlem o nutnosti neustálého posuzování důvodů a důvodnosti vazby všemi OČTŘ v každém „okamžiku“ řízení. S tímto názorem se ale nelze zcela ztotožnit, což je v obecné rovině potvrzeno i předmětným rozsudkem ESLP. Ještě další dílčí odůvodnění vyloučení takového postupu pak nabízí Nález ústavního soudu[19] z roku 2006, kterým byla zamítnuta ústavní stížnost právě ohledně namítané nespravedlnosti a disproporce při prodlužování vazby mladistvého a dospělého obviněného a oné tříměsíční lhůty. Zde je potřeba podotknout, že v dané době rozhodoval obecně o prodloužení vazby dospělého obviněného státní zástupce, soudu byla tato povinnost dána právě jen u

[14] ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád § I. až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 806.

[15] ŠÁMAL, Pavel a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 438.

[16] JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 7. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 9. 2023. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-687-3. s. 383-388

[17] ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-848-2. s. 136-137

[18] Česká republika. Nejvyšší soud ČR. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2013, sp. zn. 8 Tvo 35/2013. Online. Dostupné z: https://sbirka.nsoud.cz/export/sbirky/?collectionIds=7036 . [cit. 2025-02-07]

[19] Česká republika. Ústavní soud ČR. Nález Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. II.ÚS 663/05. Online. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-663-05. [cit. 2025-02-07]

mladistvých obviněných. Také proto zde ÚS mj. konstatoval, že právní úprava vazby mladistvých není postavena na totožných principech, jako úprava vazebního řízení obsažená nyní v trestním řádu. Jedná se spíše o úpravu, jejíž principy byly obsaženy v trestním řádu do 31. 12. 2001. ÚS měl dále za to, že princip pravomoci státního zástupce rozhodovat v přípravném řízení o dalším trvání vazby, který se mimo jiné promítl v pravidelné tříměsíční periodicitě, podle tehdy platného trestního řádu, jde zcela proti principu výlučné pravomoci soudu, resp. soudů, rozhodovat jak o vzetí mladistvého do vazby, tak o jejím dalším trvání podle ZSVM. Znovuzavedení rozhodovací pravomoci soudu o vazbě mladistvého bylo tehdy odůvodněno nevyhovující stávající úpravou vazby mladistvého, aniž by však z důvodové zprávy vyplývalo, co je považováno za nevyhovující. Ze závěrů ÚS pak lze dovodit, že v dané době a v souvislosti s výše nastíněnou změnou ohledně prodlužovaní vazby mladistvých považoval tuto konkrétní změnu za dostatečnou ve vztahu k ochraně práv mladistvého obviněného a současně konstatoval, že neshledává právní úpravu vazby mladistvých a jejího přezkumu v ZSVM protiústavní, stejně tak jako ústavně konformní vyhodnotil postup Krajského soudu, na který ústavní stížnost směřovala. Na to, že je úprava povinného pravidelného přezkumu vazby v souvislosti s ukončením časové etapy v ZSVM v případě zvlášť závažného provinění formálně přísnější než úprava v TŘ, tj. oproti tříměsíčnímu přezkumu podle TŘ prodlužování vazby po šesti měsících podle ZSVM, nahlížel v té době ÚS také ve světle ústavních zásad, a to především zásady proporcionality, kterou shledal dostatečně aplikovanou, zejména formální povinností všech příslušných orgánů zkoumat v každém stadiu řízení zda důvody vazby trvají, změnily se či pominuly a povinností propustit v posledně uvedeném případě mladistvého z vazby na svobodu. Z dnešního pohledu a zejména z pohledu ESLP však takové závěry zcela neobstojí. Oba výše zmíněné judikáty byly tako součástí hodnocení v předmětném rozsudku ESLP, a to vedle řady dalších, které ale oba tyto vybrané de facto jen kopírují.

Lze shrnout, že problematika absence tříměsíčního intervalu při prodlužování vazby v případě mladistvých obviněných a dopadu na jeho práva již byla v minulosti opakovaně řešena, avšak i s ohledem na rigidní přístup českých soudů nijak nevyřešena. Že nemůže česká argumentace uspět pak potvrdil v předmětném rozsudku i ESLP, ke kterému celý problém jednou logicky musel doputovat. Argumentace České republiky v podobě předložení všech skutečností, které činí z vazebního řízení a vazby samotné u mladistvého obviněného stav a proces výrazně výhodnější ve vztahu k dospělým obviněným není přijatelnou protiváhou absence povinného tříměsíčního přezkumu.

Implementace předmětného rozsudku ESLP a návrhy de lege ferenda

V současné době (k datu 19. 2. 2025 – pozn. autora) není v legislativním procesu žádná změna příslušných trestních předpisů, jež by reflektovala předmětný rozsudek ESLP. Poslední změna ZSVM proběhla zákonem č. 319/2024 Sb. S účinností k 1. 1. 2025. Aktuálně není žádná další novela projednávána ani Vládou ČR, a tedy není ani na pořadu nebo v plánu jednání Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Zde je aktuálně po prvním čtení novela TZ (sněmovní tisk 861, projednávání aktuálně přerušeno Ústavně-právním výborem sněmovny), a před prvním čtením novela TŘ (sněmovní tisk 854), kde ale také není problematika vazby řešena.

Českou republiku před ESLP a před Výborem ministrů Rady Evropy ve věcech, které navazují na řízení před Soudem, jejichž byla Česká republika účastníkem zastupuje Vládní zmocněnec pro zastupování České republiky před mezinárodními orgány ochrany lidských práv. Poradním orgánem vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před ESLP je Kolegium expertů pro výkon rozsudků ESLP. „*Úkolem Kolegia je analyzovat rozsudky ESLP vydané v řízeních proti České republice a formulovat příslušným orgánům doporučení k přijetí obecných opatření pro výkon těchto rozsudků, jimiž se zabrání opakování obdobných porušení Úmluvy v*

budoucnu. Posláním Kolegia je i zabývat se vybranými rozsudky ESLP vydanými v řízeních proti jiným členským státům Rady Evropy z hlediska jejich dopadů pro Českou republiku".[20]

Jaký je aktuální stav analýzy, resp. jaké stanovisko k předmětnému rozsudku zaujímá Kolegium vládního zmocněnce a jaký je stav prací na případné implementaci předmětného rozsudku do českého trestního práva, nebylo v době zpracování tohoto článku z veřejných zdrojů zřejmé, neboť se jedná o rozhodnutí příliš čerstvé. Z příslušné databáze pouze vyplývá[21], že Kancelář vládního zmocněnce zahájila v srpnu 2024 implementační jednání s dotčenými orgány. Na základě přímého dotazu autora článku Vládnímu zmocněnci bylo zjištěno, že Kolegium expertů se k rozsudku Spišák proti České republice vyjádřilo na svém zasedání dne 11. prosince 2024. Kolegium považuje urychlené legislativní ukotvení nediskriminačního zacházení s mladistvými při automatickém přezkumu vazby za nezbytnou součást implementace rozsudku. Zástupce NSZ uvedl, že s ohledem na to, že problém je potřeba řešit ihned, NSZ formulovalo dvě doporučení Krajským státním zástupcům, a to bezodkladně provést přezkum důvodů všech vazeb mladistvých státními zástupci a zpracovat záznam o výsledku přezkumu se zdůvodněním existence vazebních důvodů a jejich dalšího trvání v periodě tří měsíců a vyvolat ve všech těchto věcech soudní přezkum. Jak vidno, ČR se závěry z předmětného rozsudku ESLP plynoucími intenzivně zabývá. Jako ne příliš reálná se však jeví příslušná legislativní změna, přijatá ještě v aktuálním volebním období, byť Kolegium vládního zmocněnce pracovalo i s myšlenkou možnosti pozměňovacího návrhu k výše zmíněnému legislativnímu procesu (sněmovní tisk č. 861). Vzhledem k ostatním okolnostem se však tato cesta nejeví jako příliš reálná.

Na základě sumarizace všech informací, uvedených v předloženém článku lze uvažovat o několika způsobech úpravy právních předpisů. Tím nejvhodnějším postupem, dle názoru autora článku, by byla změna znění příslušných ustanovení ZSVM. Jako jedna z možností se nabízí změna znění § 48 (změna vyznačena barevně – pozn. autora):

„Všechny orgány činné podle tohoto zákona jsou povinny zkoumat v každém období trestního stíhání, zda důvody vazby trvají nebo zda se nezměnily; pomine-li důvod vazby, musí být mladistvý ihned propuštěn na svobodu. **V řízení o zvlášť závažném provinění je zároveň nutno postupovat podle § 72 TŘ.** *Je-li shledán u mladistvého některý z důvodů vazby, jsou orgány činné podle tohoto zákona povinny zkoumat, zda nelze další výkon vazby mladistvého nahradit jiným opatřením. Jakmile bude zajištěno takové náhradní opatření, musí být mladistvý bez zbytečného odkladu propuštěn z vazby. Orgány činné podle tohoto zákona přitom postupují v součinnosti s Probační a mediační službou a s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí".*

Případně alternativně doplnit k příslušnému ustanovení § 48 ZSVM druhý odstavec, který by pak plným textem popisoval postup OČTŘ obdobně, jako § 72 TŘ. Uvedené by však bylo možno aplikovat i do § 47 odst. 1 ZSVM, a to oběma nastíněnými způsoby.

Dalším možným řešením je pak zároveň s výše uvedeným upustit od zavedeného způsobu, jakým je mladistvým určována a prodlužována konkrétní délka vazby a sjednotit tento postup s postupem vůči dospělým obviněným. Inspirací pak může být § 72a TŘ, ve kterém jsou jasně a srozumitelně uvedeny maximální možné doby trvání vazby u dospělých obviněných ve vztahu k závažnosti spáchaného trestného činu. U mladistvých by bylo možno změnit znění odst. 1 § 47 ZSVM a určit nejvyšší přípustnou dobu trvání vazby 2 měsíce nebo 6 měsíců, jde-li o zvlášť závažné provinění. Změnit by bylo nutno také další část tohoto odstavce v souladu s podmínkami pro stávající prodlužování vazby mladistvých. Nové znění § 47 ZSVM může vypadat např. takto:

[20] Česká republika. Ministerstvo spravedlnosti. Kancelář vládního zmocněnce. Online. Dostupné z: https://msp.gov.cz/web/msp/zpravodaj. [cit. 2025-02-10]

[21] Česká republika. Ministerstvo spravedlnosti. Kancelář vládního zmocněnce. Výkon rozsudků ESLP a rozhodnutí dalších mezinárodních lidskoprávních orgánů, Spišák proti ČR – Diskriminace mladistvých při automatickém přezkumu vazby. Online. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/vykon-rozsudku-eslp-a-rozhodnuti-dalsich-mezinarodnich-lidskopravnich-organu/spisak-proti-cr-diskriminace-mladistvych-pri-automatickem-prezkumu-vazby . [cit. 2025-02-11]

1) **Vazba v řízení ve věcech mladistvých může trvat v přípravném řízení a v řízení před soudem jen nezbytně nutnou dobu. Celková doba trvání vazby v řízení ve věcech mladistvých nesmí přesáhnout:**
   a) **2 měsíce,**
   b) **6 měsíců, jde-li o zvlášť závažné provinění.**
2) **Pokud uplyne doba uvedená v odst. 1, může být vazba výjimečně prodloužena, pokud zároveň nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním mladistvého na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání. K takovému prodloužení může dojít pouze jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem pro mládež. Pro každé jednotlivé prodloužení vazby platí maximální lhůty uvedené v odst. 1.**
3) **V řízení o zvlášť závažném provinění je zároveň nutno postupovat podle § 72 TŘ.**

Další odstavce původního znění § 47 by se pak co do číselného značení posouvaly na č. 4 a dál. Důležité je užití slova „pokud" v úvodu 2. odstavce, neboť toto deklaruje jednak, že se mladistvý nebere do vazby na konkrétní dobu trvání, ale jednoduše se bere do vazby a ta může trvat určitou maximální dobu (významně kratší, než u dospělých obviněných) a zároveň že prodloužení jeho pobytu ve vazbě je vázáno až na okamžik, kdy tato základní, případně i jednou prodloužená lhůta skončí. Z uvedeného jako celku je také zřejmé, že tříměsíční přezkum trvání vazby přichází do úvahy pouze u zvlášť závažných provinění, neboť u provinění je přezkum garantován nejdéle po měsících dvou. Tento návrh je samozřejmě zároveň přechodem k zažitým pravidlům o určování konkrétní délky vazby u mladistvých obviněných oproti postupu u obviněných dospělých. Autor článku si je vědom, že vazba mladistvých se takto určuje v ustálené praxi, že takto o její aplikaci hovoří i odborná a komentářová literatura.

Vzhledem k tomu, že ve zmíněné důvodové zprávě k ZSVM absentuje jakákoliv zmínka o tom, proč je vazba z hlediska určitosti délky stanovována rozdílně u mladistvých a dospělých obviněných, je možno oprávněně zvažovat i skutečnost, že je kodifikované znění příslušných ustanovení v ZSVM nesprávně či nepřesně kodifikováno z hlediska jazykového, přičemž zákonodárce měl původně na mysli postup obdobný, jako v TŘ. I proto není, podle názoru autora, poslední uvedený návrh zcela nereálný.

V neposlední řadě je, u navrhovaného automatického tříměsíčního přezkumu vazby mladistvého, který spáchal zvlášť závažné provinění, na místě zvažovat též otázku přiměřenosti oněch třech měsíců. Vezmeme-li v úvahu výše prezentovaná pravidla pro vzetí mladistvého do vazby a existující povinnost OČTŘ mnohem důsledněji a důkladněji posuzovat její důvody, než je tomu u vazby dospělých obviněných, je smyslem příslušných ustanovení ZSVM postavit mladistvého obviněného do určitého privilegovaného postavení. **S ohledem na tuto skutečnost je nutno také posoudit, zda by tato povinná periodicita neměla být kratší, tedy např. dva měsíce**. Podle názoru autora by ani toto zkrácení oproti dospělým obviněným příslušné soudy významně nezatížilo. Naopak, dvouměsíční povinný přezkum vazby mladistvého u zvlášť závažných provinění by jednak reflektoval kratší maximální celkovou délky vazby mladistvého obviněného včetně možných prodloužení obecně a jednak by způsob a frekvenci přezkumu více přiblížil k přezkumům u vazby ostatních mladistvých. Samozřejmě by pak konkrétní novelizované ustanovení tak, jak je výše prezentováno nemohlo bez dalšího odkazovat na § 72 TŘ, ale muselo by být se zohledněním dvouměsíční lhůty přezkumu náležitě rozepsáno výslovně.

Závěr

Problematika vazby mladistvých obviněných je téma značně rozsáhlé a jak vidno, poměrně pravidelně se objevují problémy aplikační praxe, které mohou vyústit až k oprávněné stížnosti k ESLP. Česká právní úprava vazby mladistvého v ZSVM nabízí mladistvým řadu zvýhodnění, citlivějších a v obecné rovině řekněme i benevolentnějších přístupů, než je tomu v případě vazby

dospělého obviněného. Nelze ani tak říci, že v podobě absence obligatorního tříměsíčního přezkumu trvání a důvodů vazby u mladistvého obviněného by byl detekován problém nový, dosud neřešený. Studiem dostupných zdrojů bylo zjištěno, že právě nastíněný problém není problémem zcela novým, nicméně i když byl detekován již v poměrně dávné minulosti, nebyl dosud nijak komplexně řešen ani vyřešen. Ačkoliv vnitrostátní vrcholné soudní instance považovaly dosud uvedené problematické aspekty za ústavně konformní a zásadní problém s nimi neměla ani odborná literatura, ESLP tento názor ve svém předmětném rozsudku de facto nesdílel. Autor článku se pokusil poukázat na problém v širším spektru včetně určitého historického pohledu a v závěru navrhnout možná řešení, která by mohla být minimálně inspirací pro osoby a instituce, které se zabývají implementací předmětného rozsudku do českých právních předpisů.

Na základě výše uvedených vybraných statistických údajů je navíc zřejmé, že nově stanovená povinnost soudu, obligatorně se zabývat trváním a důvodností vazby v tříměsíční (nebo kratší) perioditě u mladistvých obviněných by neznamenala nijak významné vyšší zatížení soudního systému, neboť počet mladistvých ve vazbě je průměrně a průběžně velmi nízký, oproti počtu dospělých obviněných až zanedbatelný. Ani v takovém případě však nelze upustit od snahy po nápravě situace, kterou jsou de facto porušována základní práva obviněného. Situaci nelze ani zjednodušovat tvrzením, že obviněný mladistvý má více možností, dožadovat se propuštění z vazby, kdy je jen na něm, jak bude tyto možnosti využívat. Zde by se totiž oprávnění stavělo na roveň povinnosti.

Na tomto místě je však vhodné zmínit i poslední aspekt, přímo nesouvisející se závěry ESLP. V prvopočátku, než vůbec nějaký problém vznikl, vyšetřovaly a rozhodovaly OČTŘ případ velmi závažné, především násilné trestné činnosti (provinění). Není smyslem tohoto článku podrobně popisovat uvedená provinění z hlediska kazuistiky, nicméně je nutno zdůraznit, že se nejednalo o činy bagatelní, ale činy vysoce společensky škodlivé, s velkým dopadem především na jejich oběti. Pachatel byl usvědčen a odsouzen. Přesto takový člověk dostane od státu velmi významnou sumu peněz, protože bude ze strany státu oprávněně finančně odškodněn za jeho pochybení. Otázkou tedy zůstává, jak se na takovou skutečnost bude dívat laická veřejnost, o obětech jeho trestné činnosti a obětech trestných činů jako takových ani nemluvě. Podle názoru autora, další, velmi silný, i když přímo nesouvisející argument pro urychlené sjednání nápravy.

Seznam zkratek

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

IKSP – Institut pro kriminologii a sociální prevenci

NS ČR – nejvyšší soud České republiky

NSZ – Nejvyšší státní zastupitelství ČR

OČTŘ – orgán činný v trestním řízení

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

PMS – Probační a mediační služba

TŘ – Česká republika. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

TZ – Česká republika. Zákon č. 140/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Úmluva – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Česká republika pod č. 209/1992 Sb.) vč. protokolů na tuto úmluvu navazujících (zkráceně též Evropská úmluva o lidských právech)

Úmluva 1984 – Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z 10. prosince 1984 (Česká republika pod č. 143/1988 Sb.)

ÚS – Ústavní soud České republiky

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

ZSVM – Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Seznam bibliografických odkazů

Česká republika. Ústavní soud ČR. Nález Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. II.ÚS 663/05. Online. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-663-05. [cit. 2025-02-07]

Česká republika. Nejvyšší soud ČR. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2013, sp. zn. 8 Tvo 35/2013. Online. Dostupné z: https://sbirka.nsoud.cz/export/sbirky/?collectionIds=7036 . [cit. 2025-02-07]

Česká republika. Nález Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2024, sp. zn. IV. ÚS 2580/23. Online. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=128610&pos=3&cnt=3&typ=result. [cit. 2025-02-01]

Česká republika. Ministerstvo spravedlnosti. Kancelář vládního zmocněnce. Online. Dostupné z: https://msp.gov.cz/web/msp/zpravodaj. [cit. 2025-02-10]

Česká republika. Ministerstvo spravedlnosti. Kancelář vládního zmocněnce. Výkon rozsudků ESLP a rozhodnutí dalších mezinárodních lidskoprávních orgánů, Spišák proti ČR – Diskriminace mladistvých při automatickém přezkumu vazby. Online. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/vykon-rozsudku-eslp-a-rozhodnuti-dalsich-mezinarodnich-lidskopravnich-organu/spisak-proti-cr-diskriminace-mladistvych-pri-automatickem-prezkumu-vazby . [cit. 2025-02-11]

DIBLÍKOVÁ, Simona. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v praxi (vybrané výstupy z dotazníkového šetření). In: Trestněprávní revue 9/2013. Praha: C. H. Beck, 2013. ISSN 1213-5313. Online. Dostupné z: https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgnpxi4s7hfpxgxzsgezq&rowIndex=0#. [cit. 2025-02-04]

Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Online. Dostupné z: https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgazv6mrrhbpwi6q&groupIndex=2&rowIndex=0. [cit. 2025-02-04]

GALOVCOVÁ, Ingrid. Vazba v trestním řízení. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-451-0.

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 7. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 9. 2023. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-687-3

Kancelář vládního zmocněnce, Ministerstvo spravedlnosti. Mezi soudy. Evropský soud pro lidská práva (první sekce). Rozsudek. Případ Ribár proti Slovensku, 12. 12. 2024, č. stížnosti 56545/21. Online. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/9dae4726-b8ed-11ef-be17-005056b43026_ribar?fqi=vazba&fqeni=The%20custody%20of%20the%20accused. [cit. 2025-01-03]

Kancelář vládního zmocněnce, Ministerstvo spravedlnosti. Mezi soudy. Evropský soud pro lidská práva (pátá sekce). Rozsudek. Případ Spišák proti České republice, 20. 6. 2024, č. stížnosti 13968/22. Online. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/4433913b-2f61-11ef-96f7-005056b43026_spisak?fqi=spi%C5%A1%C3%A1k. [cit. 2025-01-03]

Kancelář vládního zmocněnce, Ministerstvo spravedlnosti. Mezi soudy. Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2021, sp. zn. IV.ÚS 1853/21. Online. Dostupné z: https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/8e8e6eea-92a8-11ee-b597-2cea7f51f963_iv-us-1853-21-2?fqi=IV.%20%C3%9AS%201853%2F21 . [cit. 2025-02-10]

Kancelář vládního zmocněnce, Ministerstvo spravedlnosti. Mezi soudy. Mezinárodní úmluvy a výkladové materiály. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Online. Dostupné z:

https://mezisoudy.cz/mezinarodni-umluvy/umluva-o-ochrane-lidskych-prav-a-zakladnich-svobod . [cit. 2025-01-03]

TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a Ingrid GALOVCOVÁ. 2024. K některým aspektům nahrazení vazby. Paper presented at Aktuální otázky zajišťování osob a věcí v trestním řízení, Praha, Právnická fakulta UK, 21. 3. 2024.

STRÉMY, Tomáš a Stanislav MIHÁLIK. Inštitút väzby v podmienkach Slovenskej republiky In. MARKOVÁ, V., PAULÍČKOVÁ, N., eds. Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov z 12. roč. interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2024. ISBN 978-80-8293-020-0. Online. Dostupné z: https://www.akademiapz.sk/akademia/katedry/katedra-trestneho-prava/vedecko-vyskumna-cinnost. [cit. 2025-02-01]

ŠÁMAL, Pavel a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-465-0

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád § I. až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0

ÚZ. Úplné znění. Trestní předpisy. č. 1619. Ostrava: Nakladatelství Sagit a.s., 2025. ISBN 978-80-7488-662-1 (čerpány a citovány údaje TZ, TŘ a ZSVM).

Vězeňská služba České republiky. Generální ředitelství. Statistické ročenky vězeňské služby. Online. Dostupné z: https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby. [cit. 2025-02-06]

ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Vazba mladistvých a problematika jejího prodlužování. In: Janovec, M., Pohl, J., Zahradníčková, M., Malý, J., Šíp, J., Ferfecký, J. COFOLA 2020. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9670-7. Online. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola/2020/cofola2020.pdf [cit. 2025-02-05]

ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-848-2

Kontaktné údaje:
plk. v. v. PhDr. Libor Grepl, Ph.D.
Katedra trestního práva
Fakulta bezpečnostně právní
Policejní akademie České republiky v Praze
grepl@polac.cz

DROGY, STOPY A VECI

kpt. Mgr. Ondrej KNIRSCH
Predmetová skupina práva
Stredná odborná škola Policajného zboru Bratislava

Anotácia: *Príspevok je venovaný aplikačným problémom, ktoré sa týkajú dodržiavania zákonných podmienok pri zabezpečovaní dôkazov v policajnej praxi, a to špecifikám vyhľadávania a zaisťovania omamných a psychotropných látok v trestnom konaní pri vyšetrovaní drogovej kriminality, so zreteľom na procesnú povahu omamných a psychotropných látok, ktoré môžu mať štatút stôp trestného činu alebo vecí dôležitých pre trestné konanie.*

Kľúčové slová: *Drogová kriminalita, omamné a psychotropné látky, zákonnosť dôkazov, vydanie veci, odňatie veci, domová prehliadka, prehliadka iných priestorov a pozemkov, osobná prehliadka, bezpečnostná prehliadka, prehliadka tela a obdobné úkony, prehliadka a pitva mŕtvoly, obhliadka, zaistenie vecí na účely dokazovania, stopy trestného činu.*

Annotation: *The article is dedicated to application issues related to compliance with legal conditions in securing evidence in police practice, specifically the specifics of searching for and seizing narcotic and psychotropic substances in criminal proceedings during the investigation of drug-related crime. It takes into account the procedural nature of narcotic and psychotropic substances, which may have the status of forensic traces or objects important for criminal proceedings.*

Keywords: *Drug crime, narcotic and psychotropic substances, the law of evidence, surrender of items that can serve as evidence in criminal proceedings, removal of items that can serve as evidence in criminal proceedings, house search, search of other premises and land, search of a person, security search, body search and similar actions, search and autopsy of a corpse, examination of crime scene and items, seizure of items that can serve as evidence in criminal proceedings, forensis traces.*

Úvod

Pri vyšetrovaní drogovej kriminality policajná prax zápasí, okrem iného, aj s úlohou zabezpečenia samotnej omamnej a psychotropnej látky zákonným spôsobom v trestnom konaní, pričom táto úloha sa javí značne náročná, a to nielen s poukazom na vysoké technické, taktické-metodické a odborné nároky vo vzťahu k zisťovaniu formy, charakteru a miesta výskytu omamnej a psychotropnej látky, ale najmä z dôvodu nejasnej právnej úpravy, prekrývania a splývania niektorých zaisťovacích, neodkladných a neopakovateľných úkonov, a zároveň potreby dôsledného určovania predmetu takto získaného dôkazu.

Dôležitosť tejto úlohy je navyše daná aj povahou zaisťovacích, neodkladných a neopakovateľných úkonov, ktoré spravidla nie je možné v ďalšom konaní reparovať a nemožnosť ich konvalidácie teda vedie k získaniu absolútne neúčinného dôkazu.

V záujme predchádzania takéhoto stavu je teda potrebné venovať dostatočnú pozornosť stanoveniu rozdielových kritérií, ktoré určujú povahu omamnej a psychotropnej látky, buď ako veci dôležitej pre trestné konanie alebo ako stopy trestného činu. Práve toto delenie sa javí rozhodujúce pre správny výber zaisťovacích a ostatných dôkazných prostriedkov určených na vyhľadávanie, zisťovanie a zaisťovanie omamných a psychotropných látok v trestnom konaní tak, aby nedochádzalo k spochybňovaniu zákonnosti postupov v policajnej praxi, rešpektovaniu práva na spravodlivý proces a zabezpečeniu dosiahnutia účelu trestného konania.

Drogy ako stopy trestného činu

Kriminalistické stopy v procese poznania drogovej kriminality poskytujú adekvátny obraz o jej priebehu, činnosti páchateľa a iných osôb zúčastnených na procese vyšetrovanej udalosti, o použitých prostriedkoch, nástrojoch a podobne. Trestný čin ako proces určitého priestorovo a časovo ohraničeného pohybu hmoty je materiálny jav, ktorý sa zákonite odráža vo vedomí ľudí a v okolitom materiálnom prostredí. Pri drogovej kriminalite dochádza k vzájomnému pôsobeniu tejto udalosti na okolité materiálne prostredie, na iné javy a procesy. Je s nimi vo vzájomnej

súvislosti a podmienenosti, odráža sa v nich, a naopak, materiálne prostredie, iné javy a procesy sa odrážajú v udalosti trestného činu.[1]

Z tejto úvahy vyplýva, že nie je možné, aby existovala kriminalisticky významná udalosť, počas ktorej by neboli vzájomne medzi jednotlivými objektmi odovzdávané informácie vzťahujúce sa k jednotlivým objektom. V praxi teda nemožno očakávať existenciu kriminalisticky významnej udalosti, ktorá by nezanechala zmeny na rôznych objektoch. Podľa uvedených úvah je kriminalistická stopa vymedzená nasledovne: *„Kriminalistická stopa je každá zmena v materiálnom prostredí kriminalisticky relevantnej udalosti, ktorá s ňou súvisí príčinne (mieste alebo časovo) a je zistiteľná, zaistiteľná a využiteľná v procese objasňovania tejto udalosti za pomoci kriminalistikou uznávaných a prakticky dostupných metód.“*[2]

Pri vyšetrovaní drogovej kriminality je možné sa stretnúť s celým radom kriminalistických stôp, s ktorých niektoré sú typické práve pre drogovú kriminalitu. Výskyt stôp je determinovaný samotným spôsobom páchania konkrétnej trestnej činnosti v súvislosti s drogovou kriminalitou (napríklad pri výrobe, predaji, distribúcii, preprave, prechovávaní, užívaní). Vyskytujú sa ako stopy chemické (stopy po syntetických omamných a psychotropných látok na osobách, miestach a predmetoch, s ktorými prišli do kontaktu), stopy biologické (stopy po prírodných omamných a psychotropných látok na osobách, zvieratách, miestach a predmetoch, ďalej krv, sliny, moč, vlasy a chlpy, stolica, spútum, žalúdočný obsah, bunky a tkanivá), ako aj stopy daktyloskopické, trasologické, pachové, technické a dátové a mnohé ďalšie.

V zmysle § 153 ods. 2 Trestného poriadku je možné takéto kriminalistické stopy považovať za vecné dôkazy, pričom ich zabezpečovanie v trestnom konaní pri vyšetrovaní drogovej kriminality bude možné prostredníctvom ostatných dôkazných prostriedkov uvedených vo štvrtom diele šiestej hlavy prvej časti Trestného poriadku, a to obhliadky podľa § 154 Trestného poriadku, prehliadky tela a obdobných úkonov podľa § 155 Trestného poriadku, prehliadky a pitvy mŕtvoly a jej exhumácie podľa § 156 Trestného poriadku.

V prípade ak sa stopy drogovej kriminality budú nachádzať na miestach, je možné ich zisťovať a zaisťovať prostredníctvom obhliadky podľa § 154 Trestného poriadku.

Typické stopy pri drogovej kriminalite, ktoré sa môžu nachádzať na rôznych miestach, budú najmä stopy chemické a biologické a to tam, kde samotná omamná a psychotropná látka prišla do kontaktu s konkrétnym miestom, kde bola vyrábaná, balená, skladovaná, užívaná alebo s ňou bolo akokoľvek manipulované. Na miestach sa takisto môžu nachádzať stopy pachové, daktyloskopické, trasologické a iné. Ak ide o miesta voľne prístupné, obhliadku vykonáva policajt bez nutnosti súhlasu akejkoľvek osoby. Na obhliadke sa môže zúčastniť osoba, ktorá vykonáva odbornú činnosť alebo pribratý znalec. Takouto osobou je napríklad kriminalistický technik a odborný konzultant. Účasť kriminalistického technika alebo odborného konzultanta, ako aj pribratého znalca na obhliadke je fakultatívna. Ak sa obhliadka vykonáva po tom, čo bolo vznesené obvinenie určitej osobe a táto osoba má obhajcu, ktorý policajtovi ako orgánu činnému v trestnom konaní v súlade s § 213 ods. 3 Trestného poriadku oznámi, že sa chce zúčastňovať vykonávaných procesných úkonov, musí mu policajt včas oznámiť termín a miesto vykonania obhliadky. Policajt tak nemusí urobiť, ak vykonanie obhliadky nie je možné odložiť alebo vyrozumenie obhajcu nie je možné zabezpečiť.

Nemôžeme súhlasiť s názorom, že: *„Dikcia § 154 ods. 1 Trestného poriadku nevylučuje, aby orgán činný v trestnom konaní ako účastníka obhliadky pribral opatrením nezúčastnenú osobu (§ 30 ods. 1 a 2 Trestného poriadku). Kriminalistická taktika účasť nezúčastnenej osoby na obhliadke výslovne odporúča.“*[3] Podľa § 30 ods. 1 Trestného poriadku na vykonanie úkonu tam, kde to zákon ustanovuje, sa priberie nezúčastnená osoba. Z tejto pomerne strohej a presnej zákonnej dikcie je možné celkom jednoznačne vyvodiť, že prítomnosť nezúčastnenej osoby je

[1] PORADA, V. a kol. Kriminalistika. Bratislava: IURA EDITION, 2007, s. 48-49.
[2] ŠIMOVČEK, I. a kol. Kriminalistika. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 1999, s. 37.
[3] ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I., POLÁK, P. a kol. Trestný poriadok. Komentár. Zväzok I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 656.

možná len tam, kde to Trestný poriadok pri jednotlivých úkonoch výslovne umožňuje, respektíve vyžaduje, a teda neponecháva žiadny priestor na voľnú úvahu orgánov činných v trestnom konaní a súdu na to, aby bola nezúčastnená osoba pribratá na vykonanie úkonov tam, kde to zákon výslovne neuvádza. Takýto reštriktívny výklad je nutné prijať aj s ohľadom na čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, v zmysle ktorého v takomto prípade môžu orgány činné v trestnom konaní a súd konať iba v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví Trestný poriadok. Z hľadiska kriminalistickej a vyšetrovacej taktiky je vhodné doplniť, že účasť ďalších osôb na obhliadke môže mať negatívny vplyv, najmä na ich správanie v ďalších fázach trestného konania a môže viesť k tendenčným prejavom týchto osôb.[4]

Charakter voľne prístupných miest môže byť rôzny, pôjde spravidla o voľný terén a miesta prístupné širokej verejnosti, ktoré nie sú uzavreté a vstup na tieto miesta nie je podmienený súhlasom oprávnenej osoby. V praxi môže ísť o voľne prístupné pozemky, polia, les, parky, trhoviská, ulice, chodníky, miestne komunikácie, námestia a verejný priestor v mestách, priestory a objekty určené pre verejnosť a poskytovanie služieb, ako sú obchodné centrá, staničné budovy a priestory zastávok verejnej dopravy.

V prípade potreby vykonania obhliadky na takomto mieste je vhodné preveriť jeho charakter, či nejde o miesto, do ktorého je vstup podmienený súhlasom oprávnenej osoby, a ak áno, je nevyhnutné takúto osobu kontaktovať a zabezpečiť jej súhlas a podľa možností aj osobnú účasť na výkone takejto obhliadky. Vo voľnom teréne budú miesta verejnosti neprístupné indikovať najmä rôzne oplotenia, označenia a upozornenia o zákaze vstupu, resp. o možnosti vstupu len určitému okruhu osôb. V prípade vnútorných priestorov pôjde takisto o výskyt fyzických bariér, príp. značiek a upozornení o regulovanom vstupe na takéto miesto.

V takýchto prípadoch bude nevyhnutné identifikovať osobu, ktorá je oprávnená udeliť súhlas na vstup na takéto miesta, a v prípade neudelenia súhlasu, nedosiahnuteľnosti takejto osoby alebo pochybností o jej vzťahu k predmetnému miestu a jej právu udeliť súhlas, bude potrebné pred vykonaním obhliadky zabezpečiť príkaz na vykonávanie dôkazu v obydlí, v iných priestoroch a na pozemku podľa § 107 Trestného poriadku v spojení s § 101 ods. 1 Trestného poriadku. Bez príkazu môže policajt vykonať takúto obhliadku len vtedy, ak príkaz nemožno dosiahnuť vopred a vec neznesie odklad, je však povinný bez meškania, najneskôr do 24 hodín, dodatočne vyžiadať prostredníctvom prokurátora súhlas sudcu pre prípravné konanie.

Takýto postup sa javí v policajnej praxi ako pomerne rizikový, nakoľko ak sa sudca pre prípravné konanie nestotožní s dôvodmi nemožnosti zabezpečiť si príkaz vopred, a súčasne neodkladnosti takéhoto úkonu, nemožno stopy zaistené pri takejto prehliadke použiť v ďalšom konaní ako dôkaz. Je preto v policajnej praxi nevyhnutné veľmi prísne vyhodnocovať podmienky neodkladnosti a nemožnosti zabezpečiť si príkaz vopred, pôjde spravidla o situácie, ak bude bezprostredne hroziť zničenie stôp z dôvodu pôsobenia vonkajších faktorov, ako sú zlé poveternostné podmienky, pôsobenie živlov, pohyb mechanizmov alebo bude hroziť zničenie veci konaním iných osôb, ktorému nebude možné objektívne zabrániť. Ak je však možné miesto, na ktorom sa majú nachádzať kriminalistické stopy, zabezpečiť adekvátnym spôsobom tak, aby k zničeniu stôp nedošlo (zastrešenie, ohradenie, stráženie objektu alebo miesta, vykázanie osôb a zamedzenie ich vstupu do objektu alebo na miesto), bude potrebné takéto postupy v policajnej praxi využiť a obhliadku vykonať až na podklade príkazu sudcu pre prípravné konanie.

Uvedený postup je možné alternovať vstupom policajta do obydlia, iných priestorov a na pozemok podľa § 103 Trestného poriadku, avšak len za splnenia podmienok, že vec neznesie odklad a takýto vstup je nevyhnutný na ochranu života alebo zdravia alebo na ochranu štátu, udržanie verejného poriadku, ochranu majetku alebo ochranu práv a slobôd iných a na vymedzených územiach aj v záujme ochrany prírody, najmä ak ide o iné priestory alebo pozemok osoby pristihnutej pri trestnom čine. V takýchto prípadoch je možné po vstupe na uvedené miesta vykonať aj obhliadku a zaistiť stopy, ak sú splnené podmienky neodkladnosti tak, ako bolo

[4] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. Trestný poriadok I. § 1 – 195. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 1019.

uvedené vyššie, pričom nie je potrebné dodatočne žiadať príkaz na vykonanie takéhoto úkonu. Obdobne je možné postupovať v prípadoch, ak je potrebné vykonať obhliadku za účelom zaistenia stôp v obydlí a ten, u koho sa má taký úkon vykonať, naň nedal súhlas. V prípade ak sa stopy drogovej kriminality budú nachádzať na veciach, je možné ich zisťovať a zaisťovať takisto prostredníctvom obhliadky podľa § 154 Trestného poriadku.

Typické stopy pri drogovej kriminalite, ktoré sa môžu nachádzať na rôznych veciach, budú najmä stopy chemické a biologické a to tam, kde samotná omamná a psychotropná látka prišla do kontaktu s konkrétnou vecou, môže ísť o nástroje na výrobu, aplikátory, obalové materiály alebo akékoľvek veci, ktoré mohli byť v kontakte s omamnou a psychotropnou látkou. Na veciach sa tiež môžu nachádzať stopy osoby, ktorá s nimi manipulovala alebo s nimi bola v kontakte, a to najmä stopy biologické, pachové, daktyloskopické a trasologické.

Čo sa týka obhliadky veci, túto vykonáva policajt spravidla bez nutnosti súhlasu vlastníka alebo držiteľa takejto veci v prípadoch, ak je vec, ktorá je predmetom obhliadky, už vo faktickej moci polície, teda bola zaistená ako stopa v rámci inej, predchádzajúcej obhliadky alebo zaistená podľa štvrtej hlavy prvej časti Trestného poriadku ako vec dôležitá pre trestné konanie, resp. predložená podľa § 89a ods. 1 Trestného poriadku bez jej následného zaistenia.

V prípade, ak sa stopy drogovej kriminality budú nachádzať na živých osobách, je možné ich zisťovať a zaisťovať prostredníctvom prehliadky tela a obdobných úkonov podľa § 155 Trestného poriadku. Tento úkon by mal pri vyšetrovaní drogovej kriminality slúžiť predovšetkým na zaisťovanie biologických, chemických, daktyloskopických, trasologických a pachových stôp.

Špecifickými stopami pri drogovej kriminalite, zaistenými v rámci prehliadky tela, budú stery z oboch rúk a z pod nechtov, za účelom potvrdenia manipulácie s omamnou a psychotropnou látkou, okrem rúk je možné zaistiť stery aj z iných častí tela, prípadne z odevu, ktoré mohli prísť do kontaktu s omamnou a psychotropnou látkou.

Okrem prehliadky tela je možné vykonať aj ďalšie úkony, pri drogovej kriminalite sú významné najmä odbery vzoriek krvi, moču a vzoriek vlasov na zistenie prítomnosti omamných a psychotropných látok a ich metabolitov, takisto odobratie daktyloskopických odtlačkov, odobratie vzorky na účel analýzy deoxyribonukleovej kyseliny a odobratie vzorky pachu.

V prípade ak sa stopy drogovej kriminality budú nachádzať na mŕtvole, je možné ich zisťovať a zaisťovať prostredníctvom prehliadky a pitvy mŕtvoly a jej exhumácie podľa § 156 Trestného poriadku. Špecifické stopy pri drogovej kriminalite, ktoré sa zisťujú a zaisťujú na mŕtvole, sú rovnaké ako pri živej osobe, navyše je možné realizovať odbery tkanív a vnútorných orgánov spolu s ich obsahom.

Drogy ako veci dôležité pre trestné konanie

Pri vyšetrovaní drogovej kriminality je veľmi často nevyhnutné na dosiahnutie účelu trestného konania zabezpečiť samotné omamné a psychotropné látky, ktoré sú dôležité pre trestné konanie. Tieto veci sa zaisťujú najmä z dôvodu náležitého zistenia skutkového stavu veci a môžu slúžiť na účely dokazovania. Na zaistenie vecí dôležitých pre trestné konanie slúžia inštitúty upravené najmä v štvrtom, piatom a šiestom diele štvrtej hlavy prvej časti Trestného poriadku. Vecou možno vo všeobecnosti rozumieť to, čo znenie § 130 Trestného zákona enumeruje vo svojich jednotlivých odsekoch. Za vec sa teda považuje aj návyková látka[5], a teda tiež omamné látky, psychotropné látky a ostatné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti, alebo sociálne správanie.

Typickými vecami dôležitými pre trestné konanie pri vyšetrovaní drogovej kriminality budú najmä samotné omamné a psychotropné látky, ale tiež množstvo hnuteľných vecí, nástrojov, prístrojov, peňažné prostriedky na účte, nehmotné informácie a dáta výpočtovej techniky, ale napríklad aj zviera, ktoré bolo použité na distribúciu drog.

[5] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. Trestný poriadok I. § 1 – 195. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 467.

Samotné omamné a psychotropné látky, ako veci dôležité pre trestné konanie, môžu mať rôzny charakter, napríklad môžu byť obsiahnuté v liekových formách alebo pôjde o tzv. pouličné drogy. Kým látky bez liečebného potenciálu sa budú najčastejšie vyskytovať vo voľných formách, bez označenia, v podomácky zhotovených obaloch alebo v neoriginálnych obaloch, napríklad od potravín, liečivá budú označené, vo forme tabliet v blistroch a originálnych liekových obaloch a v zapečatených ampulkách.

Významné je aj rozdelenie omamných a psychotropných látok podľa ich pôvodu, teda či ide o látky prírodné, polosyntetické alebo syntetické.[6] Omamné a psychotropné látky prírodného pôvodu budú náročné na identifikáciu najmä v ich rastlinných formách. Tie môžu byť pestované v kontrolovaných podmienkach, v uzatvorených priestoroch, ale aj na voľnom priestranstve. Taktiež sa môžu vyskytovať už v spracovanej forme, ako sušiny, extrakty, koncentráty, živice, prášky, tinktúry a výluhy.

Polosyntetické drogy ako LSD, kokaín, morfium alebo heroín a syntetické drogy ako amfetamín, metamfetamín, ketamín alebo fencyklidín, sa môžu vyskytovať taktiež v rôznych formách a skupenstvách. V pevnom skupenstve pôjde najmä o tablety najrôznejšieho druhu, kapsule, kryštály, partikulárne látky ako prášky, sypké zrnité látky, granule, aglomeráty, a to vo voľnej alebo okultnej forme. V kvapalnom skupenstve môže ísť o tekutiny vo voľnej forme, v ampulkách, potravinárskych obaloch a v absorpčných nosičoch.

Zabezpečovanie takýchto vecí v trestnom konaní pri vyšetrovaní drogovej kriminality bude možné najmä prostredníctvom zaisťovacích prostriedkov, a to domovej prehliadky, osobnej prehliadky a prehliadky iných priestorov a pozemkov podľa § 99 a nasledujúce Trestného poriadku, zadržania a otvorenia zásielok podľa § 108 a § 109 Trestného poriadku a predstieraného prevodu podľa § 112 Trestného poriadku. Použitie týchto zaisťovacích prostriedkov vyžaduje najmä dôvodné podozrenie o existencii a výskyte konkrétnej omamnej a psychotropnej látky, alebo inej veci súvisiacej s drogovou kriminalitou, v obydlí, iných priestoroch, u osoby alebo v zásielke.

Na rozdiel od obhliadok miest, vecí, osôb a mŕtvol, kde pred ich vykonaním policajt nemusí mať konkrétnu predstavu o stopách, ktoré sa mu v priebehu obhliadky podarí zistiť, zaisťovacie úkony by mali mať pomerne jasne definovaný cieľ vo vzťahu k hľadanej veci a disponovať jej dostatočne presným opisom.

Pri plnení účelu zaisťovacieho úkonu je teda dôležité, aby policajt vopred vedel, aký predmet má hľadať. Znamená to, že by mal pred vykonaním zaisťovacieho úkonu získať podrobný opis drogy, jej druh, formu, množstvo, alebo mať aspoň informácie umožňujúce druhové či rodové určenie hľadaných objektov, ktoré je možné získať od svedkov alebo prostredníctvom operatívno-pátracej činnosti,[7] prípadne použitím informačno-technických prostriedkov.

V prípade ak sa drogy ako veci dôležité pre trestné konanie budú nachádzať v obydlí, je možné ich zaisťovať prostredníctvom domovej prehliadky podľa § 99 a nasledujúce Trestného poriadku. Okrem základných taktických zásad domovej prehliadky, ako sú utajenosť a prekvapivosť, je pri drogovej kriminalite obzvlášť dôležité dbať na systematickosť, dôslednosť, ostražitosť a sledovanie osoby, u ktorej sa domová prehliadka vykonáva.[8]

V priebehu realizácie domovej prehliadky sa v mnohých prípadoch nevenuje pozornosť miestam, ktoré nie sú na prehľadávanie príjemné (odpadové zariadenia, kanalizácia, septik, smetný kôš) alebo miestam, ktorých prehliadka vyžaduje prekonanie určitých etických a psychických zábran (umelecké a náboženské predmety, detská postieľka, v ktorej leží dieťa, detské plienky,

[6] STRAUS, J., VIKTORYOVÁ, J., PALAREC, J., STACH, J. Metodika vyšetřování drogové kriminality. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006, s. 8.
[7] ŠIMOVČEK, I. a kol. Kriminalistika. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 1999, s. 315.
[8] KURILOVSKÁ, L., SVOBODA, I. a kol. Kriminalistika. Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2017, s. 287.

protézy, výkaly a podobne), pričom práve tieto miesta môžu byť zdrojom nálezu omamných a psychotropných látok a súvisiacich predmetov.[9]

Ďalej je potrebné zamerať sa na nájdenie rôznych úkrytov v stenách alebo zariadení, kde môžu byť drogy schovávané. Možnosti ukrytia omamných a psychotropných látok sú rôzne, a preto je potrebné hľadať všade a mať na zreteli ako obyčajné schránky (skrine, bielizníky), tak aj špeciálne úkryty, ako napríklad trezory v stenách, falošné zásuvky či vypínače, spodné alebo zadné steny nábytku, podlaha pod kobercom a nábytkom, zadné strany zásuviek, duté záclonové tyče, duté reproduktory, priestory pod prahom, podlahou, v stenách, v strope (všímať si hlavičky skrutiek v lištách a prahoch, či na nich nie sú stopy po nedávnom skrutkovaní), krby, nádoby s jedlom, tuby od liekov, nádoby s odpadkami, sošky, rámy, obrazy, odpadné rúry, knihy (prelistovať), sypké hmoty (presypať), balkóny, rímsy, svetlíky a povaly.[10]

V obydlí sa taktiež môžu nachádzať rôzne laboratórne nádobky, varné banky, chladiče, hadičky, držiaky, svorky, skúmavky, variče, injekčné striekačky, fajky, laboratórne váhy,[11] zápisníky, poznámky, kontaktné adresy, reklamné prospekty, lekárske predpisy, odborná literatúra, ale aj obyčajná polievková lyžica, na ktorej môžu byť stopy po príprave napríklad heroínu k injekčnej aplikácii.[12]

V prípade ak sa drogy ako veci dôležité pre trestné konanie nebudú nachádzať v obydlí ani na voľne prístupných miestach, je možné ich zaisťovať prostredníctvom prehliadky iných priestorov a pozemkov podľa § 99 a nasledujúce Trestného poriadku. Pôjde najmä o kancelárie v podnikoch, školy, reštaurácie, výrobné s spracovateľské priestory, sklady a obdobné miesta. Takýmito miestami sú taktiež všetky dopravné prostriedky, ich súčasti a doplnky. Ide o dopravné prostriedky cestné, železničné, letecké i vodné, osobné i nákladné vo vlastníctve jednotlivých osôb i vo vlastníctve štátnych, hospodárskych, obchodných i spoločenských organizácii. Medzi takéto dopravné prostriedky patria i prostriedky hromadnej prepravy osôb.[13]

Práve dopravné prostriedky budú častým miestom výskytu drog ako vecí dôležitých pre trestné konanie, nakoľko slúžia ako úkryt pre omamné a psychotropné látky, taktiež slúžia na ich prepravu a často aj ako miesto, kde sa užívajú. Pri prehliadke dopravných prostriedkov je potrebné sa pri hľadaní drog zamerať najmä na špeciálne alebo skryté dutiny karosérie, napríklad dvojité podlahy, strechy, priestor za parabolami svetiel, vnútorné strany blatníkov a priestory v dverách.[14]

V rámci interiéru je vhodné sa zamerať na sedadlá, priestor pod sedadlami a za nimi, pod kobercami a podložkami na podlahe, a taktiež na všetky vnútorné odkladacie priestory a ľahko odnímateľné súčasti interiéru, ako napríklad pod manžetou radiacej páky, pod krytom vnútorného osvetlenia a pod rôznymi krytkami. V prípade potreby je možné sa zamerať aj na nádrže alebo kanistre, v ktorých môže byť ešte jedna vnútorná nádrž, na náhradné alebo špeciálne upravené pneumatiky, nárazníky, vzduchové hadice, ale aj iné málo prístupné miesta.

V prepravovaných nákladoch alebo vo vlakoch sa môžu omamné a psychotropné látky nachádzať vo vnútri veľkých balíkov alebo pod uloženým tovarom, v stenách prepravovaného tovaru, v debnách alebo iných obaloch s tovarom, pod prepravovaným tovarom alebo v strede tovaru, v kontajneroch deklarovaných ako tovar iného druhu, v olejových nádržiach ložísk železničných vozňov, medzi sedadlami alebo v dutinách pod nimi.[15]

---

[9] METEŇKO, J., BAČÍKOVÁ, I., SAMEK, M. Kriminalistická taktika. Brno: Václav Klemm - Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 150.

[10] NĚMEC, B., CHYLÍK, V., ČERMÍN, S. Kriminalistická příručka. Praha: Ministerstvo vnitra, Hlavní správa veřejné bezpečnosti, Kriminalistický ústav, 1960, s. 209-210.

[11] VIKTORYOVÁ, J., STRAUS, J. a kol. Vyšetrovanie. 2. vydanie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2013, s. 238.

[12] CHMELÍK, J. Drogová kriminalita. Praha: Úřad vyšetřování pro ČR, Ministerstvo vnitra ČR, odbor personální práce a vzdělávaní, 1999, s. 53.

[13] ŠIMOVČEK, I. a kol. Kriminalistika. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 1999, s. 316.

[14] VIKTORYOVÁ, J., STRAUS, J. a kol. Vyšetrovanie. 2. vydanie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2013, s. 226.

[15] VIKTORYOVÁ, J., STRAUS, J. a kol. Vyšetrovanie. 2. vydanie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2013, s. 227.

V prípade pozemkov, ktoré nie sú voľne prístupné, sa môžeme stretnúť s pestovaním rastlín, ktoré obsahujú omamné a psychotropné látky, avšak pôda môže slúžiť aj ako úkryt, kde sú zakopané tieto látky v plastových vreciach alebo iných nepremokavých obaloch. Prehliadku je možné vykonávať s použitím kovových tyčí (sond), predovšetkým na miestach, kde sú zjavné stopy po čerstvom kopaní. V zimnom období môžu byť tieto látky vo vhodných obaloch zakopané v snehu.

V prípade, ak má drogy ako veci dôležité pre trestné konanie pri sebe konkrétna osoba, je možné ich zaistiť prostredníctvom osobnej prehliadky podľa § 99 a nasledujúce Trestného poriadku.

Čo sa týka úkrytov omamných a psychotropných látok u osôb, tieto látky môžu byť pripevnené na tele pod voľným odevom, na lýtkach nôh, ukryté v rôznych protetických pomôckach a umelých napodobeninách tela (poprsie, brucho), ďalej v špičkách alebo podpätkoch topánok, v rôznych pokrývkach hlavy (klobúky, čiapky), ukryté v šatstve, podšívkach a vypchávkach a v spodnej bielizni. Pozornosť je potrebné venovať aj prirodzeným ľudským otvorom a dutinám, keďže omamné a psychotropné látky môžu byť zhltnuté v latexových prezervatívoch, ukryté v hustých vlasoch a parochniach, ale taktiež v konečníku a ženských pohlavných orgánoch, v ústach pod jazykom, v umelých zuboch a podobne.[16]

Pozornosť pri osobnej prehliadke je potrebné venovať aj batožine a veciam, ktoré má osoba pri sebe. Omamné a psychotropné látky môžu byť ukryté v dutinách batožín, vo fľašiach od liehovín, v obaloch od potravín alebo upravených potravinových konzervách, prevážané ako rôzne druhy korenia alebo potravinové prísady, vo väzbách kníh, v športovom náčiní, v rôznych suveníroch a umeleckých predmetoch, vo vypchávkach detských hračiek, v peňaženkách, v rôznych látkach, ktoré boli omamnou látkou nasiaknuté (tekutý kokaín napustený v dutom horolezeckom lane), v rôznych cukrovinkách nasiaknutých omamnou a psychotropnou látkou (najmä LSD).

Ak sa drogy ako veci dôležité pre trestné konanie nachádzajú v zásielkach, je možné ich zaistiť prostredníctvom zadržania a otvorenia zásielok podľa § 108 a § 109 Trestného poriadku. V súčasnosti ide o celosvetovo pomerne rozšírený spôsob distribúcie omamných a psychotropných látok, ktorý poskytuje určitú možnosť anonymity pre kupujúceho aj predávajúceho, nakoľko tieto látky sú inzerované a ponúkané prostredníctvom internetu, nezriedka aj vo forme profesionálne prepracovaných internetových obchodov a stránok. Taktiež rýchly rozvoj obchodných spoločností, ktoré sprostredkovávajú a vykonávajú prepravu zásielok, prispieva k sťaženiu odhalenia zásielok, ktoré by mohli obsahovať drogy ako veci dôležité pre trestné konanie, a tým spôsobuje aj čoraz väčšie rozširovanie práve tohto spôsobu distribúcie omamných a psychotropných látok.

V prípade, ak existuje dôvodný predpoklad, že drogy ako veci dôležité pre trestné konanie je možné zaistiť predstieranou kúpou, táto sa vykoná v rámci predstieraného prevodu podľa § 112 Trestného poriadku. Vykonaním predstieraného prevodu nesmie byť zasahované do konania osôb, voči ktorým má byť tento úkon použitý, najmä aby tieto osoby neboli podnecované k trestnej činnosti, ktorú doposiaľ nepripravovali ani sa o ňu nepokúsili.[17]

Zaujímavým sa javí názor senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, že: *„skutočnosť, že bol príkaz daný na ľubovoľné množstvo bližšie nezistenej omamnej alebo psychotropnej látky, presne nezistenej koncentrácie, nespôsobuje jeho nezákonnosť, nakoľko v čase vydania príkazu agenti nemohli vedieť množstvo psychotropnej látky, ktorá bude predmetom ich obchodu so spoluobvineným.“*[18] Vo všeobecnosti však treba uviesť, že určenie veci dôležitej pre trestné konanie by malo byť, v záujme zachovania čo najvyššej miery právnej istoty, čo najpodrobnejšie.

[16] VIKTORYOVÁ, J., STRAUS, J. a kol. Vyšetrovanie. 2. vydanie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2013, s. 226.
[17] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. Trestný poriadok I. § 1 – 195. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 1019.
[18] Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3Tdo/29/2015, zo dňa 09. 09. 2015.

Napríklad vo veci Robathin proti Rakúsku Európsky súd pre ľudské práva pri otázke, či rozsah príkazu bol rozumne obmedzený, vyslovil, že sa domnieva, že príkaz k prehliadke bol formulovaný veľmi široko, pričom rozsah uvedený v príkaze *„a ďalšie veci pochádzajúce z trestnej činnosti“*, by s vysokou pravdepodobnosťou nevyhovoval nielen požiadavkám pertraktovaným Európskym súdom pre ľudské práva, ale i Ústavným súdom Slovenskej republiky.[19]

Drogy ako vecné stopy

Ak platí, že známky po výskyte drog na rôznych miestach, veciach a osobách, predstavujú stopy trestného činu a samotná droga v kvantifikovateľnom množstve je vecou dôležitou pre trestné konanie, je voľba príslušných dôkazných prostriedkov alebo zaisťovacích inštitútov pomerne zrejmá a nemala by narážať na aplikačné problémy.

V policajnej praxi však vznikajú prípady, kedy je možné aj samotnú drogu, v zásade v akomkoľvek množstve, vyhodnotiť ako stopu trestného činu a jej zaistenie realizovať ostatnými dôkaznými prostriedkami a vyhnúť sa aplikácii nepomerne prísnejšie normovaných zaisťovacích úkonov, ktorých zákonný priebeh je značne náročnejší, najmä v oblasti aprobácie prokurátorom alebo sudcom, širším okruhom osôb, ktoré sa úkonu zúčastňujú, ako aj komplikovanejšej príprave, postupom a taktike ich vykonania.

V týchto prípadoch dochádza napríklad ku kolízii obhliadky miesta s domovou prehliadkou a prehliadkou iných priestorov a pozemkov. Ak má policajt dôvodné podozrenie, že v obydlí alebo iných priestoroch a na pozemkoch sa nachádza droga v určitom množstve, prioritne by mal zabezpečovať príkaz na ich prehliadku a v rámci jej výkonu túto drogu prípadne zaistiť, a to ako vec dôležitú pre trestné konanie. Ak však na túto drogu nazrieme ako na vecnú stopu, je možné ju aj v obydlí aj v inom priestore a na pozemku zaistiť prostredníctvom obhliadky.

Najvyšší súd Slovenskej republiky konštatoval, že domovú prehliadku na účel zabezpečenia veci dôležitej pre trestné konanie nie je potrebné nariadiť, ak je zrejmá dobrovoľná súčinnosť osoby, ktorá je vlastníkom alebo oprávneným užívateľom obydlia, v ktorom sa má vec nachádzať. V takom prípade sa použije inštitút vydania alebo odňatia veci, po prípadnom predchádzajúcom, respektíve súčasnom vykonaní obhliadky podľa § 154 Trestného poriadku, bez nariadenia prehliadky.[20] Treba však zdôrazniť, že v posudzovanom prípade bol vlastníkom nehnuteľnosti oznamovateľ danej veci a zaistené omamné a psychotropné látky patrili páchateľovi, ktorý k nehnuteľnosti nemal žiadny vzťah. Preto, ak ide o zistenia policajta, ktoré zakladajú dôvodné podozrenie, že v obydlí, inom priestore alebo na pozemku, sa majú nachádzať omamné a psychotropné látky, a tieto zistenia nepochádzajú výlučne od užívateľa týchto miest, ktorý takéto skutočnosti sám iniciatívne oznámil, je potrebné od počiatku utajovane plánovať vykonanie domovej prehliadky a/alebo prehliadky iných priestorov a pozemkov, a nie je možné sa spoliehať na súhlas oprávnenej osoby na vykonanie obhliadky.

Rozhodujúcim sa teda javí postoj osoby, u ktorej v obydlí alebo inom priestore a na pozemku, sa omamná a psychotropná látka v určitom merateľnom množstve nachádza. Ak s tým oprávnená osoba súhlasí, vykoná sa na týchto miestach obhliadka, pričom ak pri nej budú zistené drogy ako vecné stopy, je potrebné opätovne túto osobu vyzvať k dobrovoľnej súčinnosti, a to formou výzvy na vydanie veci. Je teda zrejmé, že aj keď bude mať droga charakter vecnej stopy nájdenej pri obhliadke, po jej zistení a zadokumentovaní je nevyhnutné ju zabezpečovať ďalej ako vec dôležitú pre trestné konanie, a teda aplikovať zaisťovacie úkony vydania alebo odňatia veci. V policajnej praxi evidujeme práve časté prípady opomínania tejto povinnosti zaisťovať vecné stopy, zistené v rámci obhliadky, prostredníctvom zaisťovacích úkonov. Takýto postup môže byť akceptovaný len v prípadoch, ak sa obhliadka vykonáva na verejne prístupnom mieste a niet osoby, ktorej by výzva na vydanie veci mohla byť adresovaná.

V prípade drogy ako vecnej stopy môže nastať aj stret prehliadky tela a osobnej prehliadky, a to najmä v prípade, ak by bola droga objavená náhodne pri prehliadke tela. V takom prípade je

[19] Pokyn Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky č. III Spr 117/14/1000, zo dňa 15.12.2014.
[20] Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 Tdo 29/2014, zo dňa 20.05.2014.

opäť nevyhnutné postupovať podľa § 89a a § 90 Trestného poriadku a osobu, na ktorej sa prehliadka tela vykonáva, vyzvať na dobrovoľné vydanie veci, a v prípade jej nesúčinnosti jej vec odňať. Je otázkou taktiky a metodiky vyšetrovania drogovej kriminality zvážiť popri vykonaní prehliadky tela aj osobnú prehliadku, resp. tieto úkony plánovať vopred v náležitom poradí podľa konkrétnej situácie.

Opätovne, ako v prípade obhliadky, pri ktorej niet osoby, ktorej by výzva na vydanie veci mohla byť adresovaná, je možné drogy ako vecné stopy zaisťovať aj pri prehliadke a pitve mŕtvoly a jej exhumácii, ak sú zistené pri mŕtvole, v jej oblečení alebo útrobách.

Drogy objavené inak

V trestnom konaní pri vyšetrovaní drogovej kriminality môžu nastať aj prípady, že drogy sú už policajtovi fakticky k dispozícii, pričom však neboli zistené ako stopy, ani neboli zabezpečené prostriedkami určenými na zaistenie vecí dôležitých pre trestné konanie.

Takýmto spôsobom sa môže droga dostať do dispozície policajta pri vykonaní tzv. bezpečnostnej osobnej prehliadky podľa § 99 ods. 4 Trestného poriadku, ktorú je možné vykonať len u zadržanej osoby a u osoby, ktorá bola zatknutá alebo sa berie do väzby, a to len za účelom nájdenia zbrane alebo veci, ktorou by mohla ohroziť život alebo zdravie seba alebo inej osoby. Je nesporné, že omamné a psychotropné látky a súvisiace predmety môžu ohroziť zdravie aj život, nie je teda vylúčené zamerať sa na ne aj počas bezpečnostnej prehliadky. V prípade ich odhalenia je však potrebné následne zvoliť niektorý zo zaisťovacích inštitútov, ako je vydanie alebo odňatie veci, prípade osobná prehliadka podľa § 99 ods. 3 Trestného poriadku, pretože bezpečnostná prehliadka neslúži na zaistenie vecí dôležitých pre trestné konanie, ale má len preventívny charakter.[21]

Ďalším prípadom môže byť droga zaistená prostredníctvom oprávnenia zaistiť vec podľa § 21 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore. Takto zaistenú drogu bude potrebné zaistiť ako vec, ktorá môže slúžiť na účely dokazovania v trestnom konaní, a to prostredníctvom zaisťovacieho úkonu prevzatie veci podľa § 92 Trestného poriadku. V prípade nájdenia a zistenia drogy pri realizácii oprávnenia odňať zbraň podľa § 22 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore, je potrebné následne zvoliť niektorý zo zaisťovacích inštitútov, ako je vydanie alebo odňatie veci, prípade osobná prehliadka podľa § 99 ods. 3 Trestného poriadku.

Vo všetkých týchto prípadoch je však nutné uviesť, že zákonnosť takto získaného dôkazu musí byť podrobená dôkladnej analýze, najmä či pri takomto získavaní drogy nedošlo zo strany polície k účelovému obchádzaniu zaisťovacích inštitútov primárne určených na zabezpečovanie veci dôležitej pre trestné konanie. Jedným z rozhodujúcich kritérií bude pritom najmä skutočná náhodnosť takéhoto objavenia drogy, pretože ak by policajt mal vopred vedomosť, resp. podozrenie na prítomnosť drogy, je použitie týchto inštitútov vylúčené.

V policajnej praxi evidujeme aj prípady proaktívneho konania osoby, ktorá s drogou disponuje a sama ju bez predchádzajúcej výzvy predloží policajtovi. V týchto prípadoch je potrebné zrealizovať vydanie veci podľa § 89a Trestného poriadku aj s poučením zohľadňujúcim zásadu zákazu donucovania k sebaobviňovaniu, kde po následnom vyjadrení osoby, že vec dobrovoľne vydáva, túto zaistiť. Takisto je v takýchto prípadoch vhodné zvážiť vykonanie aj ďalších úkonov, ako je prehliadka tela, prípadne aj osobná prehliadka, ak existuje dôvodné podozrenie, že na tele tejto osoby sa nachádzajú stopy a následky drogovej kriminality, prípadne môže mať pri sebe ďalšie veci dôležité pre trestné konanie.

Záver

V záujme dosiahnutia zákonnosti dôkazov získaných pri vyšetrovaní drogovej kriminality je v policajnej praxi kľúčové správne určenie charakteru omamnej a psychotropnej látky,

[21] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. Trestný poriadok I. § 1 – 195. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 523-524.

a následné dodržanie zákonných podmienok jej vyhľadania a zaistenia v trestnom konaní. Za týmto účelom bude teda nevyhnutné stanoviť trestnoprocesnú povahu omamnej a psychotropnej látky, a to, či jej výskyt má podobu veci dôležitej pre trestné konanie alebo podobu stopy trestného činu. V nadväznosti na to je následne potrebné voliť náležitý prostriedok jej zaistenia a nadväzujúce úkony, pričom je nevyhnutné voliť správny druh a poradie týchto úkonov, najmä so zreteľom na taktiku a metodiku vyšetrovania drogovej kriminality tak, aby zabezpečené dôkazy boli nielen formálne zákonné, ale aj predmetne relevantné a výpovedné. Len takto zabezpečené dôkazy môžu potom tvoriť, jednotlivo a vo vzájomných súvislostiach, logickú a nepretržitú reťaz vedúcu k zisteniu skutkového stavu bez dôvodných pochybností, a to v rozsahu nevyhnutnom na zákonné a spravodlivé rozhodnutie vo veci.

Zoznam bibliografických odkazov

ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. Trestný poriadok I. § 1 – 195. Bratislava: C. H. Beck, 2021, 1232 s. ISBN 978-80-89603-88-6.

CHMELÍK, J. Drogová kriminalita. Praha: Úřad vyšetřování pro ČR, Ministerstvo vnitra ČR, odbor personální práce a vzdělávaní, 1999, 96 s.

KURILOVSKÁ, L., SVOBODA, I. a kol. Kriminalistika. Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2017, 431 s., ISBN 978-80-8054-724-0.

METEŇKO, J., BAČÍKOVÁ, I., SAMEK, M. Kriminalistická taktika. Brno: Václav Klemm - Vydavatelství a nakladatelství, 2013, 307 s. ISBN 978-80-87713-08-2.

NĚMEC, B., CHYLÍK, V., ČERMÍN, S. Kriminalistická příručka. Svazek I. : Orientační kriminalistické minimum pro pracovníky Veřejné bezpečnosti a Státní bezpečnosti. Praha: Ministerstvo vnitra, Hlavní správa veřejné bezpečnosti, Kriminalistický ústav, 1960, 415 s.

Pokyn Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky č. III Spr 117/14/1000, zo dňa 15.12.2014.

PORADA, V. a kol. Kriminalistika. Bratislava: IURA EDITION, 2007, 604 s., ISBN 978-80-8078-170-5.

STRAUS, J., VIKTORYOVÁ, J., PALAREC, J., STACH, J. Metodika vyšetřování drogové kriminality. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006, 47 s., ISBN 80-7251-219-6.

ŠIMOVČEK, I. a kol. Kriminalistika. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 1999, 676 s., ISBN 80-8054-117-5.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 Tdo 29/2014, zo dňa 20.05.2014.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3Tdo/29/2015, zo dňa 09. 09. 2015

VIKTORYOVÁ, J., STRAUS, J. a kol. Vyšetrovanie. 2. vydanie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2013, 653 s., ISBN 978-80-8054-548-2.

ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I., POLÁK, P. a kol. Trestný poriadok. Komentár. Zväzok I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, 948 s., ISBN 978-80-7676-271-8.

Kontaktné údaje:

kpt. Mgr. Ondrej Knirsch
Predmetová skupina práva
Stredná odborná škola Policajného zboru Bratislava
Vápencová 36, 840 09 Bratislava
tel.: +421 961 058 584
ondrej.knirsch@minv.sk

ZRÝCHLENÉ SKRÁTENÉ VYŠETROVANIE PO NÁLEZE ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

JUDr. Rastislav REMETA, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Krajská prokuratúra v Bratislava

Anotácia: *V príspevku poukazujeme na novú procesnú situáciu v tzv. zrýchlenom skrátenom vyšetrovaní, ktorá nastala po Náleze Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. septembra 2024, sp. zn. I. ÚS 337/2020, v postupe policajta a prokurátora po tom, čo po vykonaní zrýchleného skráteného vyšetrovania bol policajtom prokurátorovi odovzdaný zadržaný obvinený spolu so spisom a prokurátor nezistil dôvody väzby. Aktuálne je v takom prípade prokurátor povinný neodkladne nariadiť prepustenie zadržaného obvineného na slobodu. Poukážeme aj na súvisiace otázky a štatistické údaje.*

Kľúčové slová: *Trestné konanie, vyšetrovanie, zrýchlené skrátené vyšetrovanie, zadržanie, väzba*.

Annotation: *In the paper we refer to a new procedural situation in the so-called accelerated abbreviated investigation, which occurred after the ruling of the Constitutional Court of the Slovak Republic of 4 September 2024, Case No. I. ÚS 337/2020, in the procedure of the police officer and the prosecutor after the police officer handed over to the prosecutor the detained accused together with the file and the prosecutor did not establish the grounds for detention. Currently, in such a case, the prosecutor is obliged to immediately order the release of the detained accused. We will also point out related issues and statistics.*

Keywords: *Criminal proceedings, investigation, accelerated abbreviated investigation, detention, custody*.

Úvod

Pre zabezpečenie základného cieľa zákona č. 301/2005 Z.z. Trestného poriadku (ďalej len „Tr. por.“), a to zefektívnenia, zjednodušenia, zrýchlenia a zhospodárnenia trestného procesu, v rámci zabezpečenia účinnejšej ochrany práv a oprávnených záujmov fyzických, právnických osôb a štátu sa predpokladalo, že podstatná časť trestných vecí sa bude vybavovať mimo hlavného pojednávania.

Účelom Tr. por. je upraviť postup orgánov činných v trestnom konaní (policajtov a prokurátorov) a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.[1]

V priebehu prípravného konania ako povinného štádia trestného konania, ktoré začína vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania a v prípade, ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania, vykonaním zaisťovacieho úkonu, neodkladného alebo neopakovateľného úkonu (§199 ods. 1 Tr. por.), sú orgány činné v trestnom konaní aj v rámci zásady zisťovania skutkového stavu veci (§ 2 ods. 10 Tr. por.) povinné, čo najrýchlejšie zistiť skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie.

Začatie trestného stíhania súvisí aj s vyšetrovaním a skráteným vyšetrovaním ako dvomi formami prípravného konania, ktoré trvajú od začatia trestného stíhania do podania návrhu na podanie obžaloby alebo iného rozhodnutia. V rámci vyšetrovania (o zločinoch a v zákonom stanovených prípadoch aj o prečinoch) a skráteného vyšetrovania (o prečinoch)[2] sa vyhľadávajú, zabezpečujú a vykonávajú dôkazy v prípravnom konaní.

V zmysle § 201 ods. 2 Tr. por. postupuje policajt pri vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní z vlastnej iniciatívy tak, aby boli čo najrýchlejšie v potrebnom rozsahu vyhľadané a vykonané dôkazy, aby boli procesne zdokumentované, s cieľom objasniť základné skutočnosti

[1] Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok, § 1.
[2] Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok, § 200.

potrebné pre posúdenie prípadu vrátane osoby páchateľa a následkov trestného činu (§ 119 ods. 1 Tr. por.). Pritom policajt v súlade so zásadou zisťovania skutkového stavu veci (§2 ods. 10 Tr. por.), zadovažuje dôkazy bez ohľadu na to, či svedčia v prospech alebo v neprospech obvineného (§ 200 ods. 4 Tr. por., prvá veta).

Skrátené vyšetrovanie podľa § 202 ods. 1 Tr. por. sa vykonáva o prečinoch, ak nejde o konanie podľa § 200 ods. 2 Tr. por. Aj v skrátenom vyšetrovaní postupuje policajt podľa ustanovení Tr. por. o vyšetrovaní s určitými odchýlkami, ktorých cieľom je zrýchlenie a zjednodušenie prípravného konania. Výsluch svedka vykoná len, ak ide o neopakovateľný úkon, neodkladný úkon alebo ak ide o svedka, ktorý bol osobne prítomný pri páchaní trestného činu. V ostatných prípadoch vyžiada iba vysvetlenie, o ktorom spíše záznam a tento slúži na to, či sa v ďalšom konaní takáto osoba vypočuje ako svedok. Záznam podpisuje len policajt, ktorý ho spísal. Ďalej policajt vyhľadá a zabezpečí dôkazy, aby mohli byť vykonané v ďalšom konaní, o čom urobí záznam. Skrátené vyšetrovanie je potrebné skončiť spravidla do dvoch mesiacov od vznesenia obvinenia.[3]

1 Zrýchlené skrátené vyšetrovanie

Trestný poriadok, účinný od 1. januára 2006 zaviedol v predsúdnom konaní v rámci prípravného konania v § 204 Tr. por. nový inštitút tzv. zrýchleného skráteného vyšetrovania. Nová procesná úprava súvisela aj s osobitným postavením sudcu pre prípravné konanie v § 348 Tr. por., ktorý v tomto prípade mohol konať v rámci osobitného spôsobu konania aj v súdnom konaní. Podstata tejto úpravy spočívala v rýchlom a neformálnom objasnení skutku, ktorý je posúdený ako prečin a vyhľadaní dôkazov, ktoré bude možné vykonať v konaní pred súdom.

Dôvodová správa k Tr. por. okrem iného uvádza, že ...“v prípravnom konaní bude mať osobitné postavenie tzv. sudca pre prípravné konanie, ktorý bude rozhodovať o prípustnosti zásahov do základných práv a slobôd (väzba, domová a osobná prehliadka a iné zaisťovacie úkony). Zároveň sa umožňuje, aby takýto sudca rozhodol aj vo veci obvineného, ktorý bol zadržaný pri spáchaní prečinu s trestnou sadzbou do troch rokov alebo zastihnutý na úteku, v skrátenej lehote do piatich pracovných dní, ak s tým obvinený súhlasí“. Ustanovenie § 204 Tr. por. upravuje postup policajta proti obvinenému, ktorý bol zadržaný ako podozrivý pri páchaní prečinu, na ktorý Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky alebo zastihnutý na úteku. Vzhľadom k tomu, že sa v praxi ukázalo konanie pred samosudcom v zmysle § 348 až § 352 Tr. por. ako progresívne a spôsobilé účinne prispieť k plynulému vybavovaniu trestných vecí, navrhovalo sa uzákoniť ako súčasť súdneho konania aj konanie sudcu pre prípravné konanie, ktorý môže veľmi operatívne riešiť prípady podľa §204 ods. 1 Tr. por. a zakotvili sa jeho práva a povinnosti ako u samosudcu.[4]

Ustanovenie § 204 Tr. por. a súvisiace ustanovenia § 85, § 87, § 187 a § 348 Tr. por., boli do súčasnej podoby zmenené a doplnené zákonmi č. 5/2009 Z.z. a č. 1/2014 Z.z., ktoré spresnili pravidlá tzv. zjednodušeného skráteného vyšetrovania a nadväzujúceho postupu sudcu pre prípravné konanie.

Zmeny vykonané zákonom č. 5/2009 Z.z., ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. februára 2009, v ustanovení § 204 ods. 1 Tr. por. novo upravili postup policajta a prokurátora proti osobe, ktorá bola zadržaná ako podozrivá pri páchaní prečinu, na ktorý trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon, ďalej len „Tr. zák.“) ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje 5 rokov (dovtedy neprevyšujúceho 3 roky - poznámka autora) alebo ak bola zadržaná bezprostredne po ňom. Podstatou tejto úpravy bolo rýchle objasnenie skutku, ktorý je posúdený ako prečin a vyhľadanie dôkazov, ktoré bude možné vykonať v konaní pred súdom. Prokurátorovi sa umožnilo takto postupovať aj v prípadoch, ak nepodá návrh, aby bol obvinený vzatý do väzby.

[3] Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok, § 203 ods. 1.

[4] Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z.z. Dostupné z https://www.epi.sk/dovodova-sprava/Dovodova-sprava-k-zakonu-c-301-2005-Z-z.htm. [online]. [cit. 2025-02-14].

Úprava § 204 Tr. por. nadväzovala aj na zmeny ustanovení § 85, §87 a § 348 Tr. por. Zmeny sa dotýkali najmä precíznejšej úpravy v konaní so zadržanou osobou podľa § 85 ods. 1, ods. 2 Tr. por. v nadväznosti na osobitné dôvody zadržania podľa § 204 ods.1 Tr. por., ktoré bolo potrebné odlíšiť od dôvodov zadržania viažucich sa na dôvody väzby podľa § 71 ods. 1 Tr. por. Pri postupe podľa § 348 ods. 1 Tr. por., tak mohol v určenej lehote 48 hodín sudca pre prípravné konanie obmedzovať osobnú slobodu zadržaného obvineného (§ 87 ods. 2 Tr. por.), ak prokurátor nepodal spolu s obžalobou aj návrh na vzatie obvineného do väzby.

Podľa dôvodovej správy k uvedenému zákonu sa riešila aj výkladová nejednotnosť z hľadiska chronológie postupu sudcu pre prípravné konanie a možnosť nepredsúvať rozhodnutie o väzbe pred urýchlené riešenie merita trestnej veci. Odstránila sa aj časová kolízia súvisiaca s rozdielnou lehotou na podanie sťažnosti proti uzneseniu o vznesení obvinenia (dovtedy do troch dní od oznámenia uznesenia - poznámka autora) a lehotou na podanie obžaloby pri zrýchlenom vyšetrovacom postupe podľa § 204 Tr. por. Bolo vypustené, či a v akom rozsahu sa obvinený priznáva ku spáchaniu skutku a či súhlasí s tým, že tieto skutočnosti nebudú na hlavnom pojednávaní dokazované. Teda priznanie sa k spáchaniu skutku a nedokazovanie na hlavnom pojednávaní, pretože priznávanie sa obvineného v tejto fáze by nemalo žiadne procesné dôsledky, nie je to hlavné pojednávanie. Bol by to len úkon zadržania bez procesnej použiteľnosti. Nejde ani o výsluch obžalovaného v zmysle dôkazného prostriedku použiteľného na hlavnom pojednávaní.[5]

Zákonom č. 1/2014 Z.z. o organizovaní verejných športových podujatí, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. februára 2014 a reagoval na prípady, ak bol trestný čin spáchaný v súvislosti s účasťou na verejnom podujatí vzťahujúcom sa na športové podujatie, sa okrem iného v ustanovení § 204 ods. 1 Tr. por. za slová "bezprostredne po ňom", vložila čiarka a slová "alebo po tom, čo odpadla prekážka jej bezprostredného zadržania najviac do 24 hodín po spáchaní prečinu".

Z dôvodovej správy k tomuto zákonu okrem iného vyplýva, že znenie ustanovenia §204 ods. 1 Tr. por. o zrýchlenom postupe (tzv. superrýchle vyšetrovanie) sa upravilo, „lebo je to najefektívnejší spôsob vybavenia trestných vecí páchateľov prečinov spáchaných nielen v súvislosti s účasťou na verejných podujatiach, ktorí sa dlhodobo zdržiavajú mimo územia SR“. Umožní postup podľa § 204 ods. 1 Tr. por. aj v tých prípadoch, v ktorých zadržaniu páchateľa prečinu "pri čine alebo bezprostredne po ňom" bránila akákoľvek iná prekážka objektívnej alebo subjektívnej povahy (napr. ak sa páchateľovi podarilo z miesta činu ujsť, ak bolo potrebné najskôr stotožniť osobu páchateľa zaznamenanú kamerovým systémom a následne ju fyzicky vyhľadať a pod.), vždy však len za splnenia podmienky, že k zadržaniu páchateľa došlo do 24 hodín po skutku. Išlo o reakciu na situácie súvisiace predovšetkým s fenoménom diváckeho násilia na športových podujatiach, tiež na verejných zhromaždeniach alebo iných verejných podujatiach, v ktorých osobu podozrivú zo spáchania prečinu, ktorá sa nachádza v dave a z bezpečnostných dôvodov nie je možné ju zadržať pri prečine alebo bezprostredne po spáchaní prečinu. V takýchto prípadoch bezpečnostné zložky iba monitorujú pohyb podozrivého a k zadržaniu podozrivého dochádza až po ukončení podujatia po rozídení sa davu. Pri páchateľoch, ktorí sa zdržujú v Slovenskej republike to v zásade nepredstavuje vážnejší problém, keďže sa vec vybaví v rámci skráteného vyšetrovania. Avšak pri páchateľoch, ktorí sú cudzinci a inak sa zdržiavajú mimo územia Slovenskej republiky, v prípade nemožnosti využitia § 204 ods. 1 Tr. por. sú prepustení zo zadržania a odcestujú do svojho domovského štátu, to znamená významné negatívne dopady na efektivitu vybavenia veci z viacerých dôvodov. Z hľadiska časového (žiadosť o právnu pomoc alebo odovzdanie trestného konania do domovského štátu páchateľa trvá spravidla niekoľko mesiacov), ekonomického (náklady na preklad spisu a úkonov medzinárodnej právnej pomoci) i vecného (problémy s ďalším dokazovaním, strata hodnoty - použiteľnosti dôkazov a pod.).[6]

[5] Dôvodová správa k zákonu č. 5/2009 Z.z. Dostupné z https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=276198. [online]. [cit. 2025-02-14].

[6] Dôvodová správa k zákonu č. 1/2014 Z.z. Dostupné z https://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2014/1-2014-z-z.html. [online]. [cit. 2025-02-14].

V aktuálnom znení ustanovenia § 204 ods. 1 Tr. por. je upravený postup policajta a prokurátora v prípade tzv. zrýchleného skráteného vyšetrovania, ako osobitného skráteného vyšetrovania, v ktorom skrátené vyšetrovanie a aj prípravné konanie prebehne do 48 hodín. Osobitne skrátené vyšetrovanie je označenie tohto osobitného postupu v rámci právnej teórie a praxe, ale Trestný poriadok tento pojem nepoužíva.[7]

Postup podľa § 204 ods. 1 Tr. por. predstavuje najefektívnejší spôsob vybavenia trestných vecí páchateľov prečinov spáchaných v súvislosti s účasťou na verejných podujatiach a tých, ktorí sa dlhodobo zdržiavajú mimo územia Slovenskej republiky. Týmto postupom je možné dosiahnuť urýchlené potrestanie známeho páchateľa prečinu v čo najkratšom čase od spáchania prečinu.[8]

Policajt môže zadržať osobu podozrivú zo spáchania trestného činu podľa § 204 ods. 1 Tr. por., aj keď proti nej doteraz nebolo vznesené obvinenie (§ 85 ods. 1 Tr. por.). V zmysle §85 ods. 2 Tr. por. môže ktokoľvek obmedziť osobnú slobodu osoby, ktorá bola pristihnutá pri trestnom čine alebo bezprostredne po ňom, ak je to potrebné na zistenie jej totožnosti, zabránenie úteku, zabezpečenie dôkazov alebo na zabránenie ďalšiemu páchaniu trestnej činnosti. Je však povinný takú osobu bezodkladne odovzdať útvaru Policajného zboru, útvaru Vojenskej polície alebo útvaru Colnej správy.

Policajt, ktorý zadržanie vykonal alebo ktorému bola odovzdaná zaistená osoba podľa osobitného zákona alebo odovzdaná osoba pristihnutá pri trestnom čine, bezodkladne oznámi vykonané zadržanie prokurátorovi a spíše o ňom zápisnicu. Rovnako policajt takú osobu bezodkladne oboznámi s dôvodmi zadržania a vypočuje ju. V prípade, že podozrenie nebude naďalej dôvodné alebo dôvody zadržania z inej príčiny odpadnú, prepustí ju písomným opatrením ihneď na slobodu. Ak zadržanú osobu neprepustí na slobodu, vznesie jej obvinenie a vypočuje ju. Po jej výsluchu odovzdá spis prokurátorovi, aby ten mohol prípadne podať návrh na vzatie do väzby alebo na postup podľa § 204 ods. 1 Tr. por.[9]

Ak bola prokurátorovi odovzdaná spolu so spisom osoba, ktorá bola zadržaná ako podozrivá pri páchaní prečinu, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov, bezprostredne po ňom, alebo po tom, čo odpadla prekážka jej bezprostredného zadržania najviac do 24 hodín po spáchaní prečinu a prokurátor ju neprepustí na slobodu, odovzdá ju najneskôr do 48 hodín od zadržania súdu, ktorému tiež podá obžalobu spolu so spisom. Ak prokurátor zistí dôvody väzby podľa § 71 ods. 1 Tr. por., súčasne navrhne, aby bol obvinený vzatý do väzby (§ 204 ods. 1 Tr. por.). O návrhu na vzatie obvineného do väzby bude konať sudca pre prípravné konanie (§ 348 Tr. por.).

Ak prokurátor odovzdá zadržanú osobu súdu podľa § 85 ods. 4 Tr. por. alebo podľa §86 ods. 1 Tr. por., pripojí k zároveň podanej obžalobe alebo k návrhu na vzatie do väzby celý doposiaľ získaný spisový materiál, inak nariadi prepustenie zadržanej osoby na slobodu písomným príkazom s primeraným odôvodnením (§ 87 ods. 1 Tr. por.). Ak sudca pre prípravné konanie prevzal obvineného pri postupe podľa § 204 ods. 1 Tr. por. a prokurátor nepodal súčasne s obžalobou návrh na vzatie obvineného do väzby, sudca pre prípravné konanie po prednostnom a urýchlenom vykonaní úkonov podľa § 348 ods. 1 písm. a) alebo b) Tr. por., najneskôr do 48 hodín od prevzatia obvineného a doručenia obžaloby prepustí zadržanú osobu na slobodu písomným príkazom s uvedením dôvodu prepustenia. Ak bol prokurátorom súčasne s obžalobou podaný aj návrh na vzatie obvineného do väzby, postupuje sudca pre prípravné konanie urýchlene a prednostne podľa § 348 ods. 1 písm. a) až d) Tr. por.[10]

Sudca pre prípravné konanie v zmysle § 348 ods. 1 Tr. por., ak sa koná po odovzdaní osoby súdu podľa § 204 ods. 1 Tr. por., ktorý má pri tomto konaní rovnaké postavenie ako samosudca,

---

[7] STRÉMY, T., ŠAMKO, P., KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný poriadok. Praktický komentár*. 1. vydanie. Praha : Wolter Kluwer ČR, a. s., 2024, s. 610-611.

[8] IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania*. 2 vydanie. Bratislava: Wolter Kluwer SR s. r. o., 2021, s. 59.

[9] Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok, § 85 ods. 4, ods. 5.

[10] Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok, § 87 ods. 2 druhá veta.

najskôr vypočuje obvineného, najmä na okolnosti zadržania a skutočnosti odôvodňujúce návrh na vzatie do väzby, ak bol podaný. Následne vydá trestný rozkaz alebo vydá rozhodnutie podľa § 241 ods. 1 písm. a) až g) Tr. por. Respektíve bezodkladne po výsluchu obvineného s jeho súhlasom vykoná hlavné pojednávanie, ak ho okolnosti prípadu umožňujú vykonať v lehote podľa § 87 ods. 2 Tr. por. od podania obžaloby. Inak prednostne, najneskôr v lehote podľa § 87 ods. 2 Tr. por., určí termín vykonania hlavného pojednávania spravidla do pätnástich pracovných dní od podania obžaloby. Následne rozhodne o návrhu na vzatie do väzby, ak prokurátor podal taký návrh, a to v lehotách podľa § 87 Tr. por. od podania tohto návrhu a spôsobom podľa § 72 Tr. por.

Oproti všeobecnej úprave skráteného vyšetrovania, Trestný poriadok vo viacerých ustanoveniach týkajúcich sa zrýchleného skráteného vyšetrovania podľa § 204 ods. 1 Tr. por., upravuje okrem iného skrátené lehoty a nadväzujúci procesný postup. Obvinený napríklad nemá lehotu na podanie sťažnosti proti uzneseniu o vznesení obvinenia tri pracovné dni od oznámenia uznesenia. V zmysle § 187 ods. 1 Tr. por., ak sa koná podľa § 204 ods. 1 Tr. por., sťažnosť sa podáva do skončenia skráteného vyšetrovania. Inak sa podľa § 187 ods. 1 Tr. por. sťažnosť podáva orgánu, proti ktorého uzneseniu smeruje, a to do troch pracovných dní od oznámenia uznesenia (do 1. júla 2018, keď bolo ustanovenie § 187 ods. 1 Tr. por. zmenené zákonom č. 161/2018 Z.z. z 15. mája 2018, bolo možné sťažnosť podať do troch dní od oznámenia uznesenia - poznámka autora), s výnimkou sťažnosti proti uzneseniam podľa § 83 ods. 2 Tr. por. Rovnako policajt po skončení zrýchleného skráteného vyšetrovania neupozorňuje obvineného a obhajcu na možnosť preštudovať spisy najmenej tri dni vopred (§208 ods. 1 Tr. por.). O podaní obžaloby v zmysle § 234 ods. 1 Tr. por. prokurátor neupovedomuje obvineného, obhajcu a poškodeného. Nepoužijú sa lehoty uvedené v § 247 ods.1 Tr. por. na nariadenie termínu hlavného pojednávania u obžalovaného od doručenia predvolania a u obhajcu a prokurátora od upovedomenia aspoň päť pracovných dní a u ostatných osôb aspoň tri dni. Je potrebné dodať, že v zmysle § 248 ods. 1 Tr. por. sa hlavné pojednávanie koná spravidla v sídle súdu a v jeho úradných miestnostiach. Ak je to vhodné a účelné, hlavné pojednávanie sa môže konať priamo a bezodkladne na mieste, kde bol spáchaný prečin (tzv. mobilné súdy na základe zákona č. 93/2010 Z.z s účinnosťou od 1. apríla 2010 - poznámka autora), s uplatnením skráteného vyšetrovania (§ 203 Tr. por., § 204 Tr. por.). Tento postup možno uplatniť iba v prípade, keď nie sú dané podmienky povinnej obhajoby podľa §37 Tr. por. Osobitne je upravený aj postup sudcu pre prípravné konanie podľa § 87 ods. 2 Tr. por. a § 348 Tr. por. v lehote do 48 hodín od prevzatia obvineného a doručenia obžaloby, prípadne aj podaného návrhu na vzatie obvineného do väzby.

V zmysle § 204 ods. 2 Tr. por. ak prokurátor prepustí písomným a odôvodneným príkazom obvineného uvedeného v § 204 ods. 1 Tr. por. na slobodu, môže vrátiť spis policajtovi s pokynom na doplnenie skráteného vyšetrovania. Po vrátení spisu policajtovi na doplnenie skráteného vyšetrovania bude policajt postupovať podľa ustanovenia § 203 Tr. por. Ak doplnenie skráteného vyšetrovania nie je potrebné, prokurátor podá obžalobu, pokiaľ nerozhodne inak (napríklad rozhodne o postúpení veci podľa § 214 Tr. por. alebo rozhodne o zastavení trestného stíhania podľa § 215 Tr. por.).

Aplikácia inštitútu podľa § 204 Tr. por. prispieva k dosiahnutiu účelu trestu z hľadiska individuálnej prevencie zamedzením páchateľovi v pokračovaní alebo opakovaní prečinu, ako aj z hľadiska generálnej prevencie odradením ďalších potenciálnych páchateľov od trestnej činnosti a posilňuje dôveru verejnosti k orgánom činným v trestnom konaní. V praxi sa tento inštitút využíva najmä pri prečinoch marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 Tr. zák. v prípade cudzích štátnych príslušníkov ak im bol uložený trest vyhostenia alebo zákazu pobytu na území Slovenskej republiky, tiež prečinov krádeže podľa § 212 Tr. zák., výtržníctva podľa § 364 Tr. zák., prečinu nebezpečného vyhrážania podľa § 360 Tr. zák. alebo prečinu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 ods. 1, ods. 2 Tr. zák.[11]

[11] IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania*. 2 vydanie. Bratislava: Wolter Kluwer SR s. r. o., 2021, s. 61-62.

Prekážkou pre širšie využitie inštitútu podľa § 204 ods. 1 Tr. por. pri majetkových alebo hospodárskych trestných činoch je vo väčšine prípadov skutočnosť, že v lehote 48 hodín policajt a poškodený nestihnú alebo to nie je objektívne možné, náležite určiť výšku škody a následne poškodený uplatniť nárok na náhradu škody do skončenia zrýchleného skráteného vyšetrovania.

Aj v súvislosti s uplatnením nároku poškodeného na náhradu škody sa na prípady superrýchleho vyšetrovania uplatňuje všeobecná úprava § 46 ods. 3 Tr. por., v zmysle ktorej musí poškodený návrh z nároku na náhradu škody uplatniť najneskoršie do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania, pričom z návrhu musí byť zrejmé, z akých dôvodov a v akej výške sa nárok na náhradu škody uplatňuje. Uvedená právna úprava nie je modifikovaná v súvislosti s postupom podľa § 204 Tr. por., ako je tomu v prípade iných ustanovení. Je relevantné, či vznikla škoda, v akej výške a kto je poškodeným. Ako problém sa javí ustálenie výšky škody, čo je významné pri aplikovateľnosti postupu podľa § 204 Tr. por., lebo výška škody môže ovplyvniť aj to, či pôjde o prečin spadajúci pod § 204 Tr. por., o prečin mimo danej množiny alebo o zločin. V lehote 48 hodín sa poškodený o vzniknutej škode nemusí ani dozvedieť.[12]

Ako už bolo spomenuté, podstatou zrýchleného skráteného vyšetrovania podľa § 204 Tr. por. je rýchle, neformálne objasnenie skutku, právne posúdeného ako prečin, na ktorý trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje 5 rokov, vyhľadanie dôkazov, ktoré bude možné vykonať v konaní pred súdom a urýchlené potrestanie známeho páchateľa prečinu v čo najkratšom čase od spáchania prečinu. Svojim charakterom pôjde o skutkovo, právne a dôkazne jednoduchšie trestné veci prečinov.

Policajt a prokurátor po zistení skutku, ktorý by z hľadiska právnej kvalifikácie mohol byť právne posudzovaný ako prečin a vyriešený zrýchleným postupom podľa § 204 Tr. por., urýchlene posudzujú túto možnosť s ohľadom najmä na zistený skutkový stav, osobu obvineného a rozsah dokazovania.

Vo väčšine prípadov tak policajt po vypočutí zadržanej osoby a následnom začatí trestného stíhania a vznesení obvinenia, vypočuje len obvineného, poškodeného a svedka osobne prítomného pri páchaní trestného činu. Pri ďalších osobách zabezpečí iba vysvetlenie, o ktorom spíše záznam, pre možné vypočutie takejto osoby v ďalšom konaní ako svedka. V prípade potreby policajt vykoná aj obhliadku miesta činu s fotodokumentáciou, o ktorej vyhotoví zápisnicu. Rovnako spíše zápisnicu o vydaní vecí a listín dôležitých pre trestné konanie (napríklad k predmetom použitým na spáchanie trestného činu, kamerovým záznamom, fotografiám, náčrtkom, plánom a podobne) a k osobe obvineného vyžiada výstupy z dostupných databáz, napríklad odpis z registra trestov, evidencie priestupkov a evidenčnej karty vodiča, ako aj rozsudky a iné relevantné rozhodnutia. K výške škody zabezpečí písomné potvrdenie o výške škody a k zraneniam poškodeného lekársku správu. V prípade zistenia alkoholu v dychu zadržanej osoby, aj zápis o dychovej skúške s certifikátom o overení prístroja.

Zo štatistických údajov Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky uvedených v nasledujúcej tabuľke vyplýva, že v období rokov 2016 až 2023, tvoril pomer počtu obžalovaných osôb v zrýchlenom skrátenom vyšetrovaní k počtu všetkých obžalovaných osôb, v priemere štvrtinu. Z uvedeného je potom zrejmé, že využívanie zrýchleného skráteného vyšetrovania podľa § 204 Tr. por. prokurátormi výrazne prispieva k efektívnemu, bezodkladnému a hospodárnemu priebehu trestného konania, ako aj k odľahčeniu súdov.[13]

[12] MIHÁLIK, S. *Dopady tzv. superrýchleho konania ako osobitnej formy vedenia trestného konania.* In ČENTÉŠ, J. (ed.) a kol.: „Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy“. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 101.

[13] Správy generálneho prokurátora SR o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v SR za roky 2016 - 2023. Dostupné z https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/. [online]. [cit. 2025-02-17].

Tabuľka: Počet obžalovaných osôb a počet obžalovaných osôb v zrýchlenom skrátenom vyšetrovaní podľa § 204 Tr. por.

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Počet obžalovaných osôb	28 628	28 351	29 789	27 443	26 206	24 241	24 246	24 148
Z toho počet podľa § 204 Tr. por.	6 566	6 392	6 527	6 765	5 883	6 134	6 736	6 482

V podmienkach okresných prokuratúr v obvode Krajskej prokuratúry v Bratislave však bola v roku 2024 postupom podľa § 204 Tr. por. a podaním obžaloby sudcovi pre prípravné konanie skončená v priemere viac ako tretina trestných vecí prečinov a jedna okresná prokuratúra týmto spôsobom v roku 2024 skončila v priemere takmer polovicu trestných vecí prečinov.

Uvedená skutočnosť súvisí aj so špecifickým charakterom Bratislavského kraja s hlavným mestom Slovenskej republiky, blízkymi hraničnými prechodmi a súvisiacim tranzitom, konaním kultúrnych, spoločenských a športových podujatí, ako aj vyššou koncentráciou osôb, aj cudzincov, dopravných prostriedkov, obchodných a podnikateľských subjektov.

2 Zrýchlené skrátené vyšetrovanie po Náleze Ústavného súdu Slovenskej republiky

Ústavný súd Slovenskej republiky nálezom zo 4. septembra 2024, sp. zn. I. ÚS 337/2020 v bode 102 uviedol: „Sumarizujúc už uvedené, ústavný súd konštatuje, že ak pri postupe podľa § 204 ods. 1 Tr. por. (skrátené vyšetrovanie) príslušný prokurátor nepodá spoločne s obžalobou aj návrh na vzatie obvineného do väzby, je povinný ho sám príkazom prepustiť zo zadržania na slobodu, pretože ďalšie obmedzovanie osobnej slobody obvineného stratilo svoj ústavný (čl. 17 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky) a aj zákonný základ (§ 204 ods. 1 Tr. por.). Ak tak neurobí príslušný prokurátor, po odovzdaní spisu a obvineného je povinný ho prepustiť zo zadržania príslušný sudca, a to po „urýchlenom“ vykonaní úkonov podľa § 348 ods. 1 písm. a) alebo b) Tr. por. (§ 87 ods. 2 Tr. por.), prípadne bezodkladne, ak tieto úkony nemôžu byť vykonané „urýchlene“. Citovanú „urýchlenosť“ nemožno stotožňovať s lehotou 48 hodín v zmysle tretej vety čl. 17 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, keďže uvedené pokrýva rozhodovanie o väzbe obvineného na podklade návrhu príslušného prokurátora.“

Z platného a účinného ustanovenia § 204 ods. 1 Tr. por. však vyplýva, že ak bola prokurátorovi odovzdaná spolu so spisom osoba, ktorá bola zadržaná ako podozrivá pri páchaní prečinu, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov, bezprostredne po ňom, alebo po tom, čo odpadla prekážka jej bezprostredného zadržania najviac do 24 hodín po spáchaní prečinu a prokurátor ju neprepustí na slobodu, odovzdá ju najneskôr do 48 hodín od zadržania súdu, ktorému tiež podá obžalobu spolu so spisom. Teda aj v prípade, ak prokurátor nezistí dôvody väzby podľa § 71 ods. 1 Tr. por. a súčasne nenavrhne, aby bol obvinený vzatý do väzby.

Po spomenutom náleze Ústavného súdu Slovenskej republiky bol v postupe prokurátorov zaznamenaný rozdielny postup.

Časť prokurátorov postupovala striktne v zmysle platného a účinného ustanovenia § 204 ods. 1 Tr. por. a ak bola prokurátorovi odovzdaná spolu so spisom zadržaná podozrivá osoba a prokurátor ju neprepustil na slobodu, odovzdal ju najneskôr do 48 hodín od zadržania súdu, ktorému tiež podal obžalobu spolu so spisom. Sudcovia pre prípravné konanie v zmysle § 348 ods. 1 Tr. por. v takom prípade konali a rozhodovali s maximálnym urýchlením do niekoľkých hodín s výsledným vydaním a doručením trestného rozkazu a následným prepustením zadržaného obvineného na slobodu.

Druhá časť prokurátorov už postupovala v zmysle spomenutého nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky a ak bol policajtom po vykonaní tzv. zrýchleného skráteného vyšetrovania podľa § 204 ods. 1 Tr. por. odovzdaný prokurátorovi zadržaný obvinený podľa § 85 ods. 4 Tr. por. spolu so spisom a prokurátor u zadržaného obvineného nezistil dôvody väzby podľa § 71 Tr. por., prokurátor písomným príkazom podľa § 87 ods. 1 Tr. por. prepustil zadržaného obvineného na slobodu. Prokurátor mohol následne podať na obvineného obžalobu súdu podľa § 234 ods. 1 Tr. por.

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky na spomenutý nález Ústavného súdu Slovenskej republiky a rozdielny postup prokurátorov, reagovala Usmernením prvého námestníka Generálneho prokurátora Slovenskej republiky z 30. januára 2025, sp. zn. IV/1Spr497/24/1000-24 k aplikácii právnych záverov nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. septembra 2024, sp. zn. I. ÚS 337/2020, ktorým podriadených prokurátorov upravila nasledovne:

„Ak bol prokurátorovi vykonávajúcemu dozor nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní príslušným policajtom po vykonaní tzv. zrýchleného (zjednodušeného) skráteného vyšetrovania odovzdaný zadržaný obvinený spolu so spisom podľa § 85 ods. 4 tretej vety Tr. por. s poukazom na § 204 ods. 1 Tr. por. a prokurátor následne u takého zadržaného obvineného nezistí existenciu niektorého z dôvodov väzby podľa § 71 Tr. por., prokurátor neodkladne nariadi prepustenie zadržanej osoby na slobodu písomným príkazom podľa § 87 ods. 1 časti vety za bodkočiarkou Tr. por., primerane odôvodneným okrem iného aj odkazom na nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. septembra 2024, sp. zn. I. ÚS 337/2020.

Tým nie je dotknutá možnosť prokurátora podať v ďalšom priebehu trestného konania na obvineného obžalobu (bez odôvodnenia obžalobného návrhu, ak sa vo veci nekonalo vyšetrovanie) vecne a miestne príslušnému súdu podľa § 234 ods. 1 Tr. por., a to za kumulatívneho splnenia predpokladov, že

I) prokurátor po predložení spisu policajtom nevzhliadne zákonný dôvod na jeho vrátenie policajtovi s pokynom na doplnenie skráteného vyšetrovania (tzn. výsledky už vykonaného zrýchleného skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd) a
II) príslušným orgánom bolo právoplatne rozhodnuté o všetkých opravných prostriedkoch uplatnených v prípravnom konaní obvineným alebo poškodeným, alebo boli týmto orgánom podľa Trestného poriadku vybavené inak.“

Je potrebné uviesť, že prepustením zadržaného obvineného na slobodu, ktorý bol prokurátorovi odovzdaný policajtom podľa § 85 ods. 4 Tr. por. s poukazom na § 204 ods. 1 Tr. por., dôjde reálne k zmareniu možnosti následného postavenia obvineného pred súd podaním obžaloby podľa § 204 ods. 1 Tr. por., o ktorej by inak podľa § 348 ods. 1 Tr. por. konal sudca pre prípravné konanie s poukazom na § 237 ods. 3 písm. a) Tr. por. Táto skutočnosť nemá spätný vplyv na zákonnosť dovtedy vykonaného zrýchleného skráteného vyšetrovania (zadržanie podozrivej osoby zo spáchania trestného činu policajtom bez existencie dôvodu väzby podľa § 85 ods. 1 Tr. por., skrátenie zákonnej lehoty na podanie sťažnosti proti uzneseniu o vznesení obvinenia podľa § 187 ods. 1 Tr. por. a neuplatnenie lehoty troch dní vopred na upozornenie obvineného a jeho obhajcu na právo preštudovať vyšetrovací spis a podať návrhy na doplnenie vyšetrovania podľa § 208 ods. 1 Tr. por.

Zrýchlené skrátené vyšetrovanie v zmysle § 204 ods. 1 Tr. por. v spojení s § 85 ods. 1 Tr. por. je potom možné aktuálne viesť až do momentu predloženia spisu policajtom prokurátorovi s návrhom na podanie obžaloby alebo iné rozhodnutie. Prepustením zadržaného obvineného na slobodu príkazom prokurátora podľa § 87 ods. 1 Tr. por., sa režim zrýchleného skráteného vyšetrovania v predsúdnej fáze „deaktivuje“, čo má za následok, že na obvineného na slobode bude možné podať prokurátorom obžalobu len podľa § 234 ods. 1 Tr. por. s upovedomením obvineného, obhajcu a poškodeného, o ktorej už nebude konať sudca pre prípravné konanie podľa § 237 ods. 3 písm. b) Tr. por., ale samosudca, ktorému môže napríklad v prípade cudzincov vystať problém s doručením trestného rozkazu.

Rozdelením právomocí medzi sudcu pre prípravné konanie a samosudcu sa zaoberalo aj trestnoprávne kolégium Krajského súdu v Žiline v Judikáte z 11. septembra 2012, sp. zn. Jtk19/2012, v ktorom uviedlo, že podstatou, účelom a hlavným cieľom tzv. superrýchleho konania podľa § 204 Tr. por. a postupu podľa § 348 Tr. por., v ktorom právomoc konať a rozhodovať patrí sudcovi pre prípravné konanie, je urýchlené vybavenie veci. Ak tento účel nemožno dosiahnuť v lehote podľa § 87 ods. 2 Tr. por., právomoc konať a rozhodovať prechádza na samosudcu. Preto po podaní obžaloby podľa § 204 ods. 1 Tr. por. môže sudca pre prípravné konanie rozhodnúť v zmysle § 348 ods. 1 písm. c) Tr. por. len o návrhu na vzatie obvineného do väzby. V ďalšom konaní už nemôže ako sudca pre prípravné konanie rozhodovať o väzbe, pretože takáto jurisdikcia patrí samosudcovi určenému rozvrhom práce.

Záver

Trestnoprocesný inštitút zrýchleného skráteného vyšetrovania ako osobitného skráteného vyšetrovania podľa § 204 Tr. por., v spojení s novou procesnou úpravou osobitného postavenia sudcu pre prípravné konanie podľa § 348 Tr. por., ktorý v tomto prípade mohol konať aj v súdnom konaní, od jeho účinnosti 1. januára 2006 a po novelizáciách v rokoch 2009 a 2014, výrazne prispieva k efektívnemu, bezodkladnému a hospodárnemu priebehu trestného konania, najmä v prípade obvinených cudzích štátnych príslušníkov.

Napĺňa sa tým aj základný cieľ Tr. por., a to zefektívnenie, zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie trestného procesu, v rámci zabezpečenia účinnejšej ochrany práv a oprávnených záujmov fyzických, právnických osôb a štátu s predpokladom, že podstatná časť trestných vecí sa bude vybavovať mimo hlavného pojednávania. Z hľadiska účelu trestu je tento inštitút významný aj pre individuálnu a generálnu prevenciu.

Praxou sa lehota 48 hodín pre osobitné skrátené vyšetrovanie osvedčila ako dostačujúca. Zmenou právnej úpravy sa vyriešila aj výkladová nejednotnosť z hľadiska chronológie postupu sudcu pre prípravné konanie a možnosti nepredsúvať rozhodnutie o väzbe pred urýchlené riešenie merita trestnej veci.

Podľa štatistických údajov Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky predstavoval v rokoch 2016 až 2023 v rámci všetkých prokuratúr v Slovenskej republike pomer počtu obžalovaných osôb v zrýchlenom skrátenom vyšetrovaní k počtu všetkých obžalovaných osôb, v priemere štvrtinu.

Okresné prokuratúry v obvode Krajskej prokuratúry v Bratislave v roku 2024 postupom podľa § 204 Tr. por. a podaním obžaloby sudcovi pre prípravné konanie skončili v priemere viac ako tretinu trestných vecí prečinov a v prípade jednej okresnej prokuratúry bola skončená týmto zrýchleným postupom v priemere takmer polovica trestných vecí prečinov.

Predišlo sa tak prieťahom v konaní z dôvodu nemožnosti zabezpečenia účasti obvinených pre orgány činné v trestnom konaní alebo súd v súdnom konaní. Pozitívom, najmä v prípade obvinených cudzích štátnych príslušníkov, bolo aj bezprostredné doručenie trestného rozkazu vydaného sudcom pre prípravné konanie. Polícii sa skončením zrýchleného skráteného vyšetrovania v skutkovo, právne a dôkazne jednoduchších trestných veciach prečinov, na ktorý trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje 5 rokov, uvoľnila kapacita pre vyšetrovanie náročnejších trestných vecí.

Po vydaní nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. septembra 2024, sp. zn. I.ÚS 337/2020, bude možné viesť zrýchlené skrátené vyšetrovanie v zmysle § 204 ods. 1 Tr. por. v spojení s § 85 ods. 1 Tr. por. až do momentu predloženia spisu policajtom prokurátorovi s návrhom na podanie obžaloby alebo iné rozhodnutie. Prepustením zadržaného obvineného na slobodu príkazom prokurátora podľa § 87 ods. 1 Tr. por., sa režim zrýchleného skráteného vyšetrovania v predsúdnej fáze „deaktivuje“.

To má za následok, že na obvineného na slobode bude môcť prokurátor podať obžalobu len podľa § 234 ods. 1 Tr. por. s riadnym upovedomením obvineného, obhajcu a poškodeného,

o ktorej už nebude konať sudca pre prípravné konanie podľa § 237 ods. 3 písm. b) Tr. por., ale samosudca.

Následne môže samosudcovi, napríklad v prípade cudzincov, vystať problém prinajmenšom s doručovaním trestného rozkazu a jeho právoplatnosťou. Možnosť rozhodovania sudcu trestným rozkazom, ako osobitným spôsobom konania bez prejednania veci na hlavnom pojednávaní (§ 348 ods. 1 písm. a) Tr. por., § 353 ods. 1 Tr. por.), možno svojim spôsobom považovať tiež za odklon od tzv. klasického trestného konania a v prípade právoplatnosti trestného rozkazu vo významnej miere pozitívne vplýva na znižovanie administratívnej zaťaženosti súdov v právoplatne neskončených jednoduchších trestných veciach.

V dôsledku spomenutého nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. septembra 2024 vyvstáva otázka, či sa má obsah ustanovenia § 204 Tr. por. vrátiť do právneho stavu pred 1. februárom 2009, kedy nadobudol účinnosť zákon č. 5/2009 Z.z., ktorým bolo ustanovenie §204 Tr. por. zmenené a prokurátorovi sa umožnilo takto postupovať aj v prípadoch, ak nepodá návrh na vzatie obvineného do väzby. Úprava ustanovenia § 204 Tr. por. nadväzovala aj na zmeny ustanovení § 85, § 87 a § 348 Tr. por., ktoré sa dotýkali najmä precíznejšej úpravy v konaní so zadržanou osobou podľa § 85 ods. 1, ods. 2 Tr. por. v nadväznosti na osobitné dôvody zadržania podľa § 204 ods. 1 Tr. por., ktoré bolo potrebné odlíšiť od dôvodov zadržania viažucich sa na dôvody väzby podľa § 71 ods. 1 Tr. por.

Pri postupe podľa § 348 ods. 1 Tr. por. v spojení s § 87 ods. 2 Tr. por., druhá veta pred bodkočiarkou, tak sudca pre prípravné konanie, ktorý prevzal obvineného pri postupe podľa §204 ods. 1 Tr. por. a prokurátor nepodal súčasne s obžalobou návrh na vzatie obvineného do väzby, po prednostnom a urýchlenom vykonaní úkonov podľa § 348 ods. 1 písm. a) alebo b) Tr. por., najneskôr do 48 hodín od prevzatia obvineného a doručenia obžaloby, prepustil zadržanú osobu na slobodu písomným príkazom s uvedením dôvodu prepustenia.

Na základe Čl. 17 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý bol z hľadiska dĺžky lehôt dvakrát novelizovaný aj s ohľadom na čl. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, sa vytvorili predpoklady, aby policajt podľa § 85 ods. 1 Tr. por. mohol zadržať podozrivú osobu podľa § 204 ods. 1 Tr. por., aj keď proti nej doteraz nebolo vznesené obvinenie.

Aktuálne by nebolo správne, aby pre dosiahnutie účelu zrýchleného skráteného vyšetrovania podľa § 204 Tr. por. a následného konania pred sudcom pre prípravné konanie podľa § 348 Tr. por. boli vo väčšom počte podávané prokurátormi návrhy na vzatie obvineného do väzby, a to nielen v prípade cudzincov.

Nový pohľad na uvedený inštitút môžu priniesť aj prípadné ďalšie nálezy iných senátov Ústavného súdu Slovenskej republiky o sťažnostiach v zmysle Čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky a prípadné rozhodnutie pléna Ústavného súdu Slovenskej republiky o zjednotení odlišného právneho názoru vysloveného dvoma senátmi Ústavného súdu Slovenskej republiky. Rovnako môže byť ustanovenie § 204 Tr. por. predmetom rozhodnutí všeobecných súdov.

De lege ferenda bude vhodné aj vzhľadom k tomu, že ustanovenie § 204 ods. 1 Tr. por. nebolo Nálezom Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. septembra 2024, sp. zn. I. ÚS 337/2020 preskúmavané v zmysle Čl. 125 Ústavy Slovenskej republiky z hľadiska jeho súladu s Ústavou Slovenskej republiky, aby ustanovenie § 204 ods. 1 Tr. por. bolo v legislatívnom procese dané do súladu so závermi spomenutého nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky.

Zoznam bibliografických odkazov

IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania*. 2. vydanie. Bratislava: Wolter Kluwer SR s. r. o., 2021, 496 s. ISBN 978-80-571-0334-9.

STRÉMY, T., ŠAMKO, P., KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný poriadok. Praktický komentár*. 1. vydanie. Praha: Wolter Kluwer ČR, a. s., 2024, 1336 s. ISBN 978-80-7676-963-2.

MIHÁLIK, S. *Dopady tzv. superrýchleho konania ako osobitnej formy vedenia trestného konania.* In ČENTÉŠ, J. (ed.) a kol.: „Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a

perspektívy“. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, 163 s. ISBN 978-80-7160-577-5.

Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z.z. Dostupné z https://www.epi.sk/dovodova-sprava/Dovodova-sprava-k-zakonu-c-301-2005-Z-z.htm. [online]. [cit. 2025-02-14].

Dôvodová správa k zákonu č. 5/2009 Z.z. Dostupné z https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=276198. [online]. [cit. 2025-02-14].

Dôvodová správa k zákonu č. 1/2014 Z.z. Dostupné z https://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2014/1-2014-z-z.html. [online]. [cit. 2025-02-14].

Správy generálneho prokurátora SR o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v SR za roky 2016-2023. Dostupné z https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/. [online]. [cit. 2024-02-17].

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon.

Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok.

Zákon č. 5/2009 Z.z.

Zákon č. 1/2014 Z.z.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. septembra 2024, sp. zn. I. ÚS 337/2020.

Judikát trestnoprávneho kolégia Krajského súdu v Žiline z 11. septembra 2012, sp. zn. Jtk 19/2012.

Usmernenie prvého námestníka Generálneho prokurátora Slovenskej republiky sp. zn. IV/1 Spr 497/24/1000-24 z 30. januára 2025 k aplikácii právnych záverov nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 337/2020 zo 4. septembra 2024.

Kontaktné údaje

JUDr. Rastislav Remeta, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava
Krajská prokuratúra v Bratislave
Vajnorská č. 47
812 56 Bratislava
rastislav.remeta@genpro.gov.sk

DOKAZOVÁNÍ STAVU VYLUČUJÍCÍHO ZPŮSOBILOST, KTERÝ SI ŘIDIČ MOTOROVÉHO VOZIDLA PŘIVODIL VLIVEM JINÉ NÁVYKOVÉ LÁTKY NEŽ ALKOHOLU

JUDr. Bc. Pavel VETEŠNÍK, Ph.D.
Katedra veřejného práva a veřejné správy
CEVRO Univerzita, z.ú.

Anotace: *Příspěvek se věnuje trestnému činu ohrožení pod vlivem návykem látky. V příspěvku se zaměřím pouze na odpovědnost řidiče motorového vozidla, který si stav vylučujícího způsobilost přivodil vlivem jiné návykové látky než alkoholu. Uvedené téma jsem se rozhodl zpracovat s ohledem na aktuální rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, která vymezila výši koncentrace příslušné jiné návykové látky, při které bude řidič motorového vozidla ve stavu vylučujícího způsobilost.*
Klíčová slova: *Trestný čin, zásada subsidiarity trestní represe, Nejvyšší soud, návyková látka.*

Annotation: *This paper addresses the criminal offense of endangering under the influence of a substance. The paper focuses solely on the liability of a motor vehicle driver who has induced a state of incapacity by a narcotic substance other than alcohol. I have chosen to address this topic in light of the current decision-making practice of the Supreme Court, which has defined the concentration level of the relevant other narcotic substance at which a motor vehicle driver will be considered to be in a state of incapacity.*
Keywords: *Criminal offence, principle of subsidiarity of criminal repression, Supreme Court, addictive substance.*

Úvod

Trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky je v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), upraven v hlavě VII dílu 1 označeném „Trestné činy obecně ohrožující“, a to v ustanovení § 274. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti (§ 274 odst. 1 trestního zákoníku). Typickým příkladem činnosti, při které by pachatel mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku je řízení motorového vozidla, jehož podmínky upravuje zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů. Je tomu tak proto, že řízení motorového vozidla řidičem, který požil určité množství návykové látky, je nutno považovat za činnost ve smyslu § 274 odst. 1 trestního zákoníku, poněvadž možnost ohrožení chráněných zájmů vyplývá již z povahy motorového vozidla, které svou vahou a motorickou silou může způsobit závažné destrukční účinky[1].

Korespondujícím přestupkem[2] k trestnému činu podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku je přestupek podle § 125c odst. 1 písm. c) zákona o silničním provozu. Tohoto přestupku se fyzická osoba dopustí tím, že v provozu na pozemních komunikacích v rozporu s § 5 odst. 2 písm. b)[3] zákona o silničním provozu řídí vozidlo nebo jede na zvířeti bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo po užití jiné návykové látky nebo v takové době po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky, po kterou je ještě pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. Rozdíl mezi přestupkem podle § 125c odst. 1 písm. c) zákona o silničním provozu a trestným činem podle § 274 trestního zákoníku je forma zavinění fyzické osoby. K odpovědnosti za tento přestupek

[1] ŠÁMAL, P. a kol. 2023. Trestní zákoník, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-893-1, s. 3624-3625.

[2] Korespondujícím přestupkem je takový přestupek, kdy za totožné jednání není vyvozena trestněprávní odpovědnost, ale pouze odpovědnost správně trestní.

[3] Podle § 5 odst. 2 písm. b) zákona o silničním provozu řidič nesmí řídit vozidlo nebo jet na zvířeti bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky nebo v takové době po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky, kdy by mohl být ještě pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky.

postačuje zavinění z nedbalosti[4], kdežto k odpovědnosti za tento trestný čin je zapotřebí zavinění úmyslné[5]. Dalším rozdílem je skutečnost, že k odpovědnosti za tento trestný čin je zapotřebí, aby fyzická osoba byla stavu vylučujícím způsobilost, kterou si přivodila vlivem návykové látky, kdežto k odpovědnosti za tento přestupek postačuje, aby fyzická osoba byla „pouze" pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. K tomu je zapotřebí dodat, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze nicméně v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe vyjádřené v § 12 trestního zákoníku uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu, tedy zejména odpovědnosti přestupkové či civilní[6]. Pokud nedojde k odpovědnosti za trestný čin podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku z důvodu aplikace zásady subsidiarity trestní represe ve spojení s § 5[7] zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich"), nastupuje odpovědnost za přestupek podle § 125c odst. 1 písm. c) zákona o silničním provozu[8].

V příspěvku se zaměřím pouze na odpovědnost fyzické osoby za trestný čin podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku, konkrétně řidiče motorového vozidla, který si stav vylučujícího způsobilost přivodil vlivem jiné návykové látky než alkoholu (dále jen „jiná návyková látka").

Subjektem trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku tedy pachatelem trestného činu je fyzická osoba starší 15-ti let, která v provozu na pozemních komunikacích řídí vozidlo[9]. Subjektivní stránkou trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku je úmyslné zavinění. Objektem trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku je „*zájem na ochraně života a zdraví lidí a jejich majetku. Život, zdraví a majetek jsou chráněny proti ohrožení určitého druhu, a to proti jednání pachatele pod vlivem návykové látky. Jde zde o stejný okruh ohrožených zájmů jako u trestných činů obecného ohrožení, ale hrozící nebezpečí je jen abstraktní a nemusí být bezprostřední, nemusí tedy konkrétně a bezprostředně hrozit, ale vlivem jednání pachatele pod vlivem návykové látky nastává situace, kdy takové nebezpečí sice zpravidla vzniká, ale není třeba, aby také už skutečně vzniklo*"[10]. Objektivní stránkou trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku je řízení motorového vozidla v provozu na pozemních komunikacích, tedy činnost, při které by mohl řidič motorového vozidla ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku[11] a to ve stavu vylučujícím způsobilost, kterou si přivodil vlivem návykové látky[12]. Závěru o naplnění znaků trestného činu podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku však nebrání skutečnost, že motorové vozidlo bylo v konkrétním případě řízeno jinak nezávadně a ve shodě s požadavky pravidel silničního provozu, přičemž způsob, jakým byla jízda v konkrétní věci realizována, má význam jen jako přitěžující okolnost[13].

K dokonání trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku „dochází ve chvíli kdy pachatel ve stavu ovlivněném jinou návykovou látkou,

[4] § 15 odst. 1 zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.
[5] § 13 odst. 2 trestního zákoníku.
[6] NOVOPACKÝ, D., VETEŠNÍK, P., BEZDĚKOVSKÝ, K. 2022. Zákon o silničním provozu. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, ISBN 978-80-7676-494-1, s. 764.
[7] Přestupkem je společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.
[8] VETEŠNÍK, P., JEMELKA, L., POTĚŠIL, L., VETEŠNÍKOVÁ, E., ADAMEOVÁ, Z., BOHUSLAV, L. 2016. Dopravní právo. Praha: C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-409-4, s. 230.
[9] Podle § 2 písm. f) zákona o silničním provozu vozidlem je motorové vozidlo, nemotorové vozidlo nebo tramvaj.
[10] ŠÁMAL, P. a kol. 2023. Trestní zákoník, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-893-1, s. 3622.
[11] Značnou škodou se podle § 138 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku rozumí škoda dosahující částky nejméně 1 000 000 Kč.
[12] Návykovou látkou se podle § 130 trestního zákoníku rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Pro účely trestního zákoníku se za návykové látky považují také psychomodulační látky a zařazené psychoaktivní látky.
[13] ŠÁMAL, P. a kol. 2023. Trestní zákoník, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-893-1, s. 3623.

který si přivodil, začne vykonávat určitou činnost, s jejímž výkonem je spojena možnost ohrožení života nebo zdraví více lidí anebo možnost způsobení značné škody na cizím majetku. (…) Oproti tomu kroky bezprostředně předcházející započetí výkonu takové činnosti ve stavu vylučujícím způsobilost k jejímu bezpečnému výkonu je možné posoudit jako pokus trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 21 odst. 1 k § 274 odst. 1. K němu dojde například nastartováním motorového vozidla řidičem pod vlivem návykové látky v úmyslu po jeho nastartování uskutečnit jízdu ve stavu vylučujícím způsobilost k bezpečnému řízení (R 12/1985).“[14]

Způsob prokázání přítomnosti jiné návykové látky

K prokázání přítomnosti jiné návykové látky je třeba, aby se řidič motorového vozidla podrobil vyšetření na zjištění přítomnosti jiných návykových látek podle zvláštního právního předpisu. Tímto předpisem je zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek“). Ten v § 20 upravuje podmínky orientačního vyšetření a odborného lékařského vyšetření, v § 21 vymezuje podmínky výzvy k orientačnímu vyšetření a k odbornému lékařskému vyšetření, v § 22 vymezuje osoby provádějící orientační vyšetření a odborné lékařské vyšetření, v § 23 stanovuje povinnosti poskytovatele zdravotních služeb při odborném lékařského vyšetření a v § 24 stanoví podmínky úhrady nákladů na odborné lékařské vyšetření a dopravu do zdravotnického zařízení.

Prokázání přítomnosti jiných návykových látek se provádí orientačním vyšetřením[15] a odborným lékařským vyšetřením[16]. K orientačnímu vyšetření ke zjištění obsahu jiné návykové látky v těle odborná literatura uvedla, že: „*V případě orientačního vyšetření zjišťujícího obsah návykové látky je pozitivní výsledek takového orientačního vyšetření pouze indikátorem důvodného podezření užití návykové látky a mělo by vždy být provedeno odborné lékařské vyšetření (…).*“[17]. Proto k prokázání přítomnosti jiných návykových látek je vždy zapotřebí provést odborné lékařské vyšetření, kdy za účelem stanovení krevních hladin jiných návykových látek pomocí specifických toxikologických metod se musí provést toxikologické vyšetření biologického materiálu odebraného v rámci odborného lékařského vyšetření[18]. Odborné lékařské vyšetření podle § 22 odst. 2 zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek provádí poskytovatel zdravotních služeb, který musí splňovat podmínky pro provedení tohoto vyšetření v rámci jím poskytovaných zdravotních služeb podle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

K samotnému provedení orientačního a odborného lékařského vyšetření je zapotřebí dodat, že podle § 5 odst. 1 písm. f) a g) zákona o silničním provozu je řidič mimo jiné povinen podrobit se na výzvu policisty, vojenského policisty, zaměstnavatele, ošetřujícího lékaře nebo strážníka obecní policie vyšetření podle zvláštního právního předpisu ke zjištění, zda není ovlivněn jinou návykovou látkou. Stejnou povinnost stanoví i § 20 odst. 1 písm. a) zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, podle kterého orientačnímu vyšetření a odbornému lékařskému vyšetření je povinna se podrobit osoba, u které je důvodné podezření, že pod vlivem jiné návykové látky vykonává nebo vykonávala činnost, při níž by mohla ohrozit život nebo zdraví

[14] DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RUŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. 2015. Trestní zákoník. Komentář, Praha: Wolters Kluwer, s ISBN 978-80-7478-790-4,. 2198, 2199.

[15] Orientačním vyšetřením se podle § 2 písm. m) zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek rozumí dechová zkouška nebo vyšetření slin nebo stěru z kůže nebo sliznic, včetně jejich odběru, za účelem zjištění obsahu jiné návykové látky v těle.

[16] Odborným lékařským vyšetřením se podle § 2 písm. n) zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek rozumí cílené klinické vyšetření lékařem, včetně odběru biologického materiálu.

[17] VETEŠNÍK, P., JEMELKA, L., POTĚŠIL, L., VETEŠNÍKOVÁ, E., ADAMEOVÁ, Z., BOHUSLAV, L. 2016. Dopravní právo. Praha: C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-409-4, s. 228.

[18] § 20 odst. 4 zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

svoje nebo jiné osoby nebo poškodit majetek. V případě, že tato osoba orientační vyšetření odmítne nebo takové vyšetření nelze provést nebo úspěšně dokončit, provede se odborné lékařské vyšetření. Pokud odborné lékařské vyšetření osoba odmítne, hledí se na ni, jako by byla pod vlivem jiné návykové látky[19].

Stav vylučující způsobilost a jeho dokazování

Jak již bylo uvedeno, jedním ze znaků objektivní stránky tohoto trestného činu podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku je stav vylučující způsobilost způsobený jinou návykovou látkou, který však není v žádném právním předpise, co do svého obsahového naplnění, nikterak blíže vymezen. Neexistuje tak žádné hraniční množství jiné návykové látky stanovené právním předpisem, při jehož dosažení by byla vždy vyloučena způsobilost řidiče bezpečně ovládat a řídit motorové vozidlo[20]. K tomu je zapotřebí dodat, že „*různé návykové látky působí na člověka odlišně a rozdílně ho ovlivňují se zřetelem k provozované činnosti, a proto je nutné v každém jednotlivém případě zkoumat, jakou měrou byla požitou návykovou látkou ovlivněna schopnost vykonávat pachatelem provozovanou činnost.“*[21]. Proto *„Stav vylučující způsobilost k určité činnosti je možné obecně vymezit tak, že jde o stav vyznačující se ztrátou schopnosti bezpečně konkrétní činnost vykonávat, a to v důsledku vlivu návykové látky. Tento stav souvisí s tím, jak organismus člověka na konkrétní návykovou látku reaguje. Bude tedy nutné vždy individuálně přistoupit ke každému takovému případu.*“[22]. Lze se proto ztotožnit se závěrem, že „ *K naplnění znaků tohoto trestného činu se nevyžaduje takový stav, kdy pachatel upadá do bezvědomí nebo není schopen komunikace, ale postačí takové ovlivnění fyzických a psychických schopností návykovou látkou, které vylučuje způsobilost vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při které by mohl být ohrožen život nebo zdraví lidí nebo způsobena značná škoda na majetku.*“[23].

Rozdíl mezi trestným činem podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku a přestupkem podle § 125c odst. 1 písm. c) zákona o silničním provozu spočívá v tom, že k odpovědnosti za tento trestný čin je zapotřebí, aby fyzická osoba byla stavu vylučujícím způsobilost, kterou si přivodila vlivem návykové látky, kdežto k odpovědnosti za tento přestupek postačuje, aby fyzická osoba byla „pouze“ pod vlivem jiné návykové látky. V případě přestupku podle § 125c odst. 1 písm. c) zákona o silničním provozu se řidič motorového vozidla považuje za ovlivněného jinou návykovou látkou, pokud její množství v krevním vzorku řidiče dosáhne alespoň limitní hodnoty stanovené prováděcím právním předpisem, kterým je nařízení vlády č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče se řidič tak považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou (dále jen „nařízení vlády č. 41/2014 Sb.“). Řidič motorového vozidla se považuje za ovlivněného návykovou látkou, pokud řídí motorové vozidlo po užití jiné návykové látky, jejíž koncentrace v krevním séru dosáhne nejméně níže uvedených hodnot:

- 2 ng/ml Delta-9-tetrahydrokanabinolu (9-THC),
- 25 ng/ml Methamfetaminu,
- 25 ng/ml Amfetaminu,
- 25 ng/ml 3,4-Methylendioxymethamfetaminu (MDMA),
- 25 ng/ml 3,4-Methylendioxyamfetaminu (MDA),
- 25 ng/ml Benzoylekgoninu,
- 25 ng/ml Kokainu,

[19] § 20 odst. 2 zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.
[20] DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RUŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. 2015. Trestní zákoník. Komentář, Praha: Wolters Kluwer, ISBN 978-80-7478-790-4, s. 2196 a 2197.
[21] ŠÁMAL, P. a kol. 2023. Trestní zákoník, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-893-1, s. 3624.
[22] ŠČERBA, F. a kol. 2022. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-807-8, § 274.
[23] ŠÁMAL, P. a kol. 2023. Trestní zákoník, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-893-1, s. 3624.

- 10 ng/ml Morfinu.

Na rozdíl od ovlivnění alkoholem, je v České republice ve vztahu k ovlivnění jinou návykovou látkou „*uplatňován nikoliv přístup nulové tolerance, ale tzv. analytický přístup, který vychází z premisy, že přesnou míru ovlivnění předmětnou návykovou látkou sice určit nelze, nicméně již pouhá přítomnost nadlimitního množství návykové látky či jejího metabolitu v krvi řidiče prokazuje negativní ovlivnění jeho schopnosti bezpečně ovládat motorové vozidlo a bylo by zcela irelevantní znalecky prokazovat, zda při takovém nálezu byla tato schopnost skutečně negativně ovlivněna či nikoliv; naopak při prokázání podlimitního množství takové látky řidič nebude považován za ovlivněného touto látkou (uvedený princip reflektuje skutečnost, že odbourávání jiných návykových látek z lidského těla představuje daleko složitější proces než v případě alkoholu a stopy některých z nich mohou v krvi přetrvávat v určitém množství poměrně dlouhou dobu, přestože schopnost bezpečně řídit vozidlo již přítomností takového množství návykové látky negativně ovlivněna není)*.“[24].

I když existuje nařízení vlády č. 41/2014 Sb., které stanovuje jiné návykové látky a jejich limitní hodnoty, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou, tak i nadále je zapotřebí pro rozbor krve znalecký posudek z odvětví toxikologie[25]. Nejvyšší správní soud k tomu dodal, že: „Pokud správní orgány provedly důkaz znaleckým posudkem znalce z oboru toxikologie, který zjistil takové hodnoty metamfetaminu v krvi žalobce překračující minimální hranici dokládající ovlivnění jeho řidičských schopností, a který obsahuje nejen závěry o hodnotách zjištěných u žalobce, ale i obecné úvahy o ovlivnění metamfetaminem v závislosti na zjištěných hodnotách této látky v krvi, a pokud zároveň odkázaly na odborné stanovisko České společnosti soudního lékařství a soudní toxikologie České lékařské společnosti J. E. Purkyně, bylo tím dostatečně prokázáno, že žalobce byl při řízení motorového vozidla v rozporu s § 5 odst. 2 písm. b) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ještě pod vlivem této návykové látky. Uvedené stanovisko totiž výslovně uvádí, že v případě některých návykových látek (mezi tyto substance zařazuje metamfetamin) lze řidiče považovat za ovlivněného takovou návykovou látkou, byly-li překročeny arbitrárně dané koncentrační meze této látky v krevním vzorku řidiče, přičemž u metamfetaminu je hraniční mez stanovena na hodnotu 25 ng/ml.“[26].

V případě trestného činu podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku však žádný právní předpis, který by stanovil jiné návykové látky a jejich limitní hodnoty, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče by se řidič považoval ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem jiné návykové látky, neexistuje. Pouhé zjištění, že řidič motorového vozidla byl v době řízení pod vlivem jiné návykové látky, samo o sobě nepostačovalo pro závěr, že v důsledku toho byl ve stavu vylučujícím způsobilost k výkonu této činnosti ve smyslu § 274 odst. 1 trestního zákoníku[27]. V případě posuzování stavu vylučujícího způsobilost v důsledku užití jiné návykové látky, tak byla praxe soudů donedávna značně rozdílná. Odborná literatura k této rozdílné praxi uvedla, že „*(byť nejednotná) praxe soudů ve vztahu k jiným návykovým látkám vycházela především z názoru vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2010 (NS 8 Tdo 449/2010), přičemž závěry o stavu vylučujícím způsobilost byly budovány nejen na poznatcích vyplývajících z dechové a krevní zkoušky a posudku znalce z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie, ale též především na zhodnocení poznatků o jeho projevech, jak byly zaznamenány v jednotlivých důkazních prostředcích (výpovědi svědků, zejména zakročujících příslušníků Policie ČR nebo strážníků obecní policie, záznamy o vyšetření řidiče lékařem atd.). Soudy pak při řešení této otázky přiznávaly významnou důkazní hodnotu především též odborným závěrům obsaženým ve znaleckých posudcích z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, které zpravidla byly jedním z*

[24] NOVOPACKÝ, D., VETEŠNÍK, P., BEZDĚKOVSKÝ, K. 2022. Zákon o silničním provozu. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, ISBN 978-80-7676-494-1, s. 100.
[25] VETEŠNÍK, P., JEMELKA, L., POTĚŠIL, L., VETEŠNÍKOVÁ, E., ADAMEOVÁ, Z., BOHUSLAV, L. 2016. Dopravní právo. Praha: C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-409-4, s. 229.
[26] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 6. 2016, č.j. 4 As 35/2016-31
[27] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. 8 Tdo 449/2010, publikovaném pod č. 23/2011 Sb. rozh. tr.

rozhodujících důkazních prostředků, na jejichž podkladě soudy rozhodly v otázce existence stavu vylučujícího způsobilost u posuzovaného řidiče.“[28].

Judikatura Nejvyššího soudu[29] byla totiž toho názoru, že zjištění týkající se množství jiné návykové látky v krvi řidiče motorového vozidla a vyplývající ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie, musela být následně předmětem zkoumání z toho hlediska, zda a v jakém rozsahu byl řidič motorového vozidla za daných okolností ovlivněn ve způsobilosti řídit motorové vozidlo. Toto zkoumání příslušelo znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, a jeho výsledek byl podkladem pro to, aby soud posoudil, zda řidič motorového vozidla skutečně byl „ve stavu vylučujícím způsobilost“, anebo zda byl jinou návykovou látkou ovlivněn v menší míře, která případně zakládá odpovědnost za přestupek podle § 125c odst. 1 písm. c) zákona o silničním provozu. Judikatura Nejvyššího soudu tak byla založena na tom, že „stav vylučující způsobilost“ je třeba v každém konkrétním případě zjišťovat a dokazovat, a to zásadně na podkladě znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Tento postup nemohl být nahrazen obecným konstatováním soudů, že určitá hladina návykové látky v krvi sama o sobě představuje „stav vylučující způsobilost“, není-li pro to podklad v důkazech vztahujících se ke konkrétnímu projednávanému případu[30].

Změnu přineslo až trestní kolegium Nejvyššího soudu, které v roce 2020 k této problematice vydalo stanovisko, v němž na základě podrobného rozboru dosavadní judikatorní praxe a nejnovějších poznatků lékařské vědy konstatovalo, že řidič motorového vozidla se nachází ve stavu vylučujícím způsobilost ve smyslu § 274 odst. 1 trestního zákoníku, pokud řídí motorové vozidlo po užití jiné návykové látky, jejíž koncentrace v krevním séru dosáhne nejméně níže uvedených hodnot:

- 10 ng/ml Delta-9-tetrahydrokanabinolu (9-THC),
- 150 ng/ml Methamfetaminu,
- 150 ng/ml Amfetaminu,
- 150 ng/ml 3,4-Methylendioxymethamfetaminu (MDMA),
- 150 ng/ml 3,4-Methylendioxyamfetaminu (MDA),
- 75 ng/ml Kokainu,
- 200 ng/ml Morfinu.

Závěr o existenci stavu vylučujícího způsobilost lze proto učinit již na podkladě zjištění o výši koncentrace příslušné jiné návykové látky obsaženého ve znaleckém posudku nebo odborném vyjádření z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie. V takovém případě není zapotřebí opatřit znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, ke zjištění stupně ovlivnění řidiče jinou návykovou látkou. Ke zpracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, pro účely trestního řízení však bude nezbytné přistoupit zejména tehdy, bude-li

a) přicházet v úvahu odlišná právní kvalifikace skutku závislá na posouzení otázky příčetnosti (např. trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku z důvodu řidičem zaviněné nepříčetnosti způsobené užitím návykové látky), nebo

b) třeba řešit otázku závislosti řidiče na návykových látkách v souvislosti s možností uložení ochranného opatření v podobě ochranného léčení, nebo

c) zjištěno současné užití jiné návykové látky a alkoholu a závěr, že se řidič nachází ve stavu vylučujícím způsobilost, nebude odůvodněn již zjištěnou hladinou alkoholu v jeho krvi nebo hodnotou koncentrace jiné návykové látky v jeho krevním séru, popřípadě

[28] NOVOPACKÝ, D., VETEŠNÍK, P., BEZDĚKOVSKÝ, K. 2022. Zákon o silničním provozu. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, ISBN 978-80-7676-494-1, s. 765-766.

[29] Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. 8 Tdo 449/2010, publikovaném pod č. 23/2011 Sb. rozh. tr., usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. 8 Tdo 358/2015, v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2015, sp. zn. 3 Tdo 897/2015, a v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2016, sp. zn. 3 Tdo 883/2016.

[30] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2027, sp. zn. 7 Tdo 1185/2017.

d) potřeba psychiatrického zkoumání řidiče odůvodněna jinými skutečnostmi (např. nestandardním chováním řidiče neodpovídajícím zjištěné menší koncentraci návykové látky apod.)[31].

Mimo výše uvedené případy při dosažení koncentrace látek uvedených ve stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu „*zásadně již není nutné zjišťovat znalecky stupeň ovlivnění řidiče návykovou látkou. Avšak u jiných než uvedených látek (např. u benzoylekgoninu) bude třeba postupovat ve smyslu předchozí judikatury a zjišťovat míru ovlivnění řidiče takovou látkou zpravidla znaleckým zkoumáním (nejen z odvětví toxikologie, ale též z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie).*“[32].

Závěrem lze ještě dodat, že v případech, kdy zjištěná hladina jiné návykové látky dosáhne hodnoty stanovené nařízením vlády č. 41/2014 Sb., ale nedosáhne hodnot uvedených ve stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu, bude vyjma opatření ostatních důkazních prostředků, jimiž je třeba provádět dokazování (tj. výslechy svědků o způsobu jízdy ovlivněného řidiče, o jeho chování a projevech při dopravní kontrole, vyšetření řidiče lékařem apod.), k prokázání stavu vylučujícího způsobilost (a tím i opodstatněnosti vedení trestního stíhání) třeba přistoupit ke zpracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie.

Závěr

Jak vyplývá ze stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu, rozhodování o vině řidiče motorového vozidla ovlivněného jinou návykovou látkou trestným činem ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku bylo dlouhodobě nejednotné při řešení otázky, jakými důkazními prostředky je nezbytné vést dokazování k prokázání skutkového stavu, jenž odpovídá požadavku vyplývajícímu z § 2 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a který umožňuje soudu učinit právní závěr, že obviněný řidič motorového vozidla, vůči němuž je vedeno trestní stíhání pro zmíněný trestný čin, se nacházel ve stavu vylučujícím způsobilost, který je znakem objektivní stránky jeho skutkové podstaty. Tato nejednotnost se projevovala jednak rozdílnou procesní reakcí soudů na typově srovnatelné případy, jednak nezřídka vedla i k rozdílnému právnímu posouzení při vydání meritorního rozhodnutí. Zmíněné rozdílné právní posouzení skutku mělo mnohdy příčinu v tom, že soudy přebíraly odborné závěry znalců z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, kteří ve vztahu k řešené odborné problematice zastávaly odlišné přístupy. Uvedená zjištění o dlouhodobě rozdílné aplikaci příslušných ustanovení trestního řádu a v úvahu přicházejících hmotně právních ustanovení (trestních či správních) plně odůvodnilo vydání stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu za účelem sjednocení rozdílné soudní praxe.

V řízení vedeném vůči obviněnému řidiči motorového vozidla pro spáchání trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku proto, že řídil motorové vozidlo pod vlivem jiné návykové látky, lze závěr o jeho vině tímto trestným činem zásadně učinit již na podkladě zjištění o míře jeho ovlivnění touto látkou, která je dána koncentrací příslušné návykové látky v krevním séru obviněného řidiče motorového vozidla a je zpravidla prokázána na podkladě znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie. Při zjištění koncentrace návykové látky ve stanovené či vyšší hodnotě není proto třeba provádět, není-li to odůvodněno zvláštními okolnostmi konkrétního případu, za účelem objasnění otázky, zda se řidič motorového vozidla nacházel ve stavu vylučujícím způsobilost, dokazování znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Dostačující je tak zjištění obsažené ve znaleckém posudku či v odborném vyjádření z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu však nelze vnímat tak, že by zpracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, v případě zjištění, že řidič řídil motorové vozidlo pod vlivem jiných návykových látek, nepřicházelo v úvahu, respektive že by

[31] Stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2020, sp. zn. Tpjn 300/2020, č. 2/2020 Sb. NS.
[32] ŠÁMAL, P. a kol. 2023. Trestní zákoník, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-893-1, s. 3626.

jeho zpracování mělo být vždy považováno za nadbytečné. Nezbytnost jeho opatření mohou založit zvláštní, jedinečné okolnosti konkrétního případu, na které bude třeba tímto důkazním prostředkem reagovat a jejichž význam pro rozhodnutí bude třeba jeho prostřednictvím objasnit. Není úkolem stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu, aby taxativním výčtem vymezilo všechny možné alternativy, v nichž bude nezbytné provést dokazování znaleckým posudkem této odbornosti. Lze proto jen příkladem zmínit, že zpracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, pro účely trestního řízení bude odůvodněno zejména tehdy, bude-li třeba řešit otázku příčetnosti obviněného, jeho závislosti na návykových látkách, či vyvstane-li potřeba posouzení osoby obviněného z jiných relevantních důvodů.

Bylo by nepochopením stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu, kdyby bylo interpretováno způsobem, že jím Nejvyšší soud obecně rozšířil možnost omezení důkazních prostředků nezbytných při vedení trestního stíhání pro trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku. Stanovisko upouští pouze od judikaturou Nejvyššího soudu dosud obecně stanovené povinnosti vždy opatřit v takovém trestním stíhání i znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, aniž by zpochybnilo potřebnost opatření a provedení jiných důkazů, jimiž bylo doposud prokazováno spáchání trestného činu jeho pachateli (zde zejména svědeckými výpověďmi, jejichž úloha může být mnohdy nezastupitelná)[33].

Seznam bibliografických odkazů

DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RUŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. 2015. Trestní zákoník. Komentář, Praha: Wolters Kluwer, ISBN 978-80-7478-790-4.

ŠÁMAL, P. a kol. 2023. Trestní zákoník, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-893-1.

ŠČERBA, F. a kol. 2022. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-807-8.

NOVOPACKÝ, D., VETEŠNÍK, P., BEZDĚKOVSKÝ, K. 2022. Zákon o silničním provozu. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, ISBN 978-80-7676-494-1.

VETEŠNÍK, P., JEMELKA, L., POTĚŠIL, L., VETEŠNÍKOVÁ, E., ADAMEOVÁ, Z., BOHUSLAV, L. 2016. Dopravní právo. Praha: C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-409-4.

Kontaktní údaje

JUDr. Bc. Pavel Vetešník, Ph.D.
Katedra veřejného práva a veřejné správy
CEVRO Univerzita, z.ú.
Jungmannova 28/17
110 00 Praha 1
Česká republika
tel. +420606627160
vetesnikp@seznam.cz ; pavel.vetesnik@vsci.cz

[33] Stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2020, sp. zn. Tpjn 300/2020, č. 2/2020 Sb. NS.

ODHAD DOPADOV ZMIEN V OBLASTI TRESTNÉHO PRÁVA A V POLICAJNOM ZBORE V ROKU 2024 NA TRESTNÉ KONANIE A KRIMINALITU[1]

plk. JUDr. Ing. František VOJTUŠ, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta, UK Bratislava
Okresné riaditeľstvo PZ v Malackách

Anotácia: *Príspevok analyzuje a odhaduje dosah zmien Trestného zákona, Trestného poriadku, organizačných zmien v Policajnom zbore a judikatúry, ku ktorým došlo v roku 2024, na trestné konanie a kriminalitu v Slovenskej republike. Príspevok sa sústreďuje najmä na analýzu ich dopadu na rýchlosť trestného konania a objasnenosť kriminality ako kľúčové faktory tzv. odstrašujúceho efektu trestnej justície.*

Kľúčové slová: *Trestný zákon, Trestný poriadok, rýchlosť trestného konania, objasnenosť, zmeny trestných kódexov, organizačné zmeny PZ.*

Annotation: *This paper is analysed and estimated how the legislative changes of the Slovak Criminal Code and the Slovak Criminal Procedure Code, as well as the organisation changes in Slovak Police and changes in practise of the Slovak courts which took place in 2024, influence the criminal proceeding a criminality in the Slovak Republic. The paper focuses mainly on the analysis of their impact on the speed of criminal proceedings and crime clearance as key factors of the so-called deterrent effect of criminal justice.*

Keywords: *Criminal Code, Criminal Procedure Code, speed of criminal proceedings, crime clearance, changes of criminal codes, organisational changes in the Police.*

Úvod

Cieľom tohto príspevku je predostrieť úvahy o možných (viac alebo menej) očakávaných alebo už nastupujúcich, prípadne nastúpených dopadoch, ako aj problémoch s ktorými sa bude možno polícia, ale aj prokurátori a sudcovia stretávať jednak v dôsledku zmien v Trestnom zákone (ďalej „TZ“) a Trestnom poriadku (ďalej „TP“), ktoré sa udiali v roku 2024, ale aj v dôsledku organizačných zmien v Policajnom zbore (ďalej „PZ“), prípadne aj v rámci prokuratúry Slovenskej republiky (ďalej „SR“). V príspevku pôjde najmä o prognózu dopadov týchto zmien na kriminalitu, ale aj fungovanie trestného konania ako takého. Zameriame sa pri tom najmä na vplyv týchto zmien na rýchlosť trestného konania a objasnenosť trestnej činnosti, ako kľúčové komponenty odstrašujúceho efektu trestného práva. Hneď úvodom poznamenávame, že nejde o klasicky článok, ale skôr o úvahu ohľadom odhadovaných dopadov zmien založenú jednak na praktických skúsenostiach a vedomostiach autora a čiastočne aj na empirických výskumoch, či už autora, alebo iných autorov najmä z oblasti kriminologických výskumov realizovaných zástupcami tzv. ekonomickej teórie práva.

Stručný prehľad zmien trestných kódexov a organizačných zmien v rámci PZ v roku 2024

Podstatnými zmenami súvisiacimi s trestnými kódexami v Slovenskej republike, ktoré sa udiali v roku 2024 a ktorými sa prioritne budeme zaoberať, sú zmeny súvisiace s prijatím zákona č. 40/2024 Z. z., ktorým sa od 15.03.2024 novelizovali ustanovenia Trestného poriadku a od 06.08.2024 aj ustanovenia Trestného zákona, a to v spojení s nálezom Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 3/2024 publikovanom pod č. 215/2024 Z. z.. Zároveň došlo zákonom č. 40/2024 Z. z. k zrušeniu Úradu špeciálnej prokuratúry a prechodu jej agendy vo väčšine prípadov na Krajské prokuratúry v SR. Ďalšou organizačnou zmenou s potencionálnym vplyvom a dopadom na trestné konanie je skutočnosť, že od 01.09.2024 došlo k zániku národnej kriminálnej agentúry (ďalej len

[1] Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-23-0519 *„Právne a technické výzvy inteligentnej mobility na zvýšenie bezpečnosti cestnej premávky*.“.

„NAKA“), a prechodu väčšiny jej agendy na Krajské riaditeľstvá PZ (ďalej aj „KR PZ“), a následne aj prípadne na Okresné riaditeľstvá PZ (ďalej aj „OR PZ“).

Z nášho pohľadu aplikačne najpodstatnejšie zmeny pre trestné konanie vykonané v TZ zákonom č. 40/2024 Z. z. s následným dopadom na prax vyšetrovania predstavujú najmä ustanovenia týkajúce sa úpravy najmä zníženia trestných sadzieb osobitne u majetkových, hospodárskych a korupčných trestných činov, a to jednak v dôsledku zákonnej úpravy trestnej sadzby, ako aj v dôsledku zmeny výšky jednotlivých druhov škody a skrátenie premlčacích lehôt. Uvedené zmeny mali a majú následný vplyv aj na trestné konanie, a to najmä z hľadiska zmeny vecnej príslušnosti, či už súdov alebo policajtov, ako aj lehoty väzby a otázky nastúpenia povinnej obhajoby v trestnom konaní.[2] Z hľadiska TP sú to zmeny spôsobené zavedením inštitútu podozrivého s následnými nejasnosťami ohľadom rozsahu jeho práv v trestnom konaní, sprísnenie podmienok využívania inštitútu spolupracujúcej osoby, zmena podmienok na podanie obžaloby v § 234 ods. 1 TP, a to až po rozhodnutí o všetkých opravných prostriedkoch, zavedenie možnosti podania námietok voči obžalobe a následne rozhodovanie súdom o prijatí obžaloby podľa § 241 ods. 1 písm. j) alebo l) TP, resp. podľa § 244 ods. 1 písm. k) TP, ale aj potreba príkazu vydaného sudcom pre prípravné konanie aj na prehliadku iných priestorov, ako aj faktické zaradenie sudcu pre prípravné konanie medzi orgány činné v trestnom konaní (ďalej aj „OČTK“) v dôsledku jeho rozhodovania v prípade využitia § 215 ods. 3 alebo § 218 TP.

Vyššie spomenuté zníženie trestných sadzieb bolo prezentované pri novele – zákone č. 40/2024 Z. z. aj ako prvok restoratívnej justície. Treba však povedať, že z pohľadu nášho chápania nepredstavuje kľúčovú podstatu restoratívnej justície znižovanie trestných sadzieb, ale snahu o dosiahnutie zmeny postoja páchateľa trestného činu vo vzťahu k svojmu konaniu a osobitne k poškodenému. Inak povedané, ide o snahu o prevýchovu páchateľa v tom smere, aby pochopil neprípustnosť svojho protiprávneho konania a snažil sa aj aktívne o jeho nápravu, najmä vo vzťahu k poškodenému (obeti) trestného činu. Zníženie trestných sadzieb by malo byť v tomto smere benefitom pre neho a nie prostriedkom, ktorý by ho mal nasmerovať k náprave. Na druhej strane treba aj uviesť, že prísne trestanie v podobe vysokých trestov nemá na základe empirických výskumov ekonomickej teórie práva až taký výrazný odstrašujúci efekt na páchateľov trestnej činnosti.

Okrem zákonodarcu, zasiahla do trestného konania v roku 2024 aj činnosť Ústavného súdu SR ako aj Najvyššieho súdu SR. Prvý v prvom rade posudzoval súlad prijatej novely TZ a TP vykonanej zákonom č. 40/2024 Z. z. s ústavou, čo viedlo k prijatiu jeho nálezu sp. zn. PL. ÚS 3/2024 publikovaného pod č. 215/2024 Z. z., ktorým väčšinu zmien TZ a TP vyhlásil za súladné s ústavou SR. Ústavný súd SR do trestného konania druhýkrát v roku 2024 zasiahol svojím rozhodnutím – nálezom Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS/337/2020 zo dňa 04.09.2024 ktorý sa dotýka aplikácie inštitútu osobitne skráteného vyšetrovania podľa § 204 TP a postupu sudcu pre prípravne konanie po podaní obžaloby, pri takomto konaní. Na tento nález reagovala aj prokuratúra usmernením prvého námestníka generálneho prokurátora SR sp. zn. IV/1 Spr 497/24/1000-2 z 30.01.2025. Najvyšší súd SR do trestného konania v roku 2024 zasiahol svojím zjednocujúcim stanoviskom k aplikácii inštitútu premlčania vo veciach, kde bolo vznesené obvinenie za platnosti predchádzajúcej úpravy premlčania (jeho doby) a novšia úprava je pre páchateľa priaznivejšia.[3]

Z hľadiska organizačných zmien v rámci Policajného zboru súvisiacich so zánikom NAKA je z hľadiska dopadov na efektívnosť trestného konania uviesť nasledovné. Po zániku NAKA sa od 01.09.2024 stali vo vzťahu k trestnému konaniu „nástupníckymi“ útvarmi Úrad boja proti organizovanej kriminalite (ďalej „ÚBOK“) a národná protidrogová jednotka (ďalej „NPDJ“).

[2] K prehľadu zmien z hľadiska trestných sadzieb, a následne vecnej príslušnosti súdov, policajtov, lehoty väzby a možnosti aplikácie niektorých inštitútov trestného práva procesného (osobitne skrátené vyšetrovanie podľa § 204 TP, odklony) pozri PETRIČKO, D., KIKO, M.: Vplyv novely na jednotlivé ustanovenia trestného zákona a trestného poriadku. In: *Právne listy* [on-line], publikované 13. 08. 2024.

[3] Pozri stanovisko Najvyššieho súdu SR sp. zn. Tpj 129/2024 zo dňa 28.11.2024 k zjednoteniu výkladu § 2 ods. 1 Tr. zák. v spojení s § 87 ods. 3 Tr. zák. v súvislosti so skrátením doby premlčania trestného stíhania.

V zmysle opatrenia - príkazu prezidenta PZ, majú nástupnícke útvary NAKA (ÚBOK, NPDJ) pevne určené vo vecnej príslušnosti len trestné činy dané v prípade ÚBOK vecnou príslušnosťou Európskej prokuratúry (ďalej „EPO“), resp. korupčné trestné činy zistené vlastnou činnosťou, a v prípade NPDJ len najzávažnejšie drogové trestné činy (podľa § 172 ods. 7 TZ, podľa § 173 ods. 5 TZ a podľa § 173a ods. 6 TZ). Ostatné trestné činy riešia len na základe výberovej príslušnosti, ktorú im pri jednotlivých prípadoch schvaľuje alebo určuje buď prezident PZ alebo minister vnútra, prípadne môžu konkrétnu trestnú vec vyšetrovať potom, ako túto vyhľadali a zistili na základe vlastnej operatívno-pátracej činnosti. Nástupnícke útvary NAKA nemajú teda (okrem drogovej trestnej činnosti a vecí v dozore EPO) v zásade danú nejakú ucelenú vecnou príslušnosťou určenú skupinu trestných činov (inak povedané druhovú vecnú príslušnosť). Dôsledkom je, že neexistuje väčšia skupina trestných činov, na ktoré by sa vyšetrovatelia PZ alebo operatívni pracovníci týchto nástupníckych útvarov (najmä ÚBOK) mohli špecializovať, cielene vzdelávať a pripravovať po odbornej stránke. Výberovou príslušnosťou im môže byť navyše určený ktorýkoľvek trestný čin z osobitnej časti TZ, a to rozhodnutím prezidenta PZ, prípadne ministra vnútra.

Veľká časť trestných vecí, ktoré boli doteraz vyšetrované pôvodnou NAKA, ktoré neboli k 01.09.2024 skončené a nezostali na ÚBOK a NPDJ, prešla z veľkej časti na Krajské riaditeľstvá PZ a ich vyšetrovateľov, ktorí sa doteraz danou problematikou nezaoberali. Z toho vyplýva, že si danú novú problematiku musia naštudovať, resp. rovno naskočiť už do existujúcich prípadov. Niektoré spisy z NAKA nakoniec reálne v dôsledku opatrení krajských riaditeľov PZ (minimálne sa tak deje na úrovni KR PZ v Bratislave) prešli, resp. prechádzajú až na Okresné riaditeľstvá PZ. Na OR PZ veci pôvodne vyšetrované NAKA prešli niekedy aj s vyšetrovateľmi PZ, ktorí ich predtým realizovali alebo boli pridelené iným vyšetrovateľom PZ OR PZ. Realita je a bude taká, že po týchto zmenách trestné veci v príslušnosti Špecializovaného trestného súdu, ktorý má v zmysle TP postavenie prvostupňového súdu na úrovni Krajského súdu, budú vyšetrovať z organizačného hľadiska vyšetrovatelia PZ zaradení na najnižších zložkách PZ, kde sa vyšetrovanie vykonáva. Teda na odboroch kriminálnej polície OR PZ, ktorí boli doteraz príslušní v zásade na trestné veci, kde v prvom stupni konal Okresný súd. Títo budú musieť okrem nápadu ich bežnej agendy pracovať na spisoch rádovo rozsahovo („objemovo“) a dôkazne náročnejších, avšak so skromnejším materiálno-technickým vybavením (najmä čo sa týka funkčných kopírok, počítačov, počtu pridelených služobných vozidiel). Časť týchto spisov zároveň presahuje z hľadiska spáchania skutkov územnú pôsobnosť jednotlivých okresných riaditeľstiev, ale často aj KR PZ, čo je spojené s potrebou vypočúvania svedkov a vykonávaním úkonov po celom území SR a častokrát aj mimo SR. Na OR PZ zaužívaný model spočívajúci vo vykonávaní týchto úkonov cestu dožiadaní k efektívnosti a rýchlosti týchto konaní neprispeje, a to ani k samotnej kvalite takto vykonaných úkonov, ktorých potreba kvalitného vykonania v závažnejších prípadoch je kľúčová.

Obdobnými potrebami z hľadiska potreby naštudovania odstúpených spisov a zabezpečenia plynulého priebehu už existujúcich konaní si isto prešli aj prokurátori krajských, ako aj okresných prokuratúr pri zrušení ÚŠP.

Ekonomická teória práva a odstrašujúci efekt trestného práva

Úvodom, pred prezentovaním našich záverov týkajúcich sa dopadov zmien, si stručne predstavíme názory a výstupy ekonomickej teórie práva ohľadne faktorov, ktoré podľa tejto teórie majú najvýraznejší vplyv na páchanie trestnej činnosti a boj s ňou. O čom je v podstate ekonomická teória práva? Zjednodušene povedané je to aplikácia ekonomických teórii a prístupov na právo. Základom ekonomickej analýzy práva je najmä aplikácia ekonomickej teórie racionálnej voľby (z pohľadu rozhodovania páchateľa pri páchaní trestnej činnosti)[4] a teórie externalít a z nich

[4] Ďalšími ekonomickými teóriami (modelmi) snažiacimi sa o vysvetlenie trestnej činnosti sú napríklad aj model na súčasnosť orientovaného správania, resp. krátkozrakého správania (present-oriented alebo myopic model)

vyplývajúcich spoločenských nákladov (social cost). Normy trestného práva sú ekonomickou analýzou považované za stimuly (incentives) ovplyvňujúce správanie ľudí pri rozhodovaní sa o spáchaní trestného činu a trestný čin a trestná činnosť ako taká sú považované za negatívnu externalitu vyžadujúcu vynakladanie spoločenských nákladov.[5] Z hľadiska odstrašujúceho efektu trestnej justície (trestnej politiky), považovaného touto teóriou za negatívny stimul na správanie páchateľa trestného činu, sú podľa prevládajúcich názorov a výstupov ekonomickej teórie práva kľúčovými faktormi prísnosť trestania, pravdepodobnosť potrestania a rýchlosť potrestania.[6]

Pre efektívnosť trestného konania a dosiahnutie jeho účelu sú teda kľúčovými faktormi (z pohľadu súčasných poznatkov ekonomickej teórie práva) pravdepodobnosť odhalenia (odsúdenia) páchateľa a rýchlosť trestného konania (tým aj jeho hospodárnosť).[7] Čím je pravdepodobnosť odsúdenia (odhalenia) páchateľa vyššia, aj v spojení s rýchlosťou konania (odsúdenia), má následne trestné konanie z hľadiska svojho pôsobenia väčší efekt, inak povedané vyšší odstrašujúci efekt, a tým poskytuje vyššiu mieru ochrany spoločnosti.

Uvedené zodpovedá aj poznatkom behaviorálnej ekonómie, ktorá modifikuje klasickú teóriu racionálnej voľby používanú v ekonómii pri skúmaní rozhodovania. Behaviorálna teória aplikuje poznatky psychológie, sociológie a iných behaviorálnych vied na rozhodovanie človeka, pričom dochádza k záveru, že človek je „obmedzene racionálny“, a teda sa nerozhoduje vždy racionálne, ale jeho rozhodnutia sú často ovplyvnené rôznymi skresleniami v myslení - sklonmi (bias).[8] Jedným z takýchto skreslení je nadhodnocovanie súčasnosti a diskontovanie budúcnosti, teda inak povedané ľudia majú tendenciu uprednostňovať okamžité uspokojenie (zisk) pred budúcimi výhodami (teda momentálny zisk z trestnej činnosti, pred možnými výhodami nespáchania trestného činu v budúcnosti (napr. v podobe neuväznenia, neuloženia peňažného trestu a pod.), a zároveň ľudia budúce výhody alebo náklady zvažujú (berú do úvahy) menej ako súčasné výhody a náklady (inak povedané, to aký trest za teraz spáchaný trestný čin im hrozí v budúcnosti a aký bude prísny ich trápi tým menej, o čo je riziko jeho uloženia tohto trestu aj v spojení s jeho prísnosťou vzdialenejšie a ich súčasná výhoda daná jeho spáchaním z ich pohľadu väčšia).[9] Môžeme teda uvažovať aj tým smerom, že pokiaľ nedôjde so znižovaním trestných sadzieb súčasne aj k zvýšeniu efektívnosti trestného konania, tak na základe vyššie prezentovaných záverov, je možné v budúcnosti očakávať, že znižovanie trestných sadzieb môže mať v takejto situácii za následok aj zvýšenie miery kriminality, nakoľko páchatelia budú aktuálne výhody (zisk) z páchania trestnej činnosti (po znížení trestných sadzieb) výraznejšie nadhodnocovať oproti budúcim dôsledkom (nákladom) spočívajúcim v nezmennej

a radikálne politicko-ekonomické modely (radical political economic models). K tomu pozri JACOB, A., Economic Theories of Crime and Deliquency. In*: Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 2011, Vol. 21, č. 3, s. 270–283, dostupné on-line na <https://is.muni.cz/el/1423/jaro2015/SPP209/um/Jacob_2011_Economic_Theories_of_Crime_and_Delinquency.pdf> (citácia z 04.01.2025)

[5] Bližšie k prehľadu Ekonomickej analýzy práva pozri napr. HAREL, A. : Economic analysis of criminal law: A survey. In: HAREL, A., HYLTON, N., K. (ed.): *Research Handbook on the Economics of Criminal Law*. chapter 1, Edward Elgar Publishing, 2012, s. 10 – 50, DOI: <https://doi.org/10.4337/9780857930651.00008>. Prípadne využitie ekonomickej analýzy práva v popularizačnej podobe pozri LEVITT, D., S., DUBNER, J. S.: Freakonomics. Skrytá stránka všetkého. Vydala Premedia Group, s.r.o., 2011, 313 s., alebo LEVITT, D., S., DUBNER, J. S.: Superfreakonomics. Vydala Premedia Group, s.r.o., 2011, 287 s..

[6] Pozri napr. ABRAMOVAITE, J., BANDYOPADHYAY, S., BHATTACHARYA, S., & COWEN, N. (2023). Classical deterrence theory revisited: An empirical analysis of Police Force Areas in England and Wales. European Journal of Criminology, 2023, Vol. 20 Iss. 5, 1663-1680. https://doi.org/10.1177/14773708211072415

[7] Pozri napr. DURLAUF, H. S., NAGIN, S., D. The Deterrent Effect of Imprisonment. In: Cook, P., Ludwig, J., McCrary, J. (Eds.) Controlling Crime: Strategies and Tradeoffs. Chicago: University of Chicago Press, 2011, s. 43 – 94; BUN, M.J.G., KELAHER, R., SARAFIDIS, V. *et al.* Crime, deterrence and punishment revisited. In: *Empirical Econonomics*, 2020, Vol. 59, 2303–2333, https://doi.org/10.1007/s00181-019-01758-6

[8] K prehľadu rôznych sklonov v myslení pozri napr. LUKÁČKA, J., GÁBRIŠ, T.: Kognitívne sklony v právnej vede a praxi, In GÁBRIŠ, T. a kol.. *Nedogmatická právna veda od marxizmu po behaviorálnu ekonómiu*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 229 – 247.

[9] Pre úplnosť treba povedať, že skreslenia sa netýkajú len rozhodovania páchateľov o spáchaní trestného činu, ale práce justičných orgánov pri odhaľovaní a dokazovaní trestnej činnosti.

pravdepodobnosti odhalenia, a navyše k tomu v súčasnosti zníženej prísnosti trestu (oproti predchádzajúcej úprave s prísnejšími trestnými sadzbami).

Najmä z uvedených predpokladov a záverov, ale aj našich aplikačných skúsenosti a poznatkov, budeme teda vychádzať pri hodnotení existujúcich a očakávaných dopadov noviel TZ a TP vykonaných roku 2024, judikatúry, ako organizačných zmien v rámci PZ, ale aj prokuratúry. Ako už bolo uvedené kľúčovými prvkami odstrašujúceho efektu trestného práva, a tým aj boja proti kriminalite, sú pravdepodobnosť odhalenia (odsúdenia) páchateľa a rýchlosť trestného konania. Pravdepodobnosť odhalenia je v rámci štatistík kriminality ministerstva vnútra reprezentovaná najmä úrovňou objasnenosti trestnej činnosti. V našom príspevku teda ďalej budeme naše odhady vplyvu legislatívnych zmien trestných kódexov, resp. judikatúry v roku 2024 a organizačných zmien v PZ zameriavať cez prizmu ich dopadu na samotný vývoj objasnenosti trestnej činnosti ako aj rýchlosť trestného konania. V prípade prezentácie dát bude vychádzať s dostupných štatistických údajov prezentovaných najmä ministerstvom vnútra.[10]

Dopady zmien na trestné konanie s ohľadom na jeho rýchlosť (dĺžku)

Každá výraznejšia zmena úpravy trestného konania, ale aj hmotnoprávnych predpisov trestného práva, teda Trestného zákona, vyvolá v prvom rade zo strany subjektov a orgánov aplikácie práva potrebu si túto zmenu naštudovať, osvojiť si ju a začať ju v praxi riadne a zákonne aplikovať. V skoršom texte načrtnuté výrazne zmeny TZ a TP, a z nich vyplývajúce konsekvencie v smere deklarovanej inej filozofie zákonodarcu vo vzťahu k trestnému právu majú za následok, že bude bezpochyby trvať dlhší čas kým sa OČTK a súdy prispôsobia novým zmenám v TZ a TP. Toto prispôsobenie sa prejavuje v potrebe zjednotia procesných postupov v konaní a výkladov nových ustanovení. Kým k tomu dôjde je možné očakávať pokles aj rýchlosti trestného konania, ako jedného z ukazovateľov efektívnosti trestného konania a jedného z hlavných faktorov majúcich významný odstrašujúci vplyv na rozhodovanie páchateľov trestnej činnosti o jej páchaní. V prípade rekodifikácie slovenského TZ a TP v roku 2005 podľa empirických výskumov trvalo prispôsobenie sa novým predpisom približne 2 roky, kým sa efektívnosť trestného konania meraná cez prizmu rýchlosti súdnej časti trestného konania vrátila na úroveň pre rekodifikáciou.[11] Nakoľko TZ a TP zmeny vykonané zákonom č. 40/2024 Z. z. nemali rozsah rekodifikácie, aj keď boli výrazné, je možné podľa nášho odhadu očakávať (od nadobudnutia ich účinnosti) spomalenie trestného konania, a to hlavne v predsúdnej časti trestného konania, a tým aj zmenšenie jeho efektívnosti. V súdnej časti trestného konania zmeny TZ a TP ako aj v PZ podľa nášho odhadu nebudú mať taký výrazný vplyv. Dôvodmi sú vyššie spomenutá potreba prispôsobenia sa OČTK, ale aj súdov, novej úprave, potreba jej akceptácie a vžitia sa s ňou, ale aj odstránenie prvotných aplikačných nejednoznačností vo výkladoch niektorých zmien, resp. novozavedených inštitútov. Toto bude trvať rádovo mesiace, možno až rok. Do okamihu písania tohto príspevku v aplikačnej praxi a aj odbornej diskusii pomerne rezonovali a ešte čiastočne rezonujú najmä aplikačné problémy spojené s úpravou premlčacích lehôt a ich aplikáciou vo veciach, kde bolo vznesené obvinenie, rozsahu práv podozrivého, postupu pri aplikácii inštitútu preskúmania rozhodnutia v dôsledku zmeny zákona podľa § 405a a násl. TP a iné. Niektoré sa čiastočné podarilo vyriešiť prostredníctvom zjednocujúceho stanoviska Najvyššieho súdu SR[12], prípadne usmernení generálnej prokuratúry SR alebo rozhodovacej činnosti súdov.[13] Prijatie týchto rozhodnutí a aktov tiež trvalo rádovo mesiace, čím sa určite odďaľovala bezproblémová aplikácia prijatých zmien, ktorej sa možno mohlo predísť, keby došlo k prijatiu noviel v rámci riadneho legislatívneho procesu.

[10] Štatistiky kriminality publikované ministerstvom vnútra SR sú dostupné na https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml;

[11] Pozri VOJTUŠ, F.: Efektívnosť trestného konania a vplyv legislatívnych zmien a iných faktorov z pohľadu rýchlosti trestného konania. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, s. 195 – 201.

[12] Stanovisko Najvyššieho súdu SR sp. zn. Tpj 129/2024 zo dňa 28.11.2024.

[13] Pozri napríklad stanovisko prvého námestníka generálneho prokurátora sp. zn. SR IV/1 Spr 216/24/1000-13 z 13.05.2024 k procesnému statusu podozrivého v trestnom konaní.

Ako už bolo uvedené, spomalenie trestného konania očakávame najmä v predsúdnej časti. Dôvodom bude jednak zavedenie inštitútu podozrivého, kde vykonávanie trestného konania za zahrnutia tejto osoby si vyžiada vykonávanie väčšieho počtu úkonov, keď často pred vznesením obvinenia budú osoby vypočúvané ako podozrivý, a následne po vznesení obvinenia znovu už ako obvinený. Uvedené môže viesť v niektorých prípadoch aj k zneužívaniu tohto inštitútu, kedy si OČTK vypočujú od podozrivého jeho obhajobné tvrdenia vopred, a tieto sa následne budú snažiť vyvrátiť ďalšími dôkazmi, a až následne za takto „vyčisteného" stavu vznesú obvinenie osobe, ktorej v podstate vopred odbúrajú jej možnú taktiku obhajoby. Uvedené tiež naznačuje možné budúce problémy, ktoré sú dôsledkom urýchleného zavedenia tohto inštitútu bez dôslednej diskusie a precizovania jeho úpravy v legislatívnom konaní.

Ešte výraznejší vplyv budú mať a majú zmeny trestných sadzieb a výšky škôd, ktorých dôsledkom bol posun veľkého množstva nápadu trestných činov z vecnej príslušnosti vyšetrovateľa PZ do vecnej príslušnosti poverených príslušníkov PZ. Išlo a ide napr. o trestné činy neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku podľa § 219 ods. 1 alebo ods. 2 TZ, ako aj daňové trestné činy v základných skutkových podstatách (§ 276 ods. 1 TZ, § 277 ods. 1 TZ a § 277a ods. 1 TZ). Potreba prispôsobenia sa poverených príslušníkov PZ na novú úpravu, a to najmä v prípade vykonávania skráteného vyšetrovania aj o trestných činoch, kde predtým vykonávali konanie vyšetrovatelia PZ (napr. daňové trestné činy, a súčasne z hľadiska výšky škody závažnejšie a sofistikovanejšie spáchané majetkové trestné činy), ako aj nedostatok poverených príslušníkov PZ (v dôsledku enormného odchodu policajtov do civilu v roku 2024) povedú zrejme k predlžovaniu dĺžky (spomaleniu) skráteného vyšetrovania, rastu zaťaženosti poverených príslušníkov, a tým aj menšej efektivite skráteného vyšetrovania. Najmä prechod časti agendy ekonomickej trestnej činnosti na Obvodné oddelenia PZ (ďalej „OO PZ"), vrátane daňovej trestnej činnosti, vytvára problém, nakoľko poverení príslušníci PZ doteraz v zásade riešili najmä násilnú a majetkovú trestnú činnosť menej závažného charakteru. Poverení príslušníci PZ disponujú len minimálnymi skúsenosťami s vyšetrovaním a objasňovaním najmä hospodárskej trestnej činnosti (osobitne daňových trestných činov). V praxi pritom uvedená trestná činnosť robila a robí problémy z hľadiska jej odhaľovania a objasňovania aj keď ju vykonávali vyšetrovatelia PZ. Priznajme si pravdu, že vyšetrovanie daňovej trestnej činnosti je zrejme jednou z najmenej obľúbených súčasti práce vyšetrovateľov PZ. Neobľúbenosť problematiky objasňovania najmä daňovej trestnej činnosti, už aj tak pri nízkej obsadenosti OO PZ, bude spôsobovať problémy s personálnym obsadením miest poverených príslušníkov PZ.

Aj keď z dôvodu zmien trestných sadzieb a výšky škody došlo zároveň k nárastu počtu skutkov – trestných činov s hornou hranicou trestnej sadzby do 5 rokov, ktoré by bolo možné riešiť postupom podľa § 204 TP, dá sa predpokladať, že charakter týchto skutkov (sofistikovanejšie prevedenie, menší počet páchateľov prichytených pri alebo tesne po spáchaní skutku) povedie k tomu, že tento inštitút, ktorý výrazne prispieval k zrýchľovaniu prípravného konania[14] bude využívaný na doterajšej úrovni, prípadne však skôr menej aj s ohľadom na rozhodovaciu činnosť Ústavného súdu SR a následne stanovisko prvého námestníka generálneho prokurátora.[15] V prípade postupu tzv. osobitne skráteným vyšetrovaním podľa § 204 TP do jeho využívania a jeho dosahu na rýchlosť predsúdnej časti trestného konania teda zasiahla skôr rozhodovacia činnosť Ústavného súdu SR, ako samotné zmeny TZ a TP v roku 2024. Ide pritom inštitút s výrazným vplyvom na rýchlosť trestného konania (dodržiavanie lehôt na skončenie konania) v prípravnom konaní.[16] V dôsledku zmeny paradigmy súdnej praxe pri aplikácii postupu podľa § 204 TP očakávame zníženie aplikácie tohto postupu v prípravnom konaní (počtu vecí), nakoľko sa stratí prvotný význam tohto inštitútu smerujúci k rýchlemu prejedaniu a skončeniu veci nie len

[14] Pozri VOJTUŠ, F.: Efektívnosť trestného konania a vplyv legislatívnych zmien a iných faktorov z pohľadu rýchlosti trestného konania. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, s. 213 – 221;

[15] Pozri nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS/337/2020 zo dňa 04.09.2024 a usmernenie prvého námestníka generálneho prokurátora SR IV/1 Spr 497/24/1000-2 z 30.01.2025;

[16] K tomu pozri VOJTUŠ, F.: Efektívnosť trestného konania a vplyv legislatívnych zmien a iných faktorov z pohľadu rýchlosti trestného konania. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, s. 182, 213 – 221.

v prípravnom konaní, ale aj v jeho súdnej časti, ktorý bol využívaný najmä pri páchateľoch menej závažnej kriminality a skutkovo jednoduchých veciach. To bude mať tiež vplyv na zníženie rýchlosti trestného konania, nakoľko sa v takýchto veciach začne postupovať štandardným konaním pri zachovaní lehôt stanovených pre štandardné skrátené vyšetrovanie. Na druhej strane pri snahe aplikovať tento v praxi osvedčený inštitút zrejme stúpne počet návrhov na väzbu spojených s aplikáciou tohto inštitútu, aby bolo možné vec prejednať postupom podľa 348 a násl. TP sudcom pre prípravné konanie, tak ako bolo doteraz zaužívané praxou pri postupe podľa § 204 TP. Otázkou bude kvalita týchto návrhov na väzbu, najmä z hľadiska naplnenia dôvodov väzby.[17] Zároveň klesne počet vecí vybavených postupom podľa § 204 TP, nakoľko sa stratil kľúčový dôvod existencie a využívania tohto postupu spočívajúci v rýchlom prejedaní a odsúdení páchateľa menej závažnej kriminality, pri skutkovo jednoduchých veciach.

Aj vykonané reorganizácie útvarov PZ s celoslovenskou pôsobnosťou, kedy vyšetrovatelia z nich boli aj so spismi presunutí na krajské a okresné riaditeľstvá PZ, neprispeli k zefektívneniu trestného konania, najmä v prípade vyšetrovania a objasňovania najzávažnejšej kriminality. Po presune spisov a policajtov totiž časť z nich odišla z PZ a ich spisy museli byť pridelené nových vyšetrovateľom PZ. Taktiež boli z reorganizovaných útvarov presunuté na krajské a okresné riaditeľstvá PZ ďalšie spisy, ktoré musia byť pridelené vyšetrovateľom PZ týchto základných útvarov. Navyše presunutá agenda spisov je do veľkej časti agenda trestných vecí, na ktorých konanie je v súdnej časti vecne príslušný Špecializovaný trestný súd, ktorý má postavenie krajského súdu. Agenda presunutá z NAKA by v prípade spisov, ktoré zakladajú vecnú príslušnosť Špecializovaného trestného súdu mala zostať na krajských riaditeľstvách PZ, avšak z týchto je v niektorých prípadoch na základe opatrenia krajského riaditeľa PZ delegovaná na okresné riaditeľstva PZ. Tým sa dostávame do paradoxnej situácie, kedy vec, ktorá je v súdnom konaní vo vecnej príslušnosti Špecializovaného trestného súdu, ktorý postavením zodpovedá krajskému súdu, v prípravnom konaní rieši vyšetrovateľ PZ okresného riaditeľstva PZ, ktorý je zvyčajne príslušný na konanie o trestných činoch vo vecnej príslušnosti okresného súdu (v Bratislave a Košiciach Mestského súdu). Ponecháme stranou teraz nedostatočné materiálno-technické vybavenie vyšetrovateľov PZ okresných riaditeľstiev (kopírky, vozový park, a pod.), ktoré im bude s problémami umožňovať vykonávanie úkonov po území SR a veci budú riešiť dožiadaním, čo tiež predĺži konanie. Aktuálnym problémom je, že novo prerozdelené, často rozsiahle spisy, si bude musieť nový vyšetrovateľ načítať, dostať sa tzv. „do obrazu“, a až následne vykonávať úkony, a to často vo veciach, kde už je vznesené obvinenie viacerým osobám alebo bežia napr. ITP a pod.. To si tiež vyžiada určitý čas, v prípade niektorých spisov mesiace (za predpokladu, že policajt nemá pridelené iné veci, čo je nereálne). To môže v konečnom dôsledku viesť aj k tomu, že súdy (ak sa vec dostane do štádia podaní obžaloby) budú možno uplatňovať ako poľahčujú okolnosť spočívajúcu v tom, že trestné stíhanie bolo vedené neprimerane dlho, a túto skutočnosť nie je možné spravodlivo pričítať páchateľovi alebo jeho obhajcovi (pozri § 36 písm. p) TZ). V tomto prípade, keď prieťahy v konaní boli spôsobené prerozdeľovaním spisov a potrebou ich naštudovania novým vyšetrovateľom budú súdy asi ťažko dĺžku konania dávať za vinu obvinenému alebo obhajcovi. V konečnom dôsledku to povedie k ukladaniu nižších trestov, najmä v závažnejších a rozsiahlejších trestných veciach, ktoré boli v rámci reorganizácie postúpené z NAKA na nižšie útvary.

Ďalšou zmenou, ktorá bude mať vplyv na predlžovanie trvania prípravného konania, je novelizácia podmienok, za ktorých môže podať prokurátor obžalobu, teda ustanovenia § 234 ods. 1 TP. Touto podmienkou je povinnosť prokurátora čakať s podaním obžaloby až do rozhodnutia o všetkých opravných prostriedkoch podaných vo veci. V praxi pôjde väčšinou o rozhodovania

[17] Je možné očakávať, že návrhy na vzatie do väzby spojené s postupom podľa § 204 TP budú vychádzať aj z pomerne slabých dôvodov väzby, kde za iných okolností by takýto návrh nebol ani podaný. Dôvodom bude práve už skôr spomínaný nález Ústavného súdu a následne usmernenie GP SR, ktoré dospeli k tomu, že bez podania návrhu na väzbu nie je ďalej akceptovateľné zadržanie obvineného pri postupe podľa § 204 TP po podaní obžaloby, a teda sudca pre prípravné konanie môže postupovať podľa § 348 a násl. TP, v praxi v zásade len v prípadoch kedy bol s obžalobou podaný aj návrh na vzatie obvineného do väzby.

o mimoriadnom opravnom prostriedku – zrušeniu právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní podľa § 363 a násl. TP. V praxi nebude zrejme výnimkou, že uvedené povedie k predlženiu niektorých konaní o mesiace, napríklad v prípade skutkovo jednoduchších konaní, ktoré sú riešené v skrátenom vyšetrovaní, ktoré by sa malo spravidla končiť do 2 mesiacoch. V týchto konaniach budú obvinený a ich obhajcovia možno využívať postup podľa § 363 TP na predlžovanie prípravného konania, keď návrh na tento postup podajú tesne pred koncom skráteného vyšetrovania. Otázkou je, či je generálna prokuratúry kapacitne pripravená na nárast vybavovania agendy § 363 TP, ktorý sa stáva akýmsi druhým kvázi-riadnym opravným prostriedkom voči uzneseniu o vznesení obvinenia podľa § 206 TP.

V predsúdnej časti trestného konania porastie aj význam postupu pred začatím trestného stíhania, aspoň z počiatku, aby sa tak preklenuli nejasnosti ohľadne práv podozrivého, kedy policajti budú zbierať dôkazy až do úrovne dostatočnej na vydanie uznesenia o začatí trestného stíhania podľa § 199 TP a súčasne vznesenia obvinenia konkrétnej osobe podľa 206 TP. Týmto sa budú snažiť eliminovať aj prípadne konštatovanie porušenia práv podozrivého po prípadnom začatí trestného stíhania tzv. vo veci, a to najmä v prípadoch kedy bude do určitej miery zrejmé voči komu podozrenie z trestnej činnosti smeruje.

Z hľadiska organizačných zmien a situácie v PZ bude mať na rýchlosť predsúdnej časti trestného konania aj momentálna personálna poddimenzovanosť PZ. Podľa empiricky vykonaných analýz je práve počet policajtov jedným z kľúčových faktorov, ktoré majú v vplyv na rýchlosť prípravného konania ako aj štádia postupu pred začatím trestného stíhania, a tým aj následne aj na odstrašujúci efekt trestnej justície.[18] Ide teda nie len o subjektívny dojem, ale o skutočnosť podloženú dátami a preverenú za použitia matematicko-štatistických metód. Problém nedostatku policajtov vykonávajúcich skrátené vyšetrovanie a budúcej zaťaženosti poverených príslušníkov na OO PZ vyplývajúcej zo zmien TZ, ktorou došlo k zmene vecnej príslušnosti vo veľkom množstve ekonomických vecí pôvodne v konaniach vedených vyšetrovateľmi PZ, si vedenie polície začalo uvedomovať.[19] Následne pristúpilo k pomerne šalamúnskemu riešeniu, kedy má dochádzať k zmene popisu služobnej činnosti vyšetrovateľov PZ na OR PZ, aby títo mali aj postavenie poverených príslušníkov PZ, a riaditeľ OR PZ im mohol cez výberovú príslušnosť určiť aj vykonávanie skráteného vyšetrovania vo veciach vo vecnej príslušnosti poverených príslušníkov. To môže na niektorých „vyšetrovačkách“ OR PZ viesť k tomu, že im nie len napadnú veci pôvodne vyšetrované NAKA, ale aj veci, ktoré by mali vykonávať poverení príslušníci na OO PZ. Navyše je otázne či takýto postup nie je v rozpore z TP, keďže ním dochádza k obchádzaniu rozdelenia vecnej príslušnosti medzi poverenými príslušníkmi a vyšetrovateľmi a de facto k priznaniu možnosti riaditeľovi OR PZ určiť vykonávanie skráteného vyšetrovania vyšetrovateľovi (analógia k oprávneniu prokurátora opatrením určiť, aby sa vo veci vykonávalo vyšetrovanie podľa § 230 ods. 2 písm. g) TP).

Z hľadiska súdnej časti trestného konania vplyv noviel TZ a TP na jej rýchlosť nebude taký výrazný, ako v prípade predsúdnej časti. Paradoxne v prípade súdnej časti trestného konania možno očakávať v dôsledku zmien TZ vykonaných zákonom č. 40/2024 Z. z. aj skracovanie priemernej dĺžky súdneho konania, ako aj mediánu dĺžky súdneho konania. Bude to spôsobene práve tým, že z dôvodu zníženia trestných sadzieb, a to aj v spojení s úpravou výšky škody, stúpol počet trestných činov, kde bude môcť samosudca vydať trestný rozkaz, teda rozhodnúť bez nariadenia hlavného pojednávania. Je možné, že sudcovia budú preferovať vydávanie trestného rozkazu aj v prípadoch kedy v minulosti možno rozhodovali o nariadení hlavného pojednávania, aby sa tak vyhli prípadnej potrebe zdôvodňovať po nariadení hlavného pojednávania podľa § 241

[18] VOJTUŠ, F.: Efektívnosť trestného konania a vplyv legislatívnych zmien a iných faktorov z pohľadu rýchlosti trestného konania. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, s. 207 – 221.

[19] Na možnosť vzniku tohto problému bolo ministerstvo vnútra SR ako odberateľ upozorňované v Záverečnej výskumnej správe k empirickému zhodnoteniu efektívnosti prípravného konania v rámci projektu APVV 19-0102 Efektívnosť prípravného konania - skúmanie, hodnotenie, kritériá a vplyv legislatívnych zmien dostupné on-line na <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KTPKK/Projekty/Zaverecna_vyskumna_sprava_APVV_Efektivnost_final.pdf>

ods. 1 písm. l) TP prijatie obžaloby pri námietkach obžalovaného voči nej. Trestný rozkaz predstavuje v súdnej praxi SR totiž dominantný typ meritórneho súdneho rozhodnutia po podaní obžaloby s výrazným vplyvom na rýchlosť súdnej časti trestného konania.[20] Na druhej strane súčasná úprava § 241 ods. 1 písm. j) a l) TP a § 244 ods. 1 písm. k) TP zároveň povedie k predlžovaniu súdnych konaní, kde nie je možné vydať trestných rozkaz alebo sa samosudca trestný rozkaz rozhodol nevydať a nariadil hlavné pojednávanie, prípadne bol proti trestnému rozkazu podaný odpor. Očakávame, že obžalovaní a ich obhajcovia budú plne využívať možnosť podania kvázi opravného prostriedku voči obžalobe v podobe námietok voči vadám prípravného konania, čo vyvolá potrebu rozhodnutia súdu o prijatí obžaloby s prípustnosťou opravného prostriedku voči tomuto rozhodnutiu, čo bude ovplyvňovať dĺžku súdnych konaní. Napriek týmto zmenám, ktoré majú potenciál predlžovať dĺžku súdnej časti trestného konania ich vplyv bude eliminovaný nárastom počtu vecí, kde bude možné rozhodovať trestným rozkazom. To povedie k minimálnym zmenám v dĺžke súdnej časti trestného konania, prípadne možno aj k jej miernemu skráteniu.

Kriminalita a objasnenosť

Z hľadiska objasnenosti trestnej činnosti, ako druhého významného faktora tvoriaceho odstrašujúci efekt trestného konania (politiky), očakávame jej zníženie. Aj keď štatistiky kriminality za rok 2024 prezentované ministerstvom vnútra na jeho stránke[21] ukazujú zvýšenie objasnenosti (pozri graf č. 1), tak toto zvýšenie objasnenosti v roku 2024 nemôžeme z nášho pohľadu pripísať zvýšenej efektívnosti práce polície pri objasňovaní trestnej činnosti, ale poklesu samotnej zistenej (registrovanej) trestnej činnosti, čo bolo spôsobené najmä zmenou zákona - vypustením trestného činu krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. g) TZ z ustanovení osobitnej časti TZ, ako aj zvýšením hranice škody najmä vo vzťahu k majetkovým trestným činom.

Graf č. 1: Vývoj celkovej objasnenosti kriminality v SR v rokoch 2019 – 2024

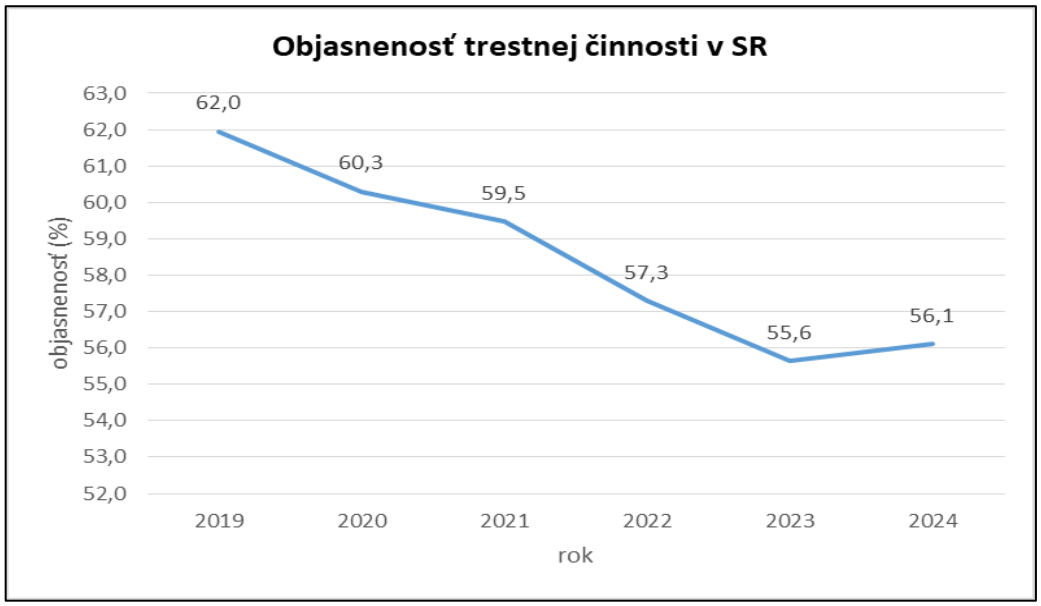

[20] K tomu pozri napr. VOJTUŠ, F., STRÉMY, T. Trestný rozkaz ako nástroj zefektívnenia súdnej časti trestného konania a nástroj restoratívnej justície – 1. časť príspevku. In: *Trestní právo*, 2023, Roč. XXVII, č. 2, s. 2 – 16, VOJTUŠ, F., STRÉMY, T. Trestný rozkaz ako nástroj zefektívnenia súdnej časti trestného konania a nástroj restoratívnej justície – 2. časť príspevku. In: *Trestní právo*, 2023, Roč. XXVII, č. 3, s. 2 – 18;

[21] Dostupné na https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml.

Graf č. 2: Vývoj registrovanej kriminality a počtu objasnených trestných činov v rokoch 2019 - 2024

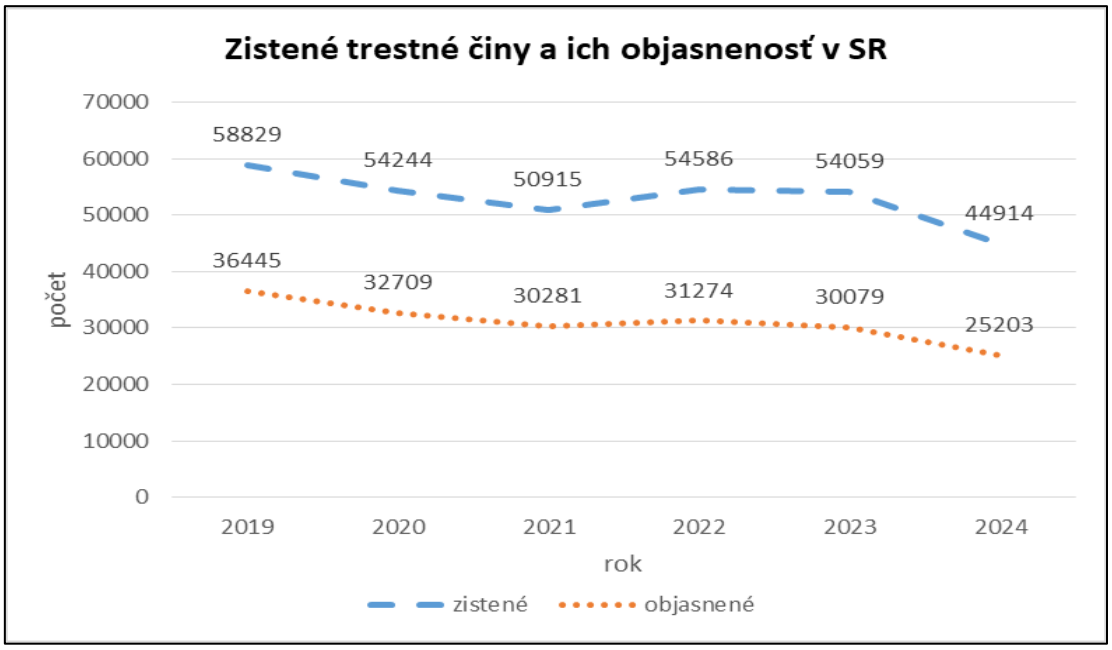

Tento záver môžeme jednak dovodiť z grafu č. 2, kde je zachytený vývoj registrovanej kriminality v SR v rokoch 2019 – 2024, ako aj z vývoja počtu objasnených trestných činov. Z grafu č. 2 je zrejmé, že počet trestných činov v roku 2024 klesol o viac ako 9.000 oproti predchádzajúcemu roku, čo pri pohľade na predchádzajúci vývoj zrejme len ťažko možno pripísať zlepšenej bezpečnostnej situácii. Pritom k nastúpeniu účinnosti novely TZ – zákona č. 40/2024 Z.z. došlo až v auguste 2024, teda v roku 2025 sa tento efekt zrejme prejaví ešte viac. Uvedené je jednoznačne dôsledkom zmien v trestných kódexoch, pričom dochádza aj k poklesu počtu objasnených trestných činov. Pritom treba mať na pamäti, že v dôsledku skrátenia premlčacích lehôt v roku 2024 došlo k zvýšeniu počtu konaní, ktoré boli zastavené pre premlčanie, a to aj tzv. vo veci, pričom takéto zastavenie podľa § 215 ods. 1 písm. d) TP, alebo podloženie pri postupe podľa § 197 ods. 1 písm. c) TP je vykazované štatisticky ako objasnený trestný čin.

Náš predpoklad, že za zvýšenou mierou objasnenia v roku 2024 je skôr prudký pokles počtu zistených trestných činov, ako zvýšená efektívnosť pri objasňovaní trestnej činnosti, môžeme preveriť aj cez prizmu aplikácie ekonomických metód. Konkrétne aplikujeme pri skúmaní ekonomický koncept elasticity, teda ako objasnenosť reaguje na vývoj registrovanej (zistenej) kriminality.[22] Nami vypočítaný koeficient elasticity objasnenosti za rok 2024 má hodnotu 0,96, čo znamená, že polícia efektívne nereagovala na pokles kriminality vo smere zvýšenia svojich schopností objasňovať trestnú činnosť. Z toho vyplýva, že objasnenosť trestnej činnosti v roku 2024 a jej nárast oproti roku 2023 je dôsledkom prudkého poklesu zistenej trestnej činnosti a nie efektívnejšej práce polície pri objasňovaní trestnej činnosti. Uvedenému nasvedčuje aj skutočnosť, že zatiaľ čo celková registrovaná trestná činnosť klesla oproti roku 2023 o 16,9 %, tak celková objasnenosť stúpla len o 0,5 %.

Na zníženie objasnenosti bude mať v budúcnosti výrazný vplyv aj spomínaná zmena paradigmy súdnej praxe pri aplikácii postupu podľa § 204 TP. Postupom podľa § 204 TP sú zväčša riešené prípady – trestné činy, ktoré sú objasnené v momente ich odhalenia, a to prichytením páchateľa pri ich páchaní. Ide pri tom najmä o trestné činy, ktoré nevyžadujú zložité dokazovanie a dlhšie trvajúce trestné konanie, čiže majú taktiež výrazný vplyv na znižovanie priemernej dĺžky (rýchlosti) trestného stíhania (prípadne jeho mediánu). V praxi ide (resp. do účinnosti novely – zákona č. 40/2024 Z. z. išlo) v najväčšej miere najmä o prečiny krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. g) TZ (tzv. opakovaný postih alebo „horalková kriminlaita“) ohrozovania pod vplyvom návykovej

[22] K jeho aplikácii pri skúmaní vývoja objasnenosti trestnej činnosti, spôsobu výpočtu a interpretácii pozri VOJTUŠ, F.: Objasnenosť trestnej činnosti vo vzťahu k registrovanej kriminalite a hodnoteniu efektívnosti polície. In: *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2019, č. 2, s. 28, s. 45 – 47.

látky podľa § 289 ods. 1 TZ alebo § 289 ods. 2 TZ, marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 ods. 1 TZ, prípadne prečinu nebezpečného vyhrážania podľa § 360 ods. 1 TZ. Pri pohľade na graf č. 3 je vidieť, že trestné činy podľa § 212 ods. 1 písm. g) TZ, § 289 ods. 1 alebo § 289 ods. 2 TZ a § 348 ods. 1 TZ sa na zistenej trestnej činnosti (kriminalite) v rokoch 2019 – 2024 podieľali pomerom od 14, 3 % do 17, 9 %, avšak na celkovej objasnenosti zistenej kriminality sa podieľali už pomermi od 22,7 % do 31,4 %. Uvedená disproporcia je daná práve spôsobom odhaľovania týchto trestných činov, kedy k ich odhaleniu dochádza zväčša pri zadržaní páchateľa, a tým majú tieto trestné činy aj vysokú objasnenosť zvyčajne prevyšujúcu 95 %, a blížiacu sa často takmer k 100 %. To v praxi viedlo a vedie k tomu, že tieto trestné činy sú základom objasnenosti na základných útvaroch PZ, a v prípade niektorých sú aj cielene vyhľadávané (najmä v prípade ohrozovania pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ[23]).

Práve preto akýkoľvek zásah do ustanovení vo vzťahu k týmto trestným činom sa nevyhnutne časom prejaví aj na úrovni objasnenosti trestnej činnosti. Uvedené môžeme dokumentovať na prečine krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. g) TZ, ktorý bol zákonom č. 40/2024 Z. z. s účinnosťou od 06. augusta 2024 z osobitnej časti TZ vypustený. Podiel tohto trestného činu na registrovanej kriminalite a jeho vplyv na objasnenosť v období rokov od 2019 do 2024 znázorňuje graf č. 4. Z neho vyplýva, že podiel tohto trestného činu na zistenej trestnej činnosti mal od roku 2019 stúpajúcu tendenciu od 3,4 % do 7,1 %, až do roku 2024, kedy došlo k jeho prudkému prepadu, danému zrejme jeho vypustením z TZ. Pokles bol skoro 4 %, a to v roku 2024 tento trestný čin v TZ existoval až do augusta 2024. Oproti jeho podielu na zistenej trestnej činnosti, bol podiel tohto trestného činu na objasnenosti približne 1,6 násobne väčší oproti jeho podielu na registrovanej kriminalite. Inak povedané prispieval k objasňovaniu trestnej činnosti viac, ako bol jeho význam z hľadiska jeho početnosti. V roku 2024 však došlo k poklesu podielu tohto trestného činu na celkovej objasnenosti o viac ako 6 % oproti predchádzajúcemu obdobiu, teda pokles podielu na objasnenosti bol väčší ako pokles podielu na celkovej kriminalite. Uvedené naznačuje, že vypustenie tohto trestného činu bude mať taktiež vplyv na objasnenosť trestnej činnosti smerom k jej poklesu, čo potvrdzuje naše predpoklady ohľadne vývoja objasnenosti v dôsledku zmien TZ v roku 2024.

Graf č. 3: Podiel trestných činov podľa § 212 ods. 1 písm. g) TZ, § 289 ods. 1 alebo § 289 ods. 2 TZ a § 348 ods. 1 TZ sa na zistenej trestnej činnosti (kriminalite) a jej objasnenosti v rokoch 2019 – 2024

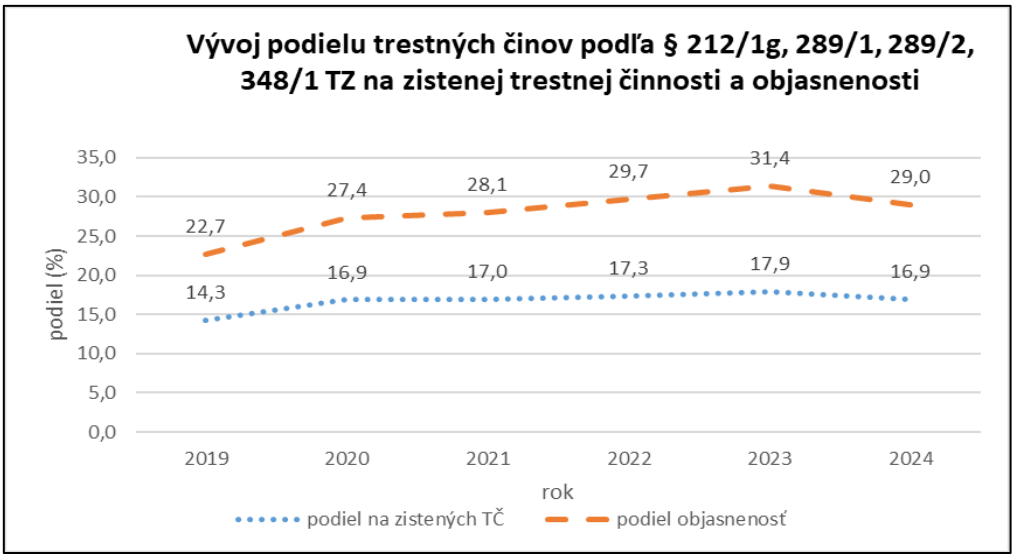

[23] Len pre zaujímavosť v prípade zavedenia, resp. zmeny skutkovej podstaty trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ v roku 2012 došlo podľa štatistických údajov Generálnej prokuratúry SR k prudkému nárastu stíhaných osôb za tento trestný čin, a to až o 5.000 osôb, či zdvihlo aj objasnenosť trestnej činnosti podľa štatistík ministerstva vnútra SR o viac ako 2 %, a zároveň malo aj vplyv na mieru využívania postupu podľa § 204 TP;

Graf č. 3: Podiel trestných činov podľa § 212 ods. 1 písm. g) TZ, § 289 ods. 1 alebo § 289 ods. 2 TZ a § 348 ods. 1 TZ sa na zistenej trestnej činnosti (kriminalite) a jej objasnenosti v rokoch 2019 – 2024

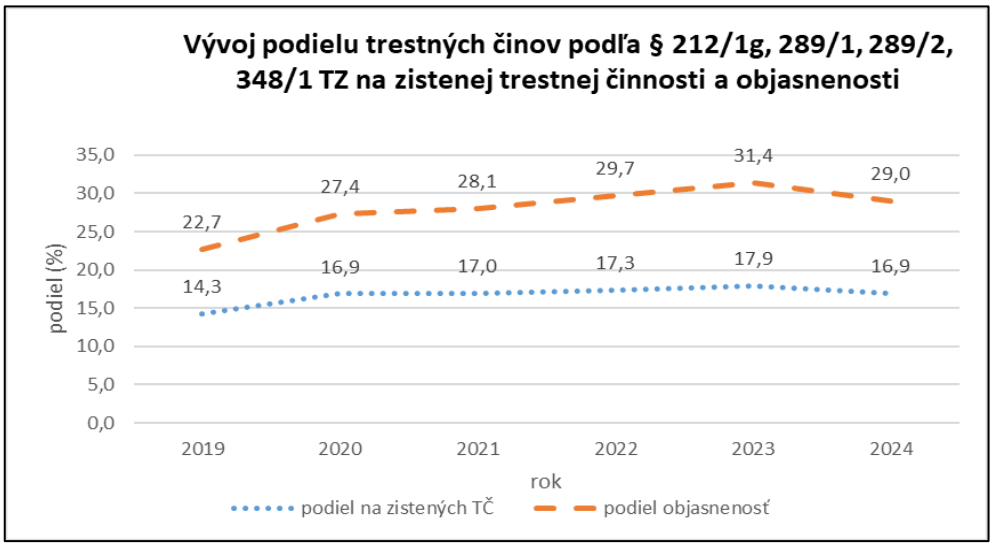

Graf č. 4: Podiel trestného činu podľa § 212 ods. 1 písm. g) TZ na zistenej trestnej činnosti (kriminalite) a jej objasnenosti v rokoch 2019 – 2024

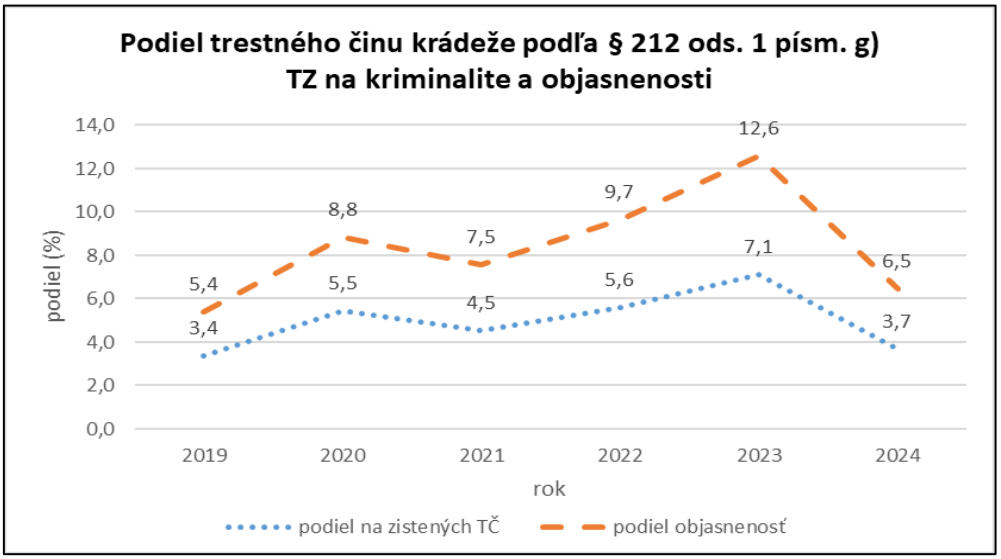

Taktiež treba mať na pamäti, že miera objasnenosti majetkových trestných činov je pritom najnižšia zo všetkých trestných činov podľa jednotlivých hláv osobitnej časti TZ. Preto aj vypustenie trestného činu krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. g) TZ, ktorý mával objasnenosť približujúcu sa 100 %, bude znamenať citeľný dopad na objasnenosť majetkovej kriminality a kriminality vo všeobecnosti.

Čo sa týka druhej skupiny trestných činov, ktorých sa dotkli zmeny – zníženie trestných sadzieb a „skrátenie“ premlčacích lehôt, tak u týchto sa okrem týchto zmien prejavia, podľa nášho názoru, do určitej miery aj organizačné zmeny vykonané v rámci PZ v roku 2024. Pôjde najmä o už uvedené zrušenie NAKA a vznik nástupníckych útvarov bez striktne vymedzenej vecnej príslušnosti, ako aj o zmenu vecnej príslušnosti pri daňových trestných činov v dôsledku zníženia trestných sadzieb.

Zrušenie NAKA a s tým spojené organizačné zmeny viedli v praxi k presunu doterajšej vecnej príslušnosti vyšetrovania najzložitejších hospodárskych trestných činov a korupčných trestných činov na krajské riaditeľstvá PZ. Spolu s tým došlo aj k presunu značného počtu spisov s ekonomickou trestnou činnosťou z NAKA na krajské, a dokonca až na okresné riaditeľstvá PZ. Zmeny trestných sadzieb priniesli zároveň zmeny vecnej príslušnosti pri trestnom stíhaní najmä

daňových trestných činov, a to z vyšetrovateľov na poverených príslušníkov PZ. Tieto skutočnosti povedú k predlžovaniu prípravného konania vo veciach ekonomickej a korupčnej trestnej činnosti. Dôsledkom bude, podľa nás, následne aj nárast páchania ekonomickej trestnej činnosti, avšak ten sa neprejaví okamžite (aj s ohľadom na jej latentnosť). Spočiatku dôjde k jej poklesu, a to z dôvodu zániku trestnosti niektorých konaní, ktoré boli dovtedy považované za trestné činy, resp. ich kvalifikácie ako priestupkov. Pôjde jednak o dôsledok zvýšenia hranice najmä väčšej škody, ako aj úpravy premlčania. S ohľadom na to, že Daňové úrady často podávajú trestné oznámenia až po skončení daňovej kontroly u platiteľov daní, kde tieto kontroly sú navyše vykonávané s odstupom aj niekoľkých rokov od podania daňových priznaní (teda okamihu spáchania skutku), je možné očakávať, že pomerne veľká časť daňových trestných činov, ktoré boli doteraz riešené na podklade trestných oznámení správcu dane bude odkladná postupom podľa § 197 ods. 1 písm. c) TP alebo zastavovaná podľa § 215 ods. 1 písm. d) TP, nakoľko skutok bude premlčaný uplynutím troch rokov od jeho spáchania. Uvedené sa bude týkať skrátenia dane podľa § 276 TZ pri škode (úniku na dani) do 20.000,- Eur, neodvedenia dane a poistného podľa § 277 TZ pri škode do 20.000,- Eur. Osobitne významné to bude pri daňovom podvode podľa § 277a TZ, kedy bude skutok premlčaný po 3 rokoch ak jeho škoda nepresiahne 250.000,- Eur. Teda inak povedané neoprávnené uplatnené nadmerné odpočty DPH budú musieť OČTK objasniť do 3 rokov od ich spáchania, inak budú premlčané. V praxi pritom nie je ničím výnimočné, že o takomto skutku sa OČTK dozvedia od správcu dane aj s odstupom 2 a viac rokov od jeho spáchania, potom ako správca dane vykonal u daného subjektu daňovú kontrolu. Svoje v tomto smere urobí aj skutočnosť, že uplatňovanie nadmerných odpočtov DPH bude trestné až od sumy 20.000,- Eur. Uvedený spôsob rozhodovania, vzhľadom na jeho štatistické vykazovanie, bude mať čiastočný vplyv na možné dočasné zvýšenie objasnenosti týchto trestných činov, kedy síce nebudú objasnené vznesením obvinenia, ale tým, že budú za objasnené považované preto, že o nich bude rozhodnuté s tým, že sú premlčané. Uvedené úvahy potvrdzujú aj grafy č. 5 a č. 6.

Z grafu č. 5 vyplýva, že hospodárske trestné činy mali od roku 2020 stúpajúci trend početnosti, kde následne v roku 2024 došlo k ich výraznému poklesu o takmer 1.800 trestných činov, pričom na tomto poklese sa najvýraznejšie podieľal pokles u trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 TZ o viac ako 1.400 trestných činov. Tento výrazný pokles je v prípade týchto trestného činu daný výrazným posunom hranice väčšej škody z 2.660,01 Eur na viac ako 20.000,- Eur. Naopak v prípade trestného činu neodvedenia dane a poistného podľa § 277 TZ pokles nie je tak výrazný, nakoľko hranica malej škody sa tak výrazne neposunula z hľadiska jej vplyvu na trestnosť tohto trestného činu.

Graf č. 5: Vývoj počtu trestných činov hospodárskych a osobitne trestných činov neodvedenia dane a poistného podľa § 277 TZ a nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 TZ v rokoch 2019 - 2024

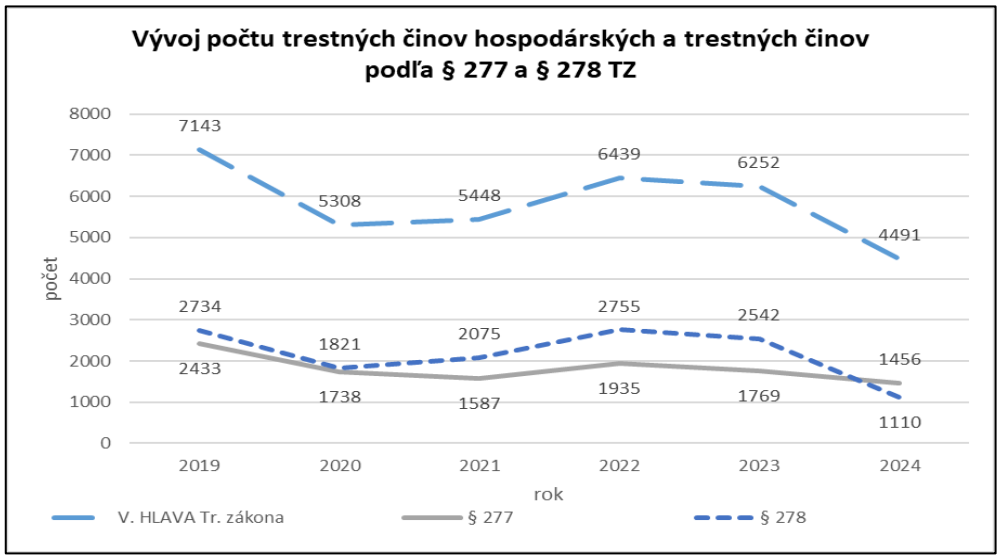

Graf č. 6: Vývoj objasnenosti trestných činov hospodárskych a osobitne trestných činov neodvedenia dane a poistného podľa § 277 TZ a nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 TZ v rokoch 2019 - 2024

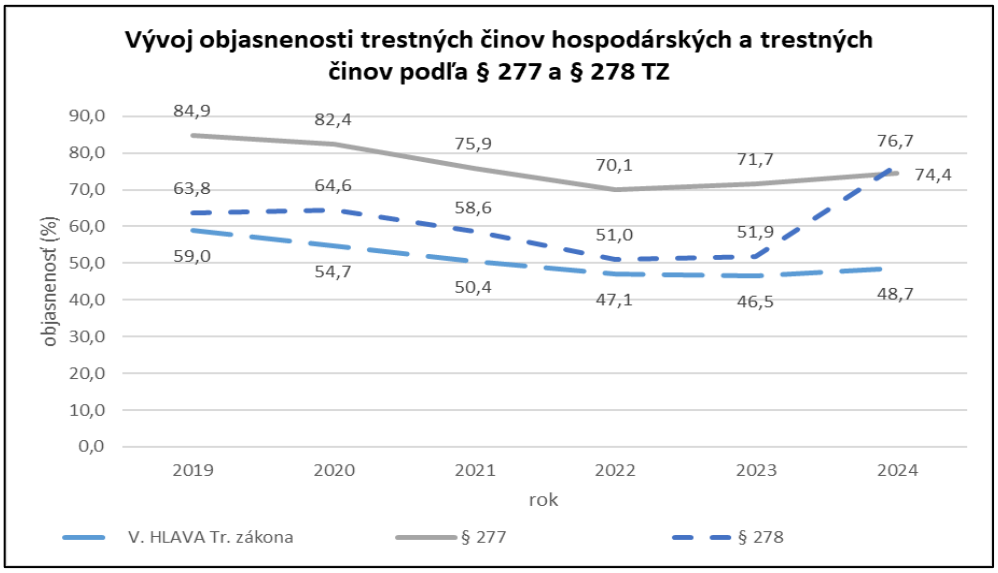

Z grafu č. 6 zas vyplýva vplyv úpravy premlčacej doby v spojení s nárastom hranice škody na chvíľkové zvýšenie objasnenosti z dôvodu vykazovania premlčaných trestných činov, ako objasnených. V tomto prípade sa v základnej skutkovej podstate klesla hranica premlčania z 5 rokov na 3 roky, pričom súčasne stúpla hranica škody v základnej skutkovej podstate na viac ako 20.000 Eur. To podľa nás viedlo jednak k výraznejšie poklesu početnosti trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 TZ, kde došlo k poklesu početnosti tohto trestného činu o 52,3 %, a zároveň pri škode medzi 20.000,01 – 250.000,- Eur k nárastu počtu premlčaných skutkov, čo zas viedlo k menšiemu početnému poklesu objasnených trestných činov podľa § 278 TZ, ktorý bol len na úrovni o 35,5 %. Uvedená kombinácia faktorov viedla k vykázaniu enormnému nárastu objasnenosti tohto trestného činu v roku 2024, pričom predpokladáme, že v roku 2025 bude ešte objasnenosť zvýšená z dôvodu dobehu podaní z daňových úradov, ktoré budú premlčané a následne sa objasnenosť vráti na pôvodné úrovne okolo 50%, resp. menej.

Na objasnenosť a úroveň ekonomickej kriminality bude mať v praxi vplyv aj prechod časti agendy ekonomickej trestnej činnosti na OO PZ, a to vrátane daňovej trestnej činnosti, z dôvodov ako boli rozobratí už skôr v časti týkajúcej sa ich vplyvu na rýchlosť trestného konania. Navyše príkazom prezidenta PZ, ktorým bola určená vecná príslušnosť nástupníckych útvarov NAKA po jej zrušení, a súčasne nanovo aj odborom kriminálnej polície krajských a okresných riaditeľstiev PZ, bola de facto určená vecná príslušnosť pre daňové trestné činy (ktoré zostali vo vecnej príslušnosti vyšetrovateľa PZ) pre vyšetrovateľov PZ krajských riaditeľstiev PZ. To v môže v budúcnosti viesť k tomu, že na okresných riaditeľstvách PZ sa vyšetrovatelia PZ vôbec, alebo v malej miere (najmä v prípade prikázania veci do vyšetrovania) dostanú k vyšetrovaniu daňových trestných činov. Tým nezískajú potrebné, aspoň základné „*know-how*“ k ich vyšetrovaniu a objasňovaniu, a tie budú musieť následne získavať na krajských riaditeľstvách v prípade ich kariérneho rastu. Na krajské riaditeľstvá, na oddelenia ekonomickej kriminality, teda budú v budúcnosti postupne z okresných riaditeľstiev PZ prichádzať vyšetrovatelia PZ, ktorí sa vôbec alebo len v malej miere stretli s problematikou vyšetrovania daňových trestných činov, pričom vyšetrovanie daňovej trestnej činnosti tvorí pomerne veľkú časť vecí, ktoré sú vyšetrované na ekonomických oddeleniach krajských riaditeľstiev PZ. Uvedené tiež zrejme neprispeje k zvýšeniu efektivity objasňovania v prípade daňových, resp. hospodárskych trestných činov ako takých.

Z hľadiska kriminality zrejme v dôsledku najmä zmeny výšky škôd, a tým aj zániku trestnosti niektorých skutkov, ktoré boli doteraz trestnými činmi, najmä v prípade majetkovej a hospodárskej kriminality, dôjde k poklesu políciou vykazovanej kriminality (rozumej registrovanej kriminality, teda zistených trestných činov, kde bolo začaté trestné stíhanie). Uvedené nebude dôsledkom zvýšenej efektívnosti práce polície a justičného systému a jeho

odstrašujúceho efektu, ale dôsledkom zániku trestnosti skutkov, ktoré dovtedy boli považované za trestné činy (pôjde najmä o majetkové trestné činy, kde škody neprekročila 700,- Eur). Dôjde aj v absolútnom vyjadrení k poklesu počtu objasnených trestných činov, avšak objasnenosť vyjadrená ako podiel počtu objasnených trestných činov k počtu registrovaných trestných činov sa zrejme výrazne nezmení, a to z dôvodu poklesu registrovaných trestných činov v dôsledku úpravy výšky škôd. Samostatne stúpne počet vecí a možno aj objasnenosť prípadov Úradu inšpekčnej služby (ďalej „UIS“), čo však opäť nebude dôsledkom efektívnejšej práce príslušníkov UIS alebo organizačných zmien UIS, ale dôsledkom zmeny vecnej príslušnosti UIS na konanie, kedy sú policajti UIS oprávnení vyšetrovať aj civilné osoby.

Záver

Celkovo v najbližšom období v dôsledku zmien TZ a TP, organizačných zmien v PZ ako aj judikatúry Ústavného súdu SR k § 204 TP, očakávame predlžovanie dĺžky prípravného konania, naopak stagnáciu, resp. mierne zlepšenie trvania súdnej časti trestného konania. Z hľadiska druhej kľúčovej zložky odstrašujúceho efektu trestnej politiky očakávame prechodné štatistické zvýšenie objasnenosti, ktoré však bude dané poklesom registrovanej kriminality a nie zvýšenou efektívnosťou práce OČTK pri objasňovaní trestnej činnosti.

Novela TZ a TP vykonaná zákonom č. 40/2024 Z. z. svojimi zmenami podľa nášho názoru spôsobí, minimálne na určitý čas potrebný na jej aplikačné prijatie zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdov, určitú stagnáciu v trestných konania, a to najmä z hľadiska ich rýchlosti. K tomu povedú najmä problémy s výkladom niektorých novelizovaných alebo novozavedených ustanovení. Pôjde napríklad o výklad rozsahu práv priznaných v trestnom konaní podozrivému, aplikovanie ustanovení vo vzťahu k spolupracujúcim osobám a im priznaným benefitom, ako aj problémy spôsobené znížením trestných sadzieb u majetkových a ekonomických (daňových) trestných činov, a tým spojeným presunom trestných vecí z doterajšej vecnej príslušností vyšetrovateľa PZ na poverených príslušníkov. K spomaleniu konaní prispeje aj reorganizácia NAKA, v dôsledku čoho dôjde k zvýšeniu nápadu vecí najmä na krajských riaditeľstvách PZ, kde nápad bude tvoriť ich doterajšia trestná agenda a pribudne k nej agenda pôvodne vecne spadajúca pod NAKA. V dôsledku spomalenia trestného konania, dôjde k zníženiu jeho efektívnosti a v spojení s nižšími trestnými sadzbami za majetkovú ako aj ekonomickú trestnú činnosť (z dôvodu nižších trestných sadzieb a zvýšenia hraníc výšky škody) aj k zníženiu odstrašujúceho efektu pre páchateľov. Aj keď spočiatku z dôvodov postúpenia (najmä majetkových trestných vecí) na priestupkové konania z dôvodu zmien hranice malej škody, a zániku trestnosti niektorých doteraz trestných činov, dôjde k možnému zníženiu kriminality. Do budúcnosti však skôr treba očakávať jej návrat na pôvodnú úroveň, resp. stúpajúci trend. Uvedené sa bude týkať najmä majetkovej a ekonomickej kriminality. V prípade násilnej kriminality zmeny TZ a TP nepovedú k výraznejším zmenám v jej úrovni alebo trendoch, okrem prípadov trestných činov páchaných organizovanými skupinami, kde v dôsledku sprísnenia úpravy využívania inštitútu spolupracujúcich osôb je možné očakávať problémy s jej objasňovaním. Zároveň si treba uvedomiť, že so zmenami trestných sadzieb bude súvisieť aj pokles využívania informačno-technických prostriedkov pri objasňovaní majetkovej a ekonomickej kriminality, nakoľko zákonným predpokladom možnosti ich aplikácie je spáchanie zločinu, čo budú napĺňať často skutky až od výšky spôsobenej škody presahujúcej 250.000,- Eur..

Aj niektoré stanoviská Najvyššieho súdu SR budú mať určitý vplyv na efektívnosť trestnej politiky. Stanovisko Najvyššieho súdu SR sp. zn. Tpj 129/2024 zo dňa 28.11.2024 k premlčaniu, napríklad pri hodnotení z čisto ekonomického pohľadu predstavuje tzv. utopené náklady trestných konaní. Teda náklady, ktoré justičný systém vynaložil na objasnenie trestného činu a stíhanie páchateľa, boli rozhodnutím zákonodarcu napriek dôvodnosti trestného stíhania eliminované cez skrátenie premlčacích lehôt a vztiahnutím týchto dôb cez stanovisko Najvyššieho súdu SR aj na prípady, kde bol páchateľ zistený v rámci predchádzajúcich premlčacích lehôt. Inak povedané, čo sa investovalo bolo „spláchnuté“ bez získania nejakej hodnoty, napr. v podobe odradenia

páchateľa od páchania ďalšej trestnej činnosti. Stanovisko súdu totiž má za následok skôr zníženie odstrašujúceho efektu, minimálne k osobám, ktorých sa takéto riešenie týka. Celkovo zmeny TZ a aj TP, tak ako prebehli, ako aj s okolnosťami okolo nich, kedy do značnej miery z nášho pohľadu boli zmeny motivované možno aj osobnými motívmi niektorých osôb s dosahom na prípravu zmien a ich schvaľovanie zákonodarcom, predstavujú zlý návod do budúcna, kedy nie je možné vylúčiť, že prípadne ekonomicky silné subjekty, ktoré budú mať problémy s TZ, sa budú snažiť vyvíjať tlak na zákonodarcov (či už legálne cez rôzne formy lobingu, alebo nelegálne cez korumpovanie) s cieľom prijať vyhovujúce zmeny v TZ a TP za účelom znemožnenia alebo eliminácie negatívnych dosahov, ktoré pre nich vyplývajú z prebiehajúcich konaní. Stačí keď budú takéto zmeny dostatočne všeobecné, aby boli ústavne konformné (viď závery nálezu Ústavného súdu SR k novele TZ č. 40/2024 Z.z.).

Do budúcna napríklad očakávame znovu zavedenie trestného činu krádeže pri priestupkovej recidíve (bývalý § 212 ods. 1 písm. g) TZ), aj keď možno v určitej modifikovanej podobe, ako aj možné úpravy rozsahov výšky škody z hľadiska menších rozpätí medzí väčšou a značnou škodou a škodou veľkého rozsahu.

Záverom si dovolíme poznamenať, že zároveň v súčasnosti vnímame v rámci PZ a ministerstva vnútra SR minimálnu snahu a víziu smerujúcu k predstavám o budúcnosti vyšetrovania a jeho zefektívneniu z hľadiska využívania nových informačných technológií, ako aj umelej inteligencie pri objasňovaní a vyšetrovaní trestnej činnosti. Rovnako tak aj pri riešení problémov spojených s nástupom širokého využívania informačných technológií pri páchaní trestnej činnosti, vrátane umelej inteligencie. Uvedené má význam už minimálne z pohľadu nástupu a bežného využívania rôznych voľne dostupných aplikácii využívajúcich umelú inteligenciu zo strany páchateľov, ale napríklad aj z pohľadu využívania a používania autonómnych vozidiel vyšších úrovní autonómnosti v zmysle klasifikácie SAE International[24] v bežnom živote. Realita ohľadne zavádzania informačných systémov a elektronizácie vyšetrovania v rámci PZ je taká, že napr. zavádzaný manažment vyšetrovacích spisov (ďalej „MVS“) v PZ, ako základ pre budúcu elektronizáciu vyšetrovania, je momentálne využívaný v podstate len na evidovanie a generovanie čísiel vyšetrovacích spisov, doručenej pošty, vydaných meritórnych rozhodnutí a generovanie formulárov evidenčno-štatistického systému kriminality.[25] Tieto údaje sa navyše skoro v celom rozsahu duplicitne zapisujú ešte aj zároveň do staršieho systému DVS (denník vyšetrovacích spisov). Takže namiesto zníženia administratívnej náročnosti vyšetrovania sa momentálne v praxi dosiahol opak. Navyše v prípade, ak vec vyšetrovateľ PZ realizuje v rámci výjazdu, tak si celý spis v rámci MVS musí vytvoriť sám, aby mohol získať číslo vyšetrovacieho spisu, následne musí obdobné údaje nahadzovať aj ako hlásenie (v rámci hlásnej povinnosti) v systéme udalosť cez SAP. Uvedené taktiež, najmä v rámci výjazdov, zvyšuje administratívnu zaťaženosť vyšetrovateľov PZ v praxi, ktorá ide na úkor času, ktorý by mohli venovať vykonávaniu úkonov trestného konania, resp. ich plánovaniu a štúdiu spisov a ich objasňovaniu.

Zoznam bibliografických odkazov

ABRAMOVAITE, J., BANDYOPADHYAY, S., BHATTACHARYA, S., & COWEN, N. (2023). Classical deterrence theory revisited: An empirical analysis of Police Force Areas in England and Wales. European Journal of Criminology, 2023, Vol. 20 Iss. 5, 1663-1680. https://doi.org/10.1177/14773708211072415;

[24] Podľa tejto klasifikácie existuje 6 úrovní autonómnosti autonómnych vozidiel od 0 – žiadne prvky autonómnosti až po 5 – plne autonómne vozidlo schopné jazdy bez asistencie vodiča

[25] Vynecháme teraz hodnotenie z hľadiska prívetivosti užívateľského prostredia tohto systému, najmä pri vypĺňaní rôznych formulárov (FTČ, FZP) a logickosti umiestnenia niektorých položiek potrebných pre ich vyplnenie. Môže ísť totiž iba o subjektívny pocit autora a ľudí, s ktorými sa o danej veci bavil.

BUN, M., J., G., KELAHER, R., SARAFIDIS, V. *et al.* Crime, deterrence and punishment revisited. In: *Empirical Econonomics*, 2020, Vol. 59, 2303 – 2333, https://doi.org/10.1007/s00181-019-01758-6;

DURLAUF, H. S., NAGIN, S., D. The Deterrent Effect of Imprisonment. In: Cook, P., Ludwig, J., McCrary, J. (Eds.) Controlling Crime: Strategies and Tradeoffs. Chicago: University of Chicago Press, 2011, s. 43 – 94;

HAREL, A. : Economic analysis of criminal law: A survey. In: HAREL, A., HYLTON, N., K. (ed.): *Research Handbook on the Economics of Criminal Law*. chapter 1, Edward Elgar Publishing, 2012, s. 10 – 50, DOI: <https://doi.org/10.4337/9780857930651.00008>;

JACOB, A., Economic Theories of Crime and Deliquency. In*: Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 2011, Vol. 21, č. 3, ISSN: 1540-3556, s. 270–283, dostupné on-line na <https://is.muni.cz/el/1423/jaro2015/SPP209/um/Jacob_2011_Economic_Theories_of_Crime_and_Delinquency.pdf>;

LEVITT, D., S., DUBNER, J. S.: Freakonomics. Skrytá stránka všetkého. Vydala Premedia Group, s.r.o., 2011, 313 s., ISBN 978-80-970661-1-6;

LEVITT, D., S., DUBNER, J. S.: Superfreakonomics. Vydala Premedia Group, s.r.o., 2011, 287 s., ISBN 978-80-970661-3-0;

LUKÁČKA, J., GÁBRIŠ, T.: Kognitívne sklony v právnej vede a praxi, In GÁBRIŠ, T. a kol.. *Nedogmatická právna veda od marxizmu po behaviorálnu ekonómiu*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 229 – 247, ISBN 978-80-7552-951-0;

PETRIČKO, D., KIKO, M.: Vplyv novely na jednotlivé ustanovenia trestného zákona a trestného poriadku. In: *Právne listy* [on-line], publikované 13. 08. 2024;

VOJTUŠ, F.: Objasnenosť trestnej činnosti vo vzťahu k registrovanej kriminalite a hodnoteniu efektívnosti polície. In: *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2019, č. 2, s. 28, 45 – 47, s. 21 – 58;

VOJTUŠ, F.: Efektívnosť trestného konania a vplyv legislatívnych zmien a iných faktorov z pohľadu rýchlosti trestného konania. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, 288 s., ISBN 978-80-571-0508-4;

VOJTUŠ, F., STRÉMY, T. Trestný rozkaz ako nástroj zefektívnenia súdnej časti trestného konania a nástroj restoratívnej justície – 1. časť príspevku. In: *Trestní právo*, 2023, Roč. XXVII, č. 2, s. 2 – 16, ISSN 1211-2860;

VOJTUŠ, F., STRÉMY, T. Trestný rozkaz ako nástroj zefektívnenia súdnej časti trestného konania a nástroj restoratívnej justície – 2. časť príspevku. In: *Trestní právo*, 2023, Roč. XXVII, č. 3, s. 2 – 18, ISSN 1211-2860;

Záverečná výskumná správa k empirickému zhodnoteniu efektívnosti prípravného konania v rámci projektu APVV 19-0102 Efektívnosť prípravného konania - skúmanie, hodnotenie, kritériá a vplyv legislatívnych zmien. autor VOJTUŠ, F., KORDÍK, M., dostupné on-line na <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KTPKK/Projekty/Zaverecna_vyskumna_sprava_APVV_Efektivnost_final.pdf>;

nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS/337/2020 zo dňa 04.09.2024;

stanovisko prvého námestníka generálneho prokurátora sp. zn. SR IV/1 Spr 216/24/1000-13 z 13.05.2024;

stanovisko Najvyššieho súdu SR sp. zn. Tpj 129/2024 zo dňa 28.11.2024 k zjednoteniu výkladu § 2 ods. 1 Tr. zák. v spojení s § 87 ods. 3 Tr. zák. v súvislosti so skrátením doby premlčania trestného stíhania.

Kontaktné údaje

plk. JUDr. Ing. František Vojtuš, PhD.
vyšetrovateľ PZ, Okresné riaditeľstvo PZ v Malackách
externý spolupracovník, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6, P.O. Box 313, 810 00 Bratislava
frantisek.vojtus@minv.sk ; *frantisek.vojtus@gmail.com*

SÚVISIACE VEDY,
VEDNÉ DISCIPLÍNY A ODBORY

PRÁVA DETÍ V ČASE KLIMATICKÝCH ZMIEN - VÝZVY PRE TRESTNÚ SPRAVODLIVOSŤ A OCHRANU ZRANITEĽNÝCH SKUPÍN[1]

doc. JUDr. PhDr. Lilla GARAYOVÁ, PhD., LL.M.
Ústav medzinárodného a európskeho práva
Právnická fakulta
Paneurópska vysoká škola v Bratislave

Anotácia: *Klimatická kríza predstavuje významnú výzvu pre základné práva detí, najmä pokiaľ ide o ich prístup k spravodlivosti. Deti sú jednou z najzraniteľnejších skupín voči dôsledkom klimatických zmien, no zároveň čelia systémovým a právnym prekážkam pri presadzovaní svojich práv. Tento článok sa zaoberá konceptom klimatickej nespravodlivosti voči deťom, pričom analyzuje osvedčené postupy zo sveta, ktoré umožňujú deťom efektívne sa zapojiť do právnych procesov a požadovať zodpovednosť za environmentálne škody.*

Osobitná pozornosť je venovaná situácii na Slovensku, kde právny systém neumožňuje dostatočný prístup detí k spravodlivosti v otázkach klimatických zmien. Na základe medzinárodných skúseností článok identifikuje kľúčové reformné opatrenia, ktoré by mali byť implementované do slovenského trestného práva s cieľom zabezpečiť efektívnejšiu ochranu práv detí v kontexte klimatickej krízy. Medzi navrhované zmeny patrí posilnenie detskej participácie v environmentálnych sporoch, úprava trestného zákona na ochranu zraniteľných skupín pred ekologickými trestnými činmi a zavedenie mechanizmov na kolektívne právne zastupovanie detí. Cieľom článku je podnietiť odbornú diskusiu o potrebných reformách, ktoré by umožnili deťom účinne brániť svoje práva v podmienkach narastajúcich klimatických hrozieb.

Kľúčové slová: *Najlepší záujem dieťaťa, klimatická nespravodlivosť, detské práva, prístup k spravodlivosti, environmentálne právo, klimatická kríza, trestné právo, detská participácia, ochrana životného prostredia, právne reformy.*

Annotation: *The climate crisis presents a significant challenge to children's fundamental rights, particularly their access to justice. Children are among the most vulnerable groups to the consequences of climate change, yet they face systemic and legal barriers in advocating for their rights. This article explores the concept of climate injustice for children, analyzing best practices from around the world that enable children to effectively engage in legal processes and demand accountability for environmental damage.*

Special attention is given to the situation in Slovakia, where the legal system does not provide sufficient access for children to seek justice in climate-related issues. Based on international experiences, the article identifies key legal reforms needed in Slovak criminal law to ensure stronger protection of children's rights in the context of the climate crisis. Proposed changes include strengthening child participation in environmental disputes, adapting criminal law to better protect vulnerable groups from ecological crimes, and introducing mechanisms for collective legal representation of children. The aim of this article is to stimulate expert discussion on necessary legal reforms that would allow children to effectively defend their rights in the face of escalating climate threats.

Keywords: *Best interest of the child, climate injustice, children's rights, access to justice, environmental law, climate crisis, criminal law, child participation, environmental protection, legal reform.*

Úvod

Klimatické zmeny predstavujú bezprecedentnú hrozbu pre súčasné aj budúce generácie detí a zásadne ovplyvňujú uplatňovanie ich práv. Medzinárodné organizácie ako UNICEF upozorňujú, že klimatická kríza je krízou práv detí.[2] Takmer polovica detskej populácie na svete – približne 1 miliarda detí – žije v krajinách klasifikovaných ako „extrémne vysoko rizikové“ z hľadiska dopadov klimatických zmien.[3] Klimatické a environmentálne šoky podkopávajú celé spektrum práv dieťaťa – od prístupu k čistej vode, výživy a vzdelania až po právo na život

[1] Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. SK-HU-24-0004

[2] UNICEF. (2021, 20. august). La crise climatique est une crise des droits de l’enfant. Získané z https://www.unicef.org/media/105536/file/UNICEF_climate%20crisis_child_rights_crisis-summary-FR.pdf.

[3] UNICEF. (2021, 20. august). One billion children at extremely high risk from the impacts of the climate crisis – UNICEF. Získané z https://www.unicef.org/press-releases/one-billion-children-extremely-high-risk-impacts-climate-crisis-unicef

a zdravie. Táto skutočnosť kladie nové nároky na právne systémy, najmä na oblasť trestného práva a justície, aby dokázali primerane chrániť práva detí v kontexte meniaceho sa podnebia.

Cieľom tohto článku je preskúmať najlepšie svetové prístupy k ochrane práv detí v trestnom práve tvárou v tvár klimatickým zmenám a analyzovať, aké zmeny by si vyžiadal slovenský trestnoprávny systém na adekvátnu ochranu detí. V úvodných častiach priblížime dopady klimatických zmien na deti prostredníctvom relevantných štatistík a prípadových štúdií, čím zdôrazníme naliehavosť problému. Následne sa zameriame na medzinárodné právne rámce a judikatúru spájajúcu klimatické zmeny s právami detí, ako aj na vznikajúci koncept klimatickej spravodlivosti pre deti. V jadre práce identifikujeme osvedčené postupy z rôznych krajín a odporúčania expertov pre prispôsobenie trestnej justície klimatickej kríze – od začlenenia práva detí na zdravé životné prostredie do právnych predpisov, cez zabezpečenie prístupu detí k spravodlivosti, až po prevenciu a postihovanie trestných činov súvisiacich s klimatickými zmenami. V poslednej časti tieto poznatky aplikujeme na slovenské prostredie: posúdime súčasnú právnu úpravu, identifikujeme medzery a navrhneme konkrétne reformy trestného práva a politiky, podporené empirickými údajmi a skúsenosťami zo zahraničia.

Článok je koncipovaný ako interdisciplinárny pohľad na prienik klimatických zmien, práv dieťaťa a trestnej justície. Ambíciou je poukázať na to, že ochrana detí pred dopadmi klimatickej krízy nie je len otázkou environmentálnej politiky, ale musí byť integrálnou súčasťou právneho systému vrátane trestného práva. Týmto príspevkom chceme podporiť diskusiu o potrebných reformách na Slovensku, aby náš justičný systém dokázal efektívne reagovať na výzvy 21. storočia a zabezpečiť, že práva detí budú chránené aj v podmienkach zhoršujúcej sa klimatickej situácie.

1 Klimatické zmeny a práva detí

Klimatická zmena má mnohorozmerné negatívne dôsledky na život a vývoj detí. Deti nie sú „malí dospelí“ – ich telá a mysle sú mimoriadne zraniteľné voči dopadom zmeny klímy, ako je znečistenie, šírenie chorôb či extrémne počasie. Svetová zdravotnícka organizácia odhaduje, že už v roku 2016 bolo približne 1,6 milióna úmrtí detí do 5 rokov spôsobených environmentálnymi rizikami.[4] Zhoršovanie klímy tieto riziká znásobuje – napríklad extrémne horúčavy vedú k dehydratácii a tepelnému šoku, na ktoré sú najmenšie deti obzvlášť náchylné. V roku 2021 UNICEF uviedol, že 1 miliarda detí (takmer polovica detí na svete) žije v oblastiach extrémne vystavených dopadom klimatickej krízy.[5] Tie zahŕňajú častejšie a intenzívnejšie cyklóny, záplavy, suchá, vlny horúčav, šírenie tropických chorôb či zhoršujúce sa znečistenie ovzdušia.

Konkrétne štatistiky ilustrujú mieru ohrozenia:

- Každoročne je prírodnými katastrofami postihnutých približne 175 miliónov detí na celom svete.[6] Klimatické zmeny spôsobujú nárast frekvencie a sily takýchto katastrof.
- 40 miliónov detí má každý rok prerušené vzdelávanie v dôsledku katastrof zhoršovaných klimatickou zmenou.[7] To znamená stratu prístupu do školy v dôsledku povodní, búrok či požiarov, čo negatívne vplýva na ich právo na vzdelanie a rozvoj.

[4] WHO. (2025). Environment, Climate Change and Health: Children. Získané z https://www.who.int/teams/environment-climate-change-and-health/settings-and-populations/children

[5] UNICEF. (2021, 20. august). One billion children at extremely high risk from the impacts of the climate crisis – UNICEF. Získané z https://www.unicef.org/press-releases/one-billion-children-extremely-high-risk-impacts-climate-crisis-unicef

[6] SRCD. (2020). Child evidence brief. Získané z https://www.srcd.org/sites/default/files/resources/2020%20Child%20Evidence%20Brief%20EDITED.pdf

[7] United Nations Children's Fund. (2023, november). The climate-changed child: A children's climate risk index supplement. UNICEF. New York, USA.

- V rokoch 2016–2021 spôsobili povodne, búrky, suchá a požiare 43,1 milióna vnútorne vysídlení detí – v priemere 20 tisíc detských vysídlení denne. Do budúcnosti sa očakáva nárast; napríklad len riečne povodne môžu za 30 rokov vysídliť až 95 miliónov detí.[8]
- Klimatická kríza má nerovnomerný dopad – deti v chudobných komunitách a rozvojových krajinách trpia najviac, hoci tieto krajiny produkujú len zlomok globálnych emisií. Napríklad 33 krajín s „extrémne vysokým" rizikom pre deti sa podieľa iba 9 % na svetových emisiách CO_2.[9] Ide o krízu, ktorá prehlbuje existujúce nerovnosti a nespravodlivosť.
- Zdravotné dôsledky sú dramatické: šírenie smrteľných detských chorôb (napr. malárie či dengue) sa vplyvom zmeny klímy zrýchľuje, ročne zomierajú státisíce detí na ochorenia dýchacích ciest zhoršené znečistením ovzdušia a prachom zo sucha. WHO uvádza, že v roku 2016 zomrelo cca 600 tisíc detí na akútne respiračné infekcie spôsobené znečisteným ovzduším.[10] Okrem fyzického zdravia je ohrozené aj duševné zdravie detí – extrémne prejavy počasia spôsobujú traumy; napríklad vlny horúčav sú spojené s nárastom posttraumatickej stresovej poruchy a depresie u mladistvých.[11]

Z uvedených údajov vyplýva, že klimatická zmena priamo ohrozuje napĺňanie viacerých základných práv dieťaťa zakotvených v Dohovore o právach dieťaťa OSN (CRC) – právo na život, prežitie a rozvoj (čl. 6), právo na najvyššiu dosiahnuteľnú úroveň zdravia (čl. 24), právo na vzdelanie (čl. 28) či právo na primeranú životnú úroveň (čl. 27).[12] Ide teda nielen o environmentálny, ale priamo o právno-ľudskoprávny problém, v ktorom deti patria medzi najzraniteľnejšie skupiny. Klimatické a environmentálne šoky podkopávajú celú škálu práv detí a prakticky žiadny aspekt života dieťaťa nezostane zmenou klímy nedotknutý.

Vzhľadom na tieto hrozby vzniká koncept klimatickej spravodlivosti pre deti, ktorý poukazuje na nutnosť špeciálnej ochrany detí a budúcich generácií v kontexte klimatickej krízy. Deti nesú minimálnu zodpovednosť za vznik problému, no čelia najväčším následkom – ide o generačnú nespravodlivosť. To od štátov vyžaduje prijať opatrenia, aby deti neboli dvojnásobnými obeťami: jednak priameho vplyvu klímy a jednak zlyhaní justičných systémov, ktoré by im neposkytli adekvátnu ochranu či nápravu. Nasledujúce strany sa zamerajú na to, ako právne systémy reagujú na túto výzvu, najmä v oblasti trestného práva a príbuzných mechanizmov ochrany detí.

2 Medzinárodné rámce ochrany práv detí v kontexte klímy

Téma klimatických zmien a práv detí sa v uplynulých rokoch dostáva do popredia medzinárodného práva ľudských práv. Zásadným dokumentom je Dohovor OSN o právach dieťaťa (CRC), ktorý hoci explicitne nespomína životné prostredie či klímu, ustanovuje záväzok štátov zabezpečiť dieťaťu podmienky pre život a rozvoj v maximálne možnej miere (čl. 6) a chrániť jeho zdravie (čl. 24). Výbor OSN pre práva dieťaťa, ktorý dozoruje implementáciu CRC, v roku 2023 prijal Všeobecný komentár č. 26 o právach dieťaťa a životnom prostredí s osobitným zreteľom na zmenu klímy.[13] Tento dokument prvýkrát autoritatívne vyložil záväzky štátov ohľadom ochrany detí pred environmentálnymi hrozbami. Výbor zdôraznil právo dieťaťa na čisté, zdravé a udržateľné životné prostredie ako neoddeliteľnú súčasť práv chránených Dohovorom.

[8] UNICEF. (2025). Climate displacement report. Získané z https://www.unicef.org/media/145951/file/Climate%20displacement%20report%20(English).pdf

[9] Ibid.

[10] WHO. (2025). Environment, Climate Change and Health: Children. Získané z https://www.who.int/teams/environment-climate-change-and-health/settings-and-populations/children

[11] UNICEF. (2025). Climate displacement report. Získané z https://www.unicef.org/media/145951/file/Climate%20displacement%20report%20(English).pdf

[12] Organizácia Spojených národov. (1989). Dohovor o právach dieťaťa. Získané z https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child.

[13] Výbor OSN pre práva dieťaťa. (2023). Všeobecný komentár č. 26 o právach dieťaťa a životnom prostredí s osobitným zreteľom na zmenu klímy. Organizácia Spojených národov.

Podľa VK 26 majú vlády povinnosť urgentne riešiť nepriaznivé dôsledky degradácie životného prostredia a klímy na deti a pri všetkých klimatických opatreniach brať do úvahy najlepší záujem dieťaťa. Rovnako vyzval na zohľadnenie hlasu detí – deti majú právo byť vypočuté vo veciach životného prostredia (čl. 12 CRC) a ich participácia vedie k ambicióznejším a efektívnejším ekologickým politikám.

Okrem CRC treba spomenúť širší rámec ľudskoprávnych záväzkov: Rada OSN pre ľudské práva aj Valné zhromaždenie OSN v rokoch 2021–2022 uznali, že právo na zdravé životné prostredie je základným ľudským právom. Hoci nejde o záväzný dohovor, tieto vyhlásenia posilňujú argumentáciu, že štáty majú pozitívnu povinnosť zabezpečiť takú environmentálnu politiku, ktorá chráni aj deti pred klimatickými hrozbami. V európskom priestore významnú úlohu zohráva Európsky súd pre ľudské práva (ESĽP). V prelomovom rozsudku zo 6. apríla 2024 (vec Klimaseniorinnen proti Švajčiarsku) ESĽP prvýkrát výslovne vyhlásil, že nečinnosť štátu v oblasti zmeny klímy môže zakladať porušenie ľudských práv.[14] Súd konštatoval, že štáty sú zaviazané chrániť obyvateľstvo pred známymi rizikami klimatickej zmeny, a pokiaľ zlyhajú, môžu niesť zodpovednosť. Zároveň zdôraznil, že klimatická zmena má medzigeneračný charakter, postihuje najmä zraniteľné skupiny vyžadujúce špeciálnu ochranu zo strany štátu. Hoci daný prípad iniciovala skupina senioriek, ESĽP priamo spomenul deti a mladú generáciu ako tých, na ktorých sa následky prejavia najviac, čím uznal ich osobitné postavenie.

Popri medzinárodných a regionálnych orgánoch vystupujú do popredia aj národné súdy v klimatických kauzách, často na podnet mladých ľudí. V USA sa skupina detí a tínedžerov súdi s federálnou vládou (prípad Juliana vs. USA)[15] s argumentom, že vedomým prispievaním ku klimatickej kríze porušuje ich ústavné práva na život a nedotknuteľnosť. Hoci prípad narážal na procesné prekážky, predstavuje symbol boja mladých o uznanie ich práv. V auguste 2023 však prišiel významný precedens na štátnej úrovni: súd v Montane v spore Held vs. Montana rozhodol v prospech skupiny mladistvých žalobcov, keď vyhlásil, že právo na „čisté a zdravé životné prostredie“ zakotvené v ústave štátu Montana bolo porušené environmentálnou politikou vlády.[16] Súd uznal, že mladí majú ústavné právo na stabilnú klímu potrebnú pre ich budúcnosť. Podobné konania prebiehajú či prebehli v mnohých krajinách sveta – mladí žalobcovia sa domáhali účinných klimatických opatrení napríklad v Nemecku (vec Neubauer), Kanade (vec La Rose), Kolumbii (vec Future Generations), Pakistane (vec Rabab Ali) či na Filipínach (priekopnícky prípad Oposa vs. Philippines už v roku 1993).[17] Tieto prípady – hoci prevažne v rámci ústavného alebo správneho práva – prispeli k formovaniu povedomia, že klimatická (ne)činnosť štátov má právne následky a že deti majú legitimitu domáhať sa ochrany svojich práv aj cez súdy. Pre trestné právo z nich plynie širší imperatív: právny poriadok ako celok musí reflektovať hrozby pre práva detí vyplývajúce z klímy a poskytnúť im adekvátnu ochranu, či už pred škodami spôsobenými štátom, spoločnosťami alebo jednotlivcami.

V kontexte trestného práva priamo pôsobia aj medzinárodné iniciatívy zamerané na trestnoprávnu zodpovednosť za ničenie životného prostredia. Objavuje sa koncept „ekocídy“ – závažného poškodzovania životného prostredia ako trestného činu postihnuteľného aj na medzinárodnej úrovni. Skupina expertov v roku 2021 navrhla definíciu ekocídy ako „protiprávne alebo bezohľadné činy páchané s vedomím, že s veľkou pravdepodobnosťou spôsobia vážne a buď rozsiahle, alebo dlhodobé škody na životnom prostredí“.[18] Taká definícia by pokrývala aj činy vedúce ku klimatickej katastrofe. Uznanie ekocídy za medzinárodný zločin (napr. doplnením Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu) podporujú viaceré štáty a mimovládne

[14] Európsky súd pre ľudské práva. (2024). Klimaseniorinnen proti Švajčiarsku. Rozsudok Veľkej komory.
[15] Juliana v. United States, č. 6:15-cv-01517-AA (Dictric Court of Oregon, 2015).
[16] Held v. Montana, č. DV-2020-307 (First Judicial District Court, Montana, 2023).
[17] CRIN. (2025). Recent developments on children's rights and climate litigation. Získané z https://home.crin.org/readlistenwatch/stories/recent-developments-on-childrens-rights-and-climate-litigation.
[18] Jolly, P. (2021, 24. jún). Skupina odborníkov vypracovala medzinárodnú definíciu zločinu ekocídy. Získané z Le Monde:https://www.lemonde.fr/planete/article/2021/06/24/un-groupe-d-experts-elabore-une-definition-internationale-du-crime-d-ecocide_6085576_3244.html.

iniciatívy – zaujímavé je, že medzi najaktívnejšími sú práve mladí aktivisti, ktorí vidia v kriminalizácii závažného poškodenia prírody nástroj ochrany svojej budúcnosti. Aj keď ide o výhľadovú iniciatívu, už teraz podnecuje krajiny upraviť svoje trestné zákony tak, aby tvrdšie postihovali environmentálne trestné činy. Ochrana životného prostredia sa tak stáva aj ochranou detí – ako konštatuje jedna analýza, právna ochrana prírody nutne znamená ochranu práv detí a budúcich generácií.[19]

Medzinárodný a komparatívny vývoj teda jednoznačne smeruje k prepojeniu klimatickej a detskej agendy. Z hľadiska záväzkov štátov možno zhrnúť: štáty majú povinnosť prijať multisektorálne opatrenia na odvrátenie a zmiernenie klimatických dopadov na deti, zabezpečiť im prístup k spravodlivosti v environmentálnych záležitostiach, umožniť im participáciu na rozhodovaní a prípadne brať na zodpovednosť (aj trestnú) tých, ktorí deti svojou činnosťou vystavujú vážnym klimatickým rizikám. V ďalšej časti sa zameriame na to, ako tieto princípy a povinnosti implementovať v rámci trestného práva a justičného systému – aké konkrétne prístupy sa vo svete objavujú a aké výzvy stoja pred trestnou justíciou v čase klimatickej krízy.

3 Klimatická kríza a trestná justícia: výzvy a globálne prístupy

Klimatické zmeny ovplyvňujú fungovanie trestného práva a justičných systémov viacerými spôsobmi. Deti sa môžu ocitnúť v kontakte s trestnou justíciou ako obete, svedkovia i páchatelia v situáciách, ktoré priamo či nepriamo súvisia s dopadmi klímy. Táto kapitola identifikuje hlavné výzvy a riziká a poukazuje na príklady riešení v zahraničí.

3.1 Deti ako obete trestných činov v dôsledku klimatických zmien

Zhoršujúce sa životné prostredie a častejšie katastrofy vytvárajú podhubie pre určité formy kriminality, ktorých obeťami sú najmä deti. Výrazným príkladom je obchodovanie s deťmi a ich vykorisťovanie po prírodných pohromách. Rozvrat sociálnych sietí, chudoba a chaos po povodniach či suchách spôsobujú, že deti ostávajú bez dozoru alebo sú rodinami v zúfalej situácii posielané preč, čo zneužívajú obchodníci s ľuďmi. Správa Programu OSN pre životné prostredie (UNEP) už v roku 2015 varovala, že organizované siete obchodovania s ľuďmi sa stávajú vážnym rizikom spojeným s klimatickými katastrofami. Údaje z Nepálu ukazujú, že počet obetí obchodovania stúpa počas období katastrof o 20–30 % – z 3–5 tisíc osôb ročne v 90. rokoch (väčšinou ženy a deti) až na odhadovaných 12–20 tisíc v súčasnosti.[20] Po ničivom zemetrasení v roku 2015 zaznamenali nepálske úrady prudký nárast nezvestných detí, čo viedlo k sprísneniu kontrol a vytvoreniu špeciálnych tímov na hraniciach na záchranu detských obetí obchodníkov. Podobne po tajfúne Haiyan na Filipínach (2013) stúpol počet prípadov detskej prostitúcie a sexuálneho násilia na deťoch, čo si vyžiadalo nasadenie medzinárodných policajných jednotiek na odhaľovanie týchto zločinov (napr. Interpol koordinoval zásahy proti detskej pornografii využívajúcej obete katastrofy).[21] Tieto prípady dokazujú, že klimatické zmeny fungujú ako „násobiteľ hrozieb“ – zvyšujú zraniteľnosť detí a vystavujú ich kriminalite. Najlepšie prístupy v zahraničí zahŕňajú integráciu ochrany detí do krízového manažmentu: v národných plánoch reakcie na katastrofy sú protokoly na identifikáciu osirelých a nezvestných detí, ich registráciu a zabezpečenie, aby sa nestali obeťami trestných činov. Napríklad Bangladéš po cyklónoch vypracoval systém rýchlej lokalizácie detí bez sprievodu a ich dočasného umiestnenia v bezpečných zónach s dozorom sociálnych pracovníkov a políciou. Keňa zase zriadila špecializované jednotky (tzv. Detské ochranné tímy) nasadzované do oblastí postihnutých suchom, ktoré monitorujú prípady nútených detských sobášov a domáceho násilia na deťoch,

[19] Youth for Ecocide Law. (2023, november). Ecocide law and the rights of the child: How legal recognition of the most severe harms to nature could protect children's rights. Získané z https://static1.squarespace.com/static/5ca2608ab914493c64ef1f6d/t/659d30ff20bfe061dd235fdc/1704800514746/Ecocide+Law+and+the+Rights+of+the+Child.pdf.

[20] Braun, M., Foussard, C., & Pérez Cruz, M. (2023). Climate in-justice for children: How climate crisis affects access to justice and children’s rights. Terre des Hommes Foundation Lausanne.

[21] Ibid.

keďže v období extrémneho sucha v niektorých komunitách stúplo nútené vydávanie dievčat za účelom získania majetkových výhod. Tieto opatrenia si vyžadujú viacodvetvovú spoluprácu – trestná justícia musí spolupracovať s orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí, humanitárnymi organizáciami a miestnymi komunitami.

Ďalšou výzvou je nárast násilnej kriminality v dôsledku klimatického stresu. Výskumy naznačujú súvislosť medzi extrémnymi horúčavami a vyššou mierou agresívneho správania. Vo väzniciach a detenčných zariadeniach extrémne teploty zhoršujú podmienky a vedú k častejším incidentom násilia. Deti môžu byť obeťami násilných trestných činov počas horúcich období (napr. zvýšené prípady bitia detí v rodinách počas letných horúčav zaznamenali štúdie v USA a Austrálii). Klimatická kríza tiež spôsobuje sociálne a ekonomické napätia – nedostatok vody a potravín môže viesť ku konfliktom v komunitách, z čoho vyplývajú aj trestné činy (krádeže, útoky), kde sú deti neraz zraniteľné ciele. Najlepšou praxou je preventívne pôsobenie: posilnenie disaster risk reduction stratégií so zameraním na deti. Napríklad Filipíny zriadili v ohrozených oblastiach tzv. deti-orientované bezpečné priestory (child-friendly spaces) počas evakuácií, kde sú deti pod dozorom a mimo dosahu potenciálnych páchateľov. Interpol a UNODC odporúčajú krajinám zahrnúť do svojich akčných plánov proti obchodovaniu s ľuďmi aj scenáre klimatických katastrof a migrácie v dôsledku klímy, vrátane školení pre policajtov, ako rozoznať prípady zneužitia detí v takýchto situáciách.[22]

3.2 Deti ako páchatelia a klimatický kontext

Klimatické zmeny môžu, paradoxne, priviesť deti do konfliktu so zákonom. Jedna rovina sa týka mladistvých páchateľov trestnej činnosti v dôsledku prežitia – napr. po katastrofe sa zvýši drobná kriminalita (krádež jedla, rabovanie obchodov) zo strany detí, ktoré stratili domov alebo sú v extrémnej núdzi. Tradičné trestné právo by takýchto páchateľov stíhalo, avšak moderný prístup zdôrazňuje rozlišovať kontext. V duchu zásady najlepšieho záujmu dieťaťa by justícia mala pristupovať k deťom pátrajúcim po jedle po povodni skôr ako ku klientom sociálneho systému než zločincom. Niektoré krajiny zaviedli de facto moratóriá na trestné stíhanie detí za drobné delikty v krízových situáciách, kedy namiesto toho nastupujú orgány sociálnej pomoci. Južná Afrika po ničivých záplavách v Kwazulu-Natal (2019) inštruovala políciu, aby deti prichytené pri rabovaní potravín odovzdali pracovníkom detských domovov, namiesto vznesenia obvinenia z krádeže. Také prístupy sú podporené aj odporúčaniami medzinárodných organizácií – správa Climate Justice for Children zdôrazňuje, že deprivácia osobnej slobody detí má byť v kontexte klimatických následkov krajným riešením a treba uprednostniť rehabilitáciu a riešenie príčin, nie represiu.[23]

Druhou rovinou je fenomén detí-aktivistov, ktorí sa v snahe upozorniť na klimatickú krízu zúčastňujú protestov, občianskej neposlušnosti či iných foriem nátlaku – a riskujú konflikt so zákonom. Od hnutia Fridays for Future inšpirovaného Gretou Thunberg až po miestne protesty proti uhliarenskym projektom, mladí ľudia stále častejšie vystupujú ako aktéri klimatickej spravodlivosti. Trestná justícia niektorých krajín však reagovala represívne: napríklad v Spojenom kráľovstve boli v roku 2019 zatknuté aj maloleté osoby počas akcií Extinction Rebellion; v USA došlo k mediálne známej situácii, keď 11-ročná aktivistka bola na proteste pred ropnou spoločnosťou dočasne zadržaná políciou. Takéto prípady vyvolávajú otázku, či právne systémy primerane chránia právo detí na slobodu prejavu a zhromažďovania (čl. 13 a 15 CRC). Najlepšie svetové prístupy vyzývajú štáty, aby nevytvárali prekážky ani sankcie voči deťom, ktoré mierumilovne bojujú za svoju budúcnosť. Podľa Globálnej iniciatívy pre spravodlivosť s deťmi majú štáty povinnosť vytvárať pre deti priaznivé prostredie na výkon ich práva na pokojné zhromaždenie – vrátane online priestoru – a zabrániť akejkoľvek forme postihu, násilia či zastrašovania detí za to, že vyjadria svoj názor na ekologické otázky. V praxi to znamená napríklad školenia polície, ako citlivo postupovať pri protestoch mládeže, alebo inštrukcie prokuratúre, aby

[22] Braun, M., Foussard, C., & Pérez Cruz, M. (2023). Climate in-justice for children: How climate crisis affects access to justice and children's rights. Terre des Hommes Foundation Lausanne.

[23] Ibid.

v prípade priestupkov detí počas demonštrácií volila výchovné opatrenia namiesto trestného stíhania. V Švédsku (domovine školských klimatických štrajkov) orgány deklarovali, že nebudú trestať rodičov ani deti za účasť na štrajkoch počas vyučovania, považujúc to za výkon občianskej participácie. Nemecko zriadilo poradný orgán zložený z mládežníckych delegátov a policajných predstaviteľov, ktorý vypracoval zásady pre postup pri klimatických protestoch, kde figurujú maloletí – zdôrazňuje sa komunikácia a deeskalácia.

Tretia rovina súvisí s dopadom klimatických zmien na fungovanie samotných inštitúcií trestnej spravodlivosti v vzťahu k deťom. Extrémne prejavy počasia môžu narušiť prevádzku súdov, väzníc, polepšovní a iných zariadení. Povodne či hurikány poškodzujú budovy, prerušujú pojednávania, ohrozujú deti umiestnené v detencií alebo ústavnej výchove. V roku 2017 hurikán Maria zasiahol Portoriko a došlo k evakuácii jedného reedukačného centra pre maloletých; chaotická evakuácia viedla k útekom niektorých chovancov a následným konfliktom s políciou. Podobne počas požiarov v Kalifornii (2020) museli narýchlo evakuovať mladistvých väzňov z ohrozených väzníc. Odolnosť justičnej infraštruktúry voči katastrofám sa preto stáva novou témou. Experti odporúčajú investovať do klimaticky rezilientnej infraštruktúry – stavať a upravovať súdy, detenčné zariadenia a útulky tak, aby odolali povodniam, mali záložné zdroje energie pri vlnách horúčav atď. Napríklad Japonsko po skúsenostiach s cunami (2011) prehodnotilo umiestnenie súdov a detenčných centier mimo záplavových zón a vypracovalo detailné evakuačné plány pre prípad zemetrasenia či cunami s osobitným dôrazom na maloletých v starostlivosti štátu. USA začínajú v niektorých štátoch inštalovať klimatizáciu a filtračné systémy do všetkých väzenských zariadení (vrátane mládežníckych záchytných centier), pretože štúdia ukázala priame spojenie medzi extrémnym teplom a úmrtiami vo väzbe. Zlyhanie zabezpečiť primerané podmienky by mohlo viesť k zodpovednosti štátu za neľudské zaobchádzanie. Preto je prevenciou v trestnej justícii aj budovanie odolnosti a pripravenosti – tzv. disaster preparedness – špecificky so zreteľom na deti v systéme.

4 Slovenské trestné právo v kontexte klimatických zmien

Slovenská republika ako zmluvná strana Dohovoru o právach dieťaťa nesie záväzok zabezpečiť, aby každé dieťa bolo chránené pred poškodzovaním jeho práv, vrátane hrozieb vyplývajúcich z degradácie životného prostredia. Aktuálne slovenské právo však otázku klimatických zmien a ich dopadu na deti rieši skôr okrajovo a nepriamo. Východisková analýza odhalí viaceré medzery v právnej úprave: hoci právny poriadok obsahuje ustanovenia na ochranu životného prostredia aj ustanovenia na ochranu detí, chýba explicitné prepojenie medzi týmito oblasťami. To vytvára riziko, že v praxi nebudú práva detí dostatočne brané do úvahy v kontexte environmentálnych problémov.

Ústava SR priamo neformuluje subjektívne právo na priaznivé životné prostredie, hoci v čl. 44 zakotvuje povinnosť štátu starať sa o šetrné využívanie prírodných zdrojov a ochranu ekologickej rovnováhy. Každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia (čl. 45). Deti ako osobitná kategória nie sú v environmentálnom kontexte spomenuté. Ústava však garantuje osobitnú ochranu detí a mladistvých (čl. 41 ods. 1) a stanovuje, že starostlivosť o deti je privilegovaná spoločenská hodnota. Tento princíp by mohol byť podkladom pre posilnenie ochrany detí aj v klimatických otázkach, no zatiaľ nebol využitý na vyvodzovanie konkrétnych práv. V roku 2023 v rámci hodnotenia Slovenska Výborom OSN pre práva dieťaťa experti poukázali na pretrvávajúce problémy ako znečistené ovzdušie a ich negatívny vplyv na zdravie detí, vyzývajúc Slovensko na prijatie opatrení v súlade s novým Všeobecným komentárom č. 26

Trestný zákon (č. 300/2005 Z.z.) obsahuje v deviatom diele osobitnej časti skutkové podstaty trestných činov proti životnému prostrediu. Ide najmä o trestné činy poškodzovania a ohrozovania životného prostredia (§ 300 a nasl.), ktoré postihujú protiprávne konanie vedúce k znečisteniu pôdy, vody, ovzdušia či k inému ekologickému poškodeniu. Z hľadiska detí je dôležité, že definícia škody na životnom prostredí (na účely týchto trestných činov) zahŕňa aj náklady na obnovu ekosystému. Avšak žiadny z environmentálnych trestných činov explicitne nehovorí o

ohrození zdravia ľudí či detí ako o znaku skutkovej podstaty. Trestný zákon síce pozná trestný čin všeobecného ohrozenia (§ 284 a nasl.), kde konaním hrozí nebezpečenstvo pre život alebo zdravie viacerých osôb, potenciálne aplikovateľný aj na prípady ako únik nebezpečných látok priemyselnou haváriou. No absentuje napríklad priťažujúca okolnosť, ak takýmto konaním došlo k poškodeniu zdravia detí alebo ak boli obzvlášť ohrozené deti. Na druhej strane, trestný zákon obsahuje viacero ustanovení chrániacich deti pred priamym násilím a vykorisťovaním (obchodovanie s ľuďmi § 179, sexuálne zneužívanie atď.), ale nepočíta s tým, že by kontextom týchto trestných činov mohla byť klimatická kríza (napr. pri obchodovaní s ľuďmi neexistuje osobitná kvalifikácia „počas krízovej situácie“).

Vo svetle medzinárodných trendov a odporúčaní identifikujeme v slovenskom právnom rámci viacero nedostatkov:

a) Neuznanie práva detí na zdravé prostredie – chýba explicitná formulácia v ústave či zákone, ktorá by zdôraznila, že deti majú nárok na život v priaznivom environmentálnom prostredí a že verejná moc je povinná toto prostredie chrániť aj v záujme budúcich generácií.

b) Obmedzené vymožiteľné nástroje – deti nemajú prakticky možnosť samé iniciovať právne konanie v environmentálnych veciach. Nemáme osobitného detského ombudsmana so zameraním na životné prostredie ani zákonné oprávnenie detí (resp. ich zástupcov) podávať kolektívne žaloby za „klimatickú ujmu“. Napr. v susednom Rakúsku vznikla iniciatíva detí Klimaklage, hoci aj tam naráža na požiadavky procesnej spôsobilosti.

c) Nepripravenosť na klimatické situácie – zákony o civilnej ochrane či krízovom riadení obsahujú kategóriu „mimoriadna situácia“, avšak v súvislosti s ochranou detí stanovujú len všeobecné pravidlá (napr. evakuácia detských zariadení). Nie je jasne definované, kto a ako je zodpovedný za opustené deti po katastrofe, či ako rýchlo musia súdy konať v prípade, že dieťa potrebuje ustanoviť opatrovníka, ak rodičia zmizli po katastrofe. Tieto medzery môžu viesť k tomu, že deti dočasne prepadnú systémom – a ocitnú sa ohrozené zločinom či zneužitím.

d) Chýbajúce usmernenia pre orgány činné v trestnom konaní – policajti, prokurátori, sudcovia nemajú špecifické pokyny, ako brať do úvahy klimatický kontext. Napríklad, ak by skupina detí neoprávnene obsadila priestor elektrárne na protest (spáchali by tým napr. priestupok či trestný čin podľa okolností), zákon neumožňuje formálne zohľadniť pohnútku ochrany životného prostredia ako poľahčujúcu okolnosť. Rozhoduje individuálny prístup.

Na základe identifikovaných nedostatkov a inšpirácie zahraničnými prístupmi navrhujeme viaceré opatrenia legislatívneho aj nelegislatívneho charakteru, ktoré by prispeli k lepšej ochrane práv detí v súvislosti s klimatickými zmenami v slovenskom trestnom práve:

1. Ústavné a zákonné zakotvenie práva detí na priaznivé životné prostredie: Slovensko by mohlo nasledovať príklad krajín, ktoré do ústavy alebo detských zákonov vkladajú environmentálnu dimenziu. Napríklad bolo by možné doplniť do Ústavy SR (napr. čl. 41 alebo 44) ustanovenie typu: „Každé dieťa má právo na život v priaznivom životnom prostredí a na ochranu pred následkami environmentálnej degradácie a klimatických zmien. Pri všetkých opatreniach týkajúcich sa životného prostredia štát prihliada na najlepší záujem dieťaťa.“ Takáto norma by mala skôr programový charakter, ale vytvorila by základ pre výklad zákonov priateľský k deťom a klíme.

2. Posilnenie trestnoprávnej ochrany životného prostredia so zreteľom na deti: Preskúmať trestný zákon a zvážiť zavedenie prísnejších sadzieb alebo kvalifikovaných skutkových podstát, ak trestný čin proti životnému prostrediu spôsobil ujmu deťom alebo ak vystavil deti nebezpečenstvu. Mohlo by ísť o doplnenie skutkovej podstaty: napr. „Kto úmyselne znečistí vodný zdroj v rozsahu spôsobilom poškodiť zdravie populácie, najmä detí...“ – so sprísnenou trestnou sadzbou. Taktiež stojí za úvahu zavedenie nového trestného činu „ekocída“ na národnej úrovni,

ktorý by pokrýval mimoriadne závažné konanie s dlhodobým ničivým dopadom na ekosystém a obyvateľstvo. Taký čin by vyslal silný signál, že Slovensko berie ochranu budúcich generácií vážne.

3. Reforma prístupu k maloletým páchateľom v kontexte klímy: Do Trestného poriadku alebo osobitného zákona vložiť ustanovenie, že počas vyhlásenej mimoriadnej situácie alebo núdzového stavu (napr. povodeň, živel, hromadný prílev utečencov z klimaticky postihnutej oblasti) môžu OČTK upustiť od stíhania maloletého za menej závažné činy, ak boli spáchané z dôvodu priameho ohrozenia života či zdravia dieťaťa. Toto by de iure rozšírilo koncept krajnej núdze alebo by šlo o obdobu odklonu špecifického pre krízovú situáciu. Ide najmä o prípady, keď dieťa konalo z dôvodu prežitia alebo pomoci rodine (napr. krádež jedla). Alternatívne by mohla byť vydaná smernica generálneho prokurátora, ktorá odporučí postupovať v takých situáciách miernejšie (už dnes zákon umožňuje pri skutkoch malej spoločenskej nebezpečnosti zastaviť stíhanie).

4. Zabezpečenie ochrany detských klimatických aktivistov: Hoci zhromažďovacie právo je garantované, v praxi by pomohli metodické pokyny pre políciu a školy, ako reagovať na študentské protesty. Navrhujeme, aby Ministerstvo vnútra vydalo pokyn, že pri zásahoch na verejných zhromaždeniach s účasťou maloletých sa postupuje citlivo, s prítomnosťou kurátora alebo rodiča, a zaisťovacie úkony sa voči deťom využijú len ak nevyhnutné. Rovnako odporúčame usmernenie pre školy (ministerstva školstva), aby za účasť na klimatických štrajkoch neboli žiaci disciplinárne trestaní, ale skôr aby škola túto aktivitu usmernila edukačne (napr. diskusiou). Tým Slovensko naplní záväzok chrániť slobodu prejavu detí k environmentálnym otázkam.

5. Krízová legislatíva zameraná na deti: Upraviť zákon o civilnej ochrane obyvateľstva alebo prijať nový krízový zákon pre ochranu detí, ktorý by presne definoval postup pri starostlivosti o deti postihnuté mimoriadnou udalosťou. Mal by napríklad ustanoviť, že ak je dieťa nájdené bez sprievodu počas katastrofy, automaticky sa dočasne zverí do opatery orgánu sociálnoprávnej ochrany, ktorý spolu s políciou preverí, či nejde o obeť trestného činu.

6. Vzdelávanie a budovanie kapacít: Reforma nie je len otázkou noriem, ale aj ich uplatňovania. Je potrebné vzdelávať sudcov, prokurátorov, policajtov o tom, ako klimatické zmeny vplývajú na deti a akú citlivú optiku treba použiť. Môžu sa organizovať semináre s odborníkmi na detské práva a klímu, využijúc materiály ako Všeobecný komentár CRC č. 26 či prípady z praxe (napr. analýza spomínaných káuz z cudziny). Cieľom je, aby v povedomí justičných činiteľov zakorenil princíp intergeneračnej spravodlivosti a aby vnímali ochranu detí pred klimatickými vplyvmi ako súčasť svojej misie.

7. Inštitucionálne zmeny: Zriadenie odboru pre klimatickú spravodlivosť pri verejnom ochrancovi práv alebo komisárovi pre deti. Ten by sledoval aj prípady porušovania práv detí v environmentálnych súvislostiach a mohol by iniciovať napr. podnety na prokuratúru či strategické súdne spory. Mohol by tiež zastrešovať komunikáciu s deťmi – aby deti vedeli, kam sa obrátiť, ak cítia, že ich právo na zdravé prostredie je ohrozené.

Navrhované opatrenia spolu tvoria rámec potenciálnej „detskej klimatickej reformy“ slovenského práva. Ich zavedenie by si vyžadovalo politickú vôľu a medzirezortnú koordináciu, no každé z nich má oporu v skúsenostiach iných krajín či v odporúčaniach medzinárodných orgánov. Napríklad zakotvenie práva na zdravé prostredie pre budúce generácie prijali v nejakej forme už vyše 100 krajín sveta (či už ústavne alebo zákonne). Zavádzanie nových skutkových podstát environmentálnej kriminality sa deje v EÚ – pripravuje sa revízia smernice o environmentálnych trestných činoch, ktorá rozšíri okruh postihovaných konaní (hoci nie priamo klíma, ale súvisiace aspekty). Slovensko by malo tieto trendy využiť a zaradiť sa medzi progresívne krajiny, ktoré vnímajú ochranu detí v kontexte klímy ako prioritu.

Záver

Klimatické zmeny dramaticky menia svet, v ktorom vyrastajú dnešné deti, a prinášajú so sebou nové riziká pre ich práva a bezpečnosť. Trestné právo a justičný systém nemôžu ostať voči týmto realitám ľahostajné. Naopak, musia sa stať jedným z nástrojov, ktorými spoločnosť zabezpečí, že deti budú chránené a že páchateľom činov, ktoré ich ohrozujú, sa postaví hrádza zodpovednosti.

V tomto článku sme preskúmali najlepšie svetové prístupy – od medzinárodných noriem po národné iniciatívy – k ochrane práv detí v kontexte klimatickej krízy. Základným posolstvom je, že právo dieťaťa na spravodlivosť a na život v dôstojnom prostredí musí byť jadrom klimatických riešení. Štáty majú nielen morálnu, ale aj právnu povinnosť podniknúť kroky, ktorými zmiernia dopady klímy na deti a umožnia deťom domáhať sa svojich práv. Patrí sem uznanie práva na zdravé prostredie, odstránenie prekážok v prístupe k spravodlivosti, podpora participácie detí a úprava trestného práva tak, aby reflektovalo špecifické okolnosti doby klimatických zmien.

Pre Slovensko z toho vyplýva potreba komplexnej reflexie a následne reformy. Hoci naša krajina zatiaľ nečelí extrémnym prejavom klímy v takej miere ako mnohé iné, trendy (napr. častejšie suchá na juhu, povodne na východe) varujú pred tým, že aj u nás budú deti čoraz viac pociťovať dôsledky globálneho otepľovania. Zároveň ako súčasť EÚ a medzinárodného spoločenstva máme zodpovednosť prispieť k riešeniam – aj nastavením vlastného právneho poriadku. V článku navrhnuté opatrenia – od ústavných zmien po praktické pokyny pre orgány činné v trestnom konaní – predstavujú možný plán, ako posunúť Slovensko smerom k detsky orientovanej klimatickej spravodlivosti. Implementácia týchto návrhov by zabezpečila, že v prípade kríz spôsobených klímou budú deti v centre pozornosti, ich hlas bude vypočutý a ich ochrana prioritná. Rovnako dôležité je však aj každodenné fungovanie systému: napríklad prísnejšie stíhanie environmentálnych trestných činov dnes predíde väčším škodám zajtra, a tie môžu znamenať rozdiel medzi zdravím a chorobou u mnohých detí.

Empirické dáta a skúsenosti iných krajín nám poskytujú jasné argumenty pre potrebu reforiem. Nedávne rozsiahle záplavy v susedných krajinách ukázali, že v chaose kríz najviac trpia najslabší – čo viedlo napr. k zriadeniu evakuačných centier pre rodiny s deťmi v Česku po povodniach. Štatistiky o miliónoch vysídlených a o stovkách miliónov detí žijúcich v ohrozených oblastiach nie sú iba čísla, ale potenciálne príbehy detí, ktorých životné šance sa zhoršia, ak nezakročíme. Slovenské deti možno nečelia cyklónom, ale čelia znečistenému ovzdušiu – južné Slovensko má jedny z najhorších koncentrácií PM2.5 v EÚ, čo zhoršuje astmu detí. Aj to je súčasť klimatickej spravodlivosti – právo dýchať čistý vzduch.

Akadémia, mimovládne organizácie aj deti samotné na Slovensku začínajú tematizovať klimatickú krízu ako otázku práv. Je úlohou tvorcov politík a práva, aby na tento hlas reagovali skôr, než bude neskoro. Zavedením premyslených zmien v trestnom práve môžeme predchádzať tomu, aby sa deti stávali obeťami zločinov alebo páchateľmi v dôsledku okolností, ktoré nevznikli ich vinou. Zároveň tým vysielame signál novej generácii, že právny štát stojí na ich strane aj v najväčšej výzve našich čias.

Globálne zlyhanie čeliť klimatickej kríze znamená aj zlyhanie v napĺňaní práv dieťaťa. Preto musíme premietnuť boj proti klimatickej zmene a jej dôsledkom do všetkých sfér práva, vrátane trestného práva. Slovenské trestné právo sa musí vyvíjať spolu s meniacou sa realitou – ak dokáže integrovať princípy ochrany detí v klimatickom kontexte, bude lepšie plniť svoju úlohu: chrániť spoločnosť, v ktorej najzraniteľnejšími členmi sú práve deti.

Zoznam bibliografických odkazov

Braun, M., Foussard, C., & Pérez Cruz, M. (2023). Climate in-justice for children: How climate crisis affects access to justice and children's rights. Terre des Hommes Foundation Lausanne.

CRIN. (2025). Recent developments on children's rights and climate litigation. Získané z https://home.crin.org/readlistenwatch/stories/recent-developments-on-childrens-rights-and-climate-litigation.

Európsky súd pre ľudské práva. (2024). Klimaseniorinnen proti Švajčiarsku. Rozsudok Veľkej komory.

Held v. Montana, č. DV-2020-307 (First Judicial District Court, Montana, 2023).

Jolly, P. (2021, 24. jún). Skupina odborníkov vypracovala medzinárodnú definíciu zločinu ekocídy. Získané z Le Monde: https://www.lemonde.fr/planete/article/2021/06/24/un-groupe-d-experts-elabore-une-definition-internationale-du-crime-d-ecocide_6085576_3244.html.

Juliana v. United States, č. 6:15-cv-01517-AA (Dictric Court of Oregon, 2015).

Organizácia Spojených národov. (1989). Dohovor o právach dieťaťa. Získané z https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child.

SRCD. (2020). Child evidence brief. Získané z https://www.srcd.org/sites/default/files/resources/2020%20Child%20Evidence%20Brief%20EDITED.pdf

UNICEF. (2021, august). One billion children at extremely high risk from the impacts of the climate crisis – UNICEF. Získané z https://www.unicef.org/press-releases/one-billion-children-extremely-high-risk-impacts-climate-crisis-unicef

UNICEF. (2021, august). La crise climatique est une crise des droits de l'enfant. Získané z https://www.unicef.org/media/105536/file/UNICEF_climate%20crisis_child_rights_crisis-summary-FR.pdf.

United Nations Children's Fund. (2023, november). The climate-changed child: A children's climate risk index supplement. UNICEF. New York, USA.

UNICEF. (2025). Climate displacement report. Získané z https://www.unicef.org/media/145951/file/Climate%20displacement%20report%20(English).pdf

WHO. (2025). Environment, Climate Change and Health: Children. Získané z https://www.who.int/teams/environment-climate-change-and-health/settings-and-populations/children

Výbor OSN pre práva dieťaťa. (2023). Všeobecný komentár č. 26 o právach dieťaťa a životnom prostredí s osobitným zreteľom na zmenu klímy. Organizácia Spojených národov.

Youth for Ecocide Law. (2023, november). Ecocide law and the rights of the child: How legal recognition of the most severe harms to nature could protect children's rights. Získané z https://static1.squarespace.com/static/5ca2608ab914493c64ef1f6d/t/659d30ff20bfe061dd235fdc/1704800514746/Ecocide+Law+and+the+Rights+of+the+Child.pdf.

Kontaktné údaje:

doc. JUDr. PhDr. Lilla Garayová, PhD., LL.M.
Ústav medzinárodného a európskeho práva
Právnická fakulta
Paneurópska vysoká škola v Bratislave
Tomášikova 20
82102 Bratislava
lilla.garayova@paneurouni.com

AKTUÁLNE TRENDY VO VÄZENSTVE V KONTEXTE NOVIEL TRESTNOPRÁVNYCH KÓDEXOV

JUDr. Jakub ĽORKO, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

Anotácia: *Trestné kódexy v podmienkach Slovenskej republiky si od rekodifikácie pred 20 rokmi prešli mnohými novelizáciami. Pravdepodobne najväčší dopad nielen v kontexte väzenstva má novelizačný zákon č. 40/2024 Z. z., ktorým sa zvýšila výška kategorizácie škôd, znížili sadzby trestov odňatia slobody či zrušili tzv. „horalkové krádeže". Príspevok mapuje prvé dostupné štatistické údaje z oblasti väzenstva v kontexte poklesu väzenskej populácie a analyzuje profil odsúdeného, ktorý po účinnosti predmetnej novely nastupuje na výkon trestu odňatia slobody na krátkodobý trest.*

Kľúčové slová: *Trest odňatia slobody, výkon trestu odňatia slobody, škoda, trestná sadzba, odsúdená osoba*.

Annotation: *The Penal Codes in the Slovak Republic have undergone numerous amendments since their recodification 20 years ago. Probably the most significant impact—not only in the context of the prison system—has come from Amendment Act No. 40/2024 Coll., which increased the thresholds for classifying damages, reduced prison sentence rates, and abolished so-called "Horalky thefts." This paper maps the first available statistical data from the area of imprisonment in the context of the declining prison population and analyzes the profile of the convicted individual who, following the enactment of the mentioned amendment, is beginning their short-term prison sentence.*

Keywords: *Imprisonment, Serving a rison sentence, Damage, Sentencing range, Convicted person*.

Úvod

Zákon č. 40/2024 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon č. 40/2024") rozsiahlym spôsobom zmenil trestné kódexy v Slovenskej republike, o čom svedčí aj takmer 200 pozmeňujúcich bodov zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon" alebo „TZ").

V kontexte väzenstva sa pri zameraní sa na trest odňatia slobody majú najzásadnejší vplyv na vývoj a trendy vo väzenskej populácii (čo do početnosti ale rovnako aj do jej zloženia) najmä nasledujúce zmeny:[1]

- úprava základných zásad ukladania sankcií (doplnenie povinnosti súdu neuložiť sankciu spojenú s ujmou na slobode tam, kde postačí uloženie sankcie postihujúcej páchateľa menej citeľne v zmysle § 33a ods. 3 TZ, zvýšenie hornej hranice trestnej sadzby[2] trestu odňatia slobody ustanovená v osobitnej časti zákona pri ktorej súd musí uložiť trest odňatia slobody v zmysle § 34 ods. 6 TZ, odstránenie matematického spočítavania priťažujúcich a poľahčujúcich okolností a doplnenie miery ich závažnosti v zmysle § 38 ods. 2 TZ),

- v ukladaní trestu podmienečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody (zvýšenie maximálnej výmery trestu kedy je daný druh trestu možné uložiť na 3 roky, resp. 4 roky v zmysle § 49 ods. 1 TZ, resp. v zmysle § 51 ods. 1 TZ), domáceho väzenia (zvýšenie maximálnej výmery trestu domáceho väzenia v zmysle § 53 ods. 2 TZ), peňažného trestu (zvýšenie hornej hranice sadzby v zmysle § 56 ods. 1 TZ a rozšírenie podmienok možnosti uložiť peňažný trest samostatne v zmysle § 56 ods. 3 TZ), či trestu povinnej práce (odstránenie potreby súhlasu páchateľa s uložením tohto trestu v zmysle § 54 TZ),

[1] K tomu primerane porovnaj ŠAMKO, P. *Návrh zmien v Trestnom zákone a Trestnom poriadku*. [cit. 29.03.2025] Online dostupné na: https://www.pravnelisty.sk/zakony/a1320-navrh-zmien-v-trestnom-zakone-a-trestnom-poriadku

[2] Pre úplnosť je potrebné uviesť, že samostatne je pre vymedzený okruh trestných činov stanovený limit škodou v zmysle zákona č. 353/2024 Z. z.

- zmeny v inštitúte premlčania (zníženie dĺžky premlčacej doby v zmysle § 87 TZ),

- zmeny vo výške škody (úprava ustanovenia § 125 TZ - škodou malou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 700 eur, škodou väčšou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 20 000 eur, značnou škodou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 250 000 eur a škodou veľkého rozsahu sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 650 000 eur),

- znižovanie trestných sadzieb pri majetkových a hospodárskych trestných činoch (čl. I body č. 72 a nasl. zákona č. 40/2024) a

- zrušenie tzv. „horalkovej krádeže“ (derogácia § 212 ods. 1 písm. g) TZ).

V kontexte účinnosti zákona č. 40/2024 možno poukázať na zníženie počtu odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody v sledovanom období do 1. januára 2023 do 1. marca 2025. V sledovanom období bol v rámci väzenskej populácie najvyšší počet odsúdených pred novelou, a to k 1. máju 2024 8754 odsúdených osôb a najnižší počet osôb bol k 1. marcu 2025 a to 7071, pričom ide o pokles o 1683 odsúdených, resp. o 19,22 % (k tomu pozri graf č.1).

Graf č. 1: Vývoj počtu odsúdených osôb vo výkone trestu odňatia slobody 1.1.2023 – 1.3.2025[3]

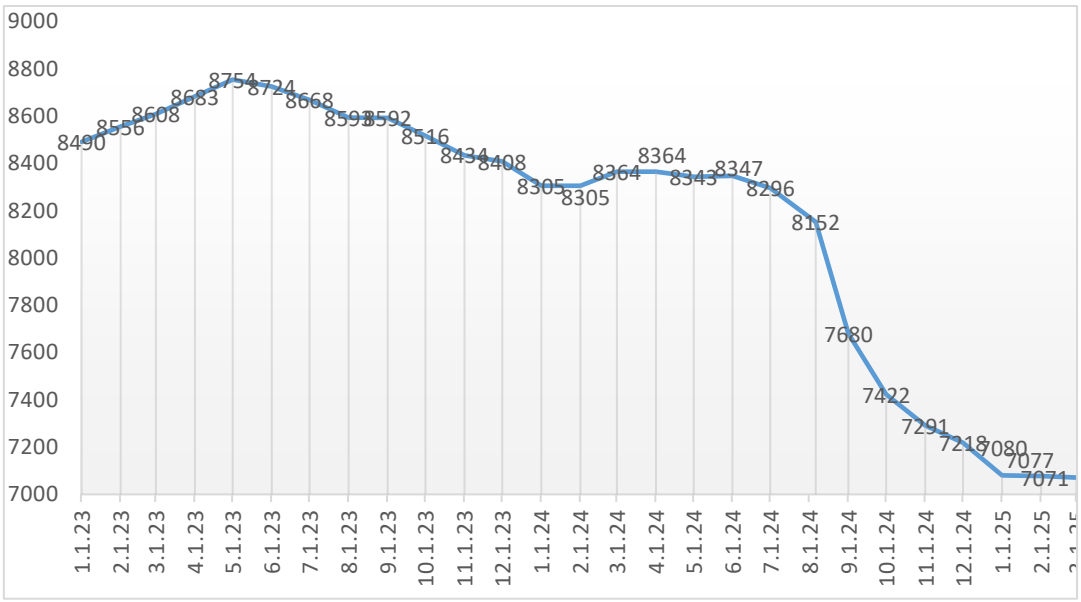

Pre úplnosť je potrebné dodať, že vplyv na uvedený vývoj počtu odsúdených osôb vo výkone trestu odňatia slobody nemožno izolovane vnímať len cez zákon č. 40/2024, ale pravdepodobne je v danom kontexte potrebné ako akcelerátor poklesu považovať aj personálny stav príslušníkov Policajného zboru či zžívanie sa aplikačnej praxe s reformou súdnej mapy. Ide však o konštatovanie, ktoré autor článku nedokáže podložiť relevantnými štatistickými dátami.

Nástupy trestov odňatia slobody

Ak by sme chceli z dlhodobejšieho hľadiska predikovať ďalší vývoj väzenskej populácie ako rozhodujúce sa javí vystaviť komparácii dáta týkajúce sa nástupu nepodmienečných trestov odňatia slobody, a to v rovnakých mesiacoch v období pred a po účinnosti zákona č. 40/2024, t.j. 6. augusta 2024.

Pre vyššiu výpovednú hodnotu vykonanej komparácie, sme sa zamerali na dve obdobia, ktoré sú z hľadiska časového rozsahu totožné s odstupom jedného roka. Konkrétne ide o porovnanie septembra, októbra a decembra roku 2023 a 2024 a januára, februára a marca 2024 a 2025 (k tomu pozri tabuľku č. 1).

[3] Spracované z údajov poskytnutých Zborom väzenskej a justičnej stráže.

V prvom komparovanom období nastúpilo v septembri až decembri 2023 na výkon trestu odňatia slobody 1263 odsúdených osôb a o rok neskôr v rovnakom období v roku 2024 bolo nastúpených 1138 odsúdených čo je o 125 osôb (9,9 %) menej. V januári až marci 2024 na výkon trestu odňatia slobody nastúpilo 1447 odsúdených osôb a o rok neskôr v rovnakom období v roku 2025 to bolo 1088 odsúdených, čo predstavuje o 359 osôb (24,8 %) menej. Dané výsledky potvrdzujú pokles väzenskej populácie uvedený v grafe č. 1 a naviac jednoznačne poukazujú na efekt zmien, ktoré priniesla aplikácia zákona č. 40/2024.[4]

Tabuľka č. 1: Nástupy nepodmienečných trestov odňatia slobody 9-12 2023 a 2024 a 1-3 2024 a 2025

Ústav	2023			2024			2024			2025		
Mesiac	9	10	12	9	10	10	1	2	3	1	2	3
Celkom v NO	476	464	323	440	364	334	388	590	469	293	429	366
Spolu	1 263			1 138			1 447			1 088		
Rozdiel	- 125						- 359					

Okrem samotných zmien v počtoch nastúpených nepodmienečných trestov odňatia slobody má pri určovaní trendu vo väzenskej populácii dôležitý význam poznanie skladby dĺžky daných nastúpených trestov. Platí, že čím kratší je trest, tým skôr bude odsúdený prepustený. Čo znamená, že pri vyššej fluktuácii kratších trestov a poklese nástupov trestov sa ešte trend znižovania väzenskej populácii prehĺbi. Ak si porovnáme rovnaké obdobia septembra, októbra a decembra roku 2023 a 2024 a januára, februára a marca 2024 a 2025 a zameriame sa len na tresty do 3 rokov, budeme vedieť určiť aj trend zmeny početnosti nástupov krátkodobých trestov (k tomu pozri tabuľku č. 2).

V prvom komparovanom období nastúpilo v septembri až decembri 2023 na krátkodobý výkon trestu odňatia slobody 834 odsúdených osôb a o rok neskôr v rovnakom období v roku 2024 bolo nastúpených 747 odsúdených čo je o 87 osôb (10,43 %) menej. V januári až marci 2024 na výkon trestu odňatia slobody nastúpilo 1074 odsúdených osôb a o rok neskôr v rovnakom období v roku 2025 to bolo 720 odsúdených, čo predstavuje o 354 osôb (32,9 %) menej.

Tabuľka č. 2: Nástupy krátkodobých nepodmienečných trestov odňatia slobody 9-12 2023 a 2024 a 1-3 2024 a 2025

Ústav	2023			2024			2024			2025		
Mesiac	9	10	12	9	10	10	1	2	3	1	2	3
Krátkodobé tresty v NO	324	302	208	269	243	235	282	433	359	203	271	246
Spolu	834			747			1 074			720		
Rozdiel	- 87						- 354					

Keď si v rovnakých obdobiach porovnáme nástupy všetkých nepodmienečných trestov odňatia slobody a nástupy krátkodobých trestov, získavame prehľad aj o zmene v skladbách dĺžky vykonávaných trestov (k tomu porovnaj tabuľku č. 1 a tabuľku č. 2).

V prvom komparovanom období bolo z celkového počtu nastúpených trestov (1263) 66 % krátkodobých trestov (834). O rok neskôr v rovnakom období v roku 2024 z celkového počtu nastúpených trestov (1138) 65,6 % krátkodobých trestov (74). V januári až marci 2024 bolo z celkového počtu nastúpených trestov (1447) 74,2 % krátkodobých trestov (1074) a o rok neskôr v rovnakom období v roku 2025 bolo z celkového počtu nastúpených trestov (1088) 66,1 % krátkodobých trestov (720). Možno teda konštatovať, že sa nepreukázal vplyv zákona č. 40/2024 na zmeny v početnosti krátkodobých trestov z celkového počtu nastúpených nepodmienečných trestov odňatia slobody. Paradoxne v porovnávanom období január až marec 2024 a 2025 bol o 8,1 % vyšší podiel krátkodobých trestov pred novelou v roku 2024 ako v roku 2025 po novele.

[4] Spracované z dostupných štatistických údajov Zboru väzenskej a justičnej stráže a z údajov informačného systému VVVT.

Paradox tkvie v skutočnosti, že sa dalo očakávať, že keď zákon č. 40/2024 znižuje trestné sadzby, dôjde rovnako k zníženiu dĺžky výmer ukladaných nepodmienečných trestov odňatia slobody. V hypotetickej, dátami nepodloženej rovine, možno uvažovať o tom, že súdy začali ukladať viac alternatívnych trestov a nepodmienečné tresty viac ukladajú pri závažnejších trestných činoch, kde je vyššia sadzba trestu odňatia slobody. Daná úvaha však bude overiteľná až po zverejnení štatistických údajov o všetkých uložených druhoch trestov za sledované obdobia.

Charakteristika odsúdených s krátkodobým trestom odňatia slobody

S poukazom na vyššie popísané trendy považujeme za vhodné sa oboznámiť aj so základnou charakteristikou cieľovej skupiny – odsúdených s uloženým krátkodobým trestom odňatia slobody a vytvoriť tak profil daného typu odsúdenej osoby.

Pre naše spracovanie sme pracovali so vzorkou 125 náhodne vybraných odsúdených s dĺžkou trestu do 3 rokov v nástupe trestu odňatia slobody ku dňu 4.10.2023.[5] Charakteristiku sme rozdelili do 9 základných oblastí:

1. dosiahnuté vzdelanie,
2. vekové zloženie,
3. rodinný stav,
4. dĺžka trestu,
5. trestná činnosť,
6. penologická recidíva,
7. závislosti,
8. zamestnanosť a
9. finančná situácia.

1. Dosiahnuté vzdelanie

Z pohľadu dosiahnutého vzdelania je najvyšší počet odsúdených s ukončenou základnou školou v počte 47. Nasleduje skupina odsúdených so stredným odborným vzdelaním bez maturity s výučným listom/resp. záučným listom v počte 36. Vo vybranej vzorke nachádzame aj 5 negramotných odsúdených, 15 odsúdených s neukončeným II. stupňom základnej školy, 15 absolventov špeciálnej školy. Úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou absolvovalo 9 odsúdených a jeden odsúdený má ukončený I. stupeň vysokej školy (k tomu pozri tabuľku č. 3).

Tabuľka č. 3: Dosiahnuté vzdelanie odsúdených

Vzdelanie	Počet	%
úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou	9	7,2
stredné odborné vzdelanie bez maturity s výučným listom/resp. záučným listom	36	28,8
ukončená základná škola	47	37,6
neukončený II. stupeň základnej školy	12	9,6
špeciálna škola	15	12
negramotný	5	4
I. stupeň vysokej školy	1	0,8
SPOLU	**125**	**100**

[5] Spracované z dostupných štatistických údajov Zboru väzenskej a justičnej stráže a z údajov informačného systému VVVT.

2. Vekové zloženie

Z celkovej vzorky respondentov tvoria najširšiu skupinu odsúdení vo veku od 21 do 30 rokov v počte 38 a s rovnakým počtom odsúdení v skupine od 41 do 50 rokov. V skupine do 20 rokov je 5 odsúdených, z toho jeden mladistvý. Vo vekovej kategórii od 21 do 30 rokov je 33 odsúdených a vo vekovej kategórii od 51 je 11 odsúdených. V produktívnom veku je 117 odsúdených. Z celkovej vzorky mal najmladší odsúdený 18 rokov a najstarší odsúdený 67 rokov (k tomu pozri tabuľku č. 4). Priemerný vek odsúdených je 37 rokov.

Tabuľka č. 4: Vekové zloženie odsúdených

Veková kategória	**Počet**	**%**
do 20 rokov	5	4
od 21 do 30 rokov	33	26,4
od 31 do 40 rokov	38	30,4
od 41 do 50 rokov	38	30,4
od 51 do 60 rokov	8	6,4
od 60 rokov a viac	3	2,4
SPOLU	**125**	**100**

3. Rodinný stav

Z celkového počtu respondentov bolo až 72 odsúdených slobodných. Nasleduje kategória druh/družka v počte 25 odsúdených. Rozvedených bolo 15 odsúdených, ženatých 22 a jeden odsúdený bol vdovec (k tomu pozri tabuľku č. 5).

Tabuľka č. 5 – Rodinný stav odsúdených

Rodinný stav	**Počet**	**%**
rozvedený/rozvedená	15	12
slobodný/slobodná	72	57,6
druh/družka	25	20
ženatý/vydatá	12	9,6
vdovec/vdova	1	0,8
SPOLU	**125**	**100**

4. Dĺžka trestu

Z celkového počtu odsúdených je takmer 70 % odsúdených s dĺžkou trestu do 12 mesiacov. S dĺžkou trestu od 13 do 36 mesiacov je 30 % odsúdených. V minimálnom stupni stráženia je zaradených 66 odsúdených, v strednom stupni stráženia 58 odsúdených a jeden mladistvý odsúdený. V maximálnom stupni stráženia nebol zaradený žiadny odsúdený (k tomu pozri tabuľku č. 6).

Tabuľka č. 6: Dĺžka trestu odsúdených

Dĺžka trestu	**Počet**	**Z toho v MinSS**	**Z toho v SSS**	**Z toho mladiství**
2 až 6 mesiacov	43	28	15	
7 až 12 mesiacov	44	22	22	
13 až 36 mesiacov	38	17	20	1
SPOLU	**125**	**67**	**57**	**1**

5. Trestná činnosť

Trestná činnosť odsúdených s krátkodobým trestom odňatia slobody je rôznorodá, možno však konštatovať, že sú zjavné paralely podobností so štatistikami MS SR[6] o celkovom počte odsúdených. Najvyšší počet predstavujú trestné činy proti majetku § 212 TZ – krádež v počte 36. Nasledujú trestné činy marenie výkonu úradného rozhodnutia § 348 TZ v počte 20. Trestného činu proti iným právam a slobodám § 360 TZ – nebezpečné vyhrážanie sa dopustilo 10 odsúdených. Za výtržníctvo § 364 TZ bolo odsúdených 8 osôb a s rovnakým počtom aj za § 289 TZ - ohrozenie pod vplyvom návykovej látky (k tomu pozri tabuľku č. 7).

Tabuľka č. 7: Trestná činnosť odsúdených

Trestný čin	Počet odsúdených MSS	Počet odsúdených SSS	Počet mladistvých	SPOLU
§ 156	2	1	-	3
§ 157	1	-	-	1
§ 171	1	1	-	2
§ 172	1	-	-	1
§ 183	1	-	-	1
§ 188	3	2	1	6
§ 194	4	5	-	9
§ 207	5	2	-	7
§ 208	2	-	-	2
§ 211	1	-	-	1
§ 212	15	21	-	36
§ 219	-	1	-	1
§ 221	-	2	-	2
§ 236	-	1	-	1
§ 245	1	-	-	1
§ 246	1	-	-	1
§ 285	1	-	-	1
§ 289	7	1	-	8
§ 323	1	-	-	1
§ 348	9	11	-	20
§ 355	2	-	-	2
§ 360	4	6	-	10
§ 364	4	4	-	8
SPOLU	**66**	**58**	**1**	**125**

6. Penologická recidíva

Z celkového počtu odsúdených bolo 11 odsúdených prvopáchateľov, ktorí doposiaľ neboli súdne trestaní a vo výkone trestu odňatia slobody sú prvý krát. V minulosti odsúdených, avšak prvýkrát nepodmienečne odsúdených a teda prvýkrát vo výkone trestu odňatia slobody bolo 40 odsúdených. Najpočetnejšiu skupinu predstavujú penitenciárni recidivisti, teda opätovne odsúdení

[6] Štatistická ročenka 2023. I. Trestná agenda. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. 2023. s. 10 a nasl. [cit. 30.03.2025] Dostupné online: https://web.ac-mssr.sk/statisticka-rocenka-2023/

na nepodmienečný výkon trestu odňatia slobody, sú v počte 74, čo predstavuje 59%. Uvedený ukazovateľ sa približuje k údajom s celoslovenskou recidívou väzenskej populácie, ktorá je na úrovni prevyšujúcej 60 % (k tomu pozri tabuľku č. 8).

Tabuľka č. 8: Penologická recidíva odsúdených

Recidíva odsúdených	Počet odsúdených	%
Netrestaní	11	8,8
Podmienečne odsúdení ale vo VTOS prvýkrát	40	32
Vo VTOS 1 až 3 krát	38	30,4
Vo VTOS 4 a viac krát	36	28,8
SPOLU	125	100

7. Závislosti

Závislosti sú výrazným faktorom, ktorý ovplyvňuje správanie človeka v rôznych životných situáciách, nevynímajúc páchanie trestnej činnosti. Podľa dostupných údajov MS SR z celkového počtu 23 963 odsúdených v SR, trestný čin pod vplyvom alkoholu spáchalo 4 550 osôb, čo predstavuje 19 % (4 550 osôb) podiel na všetkých odsúdených v roku 2023. Za trestný čin spáchaný pod vplyvom návykových látok bolo odsúdených 698 osôb (3%).[7]

Z cieľovej skupiny 125 odsúdených vykazovalo alkoholovú závislosť 59 odsúdených a 58 odsúdených drogovú závislosť čo predstavuje spolu 93,6%. U niektorých odsúdených ide o kombináciu závislosti na alkohole a drogách.

8. Zamestnanosť

Miera nezamestnanosti v roku 2023 dosiahla v SR úroveň 5,8 %. Nezamestnanosť odsúdených pred nástupom do výkonu trestu v cieľovej skupine dosiahla úroveň 54,4 %, čiže viac ako polovica odsúdených (68). Najvyššiu mieru nezamestnanosti pred nástupom do výkonu trestu vykazovali odsúdení bez odborného vzdelania v počte 45 (36%), 18,4 % nezamestnaných odsúdených dosiahlo odborné vzdelanie (k tomu pozri tabuľku č. 9).

Tabuľka č. 9: Zamestnanosť odsúdených podľa dosiahnutého vzdelania

Dosiahnuté vzdelanie	Nezamestnaný	%	Zamestnaný	%
úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou	3	2,4	6	4,8
stredné odborné vzdelanie bez maturity s výučným listom/resp. záučným listom	20	16	16	12,8
ukončená základná škola	25	20	22	17,6
neukončený II. stupeň základnej školy	10	8	2	1,6
špeciálna škola	7	5,6	8	6,4
negramotný	3	2,4	2	1,6
I. stupeň vysokej školy	-	-	1	0,8
SPOLU	**68**	**54,4**	**57**	**45,6**

[7] Štatistická ročenka 2023. I. Trestná agenda. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. 2023. s. 40. [cit. 30.03.2025] Dostupné online: https://web.ac-mssr.sk/statisticka-rocenka-2023/

9. Finančná situácia

U 30,4 % odsúdených evidujeme dlhy vo výške viac ako 2 500 euro. Najvyšší počet vykazuje kategória odsúdených s ukončenou základnou školou 12,8 %. Zhodne 12,8 % vykazujú odsúdení s neukončeným II. stupňom základnej školy, so špeciálnou školou a negramotní odsúdení. Z uvedeného počtu je až 33 odsúdených recidivistov (k tomu pozri tabuľku č. 10).

Tabuľka č. 10: Finančná situácia odsúdených podľa dosiahnutého vzdelania

Dosiahnuté vzdelanie	**Dlhy**	**%**
úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou	4	3,2
stredné odborné vzdelanie bez maturity s výučným listom/resp. záučným listom	10	1,6
ukončená základná škola	20	12,8
neukončený II. stupeň základnej školy	3	4,8
špeciálna škola	8	6,4
negramotný	2	1,6
SPOLU	**49**	**30,4**

Záver

Zmeny v trestnoprávnych kódex mali vo väzenskom systéme Slovenskej republiky priamy dopad na väzenskú populáciu. Od augusta 2024 do marca 2025 došlo k poklesu odsúdených vykonávajúcich nepodmienečný trest odňatia slobody o 1081 osôb, čo predstavuje pokles o 13,26 %. Predmetná zmena predstavuje vo všeobecnom hľadisku pozitívny trend a rovnako veľkú výzvu.

Pozitívne vnímanie danej zmeny spočíva najmä v poklese indexu väzenskej populácie, ktorý je vypočítaný ako pomer počtu odsúdených na 100.000 obyvateľov daného štátu. Slovenská republika bola za ostatné roky v popredí rebríčka krajín Európskej únie s najvyšším indexom väzenskej populácie. V rámci ostatne dostupnej štatistiky SPACE I (2023) bol index väzenskej v Slovenskej republike 183, čo je tretí najvyšší počet z krajín Európskej únie, hneď po Maďarsku (211) a Poľsku (194). Priemer indexu európskych krajín bol v roku 2023 124 a medián 107.[8]

Rovnako pozitívne treba vnímať pokles väzenskej populácie v kontexte uvoľňovania kapacít a využití ústavov na výkon väzby a ústavov na výkon trestu odňatia slobody. Kým k 1. augustu 2024 bola priemerná využiteľnosť ústavov 81,5 % (3,5 m2 na jednu väznenú osobu), resp. 90,8 % (4 m2 na jednu väznenú osobu ako európsky štandard na jednu väznenú osobu v cele pre viacero osôb)[9], k 1. marcu 2025 bola priemerná využiteľnosť ústavov 71,1 % (3,5 m2 na jednu väznenú osobu), resp. 79,2 % (4 m2 na jednu väznenú osobu). Daný trend môže vytvoriť vhodné predpolie napríklad aj na realizáciu úlohy vyplývajúcej z revidovanej koncepcie väzenstva Slovenskej republiky na roky 2022 až 2030, a to prerobiť veľkokapacitné cely, aby v nich bolo maximálne osem väznených osôb na izbu.[10]

Avizovanou veľkou výzvou pre väzenstvo je identifikácia nového profilu odsúdenej osoby a prispôsobovanie zaobchádzania s ňou, tak aby sa po prepustení redukovalo riziko recidívy. Spracovaná charakteristika odsúdených s krátkodobým trestom identifikuje spoločné

[8] AEBI, M., F., COCCO, E. *Prisons and Prisoners in Europe 2023: Key Findings of the SPACE I survey*. s. 6. [cit. 30.03.2025] Dostupné online: https://www.cpt-echr.com/wp-content/uploads/2024/06/SPACE_I_2023_Key_Findings.pdf

[9] *Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards.* European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). [cit. 30.03.2025] Dostupné online: https://rm.coe.int/16806cc449

[10] *Zbor väzenskej a justičnej stráže plánuje zvýšiť ubytovaciu kapacitu väzníc*. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. 2024. . [cit. 30.03.2025] Dostupné online na: https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/zbor-vazenskej-a-justicnej-straze-planuje-zvysit-ubytovaciu-kapacitu-vaznic/

kriminogénne faktory, na ktoré je nevyhnutné zamerať zaobchádzanie v nástupných oddieloch. Zo získaných údajov je zrejmé, že v priemere ide o slobodného odsúdeného, absolventa základnej školy s dĺžkou trestu do 12 mesiacov, recidivistu závislého na alkohole a/alebo omamných látkach, nezamestnaného a zadlženého.

S poukazom na vyššie uvedené je predmetná výzva premietnutá aj v cieli aktivity „Vytváranie a poskytovanie Informačno-poradenských služieb pre klientov“ v rámci národného projektu Šanca na návrat 2[11], ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou je realizuje sa v rámci programu Slovensko.

Zoznam bibliografických odkazov

AEBI, M., F., COCCO, E. P*risons and Prisoners in Europe 2023: Key Findings of the SPACE I survey*. Dostupné online: https://www.cpt-echr.com/wp-content/uploads/2024/06/SPACE_I_2023_Key_Findings.pdf

ŠAMKO, P. *Návrh zmien v Trestnom zákone a Trestnom poriadku.* [cit. 29.03.2025] Online dostupné na: https://www.pravnelisty.sk/zakony/a1320-navrh-zmien-v-trestnom-zakone-a-trestnom-poriadku

Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Dostupné online: https://rm.coe.int/16806cc449

Počet odsúdených podľa mesiacov. Zbor väzenskej a justičnej stáže. Dostupné online: https://www.zvjs.sk/sk/statistiky

Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2023. Dostupné online: https://www.zvjs.sk/sk/vyrocna-sprava

Štatistická ročenka 2023. I. Trestná agenda. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. 2023. Dostupné online: https://web.ac-mssr.sk/statisticka-rocenka-2023/

Zbor väzenskej a justičnej stráže plánuje zvýšiť ubytovaciu kapacitu väzníc. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. 2024. . Dostupné online na: https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/zbor-vazenskej-a-justicnej-straze-planuje-zvysit-ubytovaciu-kapacitu-vaznic/

Webová stránka národného projektu Šanca na návrat 2. Dostupné online: https://sancananavrat.sk

Kontaktné údaje

npor. JUDr. Jakub Ľorko, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
jakub.lorko@flaw.uniba.sk

[11] Webová stránka národného projektu Šanca na návrat 2. . [cit. 30.03.2025] Dostupné online: https://sancananavrat.sk

IMPLEMENTÁCIA USTANOVENÍ DOHOVORU OECD O BOJI S PODPLÁCANÍM ZAHRANIČNÝCH VEREJNÝCH ČINITEĽOV V MEDZINÁRODNÝCH OBCHODNÝCH TRANSAKCIÁCH V PODMIENKACH SR

npor. Mgr. Michaela NAHÁLKOVÁ
ÚBOK P PZ
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

npor. Mgr. Natália PAULÍČKOVÁ
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Predkladaný článok sa zaoberá implementáciou ustanovení Dohovoru Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj o boji proti podplácaniu zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách v právnom a inštitucionálnom rámci Slovenskej republiky. Detailne analyzuje proces transpozície a aplikácie medzinárodných záväzkov vyplývajúcich z tohto dohovoru do národnej legislatívy, pričom zohľadňuje aktuálne právne normy, ako a konkrétne implementačné opatrenia. Autori poskytujú komplexný pohľad na implementáciu vyššie uvedeného dohovoru v jednotlivých fázach. Článok sa zameriava na identifikáciu výziev pri uplatňovaní týchto predpisov s akcentom na 4. fázu hodnotenia do ktorej Slovenská republika čoskoro vstúpi.*

Kľúčové slová: *OECD, WGB, korupcia zahraničných verejných činiteľov, hodnotenie, Slovenská republika*.

Annotation: *The present article deals with the implementation of the provisions of the Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions in the legal and institutional framework of the Slovak Republic. It analyses in detail the process of transposition and application of the international obligations arising from this Convention into national legislation, taking into account the current legal norms as well as specific implementation measures. The authors provide a comprehensive view of the implementation of the above-mentioned Convention in its individual stages. The article focuses on the identification of challenges in the implementation of these regulations, with an emphasis on the 4th phase of the assessment, which the Slovak Republic will soon enter.*

Keywords: *OECD, WGB, corruption of foreign public officials, assessment, Slovak republic*.

Úvod

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (ďalej len „OECD“) je nástupkyňou pôvodnej Organizácie pre európsku ekonomickú spoluprácu, ktorá bola založená v roku 1948 a pôsobila do 30. septembra 1961. Pôsobeniu OECD prechádzala zmluva o založení OECD zo 14. decembra roku 1960. OECD je organizácia s medzivládnym aspektom, ktorá vytvára zoskupenie 38 najvyspelejších štátov sveta, medzi ktoré patrí aj Slovenská republika. OECD sídli v Paríži, kde sa nachádza Sekretariát OECD, ktorý zabezpečuje jej činnosť a komunikáciu medzi jednotlivými krajinami. Najvyššie postaveným orgánom je Rada OECD (ďalej len „Rada“), ktorá má rozhodovaciu právomoc a v rámci Slovenskej republiky je zastúpená vedúcim Stálej misie Slovenskej republiky pri OECD v Paríži. Rozhodnutia a odporúčania Rady sú prijímané na základe konsenzu všetkých členských štátov. Na výmenu informácií a riešenie situácií sú v rámci OECD zriadené pracovné orgány OECD, ktoré sú tvorené výbormi a pracovnými skupinami, ktoré predstavujú fóra, podskupiny, diskusné panely.

Cieľom OECD je podporovať dlhodobý a udržateľný hospodársky rast, zamestnanosť a zvyšovanie životnej úrovne v členských krajinách, pričom dbá na udržanie vnútornej aj vonkajšej finančnej rovnováhy. Organizácia sa tiež zameriava na pomoc nečlenským krajinám pri ich hospodárskom rozvoji a prispieva k rastu svetového obchodu. Okrem toho realizuje rozsiahle monitorovacie a publikačné aktivity.

Slovenská republika v roku 1994 podala prihlášku o členstvo v OECD, v tom istom roku bola prihláška schválená a zahájilo sa rokovanie so Slovenskou republikou. Trvalo necelých

6 rokov, kým sa Slovenská republika stala členom OECD. Členstvo Slovenskej republiky v OECD je datované dňom 14. decembra 2000, a to na základe listiny o pristúpení k Dohovoru OECD u depozitára dohovoru, ktorým je francúzska vláda.

Jednou z najdôležitejších oblastí OECD je boj proti korupcii a podplácaniu, a to i vzhľadom k prijatiu Dohovoru o boji proti podplácaniu zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách OECD (ďalej len „Dohovor o boji proti podplácaniu“). Dohovor o boji proti podplácaniu bol zo strany Slovenskej republiky podpísaný dňa 17. decembra v roku 1997 a následne bol slovenským parlamentom schválený dňa 11. februára v roku 1999. Ratifikačné inštrumenty boli odovzdané OECD dňa 24 septembra 1999. Prijatím dohovoru sa Slovenská republika zaviazala plniť všetky záväzky vyplývajúce z uvedeného dokumentu, ako aj ďalších relevantných medzinárodných zmlúv, ktoré sa týkajú prevencie korupcie a podplácania zahraničných verejných činiteľov v rámci medzinárodného obchodu.

WGB

Vzhľadom k dohovoru bola vytvorená Pracovná skupina proti podplácaniu zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách (ďalej len „pracovná skupina“) s cieľom kontrolovania implementácie záväzkov, ktoré z neho vyplývajú pre jednotlivé zmluvné strany. Pracovná skupina je v medzinárodnom kontexte známa pod názvom Working Group on Bribery, nazývaná „WGB“. Slovenská republika sa stala súčasťou tejto skupiny v roku 1997, a to pred samotným nadobudnutím členstva v OECD. Na základe účasti v pracovnej skupine sa mohla Slovenská republika podieľať na kreovaní dohovoru a monitorovacieho systému.

Pracovná skupina predstavuje kľúčový mechanizmus v boji proti korupcii v globálnom obchodnom prostredí. Jej primárnym cieľom je podporovať členské štáty pri prijímaní a implementovaní účinných právnych a politických opatrení, ktoré majú za cieľ eliminovať praktiky podplácania verejných činiteľov v medzinárodných transakciách. Skupina sa zameriava na posilnenie právnych rámcov, monitorovanie ich dodržiavania a podporu medzinárodnej spolupráce v oblasti boja proti korupcii. V rámci svojej činnosti vypracováva analýzy a vydáva odporúčania na zlepšenie preventívnych mechanizmov a efektívnejšie trestanie podplácania. Týmto spôsobom zohráva významnú úlohu v znižovaní korupčných praktík a v podpore transparentnosti v medzinárodnom obchode.

Pracovná skupina zverejňuje monitorovacie správy o pokroku každej krajiny resp. zmluvných strán dohovoru pri implementácii a presadzovaní dohovoru. Tieto správy odrážajú zistenia z návštevy na mieste (ďalej len „on-site visit“), návštev priamo v hodnotenej krajine a názory zainteresovaných strán, ako je občianska spoločnosť, súkromný sektor a akademická obec. Každá správa obsahuje prispôsobené odporúčania na zabezpečenie a posilnenie súladu krajiny s dohovorom a identifikuje problémy, ktoré si vyžadujú neustále monitorovanie.

Vedenie pracovnej skupiny má na starosti predsedníctvo na čele s predsedom skupiny, ktorí sú zodpovední za vedenie zasadnutí a koordináciu činností skupiny. Predsedníctvo je zvyčajne rotujúce. Súčasnou predsedníčkou pracovnej skupiny pre úplatkárstvo je Kathleen Roussel (Kanada).

Skupinu tvorí i Sekretariát, ktorý poskytuje administratívnu podporu, organizuje stretnutia a pripravené dokumenty pre členov skupiny. Zloženie pracovnej skupiny resp. WGB sa skladá z odborníkov a zástupcov členských a nepridružených krajín, ktorí sa zúčastňujú na sledovaní implementácie Dohovoru o boji proti podplácaniu. Každý členský štát OECD je zastúpený odborníkmi z ministerstiev spravodlivosti, financií alebo iných relevantných štátnych orgánov. Títo odborníci sú zodpovední za implementáciu a monitorovanie boja proti podplácaniu v rámci svojich krajín. Zástupcovia nepridružených krajín, okrem členských krajín OECD sú v skupine aj krajiny, ktoré nie sú členmi OECD, ale pristúpili k Dohovoru o boji proti podplácaniu a zaväzujú sa k implementácii jeho princípov (napr. Brazília, Argentína, Kolumbia, Južná Kórea, Rusko a ďalšie). Pracovnú skupinu tvoria aj nezávislí odborníci a poradcovia.

Pracovná skupina sa stretáva pravidelne, aby vyhodnotila pokrok v boji proti podplácaniu, sledovala implementáciu národných zákonov a predkladala odporúčania na zlepšenie. Zároveň vydáva výročné správy o vykonávaní dohovoru a o stave boja proti podplácaniu vo všetkých zúčastnených krajinách. Pracovná skupina pozostáva zo zástupcov 46 zmluvných strán Dohovoru o boji proti podplácaniu. Patrí sem všetkých 38 krajín OECD, ako aj Argentína, Brazília, Bulharsko, Chorvátsko, Peru, Rumunsko, Ruská federácia atď. Členstvo v OECD si vyžaduje pristúpenie k Dohovoru o boji proti podplácaniu. Krajiny, ktoré chcú dohovor prijať, sa však nemusia stať členmi OECD. Nečlenské krajiny, ktoré majú v úmysle pristúpiť k dohovoru, môžu byť prijaté do pracovnej skupiny so statusom „účastníka“. Tento štatút umožňuje krajinám sledovať body programu pracovnej skupiny a rozvíjať svoje chápanie noriem dohovoru a požiadaviek na monitorovanie ešte pred formálnym prístupovým procesom. Nečlenské krajiny, ktoré chcú posilniť svoje chápanie dohovoru, majú tiež možnosť získať štatút “pozvaného“ a zúčastniť sa Globálneho dialógu a globálnej siete presadzovania práva proti nadnárodnému úplatkárstvu v rámci pracovnej skupiny.

Povinnosti Sekretariátu

Sekretariát zohráva kľúčovú rolu v organizácii a podpore aktivít pracovnej skupiny. Jeho úlohy sú široké a pokrývajú administratívnu, technickú a analytickú podporu pre celý proces hodnotenia a implementácie antikorupčných opatrení. Sekretariát zabezpečuje koordináciu procesu hodnotenia, ktoré zahŕňa organizovanie a spracovávanie správ o pokroku krajín v oblasti boja proti podplácaniu a korupcii. Na základe informácií získaných počas hodnotení a stretnutí s hodnotenými krajinami, Sekretariát pripravuje hodnotiace správy. Tieto správy sa následne zverejňujú a slúžia ako základ pre diskusiu a výmenu skúseností medzi členskými krajinami. Sekretariát poskytuje technickú a odbornú podporu hodnoteným krajinám. Po hodnotení krajín Sekretariát monitoruje, ako krajiny implementujú odporúčania a zabezpečuje, aby krajiny podávali pravidelné správy o pokroku pri implementácii týchto odporúčaní.

Okrem uvedeného Sekretariát zostavuje kalendár hodnotení, pričom zohľadní kalendár iných organizácií zapojených do súvisiacich monitorovacích prác. Sekretariát vymenováva tím, ktorý sa bude podieľať na hodnotení konkrétnej fázy. Sekretariát sa podieľa aj na príprave on-site visit, a to tak, že po konzultácii s hlavnými hodnotiteľmi a hodnotenou krajinou pripraví jej program. Sekretariát tiež organizuje prípravné stretnutia pre hlavných hodnotiteľov, aby zvážil ich názory na to, či boli odporúčania konkrétnej krajiny vykonané, čiastočne vykonané alebo neboli vykonané, a aby tieto názory oznámil hodnotenej krajine. Po tom, ako pracovná skupina posúdi dvojročnú písomnú správu o následných opatreniach a prijme záverečné zhrnutie a závery, je Sekretariát zodpovedný za uverejnenie týchto dokumentov na webovej stránke OECD.

Povinnosti hlavných hodnotiteľov

Jednou zo zúčastnených strán sú hlavní hodnotitelia, ktorí v rámci hodnotenia majú viacero úloh, pričom jedna z nich spočíva i v hodnotení dvoch ďalších krajín. Hodnotitelia musia byť nestranní a objektívni. Hlavní hodnotitelia sa zúčastňujú na zasadnutiach pracovnej skupiny, preskúmajú obsah písomných správ a poskytnú svoje stanoviská Sekretariátu na účely prípravy predbežného zhrnutia a záverov, ktoré hlavní hodnotitelia preskúmajú pred ich rozoslaním pracovnej skupine. Vedúci hodnotitelia vznášajú vecné alebo politické otázky, ktoré je potrebné riešiť, za účelom iniciácie diskusie o týchto správach. Mali by byť tiež pripravení predložiť skupine názory na to, či by sa na hodnotenú krajinu mali vzťahovať ďalšie opatrenia alebo správy.

Povinnosti hodnotenej krajiny

Hodnotené krajiny musia poskytnúť spoluprácu, požadované informácie, dokumenty a odpovede na otázky týkajúce sa hodnotenia konkrétnej fázy. To zahŕňa aj zasielanie správ, ktoré opisujú kroky podniknuté v boji proti podplácaniu a zlepšenie legislatívneho a administratívneho

rámca. K povinnostiam hodnotenej krajiny patrí určenie osoby, ktorá predstavuje kontaktný bod, zodpovedný za komunikáciu so Sekretariátom a hlavnými hodnotiteľmi, koordináciu odpovedí hodnotenej krajiny na dotazník a doplňujúce otázky, koordináciu prípravy na on-site visit a všetkých záležitostí, ktoré z nej vyplývajú. V prípade potreby alebo na žiadosť vedúcich hodnotiteľov alebo Sekretariátu musí hodnotená krajina poskytnúť aj podporné materiály, ako sú zákony, predpisy a súdne rozhodnutia. Od hodnotenej krajiny sa očakáva, že urobí všetko pre to, aby implementovala odporúčania uvedené v hodnotiacej správe pracovnej skupiny. Hodnotená krajina musí pracovnej skupine predložiť dvojročnú písomnú správu o následných opatreniach a v prípade potreby ďalšie dodatočné správy o pokroku dosiahnutom pri vykonávaní odporúčaní skupiny a o otázkach, ktoré je potrebné riešiť.

Povinnosti ostatných členov

Členovia pracovnej skupiny môžu predkladať otázky a pripomienky v ktorejkoľvek fáze procesu hodnotenia. Šesť týždňov pred zaslaním doplňujúceho dotazníka je pracovná skupina požiadaná o predloženie výziev, úspechov alebo otázok týkajúcich zahraničného úplatkárstva v hodnotenej krajine, ako aj svojich názorov na skúsenosti s medzinárodnou spoluprácou s hodnotenou krajinou na účely on-site visit.

Monitorovací proces

Každý proces monitorovania sa začína hodnotením fázy 1 a pokračuje v postupných fázach v priebehu niekoľkých rokov. Najnovším hodnotením je 4. fáza. Ak zmluvná strana primerane neplní svoje záväzky podľa dohovoru, pracovná skupina môže zvážiť niekoľko opatrení, ako je vydanie tlačovej správy alebo zaslanie technických misií alebo misií na vysokej úrovni hodnotenej zmluvnej strane.

Prvé tri fázy hodnotenia

Prvá fáza hodnotenia v rámci pracovnej skupiny OECD sa zameriava na preskúmanie implementácie právnych rámcov a záväzkov členských štátov v oblasti boja proti korupcii a podplácaniu. Tento proces je dôležitou súčasťou širšieho úsilia OECD na podporu transparentnosti, spravodlivosti a efektívnosti v prevencii korupcie na medzinárodnej úrovni. Hlavným cieľom prvej fázy je posúdiť právne predpisy krajiny týkajúce sa boja s korupciou v rámci verejných aj súkromných transakcií, s ohľadom na implementáciu týchto predpisov na národnej aj medzinárodnej úrovni. V rámci tejto fázy sa hodnotí, ako členské krajiny OECD dodržiavajú stanovené protikorupčné zásady a či existujú adekvátne mechanizmy na ich vykonávanie. Súčasťou tohto procesu je aj analýza konkrétnych prípadov podplácania a korupcie, ktoré sa vyskytli v týchto krajinách, a vyhodnotenie efektívnosti nástrojov na ich prevenciu a postihovanie. Pracovná skupina zhromažďuje údaje z rôznych relevantných zdrojov, vrátane vládnych orgánov, organizácií a odborníkov, s cieľom pochopiť reálnu účinnosť politických a legislatívnych opatrení v boji proti korupcii. Na základe týchto zistení skupina následne formuluje odporúčania, ktoré sa zameriavajú na zlepšenie právnych a vykonávacích mechanizmov. Prvá fáza hodnotenia je nevyhnutná pre získanie prehľadu o stave boja proti korupcii v jednotlivých členských štátoch, pričom poskytuje podklady pre ďalšie analýzy a rozhodnutia v rámci ďalších krokov hodnotiaceho procesu. Tieto odporúčania a zistenia vytvárajú základ pre implementáciu potrebných zmien v právnych rámcoch a praxi jednotlivých krajín.

Druhá fáza sa venuje hodnoteniu efektivity protikorupčných opatrení členských štátov a predstavuje kľúčový krok v procese monitorovania dodržiavania záväzkov týkajúcich sa boja proti korupcii a podplácaniu. Po úvodnej fáze, ktorá sa sústredila na analýzu právneho rámca a existujúcich mechanizmov v krajine, druhá fáza poskytuje podrobnejšiu a komplexnejšiu analýzu reálnej implementácie týchto opatrení v praxi. Cieľom tejto fázy je zhodnotiť, do akej miery členské štáty OECD efektívne vykonávajú svoje záväzky v boji proti korupcii a podplácaniu, a to

nielen na úrovni legislatívy, ale aj na úrovni jej aplikácie v konkrétnych prípadoch. V rámci druhej fázy hodnotenia sa detailne skúmajú mechanizmy a procesy, ktoré členské krajiny využívajú na vyšetrovanie a postihovanie prípadov podplácania a korupcie. Táto analýza sa zameriava na rýchlosť, efektívnosť a transparentnosť reakcií vyšetrovacích orgánov na podozrenia z korupcie, ako aj na zabezpečenie spravodlivých a transparentných súdnych procesov v týchto prípadoch. Dôležitým aspektom hodnotenia je aj preskúmanie konkrétnych prípadov a ich riešenia, aby sa posúdila reálna účinnosť právnych nástrojov a mechanizmov v praxi. Ďalším významným bodom hodnotenia je analýza preventívnych opatrení, ktoré členské krajiny implementovali na predchádzanie korupcii. Tento aspekt sa zameriava na politiku verejného obstarávania, transparentnosť finančných tokov, reguláciu lobizmu, ako aj na ochranu oznamovateľov a podporu etických štandardov v súkromnom a verejnom sektore. Predmetné preventívne opatrenia majú za cieľ nielen odhaliť korupciu, ale aj zabrániť jej vzniku a rozvoju. V tejto fáze sa tiež hodnotí efektívnosť sankcií a postihov, ktoré krajiny uplatňujú v prípadoch porušenia protikorupčných pravidiel. Zohľadňuje sa, do akej miery tieto sankcie slúžia ako odstrašujúci faktor a ako efektívne prispievajú k prevencii budúcich nelegálnych praktík. OECD hodnotí aj implementáciu medzinárodných dohovorov, ktoré sa týkajú cezhraničných prípadov podplácania, a spoluprácu medzi členskými štátmi pri vyšetrovaní a riešení týchto prípadov. Na základe výsledkov tejto podrobnej analýzy pracovná skupina OECD vytvára hodnotiacu správu, ktorá zahŕňa konkrétne odporúčania na zlepšenie implementácie protikorupčných opatrení v členských krajinách. Tieto odporúčania sa zameriavajú na zefektívnenie právnych a inštitucionálnych mechanizmov v boji proti korupcii a poskytujú členským štátom návod na zlepšenie ich politík a praxe. Druhá fáza hodnotenia teda poskytuje detailný pohľad na reálnu aplikáciu protikorupčných opatrení v členských štátoch a predstavuje zásadný nástroj na identifikáciu oblastí, kde je potrebné vykonať zmeny alebo zlepšenia. Tento proces je veľmi dôležitý pre neustále zlepšovanie transparentnosti, zodpovednosti a integrity v rámci členských krajín OECD a zabezpečenie účinného boja proti korupcii na medzinárodnej úrovni.

Tretia fáza hodnotenia pracovnej skupiny OECD sa sústreďuje na posúdenie dlhodobých opatrení proti korupcii a monitorovanie pokroku, ktorý krajiny dosiahli na základe odporúčaní z predchádzajúcich fáz. Tento proces zahŕňa hodnotenie implementácie legislatívnych zmien, vyšetrovacích mechanizmov a prevencie korupcie. OECD skúma, do akej miery krajiny dodržiavajú tieto zlepšenia a aký dopad mali na efektívnosť boja proti korupcii, vrátane zvýšenia počtu úspešných vyšetrovaní a odsúdení. Tretia fáza sa tiež zameriava na to, či tieto opatrenia poskytujú trvalú ochranu proti korupcii a či krajiny pokračujú v investovaní do zlepšovania svojich kapacít, ako sú školenia pre vyšetrovateľov a podpora nezávislosti súdov. Ďalej sa hodnotí medzinárodná spolupráca pri riešení cezhraničných prípadov korupcie. Na záver fázy OECD pripraví komplexnú správu, ktorá zhrnie pokrok a poskytne odporúčania na ďalšie zlepšenia v boji proti korupcii v členských štátoch.

Štvrtá fáza hodnotenia

Ako bolo vyššie uvedené najnovším hodnotením v rámci predmetnej pracovnej skupiny je hodnotenie 4. fázy. K tejto fáze bola v roku 2015 zriadená pracovná skupina, ktorá so zasadaním začala v roku 2016. Účelom 4. fázy je udržiavanie aktuálneho prehľadu, o tom či a akým spôsobom krajiny, ktorých sa monitorovanie týka dodržiavajú Dohovor o boji proti podplácaniu.

Priebeh štvrtej fázy

Cyklus 4. fázy sa začal v roku 2016 s predpokladom trvania 5 až 7 rokov. Dĺžka uvedenej fázy je ovplyvnená praktickými a rozpočtovými aspektmi a z toho dôvodu je fáza stále aktuálna. Základom 4. fázy sú hodnotenia, ktoré sú získavané na základe odpovedí hodnotenej krajiny z dotazníku. Následne je hodnotená krajina navštívená na základe čoho sa vypracuje predbežná správa o výkonnosti hodnotiacej krajiny. Po uvedených úkonoch dochádza k hodnoteniu pracovnou skupinou a výsledkom je uverejnenie hodnotiacej správy a tlačovej správy.

Každá krajina je hodnotená na základe vopred stanoveného harmonogramu pracovnou skupinou. Hodnotená krajina aktívne participuje na určení dátumu návštevy. Sekretariát vytvára kalendár hodnotení berúc do úvahy harmonogramy iných organizácií, napríklad GRECO (Skupina štátov proti korupcii). Ďalšou úlohou Sekretariátu je aj konzultácia s hodnotenou krajinou a hlavnými hodnotiteľmi, pričom stanovuje detailný harmonogram hodnotenia. Hodnotenie prebieha v angličtine a francúzštine. Jazyk, ktorým sa vykonáva hodnotenie je vopred dohodnutý medzi Sekretariátom a hodnotenou krajinou. Ďalším aspektom sú dotazníky. Pracovná skupina sa dohodla na štandardnom dotazníku pre 4. fázu, ktorý bude zaslaný každej hodnotenej krajine. Následne sú na podklade odpovedí zaslané doplňujúce otázky špecifické pre danú krajinu sú zasielané Sekretariátu spolu s podpornými materiálmi. Hodnotiaci tím štvrtej fázy preskúma odpovede na dotazníky a môže požiadať hodnotenú krajinu o dodatočné informácie. Následným bodom je on-site visit, ktorá trvá zvyčajne dva až štyri dni. O trvaní návštevy rozhodne hodnotiaci tím po konzultácii s hodnotenou krajinou. Diskusie v rámci on-site visit sú dôverné, zamerané na zlepšenie stíhania korupcie. Hodnotiace tímy pozostávajú z delegácií dvoch krajín, ideálne s podobným právnym systémom. Tím tvoria experti z vedúcich krajín a Sekretariát. Experti sa zúčastňujú celého procesu. Tím má relevantné odborné znalosti, aspoň jeden expert je z radov orgánov presadzovania práva. Je nutné aby experti ovládali jazyk hodnotenia. Hodnotiaci tím získava názory vládnych aj mimovládnych agentúr. Na konci návštevy sa koná stretnutie na vyjasnenie otázok. Hodnotiaci tím môže oznámiť predbežné názory. Čo sa týka financovania návštev, tak krajina pôvodu hodnotiteľov hradí náklady svojich expertov. Hodnotená krajina hradí náklady na dotazníky a organizáciu návštevy. Sekretariát hradí náklady svojich členov. Pri zrušení návštevy hradí náklady ten kto sa nezúčastnil.

Predbežná správa o výkonnosti krajiny

Na základe informácií získaných z dotazníkov a z on-site visit, ako aj z prieskumu vykonaného Sekretariátom a hlavnými hodnotiteľmi, Sekretariát vypracuje predbežnú správu, ktorá bude obsahovať predbežné názory hlavných hodnotiteľov a návrh odporúčaní a otázok na následné opatrenia. Hodnotiace správy 4. fázy by mali byť stručné a kratšie ako predchádzajúce. Mali by obsahovať zhrnutie, identifikáciu problémov, komentáre hlavných hodnotiteľov a odporúčania.

Hodnotenie v pracovnej skupine

Hodnotenie v pracovnej skupine prebieha takým spôsobom, že Sekretariát rozošle návrh správy a dotazníky pracovnej skupine tri týždne pred zasadnutím. Ak hodnotená krajina pošle pripomienky v lehote, Sekretariát ich zašle skupine. Pracovná skupina prerokuje správu na plenárnom zasadnutí, pričom hodnotenie má odrážať pochopenie prístupu krajiny. Skupina prijíma správu konsenzom, pričom krajina má právo na zohľadnenie jej názorov. Rokovania sú dôverné. Prvé čítanie správy zahŕňa preskúmanie a diskusiu. Po prvom čítaní nasledujú zasadnutia s prestávkami na revíziu. Sekretariát rozošle revidovanú správu v druhom čítaní. V druhom čítaní sa prehodnotí návrh tlačovej správy a zhrnutie, pričom sa vyriešia zostávajúce nezhody. Vedúci hodnotitelia, hodnotená krajina a Sekretariát sa stretnú po druhom čítaní, aby sa uistili, že dokumentácia odráža prijaté rozhodnutia. V treťom čítaní pracovná skupina prijme hodnotiacu správu a tlačovú správu. Hodnotiaca správa sa uverejní na webovej stránke OECD a hodnotená krajina preloží zhrnutie, tlačovú správu a odporúčania do národného jazyka. Krajina by mala vynaložiť maximálne úsilie na zverejnenie a šírenie správy.

Následné správy k hodnoteniu vo fáze 4

Pracovná skupina sa dohodla, že od hodnotených krajín by sa nemali vyžadovať žiadne ďalšie ústne a písomné následné správy v období medzi prijatím ich hodnotenia vo fáze 4 a dvojročnou písomnou následnou správou. Do 12 mesiacov od prijatia hodnotiacej správy

Sekretariát s kópiou predsedu a hlavných hodnotiteľov kontaktuje hodnotenú krajinu, aby jej pripomenul, že by mala pokročiť v implementácii odporúčaní 4. fázy. Do 24 mesiacov od prijatia hodnotiacej správy predloží hodnotená krajina pracovnej skupine písomnú správu, v ktorej vysvetlí kroky, ktoré podnikla v súvislosti s odporúčaniami 4. fázy a následnými otázkami.

Hodnotená krajina môže byť požiadaná, aby podala dodatočnú ústnu alebo písomnú správu o kľúčových odporúčaniach v čase, o ktorom rozhodne pracovná skupina po prijatí hodnotiacej správy alebo počas posudzovania akejkoľvek následnej správy. Ďalšie kroky sa môžu zvážiť podľa hodnotenia fázy 4bis. Ak hodnotená krajina nepodnikla žiadne kroky na realizáciu odporúčania, ktoré si vyžaduje prijatie opatrení (alebo ich častí), mala by podať vysvetlenie dôvodov neprijatia opatrení. Okrem toho by príslušná hodnotená krajina mala poskytnúť informácie o všetkých zamýšľaných alebo plánovaných opatreniach a o ich časovom pláne. Sekretariát a hlavní kontrolóri preskúmajú písomnú správu o následných opatreniach a v prípade potreby si môžu od hodnotenej krajiny vyžiadať dodatočné informácie, najmä ak tieto informácie môžu ovplyvniť určenie, či bolo odporúčanie vykonané, čiastočne alebo nevykonané. Hlavní hodnotitelia a Sekretariát pripravia dokument, v ktorom hodnotiaci tím predloží predbežné zhrnutie a závery o pokroku hodnotenej krajiny. Tento dokument bude odrážať predbežné názory hlavných hodnotiteľov na implementáciu odporúčaní hodnotenou krajinou a na to, či sa hlavní hodnotitelia domnievajú, že sú potrebné ďalšie následné opatrenia, ktoré sú uvedené nižšie. Za predpokladu, že písomná následná správa a ďalšie materiály budú doručené v dostatočnom časovom predstihu, návrh zhrnutia a záverov hlavných hodnotiteľov bude pracovnej skupine rozposlaný najmenej dva týždne pred začiatkom plenárneho zasadnutia.

Nevykonanie hlavných odporúčaní

V prípade, že krajina neprijala opatrenia na účinné vykonávanie odporúčaní uvedených v hodnotiacej správe zo 4. fázy, ktoré si vyžadujú konkrétne opatrenia a ktoré predstavujú základné záležitosti podľa dohovoru, bude musieť v stanovenom časovom rámci predložiť dodatočné správy o pokroku pri vykonávaní týchto odporúčaní. Každú požiadavku na predloženie dodatočných správ bude musieť odsúhlasiť pracovná skupina na základe návrhu predsedu alebo hlavných hodnotiteľov po konzultáciách s vykazujúcou krajinou. V prípade nedodržiavania odporúčaní pracovnej skupiny, ktoré sa rovná nedostatočnému vykonávaniu dohovoru, a to aj po poskytnutí dodatočných následných správ, by pracovná skupina mala zvážiť možnosť vykonania hodnotenia vo fáze 4bis alebo podniknúť iné potrebné dodatočné kroky.

Hodnotenie fázy 4bis

V prípade nedostatočnej implementácie dohovoru alebo ak účasť na štvrtej fáze on-site visit bráni hlavným hodnotiteľom posúdiť, či krajina primerane implementovala dohovor, pracovná skupina zváži vykonanie štvrtej fázy hodnotenia. V prípade pretrvávajúceho nedostatočného vykonávania dohovoru môže pracovná skupina zvážiť ďalšie kroky. Hodnotenie fázy 4bis by sa malo vykonať rovnakým postupom ako hodnotenie fázy 4. Správy z fázy 4bis by sa zameriavali na závažnejšie nedostatky zistené v rámci hodnotenia fázy 4 a mali by byť dostupné na webovej stránke OECD. Pracovná skupina zváži možnosť vykonať druhej on-site visit v krajine, ktorej vykonávanie dohovoru sa v praxi ukázalo ako nedostatočné. V ideálnom prípade by ju mali viesť tí istí hodnotitelia ako pôvodné hodnotenie vo fáze 4, ale v určitých prípadoch by mohlo byť potrebné prizvať nových hodnotiteľov.

Následky neplnenia odporúčaní vyplývajúcich z hodnotenia

V prípadoch, keď sa po hodnotení fázy 4, hodnotení fázy 4bis alebo akomkoľvek následnom opatrení po hodnotení fázy 4 alebo 4bis naďalej nedostatočne vykonáva dohovor, môže pracovná skupina zvážiť akékoľvek vhodné opatrenia vymedzené nižšie.

- Urýchlené a pravidelné podávanie správ o svojom pokroku pri vykonávaní dohovoru alebo súvisiacich právnych nástrojov.
- Vytvorenie monitorovacej podskupiny.
- List predsedu - Predseda pracovnej skupiny by mohol poslať list príslušnému ministrovi (ministrom), aby upozornil na obavy pracovnej skupiny z nedostatočného vykonávania dohovoru alebo súvisiacich právnych nástrojov.
- Diplomatická angažovanosť - pracovná skupina by mohla vyzvať krajinu, aby zabezpečila účasť svojho veľvyslanca alebo iného diplomatického zástupcu na nadchádzajúcom plenárnom zasadnutí.
- Akčný plán - pracovná by mohla vyzvať krajinu, aby vypracovala návrh plánu navrhovaných opatrení na riešenie konkrétnych nedostatkov pri vykonávaní dohovoru alebo súvisiacich právnych nástrojov.
- Technická misia - do hodnotenej krajiny by sa mohla zorganizovať technická misia s cieľom prediskutovať obavy pracovnej skupiny, ako aj možné riešenia na uľahčenie vykonávania dohovoru alebo súvisiacich právnych nástrojov hodnotenou krajinou.
- Misia na vysokej úrovni - do hodnotenej krajiny by sa mohla zorganizovať misia na vysokej úrovni (zvyčajne zložená z predsedu pracovnej skupiny, vedúceho protikorupčného oddelenia a niekoľkých vedúcich delegácií členov pracovnej skupiny), s cieľom vyjadriť obavy pracovnej skupiny. Misia by sa stretla s ministrami a vyššími úradníkmi.
- Verejné vyhlásenie – pracovnej skupiny by mohla vydať oficiálne verejné vyhlásenie, v ktorom by vyjadrila znepokojenie nad nedostatočným dodržiavaním dohovoru alebo súvisiacich právnych nástrojov hodnotenou krajinou a požiadala o ich urýchlené vykonávanie.
- Upozornenie due diligence – pracovná skupina by mohla vydať verejné vyhlásenie, v ktorom by upozornila, že nedostatočné vykonávanie dohovoru alebo súvisiacich právnych nástrojov hodnotenej krajiny. Pred uplatnením tohto opatrenia by hodnotená krajina mala najprv dostať dôverné upozornenie počas plenárneho zasadnutia pracovnej skupiny.
- Určenie odporúčania s vysokou prioritou - pracovná by mohla označiť akékoľvek významné alebo dlhodobo nevykonávané odporúčanie adresované hodnotenej krajine ako odporúčanie s vysokou prioritou.
- Pozastavenie začiatku ďalšej fázy monitorovania – pracovná skupina by mohla verejne pozastaviť postup krajiny do ďalšej fázy monitorovania, ak by to bolo odôvodnené tým, že hodnotená krajina neustále alebo opakovane nedostatočne vykonáva dohovor alebo súvisiace právne nástroje.

Slovenská republika a v procese jednotlivých fáz hodnotení

Slovenská republika bola pracovnou skupinou hodnotená vo všetkých troch doteraz uskutočnených fázach vzájomných hodnotení a čoskoro bude predmetnom hodnotenia vo 4. fáze. Slovenská republika bola prvýkrát hodnotená v rámci 1. fázy na plenárnom zasadnutí pracovnej skupiny v čase 29. februára až 3. marca 2000. Vzhľadom k cieľu 1. fázy hodnotenia bola Slovenská republika hodnotená z hľadiska úrovne implementácie právnych nástrojov dohovoru do slovenského právneho poriadku a vyhodnotenia ich praktického uplatňovania. V 1. fáze bolo hodnotené i uplatňovanie Revidovaného odporúčania o boji proti podplácaniu v medzinárodných obchodných transakciách z roku 1997. V rámci 1. fázy boli hodnotenia zo strany OECD identifikované odporúčania legislatívneho aj nelegislatívneho charakteru. Tieto odporúčania boli premietnuté do hodnotiacej správy za Slovenskú republiku.

K identifikovaným odporúčaniam patrilo zavedenie trestnoprávneho postihu právnických osôb, uzákoniť trestný postih podplácania zahraničného verejného činiteľa v prípade,

keď je úplatok prijatý, žiadaný, alebo sľúbený v prospech tretej osoby, predĺžiť premlčacie lehoty v prípadoch trestných činov podplácania a korupcie, upraviť inštitút tzv. účinnej ľútosti, aby bol zahraničný verejný činiteľ vyňatý z jeho pôsobnosti, odstrániť absenciu postihu prania špinavých peňazí pochádzajúcich z úplatkárstva a korupcie, zvýšiť trestné sadzby pri trestných činoch podplácania a korupcie, uzákoniť povinnosť audítorov oznamovať zistené prípady zneužitia finančných prostriedkov na korupciu alebo podplácanie, nahlasovať podozrivé finančné transakcie a zaviesť program osobitnej ochrany svedkov. Na podklade vyššie uvedených odporúčaní boli prijaté novely trestných kódexov, zákon o bankách, zákony upravujúce jednotlivé druhy daní a novely ďalších právnych predpisov. Slovenskej republike sa v predmetnej fáze hodnotenia aj napriek preukázanému úsiliu nepodarilo naplniť všetky odporúčania pracovnej skupiny.

Cieľom 2. fázy hodnotenia bolo posúdenie podmienok inštitucionálneho zabezpečenia Slovenskej republiky z hľadiska praktického uplatňovania dohovoru i súvisiaceho Revidovaného odporúčania o boji proti podplácaniu v medzinárodných obchodných transakciách z roku 1997. Hodnotenie Slovenskej republiky v rámci 2. fázy sa uskutočnilo na plenárnom zasadnutí pracovnej skupiny v dňoch 18. až 20. októbra 2005. Hodnoteniu predchádzalo vypracovanie dotazníka a on-site visit hodnotiaceho tímu. Výsledkom predmetného hodnotenia bola hodnotiaca správa vypracovaná Sekretariátom a hodnotiteľmi z 2 členských krajín. Pracovná skupina identifikovala viaceré nedostatky predovšetkým legislatívnej povahy. Za najvýznamnejší nedostatok, pretrvávajúci z 1. fázy hodnotenia bolo nesplnenie záväzku zavedenia trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb. V správe z hodnotenia Slovenskej republiky bolo poukázané aj na rad pozitívnych aspektov z hľadiska inštitucionálneho zabezpečenia boja proti podplácaniu zahraničných verejných činiteľov. Z hľadiska legislatívneho zabezpečenia boli prijaté významné právne normy, resp. úpravy platných právnych predpisov, ktorých konkretizácia smerovala k posilneniu schopnosti postihovať podplácanie zahraničných verejných činiteľov v zahranično-obchodných vzťahoch.

Slovenská republika po dvoch rokoch po hodnotení v pléne predložila písomnú správu o plnení odporúčaní vyplývajúcich z predmetnej fázy hodnotenia. Prerokovanie danej správy prebiehalo formou obhajoby zo strany slovenskej delegácie počas plenárneho zasadnutia pracovnej skupiny v dňoch 4. až 7. decembra 2007. Pracovná skupina na zasadnutí skonštatovala, že Slovenská republika aktívne pristupovala k plneniu odporúčaní z 2. fázy hodnotenia, mnohé z nich úspešne splnila, avšak poukázala i na odporúčania, ktoré splnené neboli, išlo o zavedenie zodpovednosti právnických osôb v rámci trestného práva, vylúčenie inštitútu účinnej ľútosti v prípadoch korupcie zahraničných verejných činiteľov, prijatie zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu. Medzi odporúčaniami z 2. fázy hodnotenia Slovenskej republiky bolo poukázané tiež i na zabezpečenie zvyšovania povedomia o dohovore a Revidovanom odporúčaní o boji proti podplácaniu v medzinárodných obchodných transakciách z roku 1997.

Slovenská republika bola v 3. fáze hodnotená z perspektívy súladu dohovoru a súvisiacich protikorupčných nástrojov OECD s národnou legislatívou a jej aplikačnou praxou. Hodnotenie v nadväznosti na metodiku OECD „Post-Phase2 essessment mechanism“ prebiehalo v období od septembra 2011 do júna 2012 a spočívalo vo viacerých etapách. V rámci prvej prípravnej etapy Slovenská republika odpovedala na dotazník, ktorý obsahoval otázky týkajúce sa legislatívneho a inštitucionálneho zabezpečenia boja s trestnými činmi korupcie vrátane korupcie zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách. Druhá etapa pozostávala z on-site visit zástupcov Sekretariátu OECD a hodnotiteľov z Turecka a Nórska. Predmetom hodnotenia bola aj oblasť daňovej politiky a auditu v nadväznosti na identifikáciu podozrenia z trestných činov korupcie. Následným krokom bolo doplnenie informácií a vypracovanie návrhu hodnotiacej správy. Slovenskej republike bola podľa pravidiel poskytnutá možnosť vyjadriť sa k hodnotiacej správe, navrhnúť zmeny a zaslať doplňujúce informácie, týkajúce sa navrhovaných zmien. Plenárne zasadnutie pracovnej skupiny, v rámci ktorého bola Slovenská republika hodnotená v 3. fáze hodnotenia, sa uskutočnilo v dňoch 12. až 15. júna 2012. V hodnotiacej správe bol zo strany pracovnej skupiny identifikovaný progres v oblasti posilnenia protikorupčného legislatívneho

rámca, inštitucionálneho zabezpečenia vyšetrovania a trestného stíhania korupcie, zvyšovanie transparentnosti zverejňovaním rozhodnutí súdov vrátane dohôd o vine a treste na internetových stránkach dostupných verejnosti a dobudovanie Špecializovaného trestného súdu. Ako najvýznamnejší nedostatok bola identifikovaná dlhodobá absencia efektívnej zodpovednosti právnických osôb v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky.

Pracovná skupina poukázala aj na ďalšie nedostatky, akými sú nedostatočné splnenie odporúčania o účinnej ľútosti z 2. fázy hodnotenia, navrhla posilniť schopnosť orgánov činných v trestnom konaní vyšetrovať a stíhať prípady korupcie zahraničných verejných činiteľov, zabezpečiť adekvátne školenie pre policajtov, prokurátorov i sudcov a prijať legislatívu na ochranu oznamovateľov korupčného správania. Ďalšie odporúčanie smerovalo k tomu, aby verejný činiteľ každej medzinárodnej organizácie, nielen tej, ktorá je vymedzená Trestným zákonom, bol trestne stíhaný za korupciu. Slovenskej republike bolo odporučené, aby podnikla opatrenia na zvýšenie povedomia o prevencii páchania korupcie zahraničných verejných činiteľov v zahranično-obchodných vzťahoch, a to v rámci súkromného aj verejného sektora, najmä medzi obchodnými spoločnosťami, ktoré vyvíjajú činnosť v zahraničí, ďalej v účtovníckych, audítorských a právnych profesiách, medzi klientmi Eximbanky Slovenskej republiky a medzi spoločnosťami a jednotlivcami, ktorí participujú na projektoch v rámci oficiálnej rozvojovej pomoci, vzhľadom k uvedenému bolo odporučené doplniť aj vládou schválený Strategický plán boja proti korupcii v Slovenskej republike o časť týkajúcu sa boja s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách.

V súvislosti s hodnotiacim mechanizmom jednotlivých krajín je na webovom sídle OECD zverejnený harmonogram hodnotení na obdobie rokov 2016-2026. V rámci predmetného kalendára je plánované prijatie správy k hodnoteniu Slovenskej republiky v 4. fáze na mesiac jún 2026. Hodnotiteľmi Slovenskej republiky budú Turecko a Japonsko. Vzhľadom k skutočnosti, že na plenárnom zasadnutí, ktoré sa uskutoční v mesiaci jún 2026 bude prijímaná správa, Slovenská republika musí do októbra, resp. novembra 2025 zaslať odpovede na dotazník, ktorý tvorí prílohu príručky k 4. fáze hodnotenia, ktorá je dostupná na webovom sídle OECD. Uvedený dotazník bude upravený pre potreby každej krajiny, a teda i pre potreby Slovenskej republiky. Uvedené úpravy, resp. doplnenia dotazníka budú spočívať najmä v doplnení otázok k nesplneným odporúčaniam z predchádzajúcich fáz hodnotení, otázok týkajúcich sa inštitucionálnych zmien či legislatívnych reforiem, ktorým sa Slovenská republika od posledného hodnotenia nevyhla. On-site visit sa uskutoční v mesiaci december 2025, najneskôr začiatkom januára 2026. Slovenská republika je v rámci 4. fázy hodnotiteľom Maďarska a v roku 2024 bude hodnotiteľom Argentíny.

Účelom 4. fázy je udržiavanie aktuálneho prehľadu, o tom či a akým spôsobom krajiny, ktorých sa monitorovanie týka dodržiavajú Dohovor o boji proti podplácaniu, pričom predmetnom hodnotenia bude miera efektivity zmien v mnohých oblastiach, ktorými Slovenská republika prešla od posledného hodnotenia v rámci 3. fázy hodnotenia. Medzi najvýznamnejšie zmeny s akcentom na hodnotenie patrí novelizácia trestných kódexov, zánik Úradu špeciálnej prokuratúry či reorganizačné zmeny v rámci Prezídia Policajného zboru.

V rámci 4. fázy hodnotenia Slovenská republika musí čeliť rôznym výzvam v oblasti legislatívy, vymáhania zákonov, transparentnosti a ochrany oznamovateľov. Implementácia a monitorovanie účinných opatrení proti korupcii bude vyžadovať zlepšenia v administratívnych a právnych oblastiach, ako aj v oblasti spolupráce s medzinárodnými organizáciami. Úspešné splnenie týchto výziev prispeje k posilneniu právneho štátu a transparentnosti na Slovensku a k lepšiemu plneniu záväzkov v rámci OECD.

Záver

Implementácia ustanovení Dohovoru o boji proti podplácaniu v podmienkach Slovenskej republiky predstavuje významný krok k posilneniu právneho rámca na ochranu pred korupciou v medzinárodnom obchodnom prostredí. Napriek pokroku v transpozícii týchto medzinárodných záväzkov do národnej legislatívy je potrebné naďalej systematicky monitorovať a vyhodnocovať

účinnosť prijatých opatrení, najmä v nadchádzajúcej 4. fáze hodnotenia, do ktorej Slovenská republika čoskoro vstúpi. Identifikácia nedostatkov a prekážok pri implementácii týchto predpisov, ako aj zlepšenie spolupráce medzi verejnými a súkromnými subjektmi, sú kľúčové pre zabezpečenie efektívneho boja proti podplácaniu a posilnenie dôvery v spravodlivé a transparentné obchodné praktiky. V konečnom dôsledku bude nevyhnutné pokračovať v adaptácii právneho a inštitucionálneho rámca Slovenskej republiky v súlade s medzinárodnými normami, aby sa zaručila jeho maximálna efektivita v prevencii a postihu korupčných praktík v medzinárodnom obchode.

Zoznam bibliografických odkazov

Dohovor o boji s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách: 1997: Dohovor o boji s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách prijatý negociačnou konferenciou 21. novembra 1997.

KANKOVÁ H. 2015. Medzinárodné iniciatívy a vnútroštátne nástroje postihovania korupcie zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách. In Policajná teória a prax. ISSN 1335-1370, 2015. roč. 23, č. 2, s. 106-117.

MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2025. Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD). In Ministerstvo financií Slovenskej republiky [online]. 2025. [cit. 2025-02-26]. Dostupné na internete: <https://www.mfsr.sk/sk/medzinarodne-vztahy/medzinarodne-institucie/medzinarodne-organizacie/organizacia-hospodarsku-spolupracu-rozvoj-oecd/organizacia-hospodarsku-spolupracu-rozvoj-oecd.html>.

OECD. 2012. Implementing the OECD Anti-Bribery Convention Phase 3 Report: Slovak Republic. In OECD [online]. 2012. [cit. 2025-03-02]. Dostupné na internete: <https://www.oecd.org/en/publications/implementing-the-oecd-anti-bribery-convention-phase-3-report-slovak-republic_2b741f80-en.html>.

OECD. 2024. OECD Anti-Bribery Convention and the Country Monitoring Process [online]. Paríž: OECD, 2024. 10 s. [cit. 2025-02-25]. Dostupné na internete: < https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/fighting-foreign-bribery/oecd-anti-bribery-convention-country-monitoring-process.pdf>.

OECD. 2025. Working Group on Bribery. In OECD [online]. 2025. [cit. 2025-02-25]. Dostupné na internete: <https://www.oecd.org/en/about/committees/working-group-on-bribery.html>.

OECD. 2006. Anti-Bribery Convention: Phase 2 Monitoring Information [online]. Paríž: OECD, 2006. 94 s. [cit. 2025-02-25]. Dostupné na internete: <https://www.oas.org/en/sla/dlc/mesicic/docs/31reunion_siner_ppt_ocde.pdf>.

OECD. 2009. Anti-Bribery Convention: Phase 3 Monitoring Information [online]. Paríž: OECD, 2009. 129 s. [cit. 2025-02-25]. Dostupné na internete: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/fighting-foreign-bribery/Phase-3-Information-Resources-Manual-ENG.pdf>.

OECD. 2023. OECD Anti-Bribery Convention: Phase 4 Monitoring Guide [online]. Paríž: OECD, 2023. 129 s. [cit. 2025-02-25]. Dostupné na internete: < https://www.oecd.org/en/publications/oecd-anti-bribery-convention-phase-4-monitoring-guide_f08baaa7-en.html#:~:text=Phase%204%20focuses%20closely%20on%20enforcement%20of%20the,and%20institutional%20or%20legislative%20changes%20since%20Phase%203.>.

ÚRAD VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2018. OECD. In Prevencia korupcie Úrad vlády Slovenskej republiky [online]. 2018. [cit. 2025-02-25]. Dostupné na internete: <https://www.bojprotikorupcii.gov.sk/oecd/>.

Kontaktné údaje
npor. Mgr. Michaela Nahálková
ÚBOK P PZ
Račianska 45
831 02 Bratislava
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
michaela.nahalkova@minv.sk ; michaela.nahalkova@akademiapz.sk

npor. Mgr. Natália Paulíčková
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
natalia.paulickova@minv.sk ; natalia.paulickova@akademiapz.sk

BUDÚCNOSŤ MEDZINÁRODNÉHO TRESTNÉHO SÚDU[1]

doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef MEDELSKÝ, PhD. [2]
Katedra verejnoprávnych vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Autor príspevku analyzuje problematiku Medzinárodného trestného súdu, ktorý je samostatnou medzinárodnou organizáciou a teda aj samostatným subjektom medzinárodného práva verejného. Príspevok analyzuje aktuálny stav tejto významnej inštitúcie definujúc základné atribúty formálneho fungovania, ako aj obsahovej stránky trestného konania pred touto inštitúciou. Za využitia viacerých poznávacích metód sú prezentované okruhy týkajúce sa budúcnosti Medzinárodného trestného súdu a jeho ďalšieho pôsobenia na medzinárodnej scéne. Záverom je poskytnutá sumarizácia a interpretácia skúmaných poznatkov.*

Kľúčové slová: *subjekt medzinárodného práva verejného, medzinárodná medzivládna organizácia, právny základ, aktuálny stav, úskalia, vízie, sumarizácia, interpretácia, analýza.*

Annotation: *The article's author analyzes the issue of the International Criminal Court, which is an independent international organization and, therefore, an independent subject of international public law. The article analyzes the current state of this important institution, defining the basic attributes of the formal functioning and the content of criminal proceedings before this institution. Using several cognitive methods, areas related to the future of the International Criminal Court and its further operation on the international scene are presented. In conclusion, a summary and interpretation of the researched knowledge is provided.*

Keywords: *subject of International public law, international intergovernmental organization, legal basis, current status, pitfalls, visions, summary, interpretation, analysis.*

Úvod

Medzinárodný trestný súd je jedinečnou inštitúciou, ktorá pôsobí v oblasti trestného práva na medzinárodnej úrovni. „Medzinárodný trestný súd bol založený 1. júla 2002, ako výsledok päťdesiat ročnej snahy medzinárodného spoločenstva o založenie medzinárodnej súdnej inštitúcie trestnoprávneho charakteru. Bol to pád bipolárneho sveta, ktorý umožnil jednotlivým štátom na Rímskej konferencii v roku 1998 zhodnúť sa na schválení medzinárodnej zmluvy v podobe Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu.“[3] Jeho existencia je opodstatnená. Z tohto dôvodu je potrebné poukázať na oblasti modernizácie v rôznych oblastiach. Právnym základom tejto medzinárodnej inštitúcie je medzinárodná zmluva – Rímsky štatút, ktorou sa zakladá samostatné medzinárodné spoločenstvo v podobe medzinárodnej medzivládnej organizácie. Medzinárodný trestný súd má v rámci svojej jurisdikcie mnohé špecifiká, ktoré ho oprávňujú konať v tých najzávažnejších oblastiach trestnej činnosti, a to bez ohľadu na významné štátne osoby, ktoré požívajú výsady a imunity. Jeho unikátnosť je potrebné zachovať a zároveň je nevyhnutné zabezpečiť jeho modernizáciu tak v právnej oblasti, ako aj v oblastiach technicko-právneho charakteru.

Medzinárodný trestný súd v aktuálnych súvislostiach

Medzinárodný trestný súd[4] je významnou súdnou inštitúciou, ktorej poslaním je dohliadať na medzinárodnoprávne porušovanie trestného práva. Je nevyhnutné zdôrazniť, že Medzinárodný trestný súd je samostatnou medzinárodnou medzivládnou organizáciou. Vršanský definuje

[1] Tento príspevok vznikol v rámci projektu FULL-PROOF No. 101160524, Ensuring the due course of criminal proceedings via strengthened respect for the procedural rights of the suspect and the accused - JUST-2023-JACC-EJUSTICE.

[2] Autor je spoluriešiteľom projektu FULL-PROOF.

[3] KORDÍK, M. BLAŽEK, R., MAREČEK, L., HANGAČOVÁ, N. et al. 2021. *International Criminal Law*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2021. s. 191.

[4] Pozri bližšie: ICC. 2025. Dostupné na: http://www.icc-cpi.int

medzinárodnú medzivládnu organizáciu ako trvalé združenie zvrchovaných štátov, ktoré boli založené na základe medzinárodnej zmluvy za účelom dosiahnutia cieľov zadefinovaných v zakladajúcom akte, ktoré sa snaží dosiahnuť prostredníctvom vlastných orgánov konajúcich v mene organizácie.[5] Medzinárodný trestný súd bol zriadený Rímskym štatútom v roku 1998. Štatút bol prijatý 17. júla 1998. Samotný Štatút sa skladá z 128 článkov, ktoré sú rozdelené do 13 častí. Slovenská republika podpísala štatút 23 decembra 1998. Zo strany Slovenskej republiky bol Štatút ratifikovaný prezidentom Slovenskej republiky 8. apríla 2002. Štatút nadobudol definitívnu platnosť pre všetky zmluvné strany dňa 1. júla 2002. Medzinárodný trestný súd je zriadený ako stála inštitúcia so súdnou právomocou nad osobami stíhanými za najzávažnejšie zločiny podľa medzinárodného práva. Trestný súd je nezávislou medzinárodnou organizáciou a nie je súčasťou systému OSN.

Základným cieľom Medzinárodného trestného súdu je bojovať proti beztrestnosti na medzinárodnej úrovni a zároveň vyvodzovať zodpovednosti voči fyzickým osobám, ktoré sú zodpovedné za zločiny (bližšie vymedzené v Rímskom štatúte). Súd je prvým stálym medzinárodným trestným súdom na svete.[6]

Právomoc Medzinárodného trestného súdu je zameraná na najvýznamnejšie trestné činy týkajúce sa medzinárodného spoločenstva ako celku. V súlade so Štatútom je právomoc Súdu zameraná na tieto trestné činy:

a) trestné činy genocídy (článok 6 Rímskeho štatútu),
b) zločiny proti ľudskosti (článok 7 Rímskeho štatútu),
c) vojnové zločiny (článok 8 Rímskeho štatútu),
d) trestné činy agresie (článok 5 ods. 2 Rímskeho štatútu).

Jednotlivé trestné činy a zločiny sú bližšie vymedzené v Rímskom štatúte. Jurisdikcia súdu sa vzťahuje na tieto trestné činy, ktoré boli spáchané po nadobudnutí platnosti Rímskeho štatútu. Zmluvné štáty svojím pristúpením k Rímskemu štatút akceptujú jurisdikciu súdu.

Samotné konanie v zmysle Rímskeho štatútu môže byť zahájené na základe podnetu akéhokoľvek štátu, podnetu zmluvnej strany Rímskeho štatútu. Zároveň na základe návrhu sudcov konajúcich v absolútnej väčšine a napokon na základe podnetu od prokurátora. Špecifickým prípadom je právomoc Bezpečnostnej rady Organizácie spojených národov, ktorá je v zmysle kapitoly VII Charty Organizácie spojených národov oprávnená predložiť prokurátorovi situáciu, v ktorej sa zdá, že došlo k spáchaniu jedného trestného činu alebo viacerých takých trestných činov.[7]

K základným orgánom Súdu je potrebné zaradiť:

a) predsedníctvo,
b) odbor pre prípravne konanie,
c) odbor pre súdne konanie,
d) odbor pre odvolacie konanie,
e) úrad prokurátora,
f) sekretariát.

Medzinárodný trestný súd je tvorený 18 sudcami, ktorí sú volení na 9 ročné funkčné obdobie. Sudcovia vykonávajú svoju funkciu na plný úväzok. Pre vykonávanie funkcie sudcu je nevyhnutné, aby bol sudca osobou s vysokým morálnym charakterom, aby bol nestranný a bezúhonný a mal kvalifikačné predpoklady k výkonu tejto funkcie aj v domovskom štáte. Takýto etický rozmer trestného procesu je nepopierateľný a tvorí jeho dôležitú súčasť, nakoľko

[5] VRŠANSKÝ. P., VALUCH, J a kol.: *Medzinárodné právo verejné. Osobitná časť*. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 351

[6] Pozri bližšie: ICC. 2025. Dostupné na: https://www.icc-cpi.int/about/the-court

[7] Pozri bližšie: článok 13, písm. b). Rímskeho štatútu, Číslo predpisu: 333/2002 Z. z., Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, 2002.

procesné dianie pred súdom je regulované nielen právnymi normami, ale v sebe subsumuje tiež normy morálne. Má teda svoju etiku spočívajúcu v morálnom správaní jeho subjektov.[8] Sudcovia zabezpečujú priebeh spravodlivého súdneho konania a zároveň vydávajú rozsudky, zatýkacie rozkazy, predvolania, umožňujú obetiam zúčastniť sa na konaní, nariaďujú opatrenia na ochranu svedkov a podobne. Taktiež spomedzi seba volia predsedu ICC a dvoch podpredsedov, ktorí sú na čele súdu.[9]

Sudcovia sú volení Zhromaždením štátov zmluvných strán Rímskeho štatútu. Zhromaždenie štátov je zložené zo zmluvných strán, pričom každá zmluvná strana má v zhromaždení jedného zástupcu, prípadne náhradníka a poradcov. Predsedníctvo súdu je tvorené predsedom, prvým a druhý podpredsedom, ktorí sú volení na obdobie troch rokov s možnosťou jednej opätovnej voľby. Predsedníctvo zodpovedá za riadenie a spravovanie súdu, okrem úradu prokurátora. Trestný súd je organizačne usporiadaný do senátov/odborov, pričom základnými odbormi sú odbor pre prípravné konanie, odbor pre súdne konanie a odbor pre odvolacie konanie. Prvý odbor je tvorený spravidla tromi sudcami. Druhý rovnako tromi sudcami a tretí odbor pre odvolacie konanie je tvorený spravidla piatimi sudcami.

Úrad prokuratúry koná samostatne a nezávisle od Medzinárodného trestného súdu. Prokurátora a jeho zástupcov taktiež volí Zhromaždenie štátov zmluvných strán Rímskeho štatútu. Svoje funkcie vykonávajú na plný úväzok. Predseda a jeho zástupcovia musia byť z rôznych štátov. Úrad prokuratúry zodpovedá za prijímanie postúpených vecí, za preskúmavanie trestných činov alebo aj za vyšetrovanie a pod. Úrad prokurátora je nezávislý orgán súdu. Zodpovedá za preskúmanie situácií, ktoré patria pod jurisdikciu súdu. Koná v prípadoch v ktorých sa zdá, že boli spáchané trestné činy genocídy, zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny a agresia. Úlohou súdu je viesť vyšetrovanie a trestné stíhanie proti jednotlivcom, ktorí sú údajne najviac zodpovední za tieto zločiny.[10]

Na čele úradu je prokurátor, ktorý má plnú právomoc v otázkach riadenia a spravovania úradu. Pri výkone jednotlivých úloh mu pomáha zástupca, resp. viacerí zástupcovia. Úrad je tvorený z troch divízii. Základným oprávnením prokurátora je možnosť iniciovať vyšetrovanie na základe informácií o spáchaní trestného činu, ktorý patrí do jurisdikcie súdu. Za účelom prijatia rozhodnutia o začatí vyšetrovania je prokurátor oprávnený požadovať súčinnosť od štátov alebo medzinárodných organizácií, od ktorých môže požadovať rôzne informácie k podozreniu zo spáchania trestného činu. K vyšetrovaniu sa vyjadruje aj senát prípravného konania

Sekretariát je zodpovedný za nejustičné aspekty spravovania súdu a služieb jemu poskytovaných. Na čele je tajomník, ktorý je hlavným administratívnym pracovníkom. Svoju funkciu vykonáva pod vedením predsedu súdu. Tajomník je volený na funkčné obdobie piatich rokov a je volený absolútnou väčšinou sudcov Trestného súdu s možnosťou jedného opätovného zvolenia.

Súd za účelom plnenia úloh požíva výsady a imunity na území každého štátu zmluvnej strany v súlade s medzinárodným právom verejným. Výsady a imunity sú spravidla zakotvené v tzv. Zmluve o sídlo, ktorá je podpísaná medzi štátom, kde bude sídliť medzinárodná organizácia a samotnou organizáciou. Rímsky štatút v tomto duchu dodáva: „Súd uzatvorí dohodu o hlavnom sídle s hostiteľským štátom, ktorú schváli Zhromaždenie štátov, zmluvných strán, a potom ju v jeho mene uzavrie predseda Súdu.“[11]

Príkladom výsad a imunít je:

a) nedotknuteľnosť priestorov súdu,

[8] MARKO, V. 2020. Spravodlivosť a etika v civilnom procese In: MARCZYOVÁ, K. MEDELSKÝ, J. *Význam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho vplyv na dodržiavanie ľudských práv.* Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. s. 142.

[9] Pozri bližšie: ICC. 2025. Dostupné na: https://www.icc-cpi.int/about/judicial-divisions

[10] Pozri bližšie. ICC. 2025. Dostupné na: https://www.icc-cpi.int/about/otp

[11] Článok 3, ods. 2 Rímskeho štatútu, Číslo predpisu: 333/2002 Z. z., Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, 2002.

b) súd je oprávnený vystavovať svoju vlajku, znak a označenie, napr. vo svojich priestoroch,
c) archívy súdu a všetky písomnosti a dokumenty sú nedotknuteľné,
d) oslobodenie od daní, ciel a dovozných, vývozných obmedzení,
e) vrátenie daní a poplatkov a podobne.

Podobne ako vedúci diplomatických misií, tak aj sudcovia, prokurátor, jeho zástupca a tajomník požívajú výsady a imunity. Čiastočné imunity a výsady požíva aj personál súdu.

Trestné konanie súdu je vybudované na zásadách trestného konania, ku ktorým je potrebné zaradiť predovšetkým zásadu *ne bis in idem*, zásadu *nullum crimen sine lege*[12] a zásadu *nulla poena sine lege*[13]. V prípade zásady *ne bis in idem*, Rímsky štátu jasne stanovuje, že žiadna osoba nebude postavená pred iný súd za trestný čin, za ktorý ju už Súd odsúdil alebo ju Súd oslobodil.[14]

Sídlom súdu je holandský Haag. Jeho úradnými jazykmi sú arabčina, čínština, angličtina, francúzština, ruština a španielčina. Pracovnými jazykmi sú angličtina a francúzština.

Štatút Medzinárodného trestného súdu počnúc článkom 53 upravuje vyšetrovanie a trestné stíhanie, vrátane postupu. Počnúc článkom 62 vymedzuje podmienky a uskutočňovanie súdneho konania. Článok 77 následne vymenúva tresty, ktoré je súd oprávnený uložiť v prípade preukázania viny. K týmto trestom zaraďujeme:

a) trest odňatia slobody na dobu nepresahujúcu 30 rokov,
b) trest odňatia slobody na doživotie,
c) pokuta,
d) prepadnutie výnosov, majetku alebo aktív odvodených priamo alebo nepriamo z trestného činu, tak aby neboli dotknuté práva tretích strán.

V článku 81 je následne definované odvolanie a revízia rozsudku, pričom bližšie špecifikuje podmienky podania odvolania a revízie. V článku 86 sa venuje priestor medzinárodnej spolupráci a súdnej pomoci. Uvedená deviata časť Štatútu jasne definuje, že štáty, zmluvné strany plne spolupracujú so súdom pri vyšetrovaní a trestnom stíhaní činov, ktoré patria do jurisdikcie Trestného súdu. Článok 103, ktorým začína desiata časť, sa venuje výkonu trestu. V súlade s týmito ustanoveniami je potrebné podotknúť, že Trestný súd nedisponuje vlastnými ústavmi na výkon trestu odňatia slobody. Právoplatne odsúdené osoby vykonávajú svoje tresty v štátoch, ktoré sú k tomu poverené súdom. Trestný súd vyberá zo zoznamu konkrétny štát, ktorý naznačil ochotu prijať odsúdenú osobu na výkon trestu. Počnúc článkom 113 Štatút definuje otázku financovania. Financovanie je založené na rozpočte, ktorý dohaduje Zhromaždenie štátov. Príjmy do rozpočtu pochádzajú z príspevkov zmluvných strán, teda od štátov, ktoré sú zmluvnou stranou, ako aj od Organizácie spojených národov, a to predovšetkým v prípade, ak súd konal v súvislosti s prípadmi, ktoré boli postúpené Bezpečnostnou radou OSN. Trinásta časť, ktorá začína článkom 119 sa venuje záverečným ustanoveniam.

V súčasnosti sa súd podieľal pri svojej činnosti na 33 prípadoch.

Medzinárodný trestný súd pro futuro

Medzinárodný trestný súd je špecifickou inštitúciou, ktorá ma jasne stanovené ciele. Jej aktivity v 33 prípadoch sú pozorne sledované medzinárodným spoločenstvom, ktorý reaguje na

[12] „Osoba nie je podľa tohto štatútu trestnoprávne zodpovedná, ak dané správanie nepredstavuje v čase spáchania trestný čin v jurisdikcii Súdu."

[13] „Osoba uznaná Súdom za vinnú sa môže potrestať len v súlade s týmto štatútom."

[14] Pozri bližšie: článok 20, ods. 2 Rímskeho štatútu, Číslo predpisu: 333/2002 Z. z., Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, 2002.

výsledky trestných konaní rôznym spôsobom. Medzinárodný trestný súd však čelí viacerým výzvam, na ktoré bude musieť adekvátne reagovať.

V prvom prípade je to samotné zloženie súdu, resp. samotných sudcov a ďalšieho personálu, ktorý sa podieľa na obsahovom fungovaní tejto medzinárodnej inštitúcie. Sudcovia reprezentujú viaceré právne kultúry. Dominantnými kultúrami sú kontinentálny typ právnej kultúry a anglosaský, resp. angloamerický typ právnej kultúry. Kontinentálny typ právnej kultúr sa vyznačuje: „predovšetkým dôrazom na písané právo. Základným prameňom práva v kontinentálnom type právnej kultúry je zákon, typické je kodifikačné úsilie o zhrnutie právnej matérie do veľkých celkov – kódexov. Od angloamerického typu právnej kultúry sa odlišuje ďalej právnou terminológiou, delením práva na právo súkromné a právo verejné, ako aj určitými špecifikami v ponímaní legality (koncepcie právneho štátu).“[15] Naopak angloamerický typ právnej kultúry sa vyznačuje: „mnohosťou prameňov práva, kde popri tzv. písaného práva (statute law, legislation), tvoreného zákonmi a inými právnymi predpismi, sa široko uplatňujú súdne precedensy (case law, judge made law). Vo Veľkej Británii sú prameňom práva rovnako právne obyčaje a právna literatúra. Pre angloamerický typ právnej kultúry je ďalej typická absencia delenia práva na právo súkromné a právo verejné.“[16] „Špecifické je tu súdne konanie, ktoré v sebe odráža povahu daného právneho poriadku, špecifické je tiež postavenie sudcu a účasť strán na konaní. Strany a sudcovia sa neopierajú iba o písané právo, ale aj o skoršie súdne rozhodnutia, ktoré majú zásadný vplyv na vynesenie konečného rozhodnutia.“[17] Reálnym problémom je, že sudcovia reprezentujúci rôzne právne kultúry musia hľadať prieniky v rámci svojej rozhodovacej činnosti, čo veľa krát predstavuje značný právno-dogmatický problém. Okrem týchto dvoch právnych kultúr je Medzinárodný trestný súd značne inštitucionálne postavený na medzinárodnom práve verejnom. V praktickej rovine to znamená nutnosť hľadať prieniky medzi dvomi právnymi kultúrami a medzinárodno-právnymi aspektmi fungovania tejto inštitúcie. Názorové prieniky sú pomerne náročné pri hľadaní konsenzu v rámci samotného konania, ako aj fungovania súdu. Právna prax, aplikácia a realizácia právnych noriem rešpektujúc relativitu a pluralitu možných interpretačných postupov koniec koncov vyžaduje jednoznačné a svojím spôsobom konečné rozhodnutie súdu.[18]

V druhom prípade je čiastočne sporný článok 27 Rímskeho štatútu. V mediálnom prostredí sa diskutuje aj o vydávaní medzinárodných zatýkacích rozkazov voči hlavám štátov, ktoré v zmysle Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch požívajú najvyššie výsady a imunity. Otázkou teda je, či je možné vydať medzinárodný zatýkací rozkaz na hlavu štátu, resp. popredného predstaviteľa štátu. Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že Rímsky štatút v tejto veci jednoznačne definuje v článku 27 tzv. irelevantnosť úradného postavenia. V zmysle tohto článku Rímsky štatút dodáva, že: „sa vzťahuje na všetky osoby bez rozdielu na základe úradného postavenia. Najmä úradné postavenie hlavy štátu alebo predsedu vlády, člena vlády alebo parlamentu, voleného zástupcu alebo vládneho predstaviteľa v žiadnom prípade nezbavuje osobu trestnoprávnej zodpovednosti podľa tohto štatútu ani netvorí ako taký, vo svojej podstate alebo zo svojej podstaty, dôvod na zníženie trestu. Imunity alebo osobitné procesné pravidlá, ktoré sa môžu pripájať k úradnému postaveniu osoby podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva, nebránia Súdu vykonávať svoju jurisdikciu nad takouto osobou.“[19] Napriek jasnému definovaniu, ktoré umožňuje stíhať aj vysoko postavené štátne osoby je predmetné ustanovenie predmetom diskusií a zo strany niektorých štátov je neakceptované, interpretované spôsobom, že zmluvný štát

[15] GERLOCH, A. 2004. *Teorie práva. 3. rozšířené vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2004. s. 113

[16] GERLOCH, A. 2004. *Teorie práva. 3. rozšířené vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2004. s. 114

[17] FÁBRY, B., KASINEC, R., TURČAN, M. 2019. *Teória práva, druhé prepracované vydanie*. Bratislave: Wolters Kluwer. 2019. s. 158

[18] MARKO, V. RUBISOVÁ, I. 2024. Determinanty budovania právnej istoty. In: *Notitiae iudiciales Academie collegii aedilium in Bratislava*. 2024, roč. 10, č. 1, s. 11.

[19] Článok 27, ods. 1 a ods. 2 Rímskeho štatútu, Číslo predpisu: 333/2002 Z. z., Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, 2002.

vzhľadom na postavenie osoby nie je povinný vykonať medzinárodný zatýkací rozkaz vydaný Medzinárodným trestným súdom.

Tretím problematickým okruhom je diskusia v rámci súdu ohľadom nutnosti zavedenia inštitútu trestnej zodpovednosti právnických osôb. Súd si uvedomuje, že aktuálne upravené stíhanie fyzických osôb nie je dostačujúce, nakoľko dochádza k páchaniu závažnej trestnej činnosti prostredníctvom právnických osôb, čo v konečnom dôsledku spôsobuje nestíhateľnosť a nemožnosť v danej veci konať. Súd sa aktuálne zaoberá nutnosťou zavedenia trestnej zodpovednosti právnických osôb do Rímskeho štatútu. Aj v tomto prípade prebiehajú diskusie medzi zástancami angloamerického typu právnej kultúry a kontinentálneho typu právnej kultúry, ktorí presadzujú názor, že inštitút trestnej zodpovednosti právnických osôb neumožňuje zakomponovanie tejto teórie do ustanovení Rímskeho štatútu. Je skutočnosťou, že trestná zodpovednosť právnických osôb je primárne angloamerickým právnym inštitútom. Na strane druhej, takmer všetky krajiny, používajúce prvky kontinentálneho typu právnej kultúry majú vo svojich poriadkoch zavedenú trestnú zodpovednosť právnických osôb. Ak sa súd rozhodne zakomponovať tento nový trestnoprávny inštitút bude nevyhnutné, na základe odbornej diskusie, zaviesť do ustanovení Rímskeho štatútu jednotlivé právne atribúty, ktoré umožnia efektívnu aplikáciu tohto inštitútu a teda postihovanie právnických osôb za protiprávne konanie. Nutnosťou bude komplexná úprava ustanovení rímskeho štatútu.

Štvrtým problematickým inštitútom je vývoj umelej inteligencie a proces robotizácie v oblasti militarizácie. V súčasnosti sa v rámci ozbrojených konfliktov vo veľkom využívajú drony, špeciálne upravené roboty, ktoré sú riadené umelou inteligenciou. Ak by sa takýto dron, robot riadený umelou inteligenciou dopustil porušenia medzinárodného humanitárneho práva, naplnil by skutkové podstaty trestných činov, ktoré sú upravené v Rímskom štatúte, kto by bol za takéto konanie trestne zodpovedný. Súd sa v súčasnosti musí vysporiadať aj s touto náročnou právno-technickou otázkou, nakoľko Rímsky štatút, ako právny základ fungovania tejto inštitúcie, neobsahuje zmienku o vyvodení zodpovednosti voči technike, ktorá je využívaná na bojisku za pomoci umelej inteligencie. Otázkou, do budúcnosti, teda bude, kto bude trestne zodpovedný: dron, robot, umelá inteligencia?? Právno-technické riešenie tejto problematiky bude nevyhnutné riešiť zo strany Medzinárodného trestného súdu.

Piatym problematickým okruhom je oblasť dokazovania. Súd, resp. Úrad prokurátora je oprávnený získavať dôkazy, ktoré nasvedčujú realizáciu trestnej činnosti. V tomto prípade sú častokrát zdrojom poznatkov videá, správy publikované na sociálnych sieťach. Súd v tomto smere spolupracuje aj s mimovládnymi organizáciami, ktoré poskytujú podklady pre proces dokazovania. Problém nastáva s legálnosťou videa, správy, ktorou súd disponuje. Pre legálnosť sa vyžaduje súhlas spoločnosti, ktorá danú sociálnu sieť spravuje. Tu nastáva problém, kedy sa súd stretáva s neochotou týchto spoločností poskytovať takéto dôkazy, tak aby bola naplnená legálnosť získania tohto videá alebo správy pre potreby procesu dokazovania. Realita je taká, že mnohé z týchto spoločnosti si v rámci právnej kultúry vážia viac súkromno-právny, resp. obchodno-právny vzťah medzi spoločnosťou a konkrétnou osobou, ktorá napríklad publikovala správu, video (ako dôkaz) na sociálnej platforme. Súd sa tak reálne stretáva s tým, že spoločnosť odmietne odovzdať video, správu, ktorú následne súd nemôže použiť v procese dokazovania z dôvodu absencie legálnosti získaného dôkazu.

Záver

Medzinárodný trestný súd je medzinárodnou inštitúciou unikátneho charakteru, ktorý más voje opodstatnenie. Je určite nevyhnutné zachovať túto inštitúciu a zároveň zabrániť jej politizácii, ktorá v poslednej dobe nadobúda enormné rozmery – najmä zo strany vybraných štátov, ktoré odmietajú jurisdikciu, či existenciu tejto medzinárodnej súdnej inštitúcie.

Medzinárodný trestný súd potrebuje nevyhnutne prejsť modernizáciou, ktorá bude do budúcnosti základom pre jeho ďalšiu existenciu. Zavedenie trestnoprávnych inštitútov, riešenie právnych problémov nesmie ostať len na úrovni diskusie. Nevyhnutné sú reálne kroky, ktoré

zabezpečia, že táto súdna inštitúcia bude môcť plniť svoje poslanie. Bez modernizácie, bez riešenia vyššie uvedených problematický okruhov, nebude môcť súd plniť svoje ciele, tak ako to je uvedené v Rímskom štatúte, resp. ďalších právnych dokumentoch, ktorými sa riadi.

Zoznam bibliografických odkazov:

FÁBRY, B., KASINEC, R., TURČAN, M. 2019. Teória práva, druhé prepracované vydanie. Bratislave: Wolters Kluwer. 2019. s. 321. ISBN978-80-571-0127-7.

GERLOCH, A. 2004. Teorie práva. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2004. s. 343. ISBN 80-86473-85-6.

KORDÍK, M. BLAŽEK, R., MAREČEK, L., HANGAČOVÁ, N. et al. 2021. International Criminal Law. Bratislava: Wolters Kluwer. 2021. s. 313. ISBN 978-80-571-0348-6.

VRŠANSKÝ. P., VALUCH, J a kol.: Medzinárodné právo verejné. Osobitná časť. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 532. ISBN 978-80-8168-376-3.

MARKO, V. 2020. Spravodlivosť a etika v civilnom procese In: MARCZYOVÁ, K. MEDELSKÝ, J. 2020. Význam Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho vplyv na dodržiavanie ľudských práv: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2024. s. 142-147. ISBN 978-80-8054-865-0.

MARKO, V. RUBISOVÁ, I. 2024. Determinanty budovania právnej istoty. In: *Notitiae iudiciales Academie collegii aedilium in Bratislava.* 2024, roč. 10, č. 1, s. 3-27. ISSN 2453-6954

Rímsky štatút, Číslo predpisu: 333/2002 Z. z., Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, 2002.

ICC. 2025. Dostupné na: http://www.icc-cpi.int

ICC. 2025. Dostupné na: https://www.icc-cpi.int/about/the-court

ICC. 2025. Dostupné na: https://www.icc-cpi.int/about/judicial-divisions

ICC. 2025. Dostupné na: https://www.icc-cpi.int/about/otp

Kontaktné údaje:

doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.
Katedra verejnoprávnych vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1
835 17 Bratislava
t.č. 0961057006
e-mail: jozef.medelsky@minv.sk

POSUDZOVANIE KVALITY FALZIFIKÁTOV PEŇAZÍ V TRESTNOM KONANÍ

Mgr. Viliam PONIŠT, PhD.
Národná banka Slovenska

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá posudzovaním kvality falzifikátov peňazí v trestnom konaní a jeho vplyvom na právnu kvalifikáciu skutkov. Autor analyzuje rôzne prístupy orgánov činných v trestnom konaní a súdov, ako aj úlohu Národnej banky Slovenska pri určovaní stupňa kvality falzifikátov. Zároveň poukazuje na rozdiely v rozhodovacej praxi pri prípadoch falzifikátov najnižšej kvality. Príspevok tiež reflektuje možné riešenia inšpirované zahraničnou právnou úpravou, konkrétne švajčiarskym modelom, ktorý zavádza privilegovanú skutkovú podstatu pre menej závažné prípady falšovania.*

Kľúčové slová: *Falšovanie peňazí, falzifikáty, kvalita falzifikátov, trestné právo*.

Annotation: *The article examines the assessment of counterfeit money quality in criminal proceedings and its impact on the legal classification of offenses. The author analyzes various approaches taken by law enforcement authorities and courts, as well as the role of the National Bank of Slovakia in determining the quality level of counterfeits. The study also highlights inconsistencies in judicial practice in cases involving the lowest-quality counterfeits. Furthermore, the article explores potential solutions inspired by foreign legal frameworks, specifically the Swiss model, which introduces a privileged offense category for less serious counterfeiting cases.*

Keywords: *Counterfeiting, counterfeit money, counterfeit quality, criminal law*.

Úvod

Falšovanie peňazí patrí medzi tie tradičnejšie formy páchania kriminality a rozvíja sa v podstate odvtedy, odkedy peniaz existujú. Dnešné falšovanie sa od toho spred sto a viac rokov podstatne líši, pričom stále môže ísť o pomerne závažné hospodárske trestné činy, keďže ohrozuje stabilitu menového systému, podkopáva dôveru v obeživo a môže viesť k ekonomickým škodám. Mení sa aj spôsob falšovania peňazí, čoraz viac sa stretávame s falzifikátmi, ktoré vznikajú v domácich podmienkach alebo sa dajú objednať aj cez internet. V trestnom konaní potom zohráva posudzovanie kvality falzifikátov dôležitú úlohu pri posudzovaní skutku, ale často aj identifikácii páchateľa. Kvalita falzifikátov sa niekedy stáva rozhodujúcou pre právnu kvalifikáciu skutku, no zároveň treba povedať, že samotné posúdenie kvality falzifikátu (kvalita falzifikátu) nie je de iure znakom žiadnej skutkovej podstaty trestného činu proti mene. Jedným zo základných pojmov pri trestných činoch proti mene je falzifikát jedným zo základných pojmov, hoci ho Trestný zákon výslovne nespomína. Rozhodujúcimi skutkovými podstatami trestných činov pre tento príspevok sú tie podľa § 270 a § 271 Trestného zákona. A aj tie iba čiastočne, nakoľko jednotlivé skutkové podstaty v sebe inkorporujú 3 rôzne druhy „peňazí" – ide o falšované peniaze, pozmenené peniaze a neoprávnene vyrobené peniaze. Pokiaľ si tie tri druhy rozmeníme na drobné, tak o falzifikátoch môžeme hovoriť fakticky iba pri „falošných peniazoch", t.j. falzifikát = falošné peniaze. Neoprávnene vyrobené peniaze sú totiž peniaze také, ktoré sa nijako nelíšia od pravých peňazí, nakoľko boli vyrobené na rovnakých strojoch, rovnakým spôsobom ako pravé peniaze, ale boli vyrobené bez povolenia, t.j. v čase ich výroby neboli vyrobené v súlade s požiadavkou emitenta, ale svojvoľne ich výrobcom (resp. jeho zamestnancami) - napr. mince vyrazené v mincovni, ktorá inak na základe zadania razí mince pre potreby hotovostného obehu. V prípade pozmenených peňazí zasa ide o kategóriu pravých peňazí, ktoré boli upravené – bola upravená ich nominálna hodnota, boli spolu zlepené viaceré bankovky (alebo časť bankovky bola nalepené z iného materiálu), zdemonetizované peniaze boli „opravené" znovu uvedené do obehu a podobne. Teda iba falošné peniaze môžeme nazvať falzifikátmi.

Falzifikátom peňazí potom v jednoduchosti rozumieme napodobeninu peňazí – napodobeninu mincí a bankoviek (štátoviek) určených k podvodnému účelu. Ak by sme chceli priniesť trochu komplexnejšiu definíciu rozumeli by sme pod pojmom falzifikát peňazí také

napodobeniny imitujúce vzhľad a dojem legálnych platobných prostriedkov - bankoviek a mincí, ktoré boli vytvorené alebo dané do obehu s úmyslom uviesť iných do omylu, a to v tom zmysle, že ide o peniaze pravé. Tieto bývajú vyhotovené rôznymi spôsobmi, v rôznej kvalite a uvádzané do obehu rôznymi cestami. Pre euro existuje aj legálna definícia, čo sa pod pojmom sfalšované mince a sfalšované bankovky (teda falzifikátmi) myslí, v zmysle čl. 2 písm. a) nariadenia Rady (ES) č. 1338/2001 z 28. júna 2001 stanovujúce opatrenia nevyhnutné na ochranu eura proti falšovaniu ide o bankovky a mince s označením hodnoty v euro alebo ktoré majú vzhľad euro bankoviek alebo euro mincí a ktoré boli podvodne vyrobené alebo pozmenené

Kvalita falzifikátov

V ostatnom čase (21. februára 2025) zverejnila Národná banka Slovenska Správu o výskyte falzifikátov eurových platidiel zadržaných v 2024.[1] Podľa tejto správy bola v roku 2024 kvalita zadržaných falzifikátov eurobankoviek prevažne dobrá, no napriek tomu ich bolo (a je) možné odhaliť aj bez použitia sofistikovaných technických pomôcok, a to v prípade, ak prijímaniu peňazí venujeme dostatočnú pozornosť. Pokiaľ ide o falzifikáty euromincí tie boli zachytené s dobrou a veľmi dobrou technickou úrovňou vyhotovenia. To znamená, že verejnosť si ich bežne môže pomýliť s pravými mincami (je náročné ich odhaliť), a to v prípade, ak sa ich skúmaniu nevenuje dostatočná pozornosť.

Uvedené hodnotenie falzifikátov ako „dobré“, či „veľmi dobré“ sa však pre určenie ich kvality nepoužíva. Skôr platilo u nás rozdeľovanie podľa kvality do piatich stupňov nebezpečnosti (v mnohých prípadoch sa však so „stupňom nebezpečnosti“ stále môžeme stretnúť), dnes nehovoríme už stupňoch nebezpečnosti, ale o stupňoch kvality, pričom ich slovné označenie ostalo nezmenené, no zmenil sa ich obsah. Ide o:

1. Stupeň - veľmi nebezpečný falzifikát,
2. Stupeň - nebezpečný falzifikát,
3. Stupeň – podarený,
4. Stupeň - menej podarený falzifikát,
5. Stupeň - nepodarený falzifikát.

Pre pozmenené peniaze je zavedená osobitná kategória – „N“. Každý falzifikát zaradený do jednotlivého stupňa nesie aj číselné označenie kvality, t.j. od 1 do 5 od najkvalitnejšieho po ten najmenej kvalitný. Z pohľadu tohto článku je dôležité venovať sa práve tým nepodareným falzifikátom, nakoľko práve pri tých vznikajú praktické problémy. Často totiž ide o falzifikáty vyrobené na domácich (bežne dostupných) zariadeniach (domáce tlačiarne, skenery) alebo zakúpené z internetu zo stránok, ktoré predávajú nezákonné reprodukcie (za účelom použitia do hier, či ako rekvizít). Práve pri týchto falzifikátoch so stupňom kvality „5“ sa rozchádza často aj samotná prax.

To však môže byť spôsobené prekonanými názormi, ktoré sú aj naďalej zakotvené (najmä) staršej odbornej spisbe. Tak zdroje z Národnej banky Slovenska považovali vtedajší „nepodarený falzifikát“ - falzifikát so stupňom nebezpečnosti „5“ za nevydarenú imitáciu pravej bankovky s dodatkom, že „je ťažko pochopiteľné, za akých okolností by mohol príjemca takýto falzifikát prijať, pretože pri letmom pohľade je zrejmé, že ide o falošnú bankovku“.[2] Presne rovnaký názor zastávala aj policajná veda.[3] Ku kreovaniu uvedeného názoru došlo postupne na základe existujúcich falzifikátov. Totiž v totalitnej ére falzifikáty našej meny takmer neexistovali a keď, tak „vyrobené na kolene“.[4] Často boli iba farbené ceruzkami, a teda veľmi nekvalitné, preto bolo iba ťažko dospieť k názoru, že by niekoho oklamali. Uvedený názor, čo sa týka falzifikátu stupňa

[1] https://nbs.sk/aktuality/sprava-o-vyskyte-falzifikatov-eurovych-platidiel-zadrzanych-v-2024/
[2] Falzifikáty od A po Z. Bratislava: Národná banka Slovenska, 1998, s. 13;
[3] VIKTORYOVÁ, J. - BLATNICKÝ, J. - BANGO, D. - PALAREC, J. Metodika vyšetrovania trestných činov. II. časť, Bratislava: APZ, 2004, s. 177;
[4] SINECKÝ, P. Oběživo a jeho padělky z odlišného úhlu pohledu. In: Bankovnictví, 2015, roč. 23, č. 02, s. 35;

kvality „5“ je však viac ako prekonaný. Dnes sú **falzifikáty so stupňom kvality „5“ také falzifikáty, ktoré je možné si za určitých okolností pomýliť s pravými peniazmi.** To je zásadný rozdiel oproti tomu ako sa k tomuto druhu falzifikátov pristupovalo skôr.

Na jednej strane môžeme nájsť nespočetne veľa súdnych rozhodnutí, ktoré dokumentujú, že aj takýto druh falzifikátu je spôsobilý byť zameniteľný za pravú bankovku, či mincu, a teda môže ním byť spáchaný niektorý z trestných činov proti mene. Na druhej strane existuje takisto viacero rozhodnutí orgánov činných v trestnom konaní, ktoré nepovažujú takýto falzifikát za spôsobilý na oklamanie niekoho, a teda nemôže podľa nich byť naplnená niektorá zo skutkových podstát trestných činov proti mene. Často dokonca pri tom istom type falzifikátu nájdeme protichodné rozhodnutia.

Na margo posudzovania falzifikátov treba zdôrazniť, že sa nedá súhlasiť s názorom vyjadreným v uznesení Okresnej prokuratúry Zvolen sp. zn. 2 Pv 376/20/6611 zo dňa 8.8.2022 podľa ktorého „stupeň kvality vyhotovenia "5" - nepodarený falzifikát stanovuje iba náročnosť výroby falzifikátov, v žiadnom prípade nemôže byť tento údaj determinujúci pri rozhodovaní, či ide o falzifikát alebo nie.“ Práve naopak odborný posudok, ktorý klasifikuje podozrivé peniaze ako falzifikáty uvádza stupeň kvality falzifikátu, a nie náročnosť jeho výroby. Odborný posudok v danom prípade je určujúci v tom, či ide alebo nejde o falzifikát. Je to práve Národná banka Slovenska, ktorá má zákonné poverenie a tento odborný posudok pripravuje.

Postavenie Národnej banky Slovenska

Z vyššie uvedeného môžeme vidieť, že je to Národná banka Slovenska, ktorá nielen informuje o výskyte falzifikátov, ale poskytuje k podozrivým peniazom aj odborné posudky. Totiž v zmysle nariadenia Rady (ES) č. 1338/2001 z 28. júna 2001 stanovujúce opatrenia nevyhnutné na ochranu eura proti falšovaniu platí pre členské štáty povinnosť:

- určiť alebo zriadiť Národné centrum pre analýzy (NCA) v súlade s ich vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou, ktoré bude preskúmať podozrivé sfalšované bankovky (čl. 4),

- určiť alebo zriadiť Národné centrum pre analýzu mincí (NCAM) v súlade s ich vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou, ktoré bude preskúmať podozrivé sfalšované mince (čl. 5).

Národná banka Slovenska, tak podľa § 17 ods. 3 zákona č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov (ďalej iba „Zákon o NBS“), plní funkcie a úlohy národných centier pre falzifikáty a pre analýzu, monitorovanie a archivovanie falšovaných bankoviek a mincí alebo pozmenených bankoviek a mincí, pričom postupuje podľa osobitných predpisov na ochranu proti falšovaniu bankoviek a mincí, a to nielen pri mene euro, ale aj pri iných cudzích menách, ktorým je poskytovaná ochrana. V zmysle Smernice EÚ (čl. 10) zároveň platí, aby členské štáty zabezpečili, že národné centrum pre analýzy a národné centrum pre analýzu mincí môžu v priebehu trestných konaní bezodkladne preskúmať eurobankovky a eurominc, pri ktorých je podozrenie, že sú falošné, na účely analýzy, zisťovania a odhaľovania falzifikátov. Táto povinnosť sa (nie úplne[5]) premietla prioritne do §17e Zákona o NBS, podľa ktorého podozrivé peniaze akejkoľvek meny predkladateľom pri ich predložení odoberá bez náhrady Národná banka Slovenska,[6] banky, iné právnické osoby a fyzické osoby, ktoré sú podnikateľmi. Ak podozrivé peniaze odobrala iná oprávnená osoba ako Národná banka Slovenska, tak tá je povinná ich bezodkladne odovzdať Národnej banke Slovenska (spolu s potvrdením o okolnostiach odobratia). V prípade, ak Národná banka Slovenska pri kontrole podozrivých peňazí zistí, že ide o falzifikáty vykoná ich odbornú analýzu a vypracuje odborný posudok, ktorý bezodkladne zašle orgánom činným v trestnom konaní. Ak zistí, že ide o pravé peniaze, toto zistenie oznámi oprávnenej osobe,

[5] „Nie úplne“ preto, že orgánom činným v trestnom konaní takáto povinnosť z uvedeného ustanovenia nevyplýva, hoci aj nimi zaistené podozrivé peniaze by mali byť predložené do Národnej banky Slovenska.

[6] Ide o osobitný druh zaistenia peňazí, bližšie: PONIŠT, V. Odobratie eurobankoviek (na účely trestného konania) ako zaistenie veci sui generis? In: GŘIVNA, T. a kol. AKTUÁLNÍ OTÁZKY ZAJIŠŤOVÁNÍ OSOB A VĚCÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2024, 117 – 129 s.

ktorá ich odobrala, a bezodkladne odobraté bankovky a mince alebo sumu vo výške ich nominálnej hodnoty vráti predkladateľovi priamo alebo prostredníctvom oprávnenej osoby, ktorá ich odobrala.

Pravé peniaze, falzifikáty, napodobeniny, reprodukcie ...

Pokiaľ vychádzame z našej právnej úpravy, potom ako bolo vyššie uvedené platí, že každý falzifikát musí prejsť cez posúdenie Národnej banky Slovenska, ktorá v odbornom posudku kvalifikuje predložené podozrivé peniaze. V prípade, ak ide o falzifikát tak aj uvedie aký má stupeň nebezpečnosti a zároveň aj to, čo tento stupeň znamená. Národná banka Slovenska má v zásade niekoľko možností ako vyhodnotiť podozrivé peniaze. V prvom rade môže potvrdiť ich pravosť, čo je takisto bežné (napríklad, ak bolo zle nakalibrovaný prístroj, ktorý posudzoval pravosť peňazí v komerčnej banke). Ďalej môže NBS dôjsť k záveru, že ide o falzifikát a zaradí ho podľa stupňa kvality.

Do úvahy však prichádza aj ďalšia možnosť – označiť predloženú reprodukciu za vyrobenú v súlade s právnymi predpismi. Napríklad v prípade euromincí sú povolené také reprodukcie, ktoré nie sú z kovu. Pri eurobankovkách máme rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 19. apríla 2013 o nominálnych hodnotách, špecifikáciách, reprodukcii, výmene a sťahovaní eurobankoviek z obehu ECB/2013/10 (ďalej iba „Rozhodnutie ECB“), ktoré upravuje pravidlá pre zákonné reprodukcie. Okrem tam označených konkrétnych reprodukcií, ktoré sa považujú za zákonné umožňuje Rozhodnutie ECB národným centrálnym bankám alebo aj ECB samotnej výnimočne na základe písomnej žiadosti súhlasiť s udelením výnimky zo zákazu platiaceho pre nezákonné reprodukcie, a to pre reprodukciu, ktorá síce nespĺňa kritériá uvedené v rozhodnutí, ak ECB alebo príslušná národná centrálna banka dospejú k záveru, že danú reprodukciu si široká verejnosť nemôže pomýliť s pravou eurobankovkou. Ak sa reprodukcia vyrába len na území jedného členského štátu, ktorého menou je euro, žiadosť o výnimku sa podáva národnej centrálnej banke tohto členského štátu. Vo všetkých ostatných prípadoch sa tieto žiadosti adresujú ECB.

Treba povedať, že uvedenú právomoc rozhodovať a udeliť výnimku majú iba ECB a národné centrálne banky, určite nie orgány činné v trestnom konaní, či súd. Pokiaľ teda Národná banka Slovenska označí predloženú reprodukciu za falzifikát je na orgánoch činných v trestnom konaní ako ďalej k tomuto falzifikátu pristúpia. Nie je však možné ignorovať fakt, že ide o falzifikát. Samotný Trestný zákon pre trestnosť činov podľa § 270 a § 271 výslovne neustanovuje povinnosť, aby falošné peniaze predstavovali také riziko, že by si ich mohla široká verejnosť pomýliť s pravými peniazmi, t.j. tak ako to pozná čl. 2 ods. 3 Rozhodnutia ECB. Podľa bodu 7 recitálu Rozhodnutia ECB platí, že sa malo uplatňovať bez toho, aby bolo dotknuté uplatňovanie ustanovení trestného práva, najmä pokiaľ ide o falšovanie.

Posudzovanie falzifikátov stupňa kvality „5“ v trestnom konaní

Základná otázka – je teda kvalita falzifikátu určujúca pre naplnenie niektorej zo skutkových podstát trestných činov podľa § 270 a § 271 Trestného zákona? Ako už bolo vyššie naznačené, tak z pohľadu Trestného zákona nie je stanovené žiadne kritérium pre kvalitu falzifikátu. Judikatúra však k určitým kritériám dospela. Určujúcim pre trestnoprávne posúdenie stále ostáva (zdá sa neprekonané) rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR sp. zn. 11 To 70/86, ktoré uvádza, že nezáleží na kvalite falzifikátu. Je preto trestné i udávanie takých falzifikátov ako peňazí, ktoré sú pre svoju kvalitu menej spôsobilé k udávaniu do obehu, najmä i falzifikátov menej podarených, ktoré sú (podľa centrálnej banky) spôsobilé k oklamaniu hoci len za zvlášť nepriaznivých podmienok pre príjemcu. Teda hoci v danom prípade príjemcu nemusí falzifikát uviesť do omylu, za iných zvlášť nepriaznivých podmienok k tomu spôsobilý je. Nielen za „nepriaznivých“ podmienok, ale za „zvlášť nepriaznivých“ podmienok.

Falošnými peniazmi sa v zmysle judikátu Najvyššieho súdu ČR publikovaného ako R 3/1991 rozumejú akékoľvek napodobneniny, ktoré by vzhľadom ku svojej kvalite mohli byť, trebárs iba za určitých okolností zamenené s pravými peniazmi a dostať sa tak do obehu, tzn., že sú spôsobilé k tomu, aby páchateľ ich udaním do obehu porušil záujmy ležiace v ochrane meny.

Tu sa dostávame aj k odbornému posúdeniu Národnou bankou Slovenska, ktorá pri falzifikátoch so stupňom kvality „5“ uvádza aj to, že by za určitých okolností mohli byť zamenené s pravými peniazmi, t.j. ide o definičný znak tohto druhu falzifikátu. Toto dokumentujú aj viaceré súdne rozhodnutia.

K samotnému falzifikátu so stupňom kvality „5“ vo všeobecnosti môžeme uviesť, že súdy dnes bežne rozhodujú o vine a treste obžalovaných hoci ide „iba“ o falzifikát stupňa kvality „5“. Napríklad Krajský súd v Košiciach v rozsudku sp. zn. 4 To/47/2020 zo dňa 10. júna 2020 uviedol, že „v danom prípade išlo o falzifikát bankovky o nominálnej hodnote 20,- €, ktorý národná banka označila stupňom „5“ ako nepodarený falzifikát, avšak so záverom, že falzifikát svojím vzhľadom môže byť za určitých podmienok zameniteľný za pravú bankovku. Je teda zrejmé, že práve takéto bankovky sú v zmysle ustálenej súdnej praxe považované za falzifikáty, teda falošné peniaze, čo je zrejmé z rozhodnutia Najvyššieho súdu ČR, R 3/1991.“ Ďalej môžeme poukázať:

- aj na rozsudok Okresného súdu Liptovský Mikuláš sp. zn. 2T/36/2018 zo dňa 6.5.2019, v ktorom bol páchateľ uznaný za vinného z trestného činu podľa ust. § 270 ods. 2 Trestného zákona, keď našiel v bare pri pulte na zemi bankovku v nominálnej hodnote 50,- €, ktorú zobral, vyšiel von, kde si všimol, že sú na nej napísané čínske znaky, uvedomil si, že nájdená bankovka je falzifikát (odborným posudkom z Národnej banky Slovenska, pod č. NCC-2017/4581 bolo zistené, že ide o nepodarený falzifikát bankovky v hodnote 50,- € so stupňom nebezpečenstva „5“), ktorý sa následne snažil zameniť za pravú bankovku.
- Okresný súd Galanta v rozsudku sp. zn. 2T/77/2018 zo dňa 13.3.2019 uviedol, že bankovka podľa odborného posudku NBS je falzifikátom stupňa kvality „5“. Konanie obžalovaného súd kvalifikoval teda ako zločin falšovania, pozmeňovania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov podľa § 270 ods. 2 TZ, nakoľko chcel za nákup platiť s bankovou, o ktorej vedel že je falšovaná.
- Aj Okresnému súdu Banská Bystrica sp. zn. 5T/11/2019 zo dňa 20.3.2019 „postačilo“ na odsúdenie obžalovaného to, že ide o „falošnú eurobankovku nominálnej hodnoty 20 €, bez sériového čísla, s nečitateľným číslom tlačovej dosky, indikatívu N. H., stupňa kvality „5“ - nepodarený falzifikát“.
- Takisto môžeme poukázať aj na rozsudok Okresného súdu Trnava sp. zn. 7T/45/2015 zo dňa 25.2.2020, rozsudok Okresného súdu Trnava sp. zn. 6T/10/2013 zo dňa 26. mája 2015 v spojení s uznesením Krajského súdu v Trnave sp. zn. 3To/84/2017 zo dňa 23. januára 2018, ďalej aj rozsudok Krajského súdu v Trenčíne sp. zn. 23To/69/2019 zo dňa 06. 08. 2019, či uznesenie Krajského súdu v Trenčíne sp. zn. 3To/85/2018 zo dňa 16. 01. 2019 a aj rozsudok Okresného súdu Zvolen sp. zn. 5T/7/2020 zo dňa 15. mája 2020, rozsudok Okresného súdu Poprad sp. zn. 0T/140/2016 zo dňa 28. novembra 2019, rozsudok Okresného súdu Veľký Krtíš sp. zn. 3T/71/2019, rozsudok Okresného súdu Bratislava II sp. zn. 4T/105/2018 zo dňa 3. októbra 2019, či trestný rozkaz Okresného súdu Revúca sp. zn. 2T/22/2020 zo dňa 1. apríla 2020, rozsudok Okresného súdu Dunajská Streda sp. zn. 17T/7/2021 zo dňa 27.5.2022.

Pokiaľ ide o samotné „prop copy“ falzifikáty (dôležité pre ďalší výklad), ktoré začínajú tvoriť pomerne veľkú skupinu falzifikátov môžeme poukázať aj na:

- rozsudok Okresný súd Kežmarok sp. zn. 7T/23/2020 zo dňa 30.3.2020 uznal obžalovaného za vinného za to, že dňa 08.11.2019 po tom, čo si prostredníctvom internetovej stránky www.wish.com <http://www.wish.com> zadovážil 21 ks bankoviek v nominálnej hodnote 1 ks 50,- Eur, sériového čísla1206972964, r. v. 2017, bez ochranného prvku na prednej strane bankoviek, s nápisom na zadnej strane bankovky Prop copy za sumu 1,- eur, pričom následne dňa 20.11.2019 mu boli tieto poštou doručené a len čo mu boli uvedené bankovky doručené sa rozhodol, že ich použije tak, že vyskúša jednu bankovku použiť ako pravú, následne toho istého dňa si v čase medzi 18.30 hod. do 18.45 hod. telefonicky objednal kebab v hodnote 5,70 eur v prevádzke Kebabia Point a zaplatil 1 kusom bankovky v nominálnej hodnote 50,- Eur, sériového čísla 1206972964, r. v. 2017, lebo chcel uvedeným konaním túto bankovku rozmeniť, aby mu boli

vydané pravé peniaze, pracovník mu peniaze vydal a odišiel preč a až po chvíli sa vrátil s tým, že bankovka, ktorá mu bola predložená nie je pravá.

- Rozsudok Okresného súdu Michalovce sp. zn. 3T/76/2024 z 3. októbra 2024, ktorým uznal páchateľa vinného, pretože dňa 19.7.2023 v čase o 22.00 h v mieste trvalého bydliska v rodinnom dome č. XXX/XX v obci Vojany, okres Michalovce, si telefonicky objednal taxík na cestu z obce Vojany do Veľkých Kapušian, kde potom, čo taxík prišiel, tak cestu odvolal a požiadal tam prítomného kamaráta mal. F. G., nar. XX.X.XXXX, aby taxikárovi zaplatil sumu vo výške 4,-€, bankovkou nominálnej hodnoty 50,-€, sériové číslo SE1206972964, s označením na rubovej strane „Prop copy“, ktorú mu odovzdal poskladanú, čo mal. A. B. urobil. Následne taxikár vydal mal. F. G. finančnú hotovosť vo výške 46,-€ a tento ju odovzdal obžalovanému ml. A. B., čím týmto konaním dal do obehu falšovanú bankovku ako pravú.

- Rozsudok Okresného súdu v Rimavskej Sobote sp. zn. 11T/89/2023 zo dňa 18.6.2024, ktorým bol páchateľ uznaný za vinného, pretože dňa 18.01.2023 o 14:50 hod. v Tisovci, v maloobchodnej predajni Potraviny BIP s.r.o., na Ul. Hviezdoslavovej 421, u majiteľky predajne I. J., vedome použil pri platení za vybraný tovar 1 ks falzifikát eurobankovky nominálnej hodnoty 50 EUR s červeným nápisom „Prop copy“, sériového čísla H., čísla tlačovej dosky H., indikatívu K., ktorý bol oddelením prípravy a analýzy platidiel Národnej banky Slovenska označený stupňom nebezpečnosti „5" - nepodarený falzifikát, ktorý svojím vzhľadom môže byť za určitých podmienok zameniteľný za pravú bankovku, pričom uvedený falzifikát obžalovaný našiel dňa 18.01.2023 na bližšie nezistenom mieste v odpadkovom koši v Rimavskej Sobote.

Dôležité ostáva konanie páchateľa a to čo zamýšľal, a nie to, či falzifikát je podľa subjektívneho názoru orgánov činných v trestnom konaní dostatočne kvalitný na to, aby niekoho oklamal (názoru v rozpore s odborným posudkom NBS). Veľmi dobre to zhrnul Krajský súd v Trenčíne v uznesení sp. zn. 2To/81/2022 zo dňa 30. marca 2023, keď uviedol že „**pre trestnoprávnu zodpovednosť pritom nie je dôležitá kvalita falšovania, ale úmysel páchateľa, aby falošné peniaze vyzerali ako pravé,** pričom pri posudzovaní skutku sa musí konajúci súd vysporiadať aj s ostatnými do úvahy prichádzajúcimi relevantnými znakmi falšovania (napr. použitý papier, tlač, ochranné známky a pod.).“ Ďalej dodal, že nie je rozhodujúci samotný spôsob výroby falzifikátu, no samotná nízka kvalita napodobeniny môže aj vzhľadom na pomery páchateľa odôvodňovať aplikáciu ustanovenia § 39 ods. 1 Trestného zákona. Samozrejme ak by išlo o prípad, ak páchateľ inému predstiera, že mu dáva pravé peniaze, pritom ale ide o také ich napodobeniny, ktoré vôbec nie sú spôsobilé plniť funkciu obeživa alebo platidla (napr. bankovke iba tvarovo, prípadne farebne prispôsobený kus papiera a pod.) potom neuvádza falošné peniaze, ale uvádza iného do omylu a ide o naplneniu skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa § 221 Trestného zákona – podľa už spomínaného judikátu R 3/1991. Prakticky pôjde napríklad o prípady, ak niekto medzi pravé bankovky vloží aj farebne prispôsobený kus papiera, ktorý tak splynie medzi bankovkami a príjemca to neodhalí. Ak by však tento „kus papiera“ graficky imitoval pravú eurobankovku, tak už ide o uvádzanie falošných peňazí do obehu.[7]

S uvedeným problémom – nekvalitnými falzifikátmi a ich výrobou, či uvádzaním do obehu sa stretávame nielen na Slovensku. Napríklad aj v Nemecku ukazujú prípady úspešného predaja extrémne nekvalitných falzifikátov, že nevykonanie čo i len povrchnej kontroly zo strany príjemcu je rozšírenou praxou. Primárnou funkciou hotovosti je zabezpečovať rýchle a plynulé platobné transakcie bez potreby neustálej kontroly pravosti. V dôsledku toho musí postačovať, ak je falzifikát schopný oklamať nič netušiaceho príjemcu pri každodenných platobných transakciách, a to aj vtedy, ak je páchateľ v individuálnom prípade odkázaný na priaznivé vonkajšie okolnosti (zlé osvetlenie, hektická situácia a pod.).[8] V Nemecku sa vyjadril aj Spolkový súdny dvor a

[7] Inou kategóriou je „predmet napodobňujúci peniaze“, pri ktorom nejde o falzifikáty peňazí, ale iba o predmet, ktorý sa ne môže svojimi vlastnosťami podobať. Pri takýchto predmetoch prichádza do úvahy aj trestný čin podvodu podľa § 221 Trestného zákona, priestupok na úseku meny, ale určite nie niektorý z trestných činov proti mene.

[8] Bližšie: ERB, V. Komentár k § 146. In: Schäfer, J. (ed.) Strafgesetzbuch. 3. zväzok. §§80-184k. 4. vydanie, C. H. Beck, 2021, s. 1044;

uviedol,[9] že keďže aj tie najhoršie falzifikáty môžu byť za určitých okolností klamlivé, judikatúra nekladie príliš vysoké nároky na podobnosť s pravými peniazmi. Rozhodujúcim faktorom je, či príjemca môže falzifikát ľahko rozpoznať v bežnom styku - bez potreby bližšieho skúmania. Nezáleží ani na tom, či falzifikát zodpovedá originálu v detailoch, ako sú veľkosť, materiál, farba a dizajn, alebo či dokonca existuje zodpovedajúci model. Rozhodujúci je skôr celkový obraz falošných peňazí. Pri tomto názore vychádzal zo svojej staršej činnosti, podľa ktorej skúsenosti ukázali, že aj tie najhoršie falzifikáty môžu klamať, podobnosť so skutočnými peniazmi nemusí byť príliš vysoká.[10] Názor Spolkového súdneho dvora je plne akceptovaný a tak neexistujú žiadne mimoriadne vysoké požiadavky na podobnosť so skutočnými peniazmi.[11]

Môžeme teda vidieť ten rozdiel medzi prispôsobeným kusom papiera a falzifikátom nesúcim grafickú podobu pravej bankovky. V spomínanom judikáte R 3/1991 išlo prípad falošných bankoviek v nominálnej hodnote 500 nemeckých mariek, ktoré boli čiernobiele a vtedy najvyšší súd konštatoval, že nemôže ísť o falšovanie, ale o podvod. S jeho názorom môžeme aj po dlhšom čase súhlasiť. Je to práve farba, ktorú pri prijímaní platby bankovkami vnímame a posudzujeme. Mnohí len pri tomto vizuálnom pozorovaní aj ostanú a bližšie peniaze ani neskúmajú (z rôznych dôvodov).

Tu môžeme poukázať na menej časté, ale vyskytujúce sa názory. Napríklad prokurátorka Okresnej prokuratúry Bratislava I v uznesení sp. zn. 4 Pv 18/20/1101 zo dňa 5.3.2020 uviedla pri falzifikáte stupňa kvality „5“ (a za výkladu judikátu R 3/1991), že „napodobneninu eurobankovky považuje za absolútne nespôsobilú ohroziť menu tým, že by sa ako falzifikát mohol dostať do obehu. Je vskutku náročné predstaviť si situáciu, za ktorej by akákoľvek primerane rozumná osoba, hoci aj za nepriaznivejších svetelných podmienok, mohla uvedenú napodobneninu považovať za pravú eurobankovku.“

V inom prípade prokurátor Okresnej prokuratúry Rimavská Soboty v uznesení sp. zn. 1 Pv 204/22/6609 zo dňa 24.8.2022 nevidel pri uvádzaní falzifikátu do obehu naplneniu skutkovej podstaty trestného činu, čo do objektu a objektívnej stránky. Pokiaľ je objektom trestných činov proti mene ochrana hotovostného peňažného obehu, tak potom každé konanie, ktoré sa týka snahy o uvedenie falzifikátu do obehu – ako platbu za tovar, nevyhnutne ide o ohrozenie tohto objektu. Takže konanie páchateľky spočívajúce v snahe zaplatiť falošnou eurobankovkou za objednanú pizzu nevyhnutne napĺňa aj objekt a objektívnu stránku trestného činu podľa § 270 ods. 2 Trestného zákona. Prokurátor konštatoval, že „vzhľadom k zistenému skutkovému stavu, hodnoteniu falšovanej 100 € bankovky stupňom kvality 5 - nepodarený falzifikát, je nepochybné, že obvinená sa úmyselne snažila s falšovanou bankovkou 100 € zaplatiť za objednaný tovar, čo sa jej pre veľmi nízku kvalitu falzifikátu nepodarilo a následne falzifikát roztrhala a spálila.“ Pričom dospel k záveru, že „je nepochybné, že obvinená svojím konaním nemohla naplniť zákonné znaky stíhaného zločinu podľa § 270 ods. 2 Trestného zákona, nakoľko chýbajú zákonné znaky a to objekt a objektívna stránka stíhaného zločinu.“

V oboch prípadoch boli posudzované nekvalitné falzifikáty, pričom bolo zrejmé, že páchateľ vie o tom, že platí falzifikátom, no záver bol ten, že práve pre nízku kvalitu falzifikátu nemôže ísť o trestný čin proti mene. Pritom v oboch prípadoch išlo o falzifikáty, t.j. nie o kus prispôsobeného papiera, ale napodobeniny s grafickou imitáciu skutočných eurobankoviek. Páchatelia zároveň vedeli, že ide o falzifikáty, a napriek tomu sa ich snažili uviesť do obehu. Pri každom jednotlivom skutku je nutné brať do úvahy individuálne okolnosti prípadu, ale zároveň je pri posudzovaní falzifikátov nutné posudzovať ich objektívne, nielen subjektívnym náhľadom vyšetrovateľa alebo prokurátora. Falzifikát, ktorý je možné uviesť do obehu za určitých okolností nemusí nevyhnute znamenať, že napríklad len za nepriaznivejších svetelných podmienok, čo je len jedna z možností. Páchateľ sa môže snažiť uviesť do obehu falzifikát rôznymi spôsobmi, napríklad:

[9] Rozhodnutie Spolkového súdneho dvora zo dňa 23. júla 2019 sp. zn. 3 StR 433/18;
[10] Rozhodnutie Spolkového súdneho dvora zo dňa 28. januára 2003 sp. zn. 3 StR 472/02;
[11] Rozsudok Krajského súdu Hildesheim zo dňa 27.9.2023 sp. zn. 26 KLs 22 Js 30646/22;

- spolu s iným bankovkami (v jednej obálke),
- na miestach, kde sa platby realizujú narýchlo alebo v strese (pod tlakom) ako sú preplnené trhy, festivaly a podobne, či v prípade pokuse o rýchlu platbu pod zámienkou ponáhľania sa,
- páchateľ sa môže zamerať aj na mladých brigádnikov alebo neskúsených zamestnancov,
- prípadne zaplatí alebo si nechá rozmeniť u osoby pod vplyvom alkoholu, zahraničného turistu alebo osoby nie dobre oboznámenej s tuzemskými peniazmi.

Možností je veľké množstvo a skutočnosť, že sa páchateľovi práve v danom prípade nepodarilo falzifikát uviesť do obehu hovorí skôr o tom, že prijímateľ platby bol pozorný a nenechal sa oklamať. Je bežné, že sa falzifikáty so stupňom kvality „5“ dostanú na analýzu do Národnej banky Slovenska až z tržieb, t.j. zamestnanec – pokladník (ako odborný zamestnanec, ktorý by mal odhaliť takýto falzifikát) ho prijme. Nič to však nemení na úmysle páchateľa. Čo však, ak páchateľ sám nevie, že ide o falzifikát? Je možné, aby samotný páchateľ nerozpoznal falzifikát so stupňom kvality „5“?

Nekvalitný falzifikát a zásada „in dubio pro reo“

Ako bolo vyššie uvedené, tak trestné činy podľa § 270 a § 271 Trestného zákona sú úmyselnými trestnými činmi, a teda je potrebné, aby bola naplnená subjektívna stránka skutkovej podstaty, ktorá v danom prípade vyžaduje úmyselné zavinenie, či už vo forme priameho alebo nepriameho úmyslu v zmysle ustanovenia § 15 Trestného zákona. Teda vyžaduje sa, aby páchateľ chcel spôsobom uvedeným v Trestnom zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom, alebo vedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, a pre prípad, že ho spôsobí, bol s tým uzrozumený.

V prípade uvádzania falzifikátov do obehu sa teda vyžaduje, aby páchateľ chcel platiť falzifikátmi alebo vedel, že neplatí skutočnými mincami a bankovkami, ale iba ich napodobeninami. Z rozsudku Okresného súdu Vranov nad Topľou sp. zn. 13T/2/2021 zo dňa 18.3.2024 sa dozvedáme, že napriek tej skutočnosti, že páchateľ zaplatil (uviedol do obehu) falzifikát so stupňom kvality „5“ („prop copy“ falzifikát eurobankovky v nominálnej hodnote 10 euro) bol spod obžaloby oslobodený. Vzhľadom na všetky okolnosti prípadu nebolo preukázané, že by chcel uviesť falzifikát do obehu, resp. že by vedel, že uvádza falzifikát do obehu. Vo vzťahu ku kvalite, resp. nekvalite falzifikátu súd poukázal na to, že ide o falzifikát so záverom Národnej banky Slovenska o stupni kvality vyhotovenia „5“ - nepodarený falzifikát („prop copy“), ale súčasne NBS konštatovala, že falzifikát môže byť svojim vzhľadom za určitých podmienok zameniteľný za pravú bankovku. Súd poukázal aj na konanie pracovníčky pošty, ktorá (osoba odborne zdatná) pri prvom kontakte s falzifikátom bankovky túto skutočnosť ihneď nezistila a až následnou kontrolou zistila skutočnosti svedčiace o tom, že predložená bankovka je falzifikát. Krajský súd v Prešove rozhodujúci o odvolaní prokurátora (uznesenie sp. zn. 10To/20/2024 zo dňa 22.1.2025) sa stotožnil s názorom okresného súdu zdôraznil, že vina obžalovaného musí byť preukázaná jednoznačne, bez akýchkoľvek pochybností a nemôže byť založená na domnienkach a podozreniach, ale len na jednoznačných a zákonných dôkazoch. Zdôraznil, že v prípade existencie pochybností musí súd postupovať miernejšie (in dubio pro mitio), teda rozhodnúť v prospech obžalovaného (in dubio pre reo). Zo zásady in dubio pro reo tiež vyplýva, že ak zostanú dôvodné pochybnosti o skutkovej otázke, ktoré nemožno odstrániť vykonaním ďalších dostupných dôkazov, treba rozhodnúť v prospech obžalovaného.

V inom prípade prokurátorka Okresnej prokuratúry Trnava v uznesení sp. zn. 2 Pv 471/20/2207 zo dňa 24.11.2022 po starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu dospela k záveru, že páchateľ bol v presvedčení, že ide o peniaze pravé s nimi ďalej nakladal a používal ich (aj sa mu podarilo uviesť jeden z falzifikátov do obehu na čerpacej stanici). Vykonaným vyšetrovaním nebolo preukázané, že došlo zo strany obvineného k trestnoprávne relevantnému konaniu, ktoré by odôvodňovalo pokračovanie v trestnom stíhaní preto aj s poukazom na zásadu

„in dubio pro reo“ je potrebné rozhodnúť o zastavení trestného stíhania. Ku kvalite falzifikátu a možnosti rozpoznať ho sa však nevyjadrila.

Teda ako je zrejmé, aj falzifikát so stupňom kvality „5“ je možné, aby si pomýlil sám páchateľ, t.j. že nevie o tom, že by mal do obehu uvádzať falzifikát. Vtedy naozaj absentuje subjektívna stránka. Ale za normálnych okolností, keď má dostatok času sa oboznámiť s peniazmi by sa to nemalo stať.

V tomto smere však musíme poukázať opäť aj na vyššie uvedené uznesenie Okresnej prokuratúry Zvolen, v ktorom prokurátorka konštatovala, že nebolo preukázané že by konanie páchateľa mohlo byť právne kvalifikované ako zločin falšovania, pozmeňovania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov, a to z toho dôvodu, že „nebolo objektívne podložené, že by zaistené získané a do obehu uvedené falzifikáty bankovky nominálnej hodnoty 50 € bol on falšoval, pozmenil, neoprávnene vyrobil, upravil ale ani vedome uviedol do obehu ako pravé resp. že by sa na takomto konaní aktívne podieľal.“ Absentovalo preukázanie zavinenia vo forme úmyslu či priameho podľa nepriameho. Daný prípad je v mnohých ohľadoch zaujímavý, okrem iného mali orgány činné v trestnom konaní aj informáciu o tom, že ku dňu vyhotovenia odborného posudku NBS bolo zadržaných 10 141 kusov takýchto falzifikátov.[12] Prokurátorka teda nemala za to, že by páchateľ úmyselne uvádzal falzifikát do obehu, ale vyčítala svedkyni, ktorá daný falzifikát prijala, že pri primeranej miere opatrnosti z jej strany „(ktorá falzifikát bankovky bez vykonania akejkoľvek bližšej kontroly prijala ako bankovku pravú) nemusel byť akceptovaný tak, ako tomu došlo pri inom vyhotovení falzifikátu totožnej bankovky inou svedkyňou, ktorá takýto falzifikát skontrolovala, vyhodnotila ho ako bankovku nepravú a odmietla ju prijať ako platbu za tovar.“ Je to celkom paradoxná situácia, kedy svedkyňa si mala dať pozor a neprijať falzifikát, ale u páchateľa nie je vyžadovaná vedomosť o tom, že sa chystá zaplatiť falzifikátom (ten teda nemusel vedieť, že má v rukách falzifikát?).

Je síce pravda, že neexistuje zákonná ustanovenie, ktoré by ukladalo povinnosť vykonať pravosť pri ich používaní v obchodnom styku. Podľa § 17a ods. 1 Zákona o NBS ukladá pri peňažných platbách v hotovosti povinnosť platiteľovi umožniť príjemcovi skontrolovať si pri preberaní bankoviek a mincí ich správny počet a pravosť, pričom na požiadanie príjemcu je platiteľ povinný roztriediť bankovky a mince podľa ich nominálnej hodnoty. Teda je tu povinnosť dopriať priestor a čas na kontrolu počtu a pravosti, ale nie povinnosť túto kontrolu a vykonať. Nie je možné preto vyčítať svedkom (často poškodeným), že prijali falzifikát, ktorý bol aj ľahšie odhaliteľný. Nevšimnúť si nekvalitný falzifikát mohli z rôznych dôvodov, a to, že taký falzifikát neodhalili nemá vplyv na konanie a úmysel páchateľa.

Nízka kvalita falzifikátu ako dôvod pre uloženie nižšieho trestu (mimoriadne zníženie trestu)?

Krajský súd v Trenčíne v už spomínanom uznesení sp. zn. 2To/81/2022 zo dňa 30. marca 2023 poukázal na to, že samotná nízka kvalita napodobeniny môže aj vzhľadom na pomery páchateľa odôvodňovať aplikáciu ustanovenia § 39 ods. 1 Trestného zákona. A mnohých prípadoch sa súdy k takému názoru prikláňajú. V zmysle § 39 ods. 1 Trestného zákona, ak súd vzhľadom na okolnosti prípadu alebo vzhľadom na pomery páchateľa má za to, že by použitie trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom bolo pre páchateľa neprimerane prísne a na zabezpečenie ochrany spoločnosti postačuje aj trest kratšieho trvania, možno páchateľovi uložiť trest aj pod dolnú hranicu trestu ustanoveného týmto zákonom. Môže byť okolnosťou prípadu aj kvalita falzifikátu a spôsob jeho výroby, či aj spôsob jeho obstarania a spôsob uvedenia do obehu?

V zásade áno. Tu je práve ten priestor kedy môže súd prikročiť k posudzovaniu okolností prípadu a tieto zohľadniť na účel trestu pre páchateľa. Spravodlivý trest, ktorý bude primeraný

[12] S rovnakými falzifikátmi boli odsúdené osoby v prípadoch napríklad: rozsudok Okresného súdu Námestovo sp. zn. 4T/50/2023 zo dňa 13.10.2023 a sp. zn. 6T/65/2023 zo dňa 12.3.2024, rozsudok Okresného súdu Žiar nad Hronom sp. zn. 2T/96/2023 zo dňa 9.4.2024 a sp. zn. 2T/27/2024 zo dňa 28.5.2024, či rozsudok Okresného súdu Komárno sp. zn. 1T/19/2024 zo dňa 9.5.2024.

a účinný vo vzťahu k spáchanému konaniu je dôležitý pri akejkoľvek trestnej činnosti. Jedna vec je odsúdiť páchateľa za jeho protiprávny čin, no zohľadniť jeho konanie vo výške trestu je úplne esenciálne. Dôležité je však odôvodnenie takého postupu, ktorý by mal tvoriť mimoriadne zníženie trestu, ak k nemu súd pristúpil. Z rozhodnutí súdov sa dozvedáme, že aj kvalita falzifikátov hrá určitú rolu pri mimoriadnom znižovaní trestov. Napríklad:

- Krajský súd v Trenčíne vo svojom uznesení sp. zn. 2To/24/2022 z 17.1.2023 zamietol odvolania obžalovanej a prokurátora, potvrdil tak rozhodnutie okresného súdu. Pri určení výmery trestu odňatia slobody okresný súd zohľadnil charakter zločinu (uvádzanie do obehu falzifikátu eurobankovky v nominálnej hodnoty 20 eur), no mal za to, že sú dané dôvody pre mimoriadne zníženie trestu. Uviedol, že „nízka kvalita tohto falzifikátu bankovky, v dôsledku čoho bola značne znížená možnosť obžalovanej uviesť ju do obehu ako pravú, podľa názoru odvolacieho súdu sama o sebe napĺňa zákonné kritérium, podľa ktorého by aj použitie samotnej spodnej hranice trestnej sadzby odňatia slobody vo vzťahu k obžalovanej, bolo neprimerane prísne. Napriek tomu, že sú naplnené zákonné znaky skutkovej podstaty uvedeného zločinu, takýto spôsob jeho spáchania obžalovanou preukázateľne vybočuje z rámca obvyklých prípadov (skutkov), v ktorých sa páchatelia úmyselne snažia uviesť do obehu falšované peniaze nielen s vyššou nominálnou hodnotou, ale aj s podstatne vyššou kvalitou, čo evidentne spôsobuje vyššie riziko ich uvedenia do obehu a tým aj vyššiu nebezpečnosť takýchto zločinov.“
- Krajský súd v Košiciach vo svojom rozsudku sp. zn. 4To/47/2020 zo dňa 10.6.2020 pri mimoriadnom znížení trestu prihliadol aj na to, že páchateľ si falošné bankovky „zaobstaral riadnym spôsobom“ – kúpou z internetu a zo všetkých zakúpených použil iba jednu eurobankovku v nominálnej hodnote 20 eur so stupňom nebezpečnosti „5“.
- Okresný súd Poprad v rozsudku 6T/6/2023 zo dna 6.3.2023 pri mimoriadnom znížení trestu uviedol, že obžalovaný hoci si zabezpečil viac falzifikátov tak ich použil iba v dvoch prípadoch, pričom aj tie zodpovedali stupňu kvality vyhotovenia „5“, teda najnižšej kvalite, čo však na druhej strane za určitých podmienok nevylučuje, že aj takéto bankovky môžu byť zameniteľné za bankovku pravú.
- Okresný súd Poprad v inom rozsudku sp. zn. 4T/57/2020 z 20.5.2021 (odvolanie odmietnuté Krajským súdom v Prešove uznesením sp. zn. 3To/16/2021 z 4.11.2021) poukázal na to, že okolnosti, ktoré by preukazovali mimoriadne zníženie trestu spočívali v tom, že obžalovaný predložil do obehu bankovku, ktorá mala najvyšší stupeň „nepodarenosti“, čo znamenalo, že museli by pristúpiť skutočne zjavne nie bežné okolnosti, aby sa mu podarilo bankovku skutočne aj do obehu uviesť. V danom prípade na falzifikáte absentovali ochranné prvky a pozostával z dvoch nekvalitne zlepených papierov, čo spôsobilo, že pri predložení bol falzifikát okamžite rozpoznaný, čo nasvedčovalo výnimočne naivnému spôsobu spáchania trestného činu, a teda aj výrazne vybočuje z obvyklých prípadov takýchto trestných činov. Súd ďalej dodal, že nebolo možné prehliadnuť ani to, že predmetného konania sa obžalovaný dopustil potom pri tom ako požíval alkohol a samotné „miesto a čas spáchania skutku javia známky vysokej miery ľahkomyseľnosti, až extrémnej naivity obžalovaného.“
- Okresný súd Kežmarok v rozsudku sp. zn. 2T/37/2022 zo dňa 29.6.2022 pri mimoriadnom znížení trestu vychádzal okrem iného aj z nízkej hodnoty falzifikátov (3 x 20 eur), pričom tieto sa „vyznačovali vysokým stupňom nepodarenosti“, keďže chýbali aj „ochranný prúžok, ochranné fluorescenčné vlákna, holografická fólia, írisujúci povlak, ďalej nebol napodobnený vodoznak ani fluorescenčné farby, mikrotexty na falzifikáte boli nečitateľné.“ Aj samotný spôsob obstarania eurobankoviek obžalovaným – nákup cez internet nasvedčovali tomu, že nešlo o žiadne sofistikované konanie. Konanie páchateľa skôr indikovalo naivný spôsob spáchania trestného činu.
- Okresný súd Zvolen v rozsudku sp. zn. 5T/7/2020 zo dňa 15.5.2020 pri mimoriadnom znížení trestu poukázal okrem iného aj na to, že „vzhľadom na úroveň falzifikátov bolo rozumné predpokladať, že obžalovanému by sa falšované peniaze nepodarilo uviesť do obehu.“

Ako sa javí tak okolnosti prípadu spočívajúce v nesofistikovanom konaní páchateľa a v nekvalitnom falzifikáte môžu byť v praxi vnímané ako dôvod pre aplikáciu mimoriadneho zníženia trestu.

V mnohých ohľadoch sa súdy zdráhali prikročiť k uloženiu trestu v pásme vymedzenom v základnej skutkovej podstate práve z dôvodu pomerne vysokých sadzieb a mierneho porušenia Trestného zákona – napríklad práve falzifikát nízkej hodnoty alebo veľmi nekvalitný falzifikát, často kombinácia týchto prípadov. Tento problém mohol byť čiastočne vyriešený zmiernením trestných sadzieb novelou Trestného zákona, čo ukáže až prax. V niektorých krajinách sa tento problém rieši legislatívne. Príkladom je švajčiarsky model, ktorý umožňuje odlíšiť menej závažné prípady falšovania.

Príklad riešenia zo Švajčiarska

Určitý zaujímavý spôsob riešenia danej situácie, keď ide o falzifikáty veľmi nízkej kvality (alebo nízkej nominálnej hodnoty) poskytuje trestný zákonník vo Švajčiarsku.[13] V ust. § 240 Švajčiarsky trestný zákonník upravuje skutkovú podstatu trestného činu falšovania peňazí, a to základnú skutkovú podstatu ako aj privilegovanú skutkovú podstatu, ktorá nás na účely tohto príspevku bude zaujímať. V zmysle prvého odseku sa potrestá páchateľ, ktorý falšuje kovové peniaze, papierové peniaze alebo bankovky s cieľom uviesť ich do obehu ako pravé, a to odňatím slobody na najmenej jeden rok. V druhom odseku je upravená privilegovaná skutková podstata, ktorá hovorí, že v obzvlášť ľahkých prípadoch je trest odňatia slobody do troch rokov alebo peňažný trest.

Teda privilegovaná skutková podstata ohraničuje trest odňatia slobody na maximálne 3 roky, pričom nie je zákonnom stanovené, čo sa má pod „obzvlášť ľahkými prípadmi“ rozumieť. V zásade si vieme pod týmto pojmom by sme si mohli predstaviť:

- tzv. „víkendových falšovateľov“, ktorí by si na vlastných (domácich alebo firemných) zariadeniach doma amatérsky vyhotovovali falzifikáty (s najnižším stupňom nebezpečnosti) alebo si ich zabezpečia z internetu;
- pokiaľ ide o falzifikáty s najnižším stupňom nebezpečnosti;
- falzifikáty s nízkou nominálnou hodnotu a v malom množstve (v kusoch);
- nesofistikované konanie páchateľa, ktorý sa snaží uviesť do obehu nekvalitné falzifikáty v príliš nevhodných podmienkach, nevhodných pre neho – teda za dňa, v dobre osvetlenej miestnosti alebo prostredníctvom vkladomatu, a podobne.

Otázne je, či za „obzvlášť ľahké prípady“ môžeme považovať aj okolnosti na strane páchateľa, napríklad, ak falšovanie vykoná osoba mladistvá alebo osoba v stave núdze (napr. v extrémnej finančnej tiesni), prípadne páchateľ nemá žiadny predchádzajúci záznam v registri trestov týkajúci sa falšovania alebo podobných trestných činov. Pri týchto osobách často pôjde práve skôr o kategóriu „víkendových falšovateľov“, pričom tieto skutočnosti sami o sebe môžu mať vplyv na určovanie výšky trestnej sadzby, ale pre rozlíšenie skutočnosti, či pôjde o základnú alebo privilegovanú skutkovú podstatu ide skôr o to, čo vyššie uvedené príklady spája.

Ako je uvedené z vyššie uvedených príkladov spájajú ich nekvalitné falzifikáty. Tu môžeme poukázať na rozhodnutie Vrchného súdu v Aargau sp. zn. SST.2010.145 zo dňa 18. augusta 2010, ktorý v ňom uviedol, že základná skutková podstata trestného činu je naplnená už vtedy, ak je falzifikát ťažko rozpoznateľný alebo ak bolo vyrobených viac ako len niekoľko falzifikátov s nízkou nominálnou hodnotou, a to aj vtedy, ak bol postup páchateľa jednoduchý a vynaložil len malé množstvo kriminálnej energie. Vyplýva to zo skutočnosti, že predpokladom predpokladu privilegovanej skutkovej podstaty tohto trestného činu nie je existencia „ľahkého“, ale až „obzvlášť ľahkého“ prípadu. Teda môžeme konštatovať, že aj nekvalitný falzifikát vo všeobecnosti môže spadať do oboch kategórií. Vrchný súd v Aargau ďalej dodáva, že všeobecne

[13] https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/de

platné kritériá, kedy ide o obzvlášť ľahký prípad, neboli doteraz judikatúrou a doktrínou vypracované. Nestačí však, aby sa vec iba zdala byť ľahká.

Podľa Švajčiarskeho spolkového súdu majú (nižšie) súdy pri posudzovaní „obzvlášť ľahkých prípadov" určitú mieru voľnej úvahy (rozhodnutie Švajčiarskeho spolkového súdu sp. zn. 6S.101/2007 zo dňa 15.08.2007). O taký obzvlášť „menej závažný" prípad ide vtedy, ak je falzifikát ľahko rozpoznateľný pre každého alebo ak sa vyrobí len niekoľko falzifikátov s nízkou nominálnou hodnotou. Dodáva však, že privilegovaný skutok možno predpokladať len opatrne vzhľadom na zákonom požadovaný „obzvlášť" ľahký prípad.

Vrchný súd v Aargau v spomenutom rozhodnutí za rozhodujúci faktor pre prevzatie privilegovaného trestného činu falšovania považoval výlučne to, či bol falzifikát ľahko rozpoznateľný pre každého alebo bolo vyrobených len niekoľko falzifikátov s nízkou nominálnou hodnotou. Za rozhodujúcu je potom považovaná v konečnom dôsledku aj „kriminálna energia", ktorá je určená trestným činom (konanie, sofistikovanosť a podobne), hoci tá môže byť vnímaná rôzne. Tu sa môžeme pozrieť na ďalšie rozhodnutia súdov:

- Švajčiarsky spolkový súd v rozhodnutí sp. zn. 6S.101/2007 zo dňa 15.08.2007 (BGE 133 IV 256) „podržal" rozhodnutia nižších súdov, ktoré aplikovali privilegovanú skutkovú podstatu v prípade ôsmich bankoviek nominálnej hodnoty 200 frankov, t.j. spolu 1 600 frankov. Páchateľ pritom niektoré z falzifikátov úspešne uviedol do obehu a pri ich výrobe použil domáce zariadenia - skener, notebook, tlačiareň, farebná kopírka a ďalej ich spracúval za pomoci vody, fénu a fólie z balíčkov cigariet. Môžeme len vyjadriť názor, že v danom prípade to nevyzeralo na použitie privilegovanej skutkovej podstaty, a to z dôvodu, že niektoré z falzifikátov naozaj uvedené do obehu (a na viacerých miestach), t.j. nemusí ísť o celkom ľahko rozpoznateľný falzifikát. Takisto vzhľadom na konanie páchateľa, ktorý konal sofistikovanejšie, hoci použil domáce zariadenia, tak sa snažil ďalej privodiť efekt pravosti svojich produktov (vodou a fénovaním, fóliou z balíčka cigariet) – „kriminálnu energiu".

- Švajčiarsky spolkový súd v rozhodnutí sp. zn. 6B_626/2008 zo dňa 1.11.2008, v ktorom aj s poukazom na predchádzajúce rozhodnutie mal za to, že v prípade falšovania – výroby 10 kusov bankoviek v nominálnej hodnote 50 frankov, t.j. dokopy 500 frankov za použitia základných prostriedkov – tlačiareň, skener a počítač, bolo potrebné aplikovať privilegovanú skutkovú podstatu, a nie základnú skutkovú podstatu podľa § 240 Švajčiarskeho trestného zákonníka.

- Švajčiarsky spolkový súd v rozhodnutí sp. zn. 6B_392/2007 zo dňa 5.10.2007 podržal rozhodnutie súdu nižšieho stupňa, ktorý aplikoval privilegovanú skutkovú podstatu aj v prípade domáceho falšovania 31 kusov bankoviek v nominálnej hodnote 100 frankov, t.j. spolu 3 100 frankov. Páchateľ pritom uviedol do obehu 28 kusov v priebehu 4 dní a použil na ich výrobu skener, atramentovú tlačiareň, jednoduchý kopírovací papier a nalepil na ne strieborný papier z balíčkov cigariet. Ako aj v prvom prípade aj teraz je zrejmé, že páchateľ vynaložil značnú časť „kriminálnej energie", nešlo o úplne jednoducho rozpoznateľné falzifikáty, no napriek tomu súdy vyhodnotili jeho konanie v rámci privilegovanej skutkovej podstaty.

Z takto nastolenej judikatúry sa javí, že aj Švajčiarsky spolkový súd preferuje veľmi voľný výklad „obzvlášť ľahkých prípadov", a to v prospech páchateľov.

Z tohto hľadiska preto máme za to, že uvedená privilegovaná podstata by mohla pokrývať celkom značnú časť „nepodarených" falzifikátov, s ktorými sa orgány činné v trestnom konaní a súdy stretávajú na Slovensku, ak by bola takáto skutková podstata zavedená aj u nás.

Pri potenciálnom zavádzaní privilegovanej skutkovej podstaty môžeme naraziť na rozpor s právom EÚ, konkrétne smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2014/62/EÚ z 15. mája 2014 o trestnoprávnej ochrane eura a ostatných mien proti falšovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2000/383/SVV v aktuálnom znení (ďalej iba „Smernica"). Totiž je to práve táto Smernica, ktorá ustanovuje minimálne sankcie za falšovanie meny. V zmysle čl. 5 Smernice je ustanovené, že za akékoľvek falšovanie je potrebné, aby členské štáty trestali takéto konanie najvyššou sadzbou trestu odňatia slobody, a to v trvaní najmenej ôsmich rokov (čl. 5 ods. 3 Smernice) a pri uvádzaní falzifikátov do obehu, aby členské štáty zabezpečili trestanie najvyššou

sadzbou trestu odňatia slobody v trvaní najmenej piatich rokov (čl. 5 ods. 4 Smernice). Tu však treba mať na pamäti, že takéto ustanovenia nevylučujú aj nižšie sankcie, ale najvyššia možná sankcia musí byť minimálne 5, resp. 8 rokov trestu odňatia slobody. Uvedený názor potvrdzujú body 16 až 19 recitálu k Smernici. Je tu vyjadrený názor, že členské štáty by mali prijať trestné sankcie, ktoré budú účinné, primerané a odrádzajúce a mali by zahŕňať trest odňatia slobody. Pričom tá minimálna výška najvyššej sadzby trestu odňatia slobody, ktorá bola stanovená v Smernici, by sa mala uplatňovať aspoň na najzávažnejšie formy uvedených trestných činov. Zároveň však treba zdôrazniť, že sankcie, pokiaľ ide o ich výšku, by mali byť účinné a odrádzajúce, ale nemali by byť neúmerné k trestným činom. Tu môžeme poukázať aj na rozhodnutia švajčiarskych súdov, ktoré takisto veľmi pozorne odlišujú, či môžu alebo nemôžu použiť privilegovanú skutkovú podstatu alebo musia použiť základnú skutkovú podstatu.

Teda zavedenie nižšej sankcie nie je nijakou prekážkou, pokiaľ zachováme minimálne najvyššie trestné sadzby pri kvalifikovaných skutkových podstatách podľa § 270 a § 271 Trestného zákona. Smernica však umožňuje prijatie privilegovanej skutkovej podstaty len pre podvodné uvádzanie meny do obehu (čl. 5 ods. 5 Smernice), a to v prípade, ak bola falšovaná mena prijatá bez vedomia, ale poskytnutá s vedomím, že ide o falzifikát. Tú skutočnosť využíva aj náš Trestný zákon v § 271 ods. 2 Trestného zákona. V zmysle Smernice môžu byť prijaté za takéto konanie aj iné sankcie ako je trest odňatia slobody. Teda Smernica nehovorí nič o tom, že je možné nastaviť aj nižšie sankcie – trest odňatia slobody v prípade, ak ide o falšovanie (a pozmeňovanie) peňazí a ich uvádzanie do obehu v obzvlášť ľahkých prípadoch. Mnohé krajiny majú trest odňatia slobody v danom prípade nastavený oveľa nižšie ako to máme na Slovensku, Niektoré krajiny ani nemajú nastavenú najnižší možný trest odňatia slobody (napr. Francúzsko, falšovanie max. 30 rokov a peňažný trest 450 000 eur, uvádzanie do obehu – max. 10 rokov a peňažný trest 150 000 eur, a to bez spodnej hranice a v základných skutkových podstatách) alebo trestné sankcie začínajú na jednom roku trestu odňatia slobody (napr. Nemecko, falšovanie - najmenej 1 rok odňatia slobody, uvádzanie do obehu – maximálne 5 rokov alebo peňažný trest, prípadne Rakúsko, falšovanie a uvádzanie do obehu – 1 až 10 rokov odňatia slobody).

Záver

Posudzovanie kvality falzifikátov v trestnom konaní zohráva významnú úlohu nielen pri určovaní trestnoprávnej zodpovednosti, ale aj pri hodnotení závažnosti činu a ukladania primeraných trestov. Ako ukazuje judikatúra (nielen u nás), aj falzifikáty najnižšej kvality môžu byť (za určitých okolností) zameniteľné za pravé peniaze, no je to najmä úmysel a konanie páchateľa, z ktorých môžeme vidieť napĺňanie znakov trestného činu podľa § 270 a § 271 Trestného zákona. Na druhej strane, v trestnom konaní je dôležité zohľadniť nielen objektívnu kvalitu falzifikátu, ale aj úmysel páchateľa a konkrétne okolnosti prípadu, aby sa zabránilo neprimeraným rozhodnutiam, najmä čo do výšky trestu. Celkové posudzovanie falzifikátov si preto vyžaduje vyvážený prístup, ktorý zohľadní nielen ochranu meny a ekonomickej stability, ale aj princípy spravodlivého trestu a individualizácie trestnej zodpovednosti.

Trestné sadzby, ktoré hrozili páchateľom podľa § 270 a § 271 Trestného zákona boli pred novelou Trestného zákona pomerne prísne a sú prísne aj po novele, no určite má súd teraz väčší priestor pre uloženie spravodlivejšieho, nie drakonického trestu, a to najmä v prípadoch keď ide o jeden falzifikát (a k tomu nekvalitný).

Vo vzťahu ku kvalite falzifikátu s tým najnižším stupňom kvality, t.j. nepodareným falzifikátom je potrebné skúmať vzťah páchateľa k falzifikátu, a to pri samotnom falšovaní jeho úmysel, aby ním vyrobené falzifikáty vyzerali ako pravé (a urobil ich v tej chvíli najlepšie ako vedel) a pri uvádzané obehu takisto jeho presvedčenie o dostatočnom kvalite falzifikátu, ktorý chce uviesť do obehu. Rozhodujúcou nie je tá skutočnosť či, svedok alebo poškodený hneď na prvý pohľad rozoznali falzifikát. A z tohto dôvodu potom dospieť k záveru, že nemôže ísť o trestný čin. Týmto prístupom sa vlastne prenáša zodpovednosť z páchateľa na inú osobu. Takto sa potom bagatelizuje samotné správanie a konanie ako aj úmysel páchateľa. Dôležité ostáva, či

je možné za určitých okolností uviesť daný falzifikát do obehu, pričom len preto, že páchateľ v danom prípade nekonal dostatočne sofistikovane (alebo nemal šťastie) mu nemôže byť na prospech. Páchateľ napriek (ne)kvalite falzifikátu tento vyrobil alebo uviedol do obehu tak, že si bol vedomý, že nedáva skutočné peniaze, no napriek tomu tak konal (nech už mal dôvod akýkoľvek).

Národná banka Slovenska ako odborný garant zohráva kľúčovú úlohu v posudzovaní podozrivých peňazí a poskytovaní odborných posudkov, na ktoré sa orgány činné v trestnom konaní spoliehajú. Napriek tomu sa v praxi stretávame s rozporuplnými rozhodnutiami, ktoré môžu mať významný vplyv na trestnoprávne následky pre obvinených.

Zahraničná prax, najmä švajčiarsky model, naznačuje, že zavedenie privilegovanej skutkovej podstaty by mohlo pomôcť riešiť menej závažné prípady falšovania, najmä ak ide o nekvalitné falzifikáty alebo konanie s nízkou mierou sofistikovanosti. Táto otázka by mohla byť predmetom ďalších diskusií v rámci slovenskej trestnej politiky.

Zoznam bibliografických odkazov

Falzifikáty od A po Z. Bratislava: Národná banka Slovenska, 1998, 82 s, ISBN 80-8043-042-X

GŘIVNA, T. a kol. *Aktuální otázky zajišťování osob a věcí v trestním řízení.* Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2024, 273 s. ISBN 978-80-7630-052-1;

SCHÄFER, J. (ed.) Strafgesetzbuch. 3. zväzok. §§80-184k. 4. vydanie, C. H. Beck, 2021, 1855 s. ISBN 978-3-406-74603-1;

SINECKÝ, P. 2015. *Obeživo a jeho padělky z odlišného úhlu pohledu.* In: Bankovnictví, roč. 23, č. 02, s. 34-36. ISSN 1212-4273;

VIKTORYOVÁ, J. - BLATNICKÝ, J. - BANGO, D. - PALAREC, J. *Metodika vyšetrovania trestných činov. II. časť.* Bratislava: APZ, 2004, 205 s. ISBN 80-8054-313-5;

Rozhodnutia súdov SR podľa textu, zo stránky: https://www.justice.gov.sk/sudy-a-rozhodnutia/sudy/rozhodnutia/

Rozhodnutia prokuratúry, podľa textu, zo stránky: https://www.genpro.gov.sk

https://www.nbs.sk

https://www.fedlex.admin.ch

https://www.openjur.de

Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 19. apríla 2013 o nominálnych hodnotách, špecifikáciách, reprodukcii, výmene a sťahovaní eurobankoviek z obehu ECB/2013/10;

Zákon č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov;

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov;

Nariadenie Rady (ES) č. 1338/2001 z 28. júna 2001 stanovujúce opatrenia nevyhnutné na ochranu eura proti falšovaniu;

Švajčiarsky trestný zákonník.

Kontaktné údaje

Mgr. Viliam Poništ, PhD.
Národná banka Slovenska
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava
viliam.ponist@nbs.sk

POŽIAR AKO PRVOK TRESTNOPRÁVNEJ ROVINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

pplk. Ing. Marián SUJA, PhD.
Katedra verejnej správy a krízového manažmentu
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Tento článok sa zaoberá v stručnosti problematikou požiaru ako špecifického prvku v kontexte trestnoprávneho systému Slovenskej republiky. Autor analyzuje právne aspekty spojené s požiarmi, ktoré môžu byť kvalifikované ako trestné činy podľa platného právneho predpisu. Článok sa zameriava na identifikáciu základných prvkov a znakov, ktoré sú potrebné na posúdenie požiaru ako trestného činu. Autor tiež skúma právne následky a sankcie, ktoré hrozia páchateľom v prípade uznania viny. Prostredníctvom tohto prístupu poskytuje čitateľom základný pohľad na problematiku požiarov v rámci trestnoprávnej roviny a zdôrazňuje význam presného posúdenia skutkovej podstaty pre zabezpečenie spravodlivého rozhodovania v trestných veciach.*

Kľúčové slová: *Požiar, záškodníctvo, všeobecné ohrozenie.*

Annotation: *This article deals briefly with the issue of fire as a specific element in the context of the criminal law system of the Slovak Republic. The author analyses the legal aspects related to fires that can be qualified as criminal offences under the current legislation. The article focuses on the identification of the basic elements and features that are necessary for the assessment of fire as a criminal offence. The author also examines the legal consequences and penalties that offenders face if found guilty. Through this approach, he provides readers with a basic perspective on the issue of fires within the criminal law and emphasizes the importance of accurate assessment of the facts to ensure fair adjudication of criminal cases.*

Keywords: *Fire, mischief, general danger.*

Úvod

Požiare predstavujú významné riziko pre spoločnosť, nielen z pohľadu bezpečnosti osôb a majetku, ale aj z pohľadu environmentálneho dopadu. V trestnoprávnej rovine Slovenskej republiky sú požiare predmetom regulácie, ktorá má za cieľ chrániť verejnosť a životné prostredie pred ich negatívnymi dôsledkami. Tento článok sa zaoberá právnou úpravou trestných činov spojených s požiarmi, ich kategorizáciou, príslušnou judikatúrou a významom prevencie.

Skôr, ako sa bude riešiť požiar ako špecifického prvku v kontexte trestnoprávneho systému Slovenskej republiky, tak si v skratke definujeme pojem požiar z niekoľkých hľadísk. Požiar je každé nežiaduce horenie, pri ktorom vznikajú škody na majetku, životnom prostredí alebo ktorého následkom je usmrtená alebo zranená fyzická osoba alebo uhynuté zviera; požiar je tiež nežiaduce horenie, pri ktorom sú ohrozené životy alebo zdravie fyzických osôb, zvieratá, majetok alebo životné prostredie.[14] Požiar a výbuch v svojej chemickej podstate predstavujú proces horenia.[15] Pri horení prebieha oxidácia horľavého materiálu oxidantom, najčastejšie vzdušným kyslíkom.[16] Horenie môže byť žiaduce (oheň), ktoré človek využíva pre svoje potreby a nežiaduce (požiar). Každý jav pôsobiaci na proces požiaru, môže spôsobiť vytvorenie javov, ktoré komplikujú situáciu. Pri väčšine procesov horenia vniká teplo, svetlo (plameň) a splodiny horenia (dym, toxické látky v plynom alebo pevnom skupenstve a pod.). Pri každom požiari sa vyskytujú nesledujúce základné chemické a fyzikálne javy:

- chemická reakcia horenia,
- vznik a prenos tepla,
- vznik a šírenie produktov horenia,
- výmena plynov.

[14] § 2 zákona 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi v znení neskorších predpisov.
[15] K horeniu je potrebný horľavý súbor (horľavá látka, oxidovadlo) a zdroj zapálenia (iniciátor).
[16] Horenie však môže prebiehať nielen za prítomnosti vzduchu, ale aj v atmosfére čistého kyslíka, síry alebo chlóru.

Rozlišujeme celý rad kritérií, podľa ktorých rozdeľujeme požiare, a každé kritérium má určitý vplyv na priebeh požiaru, na ochranu života a zdravia fyzických osôb, majetku a životného prostredia i na spôsob hasenia požiaru:

- Podľa výmeny plynov požiare delíme.
- Podľa skupenstva horiacich látok.
- Podľa rýchlosti šírenia horenia po povrchu horľavých látok.
- Podľa možnosti šírenia.
- Podľa formy šírenia.
- Podľa rozsahu.
- Podľa doby trvania.
- Podľa polohy.
- Podľa činnosti hasičskej jednotky (hasičov) a pod..

Pri požiari sa rozoznáva:

- Pásma požiaru.
- Fázy požiaru.
- Plochu požiaru.
- Druhy šírenia sa požiaru.
- Triedy požiaru.

Požiare môžu vzniknúť vo vnútri zariadení (aparátov), ale aj mimo nich, t.j. v stavbách a na otvorených priestranstvách. Začínajúci požiar alebo výbuch môže dosiahnuť veľké rozmery a spôsobiť značné škody, ak sú vhodné podmienky pre jeho rozšírenie. Požiar a výbuch môže vzniknúť prirodzene (úderom blesku, tlením organického materiálu v prípade slnečného počasia, poruchou a pod.) alebo umelo, a často krát zámerne, pôsobením človeka. Vo všeobecnosti možno skonštatovať, že práve požiare a výbuchy úmyselne založené človekom alebo z nedbalosti človeka v súčasnej dobe vo svete vysoko prevládajú.

Medzi hlavné príčiny umelo založených požiarov a výbuchov patria:

- neúmyselné:
  - nedbanlivosť a neopatrnosť,
  - podcenenie rizika,
- úmyselné:
  - pyrománia,
  - terorizmus,
  - snaha na požiari finančne profitovať.

Trestnoprávna úprava požiarov v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov je upravená v rámci niekoľkých ustanovení, ktoré definujú trestné činy súvisiace s ohrozením verejnej bezpečnosti a majetku. Medzi hlavné trestné činy patria:

- Všeobecné ohrozenie.
- Poškodzovanie a ohrozovanie prevádzky všeobecne prospešného zariadenia.
- Záškodníctvo.
- Teroristický útok.

Všeobecné ohrozenie ide o § 284 a § 285, kde je definované úmyselné všeobecné ohrozenie a nedbalostné všeobecné ohrozenie. § 284: Tento trestný čin sa týka konania, pri ktorom osoba úmyselne spôsobí požiar, ktorý ohrozuje životy, zdravie[17] alebo majetok viacerých ľudí, ako aj

[17] V § 284 ods. 1 písm. a) smrť alebo ťažkú ujmu na zdraví.

veľkej škody[18]. Tohto paragrafu sa týka aj o zvýšenie alebo sťaženie odvrátenie alebo zmiernenie všeobecného nebezpečenstva.[19] Pri úmyselnom založení požiaru je dôležité preukázať úmysel páchateľa spôsobiť škodu alebo ohrozenie. § 285: V prípade nedbalostného zakladania požiarov sa riešia situácie, kde požiar vznikne z nedbanlivosti, bez úmyslu spôsobiť škodu, ale s vedomím, že konanie môže viesť k nebezpečenstvu. Požiare, ktoré majú negatívny dopad na životné prostredie, môžu byť klasifikované ako ohrozenie alebo poškodenie životného prostredia. To zahŕňa situácie, kde požiar spôsobí ekologickú škodu, najmä v chránených oblastiach alebo pri veľkých lesných požiaroch. Odňatie slobody pre § 284 začína na štyroch rokoch a končí na dvadsaťpäť rokov. Odňatie slobody pre § 285 začína pri jednom roku a končí na desiatych rokoch.

Poškodzovanie a ohrozovanie prevádzky všeobecne prospešného zariadenia ide o § 286 a § 288, kde je definované úmyselné a nedbalostné ohrozenie prevádzky. § 286: Tento trestný čin sa týka konania, pri ktorom sa úmyselne ohrozí prevádzka verejného ochranného zariadenia proti požiaru. § 288: Tento trestný čin sa týka konania, pri ktorom sa z nedbalosti ohrozí prevádzka verejného ochranného zariadenia proti požiaru. Odňatie slobody pre § 286 začína pri jednom roku a končí pri piatych rokoch. Odňatie slobody pre § 288 je až na šesť mesiacov.

Záškodníctvo ide o § 315, kde je definované úmyselné poškodenie požiarom ústavné zriadenie alebo obranyschopnosť Slovenskej republiky. § 315: Tento trestný čin sa týka konania, pri ktorom páchateľ vydá skupinu osôb do nebezpečenstva smrti, ťažkej ujmy na zdraví alebo cudzí majetok do nebezpečenstva škody veľkého rozsahu tým, že spôsobí požiar alebo sťaží odvrátenie alebo zmiernenie požiaru. Odňatie slobody pre § 315 začína na siedmych rokoch a končí trestom odňatia slobody na doživotie.

Teroristický útok ide o § 419, kde je definované úmyselné poškodenie požiarom ústavné zriadenie alebo obranyschopnosť štátu, narušiť alebo zničiť základnú politickú, hospodársku alebo spoločenskú štruktúru štátu alebo medzinárodnej organizácie, závažným spôsobom zastrašiť obyvateľstvo alebo donútiť vládu štátu alebo iný orgán verejnej moci alebo medzinárodnej organizácie, aby niečo konala, opomenula alebo strpela. § 419 ods. 1 písm. f: Tento trestný čin sa týka konania, pri ktorom páchateľ vydá ľudí do nebezpečenstva smrti alebo ťažkej ujmy na zdraví, alebo cudzí majetok do nebezpečenstva škody veľkého rozsahu tým, že spôsobí požiar alebo sťaží jeho odvrátenie alebo zmiernenie, alebo takým konaním hrozí. Odňatie slobody pre § 419 začína na dvadsiatych rokoch a končí trestom odňatia slobody na doživotie.

Judikatúra slovenských súdov poskytuje viaceré príklady, ktoré ilustrujú, ako sú trestné činy spojené s požiarmi stíhané a posudzované. Napríklad ide o:

Lesné požiare v Slovenskom raji v roku 2012. Tento prípad zdôraznil význam prevencie a zodpovedného správania sa turistov v chránených oblastiach. Požiar spôsobil značné škody na prírodnom bohatstve a poukázal na potrebu dôslednejšieho dohľadu a osvety.

Požiar v bytovom dome v Prešove v roku 2019. Tento tragický prípad, ktorý bol dôsledkom výbuchu plynu, ukázal, aké závažné následky môže mať nedbalosť. V tomto prípade išlo o kombináciu technického zlyhania a ľudskej chyby, čo viedlo k úmrtiam a rozsiahlym škodám.

Pri poskytovaní príkladov judikatúry týkajúcej sa požiarov v rámci trestného práva môžeme zohľadniť prípady, ktoré ilustrujú rôzne aspekty práva a posudzovanie požiarov. Tu je niekoľko hypotetických príkladov, ktoré môžu pokryť rôzne scenáre:

Úmyselné založenie požiaru: Súd rozhodoval o prípade, kde páchateľ úmyselne podpálil nehnuteľnosť s cieľom získať poistné plnenie. Prípad ilustroval potrebu dokázania úmyslu a motívu, pričom súd vo svojom verdikte zdôraznil precedens pre budúce podobné prípady zamerané na poistné podvody.

Požiar z nedbanlivosti: Páchateľ spôsobil požiar tým, že ponechal neuhasenú sviečku v blízkosti horľavých materiálov. Prípad sa sústredil na otázku nedbanlivosti a poukázal na

[18] V § 284 ods. 1 písm. a) majetok do nebezpečenstva škody veľkého rozsahu.
[19] V § 284 ods. 1 písm. b).

nevyhnutnosť dodržiavania bezpečnostných opatrení, pričom súd sa opieral o predošlé rozhodnutia o obdobných prípadoch neúmyselného konania s vážnymi následkami.

Požiar ohrozujúci širokú verejnosť: V rámci rozsiahleho lesného požiaru, ktorého sa podpaľač úmyselne dopustil, bol páchateľ obvinený zo všeobecného ohrozenia. Prípad vytvoril precedens ohľadne hodnotenia závažnosti ohrozenia verejnosti a životného prostredia, čo navyše ovplyvnilo interpretáciu skutkovej podstaty trestného činu.

Následky požiaru na verejné zdravie: Rozhodnutie súdu v prípade, kde požiar v priemyselnom podniku spôsobil únik toxických látok, poukázalo na potrebu riešenia neopatrnosti pri manipulácii s nebezpečnými látkami. Súd sa zaoberal aj otázkou požiadaviek na zabezpečenie bezpečnosti na pracovisku.

Požiar ako dôsledok technickej poruchy: Súd sa venoval prípadu, kde požiar vznikol kvôli zanedbaným technickým revíziám a poruchám elektrických zariadení. V tomto prípade bola zdôraznená zodpovednosť za technickú údržbu a regulácie v oblasti bezpečnosti elektrických inštalácií.

Tieto príklady ukazujú, ako môže judikatúra rôzne pristupovať k posudzovaniu požiarov z hľadiska úmyslu, nedbanlivosti, dôsledkov na verejnosť aj ochranu prostredia, pričom súdne rozhodnutia formujú aplikáciu práva a vytvárajú referenčné body pre budúce prípady.

Prevencia požiarov je kľúčovým aspektom ochrany verejnej bezpečnosti. Zahŕňa niekoľko úrovní:

- Pravidelné aktualizovanie a sprísňovanie predpisov týkajúcich sa ochrany pred požiarmi alebo protipožiarnej bezpečnosti stavieb, napríklad pri stavbe nových stavieb alebo v priemyselných prevádzkach.
- Informovanie verejnosti o rizikách spojených s požiarmi a o spôsoboch ich prevencie. To zahŕňa školenia pre rôzne cieľové skupiny, od detí v školách po zamestnancov v rizikových profesiách.
- Implementácia moderných technológií, ako sú automatické protipožiarne systémy a detekčné zariadenia, ktoré môžu znížiť riziko vzniku požiarov a umožniť rýchlejší zásah v prípade ich vzniku.

Právna úprava trestných činov spojených s požiarmi má niekoľko kľúčových cieľov:

- Primárnym cieľom je ochrana ľudských životov a zdravia pred nebezpečenstvami spojenými s požiarmi.
- Zabezpečiť, aby majetok občanov a právnických osôb alebo fyzických osôb - podnikateľov bol chránený pred úmyselnými alebo nedbalostnými požiarmi.
- Predchádzanie ekologickým katastrofám, ktoré môžu vzniknúť v dôsledku požiarov, najmä v citlivých a chránených oblastiach.
- Odstrašovanie potenciálnych páchateľov od zakladania požiarov a zabezpečenie, aby tí, ktorí už takéto činy spáchali, boli primerane potrestaní a rehabilitovaní.

Záver

Požiare ako trestnoprávne relevantný fenomén v Slovenskej republike predstavujú komplexný problém, ktorý vyžaduje koordinovaný prístup zo strany legislatívy, súdnictva, verejných inštitúcií a spoločnosti ako celku. Efektívna právna úprava, spolu s prevenciou a vzdelávaním, sú kľúčové pre minimalizáciu rizika a zabezpečenie ochrany pred požiarmi. Významnou úlohou zostáva aj neustále sledovanie a adaptácia právnych noriem na meniace sa podmienky a nové výzvy v oblasti ochrany pred požiarmi (protipožiarnej bezpečnosti).

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon č. 314/2001 Z. z. zákon o ochrane pred požiarmi v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje
pplk. Ing. Marian Suja, PhD.
Katedra verejnej správy a krízového manažmentu,
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
marian.suja@akademiapz.sk ; marian.suja@minv.sk

ALTERNATÍVNE TRESTY A MEDIÁCIA V TALIANSKEJ REPUBLIKE[1]

prof. JUDr. Tomáš STRÉMY, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave

Jakub Ján FERENČÁK
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta

Anotácia: *Alternatívne tresty predstavujú významný nástroj individualizácie trestania, pričom ich cieľom je zníženie miery recidívy, odklon od ukladania trestu odňatia slobody a efektívnejšia resocializácia páchateľa. Ich ukladanie vyplýva zo špecifík talianskej právnej úpravy, ktorá kladie dôraz na individualizovaný prístup a aktívnu účasť páchateľa na plnení stanovených povinností. Osobitná pozornosť je venovaná alternatívnym trestom v kontexte mladistvých delikventov a ich úzkej previazanosti s princípmi restoratívnej justície.*
Kľúčové slová: alternatívne tresty, trest odňatia slobody, probačný dohľad, mladiství, mediácia

Annotation: *Alternative sanctions represent an important tool for the individualization of punishment, aiming to reduce recidivism, move away from the imposition of custodial sentences, and ensure more effective rehabilitation of the offender. Their application stems from the specific features of the Italian legal framework, which emphasizes an individualized approach and the active participation of the offender in fulfilling the obligations imposed. Special attention is given to alternative sanctions in the context of juvenile offenders and their close connection with the principles of restorative justice.*
Keywords: *Alternative sanctions, probation, detention, juvenile, mediation*

Úvod

Obsahom nami spracovaného príspevku bude priblíženie alternatívnych trestov a alternatívnych opatrení v podmienkach Talianskej republiky, ako aj priblíženie mediácie. Taliansko je častokrát spájané s množstvom páchanej trestnej činnosti, či už v rámci pôsobenia organizovaných skupín, drogovými trestnými činmi, obchodovaním so zbraňami alebo ekonomickými trestnými činmi, z čoho vyplýva aj trestná politika a ukladanie trestov. Rovnako je Taliansko spájané aj s preplnenými väznicami, čoho dôsledkom bol rozvoj prístupu k alternatívnym trestom. Preto nielen tresty odňatia slobody, ale aj rôzne alternatívy k trestu odňatia slobody predstavujú v talianskom právnej úprave výrazné miesto.

Talianské trestné právo už tradične vychádzalo zo zaužívaného systému trestnej politiky, z ktorej vyplýva preferencia ukladania trestov za trestné činy. Vzhľadom na väzenský model justičnej politiky, bolo najčastejším trestom za spáchanie trestného činu uloženie trestu odňatia slobody. Za poznámku stojí skutočnosť, že aj súčasný talianský trestný zákon je aj napriek mnohým postupným úpravám a čiastočným rekodifikáciám platný neustále od roku 1930. V roku 2019 avšak došlo po prvýkrát k zmene, keď počet uložených alternatívnych opatrení prevýšil počet ľudí, ktorí sa nachádzajú v ústave na výkon odňatia slobody. Je nutné podotknúť, že v Taliansku sa z hľadiska trestania páchateľov nazerá na dva hlavné prúdy ukladania trestov, ktorými sú buď uloženie trestu odňatia slobody páchateľovi trestného činu alebo uloženie sankcie, ktorej výkon smeruje vo všeobecný prospech spoločnosti.

[1] Tento článkom je výstupom z projektu č. 1/0633/25 VEGA – 'Programy restoratívnej justície'.

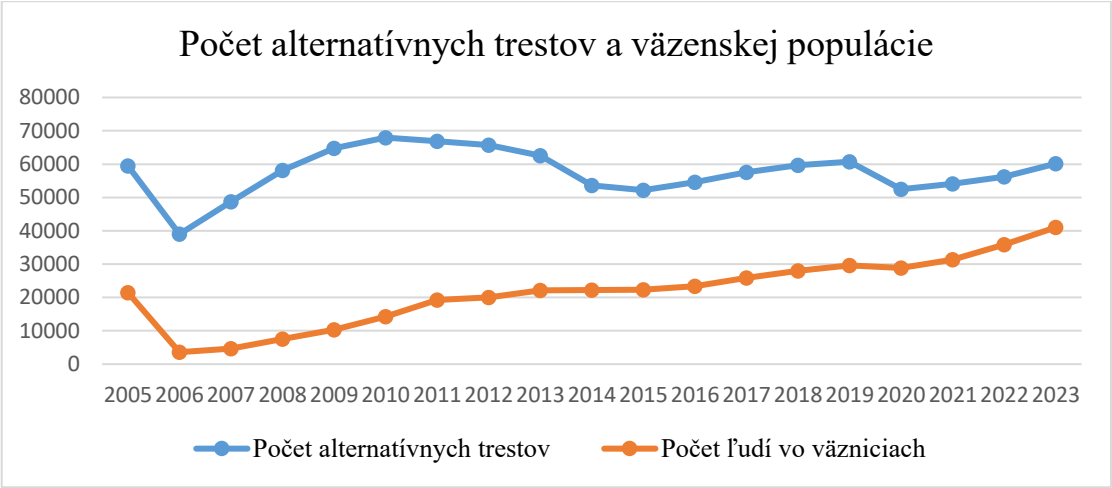

Graf č. 1 Počet uložených alternatívnych trestov a počet ľudí vo väzniciach[2]

Medzi alternatívne tresty v zmysle grafu č. 1 sú zaradené hlavné alternatívne tresty, medzi ktoré patria: zapojenie do komunitných programov, semi-liberty a domáce väzenie.[3] Z grafu č. 1 pritom vyplýva nárast počtu ukladania týchto alternatívnych trestov k trestu odňatia slobody. Tieto alternatívne tresty boli zavedené do talianského právneho poriadku od roku 1975 zákonom č. 354/1975. Práve týmto právnym predpisom boli do talianskeho trestného práva zavedené alternatívne tresty, ktoré avšak mohli byť ukladané až počas výkonu trestu odňatia slobody. Nevyhnutnou podmienkou alternatívnych trestov bolo predchádzajúce uloženie trestu odňatia slobody.

Už zavedením alternatívnych trestov počas trestu odňatia slobody možno bádať akýsi pokus o zmenu smerovania trestnej politiky, a to práve prostredníctvom participácie odsúdeného, ktorý mohol na základe zmeny svojho správania preukázať snahu o resocializáciu a návrat do spoločnosti, a to aj napriek umožneniu požiadať o alternatívny trest počas výkonu trestu odňatia slobody.

V podmienkach Talianska došlo k rozšíreniu ukladania alternatív k trestu odňatia slobody postupne, pričom najvýraznejšiu zmenu vidíme pri mladistvých páchateľoch trestných činov. V roku 1988 došlo k zmene právnej úpravy pri mladistvých, ktorá smerovala k presmerovaniu záujmu z trestania mladistvých na snahu limitovať nutnosť ukladania trestu odňatia slobody mladistvým,[4] a to aj prostredníctvom alternatívnych trestov. Ukladanie trestu odňatia slobody mladistvým sa malo stať až poslednou možnosťou a aj to len v prípade, ak iný spôsob nie je možný.[5]

Dovtedajšia rigidnosť talianských zákonov umožňovala pri trestaní mladistvých hlavne zníženie trestov o jednu tretinu oproti trestom uloženým dospelým páchateľom, čoho následok sa javila možnosť individualizácie trestov a špecifického zaobchádzania s mladistvými ako veľmi ťažká úloha.[6]

Okrem zmeny nazerania na trestanie mladistvých a zdôraznenia špecifickosti procesných postupov pri mladistvých páchateľoch trestných činov, boli spomínaným zákonom zavedené

[2] Štatistické dáta prevzaté z TORRENTE, G., RONCO, D. Incarceration Trends in Italy Between Rising 'Punitiveness' and 'Penal Moderation', 2024, International Criminology.

[3] TORRENTE, G., RONCO, D. Incarceration Trends in Italy Between Rising 'Punitiveness' and 'Penal Moderation', 2024, International Criminology, s. 5.

[4] PROCACCINI, A. I minori in carcere: verso una nuova emergenza?, s. 86, 2024 In DI GENNARO, G. e MARSELLI, R. Criminalità e sicurezza a Napoli. Vite insicure: forme di violenza sulle donne : quarto raporto.

[5] Pozri aj Štandardné minimálne pravidlá Organizácie Spojených národov pre výkon súdnictva nad mladistvými („Pekinské pravidlá") z roku 1985, Pravidlá OSN na ochranu mladistvých zbavených slobody z roku 1990 („Havanské pravidlá") alebo Dohovor o právach dieťaťa z roku 1990.

[6] LEMERT, M. E., Juvenile justice Italian style, In *Law and society review*, Vol. 20, No. 4, 1986, s. 533

alternatívne tresty, ktorých ukladanie mladistvým bolo umožnené a v prípade naplnenia možnosti na ich uloženie aj preferované. Ako konkrétne príklady alternatívnych postupov, ktorými bolo možné postupovať pri mladistvých uvádzame:

- Amnestia[7] - Ak zo správania mladistvého, jeho osobných pomerov a spáchaného trestného činu možné predpokladať, že mladistvý nebude páchať ďalšiu trestnú činnosť, bolo možné uložiť mladistvému za spáchaný trestný čin amnestiu. Takto bolo možné postupovať iba jedenkrát.
- Zastavenie trestného konania z dôvodu nepatrnosti spáchaného činu – Len v prípade, ak mladistvý spáchal trestný čin nepatrnej alebo malej závažnosti a samotným vystavením mladistvého by mohol byť ohrozený jeho nasledovný vývoj. V tomto prípade mohli byť mladistvému uložené preventívne opatrenia.
- Domáci pobyt – Toto bolo ukladané skôr ako preventívne opatrenie, nie ako trest alebo limitácia slobodného pobytu. Pri ukladaní takéhoto opatrenia sa zohľadňovali oprávnené záujmy mladistvého, najmä v oblasti vzdelávania a vývoja, s tým, že dohľad nad mladistvým bol zverený buď rodičom mladistvého, alebo inej osobe v závislosti od miesta pobytu mladistvého.
- Verejnoprospešné práce - *stricto sensu* sa nejedná o trest, ale o umožnenie mladistvému poskytnúť svoje služby v prospech komunity. Práve akýmsi ukázaním prospešnosti správania mladistvého v prospech iných a jeho začlenením do spoločnosti sa smerovalo k jeho vnútornej náprave, čím sa malo súčasne zabrániť izolácii mladistvého alebo jeho následnej možnej marginalizácii.

Alternatívne tresty sa avšak nedotýkali možnosti uložiť iné, subsidiárne tresty oproti trestu odňatia slobody. Medzi tieto tresty možno zaradiť podmienečné zastavenie konania s probačným dohľadom, probačný dohľad so špecializovaným výučbovým programom, komunitné služby a mediáciu. Ukladanie probačného dohľadu predstavuje jeden z míľnikov pohľadu na mladistvých, ktorý v podmienkach Talianska bol nasmerovaný na riadnu nápravu mladistvého páchateľa. V tomto kontexte je nutné spomenúť, že na to, aby mohlo dôjsť k definitívnemu zastaveniu konania v prípade schválenia podmienečného zastavenia konania, musí dôjsť k pozitívnemu výsledku probačného dohľadu. Výkon probačného dohľadu nad mladistvým spadal pod „*Ufficio di Sorveglianza per la Giustizia Minorile*", čo možno voľne preložiť ako Úrad spravodlivosti pre mladistvých.

V roku 2014 došlo k rozšíreniu už vyššie uvedeného podmienečného upustenia od potrestania s podmienečným odkladom na dospelých páchateľov, podľa ktorého mohol páchateľ požiadať o podmienečné zastavenie konania s probačným dohľadom. Pred účinnosťou tohto zákona bolo podmienečné upustenie od potrestania možné iba pri mladistvých. Pri dospelých páchateľoch sú určité odlišnosti ako pri mladistvých. Zatiaľ čo pri mladistvých je účelom uloženia probačného dohľadu najmä snaha o neukladanie trestov odňatia slobody a pozitívneho mravného vývoja mladistvého smerujúcemu k prehodnoteniu jeho správania a resocializácie[8] tak pri dospelých páchateľoch sa začína nazerať na páchateľa ako na osobu, ktorá môže na základe vlastného aktívneho správania prispieť k odstráneniu následkov spáchaného trestného činu.[9]

V rámci rozhodovania o povolení podmienečného upustenia s podmienečným odkladom sa okrem závažnosti trestného činu a osobných pomerov páchateľa skúma aj program nápravy páchateľa, pričom zo všetkých posudzovaných skutočností musí byť dôvodný predpoklad o reálnej náprave páchateľa a jeho následnej absencie od pokračovania v páchaní trestnej činnosti.

[7] Art. 32 zákona 448/1988.
[8] TABASCO, G. La sospenzione del procedimento con messa alla prova degli imputati adulti. Archivo penale, Fascicolo n. 1, 2015, s. 2.
[9] TABASCO, G. La sospenzione del procedimento con messa alla prova degli imputati adulti. Archivo penale, Fascicolo n. 1, 2015, s. 3.

Vyjadrenie tejto vôle páchateľa podvoliť sa určitým opatreniam, splniť podmienky vyplývajúce z probačného programu a ich následného dodržiavania [10] možno vnímať ako snahu o nápravu následku vyvolaného spáchaným trestným činom a aj o prevenciu pokračovania páchania trestných činov *pro futuro* reintegráciou páchateľa do spoločnosti.[11] Z týchto dôvodov sa preto nazerá na tento postup nie ako na jeden z hlavných alternatívnych trestov, ale skôr iba na akési alternatívne opatrenie. Ďalším predpokladom je vykonanie určitej verejnoprospešnej práce a nahradenie škody vzniknutej trestným činom.

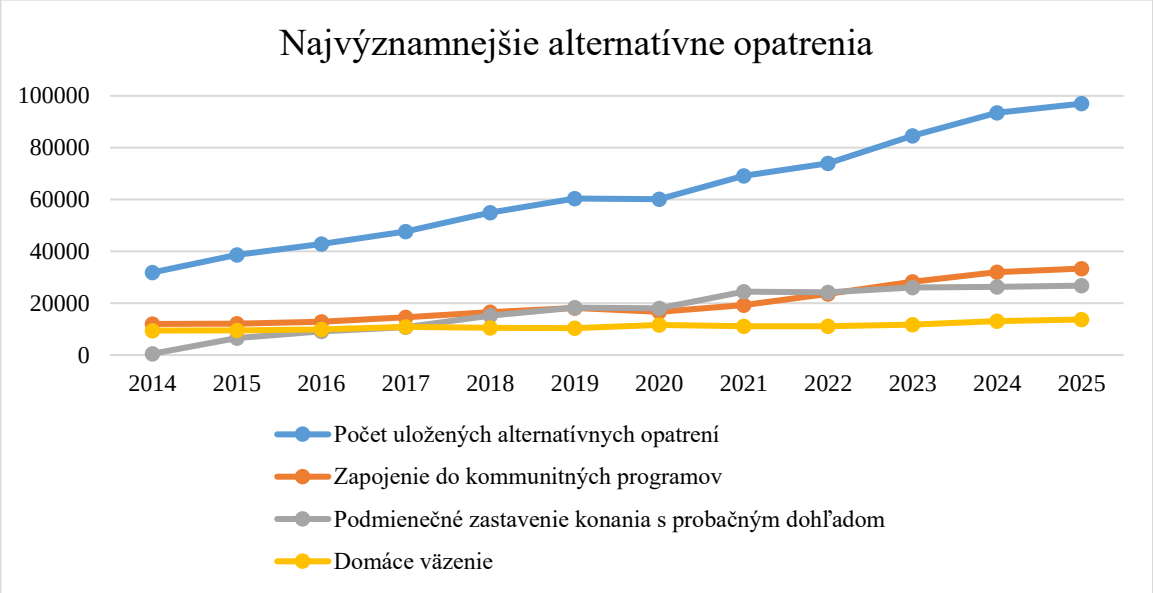

Graf č. 2: Počet celkových uložených alternatívnych opatrení[12]

Vzhľadom na početnosť ukladania podmienečného zastavenia konania s probačným dohľadom, ktoré bolo umožnené od roku 2014, došlo aj k nárastu celkového počtu uložených alternatívnych opatrení, pričom v súčasnosti tvorí toto alternatívne opatrenie viac ako 1/4 zo všetkých alternatívnych opatrení. Vzhľadom na navyšovanie počtu uložených alternatívnych trestov a relatívnej stálosti počtu ľudí vo väzniciach je možné polemizovať, či v podmienkach Talianska nedochádza iba k postihovaniu páchateľov trestných činov alternatívnymi opatreniami bez súčasného poklesu trendu ukladania trestov odňatia slobody. Uvedené potvrdzuje aj neklesajúci trend počtu ľudí vo väzniciach.

Už Lemert upriamoval pozornosť na obeť trestného činu, s tým že ako možný spôsob nápravy následku uviedol napríklad mediáciu.[13] Takzvaná *VOM*, čiže *victim/offender mediation* sa tiež uvádza ako jeden z príkladov na program restoratívnej justície[14] ktorý môže viesť

[10] Francesco uvádza, že aj pokus o nápravu, či prostredníctvom mediácie alebo iným spôsobom môže vyvolať v obeti pocit, že páchateľ si uvedomuje následky svojho protiprávneho konania a prejavuje snahu o ich nápravu, čo môže znamenať zníženie pôvodnej traumatickosti vyvolanej spáchaním trestného činu. Pozri FRANCESCO, D. G., Il silenzio e il dialogo, Dalla pena alla riparazione dell'illecito, *Legislazione penale (La)*, 2021, n. 2, Dipartimento di giurisprudenza, Università degli studi di Torino, s. 20.

[11] FIORETIN, F. Punizione o riparazione? La giustizia riparativa nella fase esecutiva della pena: luci e ombre nella prospettiva della riforma „Cartabia", In *Diritto penale e uomo*, fascicolo 10/2021, 2021s. 15.

[12] Prevzaté dáta z Rapporto ventunesimo, Antigone Association, stav k 15.03.2025 [cit. 10.06.2025]. Dostupné na internete: https://www.rapportoantigone.it/ventunesimo-rapporto-sulle-condizioni-di-detenzione/misure-alternative-e-di-comunita/

[13] FIONETIN, F. Punizione o riparazione? La giustizia riparativa nella fase esecutiva della pena: luci e ombre nella prospettiva della riforma „Cartabia", s. 95

[14] DIJK, J. J. et al. Victim–Offender Mediation and Reduced Reoffending: Gauging the Self-Selection Bias, *Crime & Delinquency* vol. 66, n. 6-7, s. 952

k zníženiu šance na následnú recidívu.[15] Mediácia, ktorá má v talianskom právnom poriadku tradíciu v civilnom práve[16] mala prostredníctvom zapojenia páchateľa, obete a komunity smerovať k zvýšeniu poznania mladistvého ohľadom vlastného správania a jeho následkov. K spúšťaniu programov mediácie došlo v roku 1995 v Miláne, na ktorý nadviazali ostatné mestá.[17] Aj napriek počiatočnému uplatňovaniu mediácie iba pri mladistvých, postupom času došlo k rozšíreniu mediácie aj pri dospelých páchateľoch.

Mediácia, svojím sledovaným cieľom prispieva k zmene pohľadu na spáchaný trestný čin, pričom umožnením nadobudnutia vzájomných pohľadov na ten-ktorý spáchaný trestný čin vedie páchateľa k uvedomeniu si svojho konania a následkov vyvolaným svojim správaním, ako aj samotným zapojením obete trestného činu, jej môže umožniť prekonať škodu, ktorá vznikla trestným činom. Osobitne môže pomôcť najmä v prekonávaní akýchsi vnútorných pocitov nespravodlivosti alebo negatívneho vnímania obete, ktoré jej bolo spôsobené trestným činom. Aj z tohto dôvodu, je mediácii orientovanej na obeť a páchateľa trestného činu neustále pripisovaný čoraz väčší dôraz v Taliansku, a to aj z hľadiska restoratívneho.

Záver

Aj z analyzovaných štatistických dát vyznieva nastavený trend zvyšovania počtu ukladaných alternatívnych trestov oproti ukladaniu trestu odňatia slobody ako, kedysi, preferovaného trestu. Zatiaľ čo ukladanie trestov odňatia slobody je naviazané aj na kapacity väzníc alebo ústavov na výkon trestu, ukladanie alternatívnych trestov takúto personálnu kapacitu nevyžaduje. Tým, že Taliansko sa už dlhšie snaží bojovať s preplnenými väznicami je trend ukladania alternatívnych trestov na vzostupe. Možno aj z týchto dôvodov dochádza k neustálemu a kontinuálnemu nárastu počtu uložených alternatívnych trestov, pričom v súčasnosti predstavuje počet osôb, ktorým boli uložené alternatívne trestov približne 1,5 násobok počtu osôb vo väzniciach. Avšak ani pri alternatívnych trestoch nemožno zľahčiť samotnú nápravu páchateľa. Len ukladanie trestov bez prioritného zamerania sa na nápravu páchateľa a nápravu následkov spôsobených trestnými činmi nikdy nenaplní cieľ alternatívnych trestov. Na záver možno iba otvoriť polemiku, že či ukladanie stále väčšieho počtu alternatívnych trestov smeruje k ich pôvodným záverom zákonodarcu znížiť počet väznených osôb, alebo iba zvyšuje tzv. *net-widening effect*[18].

Zoznam bibliografických odkazov

AEBI, F. M., DELGRANDE, N., MARGUET, Y. Have community sanctions and measures widened the net of the European criminal justice systems? In *Punishment & Society*, vol. 17, n. 5, 2014.

DIJK, J. J. et al. Victim–Offender Mediation and Reduced Reoffending: Gauging the Self-Selection Bias, Crime & Delinquency vol. 6, n. 6-7, 2019.

[15] Tamtiež, s. 967

[16] MATTEUCCI, G., Mandatory mediation, the Italian experience, In *Revista Eletrônica de Direito Processual*, Rio de Janeiro, v. 16, n. 16, 2015, s. 189.

[17] GHETTI, M., MESTITZ, A. Juvenile magistrates and victim-offender mediation centres: the communication system, In. Mestitz, A., Ghetti, S. et al. *Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe*. Springer, Dordrecht, 2005, s. 322 Pozri aj MERINGOLO, P. Juvenile Justice System in Italy: Researches and interventions. Universitas Psychologica, vol. 11, núm. 4, 2012, s. 1088.

[18] K pojmu *net-widening effect* pozri AEBI, F. M., DELGRANDE, N., MARGUET, Y. Have community sanctions and measures widened the net of the European criminal justice systems? In *Punishment & Society*, vol. 17, n. 5, 2014, s. 576

FIORETIN, F. Punizione o riparazione? La giustizia riparativa nella fase esecutiva della pena: luci e ombre nella prospettiva della riforma „Cartabia“, In *Diritto penale e uomo*, fascicolo 10/2021, 2021.

FRANCESCO, D. G., Il silenzio e il dialogo, Dalla pena alla riparazione dell'illecito, Legislazione penale (La), 2021, *n.* 2, Dipartimento di giurisprudenza, Università degli studi di Torino.

GHETTI, M., MESTITZ, A. Juvenile magistrates and victim-offender mediation centres: the communication system, In. Mestitz, A., Ghetti, S. et al. *Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe*. Springer, Dordrecht, 2005.

LEMERT, M. E., Instead of court. Diversion in Juvenile justice., 1972.

LEMERT, M. E., Juvenile justice Italian style, In Law and society review, Vol. 20, No. 4, 1986.

MERINGOLO, P. Juvenile Justice System in Italy: Researches and interventions. Universitas Psychologica, vol. 11, núm. 4, 2012.

MIRAVALLE, M., SCANDURRA, A. et al. XXI rapporto, Associazione Antigone, [cit. 10.06.2025], dostupné na internete: https://www.rapportoantigone.it/ventunesimo-rapporto-sulle-condizioni-di-detenzione/

PROCACCINI, A. I minori in carcere: verso una nuova emergenza?, In DI GENNARO, G. e MARSELLI, R. Criminalità e sicurezza a Napoli. Vite insicure: forme di violenza sulle donne : quarto raporto., 2024.

TABASCO, G. La sospenzione del procedimento con messa alla prova degli imputati adulti. Archivo penale, Fascicolo n. 1, 2015.

TORRENTE, G., RONCO, D. Incarceration Trends in Italy Between Rising 'Punitiveness' and 'Penal Moderation', 2024, International Criminology.

Kontaktné údaje:

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Univerzita Komenského v Bratislave

Šafárikovo nám. 6, P.O.BOX 313

810 00 Bratislava

tomas.stremy@flaw.uniba.sk

Jakub Ján Ferenčák

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Šafárikovo nám. 6, P.O.BOX 313

810 00 Bratislava

jjferencak@gmail.com

AKO BY MALI PREBIEHAŤ RESTORATÍVNE PROGRAMY V PRAXI?

Mgr. Sára ZSEMLYOVÁ
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická Fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Anotácia: *Článok sa zaoberá základnými princípmi restoratívnej justície ako súčasti trestnej politiky, s dôrazom na princíp náhrady škody a aktívnej participácie účastníkov trestného činu. Významnou časťou článku je analýza princípov aplikácie restoratívnych programov, ako sú mediácia, rodinné kruhy a konferencie, pričom je kladený dôraz na dobrovoľnosť, rovnosť, rešpekt a záväznosť dohodnutých riešení. Tieto programy musia poskytovať bezpečné a neutrálne prostredie na riešenie konfliktov a zmiernenie ich negatívnych dôsledkov. V závere článku autorka poukazuje na konkrétny príklad z praxe restoratívnej justície v Českej republike, spolu s analýzou počtu mediácií na Slovensku v rokoch 2022 a 2023 a návrhmi de lege ferenda.*

Kľúčové slová: *Restoratívna justícia, princípy restoratívnej justície, restoratívne programy, mediácia, obete.*

Annotation: *This article focuses on the basic principles of restorative justice as part of criminal policy, with an emphasis on the principles of damage repair and active participation of the parties involved in the crime. A significant portion of the article is dedicated to analyzing the principles of applying restorative programs such as mediation, family group conferencing, and dialogue circles, with a focus on voluntariness, equality, respect, and the binding nature of agreed solutions. These programs must provide a safe and neutral environment for conflict resolution and mitigating their negative consequences. In the conclusion, the author presents a concrete example from restorative justice practice in the Czech Republic, along with an analysis of the number of mediations conducted in Slovakia in 2022 and 2023 and with a de lege ferenda proposals.*

Keywords: *Restorative justice, principles of restorative justice, restorative programs, mediation, victims.*

Úvod

Restoratívna justícia predstavuje moderný a progresívny koncept, ktorý reflektuje aktuálne trendy v trestnej politike demokratických právnych štátov. Na rozdiel od tradičného retributívneho prístupu, ktorý sa sústreďuje predovšetkým na potrestanie páchateľa, restoratívna justícia kladie dôraz na vyrovnanie sa so škodou spôsobenou trestným činom, obnovu medziľudských vzťahov a aktívnu participáciu všetkých dotknutých strán.[1] Je založená na hlbšom porozumení konfliktu, ktorý vyvolal trestný čin, a usiluje sa o jeho komplexné riešenie prostredníctvom dialógu, mediácie a ďalších foriem konsenzuálneho konania. V kontexte Slovenskej trestnej politiky, sa koncept restoratívnej justície stále nachádza v štádiu postupného vývoja a aplikácie. Hoci naše právne predpisy obsahujú viaceré prvky tohto prístupu, v praxi sa často stretávame s dominantným postavením retributívneho modelu, ktorý neumožňuje dostatočne zohľadniť potreby obetí ani potenciál resocializácie páchateľov.[2] Práve preto je nevyhnutné posilniť postavenie restoratívnych programov a zaistiť, aby boli nielen dostupné, ale aj efektívne využívané v rôznych fázach trestného konania. Hlavným predmetom tohto článku je analýza kľúčových princípov, na ktorých restoratívne programy stoja, a ich aplikácia v praxi. Osobitná pozornosť je venovaná princípom dobrovoľnosti, dôvernosti, rovnosti, rešpektu a záväznosti, ktoré tvoria základ úspešnej implementácie restoratívnych mechanizmov. Ich dôsledné dodržiavanie je nevyhnutnou podmienkou pre zabezpečenie spravodlivého a vyváženého trestného procesu v duchu restoratívnej justície. Na ilustráciu efektívnosti týchto programov uvádzam konkrétny príklad z praxe restoratívnej justície v Českej republike, ktorý demonštruje pozitívne dopady dialógu medzi páchateľom a obeťou. Okrem toho sa v článku venujem aj analýze štatistických údajov o mediáciách v rámci Slovenskej republiky, pričom poukazujem na významné regionálne rozdiely v ich využívaní. V závere článku sa v krátkosti venujem návrhom legislatívnych zmien, ktoré by mohli prispieť k účinnejšiemu uplatňovaniu restoratívnej justície v praxi. Osobitnú pozornosť

[1] ZEHR, H. Úvod do restorativní justice. Združenie pre probáciu a mediáciu v justícii. Praha, 2003. s. 14 a nasl.
[2] LUBELCOVÁ, G., *Uplatňovanie mediácie v slovenských podmienkach*. In: Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava: Leges, 2015.

venujem návrhu na zavedenie tzv. *prehlásenia obete o dopadoch trestného činu na jej život* do Slovenského právneho poriadku.

Restoratívna justícia a jej základné princípy

Restoratívna justícia a jej koncept je už dlhodobo súčasťou zahraničných trestných politík,[3] avšak na Slovensku si ešte nenašla až také praktické uplatnenie, aké by bolo v modernej demokratickej spoločnosti vhodné. V aktuálnej právnej úprave na Slovensku môžeme síce nájsť pravidlá, princípy a náznaky restoratívnej justície no na druhej strane, v tej praktickej rovine je to často skôr retributívna justícia, ako tá restoratívna. Domnievam sa, že koncept restoratívnej justície a jej zaradenie do trestného práva, resp. trestnej politiky, by malo byť nevyhnutnou súčasťou tak, aby sa zároveň uplatňoval aj koncept retributívnej justície. Tieto dva prístupy by mali popri sebe fungovať efektívne tak, že v prípade ak nie je dostačujúce uložiť alternatívny trest, tak ostáva nevyhnutnosťou, aby mala spoločnosť k dispozícii aj tie najprísnejšie prostriedky trestného práva. To však nevylučuje pôsobenie oboch konceptov popri sebe, pretože pri takmer každom trestnom čine máme obeť a páchateľa, ktorí sú ľudské bytosti a je potrebné vždy konflikt medzi nimi uzdraviť. Niekedy to však bez uloženia trestu odňatia slobody nie je možné, najmä pre bezpečie obete, okolia ale aj samotného páchateľa... Základnými piliermi, na ktorých stojí koncept restoratívnej justície, sú náhrada škody a aktívna participácia zúčastnených, resp. dotknutých strán trestným činom. [4] To znamená, že na to aby sme mohli dôjsť k čo najspravodlivejšie mu rozhodnutiu a riešeniu vzniknutého konfliktu je potrebné, aby sa dotknuté strany aktívne zúčastňovali trestného procesu a to tak, aby boli vypočuté potreby nielen páchateľa, ale predovšetkým aj samotnej obete. Len vtedy, ak aktívne zapojíme obeť do riešenia trestného činu, tak len vtedy môžeme dospieť k spravodlivému rozhodnutiu. S tým tiež úzko súvisí aj náhrada škody, ktorá je nevyhnutnou súčasťou pre dosiahnutie spravodlivosti, pretože je dôležité na vzniknutú škodu nenahliadať len, ako na tú materiálnu škodu, ktorá je vyčísliteľná v peniazoch ale vnímať aj škodu emocionálnu, psychickú, fyzickú, morálnu, sociálnu, spoločenskú ujmu a pod. Cieľom restoratívnej justície je preto, čo najkomplexnejšie nahradiť vzniknutú ujmu, tak aby obeť aj páchateľ mohli dospieť k uzdraveniu ich konfliktu v spoločnosti. Samotná náhrada škody nie je realizovateľná bez toho, aby strany aktívne participovali na hľadaní riešenia. Je nesmierne potrebné poskytnúť stranám dostatočné informácie o ich možnostiach a právach, už v počiatočnej fáze trestného konania tak, aby mali možnosť sa slobodne rozhodnúť, či chcú aktívne participovať v trestnom konaní a zároveň, či sa chcú zúčastniť restoratívnych programov. Princíp participácie v sebe zahŕňa aj zabezpečenie priestoru a podpory na vyjadrenie postojov a potrieb strán, a zároveň by mal povzbudiť strany k ich dobrovoľnej účasti na restoratívnych programoch.

Restoratívne programy by mali byť dostupné pre každého, bez ohľadu na štádium trestného konania, či už je to na samotnom začiatku, v prípravnom konaní, v konaní pred súdom ale aj vo vykonávacom konaní. Bez toho, aby boli strany dostatočne informované o svojich možnostiach, nie je možné zabezpečiť dobrovoľnú účasť na restoratívnych programoch. Tieto dva základné princípy **náhrady škody** a **aktívnej participácie strán** sú veľmi úzko prepojené a mali by fungovať tak, aby bolo možné zabezpečiť a nájsť spravodlivé riešenie pre obe strany.

---

[3] K tomu pozri: KURILOVSKÁ, L., LENHARTOVÁ, K., *EÚ ako otvorená cesta restoratívnej justície*. Právny obzor, 96, 2013, č.3, s. 263 – 27.
Handbook on Restorative Justice Programes (second edition), UNODC Viedeň, 2020. Dostupné online: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/20-01146_Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf

[4] RADA EURÓPY. Odporúčanie CM/Rec(2018)8 Výboru ministrov členským štátom o restoratívnej justícii v trestných veciach. Štrasburg, Francúzsko, 2018. Dostupné na: https://www.coe.int/en/web/prison/home/-/asset_publisher/ky2olXXXogcx/content/recommendation-cm-rec-2018-8 (cit. dňa 10. januára 2025)
K tomu pozri aj: MSSR. *Metodika – restoratívna justícia a implementačná fáza programov*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 2022. Dostupné online: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/Metodika-restorativna-justicia-a-implementacna-faza-programov.pdf (cit. dňa 10. januára 2025)

Restoratívne programy a ich princípy

Medzi najrozšírenejšie restoratívne programy môžeme zaradiť dialóg, resp. mediáciu, v našich podmienkach, čo je priamy rozhovor medzi obeťou a páchateľom, ktorý je však vedený treťou nezávislou osobou (mediátor, facilitátor...), ktorá má špeciálne vzdelanie pre takúto činnosť. Medzi ďalšie restoratívne programy,[5] ktoré sú najznámejšie zaraďujeme aj restoratívne kruhy, ktorých sa zúčastňuje aj blízke okolie obete, páchateľa a ďalší členovia komunity. Taktiež poznáme aj konferencie, ktoré môžu byť vedené ako rodinné alebo komunitné stretnutia, za účelom nájdenia spravodlivého riešenia, napr. pri školských konfliktoch alebo komunitných problémoch. Na obete trestných činov má restoratívna justícia pozitívny vplyv.[6] Existuje niekoľko základných princípov, ktorými sa tieto restoratívne programy musia riadiť tak, aby napĺňali svoj účel a boli efektívne. [7] Ide o princípy dobrovoľnosti, dôvernosti, rovnosti, rešpektu a záväznosti.

1. **Princíp dobrovoľnosti** znamená, že strany by mali mať možnosť slobodne a bez akéhokoľvek nátlaku sa rozhodnúť, či sa restoratívnych programov zúčastnia. To znamená, že je potrebné aby strany boli dostatočne informované už od samého začiatku trestného konania o ich možnostiach, ktoré majú v rámci restoratívnych programov k dispozícii. Strany by mali možnosť kedykoľvek proces opustiť. Možno predpokladať, že ak sa strany dobrovoľne samé rozhodnú aktívne participovať a spolupracovať v rámci konania, a zúčastňovať sa restoratívne ich programov, tak to podporí ich úprimnosť a otvorenosť v takýchto programoch, ktorá je nesmierne dôležitou súčasťou spravodlivého rozhodnutia.
2. **Princíp dôvernosti,** ktorý je nesmierne dôležitou súčasťou restoratívnych programov a podľa ktorého platí, že všetko čo sa povie počas restoratívneho programu (konkrétneho sedenia napr. kruhov alebo mediácie), tak to zostáva dôverné medzi stranami, ktoré sa programu zúčastnia. Zároveň je tu vždy prítomný mediátor alebo facilitátor, ktorý zabezpečuje neutrálne prostredie a taktiež aj mlčanlivosť. Čo tiež znamená pre obvineného, že samotnú účasť na restoratívnych programoch nie je možné použiť proti nemu, ako dôkaz o vine v trestnom konaní. Ak strany vedia, že celý tento proces je dôverný a informácie, o ktoré sa tam podelia, nemôžu byť zneužité proti nim, zvyšuje to pravdepodobnosť, že komunikácia medzi stranami bude úprimnejšia otvorenejšia.
3. **Princíp rovnosti**, v zmysle ktorého každá zo strán má rovnaké postavenie. A to tak, že v žiadnom prípade nesmie dochádzať k dominantnému postaveniu niektorej zo strán. V praxi to môže prebiehať napr. aj takým spôsobom, že tá osoba, ktorá má slovo a aktuálne hovorí, tak drží napr. loptičku alebo nejaký symbolický predmet, a ostatné zúčastnené osoby ju počúvajú. Takto je možné zabezpečiť, aby sa strany nielen vyjadrili ale aj vypočuli navzájom. Rešpekt a rovnosť medzi stranami sú základom pre konštruktívnu komunikáciu.
4. **Princíp rešpektu** zabezpečuje pri restoratívnych programoch najmä facilitátor, ktorý je na takéto situácie špeciálne a odborne vzdelaný. Takže zabezpečuje rovnaké postavenie všetkých strán a dohliada na rešpektujúcu atmosféru. Čo znamená, že by nemalo dochádzať k hádkam alebo iným, extrémne napätým situáciám. Je potrebné, aby sa pri restoratívnych programoch všetky strany cítili bezpečne a to nielen fyzicky, ale aj emocionálne.
5. **Princíp záväznosti** vyjadruje záväzok pre strany, ak už sa dohodnú, tak je táto dohoda pre nich záväzná. Napr. ak by sa dohodli na náhrade škody, prípadne zákaz priblíženia k obeti

[5] K tomu pozri aj: ČENTÉŠ, J., STRÉMY, T. *Rôzne aplikácie restoratívnej justície v trestných veciach* In: Aktuálne výzvy mediácie a restoratívnej justície na Slovensku, Prešov, 2024. Dostupné online: https://elibrary.pulib.sk/elpub/view/isbn/9788055534398 (cit. dňa 10. februára 2025)

[6] SHERMAN, L. W., et al. *Twelve experiments in restorative justice: The Jerry Lee program of randomized trials of restorative justice conferences*. Londýn, 2015. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/288041099_Twelve_experiments_in_restorative_justice_the_Jerry_Lee_program_of_randomized_trials_of_restorative_justice_conferences. (cit. dňa 13. januára 2025)

[7] European Forum for Restorative Justice. *Manual on Restorative Justice Values and Standards for Practice*. Leuven: European Forum for Restorative Justice, 2021. Dostupné online: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2021-11/EFRJ_Manual_on_Restorative_Justice_Values_and_Standards_for_Practice.pdf

a pod., tak by to obe strany museli dodržiavať. Tento výsledok ich dohody by sa spísal do formálnej zápisnice, resp. písomnej dohody, ktorá by bola súčasťou trestného konania.

Pre efektívne a účinné zabezpečenie restoratívnej justície v praxi, je potrebné sa riadiť týmito princípmi, najmä pri realizácii konkrétnych restoratívnych programov. Preto je dôležité od začiatku konania pristupovať k stranám v súlade s týmito princípmi, informovať ich o týchto princípoch, o ich právach a o ich možnostiach. Vzdelávanie v tejto oblasti je nesmierne kľúčové. A to nielen odbornej ale i laickej verejnosti, tak aby sa koncept restoratívnej justície mohol čo najširšie prejaviť v každodennom živote. Hlavné prekážky rozvoja restoratívnej justície sú nastavenie spoločnosti a nedostatok informácií.[8] Nevyhnutné je preto vzdelávanie OČTK a súdov, tak aby boli dostatočne informovaní a odhodlaní uplatňovať restoratívnu justíciu, čím by sa mohlo zefektívniť celé trestné konanie a dosiahnutie spravodlivosti.

Ako prebieha restoratívna justícia v praxi? Príklad z Českej republiky [9]

Inštitút pre restoratívnu justíciu v Českej republike, v minulých rokoch vydal niekoľko dokumentov o tom, ako v praxi prebiehajú restoratívne programy a aké majú na to názory zúčastnené osoby. Ako príklad si pre účely tohto článku uvedieme príbeh z centra Prahy. Skutok sa stal pred pár rokmi, vo večerných hodinách centre Prahy, keď jeden pán (dedko) s rodinou vychádzali práve z reštaurácie. Tento pán bol aj so svojím vnukom menom Maxine, ktorý je nebinárnou osobou, a neznámy páchateľ začal verbálne napádať Maxine. Pričom on bol na to zvyknutý, takže to ignoroval ale jeho dedko sa ho zastal a reagoval na neznámeho páchateľa. V dôsledku toho došlo k fyzickej potýčke, ako náhle si to všimol kamarát páchateľa tak pribehol a sotil zozadu do toho dedka, ktorý následne spadol na zem. Až následne ten druhý páchateľ zistil, že sa jedná o staršieho pána. Prvý páchateľ okamžite z miesta činu ušiel. No ten druhý páchateľ ostal na mieste, až do príchodu polície aj sanitky a snažil sa pomôcť rodine. Pri výsluchu sa tento páchateľ dozvedel, že ten pán podľahol zraneniam a zomrel. Už od začiatku si páchateľ uvedomoval škodlivosť svojho činu ľutoval to a vyčítal si to. V rámci trestného procesu prebehlo niekoľko súdnych pojednávaní, avšak ešte pred samotným právoplatným rozhodnutím súdu sa konali restoratívne kruhy, niekoľko sedení rodiny obete s páchateľom, ktorí si to napokon vysvetlili. Rodina obete dokonca aj páchateľovi odpustila a pochopili jeho konanie. Pretože páchateľ vyjadril, že bol opitý zozadu nevidel o koho sa jedná, videl iba, že jeho kamarát potrebuje pomoc a je v nejakej potýčke, tak sa rozhodol bez váhania zakročiť. Keď došlo k prvému rozhodnutiu súdu bol Adriánovi uložený trest odňatia slobody na 5 rokov nepodmienečne, s čím dokonca ani samotní pozostalí obete nesúhlasili. Pretože Adrián mal v tom čase iba 18 rokov, oni sami mu odpustili, naozaj sa snažil pomôcť a odčiniť svoj čin, a tým zmierniť jeho škodlivé dôsledky. Tak sa rodina obete rozhodla pomôcť Adriánovi získať lepšieho advokáta a dosiahli napokon, po odvolaní, v konečnom právoplatnom rozhodnutí miernejší trest, na 3 roky s podmienečným odkladom na 4 roky. V závere tohto dokumentu boli zábery na rodinu obete a Adriana, ako sa pravidelne stretávajú podporujú a snažia sa znížiť spoločenskú škodu, ktorá týmto konaním vznikla.

Tento príbeh je ilustráciou toho, že je nesmierne dôležité odpustenie, snaha o nápravu a zníženie škodlivých dôsledkov trestného činu, pre úspešné uzdravenie a obnovenie vzťahov, ktoré boli narušené v spoločnosti. Nebolo by účelné tohto mladistvého páchateľa a odsúdiť na nepodmienečný trest za takýto skutok, ktorého škodlivosť si uvedomuje, a ktorý mu dokonca aj samotná rodina obete odpustila. Taktiež možno tento príbeh brať ako inšpiráciu, aby sa na potreby a názory obete prihliadalo v rámci trestného konania a rozhodovania o vine a treste.

[8] Strategie restorativní justice pro Českou republiku. Praha: Institut pro restorativní justici, 2021. Dostupné online: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/10/RJ_strategie_CR.pdf

[9] Institut pro restorativní justici. *#zOčídoOčí: Po smrti přátelství.* YouTube [video]. Projekt zOčídoOčí. Publikované: 29. mája 2023. Dostupné online: https://www.youtube.com/watch?v=0z_0P5rUm68.

Žilinský kraj príkladom pre celé Slovensko?

Pre účely tohto článku som vypracovala tabuľku, ktorá obsahuje údaje o počte mediácii za roky 2022 a 2023 v každom kraji osobitne v rámci Slovenskej republiky.[10] Celkový podiel odsúdených bol 25 254 osôb v roku 2022 a 23 693 osôb v roku 2023.

Tabuľka č. 1: Podiel pridelených vecí na mediáciu za roky 2022/23

Kraj	Počet pridelených vecí na mediáciu	Zo súdu	Z prokuratúry	Počet obvinených	Počet poškodených	Suma na ochranu obetí v €	Náhrada škody uhradená v €	Uzavreté veci
Bratislava	28 / 27	9 / 15	16 / 12	29 / 26	28 / 43	6420 / 3400	58063 / 61780	28 / 25
Trnava	14 / 20	1 / 9	12 / 11	14 / 19	18 / 29	2990 / 29950	13224 / 17806	16 / 17
Trenčín	49 / 57	7 / 9	39 / 46	53 / 57	31 / 53	4900 / 10277	62508 / 67380	51 / 53
Nitra	39 / 35	9 / 2	27 / 27	40 / 36	29 / 36	6580 / 4470	7755 / 23477	41 / 31
Žilina	395 / 340	56 / 35	323 / 292	434 / 370	520 / 465	51910 / 46517	783451 / 691129	387 / 346
B. Bystrica	76 / 91	21 / 16	50 / 74	89 / 95	82 / 99	6560 / 6230	124497 / 74527	88 / 89
Prešov	214 / 209	62 / 71	149 / 131	231 / 227	243 / 274	16856 / 18035	156866 / 116149	212 /196
Košice	222 / 193	47 / 54	172 / 138	243 / 218	217 / 226	15635 / 20715	117602 / 139601	221 /195
SR	1037 / 972	212 / 211	788 / 731	1133 / 1048	1168 / 1225	110951 / 139594	1 323986 / 1 191849	1044 /952

V rámci tabuľky môžeme vidieť jednotlivé kraje a osobitné údaje k nim, ako aj pre SR, ako celku v poslednom riadku. Celkový počet pridelených vecí na mediáciu bol v týchto rokoch v priemere tisíc, čo predstavuje len približne 4 % z celkových prípadov. Z tabuľky tiež vyplýva, koľko z týchto vecí pridelených na mediáciu bolo iniciovaných zo strany prokuratúry alebo zo strany súdu. Iniciatíva zo strany prokuratúry je takmer štvornásobne vyššia, ako zo strany súdu. Čo môže naznačovať nízku informovanosť sudcov, prípadne ich malú ochotu odporúčať mediáciu a vydať sa restoratívnou cestou pri riešení skutkov. Ďalej je v tabuľke uvedený aj počet obvinených a poškodených, ktorí sa zúčastnili na mediácii, pričom tento počet je približne rovnaký. Ako ďalšou podstatnou súčasťou analyzovaných dát je suma, ktorá sa vyzbierala na ochranu obetí v rámci trestných konaní a tak isto aj výška nahradenej škody, ktorá bola uhradená poškodeným trestným činom. V tejto súvislosti môžeme vidieť, že náhrada škody je viac než desaťnásobne vyššia, ako suma uhradená na ochranu obetí.

Pokiaľ ide o jednotlivé kraje v rámci Slovenska, tak jednoznačne dominuje Žilinský kraj, ktorý má viac než jednu tretinu zo všetkých veci pridelených na mediáciu. Dokonca má aj viac než polovicu z celkovej sumy, ktorou bola nahradená škoda poškodeným. Na druhom mieste, po Žiline najlepšie, sú Prešov a Košice, ak si to porovnáme napríklad Bratislavou a Trnavou, tak tie sú až na samom konci v rámci tohto rebríčka. Pričom Trnavský kraj vykazuje najnižšiu aktivitu oblasti mediácie a riešenia trestných vecí. Tiež môžeme vidieť, že iniciatíva prokuratúry v Bratislave riešiť veci, aj prostredníctvom mediácie, je viac než 20 násobne nižšia, ako v Žiline. Tieto čísla sú zarážajúce najmä preto, ak vidíme, že sa to dá v niekoľkých krajoch v rámci Slovenska, tak otázkou zostáva prečo sa to nedeje vo všetkých krajoch a v čo najvyššej možnej miere... Toto je však už dlhodobý problém.[11] Aj pokiaľ ide o výšku nahradenej škody, z analyzovaných dát môžeme vyvodiť záver, že so zvýšeným počtom riešenia vecí prostredníctvom mediácie narastá aj výška nahradenej škody pre poškodených trestným činom. Náhrada škody uhradená v rámci Trnavského kraja predstavuje len 1% z celkového podielu uhradenej škody, v podmienkach celej SR. Takéto čísla nie sú dostatočné a preto je nevyhnutné podporovať riešenie trestných vecí aj prostredníctvom mediácie, tak aby sme v súlade s princípmi restoratívnej justície

[10] Údaje spracované zo štatistických ročeniek Analytického centra Ministerstva spravodlivosti SR v trestnej agende za roky 2022 a 2023.
Dostupné online: https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum/ (cit. dňa 10. januára 2025)

[11] CEHLÁR, V. *Mediácia v trestných veciach a jej limity* . In: Súkromné právo, Wolters Kluwer. 2022, vyd. 2022/1. Dostupné online: https://www.legalis.sk/sk/casopis/sukromne-pravo/mediacia-v-trestnych-veciach-a-jej-limity.m-2724.html.

dosiahli čo najvyšší podiel nahradenej škody, pre poškodených trestným činom. Mediáciu je však potrebné zaradiť už od začiatku konania, avšak tiež nie je vhodné ju zanedbávať ani v súdnej časti konania, prípadne aj popri výkone trestu. Mediácia, ako súčasť restoratívnej justície, by mala byť zaradená do každej fázy trestného konania.

Už od roku 2021 krajský súd v Žiline zabezpečuje Národný projekt s názvom ***„Budovanie a posilňovanie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike“***. [12] V rámci tohto projektu vznikli štyri projektové miesta špecialistov – mediátorov, ku ktorým bol priradený jeden probačný a mediačný úradník. Tento päťčlenný tím zabezpečuje aplikačnú časť restoratívnych programov na siedmich okresných súdoch v Žilinskom kraji. Títo mediátori, ako prví na Slovensku prešli kvalitatívnym vzdelávaním v oblasti restoratívnej justície a restoratívnych programov. Projekt zároveň potvrdzuje, že špecializácia a odborné vzdelávanie probačných a mediačných úradníkov posilňuje justičný systém a zároveň pomáha obetiam trestných činov a poškodeným. Taktiež je potrebné zdôrazniť to, že z analyzovaných dát v tabuľke č.1 vyplýva, že vysoký počet mediácií vedie k vyššej sume nahradenej škody pre poškodených. Na záver už možno len dodať, že ak to funguje v Žiline, tak rovnako, možno aj lepšie, to môže fungovať v ktoromkoľvek inom kraji a napokon aj v rámci celej SR.

Návrhy *de lege ferenda*

Pri zmene orientácie trestnej politiky v podmienkach SR, je nesmierne dôležité vzdelávanie. Či už laickej verejnosti ale aj tej odbornej, ktorá právo priamo v praxi aplikuje a vykladá. Každý z nás sa môže stať obeťou trestného činu a každý z nás by mal vedieť, aké má možnosti, do akej miery má slovo, pri riešení toho „zla“, ktoré v spoločnosti vzniklo. Taktiež je veľmi podstatné vzdelávať aj nové generácie právnikov a odborníkov v oblasti spravodlivosti. V tejto súvislosti je kľúčové prelomiť zaužívané postupy a zaviesť nové prístupy aj v súdnej a policajnej praxi. Spravodlivosť je jedným z nosných pilierov na ktorých, si musíme zakladať. A preto, ako právnici, by sme mali byť ochotní pracovať na zmene a byť otvorený inšpiráciám z moderných zahraničných úspešných modelov trestných politík. Nevyhnutné je informovanie verejnosti o základných princípoch restoratívnej justície a jej možnostiach využitia (nielen) pri riešení trestných činov.

Pre účely tohto výskumu navrhujem zakomponovať takzvaný „*victim impact statement“* alebo ***prehlásenie obete o dopadoch trestného činu na jej život*** , tak ako to majú v Českej republike.[13] S tým, že toto prehlásenie by bolo zohľadňované OČTK v rámci trestného konania, aj v rámci samotného rozhodovania súdu pri rozhodovaní o vine a treste pre páchateľa. Takéto formálne prehlásenie by zabezpečilo silnejšie postavenie obete a bolo by možné viac zohľadniť jej potreby a záujmy pri riešení konfliktu. Ak sa vrátime ku vyššie spomenutému príkladu z Českej republiky, kedy ešte pred samotným právoplatným odsudzujúcim rozhodnutím súdu, rodina obete odpustila páchateľovi a súd na tento fakt absolútne neprihliadal. Na tomto príklade chcem ilustrovať tú skutočnosť, že obete majú v trestnom konaní svoje miesto a je nevyhnutné prihliadať a rešpektovať ich potreby a záujmy. Nie je spravodlivé ukladať neprimerane prísne tresty aj napriek tomu, ak sa páchateľ snaží spolupracovať a zmierňovať škodlivé následky trestného činu, ktorý spôsobil. Obeť by mala byť v rovnakom postavení ako páchateľ, v tom zmysle, že pri konečnom rozhodovaní o uložení trestu páchateľovi by sa malo obligatórne prihliadať na to, do akej miery páchateľ nahradil škodu, zároveň do akej miery boli zohľadnené potreby obete a či došlo k uzdraveniu medziľudských vzťahov. Na to, aby sme mohli nejaký trestný čin vyriešiť spravodlivo, je potrebné uzdravenie toho „zla“ a nielen formalizované odsúdenie páchateľa.

[12] Tlačová správa Ministerstva spravodlivosti SR zo dňa 15. decembra 2022. Dostupné online: https://www.justice.gov.sk/tlacovespravy/restorativna-justicia-na-slovensku/

[13] §22 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

Záver

Ak má byť trestné konanie skutočne spravodlivé a reflektovať hodnoty modernej trestnej politiky, musí v sebe zahŕňať nielen represívne mechanizmy, ale aj nápravné procesy, ktoré umožnia zmiernenie škodlivých dôsledkov trestného činu. Základnými piliermi, na ktorých restoratívne programy stoja, sú **dobrovoľnosť, dôvernosť, rovnosť, rešpekt a záväznosť**. Ich efektívne uplatňovanie umožňuje vytvoriť bezpečné prostredie na konštruktívny dialóg medzi obeťou a páchateľom, čím sa podporuje zmierenie a náprava spôsobenej ujmy. Princíp dobrovoľnosti garantuje, že účastníci vstupujú do procesu slobodne a bez donútenia, čím sa zvyšuje pravdepodobnosť úspešného riešenia konfliktu. Dôvernosť zabezpečuje ochranu citlivých informácií a umožňuje úprimnú komunikáciu. Rovnosť znamená, že žiadna zo strán nesmie byť v dominantnom postavení, zatiaľ čo rešpekt je nevyhnutný pre dôstojný a spravodlivý priebeh celého procesu. Princíp záväznosti garantuje, že dohody dosiahnuté v rámci restoratívnych programov majú reálny právny účinok a budú rešpektované všetkými stranami. Analýza dostupných štatistických údajov poukazuje na skutočnosť, že na Slovensku sa restoratívne mechanizmy využívajú len v obmedzenej miere, pričom medzi jednotlivými regiónmi existujú výrazné rozdiely. Žilinský kraj, kde prebieha projekt zameraný na posilnenie restoratívnych metód v trestnom konaní, zaznamenal v posledných rokoch významný nárast mediácií a vyšší podiel prípadov, pri ktorých došlo k zmiereniu strán a náhrade škody. Naopak, v iných krajoch, najmä v Bratislavskom a Trnavskom, je aplikácia týchto programov minimálna, čo naznačuje, že justičné orgány stále nedisponujú dostatočnými znalosťami o výhodách restoratívnej justície alebo nie sú ochotné tento prístup aktívne implementovať. Jedným z kľúčových návrhov na zlepšenie súčasného stavu je zakomponovanie prehlásenia obete o dopadoch trestného činu na jej život do nášho právneho poriadku. Tento inštitút by umožnil poškodeným vyjadriť pred súdom, akým spôsobom trestný čin ovplyvnil ich život, zdravie, psychické rozpoloženie či sociálne väzby, pričom by ich vyjadrenie malo reálny vplyv na rozhodovanie o vine a treste páchateľa. Implementácia tohto mechanizmu by posilnila postavenie obetí v trestnom konaní a zabezpečila, že ich hlas bude vypočutý a rešpektovaný. Okrem legislatívnych zmien je nevyhnutné zamerať sa aj na vzdelávanie justičných orgánov, probačných a mediačných úradníkov, ako aj odbornej verejnosti o možnostiach a výhodách restoratívnej justície. Len systematická osveta a praktická aplikácia restoratívnych princípov môžu zabezpečiť, aby sa tento koncept stal prirodzenou a neoddeliteľnou súčasťou trestného konania na Slovensku. Ak má byť slovenská trestná politika skutočne moderná a efektívna, musí sa odkloniť od výlučne represívneho prístupu a vytvoriť priestor pre mechanizmy, ktoré umožnia nielen potrestanie páchateľa, ale aj zmierenie a uzdravenie narušených vzťahov. Restoratívna justícia predstavuje nástroj, ktorý môže zásadným spôsobom prispieť k budovaniu spravodlivejšej spoločnosti a efektívnejšiemu riešeniu trestných činov, pričom jeho potenciál je na Slovensku stále nedostatočne využívaný.

Zoznam bibliografických odkazov

CEHLÁR, V. *Mediácia v trestných veciach a jej limity* . In: Súkromné právo, Wolters Kluwer. 2022, vyd. 2022/1. Dostupné online: https://www.legalis.sk/sk/casopis/sukromne-pravo/mediacia-v-trestnych-veciach-a-jej-limity.m-2724.html.

ČENTÉŠ, J., STRÉMY, T. *Rôzne aplikácie restoratívnej justície v trestných veciach* In: Aktuálne výzvy mediácie a restoratívnej justície na Slovensku, Prešov, 2024. Dostupné online: https://elibrary.pulib.sk/elpub/view/isbn/9788055534398 (cit. dňa 10. februára 2025)

KURILOVSKÁ, L., LENHARTOVÁ, K., *EÚ ako otvorená cesta restoratívnej justície*. Právny obzor, 96, 2013, č.3, s. 263 - 27

LUBELCOVÁ, G., *Uplatňovanie mediácie v slovenských podmienkach.* In: Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava: Leges, 2015. 72-87s.

SHAPLAN, J., ROBINSON G., SORSBY, A., *Restorative Justice in Practice: Evaluating What Works for Victims and Offenders*, Londýn, 2011. 227 s.

SHERMAN, L. W., et al. *Twelve experiments in restorative justice: The Jerry Lee program of randomized trials of restorative justice conferences.* Londýn, 2015. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/288041099_Twelve_experiments_in_restorative_justice_the_Jerry_Lee_program_of_randomized_trials_of_restorative_justice_conferences. (cit. dňa 13. januára 2025)

ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice.* Združenie pre probáciu a mediáciu v justícii. Praha, 2003. 47s.

European Forum for Restorative Justice. *Manual on Restorative Justice Values and Standards* for Practice. Leuven: European Forum for Restorative Justice, 2021. Dostupné online: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2021-11/EFRJ_Manual_on_Restorative_Justice_Values_and_Standards_for_Practice.pdf

Handbook on Restorative Justice Programes (second edition), UNODC Viedeň, 2020. Dostupné online: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/20-01146_Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf

Institut pro restorativní justici. *#zOčídoOčí: Po smrti přátelství.* YouTube [video]. Projekt zOčídoOčí. Publikované: 29. mája 2023. Dostupné online: https://www.youtube.com/watch?v=0z_0P5rUm68.

RADA EURÓPY. *Odporúčanie CM/Rec(2018)8 Výboru ministrov členským štátom o restoratívnej justícii v trestných veciach***.** Štrasburg, Francúzsko, 2018. Dostupné na: https://www.coe.int/en/web/prison/home/-/asset_publisher/ky2olXXXogcx/content/recommendation-cm-rec-2018-8 (citované dňa 10. januára 2025)

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. *Metodika – restoratívna justícia a implementačná fáza programov.* Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 2022. Dostupné online: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/Metodika-restorativna-justicia-a-implementacna-faza-programov.pdf

Strategie restorativní justice pro Českou republiku. Praha: Institut pro restorativní justici, 2021. Dostupné online: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/10/RJ_strategie_CR.pdf

Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.

Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Kontaktné údaje:
Mgr. Sára Zsemlyová
Interná doktorandka
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická Fakulta
Univerzity Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. 6
811 02 Bratislava
Sara.zsemlyova@flaw.uniba.sk

ZÁVERY

Na základe cieľov interdisciplinárnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou *„Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi – 13. ročník,“* je opäť možné, rovnako ako v predchádzajúcich ročníkoch konštatovať, že všetky tieto ciele, ktoré sme si ako organizátori konferencie stanovili, boli naplnené. Jednotlivými príspevkami, ktoré autori prezentovali prostredníctvom aktívneho príspevku na konferencii, prípadne aj formou príspevku, ktorý bol zaradený len do Zborníka z konferencie, bolo možné poukázať na viaceré problémové oblasti, ktoré v rámci trestného práva hmotného, či procesného, priniesla nielen posledná výrazná novela trestných kódexov – zákon č. 40/2024 Z. z., ale aj ďalšie súvisiace zmeny.

V oblasti **trestného práva hmotného** účastníci konferencie za najdôležitejšie považujú riešenie tých teoretických otázok, ktoré majú význam pre legislatívnu činnosť, a teda i konkrétny výklad niektorých právnych pojmov, inštitútov a v konečnom dôsledku i jednotlivých ustanovení v Trestnom zákone Slovenskej republiky a Českej republiky. V dôsledku výrazných zmien trestných kódexov je tento výklad nevyhnutný pre pochopenie a následnú aplikačnú prax orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Ide najmä o tieto okruhy otázok a problémov:

- v rámci trestného konania je možné identifikovať odlišné postupy v rozhodovacej praxi súdov SR. Uvedená skutočnosť súvisí predovšetkým s odlišným skutkovým stavom, ale zároveň aj v prípade, že je skutkový stav podobný súdy rozhodujú rozdielne. Uvedená skutočnosť súvisí so zásadami ukladania trestov, pri ktorých súdy prihliadajú na viaceré skutočnosti, ktoré následne pri rozhodovaní zvažujú. Po novele z roku 2024 sa osobitne prihliada aj na záujmy poškodeného ako aj na snahu páchateľa nahradiť škodu a odstrániť škodlivý následok trestného činu.
- Novela TZ vo vzťahu k stanoveniu výšky minimálnej hranice škody bola potrebná, nakoľko škoda 266 eur, ako hranica škody malej, bola s prihliadnutím na súčasný stav ekonomiky a inflácie skutočne veľmi nízka. Otázkou zostáva, či neúmerné až skokové nárasty minimálnych hraníc škody väčšej, značnej a škody veľkého rozsahu v porovnaní s predchádzajúcim proporcionálnym násobkom škody malej sú primerané vo vzťahu k životnej úrovni v krajine, ako aj v porovnaní s okolitými štátmi Európy. Rovnako považujeme za významné, že zákonodarca prijatím zákona č. 380/2024 Z. z. (v nadväznosti na novelizačný právny predpis č. 40/2024 Z. z.) reflektoval potrebu navýšenia možných sankcií za priestupky proti majetku. V tomto smere by však bolo namieste sa zamyslieť aj nad možnou rekodifikáciou zákona č. 372/1992 Zb. o priestupkoch.
- Právna úprava v Českej republiky reflektovala svojimi novelizáciami Trestného zákona na trestné činy v sexuálnej oblasti zavedením pojmu bezbrannosť. Osobitne je však potrebné poukázať na osobitné vymedzenie z hľadiska vekovej hranice na dobu pred dosiahnutím veku dvanásť rokov. Stanovenie konca „vekovej bezbrannosti“ sa však v niektorých súvislostiach javí ako nedostatočne odôvodnené a pomerne voluntaristické.
- Z komplexného posúdenia analyzovaných aspektov trestných činov podvodov vyplýva, že jednotlivé znaky skutkovej podstaty trestného činu podvodu sa nemenia, avšak mení sa ekonomický prah závažnosti konania, čo je dôležité pre správne právne posúdenie a uloženie primeranej sankcie. V aplikačnej praxi sa bude musieť súdna moc vyrovnať s novými interpretáciami jednotlivých ustanovení, pričom *de lege lata* možno konštatovať, že smerovanie legislatívy odzrkadľuje racionalizáciu trestnej politiky. Zostáva však otázka, či a do akej miery sa nové pravidlá osvedčia *in concreto* v rámci trestného konania.
- V trestnoprávnej praxi sa aplikácia inštitútov pokračovacieho a hromadného trestného činu často stretáva s výkladovými nejasnosťami a nejednotnosťou v rozhodovacej činnosti. Jedným z kľúčových faktorov, ktoré prispievajú k nejednotnosti aplikácie, je absencia autentického výkladu samotným zákonodarcom ako i výkladu inštitútov pokračovacieho a hromadného trestného činu zo strany najvyšších súdnych orgánov. Zjednotenie výkladu a aplikácie pokračovacieho a hromadného trestného činu je nevyhnutné na zvýšenie právnej istoty a spravodlivosti v trestnoprávnych procesoch. Jasné stanovisko zo strany najvyšších

súdnych orgánov, prípadne legislatívne zmeny, by mohli významne prispieť k riešeniu aktuálnych problémov a zabezpečiť jednotný prístup pri kvalifikácii trestných činov tohto druhu.

- Ochrana pamiatok, kultúrneho dedičstva, archeologického dedičstva je povinnosťou každého z nás nielen podľa toho, čo je uvedené v Ústave Slovenskej republiky. Kultúrne dedičstvo hmotné a nehmotné je súčasťou našej kultúrnej a národnej identity, predstavuje priamy odkaz našich predkov. Základným predpokladom uvedomelej ochrany kultúrneho dedičstva je nielen jeho hlboké poznanie, ale najmä pochopenie ich hodnoty a pochopenie našej povinnosti túto hodnotu zachovať a odovzdať nasledujúcim generáciám. Preto je potrebné, aby príslušné legislatívne opatrenia obsahovali dostatočnú právnu úpravu, aby kultúrne dedičstvo bolo chránené pred tzv. „hľadačmi pokladov“, ktorých zásahy častokrát devastujú možnosti poznávania našej minulosti.
- Alternatívne tresty predstavujú významný prvok moderného trestnoprávneho systému, ktorý reaguje na meniace sa spoločenské potreby a zvyšuje efektivitu výkonu trestu. Trest domáceho väzenia ako jedna z foriem týchto trestov sa ukazuje ako účinná a zároveň ekonomicky výhodná alternatíva k trestu odňatia slobody. Umožňuje páchateľom trestných činov zachovať si pracovné, rodinné a sociálne väzby, čím podporuje ich resocializáciu a znižuje riziko recidívy. Napriek svojím prekážkam (technické zabezpečenie, kapacity probačných a mediačných úradníkov) ostáva trest domáceho väzenia dôležitým nástrojom humánnej a efektívnej trestnej politiky.
- „Tradičné“ nástroje, ktoré sú využívané za účelom odhalenia a následného vyšetrovania trestnej činnosti môžu v blízkej dobe naraziť na svoje limity, ktoré pred ne stavia dynamicky sa rozvíjajúci kryptografický sektor. Objasnenosť niektorých trestných činov až priepastne zaostáva, pričom využívanie decentralizovaných technológií kriminálne závadovými osobami tento nepomer nijako nezmierňuje, práve naopak, ešte väčšmi komplikuje. V tomto kontexte považujeme za dôležité v rámci úvah *de lege ferenda* otvoriť diskusiu o kreovaní nových právnych inštitútov, resp. foriem dozoru nad DLT infraštruktúrami. Jednou z možností je aj vývoj tzv. „krypto-policajtov“, a teda algoritmických entít, ktoré by a základe preddefinovaných vzorcov vykonávali vlastnú formu due diligence v reálnom čase, a to prostredníctvom monitorovania transakčných aktivít priamo na jednotlivých DLT.
- Ochrana vlastníckeho práva v Slovenskej republike, hoci ústavne garantovaná ako všeobecná hodnota právneho štátu, nie je v praxi zabezpečovaná rovnomerne pre všetky formy vlastníctva. Zvýhodnenie finančných záujmov Európskej únie v trestnoprávnej úprave, najmä v oblasti trestania, premlčania a retroaktivity, predstavuje odklon od princípu rovnosti subjektov pred zákonom. Takáto diferenciácia evokuje návrat k historicky prekonaným modelom preferenčnej ochrany určitých vlastníckych foriem, čo je v rozpore s ideálmi moderného demokratického a právneho štátu. Ak má byť trestná politika skutočne spravodlivá a konzistentná, mala by vychádzať z univerzality právnej ochrany bez ohľadu na to, komu vlastníctvo patrí. Výzvou do budúcnosti preto ostáva zosúladenie trestnoprávnej úpravy s princípom rovnosti a odstránenie neodôvodnených privilégií v prospech vybraných subjektov.
- Trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky, predovšetkým v kontexte jeho druhého odseku je dlhodobo predmetom diskusií vo vzťahu k zásade zákazu donucovania k sebaobviňovaniu (*nemo tenetur se ipsum accusare*). V roku 2015 bol publikovaný judikát (R 92/2015), ktorý potvrdzuje zásadu, že nikto nie je povinný obviniť sám seba, čím chráni obvineného pred nátlakom štátnych orgánov a zabezpečuje spravodlivý proces. Toto právo zahŕňa možnosť mlčať a neaktívne neprispievať k vlastnému obvineniu. Avšak obvinený musí strpieť určité dôkazné úkony, ktoré si vyžadujú iba jeho pasívnu účasť (napr. odobratie vzoriek krvi, dychu, moču atď., a to aj za použitia primeraného donútenia. Nález Ústavného súdu k tejto otázke však túto diskusiu neuzatvoril, nakoľko stále je možné konštatovať, že dochádza k stretu tejto zásady a možnému očakávaniu trestného postihu.

- Akékoľvek rozširovanie podmienok nutnej obrany nad rámec zákonom stanovených kritérií, je neprípustné. Takýto výklad § 25 Trestného zákona by viedol k neopodstatnenému rozšíreniu trestnej zodpovednosti, čo je absolútne neprijateľné a v príkrom rozpore so zásadou zákonnosti. Právna úprava okolností vylučujúcich protiprávnosť činu je presne legislatívne vymedzená a nemožno ju svojvoľne upravovať alebo rozširovať.
- Trest straty vojenskej a inej hodnosti nie je častou témou trestnoprávnych príspevkov, preto k nemu neexistuje ani príslušná judikatúra, ktorá by riešila osobitosti jeho ukladania. Nové zásady ukladania trestov ponúkajú možnosti väčšej individualizácie, pričom je nevyhnutné na tieto skutočnosti prihliadať a náležite aplikovať v rozhodovacej praxi súdov. Bolo by tiež vhodné zjednotiť ustanovenia o treste a jeho výkone, resp. špecifikovať, či sa tento trest vzťahuje výlučne na vojakov alebo príslušníkov ozbrojených zborov v činnej službe, alebo i na tých vo výsluhe, v zálohe či mimo činnej služby, ako aj to, či sa vzťahuje tento trest na obdobie spáchania skutku alebo na čas rozhodovania o ňom.
- Je zrejmé, že v prípade prerozdeľovania tak významných súm pochádzajúcich zo zdrojov Európskej únie je mimoriadne dôležitou jednak právna úprava regulujúca tento proces, ako aj právna úprava ochraňujúca finančné záujmy Európskej únie, a to tak prostriedkami trestného práva, ako aj prostriedkami iných právnych odvetví. Novely TZ vo vzťahu k ochrane finančných záujmov EU síce vyvolali rozporuplné stanoviská, ale zároveň významnejším spôsobom neohrozili finančné záujmy Európskej únie, pretože po konzultáciách s Európskou komisiou mnohé z jej výhrad boli v slovenskom legislatívnom procese akceptované.

V oblasti **trestného práva procesného** boli okruhy príspevkov zamerané na rôzne inštitúty trestného konania, pričom išlo o najrôznejšie otázky zákonnej úpravy, či aplikačné problémy z oblasti vyšetrovania trestnej. V tomto ročníku je táto oblasť trestného práva zastúpená menším počtom príspevkom, čo môže byť aj odrazom toho, že posledná novela priniesla skutočne veľa problémových a nových inštitútov, s ktorými sa teória, ani aplikačná prax zatiaľ nevysporiadali. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby dotknuté inštitúcie v spolupráci s akademickou obcou pracovali na zefektívnení existujúcich ustanovení a pripravili kvalitný podklad pre aplikačnú prax, kde môžu OČTK a súdy tieto ustanovenia efektívnejšie aplikovať. Na základe jednotlivých príspevkov je možné stanoviť nasledujúce závery:

- Metóda pachovej identifikácie vykonávaná pomocou špeciálne vycvičených psov je v Slovenskej aj Českej republike bežne používaná v kriminalistickej praxi. Hoci hodnovernosť a vedeckosť tejto metódy súdnymi rozhodnutiami spochybnená nebola, spoľahlivosť tejto metódy však závisí od podmienok vykonania tejto identifikácie a od samotnej metodiky, ako sa táto identifikácia vykonáva. Aj tak sa ale na našom území jedná iba o dôkaz pomocný, nepriamy, s nižšou preukaznou hodnotou, než je tomu napríklad pri dôkazoch odtlačkami prstov či analýzou DNA a používa sa v trestnom konaní len v kombinácií s inými dôkazmi. V porovnaní s inými krajinami, kde je táto metóda odmietaná, Slovenská republika túto metódu zvláda využívať vedecky i ústavne konformným spôsobom ako jedna z mála krajín a preto by sme ju nemali a priori odmietať, ale naopak – podporiť túto jedinečnú možnosť objasniť trestnú činnosť.
- Väzba mladistvých predstavuje závažný inštitút, ktorým sa intenzívne zasahuje do základných ľudských práv a slobôd. Aj napriek, tomu, že má pôsobiť ako *ultima ratio,* pomerne často je možné v rámci nej vnímať rôzne aplikačné problémy, ktoré môžu vyústiť až do konania pred Európskym súdom pre ľudské práva. Právna úprava Českej republiky v tejto oblasti poukazuje na možnú novú povinnosť súdu sa obligatórne zaoberať trvaním a dôvodnosťou väzby v trojmesačnej alebo aj kratšej lehote. Táto by následne síce mohla znamenať vyššiu zaťaženosť súdov, ale vzhľadom na nízky počet mladistvých obvinených vo väzbe je táto zaťaženosť zanedbateľná.
- V záujme dosiahnutia zákonnosti dôkazov získaných pri vyšetrovaní drogovej kriminality je pre policajnú prax dôležité určiť charakter omamnej a psychotropnej látky, a následné

dodržanie zákonných podmienok jej vyhľadania a zaistenia v trestnom konaní. Za týmto účelom bude teda nevyhnutné stanoviť trestnoprocesnú povahu omamnej a psychotropnej látky, a to, či jej výskyt má podobu veci dôležitej pre trestné konanie alebo podobu stopy trestného činu. V nadväznosti na to je následne potrebné voliť náležitý prostriedok jej zaistenia a nadväzujúce úkony, pričom je nevyhnutné voliť správny druh a poradie týchto úkonov, najmä so zreteľom na taktiku a metodiku vyšetrovania drogovej kriminality tak, aby zabezpečené dôkazy boli nielen formálne zákonné, ale relevantné z hľadiska dokazovania príslušnej skutočnosti dôležitej pre trestné konanie.

- Trestnoprocesný inštitút zrýchleného skráteného vyšetrovania ako osobitného skráteného vyšetrovania podľa § 204 TP, v spojení s novou procesnou úpravou osobitného postavenia sudcu pre prípravné konanie podľa § 348 TP výrazne prispieva k efektívnemu, bezodkladnému a hospodárnemu priebehu trestného konania, najmä v prípade obvinených cudzích štátnych príslušníkov. Po vydaní nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. septembra 2024, sp. zn. I.ÚS 337/2020, bude možné viesť zrýchlené skrátené vyšetrovanie v zmysle § 204 ods. TP v spojení s § 85 ods. 1 TP až do momentu predloženia spisu policajtom prokurátorovi s návrhom na podanie obžaloby alebo iné rozhodnutie. Prepustením zadržaného obvineného na slobodu príkazom prokurátora podľa § 87 ods. 1 TP, sa režim zrýchleného skráteného vyšetrovania v predsúdnej fáze „deaktivuje“, čo spôsobí, že na obvineného na slobode bude môcť prokurátor podať obžalobu len podľa § 234 ods. 1 TP s riadnym upovedomením obvineného, obhajcu a poškodeného, o ktorej už nebude konať sudca pre prípravné konanie podľa § 237 ods. 3 písm. b) TP, ale samosudca.
- Rozhodovanie o vine vodiča motorového vozidla, ktorý je ovplyvnený návykovou látkou, bolo v aplikačnej praxi Českej republiky dlhodobo nejednotne riešené, hlavne vo vzťahu ako je potrebné riešiť dokazovanie so zameraním na zistenie skutkového stavu – osobitne teda otázka stavu vylučujúceho spôsobilosť. Táto nejednotnosť sa prejavovala v rozdielom postupe súdov, ktorý vychádzalo z odlišných znaleckých posudkov, ktoré podávali znalci z odboru zdravotníctva a psychiatrie. Preto bolo potrebné pristúpiť k zjednoteniu postupov, čo teda prinieslo Stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu, ktoré konštatuje, že záver o ovplyvnení návykovou látkou je daná koncentráciou príslušnej návykovej látky v krvnom sére obvineného a vychádza u z príslušného znaleckého posudku z odboru toxikológie. Iné posudky len v prípade, že je to odôvodnené charakterom príslušného skutku.
- Dopady novely TZ a TP – zákon č. 40/2024 Z. z. a príslušné nadväzujúce novely môžu v trestnom konaní spôsobiť predlžovanie dĺžky prípravného konania, Štatisticky je však možné, že dôjde k zvýšeniu objasnenosti, čo však ktoré však bude dané poklesom registrovanej kriminality a nie zvýšenou efektívnosťou práce OČTK pri objasňovaní trestnej činnosti. Zároveň vo vzťahu k novele je možné konštatovať, že vznikajú aj rôzne výklady nových inštitútov v rámci trestného konania, ako aj reorganizácia NAKA, či nové interné predpisy nadväzujúce na príslušné zmeny, čo môže mať znovu výrazný vplyv na rýchlosť a priebeh konania.

Účastníci konferencie v jednotlivých príspevkoch poukazujú na možné problémy, ktoré vznikajú v predmetných oblastiach a zároveň navrhujú nové možnosti riešenia pre účely aplikačnej praxe, ako aj možnosti nových legislatívnych nástrojov v boji proti trestnej činnosti.

Príspevky publikované v oblasti **súvisiacich vied, vedných disciplín a odborov** poukazujú predovšetkým na význam týchto odborov pre rozvoj trestnoprávnej vedy, tvorbu a uplatňovanie noriem trestného práva v praxi. Účastníci konferencie zdôrazňujú, že:

- Klimatická kríza zásadne ovplyvňuje práva detí a predstavuje výzvu aj pre trestné právo. Slovensko, hoci zatiaľ nečelí extrémnym klimatickým javom v takej miere ako iné krajiny, musí preventívne reagovať a zahrnúť princípy klimatickej spravodlivosti do právneho systému. Kľúčové je uznanie práva detí na zdravé životné prostredie, posilnenie ich prístupu k spravodlivosti a zohľadnenie ich potrieb v trestnoprávnych opatreniach. Reforma v tejto oblasti vyšle jasný signál, že právny štát aktívne chráni najzraniteľnejších členov spoločnosti

– deti – aj v kontexte globálnych výziev. Trestné právo sa tak môže stať nástrojom prevencie, ochrany a spravodlivosti v čase klimatických zmien.

- Zmeny v trestnoprávnych kódex mali vo väzenskom systéme Slovenskej republiky priamy dopad na väzenskú populáciu. Od augusta 2024 do marca 2025 došlo k poklesu odsúdených vykonávajúcich nepodmienečný trest odňatia slobody o 1081 osôb, čo predstavuje pokles o 13,26 %. Predmetná zmena predstavuje vo všeobecnom hľadisku pozitívny trend (pokles indexu väzenskej populácie) a rovnako veľkú výzvu. Výzva je zameraná na identifikáciu profilu odsúdenej osoby, aby sa po jej prepustení zabránilo recidíve.
- Implementácia ustanovení Dohovoru o boji proti podplácaniu v podmienkach Slovenskej republiky predstavuje významný krok k posilneniu právneho rámca na ochranu pred korupciou v medzinárodnom obchodnom prostredí. Napriek pokroku v transpozícii týchto medzinárodných záväzkov do národnej legislatívy je potrebné naďalej systematicky monitorovať a vyhodnocovať účinnosť prijatých opatrení, najmä v nadchádzajúcej 4. fáze hodnotenia, do ktorej Slovenská republika čoskoro vstúpi.
- Medzinárodný trestný súd je medzinárodnou inštitúciou unikátneho charakteru, ktorý má svoje opodstatnenie. Je určite nevyhnutné zachovať túto inštitúciu a zároveň zabrániť jej politizácii, ktorá v poslednej dobe nadobúda enormné rozmery – najmä zo strany vybraných štátov, ktoré odmietajú jurisdikciu, či existenciu tejto medzinárodnej súdnej inštitúcie. Do budúcnosti sa očakáva, že by mal prejsť modernizáciou, pričom nevyhnutné sú reálne kroky, ktoré zabezpečia, že táto súdna inštitúcia bude môcť plniť svoje poslanie.
- Posudzovanie kvality falzifikátov v trestnom konaní zohráva významnú úlohu nielen pri určovaní trestnoprávnej zodpovednosti, ale aj pri hodnotení závažnosti činu a ukladania primeraných trestov. Ako ukazuje judikatúra (nielen u nás), aj falzifikáty najnižšej kvality môžu byť (za určitých okolností) zameniteľné za pravé peniaze, no je to najmä úmysel a konanie páchateľa, z ktorých môžeme vidieť napĺňanie znakov trestného činu podľa § 270 a § 271 Trestného zákona. Celkové posudzovanie falzifikátov si preto vyžaduje vyvážený prístup, ktorý zohľadní nielen ochranu meny a ekonomickej stability, ale aj princípy spravodlivého trestu a individualizácie trestnej zodpovednosti.
- Požiare ako trestnoprávne relevantný fenomén v Slovenskej republike predstavujú komplexný problém, ktorý vyžaduje koordinovaný prístup zo strany legislatívy, súdnictva, verejných inštitúcií a spoločnosti ako celku. Efektívna právna úprava, spolu s prevenciou a vzdelávaním, sú kľúčové pre minimalizáciu rizika a zabezpečenie ochrany pred požiarmi. Významnou úlohou zostáva aj neustále sledovanie a adaptácia právnych noriem na meniace sa podmienky a nové výzvy v oblasti ochrany pred požiarmi (protipožiarnej bezpečnosti).
- Taliansko, čeliace preplnenosti väzníc, preto čoraz viac využíva alternatívne tresty – dnes ich dostáva približne 1,5-násobne viac osôb než je počet väzňov. Ani pri týchto trestoch však nemožno zanedbať cieľ nápravy páchateľa a zmiernenia následkov trestných činov. Otázkou zostáva, či ide o napĺňanie pôvodného zámeru znižovať väzenskú populáciu, alebo len o prejav tzv. net-widening efektu.
- Uplatňovanie restoratívnej justície v trestnom konaní predstavuje významný prínos k humanizácii trestnej politiky a k posilneniu postavenia obetí v trestnom procese. Hoci princípy dobrovoľnosti, dôvernosti, rovnosti, rešpektu a záväznosti poskytujú pevný rámec pre konštruktívne riešenie konfliktov medzi páchateľom a obeťou, ich implementácia v slovenskej justičnej praxi je zatiaľ nedostatočná a regionálne nerovnomerná. Na dosiahnutie systémovej zmeny je nevyhnutné nielen legislatívne ukotviť inštitúty, ale aj cielene vzdelávať odborníkov, ako aj verejnosť o význame a výhodách restoratívneho prístupu. Iba kombináciou normatívnych úprav, praktickej aplikácie a systematickej osvety je možné zabezpečiť, aby sa restoratívna justícia stala integrálnou súčasťou trestného konania a efektívnym nástrojom budovania spravodlivejšej a inkluzívnejšej spoločnosti.

Oblasť súvisiacich vedných odborov je vždy prínosom aktuálnych otázok trestného práva predovšetkým pri riešení praktických problémov a problémov aplikačnej praxe. Je preto

nevyhnutné, aby aj táto oblasť bola doplňovaná o najnovšie poznatky, ktoré budú môcť byť využívané v aplikačnej praxi príslušných orgánov.

V oblasti trestného práva hmotného, ako aj trestného práva procesného, pretrváva naliehavá potreba systematického riešenia viacerých teoretických a aplikačných otázok. Osobitný dôraz je nevyhnutné klásť na analýzu aktuálnych možností trestnej politiky a na zabezpečenie právnej istoty, ktorá by mala vyplývať z existujúcich trestnoprocesných predpisov. Súčasný stav svedčí o absencii jednoznačne formulovanej a dôsledne uplatňovanej koncepcie trestnej politiky, ktorá by primerane reflektovala aktuálne spoločenské potreby a výzvy.

Na základe priebehu a záverov odbornej konferencie možno v mene všetkých jej účastníkov konštatovať, že prijaté stanoviská a odporúčania predstavujú významný príspevok k ďalšiemu smerovaniu vedeckého diskurzu a koncepčnému plánovaniu budúcich odborných podujatí. Tieto závery zároveň vytvárajú predpoklady na prehĺbenie odbornej spolupráce a na rozšírenie platforiem pre efektívnu výmenu poznatkov a skúseností medzi teoretikmi a odborníkmi z aplikačnej praxe.

Z uvedeného dôvodu možno aktuálny ročník konferencie hodnotiť ako odborne úspešný a prínosný. Sme presvedčení, že zachovanie kontinuity, ako aj kvalitatívneho štandardu tohto podujatia, prispeje k tomu, aby sa odborná verejnosť aj v budúcnosti aktívne zapájala do jeho ďalších ročníkov s relevantnými a podnetnými príspevkami.

pplk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD.
vedúca katedry trestného práva

Program interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou

04.03.2025

AKTUÁLNE OTÁZKY TRESTNÉHO PRÁVA V TEÓRII A PRAXI

13.ROČNÍK

ktorá sa koná pod záštitou

1. štátnej tajomníčky Ministerstva vnútra SR
Dr. h. c. prof. JUDr. Lucie Kurilovskej, PhD.

Vedecký výbor konferencie:

prof. JUDr. Tomáš STRÉMY, PhD.
prof. JUDr. Miroslava VRÁBLOVÁ, PhD.
pplk.doc. JUDr. Veronika MARKOVÁ, PhD.

Program konferencie

Miesto konania:
Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Sklabinská 1, 835 17 Bratislava
Prednášková miestnosť P - 9

Termín konania:
04. 03. 2025

Rokovací jazyk:
slovenský, český

08^{30} – 08^{55} – prezencia účastníkov konferencie

1. časť (cca 09.00 – 10.30)

Otvorenie konferencie (úvodné slovo)

Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia KURILOVSKÁ, PhD.
(1. štátna tajomníčka Ministerstva vnútra SR)

pplk. doc. JUDr. Veronika MARKOVÁ, PhD.
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave /
§ Aktuálne otázky trestného práva v kontexte zmien z roku 2024

plk. v. v. PhDr. Libor GREPL, Ph.D.
/ Policejní akademie ČR v Praze, fakulta bezpečnostně právní, katedra trestního práva/
§ Vazba mladistvého ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva

doc. JUDr. PhDr. Lilla GARAYOVÁ, PhD. LL.M.
/ Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy/
§ Práva detí v dobe klimatických zmien - Výzvy pre trestnú spravodlivosť a ochranu zraniteľných skupín

doc. et doc. JUDr. Ján ŠANTA, PhD., LL.M., MBA, MSc. - doc. JUDr. Eva SZABOVÁ, PhD. – Mgr. Ivo ŠANTA, LL.M
/ Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave/
§ Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie v poľnohospodárstve - najaktuálnejšie zmeny v Trestnom zákone a v aplikačnej praxi

prof. JUDr. Tomáš STRÉMY, PhD.
/ Univerzita Komenského, Právnická fakulta/
§ Dopad aktuálnych zmien trestných kódexov na aplikačnú prax

JUDr. Ing. František VOJTUŠ, PhD.
/ Okresné riaditeľstvo PZ v Malackách/
§ Odhad dopadov zmien v oblasti trestného práva a v Policajnom zbore v roku 2024 na trestné konanie a kriminalitu.

JUDr. Rastislav REMETA, PhD.
/ Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky /
§ Zrýchlené skrátené vyšetrovanie po náleze Ústavného súdu Slovenskej republiky

DISKUSIA K PRÍSPEVKOM

10.30 – 10.45 COFFEE BREAK

2. časť (cca 10.45 – 12.30)

JUDr. Eva SIHELNIKOVÁ, PhD., JUDr. Stanislav MIHÁLIK, PhD.
/ Univerzita Komenského, Právnická fakulta/
§ Stále aktuálna otázka nutnej obrany v praxi

JUDr. Jakub ĽORKO, PhD.
/ Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta / Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže/
§ Aktuálne trendy vo väzenstve v kontexte noviel trestnoprávnych kódexov

Mgr. Sára ZSEMLYOVÁ
/ Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Právnická Fakulta Univerzity Komenského v Bratislave/
§ Ako by mali prebiehať restoratívne programy v praxi?

Mgr. Agáta BAJČÍKOVÁ - JUDr. Maximilián KIKO, LLM.
/ Univerzita Komenského, Právnická fakulta /
§ (Ne)možnosť ukladania trestu domáceho väzenia

Mgr. Alexandra MIŠINOVÁ, LL.M.- Veronika FATAŠOVÁ
/ Najvyšší súd Slovenskej republiky /
§ Doktrína plodu otráveného stromu a jej uplatnenie v rozhodovacej činnosti súdov

JUDr. Andrej LIPTÁK - Mgr. Marek MATULÍK
/ NCODK P PZ, Odbor prevencie kriminality MV SR /
§ Korelácia vybraných trestných činov proti majetku s transakciami kryptoaktív

DISKUSIA K PRÍSPEVKOM

PRESTÁVKA - OBED

3. časť (cca 13.30 – 15.00)

doc. JUDr. Radovan BLAŽEK, PhD - Mgr. Roland HOCHMANN - JUDr. Lucia VASILIK
/ KTPKK - Praf UK/
§ Pachová stopa ako dôkaz v trestnom konaní

Mgr. Renáta GLASEROVÁ OPITZOVÁ – Mgr. Matúš SLÁDOK, PhD.
/ Pamiatkový úrad SR/
§ Trestná činnosť v oblasti archeologického dedičstva

Mgr. Ondrej KNIRSCH
/ Stredná odborná škola Policajného zboru Bratislava /
§ Drogy, stopy a veci

Mgr. Natália CSONKOVÁ
/ Katedra trestného práva APZ v Bratislave/
- **§** Trestný čin podvodu v novom právnom kontexte - Vplyv zmien hraníc škody a trestných sadzieb na trestnoprávnu prax

kpt. JUDr. Mgr. Zuzana MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, PhD
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra trestného práva /
- **§** (Ne)rovnaká ochrana vlastníckeho práva v trestnom práve

mjr. JUDr. Daniela BENEDEKOVÁ, PhD.
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra trestného práva /
- **§** Trestno-právna charakteristika sexuálnej trestnej činnosti

mjr. doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef MEDELSKÝ, PhD.
/Akadémia Policajného zboru v Bratislave /
- **§** Budúcnosť Medzinárodného trestného súdu.

ZÁVER

Organizačný a programový výbor konferencie

JUDr. Daniela Benedeková, PhD.
JUDr. Mgr. Zuzana Medelská Tkáčová, PhD.
JUDr. Andrej Lipták
JUDr. Ľubomír Slovák
Mgr. Natália Pauličková
Mgr. Marek Matulík
JUDr. Zuzana Reguli
Mgr. Natália Csonková
JUDr. Lucia Strémy
Miriam Švirecová

Názov:	Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov z 13. ročníka interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou.
Zostavovateľ:	pplk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD., Mgr. Natália Csonková
Recenzenti:	prof. JUDr. Peter Polák, PhD. prof. JUDr. Adrián Jalč, PhD.
Vydala:	Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Rozsah:	322 s., 1 051 289 znakov vrátane medzier
Vydanie:	prvé
ISBN	978-80-8293-044-6
EAN	9788082930446